

INHOUDSOPGAVE

1	Acta van de buitengewone generale synode van Arnhem 1979	
2	Acta van de buitengewone generale synode van Arnhem 1980	
3	a Proacta van de generale synode van Arnhem 1981	artikel 1-44
	b Acta	artikel 45-170
	I De Leer	artikel 45-67
	Apostolische Geloofsbelijdenis	artikel 45
	Vastgestelde tekst van de Apostolische Geloofsbelijdenis	artikel 46
	Geloofsbelijdenis van Nicea en	
	Geloofsbelijdenis genoemd naar Athanasius	artikel 47
	Voorlopig vastgestelde tekst van de Geloofsbelijdenis	
	van Nicea	artikel 48
	Voorlopig vastgestelde tekst van de Geloofsbelijdenis	
	„van Athanasius“	artikel 49
	Bespreking tekst Nederlandse Geloofsbelijdenis	
		artikel 50.1 t/m artikel 50.11
	Vastgestelde tekst van de Nederlandse Geloofsbelijdenis	artikel 51
	Bespreking Heid. Catechismus	artikel 52.1 t/m artikel 52.6
	Vastgestelde tekst van de Heidelbergse Catechismus	artikel 53
	Teksten bij de Heidelbergse Catechismus	artikel 54
	Bespreking Dordtse Leerregels	artikel 55.1 t/m artikel 55.9
	Voorlopig vastgestelde tekst van de Dordtse Leerregels	artikel 55.10
	Bespreking Lit. Formulieren	artikel 56.1 t/m artikel 56.4
	Vastgestelde tekst van liturgische formulieren	artikel 57
	Voorlopig vastgestelde tekst van liturgische	
	formulieren en gebeden.	artikel 58
	De Bijbel in het Gereformeerd Kerkboek	artikel 59
	Het `Kort Begrip' in het Gereformeerd Kerkboek	artikel 60
	Verzoek om opname van de `Ziekentroost' in het	
	Gereformeerd Kerkboek	artikel 61
	Volgorde van de onderdelen van het Gereformeerd Kerkboek	artikel 62
	Gebed bij het formulier voor de tucht over afkerige,	
	volwassen doopleden	artikel 63
	De naam `HERE' in de kerkelijke formulieren	artikel 64
	Brief van Rotterdam-Oost inzake vertaling van de	
	naam `Kurios'	artikel 65
	Bezwaar Assen-Noord tegen tekst van het	
	Ondertekeningsformulier	artikel 66
	Eindbesluit inzake de herziening van het Kerkboek	artikel 67.1/artikel67.2
	II De Kerkregering	artikel 68-84
	Leeftijdsgrens bij emeritering naar art 13 K.O.	artikel 68
	Rapport deputaten ad artikel 19 K.O.	artikel 69
	Rijksstudietoelage voor theologische studenten	artikel 70
	Studiedeputaatschap over diakonale samenwerking	
	(art. 40 K.O.)	artikel 71
	Bezwaar Assen-Noord tegen tekst van art. 43 K.O.	artikel 72
	Vraag Uithuizermeeden inzake adoptiebesluiten (art. 56 K.O.)	artikel 73.1
	De behandeling van het onderwerp sub artikel 73.1	
	wordt voortgezet.	artikel 73.2
	Antwoordbrief aan Uithuizermeeden	artikel 74
	Bezwaar van Zuidlaren tegen adoptiebesluiten	artikel 75
	Bezwaar van br. O. Hamming tegen adoptiebesluiten	artikel 76
	Bezwaar van br. J. Fokkes tegen adoptiebesluiten	artikel 77

Tijdstip van doop van geadopteerde kinderen	artikel 78
Richtlijnen voor tijdstip van doop van geadopteerde kinderen	artikel 79
Verzoek P.S. Groningen inzake attesten (art. 63 K.O.)	artikel 80
Attesten van gehandicapten (art. 63 en 64 K.O.)	artikel 81
Liturgie in de „leessamenkomsten"	artikel 82.1
Bezwaar tegen art. 65 K.O. tweede lid	artikel 83
Rapport inzake het uitschrijven van Bededagen	artikel 84
III De Eredienst	artikel 85-102
Psalmberijming	artikel 85
Verzoek van Rotterdam-Delfshaven inzake psalmberijming	artikel 86
Werk van deputaten psalmberijming	artikel 87
Voorstellen van deputaten psalmberijming	artikel 88
Verzoek van Winschoten inzake psalmberijming	artikel 89
Brief br. R. Kreeft over psalmberijming	artikel 90
Tactusteken bij de melodieën van de psalmen	artikel 91
Woord van de assessor ter afsluiting	artikel 92
Bundel `Enige Gezangen'	artikel 93
Bezwaren van br. J.Lommers tegen aanspraak in `Enige Gezangen'	artikel 94
Muzieknotatie van psalmen en gezangen	artikel 95
Rapport van deputaten voor radio- en televisieuitzending van kerkdiensten	artikel 96
Verzoek van Neede inzake instructie voor deputaten Radio- en T.V.uitzendingen	artikel 97
Brief „Werkgroep Nazorg Radio- en T.V.kerkdiensten"	artikel 98
Spreekconsent voor studenten	artikel 99
Geestelijke verzorging van militairen	artikel 100
Tekst van de „orden van dienst"	artikel 101
Bijbelteksten in de Orden van dienst	artikel 102
IV De Zending	artikel 103-107
Gereformeerde Missiologische Opleiding	artikel 103
Zendingsexamen en zendingsopleiding	artikel 104
Zendingsopleiding niet geïncorporeerd in de Theologische Hogeschool	artikel 105
Zendingsopleiding zelfstandig, in samenwerking met de Theologische Hogeschool	artikel 106
Voorlopige voorzieningen voor de zendingsopleiding en regelingen voor het zendingsexámen	artikel 107
V De Theol. Hogeschool	artikel 108-116
Verslag van de deputaten-curatoren	artikel 108
Nota inzake „Praktische vorming"	artikel 109
Herbenoeming M. E. Hoekzema, eervol ontslag drs. M. te Velde, benoeming drs. H. van Veen.	artikel 110
Jaarverslagen van deputaten-financieel 1977-1979	artikel 111
Jaarverslag van deputaten-financieel over 1980	artikel 112
Afscheid van deputaten-financieel Jac. van der Kolk en S. J. Mullender	artikel 113
Leeftijdsgrens voor emeritering van docenten	artikel 114
Advies over benoemingsprocedure docenten Theologische Hoge school	artikel 115
Benoemingsprocedure voor docenten Theologische Hogeschool	artikel 116

VI De Buitenlandse Kerken	artikel 117-148
Verzoek 's-Gravenhage-West inzake „kerkelijk contact"	artikel 117
Vorbereiding van een Gereformeerde Internationale Conferentie	artikel 118
Zusterkerken in Australië	artikel 119
Zusterkerken in Canada	artikel 120
Zusterkerken in Korea	artikel 121
Huisvesting zendeling-hoogleraren in Korea	artikel 122
Zusterkerken op Oost-Sumba/Savu	artikel 123
Uitbreiding van hulp aan Oost-Sumba/Savu	artikel 124
Zusterkerken in Zuid-Afrika	artikel 125
Zusterkerk Igreja Presbyteriana Coreana do Saó Paulo	artikel 126
Contact met The Evangelical Presbyterian Church of Ireland	artikel 127
Contact met Tbc Reformed Presbyterian Church of Ireland	artikel 128
Waarnemer naar de General Assembly van de Free Church of Scotland	artikel 129.1
Verslag over de General Assembly van de Free Church of Scotland	artikel 129.2
Contact met de Free Church of Scotland	artikel 129.3
Contact met The Dutch Reformed Church of Sri Lanka	artikel 130
Contact met The Reformed Presbyterian Church in Taiwan	artikel 131
Contact met The Reformed Church of Japan	artikel 132
Contact met The Reformed Churches en The Orthodox Presbyterian Church of Nw Zealand	artikel 133
Contact met The Presbyterian Church in America	artikel 134
Contact met The Orthodox Presbyterian Church	artikel 135
Contact met de Igreja Presbiteriana Conservadora do Brasil	artikel 136
Contact met de National Presbyterian Church of Chile	artikel 137
Contact met Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika	artikel 138
Verzoek van Die Gereformeerde Kerk te Pretoria (` 14e Laan')	artikel 139
Contact met de „Kerk van Christus in de Sudan onder de Tiv in Nigeria"	artikel 140
Ontvangst van ds. J. de Segovia	artikel 141.1
Contact met broederschap in Spanje	artikel 141.2
Diverse contacten binnen Europa	artikel 142
Regels voor de beoefening van kerkelijke gemeenschap	artikel 143
Bulletin ten dienste van de buitenlandse contacten	artikel 144
Naamsverandering deputaatschap	artikel 145
Algemeen secretariaat C.B.K. als deeltaak	artikel 146
Financiën deputaten C.B.K.	artikel 147
Instructie voor deputaten B.B.K.	artikel 148
VII De Hoge Overheid	
Rapport deputaten Hoge Overheid	artikel 149
VIII Synodalia	artikel 150-158
Verzoeken van de pers	artikel 150
Afvaardiging ds. M.H. Sliggers	artikel 151
Verzoeken van ds. H. Bouma en ds. Joh. Francke	artikel 152
Verzoek Groningen-Noord inzake register van de Acta Aanvulling IILI van ` Huishoudelijke Regeling'	artikel 153
Rapport van deputaten ter voorbereiding van de e.k. generale synode	artikel 155
Financiën van de generale synoden van 1978 en 1981	artikel 156
Generaal-synodaal archief	artikel 157

	Uitgave Gereformeerd Kerkboek	artikel 158
IX	Particularia	artikel 159-164
	Vertegenwoordiging op koninklijke recepties	artikel 159
	Brief br. H.J. Mollema en br. C.J. Blauwboei	artikel 160
	Brieven van de heer J. Rook en br. W.E.H. Sleyster	artikel 161
	brief van br. K. Torn te Kapelle	artikel 162
	Deputaatschap voor de zaken van de Bijbelvertaling	artikel 163
	Redactie van een koraalboek	artikel 164
X	Varia	artikel 165-170
	Acta voor plaatselijke overheid	artikel 165
	Verzoek om appèl tot verontrusten	artikel 166
	Naamlijst Ned. Herv. Kerk	artikel 167
	Contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken	artikel 168.1
	Brief aan de Christelijke Gereformeerde Kerken	artikel 169
	Afkoopregeling door de Overheid	artikel 170
	Documentatie van de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken	artikel 170A
c	Postacta	artikel 171-184
	Reacties op besluiten en handelingen van de synode	artikel 171
	Aanwijzing van de samenroepende kerk	artikel 172
	Benoemingen	artikel 173
	Vaststelling van de Acta en de Handelingen	artikel 174
	Machtiging aan het moderamen	artikel 175
	Brief aan de kerken inzake het Gereformeerd Kerkboek	artikel 176
	Algemene rondvraag	artikel 177
	Censuur naar artikel 48. K.O.	artikel 178
	Slotzitting	artikel 179
	Toespraak van de praeses	artikel 180
	Dankwoord van de assessor	artikel 181
	Toespraak van prof. drs. D. Deddens	artikel 182
	Dankzegging en gebed	artikel 183
	Sluiting	artikel 184

- 4 Lijst van de agenda
- 5 Lijst van de presentie
- 6 Chronologisch overzicht van de vergaderingen
- 7 Overzicht van de opening en de sluiting van de vergaderingen
- 8 Bijlagen
  - A Rapporten van deputaatschappen
    - A 1 van de deputaten voor de herziening van het Kerkboek
    - A 2 van de deputaten ad artikel 19 K.O.
    - A 3 van de deputaten voor de Psalmberijming
    - A 4 van de deputaten voor de bundel 'Enige Gezangen'
    - A 5 van de deputaten voor Radio- en Televisieuitzendingen
    - A 6 van de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen
    - A 7 van de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool
    - A 8 van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken
    - A 9 idem (aanvullend rapport)
    - A 10 van de deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid
    - A 11 idem (aanvullend rapport inzake de S.LB.A.)
  - B Rapporten van synodecommissies

- B 1 inzake de agendaire opzet van de Acta
- B 2 inzake de Geloofsbelijdenis van Nicea en de Geloofsbelijdenis genoemd naar Athanasius
- B 3 inzake de lijst van teksten bij de Catechismus
- B 4 inzake de Bijbelvertaling
- B 5 inzake het contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken (historisch overzicht)

9 Register

DIENST VAN WOORD EN GEBED gehouden op maandag 19 februari 1979 op de vooravond van de buitengewone generale synode belegd door de Raad van de Gereformeerde Kerk te Arnhem

Op maandag 19 februari 1979 had de Raad van de Gereformeerde Kerk te Arnhem de gemeente samengeroepen voor een dienst van Woord en gebed ter gelegenheid van het samenkomen van de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland op dinsdag 20 februari 1979.

De dienst werd gehouden in de Koepelkerk aan het Jansplein te Arnhem en ving aan om 19.30 uur.

De praeses van de laatstgehouden generale synode, ds. P. Lok te Kampen, ging voor. De tekst voor de prediking was 2 Timotheus 2 : 1-2. Ds. Lok bediende het Woord van God onder het thema: *Degrote zaak van de ongerepte bewaring van het toevertrouwde Evangelie*. Het is een zaak van: 1. moed; 2. beleid; 3. trouw.

Na de prediking droeg ds. Lok de arbeid van de generale synode aan de HEERS op en bad hij voor de Theologische Hogeschool te Kampen.

ACTA VAN DE BUITENGEWONE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND GEHOUDEN TE ARNHEM OP DINSDAG 20 FEBRUARI 1979

Artikel I

Opening

Namens de raad van de Gereformeerde Kerk te Arnhem, welke kerk door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 was aangewezen als samenroepende kerk voor de eerstvolgende generale synode, opent ds. T. J. Keegstra de vergadering van de afgevaardigden van de particuliere synoden.

Hij verzoekt te zingen Psalm 48 : 1, 4, leest Psalm 48 en gaat voor in gebed. Daarna spreekt hij het volgende openingswoord:

Erwaarde, weleerwaarde en hooggeleerde Broeders,

In opdracht van de kerkeraad heet ik u hartelijk welkom in onze Arnhemse Koepelkerk.

U bent - soms vanuit Siberische streken - hier samengeroepen op verzoek van de particuliere synoden van Friesland en Utrecht, (bij wie zich later nog die van Gelderland, Noord-Holland en Zeeland, Noord-Brabant en Limburg hebben aangesloten), en onder goedkeuring ook van de particuliere synode van Gelderland met de specifieke opdracht een hoogleraar te benoemen, die met ingang van de nieuwe cursus aan onze Theologische Hogeschool als opvolger van Prof. dr. L. Doekes onderwijs in de dogmatiek en daaraan verwante vakken zal kunnen geven.

Uw opdracht is dus heel beperkt.

Maar daarom niet: gering!

Integendeel, de zaak waarvoor U bijeengekomen bent, is van de grootste betekenis, niet alleen voor de kerken in Nederland, maar ook voor de broederschap in heel de wereld.

Wij hebben ervaren op de generale synode van Groningen-Zuid, dat deze broederschap steeds meer ontdekt gaat worden. En omgekeerd, dat zij ook ons ontdekt. En daarmee onze Hogeschool ontdekt.

Denkt nog maar aan het bericht, waarvan U onlangs via de pers kennis hebt kunnen nemen, dat de Japanse ds. Mákita in de loop van deze maand vanuit Bonn in Kampen werd verwacht om aan onze Theologische Hogeschool zijn studie af te ronden. Hij is naar Europa gekomen, zo lazen we, voor verdere vorming in de gereformeerde theologie en zal naar verwachting na zijn terugkeer in Japan een aanstelling ontvangen aan de theologische opleidingsschool van zijn kerken". Hij heeft Kampen ontdekt!

Of anders gezegd: Hij heeft midden in een tijd, waarin de Bijbelcritische wetenschap met grote vaart de theologische wereld probeert te veroveren, in Kampen een bolwerk van de gereformeerde theologie ontdekt!

U begrijpt: ik bedoel dit niet hoogmoedig. Ds. Lok heeft ons gisteravond wel duidelijk doen zien, hoe alle zelfroem ijdel is.

Ik zeg het alleen tot roem van Gods genade, die sinds de opening van de School der kerken op 6 december 1854, dus aan het eind van dit jaar reeds gedurende 125 jaar, ervoor gezorgd heeft, dat zij dezelfde gebleven is. Dank zij die genade mag zij nog altijd zijn de school van „de zonen der Scheiding”, die naar een woord van Prof. H. J. Schilder in 1955:

„het hart zoeken van hen, die leiding geven aan de afval van het geloof in de Schriften naar de oude confessie, „zonen der Scheiding”, die zich niet schromen de groten der wetenschappelijke aarde aan te spreken en de Naam Gods in concrete verbanden te belijden voor de oren der wereld”.

Daardoor kan ik ook met een geringe wijziging hier het woord van Prof. Helenius de Cock herhalen, gesproken op 10 december 1879 en door Prof. dr. C. Trimp bij de viering van het eeuwfeest van het Kamper studentencorps „Fides Quadrat Intellectum” geciteerd in de Almanak 1963 van dit Corps:

„Diep te beklagen voorzeker zouden wij zijn en te betreuren zou het wezen voor School en Kerk beide, indien wij niet met de tijd hadden meegeleefd, indien wij vreemd waren gebleven van de strijd op theologisch en godsdienstig gebied gestreden. Maar niet te betreuren is het dat dezelfde belijdenis” - nu bijna 125 - „jaren wordt vastgehouden, indien zij de belijdenis der waarheid is.”

In dat licht bezien hebben de deputaten-curatoren dan ook terecht aan de kerken geschreven het voor de goede voortgang in de aangelegen vakken niet verantwoord te achten, „dat de aanwijzing van een opvolger eerst in 1981 zal plaats vinden. Op grond onder meer van de overweging, dat het onderwijs in alle onderdelen van de opleiding tot de dienst des Woords zo regelmatig voortgang dient te hebben, zijn deputaten-curatoren van oordeel, dat een eerdere benoeming van een opvolger dringend gewenst, ja noodzakelijk is”.

Er is dan ook reden voor blijdschap vandaag te mogen constateren, hoe snel de kerken op deze dringende oproep van deputaten-curatoren antwoord gegeven hebben. Ruim vier maanden na hun schrijven mag U hier vergaderd zijn.

Met deze beperkte opdracht! Die tegelijk een geweldige is! Want de kritiek moet blijven. Daarom moet zo spoedig mogelijk de open plaats worden bezet. Daarom is het eveneens van belang, wie straks de leerstoel van de dogmatiek bezetten zal. Hij zal een man moeten zijn, die in staat is kritisch antwoord te geven aan- maar daarin tegelijk het hart te zoeken van- hen, die met steeds fellere kracht zich inzetten om de dogmata van de Kerk, ons in de Schriften gegeven en daarna door de leiding van de Heilige Geest ook in de belijdenissen samengevat, omver te rammeien. Dat maakt Uw verantwoordelijkheid groot. U zult een keuze moeten doen, waardoor onze Hogeschool blijft, wat ze is: bolwerk van de gereformeerde theologie tot dienst aan de kerken in Nederland en de broederschap in de wereld en tegelijk tot behoud van hen, die zich niet naar de gezonde woorden van onze Here Jezus Christus en de leer der godsvrucht voegen.

Alleen, had dit niet anders en vlugger gekund?

U weet, hoe in de achter ons liggende maanden deze vraag aan de orde is gesteld. En wie op data let, kan geneigd zijn de vragers in het gelijk te stellen.

Nietwaar?

De brief van deputaten-curatoren is gedateerd: 9 oktober 1978.

Slaat u daarbij de Acta op van de generale synode van Groningen-Zuid, u ontdekt dat zij vierdagen daarvoor, op donderdag 5 oktober, gesloten werd. Waarom nu de lange weg via de kerken met extra classisvergaderingen en buitengewone particuliere synoden naar Arnhem toe?

Het lijkt me overbodig te herhalen, wat reeds door ds. C. J. Breen in het „Gereformeerd Kerkblad voor Overijssel, Gelderland, Utrecht en Noord-Holland” geschreven werd over de zichzelf continuerende synode van 1939, die op eigen autoriteit een opvolger voor prof. dr. S. Greijdanus benoemde, en over de kritiek van prof. dr. K. Schilder daarop. Het is u zonder meer duidelijk, dat de synode, die een nieuwe regel stelt, niet ook tegelijk mag handelen náár die regel. Eerst moeten de kerken oordelen óver die regel. Niet voor niets heeft de eerste hoogleraar in de ecclesiologische vakken na de Vrijmaking op 28 januari 1946 zijn ambt aanvaard met een rede over. „De ratificering der besluiten van meerdere vergaderingen”! En terecht heeft daarom de generale synode van Groningen-Zuid op vrijdag 9 juni 1978 niet aan deputaten-curatoren een nieuwe opdracht gegeven, maar hen van het door hen gevoerde beleid décharge verleend!

De zaken, die haar met betrekking tot de Theologische Hogeschool ter behandeling waren opgedragen had ze afgewerkt.

Eerder schijnt een andere vraag recht van spreken te hebben, nl. of niet zowel door deputaten-curatoren als door de kerkeraad van Arnhem te vlug gehandeld is. Immers, de oproep voor deze vergadering is uitgegaan op 20 december 1978, d.i. op het moment, waarop de kerkeraden zo ongeveer de Acta van de synode van Groningen-Zuid ontvingen.

M.a.w. op het moment, waarop de kerken met het toetsen van de besluiten konden beginnen, werden zij reeds ter synode geroepen.

Dit feit heeft de kerkeraad van Eindhoven ertoe gebracht om in de brief die u gisteravond gegeven werd voor de toekomst tot grotere voorzichtigheid te manen. Want terwijl ook hij zelf aan het bijeenkomen van Uw vergadering van harte had meegewerkt, kreeg hij na het lezen van de Handelingen zulke bezwaren, dat hij U zelfs in overweging geeft om het Reglement van de Theologische Hogeschool op het punt van de emeriteringsleeftijd te herzien.

Nu is het aan U om te besluiten, wat U met dit bezwaar wilt doen. Ik noem de brief, omdat hij in zeker opzicht ook de kerkeraad van Arnhem raakt. Is hij als Raad van de roepende kerk te haastig geweest? Had hij op zijn minst niet moeten wachten tot het moment, waarop de Acta verschenen waren?

U verstaat: Hier kun je niet zeggen: „Dit is van ondergeschikte betekenis". Ik heb al gezegd, dat het hier om belangrijke dingen gaat. Door het besluit van de synode van Groningen-Zuid ontstaat er een vakature, die voorziening behoeft. Dringende voorziening, want de kritiek moet blijven. 't Is eveneens een voorziening, die van de kerken offers vraagt.

Het aantal vakatures wordt met één vermeerderd. En bovendien heeft het financiële consequenties. Het emeritaatsgeld zal gedurende 5 jaar uit eigen middelen betaald moeten worden. En tegelijk moet aan de opvolger vervroegd een tractement worden uitbetaald.

Of er dus reden was om aan de kerken het recht van oordelen te geven! Toch geloof ik niet dat de kerkeraad te vlug is geweest. Het recht van de kerken werd niet geschonden, maar volkomen gehonoreerd: door de weg, die de deputaten-curatoren gegaan zijn.

De weg niet naar Groningen-Zuid, maar naar de kerken. Door de brief van curatoren werden alle kerken van het besluit op de hoogte gebracht. Aan haar werd gevraagd: „Zorgt U ervoor, dat de hierdoor ontstane vakature zo spoedig mogelijk vervuld zal worden". En waren er vragen gerezen, dezelfde deputaten hadden daarop het antwoord kunnen geven.

Nee, ik zeg niet, dat de kerken in haar ijver voor onze Hogeschool alle consequenties overwogen hebben. Maar ze zijn in haar rechten erkend. En ze hebben „ja" gezegd. Via haar meerdere vergaderingen zijn ze naar Arnhem gegaan, die op haar beurt de toestemming van haar eigen particuliere synode vroeg.

Zó bent U hier. Als afgevaardigde van de kerken! Naar de orde van de kerken! Zo mag ik in U die kerken hier begroeten!

En ik voeg er aan toe, dat ik dit met vreugde doe.

Allereerst vanwege het feit, dat dit mogelijk is. We zijn als Kerk van Arnhem de laatste jaren rijk gezegend. Waren er vroeger in dit gebouw slechts twee kleine lokalen, die reeds voor ons eigen werk onvoldoende waren, vandaag mogen we over ruimten beschikken, waarin we niet slechts U, maar ook een gewone synode ontvangen kunnen. Ik zeg dit niet met trots, hoewel: We zijn hier in Arnhem trots op ons gebouw. Maar daarin overheerst de dank jegens de Koning van de Kerk, die het kleine begin bij de Vrijmaking zo heeft willen zegenen, dat we niet alleen een geweldige groei, maar bovendien een gebouw ontvingen, waarin we zelf alles kunnen doen en ook de kerken van dienst kunnen zijn.

En vooral dit laatste maakt deze dag rijk voor ons. Want het gaat vandaag om onze Theologische Hogeschool. Welnu, wie tot dusver Arnhem met die school verbond, moest onmiddellijk denken aan 1902. Wat hadden de wolken zich boven de school samengepakt, toen op vrijdag 29 augustus van dat jaar het voorstel van Prof. dr. H. Bavinck en de zijnen met 25 tegen 13 stemmen aanvaard en dat van ds. T. Bos met dezelfde stemmenverhouding verworpen werd. Ik zeg niet, dat door de aanvaarding van het tweede voorstel de School gered was geweest, ds. J. van Raalte heeft ons anders doen zien. Maar door het eerste was op die augustusdag onze Hogeschool in feite School der kerken ò geworden. Het recht om een hoogleraar te benoemen werd in de handen van de hoogleraren gelegd. En de kerken werden op een zijspoor gezet.

Wanneer, zo lezen we,

„in eene vacature moet voorzien worden, zal de Theologische Faculteit eene voordracht van één of meer personen indienen bij de Curatoren der Kerken. Indien minstens twee derden van deze Curatoren tegen de voordracht geen bezwaar hebben, gaan zij tot benoeming over, en wordt deze benoeming vanwege de Kerken door de Directeuren der Vereeniging voor Hooger Onderwijs gevolgd. Indien drie of meer leden van het Curatorium der Kerken zich met de voordracht der Theologische Faculteit niet kunnen vereenigen, zijn zij verplicht eene Generale Synode te laten samenroepen, die binnen de tijd van één jaar vergadert en de zaak der benoeming tot beslissing brengt".

(Acta Generale Synode 1902, bijlage BB 1)

Inderdaad werd nog diezelfde dag met 23-17 stemmen de motie van ds. B. van Schelven aanvaard, waardoor terwille van de rust en de vrede van de kerken niet tot uitvoering werd overgegaan. (Acts art. 127)

Maar wat de bedoeling van de meerderheid was bleek duidelijk, toen op 5 september aan de curatoren werd opgedragen, „datgene te doen, wat in de tegenwoordige omstandigheden tot handhaving van de Theologische School vereischt wordt". (Acta artikel 208)

Het recht van de School op een zelfstandig bestaan werd door de synode pertinent ontkend. Rechtens was ze met de Theologische Faculteit van de Vrije Universiteit verenigd. Feitelijk werd ze nog geduld. Welnu, wanneer U tegen deze achtergrond Uw aanwezigheid zet in dit prachtige kerkgebouw, dan zult u verstaan, hoe groot de vreugde is, dat ik U hier als afgevaardigde van de kerken begroeten mag. Want duidelijk daaruit blijkt toch, hoe waar het is, wat in datzelfde 1902 door ds. G. Elzinga geschreven werd en waarmee later onze huidige dogmaticus zijn bijdrage in het gedenboek: „Tot prediking van het Woord des geloofs" besloot:

„Maar de HEERS regeert Als Hij afbreekt, wie zal dan bouwen? Maar als Hij bouwt, wie zal dan terneder werpen?"

Ja inderdaad, Hij bouwt!

Wij hebben dat in Arnhem na de Vrijmaking gezien: in de groei van de gemeente; in de gave van dit gebouw; in de restauratie en vernieuwing van dit gebouw.

Hij bouwt! We zien dat ook in Uw samenzijn hier. Wat men beraamd had, heeft Hij doen mislukken. In Kampen staat nog steeds de School der Kerken.

Daarom bent U hier.

In datzelfde Arnhem van 1902!

Niet om in een benoemingsgeschil te beslissen, maar om op voordracht van deputaten-curatoren zelf namens de kerken te benoemen. Daarom mee heeft Arnhem zich gehaast. Ze zag hier een mogelijkheid om de smet, die door 1902 min of meer aan haar naam kleefde, kwijt te raken.

Want in haar eigen historie heeft ze de glorie van de grote Kerkbouwer gezien. Nu wil ze ook graag ten dienste van Kampen meebouwen met Hem. Opdat die School als School der Kerken van betekenis zal blijven. Voor haar! Voor de broederschap in de wereld!

Maar ook voor hen, die door hun bestrijding van de dogmata tenslotte de Bouwer tegenstaan. Opdat ook zij door de kritiek vanuit Kampen nog in hun hart getroffen mogen worden!

Geve de HEERS U de wijsheid om als afgevaardigden van de kerken door Uw overleggingen en besluiten goede mede-bouwers te zijn.

Met deze wens verklaar ik de buitengewone synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland voor geopend.

Artikel 2

Credentie en presentie

Ds. T. J. Keegstra rapporteert over de credentie-brieven, die door de leden van het moderamen van de kerkeraad zijn nagezien en in orde bevonden.

Blijkens de credentie-brieven werden afgevaardigd:

- A. door de particuliere synode van *Groningen*
<i>primi:</i>	ds. D. van Houdt	Uithuizermeeden
	ds. A. Jagersma	Groningen
	oud. G. M. E. v.d. Beek	Usquert
	oud. H. R. Munneke	Groningen
<i>secundi:</i>	ds. T. Dekker	Leek
	ds. J. C. Post	Schildwolde
	oud. B. Jonkman	Groningen
	oud. J. Olijve	Delfzijl
- B. door de particuliere synode van *Friesland*
<i>primi:</i>	drs. D. Deddens	Leeuwarden
	ds. J. H. val. Hoeven	Drachten
	oud. F. J. Bijzet	Heerenveen
	oud. A. Doornbos	Hallum
<i>secundi:</i>	ds. J. J. Burger	Dokkum
	ds. J. H. Ulehake	Leeuwarden
	oud. G. Sennema	Sneek
	oud. H. T. Wouda	Twijzel
<i>tertii:</i>	ds. T. S. Huttenga	Ferwerd
	ds. J. Poutsma	Nijega (Sm.)
	oud. S. de Groot	Leeuwarden
	oud. G. Larooy	Drachten
- C. door de particuliere synode van *Drenthe*
<i>primi:</i>	ds. P. Groenenberg	Stadskanaal
	ds. P. van Gulp	Emmen
	oud. J. Feyen	Assen
	oud. L. W. Landman	Meppel
<i>secundi:</i>	ds. A. de Snoo	Mussel
	ds. B. van Zuijlekom	Assen
	oud. J. Groen	Emmen
	oud. L. Meems	Mussel
- D. door de particuliere synode van *Overijssel*
<i>primi:</i>	dr. R. H. Bremmer	Enschede
	ds. S. S. Clossen	Mariënberg
	oud. H. Kruidhof	Rouveen
	oud. G. J. Veurink	Hardenberg
<i>secundi:</i>	ds. L. Douw	Ommen
	ds. D. Nieuwenhuis	Vollenhove

	oud. J. van Asperen oud. W. Rozemuller	Creil Daarlerveen
E.	door de particuliere synode van <i>Gelderland</i>	
	<i>primi:</i> ds. M. Brandes ds. A. P. van Dijk oud. C. S. Alderliesten oud. E. v.d. Veen	Ermelo Tiel 't Harde Apeldoorn
	<i>secundi:</i> ds. C. v.d. Jagt ds. H. de Vries oud. A. Klapwijk oud. A. Medendorp	Doetinchem Hattem Bennekom Arnhem
F.	door de particuliere synode van Utrecht	
	<i>primi:</i> ds. J. J. Arnold ds. H. J. Begemann oud. L. B. van Hulzen oud. L. J. van der Ploeg	Amersfoort Bunschoten Bussum Maarssebroek
	<i>secundi:</i> ds. M. Nap ds. W. Triemstra oud. W. P. Kruyswijk oud. K. Nolles	Leusden Utrecht Leusden Leusden
G.	door de particuliere synode van <i>Noord-Holland</i>	
	<i>primi:</i> ds. L. J. Joosse ds. E. Woudt oud. H. de Bruine oud. M. van Duyvenvoorde	IJmuiden Den Helder Zaandam Amsterdam
	<i>secundi:</i> ds. T. O. . M. Bosma ds. G. A. Snip oud. A. Brands oud. R. Veenstra	Haarlem Amsterdam Amsterdam Hoofddorp
H.	door de particuliere synode van <i>Zuid-Holland</i>	
	<i>primi:</i> ds. J. van der Haar ds. R. te Velde oud. L. Ensing oud. J. Groenewegen	Gouda Dordrecht Rijswijk (ZH) Rotterdam
	<i>secundi:</i> ds. B. Griitz ds. A. van Houdt oud. F.A.J.Th. Kalberg oud. W. Tromp	Delft Rozenburg Voorschoten Hardinxveld-Giessendam
I.	door de particuliere synode van <i>Zeeland, Noord-Brabant en Limburg</i>	
	<i>primi:</i> ds. R. T. Urban ds. J. Verkade oud. C. K. Herrebout oud. J. Koen	Goes Axel Zaamslag Bergen op Zoom
	<i>secundi:</i> ds. H. J. J. Feenstra ds. L. W. de Graaff oud. J. Boeije oud. A. A. Schiebaan	Brunssum Temeuzen Middelburg Eindhoven
	<i>tertii:</i> ds. H. Folkers ds. B. Kamphuis oud. J. Geelhoed oud. J. van Groos	Eindhoven West-Souburg 's-Heer Arendskerke Tilburg

Volgens de presentie-lijst zijn van alle particuliere synoden de afgevaardigden aanwezig. Van Friesland is drs. D. Deddens vervangen door ds. J. J. Burger; van Drenthe oud. J. Feyen door oud. J. Groen; van Utrecht oud. L. J. van der Ploeg door oud. K. Nolles en van Noord-Holland ds. E. Woudt door ds. G. A. Snip.

Ds. Keegstra leest een brief voor van drs. D. Deddens dal. 9 februari 1979 inzake zijn afvaardiging naar deze synode. Hij bericht daarin dat de vergadering van deputatencuratoren dal. 8 februari 1979 unaniem van oordeel was: „wanneer op 20 februari de generale synode geconstitueerd wordt, verdient het voorkeur dat drs. Deddens niet plaats neemt als afgevaardigde van de friese kerken, maar aanwezig is als presidentcurator"; dat hij dit oordeel van deputaten-curatoren respecteert en honoreert en daarom zijn secundus heeft verzocht te fungeren als lid van de generale synode. Tenslotte deelt hij mee zich met betrekking tot deze zaak tot de eerstkomende particuliere synode van Friesland te zullen wenden. De vergadering neemt van deze mededeling kennis.

Artikel 3

Moderamen en constituering

De afgevaardigden verkiezen door schriftelijke stemming

ds. S. S. Cnossen als praeses,
ds. J. J. Arnold als assessor,
ds. P. van Gurp als eerste scriba en
ds. J. H. van der Hoeven als tweede scriba.

De praeses dankt, mede namens de andere leden van het moderamen, voor het betoonde vertrouwen, en spreekt de hoop uit, dat dit vertrouwen niet zal worden beschaamd en het agendum spoedig zal kunnen worden afgewerkt.

De synode wordt geconstitueerd.

Artikel 4

Beloofte

De praeses dankt de samenroepende kerk hartelijk voor alle voorbereidende arbeid, ds. Keegstra voor zijn openen van de synode en ds. P. Lok voor zijn voorgaan in de bidstond.

Hij heet de hoogleraren-adviseurs hartelijk welkom, met name prof. dr. L. Doekes, alsmede de deputaten-curatoren, tevens prof. drs. J. P. Lettinga.

Overeenkomstig de Huishoudelijke Regeling verzoekt hij de predikant van de samenroepende kerk, ds. T. J. Keegstra, de synode als adviseur te dienen.

Tenslotte vraagt hij de synode-leden en de hoogleraren-adviseurs instemming te betuigen met de Drie Formulieren van Enigheid en te beloven al hun arbeid ter synode te zullen verrichten in onderworpenheid aan de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de aangenomen belijdenis. Deze belofte wordt door het opstaan van hun zitplaatsen door allen afgelegd.

De vergadering wordt nu geschorst voor overleg van het moderamen met de hoogleraar in het kerkrecht, prof. J. Kamphuis.

Artikel 5

Vaststelling agendum

Na heropening deelt de praeses mee, dat enkele stukken binnengekomen zijn. Het agendum wordt vastgesteld als volgt:

Behandeling van de ingekomen stukken:

1. Nederlands Dagblad d.d. 5 februari 1979: verzoek toestemming te verlenen tot bijwoning van de openbare zittingen voor het maken van een persverslag;
2. Reformatorisch Dagblad dal. 20 februari 1979: verzoek toestemming te verlenen tot het bijwonen van de vergaderingen voor het maken van een persverslag;
3. prof. dr. L. Doekes d.d. 1 februari 1979: verzoek om ontslag als hoogleraar, met het einde van de lopende cursus, overeenkomstig art. 6 van het Reglement voor docenten aan de Theologische Hogeschool;
4. deputaten-curatoren d.d. 21 december 1978: voorstel inzake het ontslag van prof. dr. L. Doekes;
5. Gereformeerde Kerk te Eindhoven dal. 12 februari 1979; 6. deputaten-curatoren: voordracht.

Vaststelling van de Acta.

Censuur naar artikel 48 K.O.

Persoonlijke rondvraag.

Sluiting.

Artikel 6

Behandeling ingekomen stukken

1 en 2: de synode besluit de journalisten van het Nederlands Dagblad en het Reformatorisch Dagblad toestemming te verlenen de openbare vergaderingen bij te wonen voor het maken van een persverslag, en dat

op de voorwaarden daarvoor gesteld in de Huishoudelijke Regeling art. VII-3. De aanwezige journalisten stemmen met deze voorwaarden in.

De synode gaat in comité ter behandeling van de ingekomen stukken 3, 4 en 5.

Na opheffing van het comité, deelt de praeses mee, dat de synode besloot, overeenkomstig het advies van deputaten-curatoren, prof. dr. L. Doekes op de meest eervolle wijze uit zijn dienst als hoogleraar aan de Theologische Hogeschool te ontslaan onder betuiging van dankbaarheid voor de door hem meer dan 25 jaar in grote ijver en trouw verrichte arbeid, en dit ontslag te doen ingaan op 6 september 1979.

De synode besloot verder:

De synode heeft kennis genomen van een brief van de Raad van de Gereformeerde Kerk te Eindhoven dal. 12 februari 1979, waarin deze

- a. de synode mededeelt; dat hij acht dat voor de toekomst een grotere zorgvuldigheid dringend gewenst is dan nu is betracht bij de bijeenroeping van deze synode;
- b. de synode in overweging geeft het Reglement voor docenten aan de Theologische Hogeschool te herzien op het punt van de leeftijd voor emeritering van een hoogleraar;

de synode overweegt

- a. dat de kerkeraad ten aanzien van de bijeenroeping der synode geen verzoek aan deze synode doet;
- b. dat de afgevaardigden naar deze synode slechts gemandateerd zijn tot en bijeengeroepen voor de behandeling van de voordracht van deputaten-curatoren;

de synode besluit de mededeling van de kerkeraad als kennisgeving aan te nemen;

de synode spreekt uit niet in te kunnen gaan op de suggestie om het Reglement voor docenten aan de Theologische Hogeschool te herzien;

de synode besluit tenslotte hiervan mededeling te doen aan de Raad van de Gereformeerde Kerk te Eindhoven.

De synode gaat opnieuw in comité ter behandeling van de voordracht van deputatencuratoren.

Artikel 7

Benoeming

Om 20.00 uur heropent de praeses de synode. Hij laat zingen Psalm 147 : 3, 4.

Bij het appel-nominaal blijken alle afgevaardigden aanwezig te zijn, eveneens de hoogleraren-adviseurs en de deputaten-curatoren, die bij de opening aanwezig waren. Ook zijn aanwezig de echtgenotes van Prof. Doekes, Prof. Kamphuis en Drs. D. Deddens. De praeses deelt mee dat in de comité-zitting, overeenkomstig de voordracht van de deputaten-curatoren, welke voordracht geschiedde overeenkomstig het advies van de senaat van de Theologische Hogeschool, door de synode besloten is:

- 1. Prof. J. Kamphuis - conform artikel 7, lid 3, alinea 3 van het Statuut van de Theologische Hogeschool - te verzoeken zich in plaats van met het onderwijs in de ecclesiologische vakken te laten belasten met het onderwijs in de dogmatiek c.a., inclusief de inleiding in de christelijke religie en de symboliek;
- 2. Drs. D. Deddens, dienaar des Woords te Leeuwarden, te benoemen tot hoogleraar aan de Theologische Hogeschool in de ecclesiologische vakken.

De deputaten-curatoren hebben tevens meegedeeld, dat zij zich voorstellen, conform de wens van prof. J. Kamphuis en de bereidheid van prof. dr. L. Doekes, prof. dr. L. Doekes te verzoeken na zijn emeritering nog gedurende twee semesters het onderwijs in de symboliek te behartigen.

Zowel prof. J. Kamphuis als drs. D. Deddens hebben de behandeling van de voordracht van deputaten-curatoren door de synode, niet bijgewoond.

De synode nam haar besluit met de grootst mogelijke meerderheid.

De praeses vraagt nu Prof. J. Kamphuis, of hij bereid is het verzoek van de synode in te willigen.

Prof. J. Kamphuis antwoordt op deze vraag als volgt:

Praeses, broeders,

Het verzoek van uw vergadering aan mij te bewilligen in verandering van mijn leeropdracht aan de Theologische Hogeschool is voor mij een blijk van vertrouwen, waarvoor ik graag mijn erkentelijkheid betuig, allereerst aan uw vergadering, vervolgens ook aan de instanties die hierin voorbereidend bezig zijn geweest, de deputaten-curatoren en de Senaat van de Theologische Hogeschool, waarbij ik in bijzonderheid mijn collega Doekes wil noemen.

De argumentatie waardoor de voordracht van curatoren wordt ondersteund, acht ik, voorzover daarover door mij geoordeeld mag worden, sterk. U verstaat dat ik mij uit de aard van de zaak *niet* begeef in een beoordeling van eigen persoon en mogelijkheden.

Gelet op de mij overgelegde argumentatie ben ik tot de overtuiging gekomen het bovenvermelde verzoek te moeten *inwilligen*.

U zult verstaan dat persoonlijke ambitie hier geen rol speelt. Bijna twintigjaar mag ik in het kader van de opleiding tot de dienst des Woordt de kerkgeschiedenis en het kerkrecht doceren. En dat met steeds groeiende vreugde. De tijd om te oogsten scheen te zijn aangebroken, zowel wat de studie zelf als wat de leerlingen betreft. Maar naar mijn overtuiging gaan de *algemene* belangen van de opleiding boven *persoonlijke* ambitie. Het is daarom *nietgedwongen dat* ik mij voeg naar de wens van uw vergadering, welke ik eer als de samenkomst van de Gereformeerde Kerken, in wier dienst ik mag staan.

Het zij mij vergund aan deze bereidverklaring met nadruk de twee volgende opmerkingen te verbinden om tegenover u en tegenover de door u vertegenwoordigde kerken verantwoording af te leggen.

In de *eerste* plaats heb ik mij gerealiseerd dat ik de tot nu toe door mij bezette katheders slechts met een andere zou mogen verwisselen, indien uw vergadering het onderwijs in de kerkgeschiedenis en het kerkrecht, waarvoor ik immers tot nu toe een eerste verantwoordelijkheid draag, in *vertrouwde* handen zou leggen. Hier behoeft voor mij gelet op het geheel van uw besluit geen enkele aarzeling te zijn. Ik prijs mij daarin gelukkig.

In de *tweede* plaats heb ik mij gerealiseerd grote verantwoordelijkheid te dragen ten opzichte van mijn leerlingen in meer bijzondere zin. Hier geldt: „Scheiden is een beetje sterven”, maar voor deze mijn leerlingen mocht de situatie door de wisseling van de katheders niet meer veranderen dan strikt noodzakelijk is. Ook daaraan is m.i. voldaan, nu uw vergadering de opdracht om de kerkgeschiedenis en het kerkrecht te doceren niet alleen heeft gelegd in deskundige en vertrouwde handen, maar ook in de handen van een generatie-, ja zelfs een jaargenoot in academische zin! Onder Gods zegen kunnen de dingen zich voor wat de ecclesiologische sector van „Kampen” betreft rustig verder ontwikkelen. Ook ten bate van de kerken.

Het is onder inwachting en inroeping van de hulp des HEREN - hóe onmisbaar aan het begin van een nieuwe, een heel zware taak- dat ik deze bereidverklaring besluit. Hij zegene onze Hogeschool uit de rijkdom van zijn vrije genade.

Vervolgens vraagt de praeses aan Drs. D. Deddens, of deze bereid is zijn benoeming op te volgen.

Drs. Deddens antwoordt op deze vraag als volgt:

Praeses, broeders,

Graag maak ik van de mij geboden gelegenheid gebruik om u te danken voor uw benoeming van mij tot hoogleraar in de ecclesiologische vakken. Ik ben u zeer erkentelijk voor het vertrouwen waarvan uw benoeming blijk geeft en voor de eer die mij hiermee ten deel valt.

Toen voor curatoren het overleg inzake de opvolging van prof. Doekes in zicht kwam, is geheel buiten mijn gezichtsveld gebleven de mogelijkheid, dat in een voorstel aan de benoemende instantie, de generale synode, mijn naam zou fungeren op een andere plaats dan aan het einde van de brief, bij de ondertekening.

Zodra in het overleg ook mijn naam werd genoemd, ná, en ook in een bepaalde samenhang met, de naam van prof. Kamphuis, heb ik curatoren verzocht de vergadering te mogen verlaten, en de leiding overgedragen aan de assessor, ds. Bouma. Alle nadere besprekingen, en ook de vormgeving van het bij uw vergadering ingediende voorstel, hebben plaatsgevonden buiten mijn aanwezigheid.

Prof. Kamphuis heeft zich bereid verklaard de katheders die hij twintig jaar heeft bezet en die hij liefheeft, te verlaten, voor het bekleden van de leerstoel in de dogmatiek en aanverwante vakken, niet uit ambitie, maar uit roepingsbesef.

Gods leiding wil ook ik erkennen en volgen. Daarom verklaar ik mij hierbij bereid, de mij toegedachte nieuwe taak te aanvaarden. Ik hoop deze taak met vreugde te verrichten, tot eer van Christus en tot zegen van Zijn Kerk.

De aanvaarding zal definitief zijn wanneer de kerkeraad van Leeuwarden bewilligd heeft.

Artikel 8

Toespraken

De praeses richt zich nu eerst tot prof. en mevr. Doekes.

Hij merkt op dat deze dag veel herinneringen loswerkt; meer dan 25 jaar geleden bent u samen naar Kampen geroepen; u moest toen het offer brengen dat u niet langer in een pastorie uw tehuis kon hebben. Een zware taak wachtte u; praktisch onvoorbereid moest u de zware taak op u nemen opvolger te zijn van de door ons betreunde prof. dr. K. Schilder, die zich met grote ijver en genialiteit aan zijn taak had gegeven.

De praeses schetst verder de moeilijke tijd welke er gekomen is, waarin prof. en mevr. Doekes moedig hebben volgehouden. Maar er kwam ook een machtige tijd van opbloei; toen de tijd van afscheid ging naderen, heeft de HEERS bijzonder goede jaren gegeven in Kampen.

Hij wenst tenslotte prof. en mevr. Doekes toe dat zij nog vele gezonde jaren mogen hebben in het midden van de gemeenten.

Tot prof. en mevr. Kamphuis zegt de praeses:

Het gebeurt maar zelden, en in onze kerken is dat niet eerder voorgekomen, dat er een zo volledige verandering van arbeid kwam aan de Theologische Hogeschool. Het is een zware opgave, maar als de HEERS wijsheid en inzicht en doorzettingsvermogen geeft, wat kunt u dan niet tot stand brengen! Het verleden heeft dat bewezen.

De praeses wenst prof. en mevr. Kamphuis verder toe, dat zij samen zich inzetten voor deze zware taak, het van de HEERS zullen blijven verwachten - dan kunnen we grote dingen doen.

Tot drs. en mevr. Deddens zich richtend, wenst de praeses ook aan hen toe dat de HEERS hen mag zegenen in de nieuwe opdracht en dat de samenwerking met senaat en curatoren goed mag zijn.

Tenslotte spreekt hij de dankbaarheid van de synode uit voor de voorbereiding van deze zaak door curatoren en senaat, waardoor in een korte vergadering, na een korte discussie, dit besluit kon worden genomen.

Prof. dr. L. Doekes antwoordt, dat er veel in hem omgaat op dit ogenblik nu hij voor de laatste maal als hoogleraar in actieve dienst ter synode is. Hij is dankbaar dat het ontslag niet behoeft te worden gegeven om gezondheidsredenen. Hij wenst de kerken van harte geluk met het genomen besluit, met name ten aanzien van de voorziening van de dogmatische kathedra, die zo belangrijk is voor de kennis van de gereformeerde belijdenisgeschriften en de dogmata van de kerk en dat in een tijd waarin de waarachtige waarde van de dogmata wordt gedevalueerd. Hij wenst prof. Kamphuis en drs. Deddens de genade van de HEERS toe om Hem te dienen in het onderwijs, zo dat het tot heil van de kerken mag zijn. Tenslotte dankt hij de praeses voor het betrekken van mevr. Doekes bij de toespraak: zonder voortdurende steun van mijn vrouw zou ik mijn werk nooit hebben kunnen volbrengen.

Namens de deputaten-curatoren houdt ds. H. Bouma de volgende toespraak:

Broeder Praeses,
geachte vergadering,

Deputaten-curatoren zijn U zeer erkentelijk, dat U hun de gelegenheid biedt uiting te geven aan wat op dit moment bij hen leeft.

Het is mij een eer, namens hen eerst iets te mogen zeggen aan het adres van prof. dr. L. Doekes. Nadat de generale synode van Berkel en Rodenrijs (nadat U als lid van die vergadering was vervangen door hem, die thans tot uw opvolger is aangewezen) U op dinsdag 14 oktober 1952 had benoemd in de vakature, die aan de Theologische Hogeschool was ontstaan door het onverwachte overlijden van prof. dr. K. Schilder, kon de praeses van die synode in de middagzitting van vrijdag 24 oktober haar meedelen, dat U deze benoeming wenste op te volgen. Hij vertolkte toen „de blijdschap der synode over deze beslissing" en sprak de hoop uit, dat zij „zulke vruchten voor de Kerken en haar Hogeschool zal opleveren, dat wij daarvoor achterna kunnen danken" (acta, art. 91; vgl. art. 17).

Vandaag, ruim 26 jaar later, heeft U van de kerken Uw „ontslag" toegezegd gekregen met het einde van de lopende cursus. En wij zijn in staat, een althans voorlopige balans op te maken door na te gaan, of de destijds uitgesproken hoop in vervulling mocht gaan.

Bij het overzien van heel de periode van uw professorale dienst kunnen we, dunkt me, een bepaalde lijn ontdekken. U hebt die reeds aangegeven, toen U op 6 maart 1953 uw ambt hebt aanvaard met het uitspreken van een inaugurele rede over: „De Schriftuurlijke belijdenis van de Dordtse Canones tegen de humanistische verkiezingsstheorie van Karl Barth c.s."

Daarmee hebt U uw professoraat van het begin af gesteld onder het criterium van de gereformeerde confessie en de trouw aan haar. Bi na een kwart eeuw later hebt U in het licht mogen geven een „Handboek voor de gereformeerde symboliek", dat in 1975 verscheen onder de duidelijke titel: „Credo" (waarbij dit zo persoonlijke getinte enkelvoud treft: „credo" _ „ik geloof"). In het korte „Woord vooraf" schreef U o. a.: „Zonder hartelijke instemming met de inhoud van de Nederlandse Geloofsbelijdenis (Confessio Belgica), de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Canones zou dit boek niet geschreven zijn"; vandaar dit opvallende enkelvoud: „credo". En zó hebt U uw boek opgedragen aan de Theologische Hogeschool te Kampen, waar U, volgens eigen zeggen in datzelfde „Woord vooraf", „jarenlang mocht meewerken aan de opleiding tot de *dienst des Woords in trouw aan de gereformeerde confessie*".

Dát was kennelijk het thema van heel uw onderwijs: dat uw discipelen het Woord van God en Christus zouden bedienen „in trouw aan de gereformeerde confessie".

De periode van uw professoraat is in het kader van de bredere kerkgeschiedenis wel te herkennen als een van kritiek op en negatie of tenminste devaluatie van de belijdenis. Zo stelde U het in uw „Credo". Op allerlei manier kreeg U van doen met de problematiek rondom de confessionele binding. En door Gods genade hebt U, prof. Doekes, het goede inzicht mogen ontvangen en ook de goede keus mogen doen. U bent U onverkort blijven binden aan de goede belijdenis, die uit en naar Gods eigen Woord is gesproken en geschreven. Aldus hebt U uw

bijdrage mogen leveren in de opleiding tot de dienst van het Woord en tevens uw bijdrage aan de bewaring van de eenheid van de kerken op het vaste fundament, dat er ligt, namelijk Jezus Christus onze Heer (1 Cor. 3 : 11). Op dat goede fundament van de apostelen en profeten hebt U verder mogen bouwen (Ef. 2 : 20). U schreef in uw „Handboek”, dat U bij uw arbeid beoogde de dienst des Woords in trouw aan de gereformeerde confessie”. Curatoren zijn, in naam van de kerken, daar zeer erkentelijk voor.

Volgens het laatstverschenen kerkelijk „Handboek” (dat van 1978) waren per januari 1978 in onze kerken 186 predikanten in actieve dienst. Van hen hebben, heb ik goed geteld, 62 niet onder uw leiding gestudeerd of mede ten overstaan van U hun kandidaatsexamen afgelegd. Dit betekent, dat méér dan tweederde van de thans dienstdoende predikanten mee door U zijn opgeleid tot de dienst van het Woord. Zo kreeg uw werk een geweldige omvang en wijde strekking. U hebt de kerken bijzonder mogen dienen door die vele predikanten zó te onderwijzen, dat zij „in trouw aan de gereformeerde confessie” hun ambt zouden bedienen. Hoeveel duizenden gemeenteleden hebben, als vrucht van die prediking van uw leerlingen, de Here Jezus Christus mogen leren belijden overeenkomstig de gezonde leer!

Uw werk, hoezeer ook in zwakheid volbracht en door zonde besmet, heeft door Gods genade aldus eeuwigheidswaarde mogen ontvangen. Toen de praesess van de synode, die U benoemde, de hoop uitsprak, dat wij achteraf de Here zouden kunnen danken voor uw benoeming, klonk zijn woord metterdaad vol verwachting. Thans, aan het einde van uw dienst, kunnen wij dankbaar zijn.

Curatoren hebben de synode voorgesteld, het door U gevraagde ontslag uit uw dienst te verlenen „onder betuiging van dankbaarheid voor de door (U) meer dan 25 jaar in grote ijver en trouw verrichte arbeid”. Hier is uitdrukkelijk sprake van „dankbaarheid”; niet van „dank”. Dit laatste woord zou spreken van dank jegens U. En zeker, curatoren zijn óók U dankbaar. Maar met de met opzet gekozen formulering wilden zij allereerst onder woorden brengen hun dankbaarheid jegens de Here. In zijn genade heeft Hij in U veel aan de kerken gegeven. Naar de opwekking van onze God willen wij ook U, die ons een voorganger waart en nog zift, in gedachtenis houden, als die trouw is geweest in de dienst (Hebr. 13 : 7). Hij geve U en uw vrouw, die U tot zo grote steun is geweest in de dienst van de kerken, ook gedurende uw emeritaat zijn genade en zegen.

Voorts, broeder praeses, zij het curatoren vergund ook het woord te richten tot prof. J. Kamphuis. Toen de generale synode van Bunschoten-Spakenburg U op 18 september 1958 benoemde tot hoogleraar, om onderwijs te geven in de dusgenaamde ekklesiologische vakken: kerkgeschiedenis, kerkrecht en aanverwante vakken facta, art. 46); en toen U op 30 september aan die synode liet weten, dat U de benoeming wenste te aanvaarden facta, art. 56); en toen U dit ambt van hoogleraar op 9 april 1959 op U hebt genomen; zult U stellig geen moment hebben gerekend met de mogelijkheid, dat de kerken U twintig jaar later nog een *andere* leeropdracht zouden geven. Toch is dit thans gebeurd. En dit behoeft niemand al te zeer te verwonderen. Toen U in 1958 voor de ekklesiologie werd benoemd had U reeds een dogmatische studie op uw naam staan, immers uw boek uit 1955 onder de titel: „Katholieke vastheid”, waarin U schreef over de leer van Gods onveranderlijkheid, een thema, dat toen op allerlei manier in discussie was gekomen. Het is merkwaardig genoeg, dat uw latere publikaties, ook die, welke toch thuis behoorden op het gebied van de ekklesiologie dogmatisch waren doorademd. Ongetwijfeld is uw liefde voor het kerkrecht en voor de kerkgeschiedenis in de loop van deze twintigjaar toegenomen; maar dat gebeurde toch niet ten koste van uw dogmatische interesse. Integendeel, uw belangstelling bleef levendig voor de vakken die U thans worden opgedragen. Daarbij hebt U zich steeds weer doen kennen als een goede leerling van uw leermeester op de dogmatologische kathedr, prof. dr. K. Schilder. De kerken mogen zich gelukkig prijzen, dat het thans nog mogelijk is, dat een eigen leerling van deze Kamper dogmaticus prof. dr. K. Schilder, hem op diens kathedr gaat opvolgen om de kerken te dienen, vóórdat straks mannen van een latere generatie deze taak moeten overnemen.

Curatoren waren U dan ook zeer erkentelijk, toen zij van U vernamen, dat U bereid bent, een wijziging in uw leeropdracht te aanvaarden. Zij spreken de wens uit, dat U de tijd, die God de Here U nog toebedeelt met evengroot enthousiasme de aanstaande dieners van het Woord moogt onderwijzen in de gereformeerde dogmatiek, als U dat tot heden hebt gedaan met de ekklesiologische vakken. Uw vrouw blijve U daarbij tot goede steun en toeverlaat bij uw arbeid, als hulpe die bij U past.

Curatoren maken zich gaarne eigen de woorden, die de praeses van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg (en men zal verstaan, dat ik juist zijn woorden heden met bijzondere voorkeur herhaal gezien mijn persoonlijke relatie tot hem) tot U richtte, nadat U uw benoeming had aanvaard: „Wij bidden U toe, dat U in de gelovige verwachting (van de hulp des HEREN), ook wanneer de last van de te verrichten arbeid U zwaar zal drukken, moogt volharden. Wij hopen dat de Kerken de mogelijkheden, in de bezetting van deze leerstoel besloten, dankbaar mogen onderkennen en recht gebruiken” facta, art. 56).

Tenslotte, broeder praeses, nog een enkel woord voor de nieuw benoemde hoogleraar in de ekklesiologische vakken, drs. D. Deddens.

Het zal niemand bevreemden, dat curatoren naar een dienaar van Gods Woord in de kerk te Leeuwarden hebben omgezien voor de vervulling van een professoraat. Reeds vóór 365 jaar beriepen curatoren van de toenmalige Friese akademie te Franeker een predikant van Leeuwarden immers ds. J. Bogerman, tot hoogleraar. Helaas weigerde zijn kerkeraad (evenals trouwens de burgerlijke magistraat der stad) hem ontslag uit de dienst te geven. Eerst twintigjaar later kon hij zijn professoraat aanvaarden.

Naderhand is de kerk te Leeuwarden gediend o.a. door de predikanten S. van Velzen (jan. 1836juni 1839) en T. F. de Haan (1841 - 1843), die beiden in 1854 tot docent aan de toen opgerichte Kamper Theologische School werden benoemd. Ook ds. D. J. van der Werp, eveneens voorganger in de gemeente van Leeuwarden (1842 - 1844 als oefenaar, daarna als predikant, 1844 - 1851), heeft later zijn krachten mogen wijden aan de opleiding van aanstaande predikanten, nl. in de Verenigde Staten van Noord-Amerika. Tenslotte, vóór precies tachtig jaar werd wederom een predikant van Leeuwarden, dr. H. H. Kuyper, benoemd tot hoogleraar aan de Amsterdamse Vrije Universiteit, en wel in de ekklesiologische vakken.

Uit deze summiere gegevens kan blijken dat de kerk te Leeuwarden in de loop van haar geschiedenis een „fijne neus“ heeft gehad voor professorabele predikanten. Uit dien hoofde behoeft het niemand te bevreemden, dat én de Senaat van onze Kamper hoogleraren én deputatencuratoren ditmaal hun blikken lieten vallen op de Friese hoofdstad en de aldaar dienende predikant.

Toch was dit alles niet dé reden, waarom U, drs. Deddens, werd voorgedragen en aanbevolen. Uw naam klinkt op het ekklesiologische vakgebied allerminst vreemd in de kring van de kerken. En dit zeker niet uitsluitend omdat uw geëerde Vader de kathedra van de ekklesiologie gedurende twaalf jaar met ere heeft mogen bezetten. Neen, het zijn de aan U persoonlijk door de Here verleende gaven, die curatoren ertoe brachten uw benoeming op deze leerstoel van harte bij de synode aan te bevelen. Uw paan op dit vakgebied is onder ons gevestigd; wat van uw hand in druk verscheen legt getuigenis af van uw grote bekwaamheden. Curatoren hebben bij hun aanbeveling evenwel niet, zoals dit wel het geval was bij prof. J. Kamphuis, teruggesproken op de *eerste* vruchten van uw denkwerk. Die daten reeds uit de tweede helft van de dertiger jaren; U had de aanvullende leeftijd bereikt van veertien jaren. Toen reeds kwam U met een eerste publikatie voor de dag. Dat gebeurde in het landelijk dagblad „De Standaard“ waar allerlei bekende figuren, mannen van naam, hun medewerking aan verleenden ik noem slechts de namen van dr. H. Colijn en van A. Zijlstra. Welnu, in dát blad, „De Standaard“ van 7 mei 1937 trad ook U op in de rij van medewerkers, met uw eerste publikatie, ondertekend: „D. Deddens, Groningen“. Het betrof: „damprobleem nr. 599“. De redakteur van de desbetreffende rubriek plaatste daar het volgende commentaar boven: „Wij geven hieronder ter oplossing de compositie van een beginnend problemist. Deze eerste schrede op het glibberig pad der problematiek kunnen wij als zeer geslaagd beschouwen“.

Hoezeer bedoelde redakteur destijds blijkbaar reeds veel in U zag, curatoren zijn toch niet van *deze* studie uitgegaan bij hun aanbeveling, U te benoemen voor het onderwijs óók in de „problematiek“ van het kerkrecht en van de kerkgeschiedenis. Voor hun aandacht stonden tal van pennevruchten uit later jaren, studies van kerkhistorische en van kerkrechtelijke aard, alsmede verschillende bibliografische publikaties. Door dit alles bent U bij de kerken bekend geworden als een terzake zeer kundige figuur. Bovendien hebben de kerken U in de praktijk van haar leven leren kennen door uw fungeren in haar onderscheiden vergaderingen, als een betrouwbaar man. Curatoren hebben dit alles in aanmerking genomen bij hun aanbeveling.

Het zal hun straks zeker vreemd te moede zijn, wanneer zij U in hun vergaderingen niet langer zullen ontmoeten als „president-curator“, maar als hoogleraar. Evenals het voor U een zaak van wennen zal worden, moet dit het geval zijn bij curatoren.

Slechts met dit verschil: deze verandering van aanspreekvorm vloeit voort uit het feit, dat thans op U een bijzonder zware nieuwe taak komt te rusten; terwijl U tegelijkertijd, bij aanvaarding van deze roeping een ernstig verlies zult lijden: U zult toch uw pastorale taak in de kerk te Leeuwarden moeten neerleggen. Wij weten het, zowel het een als het ander vergt veel van U; veel méér dan het van óns zal vergen, voortaan U anders te betitelen. Maar wij weten óók, dat Hij die roept krachten geeft voor het werk.

Toen wijlen uw vader op 28 januari 1946 zijn ambt op de ekklesiologische kathedra aanvaardde, was zijn laatste woord, in zijn inaugurele oratie: „Zien wij samen op tot Hem, uit Wien alle wijsheid, licht en kracht is, en aan Wiens zegen alles is gelegen“ (De ratificering der besluiten van meerdere vergaderingen, blz. 20). En uw vader heeft het mogen ondervinden, tot de dag van zijn sterven toe, dat de Here zijn beloften waar maakt aan wie aldus tot Hem nadert. Wil ook U evenzo opzien tot onze God en Vader en van Hem alles verwachten wat U nodig heeft voor de dienst die U wacht, opdat U deze moogt volbrengen tot lof van God.

Curatoren willen U in deze vergadering overigens reeds van heler harte gelukwensen met uw eervolle benoeming, terwijl zij ook uw vrouw in deze felicitatie betrekken; ook voor haar zal de komende tijd een grote verandering met zich brengen. De Here geve U beiden wat U op uw nieuwe weg behoeft. Hij geve ook de gemeente, waar U Hem dient in het Woord, wat zij behoeft in de haar nu voorliggende weg.

Tenslotte maken zij zich met het oog op U, drs. Deddens, gaarne eigen de woorden, die de praeses van de synode, die destijds ook uw vader benoemde, bij de sluiting van die synode gebruikte met het oog op al de door haar benoemde professoren, D. Deddens, B. Holwerda en C. Veenhof, en lectoren, H. M. Mulder en D. K. Wielenga J.D. zn.: „De wetenschap dat zij hun kracht zullen zoeken bij Hem, die *de* Bron van alle kracht en wijsheid is, geeft ons de zekerheid, dat hun arbeid zijn zal ten zegen van onze Kerken, van de Kerk des Heeren in ons vaderland en daarbuiten“ (acta, art. 41).

Curatoren danken U, broeder voorzitter en vergadering, voor de gelegenheid, hun geboden, deze dingen in uw midden te mogen zeggen, ten overstaan van al de kerken, namens wie U hier zift.

Namens de hoogleraren-adviseurs sprekend, wijst prof. dr. J. Douma nog op het aspect van de collegialiteit. Hij zegt

dat in de achter ons liggende jaren de samenwerking goed mocht zijn en spreekt zijn vertrouwen uit dat dat zo ook zal zijn wanneer drs. Deddens zijn nieuwe taak zal hebben opgevat.
De hoogleraren zijn dankbaar voor het besluit van de synode.
Hij wenst prof. Kamphuis wijsheid toe in het zich inwerken in de nieuwe opdracht.
Aan drs. Deddens geeft hij de verzekering van de medewerking en steun van de collega's bij de ingrijpende verandering van zijn positie als president-curator in die van hoogleraar.

De praeses dankt tenslotte voor de toespraken.

Artikel 9

Vaststellen Acta

De synode machtigt het moderamen de Acta en de Handelingen vast te stellen en deze te doen uitgeven samen met de Acta van de synode van 1981.
Tevens wordt besloten dat de leden van deze synode de Acta toegezonden zullen krijgen, wanneer deze te zijner tijd zullen verschijnen, samen met de Acta van 1981.

Artikel 10

Censuur naar artikel 48 K.O.

Het blijkt dat niemand behoeft te worden vermaand.

Artikel 11

Persoonlijke rondvraag

De persoonlijke rondvraag wordt gehouden.

Artikel 12

Sluiting

De synode besluit, dat de synode provisorisch zal worden gesloten, en dat de sluiting definitief zal zijn wanneer van de Raad van de Gereformeerde Kerk te Leeuwarden bericht zal zijn ontvangen dat deze bewilligt in de aanvaarding van de benoeming door drs. D. Deddens.

In zijn slottoespraak wijst de praeses op de profetie van Jesaja 30 : 20 en 21.

Nadat eerst de profetische boekrol verzegeld was, kwam toen toch de belofte van de HEERS tot zijn volk: uw leraars zullen zich niet meer verbergen; maar uw ogen zullen uw leraars zien en uw oren zullen horen: dit is de weg, wandelt daarop.

Voor de vervulling van die belofte mag de Theologische Hogeschool een instrument zijn in de hand des HEEREN; Hij was altijd ook in moeilijke tijden, wakker over deze inrichting. Daardoor is het zo dat de leraars staan temidden van de gemeenten en de weg mogen aanwijzen. Dat is ook onze troost in het verworden Nederland van vandaag.

De praeses dankt allen die hem hebben bijgestaan, in het bijzonder de woordvoerder van de deputaten-curatoren. Tenslotte dankt hij zr. Oosterhoff, hoofd van de type-kamer, en br. Bakker, de koster. We kunnen met vertrouwen het jaar 1981 tegemoet gaan.

De assessor dankt, namens de synode, na deze rijke dag, waarin de grote zorg die de HEERS toonde voor Zijn kerk, zo duidelijk mocht blijken, de praeses voor diens leiding, die hij karakteriseerde als rustig, gemakkelijk, ontspannend, af en toe zelfs charismatisch. U mocht een instrument zijn van de Goede Herder.

Nadat gezongen is Psalm 118 : 1 en 5 en de assessor is voorgedaan in dankgebed, sluit de praeses provisorisch deze buitengewone synode.

Het moderamen:

S. S. Cnossen	praeses;
J. J. Arnold	assessor;
P. van Gurp	scriba I
J. H. van der Hoeven	scriba II

Bij het moderamen werd op 28 februari 1979 bericht ontvangen van de raad van de Gereformeerde Kerk te Leeuwarden dat hij bewilligt in de aanvaarding door drs. D. Deddens van zijn benoeming. Overeenkomstig het hieromtrent door de synode beslotene, werd daardoor de sluiting van de synode definitief, hetgeen aan de betrokkenen schriftelijk is meegedeeld.

DIENST VAN WOORD EN GEBED

gehouden op maandag 29 september 1980 op de vooravond van de buitengewone generale synode belegd door de Raad van de Gereformeerde Kerk te Arnhem

Op maandag 29 september 1980 had de Raad van de Gereformeerde Kerk te Arnhem de gemeente samengeroepen voor een dienst van Woord en gebed ter gelegenheid van het samenkomen van de buitengewone generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland op dinsdag 30 september 1980.

De dienst werd gehouden in de Koepelkerk aan het Jansplein te Arnhem en ving aan om 19.30 uur.

De praeses van de buitengewone generale synode 1979, ds. S. S. Cnossen te Mariënberg, ging in de dienst voor. Hij bediende het Woord van God uit Jesaja 30 : 20b en 21 en formuleerde de hoofdgedachte aldus:

„De HERE belooft aan Zijn volk de blijvende verkondiging van Zijn Woord".

1. De aanleiding tot die belofte
2. De plaats van deze belofte
3. De speciale toespitsing van die belofte.

Na de prediking droeg ds. Cnossen de arbeid van de generale synode in het gebed aan de HERE op en daarin gedacht hij bijzonder de arbeid aan de Theologische Hogeschool te Kampen.

ACTA VAN DE BUITENGEWONE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND GEHOUDEN TE ARNHEM OP DINSDAG 30 SEPTEMBER 1980

Artikel 1

Opening

Namens de Raad van de Gereformeerde Kerk te Arnhem, welke kerk door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 was aangewezen als roepende kerk voor de eerstvolgende generale synode, opent ds. T. J. Keegstra de vergadering van de afgevaardigden van de particuliere synoden.

Hij laat zingen psalm 118 : 1, 3 en 5 (P.B.), leest Efeze 4 : 1-16 en gaat voor in gebed. Daarna spreekt hij het volgende openingswoord:

Geliefde broeders,

Hartelijk welkom hier in Arnhem!

Het is vandaag voor de tweede keer, dat ik, als praeses van de roepende Kerk voor de generale synode, afgevaardigden van de kerken- samen met de broeders, die volgens de afspraken straks uw vergadering als adviseurs zullen dienen - zo'n welkom toeroepen mag.

Op zichzelf genomen is dit niet zo heel bijzonder. Ook sinds de Vrijmaking van de kerken is dit vaker gebeurd. Het bijzondere is alleen, dat ik, zo de HEERE wil, over ruim een half jaar het nog eens zal mogen doen. Dan immers zal de generale synode samenkomen, die naar de regel van artikel 46 van de kerkorde en volgens het besluit van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 door de kerkeraad reeds tegen woensdag 22 april 1981 is samengeroepen. M.a.w. u bent de tweede generaal-synodale vergadering, die binnen de termijn van 3 jaar hier in Arnhem samenkomt.

En dit eveneens voor de tweede keer vanwege een verzoek van deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool aan de kerken om terwille van een a.s. vakature een buitengewone generale synode bijeen te willen roepen.

Dat is uniek!

Volstrekt buitengewoon.

Uw vergadering zal, wat dit betreft, in dubbele zin als een buitengewone generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland de historie ingaan.

Intussen is tegen zo'n buitengewone generale synode als zodanig geen bezwaar in te brengen. In een identieke situatie werd door een collega-praeses van de toenmalige roepende kerk voor de generale synode erop gewezen, dat in de dagen van de Vrijmaking „tegenover alle verkeerde heerschappij in de kerken(-) uitvoerig het recht-overeenkomstig (ik voeg toe: toen nog) artikel 50 der K.O. - van een buitengewone synode voor het geval van nood (..) verdedigd is. „Wapen tegen hiërarchie".

En hij voegde toe:

„Het zou wel een trieste zaak zijn voor de kerken van de Here Jezus Christus, wanneer een kerkorde zulk een synode verhinderde en als in geval van nood alleen van een „vervroegde synode" sprake zou kunnen zijn.

In dat geval zou de K.O. een middel zijn om de voortgang van het kerkelijk leven te verhinderen; een dwangbuis, waarin het leven werd verstikt; en dit, terwijl de K.O. juist is aangenomen tot de goede orde, het leven der kerken.

En het leven der kerken is gediend, wanneer thans voorzien wordt in de door de broeders curatoren geconstateerde bestaande nood en wanneer de kerken, ook de bezwaarde broeders in de kerken, gelegenheid ontvangen zich in alle rust voor te bereiden voor de synode van april in het volgend jaar.

Het kerkelijk leven mag niet opgehouden, maar het leven in de kerken moet gediend worden. Wij leven niet onder een reglement (en bundel), maar met een kerkenorde in schone gemeenschap". (Acts generale synode van Amersfoort-West 1966, art. 1).

In dit licht gezien heeft de kerkeraad te Arnhem met het verzoek van deputaten-curatoren om voor de tweede keer in de door artikel 46 K.O. voorgeschreven weg een buitengewone generale synode bijeen te willen roepen dan ook weinig moeite gehad. Indien er al moeite bestond, dan was het omdat hem door curatoren in hun brief van 9 april 1980 niet- zoals dat bij vorige gelegenheden wel het geval was - de nood, of zoals thans artikel 46 dat zegt: de dringende reden, werd aangetoond. Ook hij moest in goed vertrouwen aanvaarden, dat dit ingrijpende beroep op de kerken noodzakelijk was, omdat wachten op de gewone generale synode aan de opleiding tot de dienst des Woords ernstige schade zou berokkenen. Maar de Raad kon zich voorstellen, dat het voor curatoren niet altijd mogelijk is om publiek alle argumenten op tafel te leggen. Juist bij een benoemingsprocedure kan er veel vertrouwelijke informatie zijn. Daarom besloot hij van zijn kant het gevraagde vertrouwen te geven. En al spoedig bleek, dat hij daarin niet de enige was. Vier particuliere synoden verzochten de raad om, uitsluitend voor deze éne zaak, een generale synode bijeen te willen roepen. Iets later sloten nog vier anderen zich daarbij aan. En zo kon reeds op 13 juni 1980 naar de kerken het bericht uitgaan, dat de kerkeraad de eer had haar uit te nodigen om, met inachtneming van de daarvoor geldende regels, op 30 september 1980 in een buitengewone synode samen te komen ter voorziening van de vakature, die met het einde van het cursusjaar 1980/1981 aan de Theologische Hogeschool ontstaan zal door de emeritering, zo de Here wil, van prof. drs. H. J. Schilder. Wat moet dit bericht de broeders in Kampen, bij wie ik bijzonder aan de broeders docenten denk, bemoedigd hebben. Tot tweemaal toe zouden zij in één maand een bewijs ontvangen van de liefde, waarmee de Theologische Hogeschool door de kerken omringd wordt. Eerst door de Schooldag; vandaag opnieuw door uw vergadering.

Welnu, die liefde is toch iets, waar deze broeders om hun werk metterdaad recht op hebben. Het afgezonderd zijn voor de opleiding tot de Dienst des Woords brengt voor hen een niet geringe moeite mee. Terecht werd door één van hen tijdens de Schooldag gezegd, dat de dienst van de Christelijke Kerk, Anno Domini 1980, voor „Kampen" een isolement inhoudt, dat dikwijls benauwen, soms verbijsteren kan.

Hij wees daarbij op het feit, dat hier in Nederland de katheders, vanwaar de exegese van het Oude en Nieuwe Testament gedoceed wordt, in enige vorm aan de kritiek dienstbaar zijn. Zelfs de naam „gereformeerd" geeft geen waarborg meer. (Prof. J. Kamphuis, De Reformatie, jrg. 55, no. 47). Ik hoef U toch niet aan te tonen, hoe waar dit is. Het is u allen zonder meer bekend, hoe de Schriftkritische theologie de katheders veroverd heeft, of ook, waar dit nog niet zo is, toch bezig is die te veroveren. En de gevolgen laten zich zien.

Van de katheders ging het naar de kansels toe, waardoor de Schrift voor velen haar plaats als norm voor leer en leven verloren heeft.

Maar daarmee is meteen gegeven, hoe verantwoordelijk de opdracht is, waarvoor de kerken u hier in Arnhem hebben laten bijeenroepen: de benoeming van een hoogleraar in de Oudtestamentische vakken aan onze Theologische Hogeschool.

De broeder, die u benoemen zult, zal niet alleen een goed getuigenis moeten bezitten wat zijn studiezijn en zijn bekwaamheden betreft, hij zal voor alles vervuld moeten zijn met de Heilige Geest.

Want het ambt, waartoe hij geroepen wordt, is er één dat geen mens in eigen kracht bekleden kan. Dat geldt in een normale situatie reeds. Het geldt vandaag nog te meer vanwege dat isolement. Er is genade voor nodig om telkens weer af te moeten zien van de eer van vakgenoten, doordat men zijn verstand en zijn gedachten alleen aan het Woord van God onderwerpen wil. Want daar komt het toch op aan in een tijd, waarin dat Woord, vaak zelfs met een beroep op zichzelf, hoe langer hoe meer van zijn kracht beroofd wordt.

Dan is er veel genade nodig om de Schrift te blijven uitleggen zoals zij zich in haar geheel en naar haar afzonderlijke delen geeft als de openbaring en het eigen Woord van God door mensendienst, en om dit ook aan de studenten in te prenten.

Maar voor wie zich zo wil geven is er tegelijk de zekerheid, dat de Koning van de Kerk, die Zich eerst voor de hoge prijs van zijn eigen bloed een gemeente kopen wilde, deze genade geven zal. Hij is het, die zijn lichaam in stand houdt. En Hij wil naar het Woord van de apostel, dat we gelezen hebben in Efeze 4, als zijn overwinningsgaven apostelen, profeten, evangelisten en herders en leraars geven: ook herders en leraars, die voor de opleiding tot de dienst des Woords kunnen worden afgezonderd, om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon, tot opbouw van het lichaam van Christus.

Ds. Cnossen heeft ons in zijn preek van gisteravond daarop eveneens gewezen. Graag wil ik hem hier dank brengen voor de manier, waarop hij ons daardoor heeft willen bemoedigen. U mag er zo van uitgaan, dat U vandaag in uw werk niet van mensen afhankelijk bent; van deputaten-curatoren, die vanwege hun cura, hun goede zorg voor de Theologische Hogeschool om een eerdere synode gevraagd hebben. U mag hier vergaderd

zijn door de cura van de grote Curator, onze Here Jezus Christus, die ten behoeve van de kerken en ook van de school der Kerken zelf de mensen geeft door wie Hij zijn gemeente bouwen wil en in stand wil houden.

Dit betekent natuurlijk niet, dat, wat de deputaten deden, onbelangrijk zou zijn. De kerken zelf hebben dit in het Statuut van de Theologische Hogeschool, artikel 8, lid 2, anders uitgesproken. Deputaten-curatoren hebben na ingewonnen advies van de Senaat ook voor deze plaats een met redenen omklede aanbeveling op mogen maken, die straks met het bedoelde advies aan uw vergadering zal worden voorgelegd. Wat zij gedaan hebben, is voor de gang van uw vergadering van de grootste betekenis. Maar uiteindelijk is hun werk niet meer geweest dan dit, dat ze door hun overwegingen, samen met de broeders hoogleraren, de cura van onze Heiland ontdekken mochten in het geven van zijn overwinningsgaven aan de kerken, Anno Domini 1980; óók als het gaat om een voordracht voor een hoogleraar, die als Oudtestamenticus de kerken zal kunnen dienen.

In hun aanbeveling geven zij hun ontdekking door.

En zo mag ook u straks van uw kant in die aanbeveling weer deze cura ontdekken! De grote Curator zorgt.

Dat moet ook voor u, Prof. Schilder, op deze dag een vertroostende gedachte zijn. Deze synodale vergadering betekent in feite voor u het begin van het afscheid, dat, zo de Here wil, aan het eind van de nu lopende cursus definitief zal worden.

Ruim 28 jaar zult u dan het ambt van hoogleraar in het midden van de kerken hebben mogen vervullen. U hebt het in die jaren niet gemakkelijk gehad. De opdracht was zwaar, niet het minst vanwege die moeite van het isolement.

U hebt het ook zichzelf niet gemakkelijk gemaakt. De precisie en nauwgezetheid waarmee u uw werk hebt vervuld, zijn haast spreekwoordelijk.

Maar u hebt dit ambt kunnen vervullen omdat u in uw leven de zorg van uw Heiland en Koning hebt mogen zien, die telkens weer wijsheid en krachten wilde geven. Want het was Hem om zijn overwinningsgaven te doen. Hij wilde door uw dienst zijn kerken herders en leraars blijven geven. Meerdere leerlingen van U mogen zo met ere de kerken dienen. Er zijn er ook in deze vergadering vandaag.

Straks is er voor u het emeritaat. U hebt uw ambt dan uitgediend. Maar Hij, die krachten geeft, blijft Curator voor zijn Kerk.

Hij werkt door. Dat maakt bij alle weemoed van het „partir, eest mourir un peu", toch het moment van dat komende afscheid blij.

En dat maakt voor u, broeders, vandaag uw opdracht rijk.

Want omdat Hij zorgt, mag u bij uw werk van zijn hulp en wijsheid verzekerd zijn. En zo wordt uw verantwoordelijke opdracht een lichte last.

Tot heil van de kerken hier in Nederland, en ik mag toch vanwege die verblijdende ontwikkeling van de laatste jaren, ook zeggen: tot heil van de zusterkerken in het buitenland. Want als Hij zorgt, dan zal Hij ook bezorgen, dat mee dank zij het werk van de Theologische Hogeschool deze gereformeerd zullen blijven, d.i. kerken, die geheiligd zijn in en leven uit de Waarheid.

En hiermee verklaar ik, namens de kerkeraad van de roepende Kerk te Arnhem, deze 37e synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland sinds 1892, voor geopend.

Artikel 2

Credentie en presentie

Ds. T. J. Keegstra rapporteert over de credentie-brieven, die door de leden van het moderamen van de kerkeraad zijn nagezien en in orde bevonden.

Blijkens de credentie-brieven werden afgevaardigd:

A.	door de particuliere synode van <i>Groningen</i>	
primi:	ds. C. Bijl	Groningen
	ds. J. C. Post	Schildwolde
	oud. B. Jonkman	Groningen
	oud. P. Zuidhof	Zuidhom
secundi:	ds. F. J. Bijzet	Ten Post
	ds. W. Wieringa	Helpman
	oud. M. J. Rietema	Houwerzijl
	oud. A. Slagter	Delfzijl
B.	door de particuliere synode van <i>Friesland</i>	
primi:	ds. J. H. Ulehake	Leeuwarden-Huizum
	ds. H. J. de Vries	Harlingen
	oud. P. Cnossen	Drachten
	oud. G. Sennema	Sneek
secundi:	ds. J. de Gelder	Wouterswoude
	ds. B. Wesseling	Noordbergum
	oud. J. B. Jongsma	Siegerswoude
	oud. T. Lawerman	Harlingen

	<i>tertii:</i>	ds. J. Bomhof ds. W. Tiekstra oud. H. van Abbema oud. H. Feenstra	Ureterp Blija Arum Koudum
C.	door de particuliere synode van <i>Drenthe</i>		
	<i>primi:</i>	ds. P. van Gurp ds. B. van Zuijlekom oud. L. W. Landman oud. H. Ruiten	Emmen Assen Meppel Assen
	<i>secundi:</i>	ds. H. R. van de Kamp ds. P. Groenenberg oud. J. Mulder oud. J. Sikkema	Hooghalen Stadskanaal Hooghalen Tweede-Exloërmond
D.	door de particuliere synode van <i>Overijssel</i>		
	<i>primi:</i>	ds. T. Dekker ds. J. van Dijk oud. E. Bosma oud. E. J. Dijk	Kampen Ommen Creil Lemelerveld
	<i>secundi:</i>	ds. J. de Feijter ds. J. Strating oud. J. Gerrits oud. G. van de Horst	Hasselt Zwolle Hasselt Avereest-Dedemsvaart
E.	door de particuliere synode van <i>Gelderland</i>		
	<i>primi:</i>	ds. Tj. Boersma ds. M. Brandes oud. J. Merema oud. H. C. van Veen	Apeldoorn Ermelo Apeldoorn Harderwijk
	<i>secundi:</i>	ds. C. van Kalkeren ds. W. Scherff oud. C. S. Alderliesten oud. H. Olde	Velp Zutphen 't Harde Nijmegen
F.	door de particuliere synode van <i>Utrecht</i>		
	<i>primi:</i>	ds. J. F. Heij ds. W. Triemstra oud. K. Nolles oud. J. N. Schilder	Amersfoort Utrecht Leusden Zeist
	<i>secundi:</i>	ds. H. J. Begemann ds. M. Nap oud. P. Kok oud. W. L. Verschoor	Bunschoten Leusden Bunschoten Utrecht
G.	door de particuliere synode van <i>Noord-Holland</i>		
	<i>primi:</i>	ds. L. J. Joosse ds. E. Woudt oud. A. A. W. Bolland oud. J. J. Parre	IJmuiden Den Helder Amsterdam Koog aan de Zaan
	<i>secundi:</i>	ds. T. O. G. M. Bosma ds. J. Luiten oud. S. J. C. Cnossen oud. P. van Veelen	Haarlem Alkmaar Koog aan de Zaan Oudorp
H.	door de particuliere synode van <i>Zuid-Holland</i>		
	<i>primi:</i>	ds. R. te Velde ds. G. Zomer	Dordrecht Rijnsburg

	oud. H. Rietveld	Pijnacker
	oud. J. Smalldenbroek	Rotterdam
<i>secundi:</i>	ds. A. Kooij	Capelle
-	ds. B. Grätz	Delft
	oud. T. F. van der Lugt	Oegstgeest
	oud. G. van der Stoep	Barendrecht
I.	door de particuliere synode van <i>Zeeland, Noord-Brabant en Limburg</i>	
<i>primi:</i>	ds. R. T. Urban	Goes
	ds. J. Verkade	Axel
	oud. J. Koen	Bergen op Zoom
	oud. C. J. Dees	Zaamslag
<i>secundi:</i>	ds. L. W. de Graaff	Terneuzen
	ds. S. Braaksma	's-Hertogenbosch
	oud. M. de Meij	Oost-Souburg
	oud. C. K. Herrebout	Zaamslag

Volgens de presentie-lijst zijn van alle particuliere synoden de afgevaardigden aanwezig. Van Friesland is ds. H. J. de Vries vervangen door zijn secundus, ds. B. Wesseling. De particuliere synode van Zuid-Holland gaf zijn afgevaardigden een instructie mee.

Artikel 3

Moderamen en constituering

De afgevaardigden verkiezen door schriftelijke stemming: ds. J. F. Heij als praeses, ds. P. van Gulp als assessor, ds. G. Zomer als eerste scriba en ds. T. Dekker als tweede scriba.

De praeses dankt, mede namens de andere leden van het moderamen, voor het in hen gestelde vertrouwen. Hij spreekt de hoop uit, dat onder de zegen van de HERE een korte synode kan worden gehouden.

De synode wordt geconstitueerd.

Artikel 4

Belofte

De praeses dankt de samenroepende kerk hartelijk voor alle voorbereidende arbeid en ds. T. J. Keegstra voor zijn bemoedigend openingswoord. Aan ds. S. S. Cnossen zal schriftelijk dank betuigd worden voor zijn voorgaan in de bidstond.

Overeenkomstig de Huishoudelijke Regeling verzoekt hij ds. T. J. Keegstra om de synode als adviseur te dienen.

De praeses roept de hoogleraren-adviseurs en de deputaten-curatoren een hartelijk welkom toe.

Vervolgens vraagt hij de synode-leden en de hoogleraren-adviseurs te beloven al hun arbeid ter synode te zullen verrichten in onderworpenheid aan de Heilige Schrift en in gebondenheid aan de aangenomen belijdenis. Door het opstaan van hun zitplaatsen wordt deze belofte door allen afgelegd.

De vergadering wordt nu geschorst voor overleg van het moderamen met de hoogleraar in het kerkrecht, prof. drs. D. Deddens.

Artikel 5

Vaststelling van het agendum

Na heropening wordt het agendum overeenkomstig het concept vastgesteld: Behandeling van ingekomen stukken. Behandeling van de voordracht van deputaten-curatoren. Vaststelling van de Acta. Censuur naar artikel 48 van de Kerkorde. Rondvraag. Sluiting.

Artikel 6

Toelating van de pers

De praeses doet voorlezing van artikel VII sub 3 van de Huishoudelijke Regeling met de daarin genoemde voorwaarden voor toelating van vertegenwoordigers van de pers etc. Er blijken geen vertegenwoordigers aanwezig te zijn.

Mochten zij alsnog ter vergadering verschijnen, dan dienen zij zich aan deze voorwaarden te houden.

Artikel 7

Behandeling van ingekomen stukken

1. De senaat van de Theologische Hogeschool deelt per schrijven dal. 26 september 1980 mee het wenselijk te achten, „dat zij, die thans in de senaat een raadgevende stem hebben, prof. dr. L. Doekes, prof. drs. J. P. Lettinga en drs. J. A. Meijer, ten spoedigste worden verzocht ter generale synode aanwezig te zijn, ook in besloten zitting. Deze heren en broeders hebben de besprekingen in de senaat over de zaak die nu ter synode dient meegemaakt en voor het van de senaat gevraagde advies hun waardevolle inbreng gehad". Op voorstel van het moderamen wordt besloten voor deze buitengewone synode het verzoek in te willigen. De genoemde broeders, die reeds aanwezig zijn, worden welkom geheten.
2. De particuliere synode van Zuid-Holland 1980 spreekt per instructie de wenselijkheid uit, „dat Uw vergadering aan de eerstvolgende Generale Synode het verzoek richt, maatregelen te willen treffen om in de toekomst de noodzaak van het bijeenroepen van buitengewone Generale Synodes als die van 1979 en 1980 zoveel mogelijk te voorkomen". De instructie bevat een toelichting, die door de praeses wordt voorgelezen. Op voorstel van het moderamen besluit de synode als volgt: „De synode overweegt, dat de afgevaardigden naar deze synode slechts gemandateerd zijn tot en bijeengeroepen voor de behandeling van de voordracht van de deputaten-curatoren. De synode besluit de instructie van Zuid-Holland onontvankelijk te verklaren". De afgevaardigden van Zuid-Holland blijven buiten stemming. De synode gaat vervolgens in comité.

Artikel 8

Mededeling van in comité genomen besluiten

Te 19.00 uur komt de synode in openbare zitting bijeen. De praeses laat zingen psalm 33 : 1, 2 (P.B.).

Na gehouden appèl-nominaal doet de praeses mededeling van de in comité genomen besluiten.

1. Overeenkomstig het voorstel van deputaten-curatoren d.d. 15 september 1980 heeft de synode besloten aan prof. drs. H. J. Schilder op de meest eervolle wijze ontslag te verlenen uit zijn dienst als hoogleraar aan de Theologische Hogeschool, zulks in verband met het D.V. bereiken van de leeftijd van vijftenzestig jaar op 22 januari 1981. Het ontslag wordt verleend per 31 augustus 1981, te 24.00 uur. In verband daarmee zal officieel afscheid van prof. Schilder worden genomen tijdens de gewone generale synode van 1981. De praeses zegt, dat de kerken met grote blijdschap en dankbaarheid kunnen terugzien op de arbeid van prof. Schilder en hij wenst hem in alles Gods zegen toe.
2. In de a.s. vacature prof. Schilder is door de synode met algemene stemmen benoemd drs. H. M. Ohmann te Hamilton (Ont.), hoogleraar aan het Theological College van de Canadian Reformed Churches. Deze benoeming geschiedde met volledige eenparigheid in overeenstemming met de aanbeveling van de deputaten-curatoren en het advies van de senaat. Telefonisch is de benoeming aan drs. Ohmann meegedeeld. Hij sprak zijn blijdschap over de benoeming uit, zal deze in ernstige overweging nemen en dankt voor het in hem gestelde vertrouwen. De praeses deelt voorts mee, dat aan drs. Ohmann een termijn van beraad is gegeventot 1 november a.s. en dat de benoeming geschiedt per 1 juni 1981. Hij dankt het college van deputaten-curatoren en de senaat van de Theologische Hogeschool, die de zaak met de meeste accuratesse hebben voorbereid. Ook deelt de praeses mee, dat de synode zich volledig heeft gesteld achter de argumenten voor het bijeenroepen van een buitengewone Generale Synode. De president-curator zal daarover straks nadere mededelingen doen, maar bij voorbaat wordt gesteld, dat de synode ook zelf van deze noodzaak is overtuigd.

Artikel 9

Toespraken

Namens deputaten-curatoren spreekt vervolgens ds. H. Bouma de vergadering als volgt toe:

Broeder voorzitter, vergadering,

Curatoren zijn u dankbaar, dat u hen in de gelegenheid stelt een enkel woord te spreken in deze openbare zitting van de synode.

In de eerste plaats willen zij gaarne uiting geven aan hun vreugde over de door u gedane benoeming. Zij zijn daar blij mee, niet slechts omdat deze benoeming geheel in overeenstemming was met het door hen ontvangen senaatsadvies en met de door hen eenparig ingediende aanbeveling. Zij zijn bovenal hierom zeer blij, dat de kerken in prof. drs. H. M. Ohmann een bekwame docent voor de oudtestamentische vakken mogen ontvangen.

Graag willen zij in deze zitting ten overstaan van de kerken iets over hem vertellen. Prof. Ohmann werd op 5 maart 1928 geboren en is dus ruim 52 jaar oud. Hij is thans hoogleraar aan het Theological College van de Canadian Reformed Churches. Nadat hij zijn wetenschappelijke vorming in Kampen had mogen bekronen met zijn kandidaatsexamen in september 1955 (onder het rectoraat van prof. dr. L. Doekes), werd hij predikant te

Zuidbroek (1956-1962), vervolgens in Hoek (1962-1968) en daarna in Dokkuur (I 1968-1971). In oktober 1969 behaalde hij de graad van licentiaat in het Indo-Iraans aan de Rijksuniversiteit te Gent (België), aan het Hoger Instituut voor oosterse, oosteuropese en afrikaanse taalkunde en geschiedenis, met een licentiaatsverhandeling over: „Nagananda van koning Harsa, Lexicografisch bewerkt en toegelicht". In september 1971 legde hij vervolgens het doctoraal examen af in de Indo-Iraanse taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit van Groningen. In de maand oktober van datzelfde jaar inaugureerde hij als Hoogleraar aan het Theological College of the Canadian Reformed Churches in Hamilton met een rede over „Blood vengeance, city of refuge, and death of the high priest".

Met de aanvaarding van het professoraat ginds verloor hij Nederland echter niet uit het oog en de Nederlandse kerken mochten de vruchten van zijn arbeid blijven plukken.

Zo bleef hij in het mannenblad „Petah-ja" zijn in 1967 begonnen schetsenreeks over het boek Numeri voortzetten; de voltooiing vond plaats in 1977. In het jongelingsblad publiceerde hij in de jaren 1972-1975 over verschillende oosterse wereldgodsdiensten. In de Kamper studenten Almanak voor het jaar 1973 leverde hij een bijdrage onder de titel: „Creatie en kosmogonie". En laatstelijk hebt u in het „Nederlands Dagblad" van 19 september 1979 een kort verslag kunnen lezen van een rede die hij heeft gehouden op de Canadese Schooldag van dat jaar. Prof. Ohmann sprak toen over de betekenis van het oude Testament voor onze tijd. Samenvattend zei hij tenslotte (aldus genoemd verslag), „dat het Oude Testament vandaag nog van betekenis is en gebruikt moet worden omdat: 1) het O.T. het taalgebruik van het N.T. stempelt; 2) het O.T. ons leert de gelovige te zien in de levensverbanden waarin hij is geplaatst; 3) het O.T. het evangelie plaatst in het zuiver historische perspectief en ons bewaart voor spiritualistische, mysticistische, piëtistische uitwassen; 4) het O.T., dat de schepping van alle dingen en de val in zijn wereldwijde gevolgen openbaart, het oog opent voor een verlossing die wereldomspannend is; 5) het O.T., in tegenstelling tot de cyclische wereldbeschouwing van de heidense religies die de mens in het hier-nu-maals zijn vrede wil laten vinden, de Godsopenbaring geeft ter voorbereiding van het Nieuwe Testament, dat ons naar het hier-na-maals doet uitzien".

U herkent hier de goede, gereformeerde beschouwing van Gods openbaring. Trouwens, die kunt u ook steeds weer terugvinden in de andere publikaties van deze hoogleraar.

Bovendien is van hem bekend, dat hij (om een paulinische uitdrukking te gebruiken) behoort tot die „vertrouwde mensen, die bekwaam ... zijn om ook anderen te onderwijzen" (vgl. 2 Tim. 2 : 2). Hierop rust de blijdschap van curatoren vanwege de benoeming van deze broeder tot hoogleraar aan onze Hogeschool. Zij zijn de overtuiging toegedaan, dat hij onze aanstaande predikanten betrouwbaar onderwijs zal geven in de heilige Schriften.

Er is nog een reden, waarom zij blij zijn met het genomen besluit.

U moogt het weten - trouwens: u kunt het weten, dat curatoren zelf enigszins in de verlegenheid hebben gezeten met deze synode. Die verlegenheid ontstond *niet* vanwege de aan te bevelen hoogleraar; maar er ontstond wel enige verlegenheid vanwege het feit, dat wederom een buitengewone synode zou moeten samenkomen, terwijl de redenen die daartoe noopten niet aan de kerken konden worden meegedeeld terzelfder tijd als waarop curatoren haar om zulk een synode verzochten in hun brief dal. 9 april jl. aan de kerken. Dat de kerken desondanks deze synode samenroepen geeft blijk van haar grote vertrouwen in haar deputaten.

Maar niettemin zijn zij nu dankbaar, die opening van zaken te kunnen geven, die zij hebben toegezegd.

Ongetwijfeld zal deze of gene de vraag hebben voelen opkomen, waarom de opvolging van prof. drs. H. J. Schilder niet had kunnen worden geregeld door de synode, die tegen 22 april 1981 is samengeroepen. Op dit punt kan thans ten overstaan van de kerken rekenschap worden afgelegd. Dat curatoren een buitengewone synode, uiterlijk september of oktober 1980, vroegen, vond zijn reden in de overweging dat de Canadese zusterkerken dan de minste schade zouden oplopen door het verlies van haar oudtestamenticus. Immers hopen zij ginds begin november haar generale synode te houden. Als prof. Ohmann zijn benoeming voor Kampen zal aanvaarden, kan zij in de alsdan in Hamilton ontstaande vacature aanstonds voorzien. Zou onze synode eerst in april 1981 tot benoeming overgaan, dan zou de machinerie voor de benoeming van een nieuwe hoogleraar ginds pas enige tijd daarna op gang kunnen komen. Gelet op de grote afstanden zou het gevolg zijn, dat daar de opvolging pas zou kunnen worden geregeld in de late nazomer van 1981 en zou een opvolger niet lang vóór het einde van de dan lopende cursus kunnen optreden. Dit zou met zich brengen, dat in het Theological College van Hamilton met zijn slechts betrekkelijk kleine staf vrijwel een geheel cursusjaar een lege plaats zou blijven bestaan. Dit kon worden voorkomen, als de Nederlandse kerken zich de moeite zouden willen getroosten, tussentijds in een buitengewone synode samen te komen. Vandaar het verzoek van curatoren daartoe.

Het zal duidelijk zijn, dat dit niet vóór vandaag kon en mocht worden bekend gemaakt. Maar curatoren zijn dankbaar, dat de kerken in haar synode bijeen, de last van een extra synode met vreugde hebben willen aanvaarden en dat deze synode de door hen gegeven argumentatie voor deze samenroeping en het beleid van curatoren ten deze heeft goedgekeurd.

Tenslotte, broeder praeses, met uw verlov nog dit.

Nu de kerken, zoals gezegd, in april 1981 opnieuw in generale synode hopen bijeen te komen, kunnen zij dan, als de Here God leven en gezondheid spaart, afscheid nemen van prof. drs. H. J. Schilder, die de kerken sedert 6 maart 1953 met zijn gaven heeft willen dienen op de kathedraal voor de oudtestamentische vakken. Naar de geldende regels zal zijn emeritaat ingaan bij het einde van de lopende cursus. Curatoren willen daarom vandaag nog geen woord van afscheid spreken; daarvoor zal, hopen zij, straks gelegenheid komen.

Wel willen zij thans uiting geven aan hun dankbaarheid, dat hij op de hem eigen wijze zijn medewerking heeft willen verlenen aan de voorbereiding van zijn opvolging. Tevens spreken zij de wens uit, dat de Here hem nog in goede gezondheid wil sparen, zodat hij zijn arbeid tot het bestemde einde toe kan volbrengen.

De God van alle genade verbindt zijn onmisbare zegen aan de genomen besluiten, tot zegen voor de kerken en tot eer van Hem, die ook zijn oudtestamentische openbaring gaf tot grootmaking van zijn heilige Naam.

Namens de senaat van de Theologische Hogeschool spreekt de rector, prof. dr. C. Trimp. Hij verklaart dat de senaat dankbaar is voor de gang van zaken tijdens deze synode en voor de medewerking van de kerken en haar afgevaardigden. „U hebt naar de roep uit de kerken willen horen, toen het ging om de goede gang van zaken in ons onderwijs". Hij betoogt dat op de leerstoel van het Oude Testament een bijzonder gecompliceerde leeropdracht vervuld moet worden, „bijna net zo moeilijk als op de leerstoel voor ambtelijke vakken. Wij moesten gaan over een smal spoor en kwamen in Canada terecht. Maar op dat spoor kunnen wij wel verder. Andere opleidingen in Nederland hebben erg veel moeite bij de vervulling van vacatures. Zij zullen jaloers op ons zijn, nu wij na één dag van beraadslagen een man mochten benoemen met een voltooide talenstudie en negen jaar onderwijs-ervaring. Deze benoeming zal ook bemoediging en rust betekenen voor prof. Schilder".

Ook prof. drs. H. J. Schilder spreekt zijn blijdschap uit over de benoeming. Aan het begin van zijn afscheid is hij dankbaar voor de perspectieven die geopend zijn voor de oudtestamentische leerstoel. „Ik leef bijzonder mee met het Theological College te Hamilton en ik heb goede verwachtingen dat ginds het verlies gedragen kan worden". Prof. Schilder memoreert hoe hij enkele jaren geleden in Hamilton een college van prof. Ohmann over Psalm 1 bijwoonde en hij noemt dat een school-voorbeeld van goed college geven. „Laat ons in het spoor, dat Psalm 1 ons wijst, nu voortgaan".

De praeses memoreert tenslotte, hoe hij en cand. H. J. Schilder op 15 maart 1944 moesten verschijnen voor een synodale „commissie van zwaarigheden". „U, prof. Schilder, wist toen te staan „op de grens van kerk en secte". Wat is er vandaag een blijdschap dat wij elkaar nog steeds mogen ontmoeten in de ruimte van de kerk".

Artikel 10

Vaststelling Acta

De synode machtigt het moderamen de Acta en de Handelingen vast te stellen en deze te doen uitgeven samen met de Acta van de synode van 1981.

Tevens wordt besloten dat de kerken een, door het moderamen ondertekend, schrijven zullen ontvangen over de benoeming van prof. drs. H. M. Ohmann.

Artikel 11

Censuur naar artikel 48 K.O.

Het blijkt dat niemand behoeft te worden vermaand.

Artikel 12

Persoonlijke rondvraag

In de persoonlijke rondvraag wordt nog opgemerkt, dat het wenselijk is de benoeming ook te publiceren via het A.N.P. en Radio Wereldomroep.

Aan dit verzoek zal zo mogelijk worden voldaan.

Artilel 13

Sluiting

De praeses deelt mee dat de synode provisorisch gesloten zal worden. De sluiting zal definitief worden, zodra bericht van aanvaarding van de benoeming van prof. Ohmann is binnengekomen.

In zijn slotwoord dankt de praeses allen voor deze goede synode. Hij dankt m.n. voor de fijne verzorging door de broeders en zusters van de kerk te Arnhem, zuster Oosterhoff van de type-kamer en de koster, br. Bakker. Hij vermeldt de steun die hij ontving van de andere moderamen-leden.

De praeses heeft teruggedacht aan het donkere jaar 1952, toen zo plotseling voorziening gezocht moest worden in de vacatures K. Schilder en B. Holwerda.

Nu was het een feestelijke vergadering, ook al omdat een hoogleraar aan de school der kerken een dienst van zoveel jaren mag voleindigen. De HERE moge onze kerken en haar school zegenen en Hij beware ons allen in onderworpenheid aan de goede belijdenis.

De assessor, ds. P. van Gurp, richt zich daarna met het volgende dankwoord tot de praeses:

Op mij rust de aangename taak een dankwoord te spreken voor uw leiding.

Het is uiteraard een sober woord. Want de synode, hoewel uiterst belangrijk voor de toekomst van de kerken, was toch maar een een-dags-synode. Ik heb wel eens gehoord, dat eendagsvlinders de mooiste vlinders zijn.

Praeses, onder de praesides synodi zijn de eendags-praesides de sterkste.

Bij een gewone synode mag je de eerste dag of zelfs de eerste week stuntelen- je hebt genoeg tijd om een praeses van statuur te worden.

U moest op deze synode van meet af aan snel oordelen en beslissen en zelfstandig leiding geven. En dat zonder enige voorbereiding.

En dat met een volle bank van hoogleraren-adviseurs en deputaten-curatoren, die zelf alles hadden voorbereid, niette zeggende voorgebakken!

We hebben u vandaag met blijdschap bezig gezien in uw taak, zodat u op een rustige en vriendelijke, maar toch besliste wijze, de synode mocht leiden tot een goed einde.

Het moge u, praeses, een zaak van grote blijdschap zijn dat onder uw leiding zo'n gewichtige beslissing mocht worden genomen met zo'n grote eenparigheid.

Eigenlijk stond het voor velen onzer van te voren al vast, dat u praeses zou worden.

Ik denk dat maar weinigen zich bewust zijn geweest van het feit dat u, praeses, samen met prof. Schilder, in de strijd om de reformatie van de kerk in de veertiger jaren, in het centrum van de strijd stond, op de grens van kerk en secte, in de gehoorzaamheid aan de Heere der kerk.

Dat de Heere u ons vandaag als praeses gegeven heeft, na al die jaren van strijd en zorg voor 's Heeren kerk, in dezelfde gehoorzaamheid aan de Heere der kerk, daarvoor zijn we Hem dankbaar.

De praeses laat zingen Gezang 36 (P.B.), gaat voor in dankgebed en verklaart vervolgens de 37e synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland sinds 1892 voor provisorisch gesloten.

Het moderamen:

J. F. Heij, praeses;

P. van Gurp, assessor;

G. Zomer, scriba I;

T. Dekker, scriba II;

Bij het moderamen van de synode is op 25 oktober 1980 een schrijven binnengekomen van prof. drs. H.M.Ohmann, waarin hij zijn benoeming tot hoogleraar aan de Theologische Hogeschool aanvaardt.

Overeengekomen van prof. drs. H. M. Ohmann, waarin hij zijn benoeming tot hoogleraar aan de Theologische Hogeschool aanvaardt.

Overeenkomstig het door de synode beslotene werd daardoor de synode definitief aan de betrokkenen schriftelijk is meegedeeld.

DIENST VAN WOORD EN GEBED

gehouden op dinsdag 21 april 1981 op de vooravond van de generale synode belegd door de raad van de Gereformeerde Kerk te Arnhem

Op dinsdag 21 april 1981 werd door de raad van de Gereformeerde Kerk te Arnhem de gemeente samengeroepen tot een dienst van Woord en gebed ter gelegenheid van het samenkomen van de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland op woensdag 22 april 1981.

De dienst werd gehouden in de monumentale Koepelkerk, Jansplein 60 te Arnhem. Met de gemeente waren de afgevaardigden van de kerken naar de generale synode, docenten van de Theologische Hogeschool en vele broeders en zusters uit verschillende gemeenten samengekomen.

Voorganger in deze dienst, die om 19.30 uur aanving, was ds. J. F. Heij te Amersfoort, praeses van de buitengewone generale synode van Arnhem in 1980. De tekst voor de prediking was Matth. 28 : 20. De Woordbediening werd samengevat onder het thema: *Christus glorieert als Hij belooft met ons te zijn al de dagen tot aan de voleinding der wereld.* Christus' glorie werd aldus nader aangewezen: 1. Hij schenkt die belofte *bij een grootse opdracht*; 2. Hij schenkt die belofte *als de verhoogde Heere*; 3. Hij schenkt die belofte *voor de hele geschiedenis*.

Pleitend op de belofte van Immanuël, God met ons, werd na de prediking in gebed Gods hulp en zegen gevraagd voor de arbeid van de generale synode.

Na afloop van deze dienst werd een begroetingssamenkomst gehouden voor de afgevaardigden en hun gastheren en gastvrouwen te Arnhem.

ACTA VAN DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE
KERKEN IN NEDERLAND, SAMENGEKOMEN TE ARNHEM OP
WOENSDAG 22 APRIL 1981

WOENSDAG 22 APRIL

Artikel 1
Opening

Namens de raad van de Gereformeerde Kerk te Arnhem, die door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 was aangewezen als samenroepende kerk voor de eerstvolgende generale synode, opent ds. T. J. Keegstra de vergadering van de afgevaardigden van de particuliere synoden.

Hij verzoekt te zingen Psalm 68 : 8 en 11, leest 2 Tim. 2 : 1-13 en gaat voor in gebed.¹ Daarna spreekt hij het volgende openingswoord:

Hooggeachte broeders,

Namens de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Arnhem mag ik u hartelijk welkom heten in onze uitzonderlijke Koepelkerk.

De kerkeraad heeft u hier samengeropen volgens de aanwijzing van de generale synode te Groningen-Zuid 1978. Plaats en tijd kloppen heel precies met hetgeen door die synode werd vastgesteld.

Toch kan ik haar vanmorgen niet meer de „laatstgehouden" synode noemen.

U weet zelf, hoe het gegaan is. Door het oordeel van meerdere particuliere synoden heeft de kerkeraad twee maal mogen voldoen aan een verzoek van de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool om een generale synode bijeen te roepen. Dus zal uw vergadering niet de eerste, maar de derde generale synode zijn, die sinds de Vrijmaking van de kerken hier in Arnhem samenkomt.

Ik kan het echter ook anders zeggen. Het is immers de gewoonte onze generale synoden te tellen vanaf het moment, waarop de verenigde christelijke gereformeerde en dolerende kerken in 1892 voor het eerst samenkwamen in de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland. Gaan we nu naar dat moment terug, dan blijkt, dat de Gereformeerde kerk te Arnhem ook in de jaren 1902 en 1930 een generale synode bijeen heeft mogen roepen. Zo gezien zult u dus de vijfde generaal-synodale vergadering zijn, aan wie sinds 1892 de naam „Arnhem" verbonden is. En ga ik nog even verder, dan blijkt bovendien deze bijzonderheid dat telkens een synode te Groningen de kerk te Arnhem als roepende kerk heeft aangewezen.

Nu is u zonder meer duidelijk, dat deze kerk dit niet aan haar eigen voortreffelijkheid te danken heeft. Niets is er, waarin ze uitmunt boven de andere kerken.

Het enige, dat misschien als extra gezegd kan worden - maar dat is niet haar verdienste - is de prachtige natuur en de heerlijke omgeving, die aan onze stad bijzondere luister geeft. In het verleden heeft men wel eens geprobeerd daaruit voordeel te trekken. In zijn openingswoord voor de synode van 1902 heeft de toenmalige predikant ds. H. Hoekstra zijn hoorders iets daarvan verteld. Toen, zo lezen we, in 1624

„de beslist Gereformeerde magistraat alhier bij de kerkeraad aandrang op het beroepen van de gewezen praeses der Dordtsche Synode, Bogenman te Leeuwarden, maar de kerkeraad wegens zijn zwakke gezondheid aarzelde, werd het bezwaar aldus opgelost, dat Bogenman, opdat men zien kon hoe het gaan zou, verzocht werd „sich eenigen tyt alhier wat comen te vermaecken". Op aandrang van de magistraat werd hij echter van te voren beroepen, en ontving hij de maanden van zijn verblijf alhier als tijd van beraad. Toen hij echter na een verblijf van vier maanden in deze stad, toch om zijne gezondheid bedankte, kreeg hij van de magistraat, die op zijne overkomst aangedrongen had, voor reiskosten drie dubbele ridders".

U ziet, hoe je van een mooie omgeving gebruik kunt maken. Het zou dan ook echt de moeite waard zijn u van die aan natuurschoon zo rijke omgeving iets te vertellen. Ik doe het niet. Ik zou u eens in de verleiding kunnen brengen om daarvan te gaan genieten en zo te vergeten, dat u hier bent om u in de kortst mogelijke tijd door de enorme hoeveelheid stukken, die op uw tafel liggen, heen te werken. Toch, broeders, zullen wij hier in Arnhem het u niet euvel duiden, als u - en nu citeer ik ds. Hoekstra weer

„de ingespannen arbeid, (...) eens afwisselt door te doen naar het bekende „utile dulci" of zoals (een vroegere Arnhemse predikant/dichter en levensgenieter) 'd Outrein het weergeeft: „Die dichter alleszins voldoet, die 't nut doormengelt met het soet." "

Intussen heeft dit voorwoord van ds. Hoekstra mij ook aan het denken gebracht. Na de heerlijke omgeving brengt hij nl. de gelderse volksaard ter sprake. En dan lezen we dit:

¹ De gezongen liederen en de gelezen Schriftgedeelten aan het begin en aan het einde van de vergaderdagen worden vermeld in het „Overzicht van opening en sluiting van de vergaderingen" (pag. 344).

„Ons volkskarakter hier is omzichtig; het tegendeel van onbesuisd. Een fiksche, kloeke, krachtige uitdrukking, of een soort van oxymoron, gelijk 't wel genoemd wordt, achten wij hier licht „overdreven".
Initiatief zit er bij ons niet veel in, maar nogal taai volhouden. We springen dan ook niet zoveel van de hak op den tak. Tegenover meerderen hebben we eenige moeite om den rechten middenweg te behouden tusschen te groote volgzzaamheid en ongewettigde oppositie. Kijfachtige mensen zijn wij hier over't geheel niet. Bijzondere omstandigheden kunnen eens eenige sterke gisting in 't kerkelijk leven brengen, maar „knibbelachtige" menschen, zoals onze Kerkenordering zich uitdrukt, zijn hier niet gezocht en vallen bij ons niet bijzonder in de smaak".

Laat ik u meteen maar zeggen, dat dit citaat vandaag op de gemeente te Arnhem niet meer van toepassing is. Nee, niet, dat de broeders en zusters nu wel onbesuisd of kijfachtig zouden zijn. Was dat het geval, de kerkeraad zou zich, denk ik, wel bedacht hebben om u naar Arnhem te nodigen. En wilt u zelf hier een goede indruk maken, zorgt er dan voor, dat zoals meestal in een kerkelijke vergadering, aan het eind de censuur naar artikel 48 K.O. niet meer dan een hamerstuk is.

Overigens is er vandaag toch een groot verschil met 1902. U vindt nu in de gemeente zo goed als geen Geldersen meer. Toen de Here in 1946 Zijn kerk hier tot Vrijmaking riep, zijn ze bijna allemaal achter gebleven. De kerk te Arnhem is in het verleden een grote gemeente geweest. Ds. Hoekstra schatte in 1902 het aantal al op „iets over de tweeduizend". Sindsdien is dit aantal behoorlijk gestegen. Maar toen, nu 35 jaar geleden, in april 1946, een telling werd gemaakt, bleken zich uit die grote kerk slechts 22 broeders en zusters samen met 25 doopliden vrijgemaakt te hebben.

Als gevolg van het gelderse volkskarakter? Zijn de „vrijgemaakten" misschien als „kijfachtige" en „knibbelachtige" mensen gezien? Werden ze daarom niet gezocht? Vielen ze om die reden niet in de smaak? Ik laat met de verslaggever van 1946 graag het antwoord aan de Here over, Die harten en nieren proeft en ook volkskarakters kent.

Maar u zult zich kunnen voorstellen, dat dit citaat mij aan het denken heeft gezet. Want het blijft toch een raadsel, dat- niet alleen in Arnhem, maar ook in de naaste omgeving zo weinig broeders en zusters aan de roep tot vrijmaking gehoor hebben gegeven.

Tegelijk echter ben je verbaasd, dat 35 jaar na die Vrijmaking toch hier in Arnhem weer een generale synode gehouden kan worden.

Dat is niet uit onszelf.

Dat is ook niet vanwege de mooie omgeving, al zal die best mensen getrokken hebben.

Dat is alleen van Hem, van Wie we belijden dat Hij een eeuwig Koning is, Die zonder onderdanen niet zijn kan. Hij heeft die kleine gemeente - ook door veel strijd en moeite heen, met name in 1969 - zo willen zegenen, dat ze vandaag weer ruim 600 leden telt.

Hij heeft haar bovendien materieel willen zegenen. Zestien jaar na de Vrijmaking werd ons deze prachtige Koepelkerk voor zo'n prijs aangeboden, dat ze aangekocht kon worden. Het was een wonder in onze ogen.

Nog weer zestien jaar later mocht dit gebouw voor de tweede keer in gebruik worden genomen; nu met behulp van Monumentenzorg geheel gerestaureerd en ook met toestemming van die rijksdienst zó verbouwd, dat het volledig een kerkelijk centrum geworden is. Alle vergaderingen kunnen hier gehouden worden. En dan mag ik ook het orgel niet vergeten.

Enkele broeders onder ons hebben het in hun vrije tijd zo veel mogelijk in de oorspronkelijke staat gerestaureerd. En daardoor is het elke zondag een feest om hier als gemeente bijeen te mogen komen, dank zij de wondere zorg van de Here!

En het is ook door die zorg, broeders, dat wij u hier mogen ontvangen. We kunnen u een vergaderplaats bieden, waar u in alle rust uw werk zult kunnen doen. En dat hebt u toch in de eerste plaats nodig: rust om uw werk te kunnen doen.

Want veel is u voorgelegd. U zult echt niet met uw tijd verlegen zijn. U zult hard moeten werken.

U zult ook veel besluiten moeten nemen. Belangrijke besluiten.

Ik doe uit de vele onderwerpen een enkele greep. De herziening van het kerkboek; de zaak van de psalmberijming; de bundel „Enige Gezangen"; de kwestie van het generale deputaatschap naar artikel 19 K.O.; de zorg voor onze Theologische Hogeschool. U zult zich verder moeten bezig houden met de verzoeken inzake de zendingsopleiding en het zendingsexamen.

U hebt last but not least ontvangen het omvangrijke, maar tegelijk zo verblijdende rapport van de deputaten voor de correspondentie met de Buitenlandse Kerken.

U hebt kerkzaken te behandelen op wereldniveau, broeders! Het kerkvergaderende en kerkbewarende werk van onze Heiland in alle werelddelen komt voor uw aandacht te staan. Grote en kleine kerken zullen de revue passeren. En voorstellen worden u gedaan om het contact met die kerken en kerkjes te intensiveren.

't Gaat ook om die kerkvergadering op wereldniveau, als een goede opleiding van de zendingsarbeiders nodig wordt geacht. Dat is een punt, waar de kerken telkens op bedacht zijn geweest, evenals op de opleiding tot de dienst van het Woord. In het blauwe boekje, dat vanmorgen op uw tafel is gelegd, staat ook de synode van Arnhem 1930 vermeld. Het is die synode geweest, die besloot te Kampen een leerstoel in de zendingsvakken in te stellen. Maar ze heeft wel van meet af aan over een „buitengewoon" hoogleraar gesproken.

Want, zo lezen we in het Rapport van de synodecommissie, het gaat hierom „een hoogleraar aan de School der kerken in een vak, dat niet tot de theologische vakken kan worden gerekend". Volledige integratie van de zendingwetenschappen in de school werd niet mogelijk geacht. Bovendien werd, gezien de omvang van de taak, meteen van een tweede, ja zelfs van een derde hoogleraar gesproken. Zover is het nooit gekomen. Maar het geeft toch wel aan dat deze zaak ver van eenvoudig is. U zult dit agendapunt niet moeten onderschatten! U zult er de handen vol aan hebben.

Maar wel is het een belangrijke zaak. Het gaat om de afbouw van de kerk.

Immers, „hoe zullen zij geloven in Hem, van Wie zij niet gehoord hebben?; hoe horen zonder prediker? En hoe zal men prediken zonder gezonden te zijn? (...) Zo is dan het geloven uit het horen en het horen door het Woord van Christus". (Rom. 8 : 14-17).

Dat brengt me meteen tot de voorstellen rond de leer. Allerlei dingen zullen daarbij aan de orde komen. Zelfs voor een komma wordt uw aandacht gevraagd. En ook zullen historische achtergronden door u bekeken moeten worden.

Och, oppervlakkig zou je zeggen: Wat heeft nu een generale synode met zo'n komma te maken. Zo is het soms inderdaad gezegd. Zelfs door een synodale vergadering. In Arnhem 1902 diende een rapport van de Deputaten tot het nazien van de authentieke tekst van de Formulieren van Enigheid en de Liturgie. Een kort rapport. De synodale commissie was er in één dag mee klaar, zodat men op de tweede synodedag al met de behandeling beginnen kon. De daaropvolgende dag werd echter een motie van de praeses aanvaard om niet met de behandeling door te gaan, „aangezien't toch niet de roeping ener generale synode is eene beslissing te nemen in allerlei taalkundige en historische quaesties".

Ik zou dit vandaag deze synode niet graag na willen zeggen. M.n. in deze tijd van ongekende ondermijning van het gezag van de Schrift zullen de kerken-ook in haar meeste vergadering-zich terdege bewust moeten blijven, dat zij pijler en fundament van de waarheid zijn. Zij kunnen deze dingen niet overlaten aan het particulier initiatief. Dus zal ook de belijdenis alle aandacht moeten houden. Want al geven we toe, dat die geschriften mensenwerk zijn, toch houden we ook vol dat het de Koning van de kerk behaagd heeft in dat mensenwerk de belofte te vervullen om door Zijn Geest Zijn gemeente in alle waarheid te leiden. Het is daarom een kwestie van blijvende dank aan Hem en aan Zijn Heilige Geest, wanneer u zich met grote zorgvuldigheid voor deze dingen inzet. Niet in deze zin, dat u het deputatenwerk moet overdoen. Maar u zult de broeders wel terdege moeten controleren.

En dan bewijst u meteen een grote dienst aan de jeugd van de kerk. Hoe vaak merkje niet bij de behandeling van de Nederlandse Geloofsbelijdenis of van de Dordtse Leerregels, dat zij op deze belijdenisgeschriften moeilijk greep kunnen krijgen. Terwijl kennis van deze geschriften toch een levenskwestie is met het oog op de toekomst van de kerk.

Daarom is het zo'n verblijvend feit, dat de deputaten in de achterliggende jaren zo grote vordering hebben gemaakt. Een koorpleet gereformeerd kerkboek komt heel nabij!

Tenminste, als de moeite wordt opgelost rond de liturgie! En dan denk ik heus niet alleen aan de psalmen en gezangen op dit moment. Ook met de formulieren zijn we er nog niet. Vroeger reeds vastgestelde moeten opnieuw besproken worden, nieuwe wijzigingen werden voorgesteld. En de reacties zijn er ook. Soms denk je: wie begint met wijzigen, blijft wijzigen. En: moet je nu wel wijzigen?

Maar aan de andere kant, het is toch ook niet zo, dat alles bij het oude blijven moet. Het is echt mogelijk om over het blijvende Woord van God eigentijds te spreken. De preekstoelen zijn daar voorbeelden van. En niemand die daar aanstoot aan neemt.

Intussen ligt dat blijkbaar anders als het over de psalmen gaat. Meerderen zouden hier graag bij het oude blijven. Anderen willen nog verder gaan dan de proefbundel. Voorstellen in deze zin hebben uw vergadering bereikt. Zaken zijn voor uw aandacht geplaatst- niet alleen bij de psalmen, maar ook bij de gezangen - die de synode te Groningen-Zuid naar 1984 verschoven had. U hebt daarom wel veel wijsheid nodig. Want het gaat hier toch om belangrijke zaken. Het gaat om niet minder dan de lofoffers in de eredienst. Dat betekent aan de ene kant: een voortdurend zoeken van de beste psalmberijming en gezangenbundel, waarin de Here op het hoogst geprezen wordt.

Maar aan de andere kant zullen de moeiten bij anderen u moeten aansporen om met grote voorzichtigheid te werk te gaan.

Maar wat is het dan rijk, broeders, dat u dit werk doen mag in het licht van Pasen. Ook door ds. Heij bent u daar gisteravond op geweest.

U hebt een Koning, die leeft! En die de Zijnen krachten geeft!

Met die boodschap heeft de apostel Paulus in zijn tweede brief zijn „kind" Timotheus getroost. Wat had die man het moeilijk als evangelist te Efeze! Twistende gemeenteleden maakten hem het werk bijzonder zwaar en dwaalleraars bezorgden hem heel wat moeite. Bovendien schaamde hij zich voor Paulus' boeien.

En dan komt Paulus hem bemoedigen. Hoe!

Door hem op de Here Jezus Christus als de opgestane en levende Here te wijzen.

Dat is het grote, waar hij zelf zijn kracht uit put. Heel zijn brief legt daar getuigenis van af. Hij noemt zich apostel van Jezus Christus „door de wil van God naar de belofte van het leven in Christus Jezus". (1 : 1).

Hij weet zich dus gezonden door een Here, die leeft en die hem ook leven geeft. Hij mag een genade prediken, die geopenbaard is „door de verschijning van onze Heiland Christus Jezus, die de dood van zijn kracht heeft beroofd en onvergankelijk leven aan het licht heeft gebracht door het Evangelie. (1 : 10) Daarom draagt hij zijn

lijden ook en hij schaamt zich daarvoor niet, want hij is overtuigd, dat die levende Heiland „bij machte is, hetgeen Hij mij toevertrouwd heeft, te bewaren". (1 : 12) Zelfs als hij sterven moet! „Immers indien wij met Hem gestorven zijn, zullen wij ook met Hem leven; indien wij volharden, zullen wij ook met Hem als koningen heersen". (2 : 11, 12). Paulus' geloof is Paasgeloof!

En vanuit dat geloof komt hij Timotheus bemoedigen. Zijn brief is a.h.w. één grote Pasbrief, waardoor hij zijn „kind" sterk wil maken.

Als Timotheus vasthoudt, dat Jezus Christus de Levende is, dan kan hij er tegen. Want dan weet hij zich in dienst niet van een machteloze, maar van Hem, die de dood verzwolgen heeft in de overwinning. Dus zal Hij ook krachten geven. Hij maakt het klaar! Gaat dan ook in dat Paasgeloof uw werk maar beginnen, broeders. Een omvangrijk werk.

Ja, maar werk in de dienst van Hem, die de Levende is. Hebben we zondag niet het Paasfeest gevierd?

Dit is de grote blijdschap van iedere werkdag, dat Dezelfde die eerst Zijn gemeente kocht met Zijn bloed, nu de Kurios is, die Zijn Kerk bewaart. Hij is een eeuwig Koning, die zonder onderdanen niet zijn kan.

We hebben dat gezien hier in Arnhem. Omdat Hij als de Levende door bleef werken, konden wij u hier samenroepen.

Als de Levende zal Hij ook u krachten en wijsheid geven. U hoeft er slechts om te vragen, zegt de Schrift. Dan geeft Hij. Eenvoudigweg en zonder verwijt. En uw werk is niet ijdel in Hem!

Met deze woorden verklaar ik namens de raad van de gereformeerde kerk te Arnhem deze generale synode voor geopend.

Artikel 2

Credentie en presentie

De credentiebrieven worden door het moderamen van de kerkeraad nagezien en in orde bevonden. Blijkens de credentiebrieven werden afgevaardigd:

A. door de particuliere synode van *Groningen*

<i>primi:</i>	dr. K. Deddens	Groningen
	ds. J. A. van der Velden	Groningen
	oud. P. W. van Dijk	Uithuizermeeden
	oud. P. Zuidhof	Zuidhorn
<i>secundi:</i>	ds. C. van den Berg	Zuidhorn
	ds. M. Heemskerk	Hoogezand
	oud. E. Grasdijk	Groningen
	oud. J. Kemper	Delfzijl

B. door particuliere synode van *Friesland*

<i>primi:</i>	ds. J. Bomhof	Ureterp
	ds. J. de Gelder	Wouterswoude
	oud. L. Burgier	Leeuwarden
	oud. P. Cnossen	Drachten
<i>secundi:</i>	ds. H. Jagersma	Frieschepalen
	ds. W. Tiekstra	Blija
	oud. H. Feenstra	Koudum
	oud. J. de Vos	Drachten
<i>tertii:</i>	ds. D. Grutter	Drachten
	ds. P. Schelling	Leeuwarden
	oud. K. Reinders	Drachten
	oud. G. Sennema	Sneek

C. door de particuliere synode van *Drenthe*

<i>primi:</i>	drs. P. van Gulp	Emmen
	ds. J. Klamer	Meppel
	oud. E. H. van Dijken	Assen
	oud. J. val. Vinne	Gees
<i>secundi:</i>	ds. P. Groenenberg	Stadskanaal
	drs. H. R. van de Kamp	Hooghalen
	oud. J. Meems	Assen
	oud. J. Sikkema	Tweede Exloërmond

	<i>tertii:</i>	ds. M. A. de Niet ds. H. J. Nijenhuis oud. J. Boiten oud. H. de Haan	Zuidwolde Assen Beerta Hoogeveen
D.	door de particuliere synode van <i>Overijssel</i>		
	<i>primi:</i>	ds. F. Mul drs. G. van Rongen oud. C. van den Berg oud. R. Bolhuis	Zwolle Steenwijk Enschede Marknesse
	<i>secundi:</i>	drs. S. Clossen ds. H. Knigge oud. G. H. R. Gerrits oud. J. L. Kramer	Heemse Langeslag Lutten Urk
	<i>tertii:</i>	ds. J. Slotman ds. T. Wendt oud. E. Bosma oud. H. W. Rodink	Enschede Urk Creil Zwolle
E.	door de particuliere synode van <i>Gelderland</i>		
	<i>primi:</i>	ds. Tj. Boersma ds. H. de Vries oud. J. Feenstra oud. C. J. Ketel	Apeldoorn Hatterm Arnhem Almen
	<i>secundi:</i>	drs. P. Deddens ds. S. de Vries oud. J. F. Munneke oud. B. van der Ros	Wageningen Dronten Ermelo Apeldoorn
	<i>tertii:</i>	ds. T. J. Keegstra ds. A. de Snoo oud. C. S. Alderliesten oud. H. C. van Veen	Arnhem Harderwijk 't Harde Harderwijk
F.	door de particuliere synode van <i>Utrecht</i>		
	<i>primi:</i>	ds. M. Nap ds. M. H. Sliggers oud. W. L. Verschoor oud. B. Wezeman	Leusden Spakenburg Utrecht Hilversum
	<i>secundi:</i>	ds. J. J. Burger ds. H. Hidding oud. T. de Gelder oud. A. Versteegt	Naarden Bunschoten Bilthoven Amersfoort
	<i>tertii:</i>	dr. A. N. Hendriks ds. W. Triemstra oud. G. J. van den Brink oud. A. Voogt	Amersfoort Utrecht Amersfoort De Meern
G.	door de particuliere synode van <i>Noord-Holland</i>		
	<i>primi:</i>	ds. C. J. Breen ds. E. Woudt oud. A. Beute oud. W. Broeksma	Amsterdam Den Helder Driehuis Amsterdam
	<i>secundi:</i>	ds. T. O. G. M. Bosma ds. J. Luiten oud. A. A. W. Bolland oud. A. Brand	Haarlem Alkmaar Amsterdam Amsterdam
	<i>tertii:</i>	ds. A. de Jager ds. G. A. Snip oud. G. Visser oud. F. W. IJkel	Breezand Amsterdam Santpoort Beverwijk

	<i>quarti:</i>	oud. J. Beeuwkes oud. J. Israël	Zaandam Amstelveen
H.	door de particuliere synode van <i>Zuid-Holland</i>		
	<i>primi:</i>	ds. J. van der Haar ds. C. J. Smelik oud. G. de Jonge oud. J. Mulder sr.	Gouda Capelle aan den IJssel Lisse 's-Gravenhage
	<i>secundi:</i>	ds. C. J. de Ruijter ds. P. J. Trimp oud. B. Dik oud. J. Smallenbroek	Rotterdam Leerdam Voorburg Rotterdam
	<i>tertii:</i>	ds. B. Kamphuis ds. A. van der Sloot oud. J. van de Burgh oud. A. de Vries	Voorburg Pernis 's-Gravenhage Valkenburg
I.	door de particuliere synode van <i>Zeeland, Noord-Brabant en Limburg</i>		
	<i>primi:</i>	ds. R. T. Urban ds. J. Verkade oud. P. C. Duerink oud. H. Bondt	Goes Axel Terneuzen Eindhoven
	<i>secundi:</i>	ds. H. Folkers ds. L. W. de Graaff oud. B. Elshout oud. J. Koen	Eindhoven Terneuzen Giessen Bergen op Zoom
	<i>tertii:</i>	ds. S. Braaksma ds. C. Kleifin oud. K. de Kraker oud. J. Mesu	's-Hertogenbosch Zevenbergen Werkendam Vrouwenpolder
	<i>quarti:</i>	oud. J. J. de Ruiter oud. J. Schoenmakers	's-Hertogenbosch Giessen

De *primi*-afgevaardigden L. Burgler, G. de Jonge en ds. M. H. Slingers zijn vervangen door hun *secundi*, resp. H. Feenstra, B. Dik en ds. H. Hidding. Van de *adviseurs*, die overeenkomstig generaal synodale besluiten door de samenroepende kerk zijn uitgenodigd, zijn aanwezig de hoogleraren prof. dr. J. van Bruggen, prof. drs. D. Deddens, prof. dr. J. Douma, prof. J. Kamphuis en prof. dr. C. Trimp.²

Artikel 3 Moderamen

Onder leiding van het moderamen van de kerkeraad kiezen de afgevaardigden door schriftelijke stemming dr. K. DEDDENS als praeses, drs. P. van GURP als assessor, ds. C. J. SMELIK als eerste scriba, drs. G. van RONGEN als tweede scriba.

Artikel 4 Constituering

Namens de samenroepende kerk verklaart ds. T. J. Keegstra de achtendertigste generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland sinds 1892 voor geconstitueerd; hij nodigt het moderamen uit zitting te nemen en draagt de leiding over aan dr. K. Deddens.

Artikel 5 Praesidiaal woord

² voor de presentie van de leden en adviseurs van de synode op de plenaire zittingen zie „Lijst van presentie" (pag. 326).

De praeses vertolkt de dank van de leden van het moderamen voor het in hen gestelde vertrouwen. „Voor de uitoefening van onze dienst willen wij ons vertrouwen stellen op Hem die gezegd heeft: „Ik ben met u al de dagen tot aan de voleinding der wereld". Wij mogen geloven de continuïteit in het werk van de Here. Hij geve dat de synode in de kortste tijd een hechte werkgemeenschap wordt". De praeses spreekt een woord van dank tot ds. J. F. Heij voor de wijze waarop hij de dienst van Woord en gebed heeft geleid. De samenroepende kerk te Arnhem wordt dank gebracht voor al haar arbeid ter voorbereiding van de synode, in het bijzonder ds. T. J. Keegstra voor zijn openingswoord en zijn leiding bij de constituerende vergadering. Als plaatselijk predikant wordt hij uitgenodigd de synode als adviseur te dienen. Tenslotte verwelkomt de praeses de hoogleraren als adviseurs van de synode.

Artikel 6 Belijdenis en belofte

De praeses verzoekt de leden van de synode en haar adviseurs door op te staan instemming te betuigen met het in de Drie Formulieren van Enigheid beleden geloof en uiting te geven aan de belofte het werk in onderworpenheid aan Gods Woord en in gebondenheid aan de belijdenis der kerk te zullen verrichten. Alle aanwezige leden en adviseurs voldoen aan dit verzoek.

Aan eenzelfde verzoek van de praeses hebben ook voldaan de afgevaardigden die op één der volgende zittingen hun werk ter synode begonnen, te weten:

drs. P. Deddens te Wageningen (zitting van 23 april)
oud. G. de Jonge te Lisse (zitting van 28 april)
prof. drs. H. J. Schilder (zitting van 6 mei)
oud. T. de Gelder te Bilthoven (zitting van 7 mei)
oud. B. van der Ros te Apeldoorn (zitting van 12 mei)
ds. H. Knigge te Langeslag (zitting van 19 mei)
oud. J. Smallenbroek te Rotterdam (zitting 19 mei)
oud. A. Brand te Amsterdam (zitting van 2 juni)
oud. A. Versteegt te Amersfoort (zitting van 2 juni)
ds. T. O. G. M. Bosma te Haarlem (zitting 3 juni)
oud. C. S. Alderliesten te 't Harde (zitting van 25 augustus)
oud. H. C. van Veen te Harderwijk (zitting van 25 augustus)
oud. J. Boiten te Beerta (zitting van 3 september)
oud. J. de Vos te Drachten (zitting van 15 september)
drs. H. R. van de Kamp te Hooghalen (zitting van 22 september)
ds. J. J. Burger te Naarden (zitting van 22 september)

Artikel 7 Voorstellen van het moderamen

De praeses legt namens het moderamen de vergadering het volgende voor:

- a Stukken die na de sluitingsdatum van 1 april 1981 tot op de dag van de opening der synode, 22 april 1981, zijn binnengekomen, zijn *ontvankelijk*, mits daarin geen nieuwe onderwerpen worden aangesneden. Stukken die na 22 april 1981 binnenkomen, zijn niet ontvankelijk.
- b Ter voorbereiding van de behandeling van de agenda zullen *vijf commissies* worden gevormd, waarvan als voorzitters zullen fungeren: ds. Tj. Boersma, ds. C.J. Breen, ds. J. Klamer, ds. F. Mul en ds. J. Verkade.
- c De *vergadertijden* zullen zijn van 9.00-12.30 uur, van 14.00-17.30 uur en van 18.30-21.30 uur. Op dinsdagmorgen zal de vergadering beginnen om 10.30 uur. Op vrijdagmiddag zal de vergadering om 16.00 uur worden geschorst. Maximaal zal er twee dagdelen plenair vergaderd worden.
- d Tijdens de plenaire zittingen van de synode zal *niet* worden gerookt.
- e De *dagsluitingen* zullen worden verzorgd door predikanten en ouderlingen.
- f Br. E. H. van Dijken en br. J. Feenstra worden aangewezen om de financiële bescheiden van de quaestor van de generale synode van Groningen-Zuid 1978, br. B. Jonkman, te *controleren*.
- g Tot *quaestor* van de synode wordt benoemd br. H. Foekens jr., Nieuwkoopstraat 7, Arnhem; tot zijn secundus br. S. Kramer, Wijdenespad 19, Arnhem.
- h Terwille van een goede en snelle voortgang van de synodearbeid zal aan de predikant-afgevaardigden geen verlof gegeven kunnen worden te absenteren voor pastoraal werk in de gemeente.

De vergadering gaat met deze regelingen accoord.

Artikel 8 Pers

De praeses heet de journalisten van het Nederlands Dagblad en van het Reformatorisch Dagblad welkom. Hun wordt medegedeeld dat de synode voldoet aan hun verzoek toegelaten te worden tot haar openbare zittingen voor het maken van persverslagen. De praeses spreekt de hoop uit op een goede samenwerking. Zie voorts Acta VIII artikel 150.

Artikel 9

Samenstelling en taakverdeling van de commissies

De praeses doet namens het moderamen een voorstel inzake de samenstelling en de taakverdeling van de commissies, welk voorstel met instemming van de voorzitters en met advies van de hoogleraar in het kerkrecht is opgesteld. Dit voorstel wordt door de synode aanvaard, zodat de samenstelling van de commissies en de verdeling van de stukken van de agenda, genoemd in artikel 15, aldus is geworden:

	<i>Omschrijving</i>	<i>Agendapunt</i>
COMMISSIE I <i>ds. Tj. Boersma (v)</i> ds. J. Bomhof ds. H. Hidding oud. C. van den Berg oud. C. J. Ketel oud. J. Mulder	Kerkboek Gebed Form. tucht over doopleden Bijbelvertaling	I passim I 37-40 I 4 en 8
COMMISSIE II <i>ds. F. Mul (v)</i> ds. H. de Vries ds. E. Woudt oud. R. Bolhuis	Psalmen en gezangen Spreekconsent Leesdiensten Verzoek V.G.K. inzake koraalboek oud. B. Wezeman oud. P. Zuidhof	III a en b III d II f IX d
COMMISSIE III <i>ds. J. Klamer (v)</i> ds. J. van der Haar ds. J. A. van der Velden oud. E. H. van Dijken oud. J. Feenstra oud. G. de Jonge	Zaken Theol. Hogeschool Art. 13 K.O. Zendingsopleiding Art. 19 K.O. Hoge Overheid Rapport Voorber. G. S.	V II a IV II b VII VIII f
COMMISSIE IV <i>ds. C. J. Breen (v)</i> ds. J. de Gelder oud. A. Beute oud. H. Bondt oud. P. C. Duerink oud. P. W. van Dijk oud. H. Feenstra	Correspondentie Buitenlandse Kerken	VI
COMMISSIE V <i>ds. J. Verkade (v)</i> ds. M. Nap ds. R. T. Urban oud. W. Broeksma oud. P. Cnossen oud. W. L. Verschoor oud. J. van der Vinne	Appèl Capelle a/d IJssel Adoptie Attesten art. 63/64 K.O. Radio en TV-diensten	IX a, f, g, 1, m en s II d II e III c
MODERAMEN	Studiedeputaatschap diak. Geest. verzorging Mil. Chr. Geref. kerken Synodalia Ondertekeningsform. Art. 43 K.O.	II c 1-5 III e X 1 en 3 VIII I 33 II h

Artikel 10

Groeten van buitenlandse kerken

De praeses doet voorlezing van: 1 een telegram namens de Canadian Reformed Churches, waarin de bede wordt uitgesproken „dat uw inspanning dienstbaar mag zijn aan de opbouw van de kerk van onze Here Jezus Christus ook in Nederland”; 2 een bericht van Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika dat zij tot hun spijt niet in de gelegenheid zijn zich te doen vertegenwoordigen; 3 een brief van de Gereformeerde Kerken van Oost-Sumba en Savu, waarin zij de hoop uitspreken dat „de besluiten der synode mogen zijn tot bevordering van de komst van Gods koninkrijk over het rond der aarde”.

DONDERDAG 23 APRIL

Artikel 11

Bericht van prof. Schilder

De praeses deelt mede, dat prof. drs. H. J. Schilder telefonisch heeft bericht dat hij zeer tot zijn spijt verhinderd was de bidstond en de openingsvergadering van de synode bij te wonen.

Artikel 12

Nog ingekomen stukken

De praeses deelt mee dat de volgende stukken nog ingekomen zijn:

- a brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Spakenburg-Noord (VIII h) met mededeling dat hij heeft moeten uitspreken zijn dienaar des Woords ds. M. H. Sliggers in de huidige situatie van de gemeente niet te kunnen afstaan voor het werk ter generale synode en dat hij vervangen zal worden door zijn secundus ds. H. Hidding. De synode neemt hiervan kennis. Zie ook Acta VIII art. 151.
- b brief van ds. Joh. Frahcke te Emmen (VIII c) met het verzoek de werkrapporten van de synode te mogen ontvangen voor zijn archief. Dit verzoek wordt ingewilligd.
- c brief van ds. H. Bouma te Assen (VIII i) met een soortgelijk verzoek; dit wordteveneens ingewilligd. Zie ook Ac ta VIII art. 152.
- d brief van ds. J. van Raalte te 't Harde (I 32) inzake de redactie van het kerkboek; in handen gesteld van commissie I.
- e een aantal brieven van de raad van de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord, diersp. betrekking hebben op:
  - 1 het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords (I 33); in handen gesteld van het moderamen;
  - 2 artikel 56 K.O. (II d 6); in handen gesteld van commissie V;
  - 3 artikel 65 K.O. (II f 6); in handen gesteld van commissie II;
  - 4 artikel 82 K.O. (II g 4); in handen gesteld van commissie I;
  - 5 artikel 43 K.O. (II h); in handen gesteld van het moderamen;
  - 6 de „Orden van dienst" (III f 1); in handen gesteld van commissie II;
  - 7 het „Kort Begrip" (I 35); in handen gesteld van commissie I;
  - 8 de „Ziekentroost" (I 34); in handen gesteld van commissie I.

Artikel 13

Vormgeving van besluiten

Naar aanleiding van het conceptbesluit ad agenda IX e (Acta art. 160), opgesteld door het moderamen, ontspint zich een discussie over de vormgeving van de (concept)besluiten. Het moderamen meent dat de gekozen nieuwe besluitvorm de bondigheid en duidelijkheid ten goede komt. De oude vormgeving in „constaterende, van oordeel, overwegende enz." blijkt voor de kerkleden moeilijke lectuur te zijn. De duidelijkheid in de rechtsgang wordt naar de mening van het moderamen door de nieuwe vormgeving niet in de weg gestaan. Daar sommige afgevaardigden de juistheid van de nieuwe vormgeving betwijfelen, wordt afgesproken dat aan de commissies *geadviseerd* wordt hun concept-besluiten in de nieuwe vormgeving in te dienen. Een voorstel van ds. M. Nap, waarin het moderamen verzocht wordt de vergadering te dienen met een uitgewerkte aanbeveling betreffende een eventuele wijziging van de vorm van de kerkelijke besluiten, wordt verworpen met 17 stemmen voor, 18 tegen en 1 onthouding.

VRIJDAG 24 APRIL

Artikel 14

Nog ingekomen stukken

De praeses deelt mee dat de volgende stukken nog zijn ingekomen: a brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Enschede-Oost (I 36), bevattende enkele voorstellen tot wijzigingen in de deputaten-rapporten over belijdenisgeschriften en formulieren; b brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Zuid/IJsselmonde (III a 33), met adhesiebetuiging aan de sub III a 6 genoemde brief.

Artikel 15

Vaststelling van de agenda

Nadat een aanvullende lijst van ingekomen stukken en rapporten aan de leden is uitgereikt, stelt de synode de agenda vast:

- 1 opening namens de samenroepende kerk te Arnhem
- 2 onderzoek en rapport van de credentiebrieven en presentie
- 3 verkiezing van het moderamen
- 4 constituering van de vergadering
- 5 betuiging van instemming met de aangenomen belijdenis der kerken
- 6 vaststelling van de agenda van de synode
- 7 behandeling van de ingekomen stukken en rapporten (zie „Lijst van agenda", pag.)
- 8 benoemingen
- 9 aanwijzing van de samenroepende kerk voor, alsmede tijd en plaats van de volgende synode
- 10 vaststelling van de Acta en de Handelingen
- 11 censuur naar art. 48 K.O.
- 12 rondvraag
- 13 sluiting

DINSDAG 28 APRIL

Artikel 16

Openingswoord tweede vergaderweek

In zijn openingswoord voor de tweede vergaderweek memoreert de praeses dat ds. P. Lok, praeses van de generale synoden van Kampen 1975 en GroningenZuid 1978, in het ziekenhuis moest worden opgenomen; hem wordt genezing door Gods Vaderhand toegewenst. Voorts feliciteert de praeses br. W. Broeksma met de herdenking van zijn 40 jarig huwelijk. Een woord van gelukwens spreekt de praeses uit voor het nieuwe levensjaar van Prins Willem Alexander. Tenslotte vestigt hij de aandacht op de behandeling van het wetsvoorstel tot legalisering van de abortus provocatus, welke behandeling in de Eerste Kamer heden zal plaats vinden.

WOENSDAG 29 APRIL

Artikel 17

Koninklijke onderscheidingen

De praeses deelt mee dat het Hare Majesteit de Koningin behaagd heeft prof. dr. L. Doekes te benoemen tot ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw.

De synode neemt met grote vreugde en dankbaarheid kennis van deze onderscheiding aan de emeritus-hoogleraar van de kerken, alsmede van de dankwoorden die hij sprak tot de burgemeester van Kampen: „Ik heb dit nooit gezocht; het spijt mij oprecht dat mijn geachte voorganger, prof. dr. K. Schilder, die dit eveneens nooit gezocht heeft, deze onderscheiding niet ontving".

Een telegram met gelukwensen wordt door de synode aan prof. en mevrouw Doekes verzonden.

Voorts deelt de praeses mede, dat het synodelid br. A. Beute ontvangen heeft de eremedaille in zilver, verbonden aan de orde van Oranje-Nassau. Hem viel deze koninklijke onderscheiding ten deel vanwege zijn veertig-jarige trouwe dienst en zijn vele activiteiten voor kerk en school.

De praeses feliciteert hem hartelijk namens alle afgevaardigden.

Artikel 18
Machtiging aan de quaestor

Op voorstel van het moderamen wordt de quaestor van de synode gemachtigd een bijdrage van f 1,50 per ziel te vragen aan de quaestores van de particuliere ressorten.

DONDERDAG 30 APRIL

Artikel 19
Koninginnedag

Aan het begin van de plenaire vergadering vertolkt de praeses de grote dankbaarheid jegens de HERE voor zijn beschermende hand in het leven van Prinses Juliana, die heden haar verjaardag viert. De zware taak van het Koningschap, die zij tijdens haar langdurige regering heeft gedragen, heeft Koningin Beatrix nu eenjaar lang vervuld. In dat jaar heeft Koningin Beatrix reeds een grote plaats verworven in de harten van ons volk.

De praeses spreekt de bede uit dat zij in deze tijd van wetteloosheid zal volharden in haar belijdenis „Mijn schild ende betrouwen zift Gij, o God mijn Heer". „God zegene Koningin Beatrix, Prinses Juliana, de Heer van Vollenhoven. Hij erbarme zich over land en volk. Hij beware zijn duurgekochte kerk".

Na het zingen van drie coupletten van het Wilhelmus verzendt de synode een telegram van gelukwens en heilbede aan de Koningin:

„Aan Hare Majesteit de Koningin, Paleis Lange Voorhout, 's-Gravenhage.

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeengekomen te Arnhem, biedt Uwe Majesteit op deze dag van nationale vreugde eerbiedig hulde, wenst Uwe Majesteit hartelijk geluk met de herdenking van de geboortedag van Uw geëerbiedigde Moeder, en bidt Uwe Majesteit onder betuiging van afhankelijkheid aan het door de Koning der koningen geschonken Vorstenhuis, Gods zegen toe bij de uitoefening van Uw koninklijk ambt.

Deddens, praeses

Artikel 20
Redactie van de Acta

Op voorstel van het moderamen wordt besloten de Acta van de synode van Arnhem 1981 te redigeren volgens de *agendaire* opzet. Ds. C. J. Smelik geeft als scriba I enige toelichting. Zie ook bijlage B I.

De nieuwe opzet houdt in dat de notulering geschiedt *naar onderwerp*, dus zaaksgewijs, ook bij behandeling in etappes. Eén zaak komt als één afgesloten geheel in de Acta. Deze opzet zal de toegankelijkheid en de hanteerbaarheid van de Acta bij het naslaan ten goede komen.

De tot nu toe gevolgde *chronologische* opzet had als nadeel dat de behandelingstermijnen van een bepaalde zaak hun weerslag vinden in evenzovele *niet-opeenvolgende* artikelen in de Acta.

Bij een agendaire opzet zullen de Acta uiteenvallen in drie hoofddelen:

- a PROACTA, waarin onder meer vermeld worden: opening, constituering, interne regelingen, ontvangst van gedelegeerden, personalia.
- b ACTA, waarin binnen ieder hoofdstuk van de lijst van rapporten en ingekomen stukken elk onderwerp als één geheel wordt vastgelegd.
- c POSTACTA, waarin onder meer vermeld worden: benoemingen, binnengekomen reacties op besluiten, vaststelling van de acta, aanwijzing samenroepende kerk, censuur, rondvraag, afscheidswwoorden.

Aan de Acta zal toegevoegd worden een „chronologisch overzicht van de vergaderingen".

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 21
Grootvaders

De praeses feliciteert br. P. Cnossen, die vandaag voor de 17e keer grootvader is geworden.

Tijdens één van de volgende zittingen worden eveneens gefeliciteerd:

- op 5 mei oud. A. Beute, die voor de 21 e keer grootvader werd;
- op 5 mei drs. P. van Gurp, die voor de 14e keer grootvader werd;
- op 13 mei oud. H. Bondt, die voor de 16e keer grootvader werd;
- op 15 mei oud. H. Feenstra, die voor de 16e keer grootvader werd;

op 19 mei oud A. Beute, die voor de 22e keer grootvader werd;
op 4 juni ds. J. Bomhof, die voor de 6e keer grootvader werd;
op 16 juni oud. J. Mulder, die voor de 18e keer grootvader werd;

Na het zomerreces worden op 25 augustus de volgende broeders gefeliciteerd met hun grootvaderschap:

drs. P. van Gulp (15, 16 en 17e keer);
oud. W. Broeksma (17e keer);
oud. E. H. van Dijken (16e keer);
oud. P. W. van Dijk (12e keer);
oud. P. C. Duerink (IOe en 11 e keer);
oud. P. Zuidhof (19e en 20e keer);

op 1 september ds. J Verkade, die voor de 19e keer grootvader werd;
op 15 september oud. G. de Jonge, die voor de 12e keer grootvader werd;
op 16 september oud. H. Bondt en oud. P. C. Duerink, die resp. voor de 17e en 12e keer grootvader werden.

DINSDAG 5 MEI

Artikel 22

Openingswoord derde vergaderweek

Op deze 5 e mei van het j aar 1981 herinnert de praeses in zijn openingswoord aan het feit dat 36 jaar geleden niet ver van Arnhem, namelijk in Wageningen, de eerste besprekingen plaatsvonden, die in de loop van de middag leidden tot de algehele overgave van de Duitse bezetters.

„Wij zijn op deze dag verblijd, aldus de praeses, maar onze blijdschap is gemengd met veel droefheid en zorg, omdat in bevrijd Nederland de wetteloosheid toeneemt”.

Voorts betuigt de praeses het medeleven van de vergadering aan oud. W. L. Verschoor in verband met het overlijden van diens zuster.

DONDERDAG 7 MEI

Artikel 23

Telegram van de Bondsdag Vrouwenverenigingen

De praeses leest een telegram voor, verzonden door de Bond van Verenigingen van Gereformeerde vrouwen, op zijn begroetingsavond bijeen te Enschede, waarin de synode wijsheid en sterkte wordt toegewenst bij haar verantwoordelijke taak.

Aan het dagelijks bestuur van de Bond zal een brief worden gezonden om de erkentelijkheid van de synode uit te spreken voor de zegenwensen.

WOENSDAG 20 MEI

Artikel 24

Ontvangst van drs. M. te Velde en drs. H. van Veen ter synode

Om 11.00 uur worden door de synode ontvangen de aftredende wetenschappelijke medewerker aan de Theologische Hogeschool, drs. M. te Velde, en de nieuw benoemde, drs. H. van Veen (Acta V, art. 110).

De praeses spreekt allereerst drs. Te Velde aldus toe:

„Het is nu bijna zes jaar geleden dat de generale synode van Kampen 1975 uitsprak dat de benoeming van een wetenschappelijk medewerker voor de ecclesiologie wenselijk was, en dat u, drs. M. te Velde, op voorstel van deputaten-curatoren door de generale synode voor dit onderwijs werd benoemd. De generale `synode van Groningen-Zuid 1978 verstrekste u een herbenoeming.

U hebt in deze jaren uw plaats ingenomen als medewerker aan de Theologische Hogeschool. U had in het geheel van het onderwijs te Kampen een bescheiden plaats, maar toch ook een eigen plaats, die het onderwijs in de ecclesiologie ten goede is gekomen.

Terwijl in deze jaren het hoogleraarschap in deze vakken is gewisseld, bleef uw plaats dezelfde. Thans hebt u verzocht ontslagen te mogen worden van uw opdracht, in verband met de afronding van uw academische studie.

De huidige generale synode heeft in haar zitting van 6 mei jl. deze ontslagaanvraag ingewilligd en u metterdaad eervol ontslag verleend, met dank aan de door u bewezen diensten en met de bede dat de HERE uw studiegang, alsmede uw gang door de kerken moge zegenen.

Wij danken de kerk te Neede, dat zij gedurende deze jaren u voor deze taak heeft willen afstaan”.

Daarna richt de praeses zich als volgt tot drs. Van Veen:

„Op aanbeveling van deputaten-curatoren en overeenkomstig het gevraagde advies van de senaat van de Theologische Hogeschool heeft de synode u in haar zitting van 6 mei jl. benoemd tot wetenschappelijk medewerker in de ecclesiologie in de vakature van drs. M. te Velde.

Advies, aanbeveling en benoeming zijn met eenparigheid van gevoelen geschied. De synode prijst zich gelukkig dat de vakature slechts een enkele minuut heeft geduurd en dat zij in u een broeder heeft gevonden die blijkens de verstrekte informatie voor zijn taak ten volle berekend mag heten. Uw kwaliteiten kwamen zodoende al voor ons te staan en uit hetgeen u reeds publiceert heeft de synode geconcludeerd, dat wij wat uw wetenschappelijke arbeid betreft zeer goede hoop mogen koesteren voor de toekomst. De synode is er dankbaar voor dat u deze benoeming hebt aanvaard en dat de kerkeraden van Lomen-Abcoude en van Weesp hun volledige medewerking hebben toegezegd, in die hoop voege dat zij u ruimte willen geven, uw medewerkerschap te Kampen te realiseren. Een van deze kerkeraden schreef ons zelfs een weinig trots te zijn dat u, zijn predikant, voor deze taak was benoemd.

Moge de HERE zijn zegen geven over deze benoeming door de synode.

Verlene Hij u de kracht en de gezondheid, uw arbeid aan de school der kerken te verrichten!"

In zijn dankwoord zegt drs. M. te Velde dat hij het een fijne en eervolle zaak vond het werk aan de Hogeschool gedurende 5/2 jaar te verrichten, en zo een schakel te mogen zijn in de keten van het doorgeven van de gezonde leer in ambtelijke generaties. Hij dankt de docenten, met name de hoogleraren Kamphuis en Deddens, voor de broederlijke contacten.

Drs. H. van Veen dankt op zijn beurt de synode voor de eervolle benoeming en voor het in hem gestelde vertrouwen. De dubbele taak, én voor de gemeenten én voor de Hogeschool, is zwaar, maar, zo getuigt hij, mijn vertrouwen is op de HERE.

Hierna ontvangen de synodeleden gelegenheid de beide broeders de hand te drukken.

Artikel 25

Telegram van de Bondsdag Mannenverenigingen

De praeses leest een telegram voor, verzonden door de Bond van Mannenverenigingen op Gereformeerde grondslag, in Gouda bijeen, waarin de synode toegebeden wordt dat haar arbeid overvloedig moge zijn in helder inzicht en fijngevoeligheid om te onderscheiden waarop het aankomt, opdat het wel moge gaan met de Gereformeerde Kerken in ons vaderland.

Aan het bestuur van de Bond zal een brief worden gezonden om de erkentelijkheid van de synode uit te spreken voor de goede wensen.

VRIJDAG 22 MEI

Artikel 26

Uitgave van de Acta en de Handelingen

De praeses deelt mee dat de synode in besloten zitting het besluit heeft genomen het drukken en uitgeven van de Acta en de Handelingen van de synode te gunnen aan Drukkerij/Uitgeverij Vijlbrief te Haarlem, conform de „Richtlijn voor vormgeving en uitgave van de Acta c.a. van de generale synode" (Acta Groningen-Zuid, pag. 503).

DINSDAG 2 JUNI

Artikel 27

Telegram van de Bondsdag Jeugdverenigingen

De praeses leest een telegram voor, dat de Nederlandse Bond van Gereformeerde Jeugdverenigingen verzond op de Bondsdag, gehouden 28 mei in Den Haag. De Bond bidt de synode Gods zegen toe „voor uw werk voor kerk en kerkjeugd".

De synode neemt van deze groet en bede dankbaar kennis.

Artikel 28

Brief van ds. H. Bouma

De praeses leest een brief van ds. H. Bouma te Assen, waarin hij een fotokopie aanbiedt van de notulen van de jaarlijks van 1844 tot 1869 gehouden algemene vergaderingen van de zogenaamde „kruisgemeenten“, met het verzoek deze een plaats te geven in het generaal archief. Met dankbaarheid en met erkentelijkheid jegens ds. H. Bouma wordt de fotokopie aanvaard.

WOENSDAG 3 JUNI

Artikel 29 Orgelconcert

Aan het eind van deze synodedag wordt om 20.15 uur een orgelconcert gegeven door de organist van de Koepelkerk, br. J. C. Meijer. Deze muzikale bijdrage wordt door de synodeleden zeer gewaardeerd.

DINSDAG 9 JUNI

Artikel 30 Openingswoord zevende vergaderweek

Aan het begin van deze week, aldus de praeses, heeft de kerk het Pinksterfeest mogen vieren. Vele jongeren in de kerk hebben openbaar hun geloof beleden en ingestemd met de oude belijdenissen en de nederlandse geloofsbelijdenis, die tijdens de vorige zittingsweek door de synode besproken werden.

Pinksteren is ook het begin van het werk van de zending tot aan de einden der aarde; dit werk zal deze week de volle aandacht van de synode mogen hebben.

Verder memoreert de praeses dat ds. D. K. Wielenga J.D. zn., oud-lector in de missiologie aan de Theologische Hogeschool, in het ziekenhuis moest worden opgenomen; hem wordt genezing door Gods Vaderhand toegewenst.

Tenslotte meldt de praeses dat een uitnodiging is ontvangen van het „Comité herdenking nationale synode 1581“; geantwoord zal worden dat de synode verhinderd is de herdenking op 11 juni 1981 bij te wonen.

Artikel 31 Telegram van de Bondsdag Meisjesverenigingen

De Bond van Gereformeerde Meisjesverenigingen in Nederland zond tijdens de bondsdag op Tweede Pinksterdag in Amersfoort een telegrafische groet aan de synode. Het telegram waarvan de praeses voorlezing doet, behelst de bede: „Laat uw werk gegrond zijn op het vertrouwen op de belofte van Christus: Ik en met u al de dagen tot aan de voleinding der wereld“.

Een antwoordbrief met dankbetuiging aan de Bond zal verzonden worden.

DONDERDAG 11 JUNI

Artikel 32 Herdenking Middelburg 1581

De praeses memoreert de 400 jarige herdenking van de synode van Middelburg 1581. Wij mogen, aldus de praeses, anno 1981 werken in de lijn van 1581.

Velen zijn vandaag het spoor van 1581 bijster geraakt in de zaken van de leer en de kerkregering. Laten wij voortgaan met ons werk, dat staat in het teken van Gods historie met de kerken.

Artikel 33 Afscheid van prof. drs. H. J. Schilder

In overleg met de senaat en de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool is aan de avond van deze dag een afscheidsbijeenkomst ter synode belegd in verband met de emeritering van prof. drs. H. J. Schilder als hoogleraar aan de Hogeschool.

In deze bijzondere zitting van de synode zijn mede aanwezig de hoogleraren J. van Bruggen, J. Douma, J. Kamphuis, C. Trimp en J. P. Lettinga, de lectoren M. K. Drost en J. A. Meijer, en emeritus-hoogleraar L. Doekes,

de deputaten-curatoren H. Bouma, H. D. van Herksen, T. J. Keegstra en W. G. de Vries, de deputaten-financieel Jac. van der Kolk, S. J. Mullender, W. G. Burenra, D. Dreschler en A. Vreugdenhil, alsmede de administrateur S. Riedstra; voorts dr. J. N. Schilder, afgevaardigden van de kerken te Bergschenhoek en Utrecht-Centrum; ds. D. van Dijk zond bericht van verhindering; prof. drs. D. Deddens is afwezig wegens bijwoning van de herdenking van de synode van Middelburg 1581.

Na het zingen van Psalm 32 : 1 en 3 leest de praeses Psalm 32. Vervolgens richt hij zich met de volgende woorden tot prof. Schilder:

Hooggeachte Professor Schilder!

Het komt helaas niet zo dikwijls voor, dat een generale synode in de gelegenheid is, afscheid te nemen van een hoogleraar aan de Theologische Hogeschool te Kampen, die op de meest eervolle wijze ontslag krijgt uit de dienst vanwege emeritering. Nog minder dikwijls komt het voor dat zulk een afscheid plaats vindt na een zo langdurig hoogleraarschap als in het geval van u, hooggeleerde Professor Schilder!

Het unieke van de situatie van heden is dat sinds de dagen van de vrijmaking der kerk géén hoogleraarschap te Kampen een dergelijke lange tijdsduur heeft gekend als het uwe. Het is nu bijna 29 jaar geleden - de preciese datum was 14 oktober 1952 - dat de generale synode van Berkel en Rodenrijs in overeenstemming met de voordracht die deputatencuratoren van de Theologische Hogeschool daartoe ingediend, tot hoogleraar in de vakature van wijlen Prof. B. Holwerda benoemde: Ds. H. J. Schilder te Utrecht. Deze benoeming geschiedde in het voor de kerken zo moeilijke jaar 1952. Groot was de rouw, toen de HERE op 23 maart van dat jaar Prof. Dr. K. Schilder, nog in de kracht van zijn jaren, had weggenomen. De kerken in het algemeen en de Theologische Hogeschool in het bijzonder werden diep beproefd. En nog geen zes weken later volgde een tweede zware slag, die de kerken en opnieuw de Theologische Hogeschool trof: het behaagde de HERE op 30 april van dat jaar de nog zo jonge Prof. B. Holwerda tot Zich te nemen. Zo ontvielen in zeer korte tijd aan de Theologische Hogeschool twee van de vijf dienstdoende hoogleraren. Wat was de blijdschap groot, toen de generale synode van Berkel en Rodenrijs twee benoemingen deed: Ds. L. Doekes en Ds. H. J. Schilder. „Wij zeggen niet te veel als we met dankbaarheid constateren" - aldus de schrijver van het Jaaroverzicht in het Handboek dat in 1953 verscheen, nl. Prof. P. Deddens - „dat deze benoemingen hartelijke instemming bij ons volk gevonden hebben. De namen waren vertrouwd en geliefd; de *personen geëerd*; van de door God geschonkengaven was zoveel gebleken, dat men ook daarvoor geenszins in twijfel verkeerde. De vraag was nu maar, of de broeders ook vrijmoedigheid zouden vinden, deze benoeming op te volgen. Tot ons aller blijdschap schonk de HERE die; make Hij voorts de weg der nieuwe professoren voorspoedig en doe Hij hen met veel zegen voor de kerken arbeiden".

Ongetwijfeld mogen wij thans aan het einde van deze periode van actief hoogleraarschap van Prof. Dr. L. Doekes eerst en van Prof. H. J. Schilder thans, constateren dat deze wens in vervulling is gegaan en dat beiden met veel zegen voor de kerken hebben mogen arbeiden.

In de Acta van de generale synode van Berkel en Rodenrijs proeft men met name na uw benoeming, Professor Schilder, iets van de moeite die een dominee kan hebben, wanneer hij tot hoogleraarschap wordt geroepen. Dat moet een grote overgang zijn, die diep in het leven insnijdt. Toch zou ik hier niet een scherpe incisie willen maken, maar veeleer willen wijzen op de *continue* lijn, die de HERE Zelf in uw leven heeft getrokken. Ik bedoel de lijn van de eerbied voor en de gehoorzaamheid aan het Woord van de HERE en de daarmee gepaard gaande confessionele trouw, die Hij U heeft willen verlenen in heel uw ambtelijke loopbaan en door alle crises heen. En dan kan ik niet nalaten in de herinnering terug te roepen het jaar 1944, dat bange oorlogsjaar, toen de invasie voor de deur stond en de zwaarte van de oorlog zich in alle hevigheid liet gelden. Het jaar ook van kerkelijke crisis, toen Prof. Dr. K. Schilder, op de dag die acht jaar later zijn sterfdatum zou worden als hoogleraar en emeritus predikant werd geschorst.

Ik denk aan de 2e juni van dat jaar, toen scherper dan ooit naar voren kwam dat de *belijdenis* van de kerk in geding was, terwijl de synode de zaken wilde reduceren tot ordekwesties. Werd het op die dag niet vastgelegd in een synodale uitspraak dat - ik citeer letterlijk - „het standpunt van kandidaat Schilder dat de sacramenten geen aanwezig geloof verzegelen, in strijd is met artikel 33 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis"? Zeker, formeel geredeneerd werd de toenmalige kandidaat Schilder alleen geweerd op grond van de leeruitspraak van de synode, die hij niet voor vast en bondig kon houden. Maar toch: in feite werd de toenmalige kandidaat Schilder uit het ambt geweerd op grond van afwijking van de *belijdenis*.

Formeel had de synode niet vastgelegd de stelling, dat de sacramenten aanwezig geloof zouden verzegelen. Maar toch zâkelijk heeft de synode toen wel degelijk uitgesproken dat de sacramenten aanwezig geloof verzegelen.

De HERE heeft u, professor Schilder, de genade geschonken, te mogen blijven staan voor de waarheid van Gods verbond en woorden en voor de handhaving van de gereformeerde confessie. De HERE deed meer. Hij gaf ook ruimte. Op 12 november van dat jaar mocht u worden bevestigd in de ambtelijke dienst in de gemeente Bergschenhoek, de kerk die enkele maanden tevoren op synodocratische wijze buiten het kerkverband werd geplaatst- een feit dat nergens in de Acta van die synode terug te vinden is, maar dat wel terdege is vastgelegd en kan worden geschouwd in het gebouw van de Theologische Hogeschool te Kampen.

Na korte tijd riep de stadskerk te Utrecht u en precies zes jaar hebt u daar met vreugde mogen arbeiden. Wat hebt u zich daar mogen geven, in het plaatselijke kerkelijke leven, maar ook in het kerkeverband!

Hier valt te denken aan de zeer gewaardeerde artikelen in het Utrechtse kerkblad uit die jaren, die instruktief en aktueel waren en nog niets aan aktualiteit hebben ingeboet. Het was dan ook een goede gedachte dat deze artikelen thans gebundeld zijn onder de veelzeggende *titel*, „*Het kerkschip biedt behouden vaart* ".

U mocht in deze periode ook de kerken dienen als afgevaardigde naar de generale synode van Kampen 1951. Als eerste scriba had u daar een zware taak, die nog verzaamd werd door het feit dat hier de strijd moest worden aangeboden tegen een opkomend independentisme. Ook hier ontwaren wij een continue lijn, die niet werd afgebroken, maar veeleer voortgezet ten tijde van uw hoogleraarschap.

Terwijl dit hoogleraarschap de volle inzet vergde van uw persoon, hebt u zich niettemin nimmer willen onttrekken wanneer het kerkverband op u een beroep deed. Ik denk in dit verband aan het deputaatschap voor samenspreking met de christelijke gereformeerden, later het deputaatschap voor Psalmberijming en tot aan de synode van Groningen-Zuid dat voor „Enige Gezangen”. In deze deputaatschappen had u uw eigen inbreng en ik aarzel niet, hier te spreken van *offers* terwille van de kerken, al haast ik mij te verklaren dat al deze zaken naar uw eigen zeggen ook ten volle de *liefde* van uw hart hadden.

Een rustig leven werd in deze jaren vrijwel onmogelijk en met de inzet van uw eigen gaven en krachten heeft de HERE u willen gebruiken, ook toen het spannen ging in het kerkelijk leven, dat in de zestiger jaren een nieuwe crisis beleefde. Ik sprak daareven van gehoorzaamheid aan Gods Woord en daarmee gepaard gaande confessionele trouw. Hier denken wij met name aan de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65, aan de crisis van het jaar 1967, het attestenbesluit, de moeiten rond de Theologische Hogeschool. Confessionele trouw - dat geldt wel in het bijzonder ten opzichte van die moeilijke situatie, toen velen de kerken verlieten en de school der kerken de rug toekeerden. Mogen wij u niet dankbaar zijn voor hetgeen u met name in die jaren voor de kerken hebt betekend? Wij zeggen het anders. Wat zijn wij de HERE dankbaar, dat Hij u telkens weer genade heeft geschonken in trouw te volharden! Ik wil daar iets aan toevoegen. U hebt van de HERE het charisma ontvangen van grote accuratesse en acribie. Wat kwamen juist deze gaven van pas, toen het áánkwam op secure formuleringen. Misschien heeft deze securiteit in het onderling verkeer anderen enige moeite gegeven geduldig te blijven luisteren. Was het bij u de zucht naar een zeker perfectionisme of was het de gave der discretie, die wilde onderscheiden waar het op aan komt?

Ik geloof stellig het laatste. Zo verklaar ik tenminste ook uw brede interesseveld en uw intense aandacht voor het pluriforme leven van de kerk, die uitmondt in een sterke persoonlijke belangstelling.

Ik denk aan het feit dat u naast de *broeders* ook de *zusters* van de gemeente voor het voetlicht hebt geplaatst. In uw boek „*Rachels Troost*” ligt naar uw eigen woorden „een raamvatting van verscheidene delen der Schrift, door heel de canon en de openbaringshistorie heen (...) Hoezeer dus dit thema héél de kerk omvat- de mannen niet minder dan de vrouwen- leek het ons bijzonder dienstig als thema voor deze bundel, waarin niet slechts over Rachels roep, maar ook over de worstelingen van zovele harer „zusters” in de Schrift gesproken wordt”.

Als vanzelf bracht het onderwijs in Kampen mee dat u aandacht vroeg voor de komende generatie. Maar treffend is ook weer dat u met name met betrekking tot het spreken en preken-maken bijzondere aandacht hebt opgeëist voor heel de *kerkjeugd*. Ik denk aan de „Rekenschap” die u het vijfjaar geleden verschenen boek „*In Sion is het Woord nabij*” meegegeven hebt. Ik citeer: „uit de jeugd van nu moeten over enige jaren de ambtsdragers, de ouderlingen en diakenen gerekruteerd worden. Ook daarvoor hebben we geen aparte opleidingsschool. Oou daarvoor is de kerk zelf terdege wel de plaats van de opleiding en scholing. Alweer, met veel erbij (verenigingen, lektuur...), maar de kerk en de kerkdienst allereerst. De préken vooral moeten de jongens van nu kweken tot de ambtsdragers van straks, de meisjes van nu tot hun eventuele toekomstige echtgenoten die haar mannen mede in hun „bijzondere” ambt tot hulp en bijstand zijn, en ook overigens zoveel invloed mogen hebben - daar is nog niet eens een „kiesrecht” voor nodig- op het gemeentelijke leven. Niet in de laatste plaats met het oog op die „kadervorming” mogen de preken niet te veel aan de oppervlakte blijven (...).

Maar wordt het zo niet te moeilijk voor de jeugd? Laten we niet zielig over haar doen; dat stelt ze zelf niet op prijs. Stel liever wat anders: de hele prediking moet haar- haar met alle ouderen-leren *verstaan waarom* haar opleiding zo belangrijk is: dienstplicht aan de Koning wiens Rijk het enige is dat altijd blijft.”

Met uw interesse voor de ware *pluriformiteit* van de kerk ging gepaard een opmerkelijke *inventiviteit*, waarin het speelse en artistieke element niet ontbrak. Zodoende kon u het een promovendus wel moeilijk maken u precies te volgen, wanneer u in het kader van de semantiek uit het midden van de vierde eeuw belandde bij de Mattheus Passion van Johann Sebastian Bach! Maar toch: wie u enigszins gevolgd heeft in uw spreken en preken, uw doceren en schrijven, die verstaat uw excursen over Bach-cantates en ook moderne composities in uw boek „*Ik schreeuw het uit*”.

Maar die verstaat tevens dat zulke artistieke uitweidingen toch gegeven worden om de zaak waar het om gaat des te scherper te belichten. Ik kan niet nalaten het slot van deze publikatie te citeren, als daar „het grote commentaar, in de Schrift gerapporteerd”, wordt doorgegeven, namelijk van de rechtvaardiging van de zondaar uit vrije genade: „Na al wat gezegd is en uit de bijbel serieus genomen, mogen we eindigen met de verzekering van het Woord Gods aan alle schreeuwenden, de luide en de stille: *de klacht krijgt commentaar*. En niet zo zuinig ook! De litanieën van de mens die in zijn wanhoop de hemel zoekt, komen tot rust door zijn evangelisch commentaar. Dus mogen wij op onze beurt op zijn verzekering zelf belijdend antwoord geven. Zoals Augustinus het heeft gedaan in de aanvang van zijn 'Belijdenissen': onrustig is ons hart tot het rust vindt in U, o God, die ons geschapen hebt tot U”.

Wij weten dat dit belijdende, dit confessionele antwoord ook ten volle realiteit is in uw eigen leven. Wij spraken daarstraks van een continue lijn, die de HEERE in uw leven getrokken heeft.

Wij hopen dat deze lijn doorgetrokken wordt, ook als u straks de rust van het emeritaat moogt hebben.

Wij spreken wel van een „wilverdiende rust”. Dat is in het licht van het daareven geciteerde „*sols gratis*” niet juist uitgedrukt.

Het oordeel van het „bene meritis", de man die goed gediend heeft, komt ons ook niet toe. Moge de HERE, die rechtvaardig oordeelt, u dat iudicium geven, wanneer u tot zijn rust moogt ingaan. En reeds thans mag er- naar Psalm 32 - de lof zijn van Gods rechtvaardiging van het kind Gods dat zijn zonde kent en bekend maakte aan Hem.

A1 bent u straks „emeritus", en wel in tweërlei zin, namelijk als predikant en als hoogleraar „uitgediend" bent u voor ons toch nog niet.

En wellicht moogt u de kerken nog van dienst zijn, niet alleen in het verdere verloop van deze huidige synode met uw gewaardeerde adviezen, maar ook met uw spreken en schrijven.

„Dienstplicht aan de Koning wiens Rijk het enige is dat altijd blijft" - zo schreef u in het bijzonder aan de komende generatie.

In die paar woorden is heel de continuïteit van uw leven, ook van uw ambtelijke leven, uitgedrukt. Of- om het naast dit proza te zeggen in poëtische vorm, het laatste couplet van het Lutherlied, door u vertaald en opgenomen in de proefbundel - en daarmee wil ik eindigen:

Het Woord - zij zullen 't laten staan,
wat zij ook ondernemen.
Hij gaat ons met zijn Geest vooraan,
Hij komt ons kracht verlenen.
A1 staat de vijand klaar,
hoe hoog ook het gevaar
voor lichaam, eer, gezin,
hij werft toch geen gewin
wij erven 't rijk des Heeren.

De praeses geeft na zijn toespraak het woord aan de president-curator, ds. H. Bouma, die zich tot prof. Schilder richt met de volgende woorden:

Broeder praeses, geachte vergadering,

Uw deputaten-curatoren stellen het op prijs, dat u hun de gelegenheid geeft in deze vergadering afscheid te nemen van prof. drs. H. J. Schilder als actief-dienend hoogleraar aan onze Theologische Hogeschool.

Zoals u weet heeft hij reeds in de academische kring van de Hogeschool afscheid genomen bij de sluiting van de lessen in de cursus 1980/1981 op vrijdag 15 mei 1981 meteen toespraak over „*Het lied der matiging* (Psalm 131)" (Zie: De Reformatie, jg. 56, nr. 33, 30 mei 1981, blz. 534/535, 538/539). De rector, prof. dr. C. Trimp, heeft hem toen toegesproken en de dankbaarheid van de Hogeschool vertolkt voor zijn jarenlange trouwe arbeid in de wetenschappelijke vorming tot dienaar des Woords.

Toch is het goed, dat niet wordt volstaan met dat afscheid in de wetenschappelijke kring van die academische instelling. Want hoezeer onze Hogeschool een instituut is voor hoger wetenschappelijk onderwijs, zij is door de gezamenlijke kerken in het leven geroepen en blijft bij de voortduur door die kerken onderhouden voor de opleiding van predikanten in haar midden. Zo is die Hogeschool ronduit een kerkelijke instelling. Haar hoogleraren zijn voor die taak van de opleiding in de gemeenschappelijke dienst van de kerken afgezonderd. Uit dien hoofde ligt het voor de hand, dat, nu professor Schilder meer dan 28 jaar de gezamenlijke kerken heeft mogen dienen in deze opleiding, naast een academisch afscheid ook een kerkelijk afscheid plaats vindt in een vergadering, waar alle kerken krachtens geloofsbrief zijn vertegenwoordigd.

In zoverre uw deputaten-curatoren de verbindingsschakel vormen tussen de kerken en de Hogeschool, willen zij (met uw verlof) graag iets zeggen tot de scheidende hoogleraar.

Professor Schilder!

In de dagen, waarin uw geleerde ambtsvoorganger, prof. B. Holwerda, voor ons zo onverwacht was overleden, en terwijl u liep te piekeren over het groot verdriet, dat over de kerken was gekomen door het sterven van déze hoogleraar én van prof. dr. K. Schilder slechts enkele weken eerder kwam een van uw kinderen naar u toe met de vraag: „Vader, wilt u dit potlood slijpen?" Het jongetje wees u het mes, waar dit zijns inziens het best mee kon gebeuren, omdat zijn moeder het daar ook altijd mee deed. U voldeed aan het verzoek en de jongen keek prijzend naar uw medewerking. Maar tegelijkertijd maakte hij, met een nuance van mistroostigheid, de toch onthullende opmerking: „Het potlood wordt elke keer kleiner, paps!"

Dit nuchtere kinderwoord zette u tot nadenken. Inderdaad: daar was enerzijds het voortdurend kleiner worden van het potlood. Maar daardoor bleef het juist geschikt voor zijn bestemming: de punt werd steeds weer gescherpt, zodat het zijn werk kon blijven doen.

U mediteerde verder: „God scherpt zijn schrijfstift steeds opnieuw. Hij wil met scherpe lijnen en helder schrift duidelijk tekenen en klare letters griffen. Nóóit wordt het grof, dik, onduidelijk. Scherp wordt het, en blijft het tot het laatste. Die ogen heeft om te lezen, die leze. En het potlood wordt elke keer kleiner. Goddank, Hij zelf slijpt het, en Hijzelf slijpt het ook. Ik zie het potlood kleiner worden in Zijn hand. En die punt maar steeds scherper worden. Het boek, de brief, langer, en dikker. Het schrift grift zich in mijn ogen, mijn hart, mijn ziel. En Hij zegt erbij: verzegel het niet, want de tijd is nabij.

De stift is haast versleten, de inkt verdroogd, de laatste vulling verbruikt. Het schrift heeft zijn dienst gedaan. Het schrift van het boek van de bijbel. En dat van het boek van de regering en onderhouding van alle dingen. Het schrift is haast klaar. En de laatste schriftgeleerde zal dan mogen zeggen: ontsla, despoot, uw slaaf thans in vrede; het werk is klaar; mijn ogen, die wel vaak zich brandden aan uw schrift, hebben toch maar met al uw volk daarin uw zaligheid gezien!" Zo hebt u destijds uw gedachten onder woorden gebracht („Ons Kerkblad", Provinciaal kerkblad. Ten dienste van de GereƳkerken Onderhoudende art. 31 K.O. in de provincie Utrecht; VIII, nr. 18). En deze woorden zijn ons onlangs opnieuw onder het oog gebracht (Zie: *Het kerkschip biedt behouden vaart*, kerkbodeartikelen uit de jaren 1947-1952; uitg. Van den Berg, Kampen, 1981, blz. 261-266). Ik meen, dat vandaag aan deze woorden mag worden herinnerd, want hoeveel verschil er ook mag bestaan in de omstandigheden van toen en nu, het beeld van het slijpen van het potlood, dat daardoor wel kleiner wordt, maar steeds dienstbaar blijft, terwijl daardoor het boek van Gods geschiedenis steeds meer tot de laatste bladzijde wordt volgeschreven, is ook nu van toepassing.

Toen de HERE in 1952 zijn schrijfstift opnieuw scherppte, heeft Hij u afgezonderd tot de geweldige taak van de gereformeerde theologische opleiding. Dat de stift opnieuw moest worden geslepen, veroorzaakte hier op aarde onder ons verdriet. Maar onze God zette zijn werk door naar de voltooiing toe. Hij wilde de prediking doen voortgaan; en daarvoor wilde Hij ook de opleiding doen voortgaan. Daar heeft Hij u bij ingeschakeld.

De kerk te Utrecht zonderde u toen af voor de opleiding tot de dienst van het Woord (zoals dit thans heet in onze kerkorde).

Ja, maar we mogen het met goed recht zo zeggen en erkennen: u bent toen, in 1952, door Gods gemeente in Utrecht „en mitsdien door God Zelf-, tot deze bediening afgezonderd. Hij maakte Zich een nieuwe punt aan zijn schrijfpunt. En Hij heeft het u vergund die taak te volbrengen tot uw zgn. pensioengerechtigde leeftijd toe.

Als we u en uw werk in dat licht bezien, valt het op, hoe uzelf, nu een jaar geleden uw arbeid van meer dan een kwart-eeuw overziende, dat alles karakteristiek hebt samengevat. Voor wat betreft de door u gedoopte stof hebt u steeds gestreefd naar een methode waarbij de tot predikant op te leiden student „er niet om heen kon" drie hoofdzaken te doen, nl. „zich de belijdenis zelf eigen te maken (I), het Oude Testament zelf te bestuderen (II) en bij het een en ander de onderwerpen zelf aan te vullen (III)" (*Agenda bij de studie van het Oude Testament*, Kampen, 1980, blz. 4; de daar vermelde „Introducenda" zijn gedateerd: juni 1980).

Heeft de praeses synodi gewezen op uw confessionele trouw in het kerkelijk leven, laat mij nu mogen wijzen juist op evangelische confessionele trouw bij uw wetenschappelijke arbeid. Bij die arbeid hebt u zich niet willen binden aan één bepaalde werkmethode, maar liet u de methoden opzettelijk variëren (t.a.p.).

Maar grondslag was en bleef steeds de gereformeerde belijdenis. Dat was van het grootste belang, met name op het vakgebied dat wordt bestreken door uw leerstoel. In de bijdrage van uw hand in de toch wel bijzonder voor de Kamper studenten bestemde studiegids, „*Oriëntatie in de theologieschreef*" u „ter inleiding": „Het „Oude" Testament schijnt in onze tijd te worden vereerd met een nieuwe interesse. Heeft het in de geschiedenis meer dan eens op zijn best een tweede-rangs-plaats gehad - het lijkt nu wel onder het stof vandaan te worden gehaald en te gaan glanzen in nieuwe gloed. Is het niet vol van een naar een betere toekomst voorstuwende geschiedenis? Kan de hedendaagse maatschappijkritiek niet terugvallen op het protest der profeten tegen sociale misstanden? Vertolkt een boek als Prediker niet een stuk eigentijds levensgevoel? Kunnen de Psalmen niet zomaar vertaald worden in termen van gediscrimineerde en onderdrukte groepen der wereldbevolking? En wanneer het om studenten gaat- zijn zij niet dikwijls de „voorgangers" in velerlei strijd en actie voor een betere samenleving; zouden juist zij niet dáárom naar dit óude materiaal grijpen in hun driftige kamp voor een nieuwe orde? Men zou zo zeggen: de student die vandaag het Oude Testament openslaat heeft de wind mee" (blz. 21).

Tegen déze voorliefde voor het eerste en grootste deel van de Bijbel hebt u, vanwege uw confessionele uitgangspunt en fundament, ernstig gewaarschuwd. Want wie aldus het Oude Testament zou willen lezen ontleent zich het rechte zicht op de werkelijke waarde van het Oude Testament voor alle tijden (t.a.p.).

Door Gods genade hebt u, professor Schilder, niettegenstaande alle zondig gebrek dat elk van ons altijd weer niet-te-verontschuldigen ontsiert, op déze basis uw onderwijs mogen geven in de exegese van het Oude Testament en aanverwante vakken. Daar zijn wij u zeer erkentelijk voor. Want slechts aldus kan men Gods openbaring in het Oude Testament recht verstaan. Zo hebt u uw exegetische arbeid gericht op dit doel: „de verklaring en hantering van het Oude Testament, ten dienste m.n. van de prediking van het Woord Gods in deze tijd, gelijk in alle voorgaande tijden. Opdat „de mens" die nu leeft waarlijk worde gelegd onder beslag van het Woord Gods. Het Woord dat het mensenkind in zijn werkelijke verlorenheid ontdekt aan zichzelf, hem bekend maakt de heuse bevrijding, opent de enige weg tot sanering van het vergiftigde leven en op exclusieve wijze hem vernieuwt tot medewerker aan de bouw van de nog toekomstige „stad van God en mens" (*Oriëntatie*, blz. 22).

Door op deze wijze de u sedert 1952 opgedragen taak te vervullen hebt u de Hogeschool en daarin de kerken die haar onderhouden een goede dienst mogen bewijzen.

Curatoren willen dit dankbaar vermelden. En nu u met het einde van het cursusjaar waarin u de leeftijd van 65 jaar hebt bereikt ontslag uit uw dienst hebt ontvangen spreken zij gaarne de wens uit, dat onze goede God u nog tijd en gelegenheid wil geven verder resultaat van deze arbeid vast te leggen ten dienste van de prediking van het nabije Woord. Hij geve u ook in de tijd van uw emeritaat zijn rijke zegen, de volle vrede als die van het kind bij zijn moeder, waarvan sprake is in „het lied der matiging" Psalm 131.

Prof. drs. H. J. Schilder ontvangt nu van de praeses gelegenheid de vergadering toe te spreken:

Broeder praeses, geachte vergadering,

Laat ik mogen beginnen, geachte voorzitter, U en uw generale synode te danken reeds voor het enkele feit dat u in een zitting van uw vergadering ruimte maakt om afscheid te nemen van mij als hoogleraar in actieve dienst wegens het bereiken van de vijfenzestigste verjaardag in de afgelopen cursus der Theologische Hogeschool.

Het is de meeste vergadering der kerken die mij in 1952 riep tot deze dienst; het is mij een eer dat u mij nu ten afscheid wilt ontvangen in de meeste vergadering der kerken anno 1981.

In het bijzonder dank ik u, broeder praeses, voor de door u tot mij gerichte afscheidswaarden. En dit nog wel extra omdat u de spanne tijds van mijn hoogleraarschap in het Oude Testament hebt overzien als omspannen door heel de tijd van mijn leraarschap annex herderschap als gereformeerd predikant. Zelf heb ik in de loop der jaren meermalen laten blijken dat ik terdege het onderscheid zag, maar weigerde daarvan te laten maken een scheiding in deze ene ambtelijke dienst. Het doet mij deugd dat u de president-curator de gelegenheid hebt gegeven mij in deze vergadering namens uw deputaten voor de hogeschool toe te spreken; ik dank hem tegelijk voor de door hem tot mij gerichte waarden waarin naar de aard van deze zijn functie de nadruk viel op mijn ambtsdienst aan de hogeschool der kerken. Tegelijk dank ik in hem de deputatencuratoren en de deputatenfinancieel die in al deze jaren over mij hebben gewaakt en hun zorg over mij en mijn gezin toegewijd hebben uitgeoefend.

Het zal niet van mij worden verwacht, geachte voorzitter, dat ik meer speciaal en in bijzonderheden inga op de door u en de president-curator gesproken waarden ik zou dan trouwens moeten improviseren, want uiteraard kende ik van te voren de inhoud van de tot mij nu gerichte toespraken niet. En al heb ik vaak genoeg mij in de kunst van het improviseren mogen oefenen, ja zelfs al was dit bedrijf mij dikwijls een genoegen in allerlei vergaderverband, deze gelegenheid lijkt mij daartoe niet de gepaste.

Maar wel mag ik, op grond van de bezinning aan deze avond voorafgaand, in U beiden-wanneer ik met uw verlof, praeses, de beide sprekers zo mag adresseren- vertegenwoordigd zien de kerken die mij al deze jaren het vertrouwen hebben geschonken en die ik daarin, niet alleen in het predikambt te Bergschenhoek en Utrecht, maar nu bepaald ook in het hoogleraarsambt te Kampen heb mogen dienen.

En aangezien deze dienst mocht worden uitgeoefend in het bijzonder in de kring van collega's en studenten, zal het mij niet euvel worden geduid wanneer ik ook hier- in Kampen had ik daartoe academisch op 15 mei 1.1. reeds meer „intern" gelegenheid - verklaar dat ik mij in deze hun gemeenschap jaren lang met dankbaarheid heb gekoesterd en dit wel zozeer dat ik deze dank ook in deze kerkelijke vergadering hardop wil vertolken.

Dit een en ander spreek ik met temeer nadruk uit, naarmate ik in u en de door mij genoemden steeds bewust heb onderkend de menselijk-instrumentele, middellijke weg waarin de Heere, door wie ik mij geroepen wist, niet alleen heeft geróepen, maar ook al deze jaren ondersteund. Dit geldt inderdaad „al deze jaren" - en dus in het bijzonder jaren en perioden waarin de zwaarigheid van deze dienst zich in extra mate deed gevoelen. Ik ben Hem dankbaar die mij op vaak onvermoede wijze niet alleen plaatste voor de zwaarte van de taak maar ook ondersteunde tot de uitoefening en voltooiing ervan en daartoe zijn brede menselijke instrumentarium inschakelde.

Ik zou dit laatste nog wel nader kunnen specificeren dan ik deed; het zij me vergund te volstaan met in dit verband te noemen mijn vrouw die mij in deze jaren met grote zorgzaamheid ter zijde heeft gestaan; en voor wat de kring der collega's betreft in het bijzonder collega Lettinga die mij van 1952/53 af heeft begeleid in een eenheid van vakkundigheid en vriendschappelijkheid die ik niet beter had kunnen wensen.

Intussen kom ik met het noemen van deze naam wel direct tot mijn vakterrein, het Oude Testament. Ik ga daarover hier geen academisch verhaal vertellen. Maar wel moge ik in deze meeste kerkelijke vergadering één oudtestamentische tekst noemen die niet alleen in mijn onderwijs herhaaldelijk aan de orde kwam, maar ook in kerkelijk vergaderverband op heel bijzondere wijze mijn aandacht trok, sterker, mij in mijn dienstvervulling in uitzonderlijk sterke mate voor de aandacht heeft gestaan en door deze jaren heen heeft bemoedigd en vermaand, kortom heeft geleid.

In mijn genoemde kamper afscheidswaard op 15 mei l.l. heb ik daarop reeds kort gewezen; ik moge het nu iets meer expliciet doen.

In een bepaalde synodezitting, nog tamelijk in het begin van mijn hoogleraarschap, nl. in 1958, werd aan het begin gezongen Psalm 32 : 4. Van die vergadering kan ik publiek zoveel zeggen dat het daarin gaan zou over zaken die voor het leven der hogeschool en der kerken van verstrekkende betekenis zouden worden. En ik wist dat ik daarin mijn standpunt moest bepalen en dat dit niet gemakkelijk zou zijn. Dat ik het kón doen werd mij mogelijk gemaakt door, als vervolg op de schriftlezing van die dag (Psalm 131), het psalmlied bij het begin der onderhavige zitting. Het was het uit de berijming-1773 toch nog wel vertrouwde psalmvers- zoals gezegd Psalm 32 : 4-waaruit ik citeer de voor mij toen vooral beslissende regels:

„Mijn leer zal u, o mens, naar 't recht doen hand'len
en wijzen u den weg, dien gij zult wand'len ...."

Die regels, wel te verstaan in de kontekst van de onberijmde verzen 8 en 9, nader gezegd in die van heel deze bekende psalm.

„Context" - daar gebruik ik nu als vanzelf een wat vaktechnische term. Duidelijk genoeg overigens; bovendien heb ik er nog onlangs een verklaring van opnieuw gepresenteerd in een mij op 15 mei 1.1. te Kampen per eerste exemplaar overhandigd boek met Schriftoverdenkingen. „Context" - dat betekent in dit geval ook: deze verzen (8 en 9) nemen in het geheel van dit lied een eigen plaats in, vertonen ook een eigen „vorm". In dit lied van

schuldbelijdenis en roem in Gods vergeving zijn ze zomaar een stukje „les" dat door de psalmist wordt doorgegeven. Oudtestamentisch-vakmatig sprekend zeggen we dan: dat is een chokmatisch leerelement binnen deze psalm. Over zulke zaken heb ik veel gehandeld in deze ruim achtentwintig jaar; bijna het hele Spreukenboek- het chokmatische boek bij uitstek- is daarin aan de orde gekomen. Maar in een psalm als deze is dit leerkenmerk bijzonder opvallend. En in mijn verhaal nu zeg ik erbij: in een kerkelijke vergadering als door mij bedoeld, blijkt heel extra en „ervaar" je op heel bijzondere manier, dat het bij zo iets maar niet gaat om een stukje vaktechniek maar om de directe omgang met de levende God en het daadwerkelijke leven voor zijn aangezicht, waarin Hij van elk een, in gemeenschap van het ware geloof, levensbeslissingen vraagt die voor Hem verantwoord zijn:
immers:

.... Ik geef u raad; mijn oog begeleidt u ....

Als er, broeder praeses, één tekst van de bijbel door al deze jaren heen voor mij een soort levensdevies is geworden, dan wel déze, Psalm 32 : 8, met vers 9 eraan verbonden. Door dit nu eens publiek te verklaren heb ik reeds met één voorbeeld als vanzelf mogen laten zien hoezeer al die „vaktechniek" in dienst staat en stond van de bediening van het evangelie aan, en het leven naar het evangelie door Christus' gemeente. Tegelijk heb ik door deze vermelding mogen concretiseren de dankbaarheid aan de Heere God welke ik reeds eerder vertolkte. En tenslotte, met déze herinnering en de vermelding van dit vergaderfeit blijf ik geheel in de lijn van hetgeen van mij werd verlangd: een antwoord aan de praeses synodi en aan de president-curator in deze wederom generaal-synodale vergadering, nu aan het einde van mijn loopbaan.

Een loopbaan, broeder praeses, waarin ik ook heel veel, niet alleen moeilijke maar ook fijne, zelfs plezierige uren, ja soms weken en maanden heb mogen doorbrengen als adviseur van generale synoden. Hoe heb ik óók op die wijze de band aan de kerken als weldadig ervaren. „Weldadig" -dat sluit de moeiten niet uit, maar het overheerst deze wel. Zodat ik op mijn beurt mag eindigen met de psalmist van psalm 32 in zijn slotvers te citeren:

„Verheugt u in Jahwe, juicht gij rechtvaardigen;
jubelt allen, gij oprechten van hart" (Psalm 32 : 11)

Na deze afscheidstoespraak wordt gezongen psalm 32 : 4 en 5; de praeses gaat voor in dankgebed.
Hierna ontvangen de aanwezigen gelegenheid prof. Schilder de hand te drukken.

VRIJDAG 12 JUNI

Artikel 34

Ontvangst van prof. drs. J. M. Batteau

De praeses verwelkomt prof. drs. J. M. Batteau en zijn vrouw, die met verlof in Nederland zijn. Hij vertolkt de blijdschap van de synode over het feit dat na de generale synode van Groningen-Zuid 1978 in betrekkelijk korte tijd twee broeders bereid werden gevonden als zendeling-hoogleraar zich te verbinden aan het Seminary te Busan in Korea, namelijk drs. J. M. Batteau en drs. N. H. Gootjes.

„Het is een uitermate belangrijke zaak dat u, samen met prof. Gootjes, de opbouw en de verdieping van het gereformeerde leven in Korea mag dienen, zoals door de Koreaanse broeders zo vurig was begeerd. U kunt op deze wijze ook de kerken in Nederland uitnemend van dienst zijn, door een soort verbindingsschakel te vormen tussen ginds en hier. Wij hopen dat u een gezegende verloftijd mag hebben en dat u straks na een behouden terugkeer uw arbeid in Korea met vreugde mag hervatten. De HERE verlene u daartoe alle kracht en zegene u in uw gezin en in uw werk".

Prof. Batteau dankt in zijn antwoord voor de welkoming van hem en zijn vrouw. Hij informeert de vergadering over de politieke en maatschappelijke situatie in Zuid-Korea, over de plaats en taak van de kerk in Zuid-Korea, over de inrichting van het Seminary in Busan en over de arbeid van de zendeling-hoogleraren aan het Seminary. Hij vraagt de kerken in Nederland om voorbede voor Gods volk in Korea.

In de vorm van een informeel gesprek stellen enkele afgevaardigden enige informatieve vragen aan prof. Batteau. Door zijn beantwoording komen nog enkele zaken betreffende de band tussen de Koreaanse en Nederlandse kerken ter sprake.

DONDERDAG 18 JUNI

Artikel 35

Ontvangst van ds. Kim en ds. Jin uit Korea

Na het zingen van Psalm 124 verwelkomt de praeses ds. Joo Oh Kim en ds. Hak il Jin uit Korea met de volgende woorden, die door ds. Eui Nam Pyun uit Kampen vertolkt worden in het Koreaans:

"Zeer geachte ds. Kim en ds. Jin,

De synode van de gereformeerde kerken in Nederland begroet u hartelijk als afgevaardigden van de Presbyterian Church in Korea. Wij zijn de Koning der kerk dankbaar voor zijn grote werk van de kerkvergadering over heel de wereld, in het Oosten en in het Westen. Wij hebben mogen horen dat de kerk in Korea sinds de vorige synode van Groningen-Zuid met bijna 50% is gegroeid, en dat u nog steeds vrijheid mag genieten. Dat is een zegen van God waarvoor wij alleen maar dankbaar kunnen zijn. Wij hopen en bidden dat de vrijheid mag blijven bestendig en dat de HERE zijn werk zal voleindigen, zowel bij u als bij ons.

Wij hopen dat er ook voor de toekomst goede gemeenschap mogelijk zal blijven, en dat wij elkaar vasthouden bij het ware geloof en ook bij de regels die voor de oefening van de gemeenschap zijn overeengekomen.

Geve onze goede God u een verblijf hier in Nederland en op de synode, waarop u in dankbaarheid straks mag terugzien, en schenke Hij u de vreugde van de gemeenschap der heiligen, ondanks alle taalverschillen die er zijn. Ik wil besluiten met één enkel woord in uw eigen taal - veel méér woorden ben ik in uw taal ook niet machtig helaas - : kam-sa ha-mi-da, hetwelk is, overgezet zijnde: dank u wel!"

Hierna richt ds. Kim zich, met de hulp van ds. Pyun als tolk, tot de vergadering met een korte toespraak:

"Hooggachte broeders in Christus,

Wij zijn dankbaar dat we in de vergadering van de synode aanwezig mogen zijn en uitgenodigd werden hier tot u te spreken. De laatstgehouden generale synode in Korea heeft ons, als praeses en scriba van die synode, afgevaardigd om uw vergadering te bezoeken. We brengen u de hartelijke groeten over van de broeders en zusters in Korea. Het besluit van Hattem om de Koreaanse kerken te steunen is van grote betekenis geweest. Door uw enorme collecte kon de verbouw en nieuwbouw van het Seminary plaats vinden. Bovendien hebt u gelegenheid geschapen voor sommige studenten om in Kampen te studeren.

Alsof het niet genoeg was hebt u ook nog twee zendeling-hoogleraren gezonden. Wij zien dit alles als zegen van God over zijn kerken in Korea. Jezus Christus is onze Koning, en door zijn Geest ontmoeten de kerken van Christus over de gehele wereld elkaar. Wij als Presbyteriaanse Kerken in het Oosten en u als Gereformeerde Kerken in het Westen mogen een zoutend zout zijn en een licht op de kandelaar. Geve de HERE dat de gemeenschap der heiligen, zoals wij die nu ervaren, mag blijven bestaan tot de wederkomst van Christus.

Wij wensen en bidden u Gods zegen toe in uw synodevergadering en in de plaatselijke kerken. Ik wil eindigen met de enkele Nederlandse woorden die ik ken: Dank u wel!"

De ontvangst van de Koreaanse broeders wordt afgesloten met het zingen van psalm 117.

VRIJDAG 19 JUNI

Artikel 36

Slotwoord voor het zomerreces

Aan het einde van de achtste vergaderweek en bij de aanvang van het zomerreces spreekt de praeses een slotwoord.

Daarin spreekt hij zijn blijdschap erover uit dat de synode in grote lijnen het werkschema heeft kunnen bijhouden.

Er is niet alleen veel werk verzet, maar ook belangrijk werk. Na het reces komen nog belangrijke zaken aan de orde. Niemand van ons zal het betreuren dat wij nu eerst enige tijd van dit werk kunnen rusten.'

Dankwoorden richt de praeses tot de koster br. Bakker, tot het hoofd van de typekamer br. Koelewijn en tot ds. Keegstra als plaatselijk predikant. De scriba I dankt namens de vergadering de praeses voor de bekwame en correcte leiding van de vergaderingen in de afgelopen weken.

Na lofzang, Schriftlezing en dankgebed schorst de praeses de vergadering van de synode tot D.V. 25 augustus 1981.

DINSDAG 25 AUGUSTUS

Artikel 37

Openingswoord negende vergaderweek

Aan het begin van de eerste vergaderdag na het zomerreces spreekt de praeses een kort herdenkingswoord ter nagedachtenis van ds. D.K. Wielenga J.D.zn, die de HERE op 27 juni tot Zich heeft genomen.

De Vader van alle lichten had ds. D.K. Wielenga met uitzonderlijke gaven begiftigd. Hij was een theoloog in hart en nieren, een exegeet van formaat, een homileet van naam een lector in de missiologie die gedurende dertig jaren zijn lectoraat aan de Theologische Hogeschool heeft mogen waarnemen. Hij had de kerkstad van

God lief, het Sion, dat door de HERE begeerd is, en waarvan hij zingen mocht in de berijming van zijn hand van de kerkpsalm 122'.

De praeses deelt vervolgens mede, dat een uitnodiging werd ontvangen van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Dokkuur tot bijwoning van de bevestiging en de intrede van drs. H.M. Ohmann in het ambt van dienaar des woords aldaar; oud. P. Cnossen heeft de synode vertegenwoordigd in beide erediensten.

De actuaire van de generale synode van de Gereformeerde Kerken (synodaal) van Bentheim, zond een exemplaar van het studierapport 'God met ons', met verzoek van het moderamen van deze synode dit rapport te bestuderen, te toetsen en van commentaar te voorzien; de vergadering besluit dit verzoek voor kennisgeving aan te nemen.

Van het 'Kerkelijk Bureau der Chr. Geref. Kerken' werden ontvangen twee exemplaren van de Acta van de generale synode der Christelijke Gereformeerde Kerken van Amersfoort 1980; onder dank voor de toezending zullen de exemplaren in het archief worden gedeponereerd.

WOENSDAG 3 SEPTEMBER

Artikel 38

Inauguratie van Prof. drs. H.M. Ohmann

De voltallige synode heeft op woensdagmiddag 3 september 1981 de inauguratie van Prof. drs. H.M. Ohmann bijgewoond in de Eudokiakerk te Kampen.

Aan het begin van de avondzitting memoreert de praeses deze belangrijke bijeenkomst rond de Theologische Hogeschool. Hij noemt het een unicum dat een inauguratie van een hoogleraar plaats vindt tijdens de zittingsperiode van een generale synode. Prof. Ohmann zal nog op een nader te bepalen tijdstip op de vergadering van de synode ontvangen worden.

DINSDAG 15 SEPTEMBER

Artikel 39

Openingswoord elfde vergaderweek

Bij de opening van de elfde vergaderweek memoreert de praeses met dankbaarheid dat in de voorgaande week de Theologische Hogeschooldag werd gehouden. Uit de grote belangstelling op die dag bleek dat de liefde van de kerken voor de Hogeschool onverminderd is. Verder spreekt hij de hoop uit dat het nieuwe kabinet, dat zich op de derde dinsdag van september presenteert, een solide regering zal blijken te zijn in deze wankele tijd. 'Moge er veel gebed zijn voor de Overheden en in het bijzonder voor onze Vorstin'.

WOENSDAG 16 SEPTEMBER

Artikel 40

25-jarig ambtsjubileum

De praeses richt woorden van gelukwensen tot ds. C. J. Smelik, die op deze dag zijn 25jarig ambtsjubileum viert. Eveneens feliciteert hij hem en zijn vrouw met het 25 jarig huwelijksfeest. Hun worden vele goede jaren toegewenst. Ds. J. van der Haar, oud. G. de Jonge en oud. J. Mulder zullen de synode vertegenwoordigen bij de jubileumviering in Capelle aan den IJssel op 18 september.

DONDERDAG 17 SEPTEMBER

Artikel 41

Ontvangst door het gemeentebestuur

's Middags wordt de voltallige synode door het gemeentebestuur van Arnhem ten stadhuize ontvangen. In zijn welkomstspeech releveert wethouder Folkeringa twee hoofdonderwerpen die de synode van Arnhem behandelt: de contacten met buitenlandse kerken en de modernisering van de belijdenisgeschriften. Daarmee, aldus de wethouder, toont u dat de kerken die u vertegenwoordigt, met behoud van waarden en beginselen haar plaats in de tijd van nu willen innemen.

De praeses vertolkt, ten antwoord op de woorden van de wethouder, de gevoelens van dankbaarheid van de synodeleden voor het verblijf in deze stad en voor de ontvangst op het stadhuis. Hij releveert dat de synode vergadert op één van de oudste plekjes van de stad, namelijk de Dansplaats. 'Het is hier goed toeven' aldus de praeses. 'Onze komst naar het stadhuis vanmiddag is onzerzijds een betuiging van eerbied voor en dank aan de

plaatselijke Overheid'. Hij besluit zijn toespraak met voorlezing van de gemoderniseerde tekst van artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis over de taak van de Overheid.

Daarna maken de synodeleden een bustocht door de stad en de natuur rond Arnhem. De aandacht van de hoogerwaarden wordt gevraagd voor - en hier kan slechts een kleine greep gedaan worden uit de overstelpend vele indrukken - : het gebouw van de Geref. Mavoschool in Sonsbeek, de woning van ouderling J. Feenstra aan de Hillegomweg, de lichtmasten van het voetbalstadion, de restauratiewerkzaamheden aan de Eusebiuskerk, de wijnkelders van Robbers en val. Hoogen, de 'Koepelgevangenis' aan de Dansplaats (aldus onze gidse), de beroemde Rijnbrug uit de Tweede Wereldoorlog, het bejaardentehuis 'Bronheek' voor oud-zendingen (aldus J.A. v.d. Velden).

De reisleider br. J. van der Jagt wordt bijzonder bedankt voor zijn begeleiding.

Na deze reis wordt genoten van een rijk voorziene broodmaaltijd, aangeboden en aangericht door de echte vrijgemaakte warme bakker Hilvers in Arnhem. De synodeleden hebben nu weer energie voor hun werk tijdens de avondzitting.

DINSDAG 22 SEPTEMBER

Artikel 42

Openingswoord twaalfde vergaderweek

Deze week is, aldus de praeses in zijn openingswoord, de zogenaamde 'vredesweek'. Helaas zoekt men de negatieve vrede die uit de mens is en niet de vrede Gods die is en komt. Moge de arbeid van de synode ook deze week staan in het teken van de vrede in Christus.

De praeses deelt mede dat een ingekomen stuk uit Gouda is ontvangen, namelijk een doos Goudse siroopwafels.

In dank wordt deze gave van ds. J. van der Haar door de synodeleden aanvaard.

Ds. R.T. Urban wordt gefeliciteerd met het beroep, dat hij ontving van de kerk te Groningen-Zuid. 'Een grote eer', aldus dr. K. Deddens van Groningen-Zuid.

Ds. C.J. Smelik dankt de synodeleden voor de attentie die hij van hen ontving ter gelegenheid van zijn 25 jarig ambtsjubileum.

WOENSDAG 23 SEPTEMBER

Artikel 43

Ontvangst prof. drs. H.M. Ohmann

Des avonds te 18.30 uur ontvangt de synode in haar vergadering prof. drs. H.M. Ohmann en zijn echtgenote. De praeses heet hen hartelijk welkom, alsook prof. drs. D. Deddens, prof. drs. H.J. Schilder en lector J.A. Meijer. Hij deelt mede dat bericht van verhindering is ontvangen van prof. dr. J. van Bruggen, prof. dr. L. Doekes, prof. dr. J. Douma en van de president-curator ds. H. Bouma. Vervolgens richt hij zich met de volgende woorden tot prof. Ohmann:

Hooggeachte Professor Ohmann!

"Hartelijk welkom op deze vergadering van de generale synode van de gereformeerde kerken in Nederland.

Reeds mochten wij u de hand drukken en uw inaugerale rede beluisteren in Kampen, maar het unieke feit van de aanwezigheid van een voltallige meeste vergadering der kerken viel kennelijk niet openlijk op te merken in die akademiale samenkomst. Maar nu bent u dan in ons midden, en van die gelegenheid willen wij gebruik maken om enkele woorden tot u te richten.

In de eerste plaats merken wij op dat u een man van *formaat* bent. Toen u in uw tweede gemeente stond, kreeg ik als één van uw voorgangers daar te horen dat de preekstoel door u veel meer werd *gevuld* dan dat zulks geschiedde in mijn tegenwoordigheid. En niet minder volumineus hebben wij *uw stem* bevonden.

Ja, u bent een man van formaat, en op een gegeven ogenblik heb ik zelfs in mijn onnozelheid gedacht dat één van de staten van het Midden-Oosten naar u was genoemd. Maar dat lag toch wel aan mijn gebrek aan semantische kennis...

Maar u bent niet alleen een man van formaat, u bent ook een zeer *mobiel* mens. U ging van Noord naar Zuid en vice versa, u reisde van Oost naar West, maar kwam ook weer terug. Ik mag de wens uitspreken dat u voorlopig rust gevonden zult hebben in Kampen, en dat u daar, temidden van uw collega-docenten, met vreugde het onderwijs moogt geven in de oudtestamentische vakken. Moge het u beschoren zijn tot aan uw emeritaat, dat naar wij hopen nog ver in het verschiep ligt, uw ambt aan de school der kerken uit te oefenen!

In de derde plaats: u bent ook een *kerkelijk* mens. Wij weten dat u de begeerte hebt, Gods Woord te eerbiedigen, en de belijdenis van de kerk steeds tot de uwe te maken, ook in uw onderwijs. Wij weten ook dat u steeds de *kerken* voor ogen gehouden hebt. Dat deed u in Canada, dat wilt u ook hier doen. Daarom zijn wij dankbaar voor uw aanwezigheid op deze kerkelijke vergadering van de generale synode.

Wij spreken de wens uit dat u in de toekomst de meeste vergadering der kerken zult willen dienen met uw *adviezen*. Wij zijn er ook dankbaar voor dat u bereidwilligheid hebt willen tonen, u beschikbaar te stellen voor een kerkelijke opdracht, namelijk het deputaatschap betrekkingen buitenlandse kerken.

Wij danken u hartelijk voor uw aanwezigheid in deze zitting en verzoeken u vriendelijk, ook heden onze vergadering te willen dienen."

Na dit praesidiale woord ontvangt deputaat-curator ds. C.J. Breen gelegenheid enkele woorden tot prof. Ohmann te spreken namens het curatorium:

"Broeder praeses

Bij ontstentenis van de president-curator en andere leden van het moderamen valt mij de eer te beurt namens deputaten-curatoren een enkel woord te spreken in deze feestelijke samenkomst van de generale synode, nu Prof. Ohmann en zijn vrouw worden welkom geheten.

Na het woord van de president-curator ter gelegenheid van de inaugurale oratie kan dit woord kort zijn.

Het heeft deputaten-curatoren verheugd dat een vorige generale synode op hun voordracht - na het advies van de Senaat - u benoemd heeft.

Reeds werd vermeld dat het een unicum was dat de gehele synode bij de inaugurele rede aanwezig was in Kampen.

Zoals het ook een unicum was dat een dienstdoende hoogleraar werkzaam in een verband van zusterkerken in het buitenland, kon worden voorgedragen en benoemd. Moesten de Nederlandse kerken u afstaan destijds aan onze zusterkerken in Canada, nu werd de weg in omgekeerde richting bewandeld.

Deputaten-curatoren zijn blij en dankbaar dat een synode in Canada uw aanvraag tot ontslag honoreerde en bovendien in de gelegenheid bleek te zijn een opvolger voor u te benoemen. Daardoor kon de arbeid voortgaan.

Door uw komst naar Nederland en uw werk alhier is in u de band Hamilton-Kampen bevestigd. Twee jaar geleden - om precies te zeggen: 21 september 1979 - hoorde ik u in de Chapel spreken over Jesaja 29. Ik was daar niet aanwezig als deputaat-curator maar à titre personel.

Wel werd hierdoor mijn blijdschap bevestigd toen de benoeming kon worden gedaan en aanvaard. Wat ik hoorde bood immers goede garantie en goede verwachting. Dit is versterkt na het aanhoren van uw inaugurele oratie, ook handelend over Woorden Gods in de profetieën van Jesaja.

Voor de studenten bent u niet onbekend na uw artikel in de Almanak van F.Q.I. over 'Creatie en kosmogonie'.

In dat artikel hebt u de vastheid van Gods betrouwbaar Woord gehandhaafd tegenover mythologische verklaringen of aan de mythologie ontleende motieven. Hoe is die betrouwbaarheid van Gods Woord vandaag in de crisis!

U wacht een grootse taak, een verheven opdracht, in de vorming van dienaren des Woords.

Het is de hartelijke bede van deputaten-curatoren dat de HERE u zegene en bekwaammakende genade schenke.

Wij van onze kant hopen op een goede samenwerking, ieder op eigen terrein en met eigen verantwoordelijkheid.

In u zien wij de levende *trait-d'union* tussen de beide inrichtingen voor de opleiding tot de dienst des Woords.

Gedachtig aan uw initialen zeg ik: 't Hart Moet Omhoog. Dat is het 'Sursum corda', aangevend de eschatologisch bepaalde richting van uw en ons aller arbeid. Zó gaan we de toekomst des Heren tegemoet.

De HEERE Moge Ondersteunen."

Ten antwoord op deze toespraken zegt prof. Ohmann dank toe aan de synode en haar voorgangster voor het in hem gestelde vertrouwen. Hij is dankbaar dat hij in Hamilton de eerste schreden mocht zetten op het pad van het doceren in de bibliologische vakken. Het is hem 'een hartelust' te studeren in de Heilige Schrift, ten bate van de discipelen in Kampen en zo ten dienste van de kerken.

Ter afsluiting wordt aan prof. Ohmann de benoemingsbrief tot deputaat B.B.K. overhandigd door de scriba II.

DINSDAG 29 SEPTEMBER

Artikel 44

Openingswoord dertiende vergaderweek

Aan het begin van deze laatste synodeweek feliciteert de praeses br. A. Beute met zijn 40 jarig huwelijksfeest. Voorts deelt de praeses mee dat de quaestor br. H. Foekens in een tussentijds rapport heeft gemeld dat de onkosten van deze synode ongeveer f 18.000 minder zullen bedragen dan die van haar voorgangster van Groningen-Zuid.

De volzin die de quaestor aan deze mededeling verbindt in zijn brief: "De konklusie dat uw synode zich ook in financieel opzicht voorbeeldig heeft gedragen ligt dus voor de hand" laat de synode graag voor rekening van de schrijver.

ACTA

Hoofdstuk I Inzake de LEER

Artikel 45

02.06.81

Onderwerp : agenda I 1, 2, 3, 9, 29, 30, 31
Apostolische Geloofsbelijdenis

Voorstel : commissie I

Rapporteur : Tj. Boersma

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de herziening van het kerkboek, onderdeel Apostolische Geloofsbelijdenis (I 1);
- 2 bezwaar van ds. Joh. Francke te Emmen tegen art. 425 van de Acta van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 betreffende de redactie van artikel 4 van het Apostolicum, en het verzoek dit artikel op twee punten te wijzigen:
  - a de komma achter „Pilatus" naar voren te halen en achter „heeft" te plaatsen, zodat gelezen wordt: „die geleden heeft, onder Pontius Pilatus is gekruisigd";
  - b de woorden „is nedergedaald in de hel" te veranderen in „neergezonken in helse kwellingen" en te plaatsen achter „gekruisigd"; met aanvulling (I 2, 3);
- 3 adhesiebetuigingen aan het onder 2 genoemde verzoek door de kerken te Emmen en 's-Gravenhage-West (I 9, 31);
- 4 brief van de kerk te 's-Gravenhage-West, waarin opmerkingen gemaakt worden over de artikelen 4, 9 en 11 van de Apostolische Geloofsbelijdenis (I 30);
- 5 bezwaar van de kerk te Uithuizen tegen het onbepaalde lidwoord voor „kerk" in artikel 9, en voorstel om te blijven bij de redactie van Groningen-Zuid 1978: „Ik geloof de heilige, algemene, christelijke kerk, de gemeenschap der heiligen" (I 29).

Argumenten voor het verzoek, genoemd onder *Materiaal 2 a*:

- 1 De woorden „geleden heeft" zijn later in artikel 4 van het Apostolicum ingevoegd. Een beroep op de teksttraditie van dit belijdenisgeschrift heeft geen bewijskracht, omdat een verschillende praktijk gekonstateerd moet worden in de plaatsing van de komma.
- 2 Door een komma achter „Pilatus" te plaatsen is de inhoud van het betrokken artikel in onschriftuurlijke zin veranderd. De schriftuurlijke belijdenis van antw. 37 H.C., dat Christus de gehele tijd van zijn leven op aarde geleden heeft, wordt niet teruggevonden in de voorgestelde tekst van het Apostolicum.
- 3 Nu de Gereformeerde Kerken voor het eerst een officiële tekst van het Apostolicum gaan vaststellen, is bijzondere zorgvuldigheid geboden. Overeenstemming met de Geloofsbelijdenis van Nicea op het onderhavige punt zou het algemeen christelijk belijden ten goede komen.

Besluit.

aan het verzoek, genoemd onder Materiaal 2 a, niet te voldoen.

Gronden:

- 1 Het is toe te stemmen dat de woorden „geleden heeft" later in de Apostolische Geloofsbelijdenis zijn ingevoegd en dat de teksttraditie geen beslissing kan brengen op dit punt. Maar tevens dient bedacht te worden dat de verschillende teksttradities zijn uitgemond in een algemeen aanvaarde - latijnse - tekst. In deze tekst luidt het betreffende onderdeel van het vierde artikel: „die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd" enz.
- 2 De verbinding „die geleden heeft onder Pontius Pilatus" doet niet tekort aan de schriftuurlijke en confessionele waarheid, dat Christus de gehele tijd van zijn leven op aarde geleden heeft, maar laat zien

dat Christus' lijden borgtochtelijk is krachtens het vonnis dat Pilatus velt in zijn ambt als wereldlijk rechter (vergelijk antw. 38 H.C.).

- 3 De Gereformeerde Kerken hebben een officiële tekst van de Apostolische Geloofsbelijdenis aanvaard blijkens antw. 23 H.C.. De kerken staan nu voor de taak deze tekst in overeenstemming met de algemeen aanvaarde Latijnse tekst in hedendaags Nederlands weer te geven.

Het besluit wordt genomen met 31 stemmen voor.

Argumenten voor het verzoek, genoemd onder *Materiaal 2 b*:

- 1 De woorden „nedergedaald ter helle” behoren volgens de uitleg van antw. 44 H.C. bij „gekruisigd” om het dieptepunt van Christus' lijden te verwoorden.
- 2 De woorden „nedergedaald in *de hel*” zijn onjuist, want de Here Christus is niet in de hel geweest, maar de hel kwam tot en over Hem op aarde, aan het kruis.
- 3 De verandering „nedergedaald in het rijk van de dood”, die de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in 1980 heeft aangebracht, heeft geen historische achtergrond in de oude kerk en moet als onschriftuurlijk worden afgewezen.

Besluit.

aan het verzoek, genoemd onder Materiaal 2 b, niet te voldoen.

Gronden:

- 1 a Een verplaatsing van de woorden „nedergedaald ter helle” betekent een afwijking van de algemeen aanvaarde tekst van het Apostolicum, zoals deze ook door de Gereformeerde Kerken is aanvaard (antw. 23 H.C.).
- 1 b Blijkens antw. 44 H.C. behorende woorden „nedergedaald ter helle” niet alleen bij „gekruisigd”, maar zijn ze een samenvatting van heel het lijden van Christus.
- 2 De woorden „nedergedaald in de hel” zijn een correcte weergave van de algemeen aanvaarde Latijnse tekst van het Apostolicum. Ze sluiten niet uit dat de hel tot en over Christus kwam in zijn kruislijden, maar verwoorden tevens Christus' activiteit in het dragen van de helse smarten in zijn gehele lijden, maar vooral aan het kruis.
- 3 De verwijzing naar de verandering „nedergedaald in het rijk van de dood” is niet terzake.

Tijdens de discussie wordt door ds. J. Klamer een tegenvoorstel ingediend om aan het verzoek wel te voldoen. Zijns inziens wordt door de parafaserende redactie van ds. Joh. Francke duidelijk, met name ook aan de catechisanten, wat wij met dit geloofsartikel willen belijden. Deputaten en commissie wijzen erop dat geen opdracht is verstrekt tot parafasering van het Apostolicum, maar tot modernisering.

Het besluit wordt genomen met 29 stemmen voor.

Argumenten voor het verzoek, genoemd onder *Materiaal 5*:

- 1 Het bepalend lidwoord „de” vóór „heilige, algemene, christelijke kerk” is blijkens de Latijnse tekst ook mogelijk en verdient in dit geval de voorkeur, omdat „de kerk”, veel sterker naspreekt wat de Schrift noemt: „*één kudde, één herder*” (Joh. 10 : 16).
- 2 De redenering van deputaten is niet sterk. Zij kiezen voor de lijn: „Indien mogelijk geen lidwoord gebruiken; als het gebruik van een lidwoord onvermijdelijk is, dan het onbepaalde lidwoord”. Maar zij verlaten zelf deze lijn door in *hetzelfde* artikel 9 te blijven spreken over „de gemeenschap der heiligen”, hetgeen op grond van de Latijnse tekst niet nodig is.

Besluit:

aan het verzoek, genoemd onder Materiaal 5, niet te voldoen.

Gronden:

- 1 Artikel 9 zegt dat de kerk deze eigenschappen heeft: heilig, algemeen en christelijk. Dat er slechts één kerk is, is met de opsomming van juist deze eigenschappen gegeven.
- 2 Het gebruik van het bepalend lidwoord „de” vóór „gemeenschap der heiligen” is in dit geval te verdedigen, omdat deze woorden een nadere bepaling vormen bij „kerk”.

Tijdens de discussie dient dr. K. Deddens een tegenvoorstel in om aan het verzoek wel te voldoen. Voor handhaving van het door Groningen-Zuid voorgestelde bepalend lidwoord „de" pleit zijns inziens dat veel Griekse handschriften dit bepalend lidwoord hebben óf het telwoord één. De Latijnse handschriften laten zowel het bepalend als het onbepaalde lidwoord toe. Deputaten en commissie pleiten, juist vanwege de variatie in de Griekse handschriften, voor handhaving van de gereformeerde traditie in het lezen van „een".

Het besluit wordt genomen met 16 stemmen voor, 15 tegen en 5 onthoudingen.

Eindbesluit:

de Nederlandse tekst van de Apostolische Geloofsbelijdenis vast te stellen volgens liet voorstel van deputaten. Het eindbesluit wordt met algemene stemmen genomen. De vastgestelde tekst is opgenomen in artikel 46.

Artikel 46

Vastgestelde tekst van de Apostolische Geloofsbelijdenis

APOSTOLISCHE GELOOFSBELIJDENIS

I	1	Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper van de hemel en de aarde.
II	2	En in Jezus Christus, zijn eniggeboren Zoon, onze Here;
	3	die ontvangen is van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria;
	4	die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven, neergedaald in de hel;
	5	op de derde dag opgestaan uit de doden;
	6	opgevaren naar de hemel, en zit aan de rechterhand van God, de almachtige Vader;
	7	vandaar zal Hij komen om te oordelen de levenden en de doden.
III	8	Ik geloof in de Heilige Geest.
	9	Ik geloof een heilige, algemene, christelijke kerk, de gemeenschap der heiligen;
	10	vergeving van de zonden;
	11	opstanding van het vlees;
	12	en een eeuwig leven.

Artikel 47

02.06.81

Onderwerp : agenda I 1, 24, 30
Geloofsbelijdenis van Nicea en
Geloofsbelijdenis genoemd naar Athanasius

Voorstel : commissie I

Rapporteur : Tj. Boersma

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de herziening van het kerkboek, onderdeel Geloofsbelijdenis van Nicea en Geloofsbelijdenis van Athanasius (I 1);
- 2 brieven van de kerken te Dalfsen en te 's-Gravenpape-West, waarin opmerkingen gemaakt worden over het onder 1 genoemde rapport (I 24, 30).

De commissie heeft een werkrapport ter tafel gelegd dat als bijlage aan de Acta wordt toegevoegd (bijlage B 2). Hieruit blijkt dat de commissie zich accoord kan verklaren met de meeste voorgestelde wijzigingen van de deputaten.

De synode is het grotendeels met de commissie eens. Door middel van enkele amendementen, waartoe prof. J. Kamphuis advies gaf, worden in de voorlopige teksten van beide symbolen nog enige veranderingen aangebracht.

Een amendement van drs. P. van Gulp om in de belijdenis van Nicea de woorden „ik geloof" niet te herhalen, omdat dit ook in de oorspronkelijke tekst niet geschiedt, wordt aangenomen met 22 stemmen voor.

Een ander amendement wordt door de commissie overgenomen, namelijk om te blijven lezen „van hetzelfde wezen met de Vader" en niet het door de commissie voorgestelde „één van wezen met de Vader".

Een amendement van ds. C. J. Brem om als naam vast te stellen „Geloofsbelijdenis genoemd naar Athanasius" in plaats van „Geloofsbelijdenis van Athanasius" wordt aangenomen met 29 stemmen voor.

Een advies van prof. J. Kamphuis om in dit symbool in regel 20 te lezen „het algemeen geloof" in plaats van „de katholieke religie" (zoals deputaten voorstellen) wordt door de commissie overgenomen.

Besluit:

de door deputaten voorgestelde tekst van de Geloofsbelijdenis van Nicea en van de Geloofsbelijdenis genoemd naar Athanasius, met de door de synode daarin aangebrachte wijzigingen voorlopig vast te stellen en in de Acta op te nemen.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

De tekst van de twee symbolen is opgenomen in resp. art. 48 en art. 49.

De praeses spreekt na de besluitvorming de dankbaarheid van de synode erover uit dat de kerken de drie belijdenissen van de oude christelijke kerk van ganser harte nazeggen in de taal van vandaag, zonder enige inhoudelijke wijziging.

Artikel 48

Voorlopig vastgestelde tekst van de Geloofsbelijdenis van Nicea

GELOOFSBELIJDENIS VAN NICEA

Ik geloof in één God, de almachtige Vader, Schepper van de hemel en de aarde, van alle zichtbare en onzichtbare dingen.

En in één Here Jezus Christus, de eniggeboren Zoon van God, geboren uit de Vader voor alle eeuwen, God uit God, licht uit licht, waarachtig God uit waarachtig God; geboren, niet geschapen, van hetzelfde wezen met de Vader; door Hem zijn alle dingen geworden.

Terwille van ons mensen en van onze zaligheid is Hij neergedaald uit de hemel en vlees geworden door de Heilige Geest uit de maagd Maria en is een mens geworden. Hij is ook voor ons gekruisigd onder Pontius Pilatus, heeft geleden en is begraven. En op de derde dag is Hij opgestaan overeenkomstig de Schriften. Hij is opgevaren naar de hemel, zit aan de rechterhand van de Vader en zal in heerlijkheid weerkomen om te oordelen de levenden en de doden, en zijn rijk zal geen einde hebben.

En in de Heilige Geest, die Here is en levend maakt, die van de Vader en de Zoon uitgaat, die samen met de Vader en de Zoon aanbeden en verheerlijkt wordt, die gesproken heeft door de profeten.

En één heilige, algemene en apostolische kerk.

Ik belijd één doop tot vergeving van de zonden.

En ik verwacht de opstanding van de doden en het leven van de toekomstige eeuw. Amen.

Artikel 49

Voorlopig vastgestelde tekst van de Geloofsbelijdenis „van Athanasius"

GELOOFSBELIJDENIS GENOEMD NAAR ATHANASIUS

- 1/2 Al wie behouden wil worden, moet voor alles het algemeen geloof vasthouden; als iemand het niet volledig en ongeschonden bewaart, zal hij ongetwijfeld voor eeuwig verloren gaan.
- 3 Het algemeen geloof is nu dit, dat wij de ene God in de Drieheid en de Drieheid
- 4/5 in de Eenheid vereren, zonder de Personen te vermengen of het wezen te delen. Want een andere is de Persoon van de Vader, een andere die van de Zoon en
- 6 een andere die van de Heilige Geest, maar de Vader en de Zoon en de Heilige Geest hebben één goddelijkheid, gelijke heerlijkheid, dezelfde eeuwige majesteit.
- 7/8 Zoals de Vader is, zo is de Zoon, zo is ook de Heilige Geest. Ongeschapen is 9 de Vader, ongeschapen de Zoon, ongeschapen de Heilige Geest; onmetelijk is
- 10 de Vader, onmetelijk de Zoon, onmetelijk de Heilige Geest; eeuwig is de
- 11/12 Vader, eeuwig de Zoon, eeuwig de Heilige Geest. En toch zijn zij niet drie eeuwigen, maar één eeuwige; zoals zij niet drie ongeschapenen of drie onmetelijken zijn, maar één ongeschapene en één onmetelijke.
- 13/14 Evenzo is de Vader almachtig, de Zoon almachtig, de Heilige Geest
- 15 almachtig; en toch zijn zij niet drie almachtigen, maar één almachtige.
- 16/ 17 Zo is de Vader God, de Zoon God, de Heilige Geest God; en toch zijn zij niet drie Goden, maar één God. Zo is de Vader Here, de Zoon Here, de Heilige

18 Geest Here; en toch zijn zij niet drie Heren, maar één Here. Want zoals de
 19 christelijke waarheid ons noodzaakt elke Persoon afzonderlijk als God en als
 20 Here te belijden, zo belet het algemeen geloof ons van drie Goden of Heren te spreken.
 21/22 De Vader is door niemand gemaakt of geschapen of voortgebracht. De Zoon is 23 door de Vader
 alleen, niet gemaakt of geschapen, maar voortgebracht. De Heilige Geest is door de Vader en de
 Zoon niet gemaakt of geschapen of voortgebracht, maar Hij gaat van Hen uit. Eén Vader dus, niet
 drie Vaders;
 24 één Zoon, niet drie Zonen; één Heilige Geest, niet drie Heilige Geesten. En in
 25 deze Drieëenheid is niets eerder of later, niets groter of kleiner, maar alle drie
 26 Personen zijn aan elkaar gelijk in eeuwigheid en in hoedanigheden. Daarom moet, zoals reeds
 gezegd werd, in alle opzichten zowel de Eenheid in de
 27 Drieheid als de Drieheid in de Eenheid vereerd worden.
 28 Wie dus behouden wil worden, moet deze overtuiging hebben aangaande de Drieëenheid.
 29 Maar het is voor zijn eeuwig behoud noodzakelijk, dat hij ook de vleeswording
 30 van onze Here Jezus Christus oprecht gelooft. Het rechte geloof nu is, dat wij
 31 geloven en belijden, dat onze Here Jezus Christus, Gods Zoon, God en mens is. God is Hij uit het
 wezen van de Vader, voortgebracht vóór de tijden en mens is Hij uit het wezen van zijn moeder,
 geboren in de tijd, volkomen God en
 32 volkomen mens, met een menselijke ziel en een menselijk lichaam; gelijk aan
 33 de Vader naar zijn goddelijke natuur, minder dan de Vader naar zijn menselijke
 34 natuur. En hoewel Hij God en mens is, is Hij toch niet twee maar één Christus.
 35 Eén is Hij, echter niet doordat zijn goddelijke natuur in de menselijke veranderde, maar doordat Hij
 als God de menselijke natuur aannam. Eén is
 36 Hij, volstrekt niet door vermenging van naturen, maar door eenheid van
 37 Persoon. Want zoals ziel en lichaam één mens zijn, zo zijn God en mens één Christus.
 38 Hij heeft geleden voor ons behoud, is neergedaald in de hel en op de derde dag
 39 opgestaan uit de doden. Hij is opgevaren naar de hemel, en zit aan de rechter
 40 hand van God, de almachtige Vader; vandaar zal Hij komen om te oordelen de levenden en de
 doden. Bij zijn komst zullen alle mensen opstaan met hun
 41 lichaam en zij zullen rekenschap afleggen van hun daden. En zij die het goede gedaan hebben,
 zullen het eeuwige leven ingaan, maar zij die het kwade gedaan hebben, het eeuwige vuur.
 42 Dit is het algemeen geloof. Wie dit niet oprecht en standvastig gelooft, zal niet behouden kunnen
 worden.

Artikel 50.1
 Onderwerp : agenda I 1, 7, 11, 13, 18, 24, 26, 30
 Nederlandse Geloofsbelijdenis

Voorstel : commissie I

Rapporteur : H. Hidding

02.06.81

Bij de besprekingen van de voorgestelde tekst van de N.G.B. zijn tijdens één of meer zittingen aanwezig de adviseur prof. J. Kamphuis en de deputaten dr. R. H. Bremmer, drs. J. A. Meijer, ds. W. Triemstra en drs. M. Wilcke-van der Linden.

Voordat overgegaan wordt tot behandeling van de concept-tekst per artikel, wordt een algemene ronde van bespreking gehouden.

In deze ronde wordt door de rapporteur, door de adviseur en door de praeses benadrukt dat, nu het gaat om de definitieve vaststelling van deze belijdenistekst, deze arbeid met grote accuratesse verricht moet worden.

De adviseur informeert naar de werkwijze van de deputaten. Voorts vraagt hij zich af of de commissie niet gewerkt heeft op een te smalle basis, namelijk: alleen de verschillen beoordelen tussen de Proeve van Groningen-Zuid en het deputaten-voorstel. Tenslotte vraagt hij naar de functie en de waarde van de opmerking in het deputatenrapport op pag. 21 regel 7 - 11.

De rapporteur antwoordt dat zowel de deputaten als de commissie wel hun uitgangspunt hebben genomen in de Proeve van Groningen-Zuid, maar toch ook het gehéél hebben overzien. De passage op pag. 21 wordt, na overleg tussen deputaten en commissie, geschrapt. De rapporteur spreekt grote waardering uit voor het werk van deputaten.

Prof. Kamphuis sluit zich hierbij aan.

Hierna wordt overgegaan tot artikelgewijze bespreking en besluitvorming. Bij de meeste artikelen stelt de commissie een enkele wijziging voor in de tekst van deputaten. Vele adviezen tot tekstwijziging van prof. J. Kamphuis worden bf door de commissie overgenomen óf door één der afgevaardigden als amendement

ingediend. De belangrijkste wijzigingen in het deputatenvoorstel waartoe de synode besloot, worden in de volgende artikelen vermeld.

Artikel 50.2 03.06.81

De artikelen 1 en 2 worden vastgesteld.

In artikel 1 wordt gekozen voor de lezing „éénvoudig" in plaats van „eenvoudig" (commissie) en „een-voudig" (deputaten). De woorden „gaat alle begrip te boven" worden vervangen door „niet te doorgronden".

In artikel 2 wordt de tekst uit Rom. 1 : 20 in nauwere aansluiting geciteerd.

Artikel 50.3 03.06.81

De artikelen 3-8 worden vastgesteld.

De tweede zin van artikel 7 wordt aldus geredigeerd: „Daarin heeft God uitvoerig beschreven op welke wijze wij Hem moeten dienen". In artikel 8 wordt gekozen voor de oude tekst „onmededeelbare eigenschappen" in plaats van voorgestelde wijzigingen in „persoonlijke" en „karakteristieke eigenschappen".

Artikel 50.4 04.06.81

De artikelen 9-23 worden vastgesteld.

Ten aanzien van artikel 9 wordt het voorbehoud gemaakt dat aan het eind van de besprekingen nog de vraag onder ogen zal worden gezien of in dit artikel het Schriftbewijs van 1 Joh. 5 : 7 gehandhaafd moet worden. In artikel 11 worden na het woord „voortgebracht" ingevoegd de woorden „wij kunnen alleen maar zeggen". De laatste woorden van artikel 19 zullen luiden „van zijn vlees" in plaats van „van de menselijke natuur".

Artikel 50.5 05.06.81

Artikel 24 wordt vastgesteld.

In plaats van „Want wat voor verdienste ...." wordt gelezen: „- trouwens wat zouden wij kunnen verdienen?"

Artikel 50.6 16.06.81

De artikelen 26-36 worden vastgesteld.

Bijzondere aandacht ontvangen tijdens de bespreking van artikel 27 de woorden „ware gelovigen" in plaats van de door deputaten voorgestelde woorden „waarlijk gelovige christenen". Bij de vaststelling van de tekst van artikel 28 is een redactie gekozen waarbij zoveel mogelijk tot uitdrukking komt het vergaderen van de kerk door Christus én het samenkomen van de gelovigen tot deze vergadering.

Ten aanzien van artikel 36 wordt besloten de 22 woorden die door de generale synode van Utrecht 1905 geschrapt werden, in een noot te vermelden.

Artikel 50.7 17.06.81

De artikelen 25 en 37 worden vastgesteld.

In overleg met de deputaten heeft de commissie, gehoord de bespreking ter synode, een gewijzigde redactie van de eerste zin van artikel 25 voorgesteld, waarmee de synode accoord gaat.

Artikel 50.8 17.06.81

Zoals vermeld in artikel 50.4 van deze Acta bespreekt de synode nog de vraag of het Schriftbewijs van 1 Joh. 5 : 7 in artikel 9 gehandhaafd moet worden. De adviseur prof. J. Kamphuis als ook enkele deputaten hebben sterke bezwaren tegen dit Schriftbewijs, omdat deze tekst volgens hen niet authentiek is. Zij menen - en de commissie sluit zich hierbij aan - dat de synode geen beslissing kan nemen, omdat deze zaak niet aan de kerken is voorgelegd. Deze zaak moet volgens hen alsnog aan de kerken worden voorgelegd ter voorbereiding van de behandeling ervan op de eerstkomende synode.

Na overleg met deputaten stelt de commissie voor:

„deputaten te benoemen die tot taak hebben te onderzoeken of de zin in artikel 9 N.G.B. „En: Drie zijn er die getuigen in de hemel: de Vader, het Woord en de Heilige Geest; en deze drie zijn één" als Schriftbewijs voor de leer van de Drieëenheid moet worden gehandhaafd, en zo niet, of deze door ander Schriftbewijs moet worden vervangen, en deze deputaten op te dragen van hun arbeid aan de eerstkomende generale synode verslag te doen en hun rapport tenminste één jaar vóór het begin van de synode aan de kerken toe te zenden".

Met algemene stemmen wordt aldus besloten.

Op voorstel van oud. P. Cnossen wordt besloten om enkele deputaten te verzoeken de brief van Guido de Brès aan Philips II, die hij aan zijn Geloofsbelijdenis toevoegde, taalkundig te moderniseren, opdat de kerken op de eerstkomende generale synode kunnen beslissen over opname van deze brief in het Gereformeerd Kerkboek. De synode overwoog hierbij dat het van belang geacht moet worden dat de inhoud van deze brief meer bekend wordt bij de kerkleden, met name bij de jeugd van de kerk.

Met algemene stemmen wordt besloten de per artikel vastgestelde tekst van de Nederlandse Geloofsbelijdenis als definitief te aanvaarden. De tekst van het belijdenisgeschrift is opgenomen in artikel 51.

Na de besluitvorming spreekt de praeses woorden van bijzondere dank aan het adres van de deputaten voor hun veelomvattende arbeid die gedurende zes jaren werd verricht; eveneens aan het adres van de commissie, met name aan de rapporteur ds. H. Hidding; en tenslotte aan het adres van de adviseur prof. J. Kamphuis die veel tijd en aandacht aan dit werk heeft willen geven. De praeses memoreert dat de synodeleden intensief hebben gewerkt aan deze zaak, getuige de 39 amendementen die tijdens de besprekingen werden ingediend. „Wat is het een geweldig ding om zo met de belijdenis van de kerk bezig te mogen zijn. Het was maar geen wetenschappelijk steekspel, maar de worsteling van de kerk in haar meeste vergadering om het Woord van God zó na te spreken, dat de HERE en zijn heilige engelen zich zouden kunnen verblijden en dat de voortgang van de geslachten ook daarin bewaard zou worden. Het is immers de belijdenis die met bloed bezegeld is in die eerste tijd van de lange strijd in de 16e en 17e eeuw. Het is de belijdenis die nog altijd actueel is en die nu, naar wij hopen, meer dan ooit de komende generatie zal aanspreken. Het is geen vergeeld stuk papier, dat kan worden weggeborgen en opgesloten om hoogstens ter gelegenheid van een herdenking onder het stof vandaan gehaald te worden.

Maar hier spreekt de kerk des HEREN nog altijd haar: „Wij geloven met het hart en belijden met de mond ...". De HERE geve zijn zegen over hetgeen thans vastgesteld is en wat straks, naar wij hopen, een plaats zal ontvangen in het complete gereformeerde kerkboek. De tekst van dit belijdenisgeschrift zal aan de zusterkerken in het buitenland toegezonden worden, overeenkomstig de regels voor de correspondentie. Ook daaruit blijkt het hoge en waarlijk oecumenische belang van deze zaak".

Namens de deputaten vertolkt drs. J. A. Meijer de gevoelens van dank die bij deputaten leven nu zij hun werk hebben mogen volbrengen. Hij spreekt zijn waardering erover uit dat deputaten niet „in conclaaf" hebben moeten werken, maar ten overstaan van vele kerken die hun opmerkingen toezonden.

Artikel 51

Vastgestelde tekst van de Nederlandse Geloofsbelijdenis

NEDERLANDSE GELOOFSBELIJDENIS

ARTIKEL 1

De enige God

Wij geloven allen met het hart en belijden met de mond, dat er één God is, een geheel enig en éénvoudig geestelijk wezen. Hij is eeuwig, niet te doorgronden, onzienlijk, onveranderlijk, oneindig, almachtig. Hij is volkomen wijs, rechtvaardig en goed, en een zeer overvloedige bron van al het goede.

ARTIKEL 2

Hoe wij God kennen

Wij kennen Hem door twee middelen. Ten eerste door de schepping, onderhouding en regering van de gehele wereld. Want deze is voor onze ogen als een prachtig boek, waarin alle schepselen, groot en klein, de letters zijn, die ons te aanschouwen geven wat van God niet gezien kan worden, namelijk zijn eeuwige kracht en goddelijkheid, zoals de apostel Paulus zegt in Romeinen 1 : 20. Dit alles is voldoende om de mensen te overtuigen en hun elke verontschuldiging te ontnemen.

Ten tweede maakt Hij Zichzelf nog duidelijker en volkomener aan ons bekend door zijn heilig en goddelijk Woord, namelijk in zoverre dit voor ons in dit leven nodig is tot zijn eer en tot behoud van de zijnen.

ARTIKEL 3

Het Woord van God

Wij belijden dat dit Woord van God niet is voortgekomen uit de wil van een mens, maar dat mensen, door de Heilige Geest gedreven van Godswege gesproken hebben, zoals de apostel Petrus zegt.

2 Petr. 1 : 21

Daarna heeft God in zijn bijzondere zorg voor ons en ons behoud zijn knechten, de profeten en apostelen, geboden zijn geopenbaarde Woord op schrift te stellen; en zelf heeft Hij met zijn vinger de twee tafelen van de wet geschreven. Hierom noemen wij zulke geschriften heilige en goddelijke Schriften.

ARTIKEL 4

De canonieke boeken

Wij onderscheiden in de Heilige Schrift twee delen: het Oude en het Nieuwe Testament. Dit zijn canonieke boeken, waartegen niets valt in te brengen.

Hiertoe worden in Gods kerk gerekend: de boeken van het Oude Testament: de vijf boeken van Mozes, namelijk Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium; Jozua, Richteren, Ruth, 1 en 2 Samuël, 1 en 2 Koningen, 1 en 2 Kronieken, Ezra, Nehemia, Esther, Job, de Psalmen van David, de drie boeken van Salomo, namelijk Spreuken, Prediker en Hooglied; de vier grote profeten: Jesaja, Jeremia (met de Klaagliederen), Ezechiël en Daniël; vervolgens de twaalf kleine profeten: Hosea, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Zefanja, Haggai, Zacharia, en Maleachi.

De boeken van het Nieuwe Testament: de vier evangelisten Mattheus, Marcus, Lucas en Johannes; de Handelingen der Apostelen; de dertien brieven van de apostel Paulus, namelijk aan de Romeinen, twee aan de Corinthiërs, aan de Galaten, aan de Efeziërs, aan de Filippenzen, aan de Colossenzen, twee aan de Thessalonicenzen, twee aan Timotheus, aan Titus, aan Filémon; de brief aan de Hebreëen, de zeven overige brieven, namelijk de brief van Jacobus, twee brieven van Petrus, drie van Johannes, de brief van Judas; de Openbaring van de apostel Johannes.

ARTIKEL 5

Het gezag van de Heilige Schrift

Wij ontvangen al deze boeken, en deze alleen, als heilig en canoniek om ons geloof daarnaar te richten, daarop te gronden en daarmee te bevestigen. En zonder in enig opzicht te twijfelen geloven wij alles wat zij bevatten.

Dat doen wij niet zozeer omdat de kerk ze aanneemt en als canoniek erkent, maar vooral omdat de Heilige Geest in ons hart getuigt dat zij van God zijn. Het bewijs daarvan ligt bovendien in de boeken zelf. Want zelfs blinden kunnen tasten dat de dingen die erin voorzeggd zijn, gebeuren.

ARTIKEL 6

Het onderscheid tussen de canonieke en de apocriefe boeken

Wij onderscheiden deze heilige boeken van de apocriefe, namelijk het derde en vierde boek van Ezra, het boek Tobias, Judith, het boek Wijsheid, Jezus Sirach, Baruch, de Toevoegingen aan het boek Esther, het Gebed van de drie mannen in het vuur, de Geschiedenis van Susanna, van Bel en de draak, het Gebed van Manasse en de twee boeken van de Makkabeeën.

De kerk mag deze boeken wel lezen en ervan leren voorzover zij overeenstemmen met de canonieke boeken. Zij hebben echter niet zo'n kracht en gezag, dat men door het getuigenis van deze boeken enig punt van het geloof of van de christelijke godsdienst zou kunnen bevestigen; laat staan dat zij het gezag van de andere, de heilige boeken zouden kunnen verminderen.

ARTIKEL 7

De volkomenheid van de Heilige Schrift

Wij geloven dat deze Heilige Schrift de wil van God volkomen bevat, en voldoende leert al wat de mens moet geloven om behouden te worden. Daarin heeft God uitvoerig beschreven op welke wijze wij Hem moeten dienen. Daarom is het de mensen, zelfs al waren het apostelen, niet geoorloofd anders te leren dan ons reeds geleerd is

Gal. 1 : 8 door de Heilige Schrift; zelfs niet een engel uit de hemel, zoals de apostel Paulus zegt.
 Deut. 4 : 2, 12 : 32 Het is verboden aan het Woord van God iets toe te voegen of daarvan af te doen.
 Openb. 22 : 18, 19 Daaruit blijkt duidelijk dat wat daar in geleerd wordt, volmaakt en in alle opzichten volledig is.
 Men mag ook geen geschriften van mensen, hoe heilig de schrijvers ook geweest zijn, op één lijn stellen met de goddelijke Schriften, of de gewoonte met Gods waarheid - want de waarheid gaat boven alles-; evenmin het grote aantal, de ouderdom, de ononderbroken voortgang in de tijden of de opvolging van personen, of de concilies, decreten of besluiten. Want alle mensen zijn uit zichzelf leugenaars en ijdelder dan de ijdelheid zelf.
Ps. 116 : 11 Daarom verwerpen wij uit de grond van ons hart alles wat met deze onfeilbare regel niet overeenkomt. Zo hebben de apostelen het ons geleerd: Beproeft de geesten of zij uit God 2 zijn.En: Indien iemand tot u komt en deze leer niet brengt, ontvangt hem niet in uw huis.
1Joh. 4 : 1
Joh. 10

ARTIKEL 8

De Heilige Drieëenheid

Volgens deze waarheid en dit Woord van God geloven wij in één God, die een geheel enig wezen is, waarin drie Personen zijn, namelijk de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Deze zijn werkelijk en van eeuwigheid onderscheiden naar hun onmededeelbare eigenschappen. De Vader is de oorzaak, de oorsprong en het begin van alle zichtbare en onzichtbare dingen. De Zoon is het Woord, de wijsheid en het beeld van de Vader. De Heilige Geest is de eeuwige kracht en macht, die uitgaat van de Vader en van de Zoon. Uit dit onderscheid volgt echter niet dat God in drieën gedeeld is. Want de Heilige Schrift leert ons dat de Vader en de Zoon en de Heilige Geest wel ieder hun eigen zelfstandigheid hebben, onderscheiden door haar eigenschappen, maar toch zo dat deze drie Personen slechts één God zijn. Het is dus duidelijk dat de Vader niet de Zoon is en dat de Zoon niet de Vader is; dat eveneens de Heilige Geest niet de Vader of de Zoon is. Toch zijn deze Personen, aldus onderscheiden, niet gedeeld of onderling vermengd. Want de Vader heeft ons vlees en bloed niet aangenomen en ook de Heilige Geest niet, maar alleen de Zoon. De Vader is nooit zonder zijn Zoon en nooit zonder zijn Heilige Geest geweest, want Zij zijn alle drie even eeuwig in eenzelfde wezen. Er is geen eerste of laatste, want Zij zijn alle drie één in waarheid, in macht, in goedheid en barmhartigheid.

ARTIKEL 9

Het getuigenis van de Schrift voor deze leer

Wij weten dit alles zowel uit het getuigenis van de Heilige Schrift als uit de werkingen van deze Personen, voornamelijk uit die welke wij in onszelf ervaren.
 Het getuigenis van de Heilige Schriften dat ons leert deze Heilige Drie eenheid te geloven, is op vele plaatsen in het Oude Testament te vinden. We behoeven ze niet op te sommen, maar dienen slechts een zorgvuldige keus te maken. In Genesis 1 : 26 en 27 zegt God: Laat Ons mensen maken naar ons beeld, als onze gelijkenis, enz. En God schiep de mens naar zijn beeld, man en vrouw schiep Hij hen. Even eens in Genesis 3 : 22 : Zie, de mens is geworden als Onzer één.
 Daaruit blijkt dat er meer dan één Persoon in de Godheid is, want Hij zegt: Laat Ons mensen maken naar ons beeld; en Hij wijst daarna de eenheid aan, als Hij zegt: God schiep. Weliswaar zegt hij niet hoe veel Personen er zijn, maar wat voor ons enigszins duister is in het Oude Testament, dat is zeer helder in het Nieuwe.
 Matt. 3 : 17 Want toen onze Here gedoopt werd in de Jordaan, werd de stem van de Vader gehoord, die zei: Deze is mijn Zoon, de geliefde; terwijl de Zoon werd gezien in het water en de Heilige Geest verscheen in de gedaante van een duif.
 Matt. 28 : 19 Bovendien heeft Christus voor de doop van alle gelovigen deze for mule gegeven: Doopt al de volken in de naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest. In het evangelie naar Lucas spreekt de Zoon en van de Heilige Geest. In het evangelie naar Lucas spreekt de engel Gabriël tot Maria, de moeder van de Here, aldus: De Heilige Geest zal over u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u over schaduwen; daarom zal ook het heilige dat verwekt wordt, Zoon van
 2 Cor. 13 : 13 God genoemd worden. Eveneens: De genade van de Here Jezus Christus en de liefde van
 1 Joh. 5 : 7 God en de gemeenschap van de Heilige Geest
 zij met u. En: Drie zijn er die getuigen in de hemel: de Vader, het Woord en de Heilige Geest; en deze drie zijn één. Op al deze plaatsen wordt ons duidelijk geleerd dat er drie Personen zijn in één enig goddelijk Wezen. En hoewel deze leer het menselijk verstand ver

te boven gaat, geloven wij die nu op grond van het Woord en verwachten wij dat wij de volle kennis en vrucht ervan in de hemel zullen genieten.

Verder moeten wij ook letten op het eigen werk dat ieder van deze drie Personen aan ons verricht: de Vader wordt genoemd onze Schepper door zijn kracht; de Zoon is onze Heiland en Verlosser door zijn bloed; de Heilige Geest is onze Heiligmaker doordat Hij woont in ons hart.

Deze leer van de Heilige Drieëenheid heeft de ware kerk altijd gehandhaafd, van de tijd van de apostelen af tot nu toe, tegenover Joden, Mohammedanen, en valse christenen en ketters als Marcion, Mani, Praxeas, Sabellius, Paulus van Samosata, Arius en dergelijke.

De vaders hebben hen terecht veroordeeld. Daarom aanvaardden wij in dezen graag de drie oecumenische geloofsbelijdenissen, namelijk de Apostolische, die van Nicea en van Athanasius; en eveneens wat de vaders in overeenstemming daarmee hebben vastgesteld.

ARTIKEL 10

De godheid van Jezus Christus

Wij geloven dat Jezus Christus naar zijn goddelijke natuur de enig geboren Zoon van God is, van eeuwigheid voortgebracht. Hij is nietgemaakt of geschapen - want dan zou Hij een schepsel zijn – maar eenswezens met de Vader, mede-eeuwig, Hem in alles gelijk. De Schrift noemt Hem: de afstraling van zijn heerlijkheid en de afdruk van zijn wezen. Hij is Gods Zoon, niet alleen sinds Hij onze natuur heeft aangenomen, maar van alle eeuwigheid. De volgende getuigenissen leren ons dat, wanneer wij ze met elkaar vergelijken.

Hebr. 1 : 3

Gen. 1 : 1

Joh. 1 : 1-3

Hebr. 1 : 2

Col. 1 : 16

Micha 5 : 1

Hebr. 7 : 3

Mozes zegt dat God de wereld heeft geschapen, en de apostel Johannes zegt dat alle dingen zijn geschapen door het Woord, dat hij God noemt. De apostel zegt dat God de wereld door zijn Zoon geschapen heeft en eveneens dat God alle dingen door Jezus Christus geschapen heeft. Daarom moet Hij die genoemd wordt God, het Woord, de Zoon en Jezus Christus, er reeds geweest zijn, toen alle dingen door Hem geschapen werden.

De profeet Micha zegt dan ook: Zijn oorsprong is van ouds, van de dagen der eeuwigheid. En de brief aan de Hebreëën:

Hij is zonder begin van dagen of einde van leven. Hij is zonder begin van dagen of einde van leven. Zo is Hij dan de ware, eeuwige God, die Almachtige die wij aan roepen, aanbidden en dienen.

ARTIKEL 11

De godheid van de Heilige Geest

Wij geloven en belijden ook dat de Heilige Geest van eeuwigheid van de Vader en de Zoon uitgaat. Hij is niet gemaakt of geschapen en ook niet voortgebracht; wij kunnen alleen maar zeggen: Hij gaat van beiden uit.

In orde is Hij de derde Persoon van de Drieëenheid, van éénzelfde wezen, majesteit en heerlijkheid als de Vader en de Zoon, waarachtig en eeuwig God, zoals de Heilige Schrift ons leert.

ARTIKEL 12

De schepping van de wereld; de engelen

Wij geloven dat de Vader door zijn Woord- dat is door zijn Zoonde hemel, de aarde en alle schepselen uit niets heeft geschapen, toen het Hem goeddacht. Ook heeft Hij aan elk schepsel zijn wezen en gedaante gegeven en zijn eigen taak om zijn Schepper te dienen. Ook nu nog houdt Hij ze alle in stand en regeert ze overeenkomstig zijn eeuwige voorzienigheid en door zijn oneindige kracht, om de mens te dienen, opdat de mens zijn God dient.

Hij heeft ook de engelen goed geschapen om zijn gezanten te zijn en zijn uitverkorenen te dienen. Sommigen van die engelen zijn uit die verheven staat waarin God hen geschapen had, in het eeuwige verderf gevallen, maar door Gods genade hebben de anderen volhard en zijn in hun oorspronkelijke staat staande gebleven. De duivelen en de boze geesten zijn zo verdorven dat zij vijanden van God en van al het goede zijn. Uit alle macht loeren zij als moordenaars op de kerk en elk van haar leden om alles door hun bedriegerijen te vernielen en te verwoesten. Zij zijn daarom door hun eigen slechtheid veroordeeld tot de eeuwige verdoemenis en verwachten dagelijks hun verschrikkelijke pijnigingen.

Wat dit betreft verwerpen en verfoeien wij de dwaling van de Sadduceeën, die loochenen dat er geesten en engelen zijn. En ook de dwaling van de Manicheeërs, die zeggen dat de

duivelen hun oorsprong uit zichzelf hebben en van nature slecht zijn; zij ontkennen dat de duivelen verdorven zijn geworden.

ARTIKEL 13

Gods voorzienigheid

Wij geloven dat deze goede God, nadat Hij alle dingen geschapen had, ze niet aan zichzelf heeft overgelaten of aan het toeval of het lot heeft prijsgegeven, maar ze overeenkomstig zijn heilige wil zo leidt en regeert, dat in deze wereld niets gebeurt zonder zijn beschikking. Toch is God niet de bewerker van de zonde die gedaan wordt, en evenmin draagt Hij er de schuld van. Want zijn macht en goedheid zijn zo groot en gaan ons begrip zo te boven dat Hij zijn werk zeer goed en rechtvaardig beschikt en doet, ook al handelen de duivelen en goddelozen onrechtvaardig. En al wat in zijn doen het menselijk verstand te boven gaat, willen wij niet nieuwsgierig onderzoeken, verder dan ons begrip reikt. Maar in alle ootmoed en eerbied aanbidden wij de rechtvaardige beslissingen van God, die voor ons verborgen zijn. Wij stellen ons ermee tevreden, dat wij leerlingen van Christus zijn om slechts te leren wat Hij ons onderwijst door zijn Woord, zonder deze grenzen te overschrijden.

Deze leer schenkt ons een onuitsprekelijke troost, als wij erdoor leren verstaan dat ons niets bij toeval kan gebeuren, maar dat alles ons alleen overkomt door de beschikking van onze goedertieren hemelse Vader. Hij waakt over ons met een vaderlijke zorg, terwijl Hij zo over alle schepselen heerst dat niet één haar van ons hoofd- want die zijn alle geteld - en niet één musje ter aarde zal vallen zonder de wil van onze Vader.

Matt. 10 : 29, 30

Hierop stellen wij ons vertrouwen, omdat wij weten dat Hij de duivelen en al onze vijanden in toom houdt en zij ons zonder zijn toelating en wil niet kunnen schaden.

Daarom verwerpen wij de verfoeilijke dwaling van de Epicureeërs, die zeggen dat God zich nergens mee bemoeit en alles aan het toeval overlaat.

ARTIKEL 14

De schepping van de mens; zijn val en zijn verdorvenheid

Wij geloven dat God de mens uit het stof der aarde geschapen heeft en hem gemaakt en gevormd heeft naar zijn beeld en gelijkenis: goed, rechtvaardig en heilig, zodat hij met zijn wil in alles overeen kon stemmen met de wil van God. Maar toen de mens in die eervolle positie verkeerde, heeft hij er geen acht op geslagen en zijn bevoorrechte plaats niet erkend. Hij heeft zich, door gehoor te geven aan het woord van de duivel, willens en wetens aan de zonde onderworpen en daarmee aan de dood en de vervloeking. Want het gebod ten leven dat hij ontvangen had, heeft hij overtreden en door zijn zonde heeft hij de gemeenschap met God, die zijn ware leven was, verbroken. Zo heeft hij zijn gehele natuur verdorven en daarmee de lichamelijke en geestelijke dood verdiend. Doordat hij in al zijn doen en laten goddeloos, verkeerd en verdorven is geworden, heeft hij alle voortreffelijke gaven die hij van God ontvangen had, verloren. Hij heeft daarvan niets overgehouden dan geringe spor en, die niettemin voldoende zijn om de mens iedere verontschuldiging te ontnemen. Al het licht in ons is immers in duisternis veranderd, zoals de Schrift ons leert:

Joh. 1 : 5

Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet gegrepen. Hier noemt de apostel Johannes de mensen duisternis.

Joh. 3 : 27

Joh. 6 : 44

Daarom verwerpen wij al wat men in strijd hiermee leert over de vrije wil van de mens, omdat de mens slechts een slaaf van de zonde is en niets kan aannemen of het moet hem uit de hemel gegeven zijn. Want wie zal zich erop beroemen uit eigen kracht iets goeds te kunnen doen, daar Christus immers zegt: Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, die Mij gezonden heeft, hem trekt? Wie zal wijzen op zijn eigen wil, als hij weet dat de gezindheid van het vlees vijandschap is tegen God?

Rom. 8 : 7

Wie zal de moed hebben te spreken over eigen kennis, wanneer hij inziet dat een ongeestelijk mens niet aanvaardt wat van Gods Geest is?

1 Cor. 2 : 14

Kortom, wie zal ook maar één eigen denkbeeld naar voren brengen, wanneer hij weet dat wij niet bekwaam zijn iets uit onszelf te denken, maar dat onze bekwaamheid Gods werk is?

2 Cor. 3 : 5

Filip. 2 : 13

Joh. 15 : 5

Daarom hoort het woord van de apostel onwrikbaar vastgehouden te worden: dat het God is die om zijn welbehagen zowel het willen als het werken in ons werkt. Want geen kennis of wil is in overeenstemming met die van God, als Christus ze niet in de mens tot stand heeft gebracht, zoals Hij ons leert met de woorden: Zonder Mij kunt gij niets doen.

ARTIKEL 15

De erfzonde

Wij geloven dat door de ongehoorzaamheid van Adam de erfzonde zich over heel het menselijk geslacht heeft verbreid. Zij is een verdorvenheid van de gehele natuur en een erfelijk kwaad, waarmee zelfs de kleine kinderen in de moederschoot besmet zijn. Zij is namelijk de wortel waaruit allerlei zonden in de mens voortkomen.

Daarom is ze zo gruwelijk en afzichtelijk voor God dat zij reden genoeg is om het menselijk geslacht te verdoemen. Zelfs door de doop is zij niet geheel vernietigd of uitgeroeid, omdat de zonde altijd uit deze verdorvenheid ontspringt als opwellend water uit een giftige bron. Zij wordt evenwel de kinderen van God niet toegerekend om hen te veroordelen, maar door zijn genade en barmhartigheid vergeven; niet opdat zij zorgeloos in de zonde zouden voortleven, maar opdat het besef van deze verdorvenheid de gelovigen dikwijls zou doen zuchten van verlangen om uit het lichaam dat in de macht van de dood is, verlost te worden.

Rom. 7 : 24

Op dit punt verwerpen wij de dwaling van de Pelagianen, die zeggen dat de zonde slechts uit navolging ontstaat.

ARTIKEL 16

De eeuwige verkiezing door God

Wij geloven dat, toen het gehele geslacht van Adam door de zonde van de eerste mens in verderf en ondergang was gestort, God bewezen heeft dat Hij barmhartig en rechtvaardig is. Barmhartig, doordat Hij diegenen uit dit verderf trekt en verlost, die Hij in zijn eeuwige en onveranderlijke raad uit louter genade verkoren heeft in Jezus Christus, onze Here, zonder ook maar enigszins hun werken in rekening te brengen. Rechtvaardig, doordat Hij de anderen laat in hun val en verderf, waarin zij zichzelf gestort hebben.

ARTIKEL 17

De belofte van de Verlosser

Wij geloven dat onze goede God, toen Hij zag dat de mens zich zo in de lichamelijke en geestelijke dood gestort had en zich volkomen rampzalig gemaakt had, hem in zijn wonderbare wijsheid en goedheid zelf is gaan zoeken, toen hij bevend voor Hem vluchtte.

Gal. 4 : 4

God heeft hem getroost met de belofte hem zijn Zoon te geven, die geboren zou worden uit

Gen. 3 : 15

een vrouw, om de kop van de slang te vermorzelen, en hem gelukzalig te maken.

ARTIKEL 18

De menswording van Gods Zoon

Wij belijden dus dat God de belofte die Hij aan de vaders gedaan had bij monde van zijn heilige profeten, vervuld heeft door zijn eigen, eniggeboren en eeuwige Zoon in de wereld te zenden op de door Hem bepaalde tijd.

Filip. 2 : 7

Deze heeft de gestalte van een dienstknecht aangenomen en is aan de mensen gelijk geworden door werkelijk een echte menselijke natuur aan te nemen met al haar zwakheden, uitgezonderd de zonde. Hij is ontvangen in de schoot van de gezegende maagd Maria door de kracht van de Heilige Geest, zonder toedoen van een man. Hij heeft niet alleen de menselijke natuur aangenomen wat het lichaam betreft, maar ook een echte menselijke ziel om werkelijk mens te zijn. Want omdat de ziel evenzeer verloren was als het lichaam, moest Hij ze beide aannemen om beide te redden.

Hebr. 2 : 14

Hand. 2 : 30

Rom. 1 : 3

Luc. 1 : 42

Gal. 4 : 4

Tegenover de ketterij van de Wederdopers, die ontkennen dat Christus van zijn moeder de menselijke natuur aangenomen heeft, belijden wij daarom dat Hij deel gekregen heeft aan het vlees en bloed van Gods kinderen;

dat Hij een vrucht van Davids lendenen is, naar het vlees voortgekomen uit het geslacht van

Jer. 33 : 15

Jes. 11 : 1

Hebr. 7 : 14

Rom. 9 : 5

Hebr. 2 : 16,

17; 4 : 15

David; vrucht van Maria's schoot; geboren uit een vrouw; spruit van David; scheut uit de wortel van Isai; gesproten uit Juda; wat het vlees betreft afkomstig uit de Joden; uit het nageslacht van Abraham, omdat Hij dat heeft aangenomen en in alle opzichten aan zijn broeders gelijk is geworden met uitzondering van de zonde.

Zo is Hij werkelijk onze Immanuël:

Matt. 1 : 23

De twee naturen van Christus

Wij geloven dat de Persoon van de Zoon door deze ontvangenis onafscheidelijk verenigd en verbonden is met de menselijke natuur. Er zijn dus geen twee zonen van God en geen twee personen, maar twee naturen verenigd in één Persoon, waarbij elke natuur haar onderscheiden eigenschappen behoudt.

Hebr. 7 : 3 De goddelijke natuur is altijd ongeschapen gebleven, zonder begin van dagen of einde van leven, en vervult hemel en aarde. Evenzo heeft de menselijke natuur haar eigenschappen niet verloren, maar is schepsel gebleven, dat wel een begin van dagen heeft, eindig is en alles behoudt wat bij een echt lichaam behoort. Wel heeft Hij haar door zijn opstanding onsterfelijkheid gegeven, maar Hij heeft de echtheid van zijn menselijke natuur niet veranderd, omdat ons behoud en onze opstanding mede van de echtheid van zijn lichaam afhangen.

Deze twee naturen zijn zo in één Persoon verenigd dat zij zelfs door zijn dood niet gescheiden zijn geweest. Bij zijn sterven gaf Hij dus in de handen van zijn Vader een echt menselijke geest, die zijn lichaam verliet; maar toch bleef de goddelijke natuur steeds met de menselijke verenigd, zelfs toen Hij in het graf lag. De godheid hield niet op in Hem te zijn, evenals zij in Hem was toen Hij een klein kind was, hoewel zij zich voor korte tijd niet openbaarde. Daarom belijden wij dat Hij werkelijk God en werkelijk mens is: werkelijk God om door zijn kracht de dood te overwinnen, werkelijk mens om voor ons te kunnen sterven vanwege de zwakheid van zijn vlees.

Gods rechtvaardigheid en barmhartigheid in Christus

Wij geloven dat God, die volkomen barmhartig en rechtvaardig is, zijn Zoon gezonden heeft om de natuur waarin de ongehoorzaamheid begaan was, aan te nemen en in haar de schuld te betalen en de straf voor de zonden door zijn zeer bitter lijden en sterven te dragen. Zo heeft God zijn rechtvaardigheid bewezen jegens zijn Zoon door onze zonden op Hem te laden. Zijn goedheid en barmhartigheid heeft Hij uitgestort over ons, die schuldig waren en verdienden verdoemd te worden. Want in volkomen liefde heeft Hij zijn Zoon voor ons in de dood overgegeven en Hem opgewekt tot onze rechtvaardiging, opdat wij door Hem onsterfelijkheid en eeuwig leven zouden hebben.

De voldoening door Christus

Wij geloven dat Jezus Christus een eeuwig Hogepriester is naar de ordening van Melchizedek, wat God met een eed heeft bevestigd. Hij heeft Zichzelf in onze plaats voor zijn Vader gesteld om door volkomen voldoening diens toorn te stillen. Daartoe heeft Hij Zichzelf aan het kruishout geofferd en zijn kostbaar bloed vergoten om ons te reinigen van onze zonden, zoals de profeten hadden voorgezegd.

Jes. 53 : 5, 7, 12 Want er staat geschreven, dat de straf die ons de vrede aanbrengt, op de Zoon van God was en dat wij door zijn striemen genezen zijn; dat Hij als een lam ter slachting is geleid en onder de overtreders is geteld; dat Hij als een misdadiger veroordeeld is door Pontius Pilatus, hoewel deze Hem onschuldig verklaard had.

Ps. 69 : 5 Zo heeft Hij teruggegeven wat Hij niet geroofd had, en heeft Hij als rechtvaardige voor onrechtvaardigen geleden. En dit zowel naar lichaam als naar ziel, zodat Hij de verschrikkelijke straf voelde die wij door onze zonden verdiend hadden, en zijn zweet als bloeddruppels werd, die op de aarde vielen.

Luc. 22 : 44 Hij heeft geroepen: Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten? en heeft dit alles geleden terwille van de vergeving van onze zonden.

Matt. 27 : 46 Daarom zeggen wij terecht met Paulus, dat wij niets anders weten dan Jezus Christus en die gekruisigd; wij beschouwen alles als vuilnis, omdat de kennis van Christus Jezus, onze Here, alles te boven gaat. Wij vinden allerlei vertroosting in zijn wonden en behoeven geen enkel ander middel te zoeken of uit te denken om ons met God te verzoenen dan dit ene, eens voor altijd gebrachte offer, dat de gelovigen voor eeuwig tot volmaaktheid brengt.

1 Cor. 2 : 2 Daarom noemt Gods engel Hem ook Jezus, dat is Zaligmaker, omdat Hij zijn volk zou redden van hun zonden.

Filip 3 : 8

Hebr. 10 : 14

Matt. 1 : 21

De rechtvaardiging door het geloof in Christus

Wij geloven dat de Heilige Geest, om ons de ware kennis van deze grote verborgenheid te doen verwerven, in ons hart een waar geloof ontsteekt, dat Jezus Christus met al zijn verdiensten omhelst, Hem zich toeëigent en niets meer buiten Hem zoekt. Want één van beide of in Jezus Christus is niet alles wat voor ons heil nodig is; óf dit alles is wel in Hem en dan heeft hij die Jezus Christus door het geloof bezit, daarmee zijn gehele heil. Zou men dus beweren dat Christus niet genoeg is, maar dat er naast Hem nog iets anders nodig is, dan is dat een gruwelijke godslastering. Daaruit zou immers volgen dat Christus slechts een halve Heiland is.

Rom. 3 : 28 Daarom zeggen wij terecht met Paulus, dat wij door het geloof alleen, of door het geloof zonder de werken, gerechtvaardigd worden. Wij vatten dit, nauwkeurig gesproken, niet zo op dat het geloof zelf ons rechtvaardigt, want het is slechts het middel waarmee wij Christus, onze gerechtigheid, omhelzen. Maar Jezus Christus is onze gerechtigheid, doordat Hij ons toerekent al zijn verdiensten en al zijn heilige werken die Hij voor ons en in onze plaats heeft gedaan. En het geloof is het middel dat ons met Hem in de gemeenschap van al zijn schatten en gaven verbonden houdt. Als deze ons eigendom zijn geworden, zijn zij meer dan voldoende om ons vrij te spreken van onze zonden.

ARTIKEL 23

Onze gerechtigheid voor God in Christus

Wij geloven dat onze zaligheid ligt in de vergeving van onze zonden om Jezus Christus' wil. Daarin bestaat onze gerechtigheid voor God.

Ps. 32 : 2 Dat leren David en Paulus ons door te verklaren: Zalig is de mens aan wie God
Rom. 4 : 6 gerechtigheid toerekent zonder werken. En dezelfde apostel zegt dat wij om niet, anders
Rom. 3 : 24 gezegd uit genade gerechtvaardigd zijn door de verlossing in Christus Jezus. Daarom houden wij dit fundament altijd vast. Daarin geven wij alle eer aan God, terwijl wij onszelf vernederen en belijden wat voor mensen wij zijn, zonder ons ook maar enigszins op onszelf of op onze verdiensten te laten voorstaan. Wij steunen uitsluitend op de gehoorzaamheid van de gekruisigde Christus en rusten daarin. En deze gehoorzaamheid is de onze, wanneer wij in Hem geloven. Zij is voldoende om al onze ongerechtigheden te bedekken. Zij bevrijdt ons geweten van vrees, ontzetting en verschrikking en geeft ons zo vrijmoedigheid om tot God te naderen, zonder te doen als onze eerste vader Adam, die zich bevend met vijgebladeren wilde bedekken. En werkelijk, als wij voor God moesten verschijnen, terwijl wij in hoe geringe mate ook op onszelf of op enig ander schepsel zouden Steunen - ach, wij zouden vergaan!

Ps. 143 : 2 Daarom moet ieder met David zeggen: HERE, ga niet in het gericht. met uw knecht, want niemand die leeft, is voor U rechtvaardig.

ARTIKEL 24

De heiliging

Wij geloven dat dit ware geloof, in de mens verwekt door het horen van het Woord van God en door de werking van de Heilige Geest, hem wedergeboren doet worden en hem tot een nieuwe mens maakt.

Dit ware geloof doet hem leven in een nieuw leven en bevrijdt hem van de slavernij der zonde. Daarom is er geen sprake van dat dit rechtvaardigend geloof de mensen onverschillig zou maken voor een vroom en heilig leven. Integendeel, zonder dit geloof zullen zij nooit iets doen uit liefde tot God, maar alleen uit liefde tot zichzelf en uit vrees veroemd te worden. Het is dan ook onmogelijk dat dit heilig geloof in de mens niets zou uitwerken. Wij spreken immers niet van een onvruchtbaar geloof, maar van een geloof waarvan de Schrift zegt, dat het door de liefde werkt. Het beweegt de mens ertoe zich te oefenen in de werken die God in zijn Woord geboden heeft. Deze werken zijn, els ze voortkomen uit de goede wortel van het geloof, goed en God welgevallig, omdat zij alle door zijn genade geheiligd zijn. Toch worden zij niet in rekening gebracht, als het gaat om onze rechtvaardiging. Wij worden immers gerechtvaardigd door het geloof in Christus, zelfs vóór wij goede werken doen. Anders zouden deze werken niet goed kunnen zijn, evenmin als de vrucht van een boom goed kan zijn, voordat de boom goed is. Wij doen dus goede werken, maar niet om daarmee iets te verdienen - trouwens, wat zouden wij kunnen verdienen? Wij zijn veeleer aan God dank verschuldigd voor de goede werken die wij doen, en Hij niet aan ons. Want Hij is het die om zijn welbehagen zowel het willen als het werken in ons werkt.

Gal. 5 : 6

Filip. 2 : 13

Luc. 17 : 10

Laten wij dus ter harte nemen wat geschreven staat: Zo moet ook gij, nadat gij alles gedaan hebt wat u bevolen is, zeggen: Wij zijn onnutte slaven; wij hebben slechts gedaan wat wij moesten doen. Toch willen wij niet ontkennen dat God de goede werken belooft, maar door zijn genade kroont Hij zijn gaven.

En verder, al doen wij goede werken, toch funderen wij daar ons heil niet op. Want wij kunnen geen enkel werk doen of het is besmet doordat wij zondaren zijn, en verdient daarom gestraft te worden. En al konden we op één goed werk wijzen, dan is toch de gedachte aan één zonde genoeg om het verwerpelijk te maken voor Gods ogen. Op deze wijze zouden wij altijd in twijfel leven, heen en weer geslingerd, zonder enige zekerheid, en ons arme geweten zou altijd gekweld worden, indien het niet steunde op de verdienste van het lijden en sterven van onze Heiland.

ARTIKEL 25

Christus de vervulling van de wet

Wij geloven dat de schaduwachtige eredienst van het oude verbond en de gebruiken die door de Wet waren voorgeschreven, met de komst van Christus hebben afgedaan en dat zo aan al deze schaduwen een einde is gekomen. Daarom moeten de christenen die niet langer handhaven. Toch blijft voor ons de waarheid en de inhoud ervan in Christus Jezus, in wie zij hun vervulling hebben.

Wel maken wij nog gebruik van de getuigenissen uit de Wet en de Profeten om ons in het Evangelie te bevestigen en ook om overeenkomstig Gods wil ons leven in alle eerbaarheid in te richten tot zijn eer.

ARTIKEL 26

Christus onze enige Voorspraak

Wij geloven dat wij geen toegang hebben tot God dan alleen door de enige Middelaar en Voorspraak Jezus Christus, de Rechtvaardige.

Hiertoe is Hij mens geworden en heeft Hij de goddelijke en menselijke natuur verenigd, opdat wij mensen toegang zouden hebben tot de goddelijke majesteit. Anders zou de toegang voor ons gesloten zijn. Maar deze Middelaar, die de Vader ons gegeven heeft tussen Zich en ons, moet ons door zijn verhevenheid niet afschrikken, zodat wij een ander, naar ons goeddenken, zouden gaan zoeken. Want er is niemand onder de schepselen in de hemel of op aarde die, ons meer liefheeft dan Jezus Christus, die hoewel Hij in de gestalte Gods was, Zichzelf ontledigd heeft en de gestalte van een dienstknecht heeft aangenomen en aan zijn broeders in alle opzichten gelijk geworden is.

Filip. 2 : 6, 7

Hebr. 2 : 17

Rom. 5 : 8, 10

Matt. 28 : 18

Indien wij een andere middelaar moesten zoeken, die ons gunstig gezind zou zijn, wie zouden wij dan kunnen vinden, die ons meer liefheeft dan Hij die zijn leven voor ons gegeven heeft, zelfs toen wij zijn vijanden waren? En als wij iemand moesten zoeken die macht en aanzien heeft, wie heeft er zoveel als Hij die gezeten is aan de rechterhand van zijn Vader en die alle macht heeft in hemel en op aarde? En wie zal eerder verhoord worden dan de eigen zeer geliefde Zoon van God?

Het is dus enkel gebrek aan vertrouwen dat geleid heeft tot de gewoonte om de heiligen te onteren in plaats van hen te eren. Want men doet wat zij nooit gedaan of begeerd hebben, maar wat zij onophoudelijk volgens hun plicht verworpen hebben, zoals uit hun geschriften blijkt.

Men moet onze onwaardigheid hier niet tegen inbrengen, want er is geen sprake van dat wij onze gebeden op grond van onze waardigheid voor God zouden brengen, maar wij doen dat alleen op grond van de uitnemendheid en waardigheid van onze Here Jezus Christus, wiens gerechtigheid de onze is door het geloof. Daarom zegt de Schrift ons, als zij deze dwaze vrees of liever dit gebrek aan vertrouwen van ons wil wegnemen, dat Jezus Christus in alle opzichten aan zijn broeders gelijk geworden, opdat Hij een barmhartig en getrouw Hogepriester zou worden bij God om de zonden van het volk te verzoenen. Want doordat Hij zelf in verzoeken geleden heeft, kan Hij hun die verzocht worden, te hulp komen. En om ons nog meer moed te geven om tot Hem te gaan, zegt de Schrift ook: Daar wij nu een grote Hogepriester hebben, die de hemelen is doorgegaan, Jezus, de Zoon van God, laten wij aan die belijdenis vasthouden. Want wij hebben geen Hogepriester die niet kan medevoelen met onze zwakheden, maar een die in alle dingen op gelijke wijze als wij is verzocht geweest, doch zonder te zondigen. Laten wij daarom met vrijmoedigheid toegaan tot de troon der genade, opdat wij barmhartigheid ontvangen en genade vinden om hulp te verkrijgen te gelegener tijd. Hetzelfde Schriftgedeelte zegt dat wij volle vrijmoedigheid bezitten om in te

Hebr. 2 : 17, 18

Hebr. 4 : 14-16

Hebr.10 : 19, 22 gaan in het heiligdom door het bloed van Jezus; laten *wij* dan toetreden in volle verzekerdheid des geloofs. Eveneens: Christus heeft een priesterschap dat op geen ander kan overgaan; daarom kan Hij ook volkomen behouden wie door Hem tot God gaan, daar Hij altijd leeft om voor hen te pleiten. Wat hebben wij dan nog meer nodig, daar Christus zelf uitdrukkelijk zegt: Ik ben de weg en de waarheid en het leven; niemand komt tot de Vader dan door Mij? Waarom zouden wij een andere advocaat zoeken, daar het God behaagd heeft ons zijn Zoon te geven om voor ons te pleiten? Laten wij Hem niet loslaten om een ander te nemen, of liever, een ander te zoeken, zonder die ooit te vinden. Want toen God Hem aan ons gaf, wist Hij heel goed dat wij zondaars waren. Daarom roepen wij naar het gebod van Christus de hemelse Vader aan door Christus, onze enige Middelaar, zoals ons in het gebed des Heren geleerd is. En *wij* zijn verzekerd dat de Vader ons zal geven al wat wij Hem bidden in Christus' naam.

ARTIKEL 27

De katholieke of algemene kerk

Wij geloven en belijden één katholieke of algemene kerk. Zij is een heilige vergadering van de ware gelovigen, die al hun heil verwachten van Jezus Christus, gewassen zijn door zijn bloed, geheiligd en verzegeld door de Heilige Geest. Deze kerk is er geweest van het begin der wereld af en zal er zijn tot het einde toe. Want Christus is een eeuwig Koning, die niet zonder onderdanen zijn kan. Deze heilige kerk wordt door God staande gehouden tegen het woeden van de gehele wereld, hoewel zij soms een tijdlang zeer klein en ogenschijnlijk verdwenen is. Zo heeft de Here gedurende de gevaarlijke tijd onder Achab zeventuizend mensen voor Zich bewaard, die hun knieën voor Baäl niet gebogen hadden. Ook is deze heilige kerk niet gevestigd in, gebonden aan of beperkt tot een bepaalde plaats of gebonden aan bepaalde personen, maar zij is verbreed en verstrooid over de gehele wereld. Toch is zij met hart en wil samengevoegd en verenigd in eenzelfde Geest, door de kracht van het geloof.

ARTIKEL 28

De roeping zich bij de kerk te voegen

Wij geloven dat niemand, van welke rang of stand ook, zich van deze heilige vergadering afzijdig mag houden om op zichzelf te blijven staan. In deze vergadering komen immers bijeen degenen die behouden worden, en buiten haar is er geen zaligheid. Daarom moet ieder zich bij haar voegen en zich met haar verenigen. Zo wordt de eenheid van de kerk bewaard; men onderwerpt zich aan haar onderricht en tucht, buigt de hals onder het juk van Jezus Christus en dient de opbouw van de broeders overeenkomstig de gaven die God aan allen verleend heeft, als leden van eenzelfde lichaam. Om dit alles des te beter te kunnen onderhouden, is het overeenkomstig Gods Woord de roeping van alle gelovigen zich af te scheiden van hen die niet tot de kerk behoren, en zich bij deze vergadering te voegen op iedere plaats waar God haar gesteld heeft, zelfs al zouden de overheden en wetten van de vorsten zich daartegen verzetten en al zou er dood of lijfstraf op staan. Daarom handelen allen die zich van haar afzonderen of zich niet bij haar voegen in strijd met Gods bevel.

ARTIKEL 29

De kenmerken van de ware kerk, van haar leden en van de valse kerk

Wij geloven dat men nauwgezet en met grote zorgvuldigheid, vanuit Gods Woord, behoort te onderscheiden welke de ware kerk is, omdat alle sekten die er tegenwoordig in de wereld zijn, zich ten onrechte kerk noemen. Wij spreken hier niet over de huichelaars, die zich in de kerk tussen de oprechte gelovigen bevinden en toch niet tot de kerk behoren, hoewel zij uiterlijk in haar zijn. Maar wij bedoelen dat men het lichaam en de gemeenschap van de ware kerk moet onderscheiden van alle sekten, die beweren dat zij de kerk zijn. De kenmerken waaraan men de ware kerk kan kennen, zijn deze: dat de kerk de zuivere prediking van het Evangelie onderhoudt; dat zij de zuivere bediening van de sacramenten onderhoudt, zoals Christus die heeft ingesteld; dat de kerkelijke tucht geoefend wordt om de zonden te bestraffen. Kortom, dat men zich richt naar het zuivere Woord van God, alles wat daarmee in strijd is verwerpt en Jezus Christus erkent als het enige Hoofd. Hieraan kan men met zekerheid de ware kerk kennen en niemand heeft het recht zich van haar af te scheiden.

Zij die tot de kerk behoren zijn te kennen aan de kenmerken van de christenen, namelijk aan het geloof en hieraan dat zij, na de enige Heiland Jezus Christus aangenomen te hebben, de zonde ontvluchten en de gerechtigheid najagen, de ware God en hun naaste liefhebben, niet naar rechts of links afwijken en hun vlees kruisigen met zijn werken. Dat wil echter niet zeggen dat er geen grote zwakheid meer in hen zou zijn, maar zij strijden daartegen door de Geest al de dagen van hun leven. En zij nemen voortdurend hun toevlucht tot het bloed, de dood, het lijden en de gehoorzaamheid van de Here Jezus, in wie zij vergeving van hun zonden hebben door het geloof in Hem.

Wat de valse kerk betreft: deze schrijft aan zichzelf en haar verordeningen meer gezag toe dan aan Gods Woord en wil zich niet aan het juk van Christus onderwerpen. Zij bedient de sacramenten niet zoals Christus in zijn Woord geboden heeft, maar zij voegt eraan toe en laat eruit weg naar het haar goeddunkt. Zij grondt zich meer op mensen dan op Christus. Zij vervolgt hen die heilig leven naar Gods Woord en die haar bestraffen over haar zonden, hebzucht en afgoderij.

Deze twee kerken zijn gemakkelijk te kennen en van elkaar te onderscheiden.

ARTIKEL 30

De regering van de kerk

Wij geloven dat deze ware kerk geregeerd moet worden overeenkomstig de geestelijke orde die onze Here ons in zijn Woord geleerd heeft. Er moeten dienaren of herders zijn om Gods Woord te prediken en de sacramenten te bedienen; ook opzieners en diakenen om met de herders een raad van de kerk te vormen. Op die manier moeten zij de ware godsdienst onderhouden en zorgen dat de ware leer voortgang heeft, dat de overtreders op geestelijke wijze gestraft en in toom gehouden worden, en dat de armen en zij die in moeite verkeren, geholpen en getroost worden naarmate zij het nodig hebben.

1 Tim. 3

Op deze wijze zal alles in de kerk in goede orde geschieden, wanneer personen gekozen worden die trouw zijn, overeenkomstig de regel die de apostel Paulus daarvoor geeft in de brief aan Timotheus.

ARTIKEL 31

De ambten in de kerk

Wij geloven dat de dienaren van Gods Woord, de ouderlingen en de diakenen tot hun ambt behoren gekozen te worden in de weg van wettige verkiezing door de kerk, onder aanroeping van Gods Naam en in goede orde, zoals Gods Woord leert.

Daarom moet ieder zich er terdege voor wachten zich met ongeoorloofde middelen in te dringen, maar moet hij de tijd afwachten dat hij door God geroepen wordt, om daarin het overtuigend bewijs te hebben dat zijn roeping van de Here komt.

Wat de dienaren des Woords betreft, zij hebben, waar zij ook staan, gelijke macht en gelijk gezag, omdat zij allen dienaren van Jezus Christus zijn, de enige algemene Bisschop en het enige Hoofd van de kerk.

Bovendien zeggen wij - opdat de heilige verordening van God niet geschonden wordt of in verachting raakt- dat ieder voor de dienaren des Woords en de ouderlingen van de kerk bijzondere achting moet hebben om het werk dat zij doen, en met hen in vrede moet leven, zonder morren, twist of tweedracht, zoveel als mogelijk is.

ARTIKEL 32

De orde en de tucht in de kerk

Wij geloven dat de regeerders van de kerk, hoewel het nuttig en goed is dat zij onderling een vaste orde instellen en handhaven om het lichaam van de kerk in stand te houden, zich er toch voor moeten wachten af te wijken van wat Christus, onze enige Meester, ons geboden heeft.

Daarom verwerpen wij alle menselijke bedenksels en alle wetten die men zou willen invoeren om God te dienen en daardoor het geweten te binden en te dwingen, op welke wijze dan ook. Wij aanvaarden dus alleen wat kan dienen om eendracht en eenheid te bevorderen en te bewaren, en allen te doen blijven bij gehoorzaamheid aan God.

En hiertoe is vereist de uitsluiting uit de gemeenschap van de kerk, overeenkomstig Gods Woord, en wat daarmee verbonden is.

ARTIKEL 33

De sacramenten

Wij geloven dat onze goede God, omdat Hij met ons onverstand en de zwakheid van ons geloof rekening houdt, voor ons de sacramenten heeft ingesteld. Zo wil Hij ons zijn beloften bezegelen en ons onderpanden in handen geven van zijn goedgunstigheid en genade jegens ons, en ook ons geloof voeden en onderhouden. Hij heeft de sacramenten gevoegd bij het Woord van het Evangelie om ons zintuiglijk des te beter duidelijk te maken, zowel wat Hij ons door zijn Woord te verstaan geeft als wat Hij van binnen in ons hart doet.

Zo bekrachtigt Hij in ons het heil waaraan Hij ons deel geeft. Want de sacramenten zijn zichtbare tekenen en zegels van een inwendige en onzichtbare zaak. Door middel daarvan werkt God in ons door de kracht van de Heilige Geest. Daarom zijn de tekenen niet krachteloos en zonder inhoud zodat zij ons zouden misleiden, want Jezus Christus is de waarheid ervan en zonder Hem zouden zij niets zijn. Voorts hebben wij genoeg aan het aantal sacramenten dat Christus, onze Meester, voor ons heeft ingesteld: niet meer dan twee, namelijk het sacrament van de doop en dat van het heilig avondmaal van Jezus Christus.

ARTIKEL 34

De heilige doop

Rom. 10 : 4 Wij geloven en belijden dat Jezus Christus, die het einde der wet is, door het vergieten van zijn bloed een eind gemaakt heeft aan elke andere bloedstorting die men zou kunnen of willen doen tot verzoening en voldoening voor onze zonden. Hij heeft de besnijdenis, waarbij bloed vloeide, afgeschafd en in plaats daarvan het sacrament van de doop ingesteld. Hierdoor worden wij in de kerk van God opgenomen en van alle andere volken en vreemde godsdiensten afgezonderd om geheel aan Hem toe te behoren, wiens merk en veldteken wij dragen. Dit dient ons tot een getuigenis dat Hij eeuwig onze God en onze genadige Vader zal zijn.

Matt. 28 : 19 Daarom heeft Christus geboden al de zijnen te dopen in de naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest, met gewoon water. Daarmee geeft Hij ons te verstaan: Evenals het water waarmee de dopeling overgoten en voor aller ogen besprenkeld wordt, de onreinheid van het lichaam afgewast, zo bewerkt het bloed van Christus hetzelfde van binnen, in de ziel, door de Heilige Geest: het besprenkelt de ziel en zuivert haar van zonden en doet ons van kinderen des toorn wedergeboren worden tot kinderen van God.

Wij worden evenwel niet door het water als zodanig van onze zonden gereinigd, maar door de besprenkeling met het kostbaar bloed van de Zoon van God. Hij is onze Rode Zee, waar wij doorheen moeten gaan om te ontkomen aan de tirannie van Farao- dat is de duivel- en binnen te gaan in het geestelijke Kanaän.

De dienaren van hun kant geven ons alleen het sacrament, dat zichtbaar is, maar onze Here geeft wat het sacrament beduidt, namelijk de onzichtbare genadegaven. Hij wast onze ziel en reinigt haar grondig van alle onreinheden en ongerechtigheden. Hij vernieuwt ons hart en vervult het met alle vertroosting en geeft ons waarachtige zekerheid van zijn vaderlijke goedheid. Hij bekleedt ons met de nieuwe mens en Hij trekt ons de oude uit met al zijn werken.

Daarom geloven wij dat wie tot het eeuwige leven wil komen, slechts eenmaal gedoopt moet worden. De doop mag niet herhaald worden, want wij kunnen ook niet tweemaal geboren worden. Deze doop immers is niet alleen van nut wanneer wij hem ontvangen en het water op ons is, maar gedurende ons hele leven.

Daarom verwerpen wij de dwaling van de Wederdopers, die niet tevreden zijn met de eens ontvangen doop en die bovendien de doop van de kleine kinderen der gelovigen veroordelen. Wij geloven daarentegen dat men hen behoort te dopen en met het teken van het verbond te verzegelen, evenals de kleine kinderen in Israël besneden werden op grond van dezelfde beloften die aan onze kinderen gedaan zijn.

Christus heeft zijn bloed even zeker vergoten om de kleine kinderen van de gelovigen te wassen als Hij dat gedaan heeft voor de volwassenen. Daarom behoren zij het teken en sacrament van wat Christus voor hen gedaan heeft, te ontvangen zoals de HERE in de wet gebod hen kort nadat zij geboren waren, deel te geven aan het sacrament van het lijden en sterven van Christus door het offer van een lam. Dat was een sacrament van Jezus Christus.

Col. 2 : 11 Bovendien doet de doop aan onze kinderen hetzelfde wat de besnijdenis deed aan het Joodse volk. Daarom noemt de apostel Paulus de doop: de besnijdenis van Christus.

ARTIKEL 35

Het heilig avondmaal

Wij geloven en belijden dat onze Heiland Jezus Christus het sacrament van het heilig avondmaal voorgeschreven en ingesteld heeft, om te voeden en te onderhouden degenen die Hij reeds wedergeboren deed worden en in zijn huisgezin, dat is zijn kerk, heeft ingelijfd.

Joh. 6 : 51

Nu hebben zij die wedergeboren zijn, tweeërlei leven in zich. Het ene is lichamelijk en tijdelijk: zij hebben het van hun eerste geboorte meegebracht en alle mensen bezitten het. Het andere is geestelijk en hemels: het wordt hun gegeven in de tweede geboorte, die geschiedt door het Woord van het Evangelie in de gemeenschap met het lichaam van Christus. Dit leven bezitten slechts Gods uitverkorenen. Zo heeft God voor de instandhouding van het lichamelijke en aardse leven gewoon, aards brood voorgeschreven, dat allen ontvangen, zoals het leven zelf. Maar voor het onderhouden van het geestelijke en hemelse leven dat de gelovigen bezitten, heeft Hij hun een levend brood gezonden, dat uit de hemel neergedaald is, namelijk Jezus Christus. Hij voedt en onderhoudt het geestelijke leven van de gelovigen, als Hij gegeten wordt, dat wil zeggen geestelijk toegeëigend en door het geloof ontvangen.

Om ons dit geestelijke en hemelse brood af te beelden heeft Christus een aards en zichtbaar brood voorgeschreven als sacrament van zijn lichaam en de wijn als sacrament van zijn bloed. Hiermee verzekert Hij ons: zo zeker als wij het sacrament ontvangen en in onze handen houden en het eten en drinken met onze mond om ons leven in stand te houden, zo zeker ontvangen wij in onze ziel door het geloof - dat de hand en mond van onze ziel is - het ware lichaam en het ware bloed van Christus, onze enige Heiland, om ons geestelijk leven in stand te houden.

Nu is het volstrekt zeker dat Jezus Christus ons zijn sacramenten niet voor niets heeft voorgeschreven. Hij werkt dan ook in ons alles wat Hij ons door deze heilige tekenen voor ogen stelt, hoewel de wijze waarop dit geschiedt ons verstand te boven gaat, evenals de werking van de Heilige Geest verborgen en niet te begrijpen is.

Toch vergissen wij ons niet, als wij zeggen dat wat door ons gegeten en gedronken wordt, het eigen en natuurlijke lichaam en het eigen bloed van Christus is. Maar de wijze waarop wij deze nuttigen is niet met de mond, maar geestelijk, door het geloof. Zo blijft Jezus Christus altijd gezeten aan de rechterhand van God, zijn Vader, in de hemel en deelt Hij Zichzelf toch aan ons mee door het geloof. Bij dit geestelijke feestmaal geeft Christus ons deel aan Zichzelf met al zijn schatten en gaven en doet Hij ons zowel Zichzelf als de verdiensten van zijn lijden en sterven genieten. Hij voedt, sterkt en troost onze arme, verslagen ziel door het te eten geven van zijn lichaam en verkwikt en vernieuwt haar door het te drinken geven van zijn bloed.

Voorts, hoewel het sacrament met de zaak waarvan het een teken is, verbonden is, worden beide toch niet door allen ontvangen. De goddeloze ontvangt wel het sacrament, tot zijn veroordeling, maar niet de waarheid van het sacrament, evenals Judas en Simon de tovenaars beiden wel het sacrament ontvingen, maar niet Christus die daardoor voorgesteld wordt. Hij wordt alleen het deel van de gelovigen. Tenslotte, wij ontvangen dit heilig sacrament in de samenkomst van Gods volk met ootmoed en eerbied. Daarbij viëren wij samen met dankzegging een heilige gedachtenis aan de dood van Christus, onze Heiland, en doen wij belijdenis van ons geloof en van de christelijke godsdienst. Daarom behoort niemand aan het

1 Cor. 11 : 28,29,

avondmaal te gaan zonder zichzelf eerst op de rechte wijze beproefd te hebben, opdat hij, als hij eet van dit brood en drinkt uit de beker, niet tot zijn eigen oordeel eet en drinkt. Kortom, we worden door het gebruik van dit heilig sacrament bewogen tot een vurige liefde jegens God en onze naaste.

Daarom verwerpen wij als ontheiliging van de sacramenten alle toevoegingen en te veroordelen verzinsels die de mensen erin aangebracht en ermee vermengd hebben. En wij verklaren dat men zich tevreden moet stellen met wat Christus en zijn apostelen ons voorgeschreven hebben en dat men daarover moet spreken zoals zij erover gesproken hebben.

ARTIKEL 36

De taak van de overheid

Wij geloven dat onze goede God wegens de verdorvenheid van het menselijk geslacht geboden heeft dat er koningen, vorsten en overheden zullen zijn. Hij wil namelijk dat de wereld geregeerd wordt door wetten en staatsregelingen, opdat de ongebondenheid van de mensen bedwongen wordt en alles in goede orde onder hen toegaat. \

Rom. 13 : 4

Hiertoe heeft Hij de overheid het zwaard in handen gegeven tot bestraffing van de slechte en bescherming van de goede mensen.

Haar taak is niet alleen zorg te dragen voor de openbare orde en daar over te waken, maar ook de heilige dienst van de kerk te beschermen³, en te bevorderen dat het Koninkrijk van Jezus Christus komt en het Woord van het Evangelie overal gepredikt wordt, opdat God door ieder geëerd en gediend wordt, zoals Hij in zijn Woord gebiedt.

Voorts is ieder, van welke positie, rang of stand ook, verplicht zich aan de overheid te onderwerpen, belasting te betalen, haar eer en eerbied te bewijzen, haar gehoorzaam te zijn in alles wat niet in strijd is met Gods Woord, en voor haar te bidden, opdat de HERE haar bestuurt op al haar wegen en wij een stil en rustig leven mogen leiden in alle godsvrucht en waardigheid.

1Tim. 2 : 1 en 2

Op dit punt wijzen wij de Wederdopers en andere oproerige mensen af en in het algemeen allen die overheid en gezag verwerpen, de rechtsorde omver willen werpen door het invoeren van gemeenschap van goederen, en die de goede zeden die God onder de mensen heeft ingesteld, verstoren.

ARTIKEL 37

Het laatste oordeel

Hand 1 : 11
1 Thess. 4 : 16
Openb. 20 : 12
2 Cor. 5 : 10
Matt. 12 : 36

Tenslotte geloven wij in overeenstemming met Gods Woord dat als de door de HERE bepaalde tijd- die aan alle schepselen onbekend is - gekomen en het getal van de uitverkorenen vol zal zijn, onze Here Jezus Christus uit de hemel zal komen, lichamenlijk en zichtbaar, op dezelfde wijze als Hij ten hemel gevaren is, met grote heerlijkheid en majesteit. Hij zal zich openbaren als Rechter over levenden en doden, terwijl Hij deze oude wereld in vuur en vlam zet om haar te zuiveren.

Dan zullen voor deze grote Rechter persoonlijk verschijnen alle mensen die ooit geleefd hebben: mannen, vrouwen en kinderen, gedagvaard door de stem van de aartsengel en het geklank van de bazuin Gods. Want al de gestorvenen zullen uit de aarde verrijzen en de zielen zullen verenigd worden met het eigen lichaam waarin zij geleefd hebben. Zij die dan nog leven, zullen niet sterven zoals de anderen, maar in één ogenblik veranderd worden en van vergankelijk onvergankelijk worden. Dan zullen de boeken geopend en de doden geoordeeld worden naar wat zij in deze wereld gedaan hebben, hetzij goed, hetzij kwaad. Ja, de mensen zullen rekenschap moeten geven van elk ijdel woord dat zij gesproken hebben, al vindt de wereld zulk spreken slechts spel en tijdverdrijf. Dan zal wat door de mensen in het verborgen bedreven is, en hun huichelarij openlijk voor allen aan het licht gebracht worden.

Daarom is de gedachte aan dit oordeel terecht schrikwekkend en angstaanjagend voor de slechte en goddeloze mensen en zeer begeerlijk en troostrijk voor de rechtvaardigen en uitverkorenen. Hun verlossing zal dan immers geheel voltooid worden en zij zullen dan de vruchten van hun moeitelijke arbeid ontvangen. Hun onschuld zal dan door allen worden erkend en zij zullen zien de verschrikkelijke manier waarop God zich wreekt op de goddelozen, die hen in deze wereld getiranniseerd, verdrukt en gekweld hebben. Die zullen tot erkenning van hun schuld gebracht worden door het getuigenis van hun eigen geweten.

Matt. 25 : 41
Matt. 10 : 32
Openb. 21 : 4

Zij zullen wel onsterfelijk worden, maar alleen om gepijnigd te worden in het eeuwige vuur, dat voor de duivel en zijn engelen bereid is.

De gelovigen en uitverkorenen daarentegen zullen gekroond worden met heerlijkheid en eer. De Zoon van God zal hun naam belijden voor God, zijn Vader, en zijn uitverkorenen engelen en God zal alle tranen van hun ogen afwissen. Dan zal blijken dat hun zaak, die nu door vele rechters en overheden als kettens en goddeloos veroordeeld wordt, de zaak van de Zoon van God is. En als een genadige beloning zal de HERE hun zo'n heerlijkheid doen bezitten als in het hart van een mens nooit zou kunnen opkomen.

Daarom verwachten wij die grote dag met sterk verlangen om ten volle te genieten de beloften van God in Jezus Christus, onze Here.

Artikel 52.1

17.09.81

Onderwerp : agenda 1 1, 6, 10, 23, 30, 36
Heidelbergse Catechismus

Voorstel : commissie 1

³ De generale synode van Utrecht 1905 schrapte op deze plaats de volgende woorden:
„om te weren en uit te roeien alle afgoderij en valschen godsdienst, om het rijk van den antichrist te gronde te werpen”

Rapporteur : Tj. Boersma

Aan het begin van de bespreking van het rapport van de deputaten voor de herziening van het kerkboek over de tekst van de Heidelbergse Catechismus brengt de rapporteur naar voren dat de deputaten op de Hattense tekst alleen daar correcties hebben aangebracht waar dit om redenen van theologische, taalkundige of didactische aard beslist noodzakelijk geacht werd. De commissie heeft zich niet beperkt tot het beoordelen van deze correcties, maar zij heeft de Hattense tekst in zijn geheel gezien. Drs. P. van Gulp heeft bezwaren tegen deze aanpak van de commissie. Zijns inziens heeft deze synode tot taak om te bezien of bepaalde wijzigingen noodzakelijk zijn, niet of zij wenselijk zijn. De rapporteur verdedigt het standpunt van de commissie door te wijzen op de opdracht van de synode van Groningen-Zuid 1978: te blijven bij de tekst van Hattem „indien enigszins mogelijk”. Bij de bespreking zijn tegenwoordig de deputaten ds. M. Brandes en ds. J. Meilof.

Artikel 52.2 17.09.81

Zondagen 1 - 27 worden vastgesteld.

Een amendement van ds. C. J. Smelik om in antwoord 29 „Verlosser” te lezen in plaats van „Zaligmaker” wordt verworpen. Bij vraag 36 wordt een amendement van drs. P. van Gulp om in plaats van het door de commissie voorgestelde „Wat hebt u aan” te vervangen door „Welke vrucht ontvangt u” verworpen met 14 stemmen voor. Bij een soortgelijk commissievoorstel met betrekking tot de vragen 43, 45, 49 en 51 blijken steeds meer afgevaardigden bezwaren te hebben tegen deze formulering. De synode besluit over deze formulering het advies te vragen van prof. J. Kamphuis. Tevens wordt besloten hem advies te vragen inzake de opschriften boven de onderdelen van de catechismus.

Artikel 52.3 18.09.81

Zondagen 28 - 52 worden vastgesteld.

Tegen de woorden „naar hun wezen” in vraag 78 worden bezwaren ingebracht. Aan prof. J. Kamphuis zal advies hierover gevraagd worden.

Per amendement van dr. K. Deddens wordt het woord „pauselijke” in vraag 80 gehandhaafd in plaats van het voorgestelde „roomse”.

Een amendement van ds. H. de Vries om in antwoord 91 de woorden „ons goeddunken” te vervangen door „onze eigen mening” wordt verworpen. Over de uitdrukking „typisch werk van de duivel” zal de commissie zich nog nader beraden.

Artikel 52.4 22.09.81

Prof. J. Kamphuis geeft zijn adviezen als vermeld in art. 52.2 en art. 52.3.

- a Hij ontraadt de formulering „Wat hebben wij aan”. Zijn inziens komen wel in aanmerking de formuleringen „Wat is de betekenis van” en „Wat is het belang van”, waarbij zijn voorkeur uitgaat naar de laatste. De commissie sluit zich hierbij aan. De synode besluit met algemene stemmen om de formulering „Wat is het belang van” te gebruiken in de vragen 28, 36, 43, 45, 49 en 51.
- b De adviseur heeft bezwaren tegen de woorden „naar hun wezen” in vraag 78. Zijns inziens typeren deze woorden te weinig de roomse leer op het onderhavige punt. Daarom spreekt hij zijn voorkeur uit over de woorden „eigen lichaam en bloed”. Op voorstel van de commissie besluit de synode aldus.
- c Ten aanzien van de opschriften boven de onderdelen merkt prof. Kamphuis o.a. op dat het sterke aanbeveling verdient om boven zondag 25 als opschrift te vermelden: „Prediking en sacramenten”. De synode besluit aldus.
- d De commissie stelt voor in antwoord 112 aldus te redigeren: „typisch het werk van de duivel”. De synode gaat hiermee akkoord.

Artikel 52.5 22.09.81

Met algemene stemmen wordt de definitieve tekst van de Heidelbergse Catechismus vastgesteld. De tekst is opgenomen in art. 53.

Artikel 52.6 22.09.81

De praeses memoreert dat 9 jaar na de synode van Hattem thans de definitieve tekst gereed is gekomen. Nadat bij het catechetisch onderwijs gedurende die jaren de Hattense tekst reeds gebruikt kon worden, kan nu de definitieve tekst vrijgegeven worden voor geheel kerkelijk gebruik.

Met deze afronding van het werk mogen wij bijzonder dankbaar zijn, aldus de praeses, met name voor de jeugd van de kerk.

Hij prijst de goede samenwerking tussen de deputaten en de commissie en dankt beide colleges voor hun veelomvattende en belangrijke werk.

Artikel 53

Vastgestelde tekst van de Heidelbergse Catechismus

HEIDELBERGSE CATECHISMUS

Onderwijs in de christelijke leer

Zondag 1

Vr. 1: Wat is uw enige troost in leven sterven?

Antw.: Dat ik met lichaam en ziel, in leven en sterven, het eigendom ben, niet van mijzelf, maar van mijn trouwe Heiland Jezus Christus. Want Hij heeft met zijn kostbaar bloed voor al mijn zonden volkomen betaald en mij uit alle heerschappij van de duivel verlost. Hij bewaart mij nu zo, dat zonder de wil van mijn hemelse Vader geen haar van mijn hoofd vallen kan, ja zelfs, dat alles dienen moet tot mijn heil. Hij verzekert mij daarom ook door zijn Heilige Geest van het eeuwige leven en maakt mij van harte gewillig en bereid om voortaan voor Hem te leven.

Vr. 2: Wat moet u weten om in deze troost zalig te leven en te sterven?

Antw.: Ten eerste hoe groot mijn zonden en ellende zijn.
Ten tweede hoe ik van al mijn zonden en ellende verlost word.
Ten derde hoe ik God voor zo'n verlossing dankbaar moet zijn.

HET EERSTE DEEL

Onze ellende

Zondag 2

Vr. 3: Waaruit kent u uw ellende'.

Antw.: Uit de wet van God.

Vr. 4: Wat eist God in zijn wet van ons?

Antw.: Dat leert Christus ons in een samenvatting, Matt. 22 : 37-40: Gij zult de Here, uw God, liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand. Dit is het grote en eerste gebod.
Het tweede, daaraan gelijk, is: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Aan deze twee geboden hangt de ganse wet en de profeten.

Vr. 5: Kunt u dit alles volbrengen?

Antw.: Nee, want ik ben van nature geneigd God en mijn naaste te haten.

Zondag 3

Vr. 6: Heeft God de mens dan zo slecht en verkeerd geschapen?

Antw.: Nee, God heeft de mens goed en naar zijn beeld geschapen, dat wil zeggen: in ware gerechtigheid en heiligheid, opdat hij God, zijn Schepper, naar waarheid kennen, Hem van harte liefhebben en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen.

Vr. 7: Waaruit komt deze verdorven aard van de mens dan voort?

Antw.: Uit de val en de ongehoorzaamheid van onze eerste voorouders, Adam en Eva, in het paradijs; want daar is onze natuur zo verdorven, dat wij allen in zonden ontvangen en geboren worden.

Vr. 8: Maar zijn wij zo verdorven, dat wij geheel onbekwaam zijn tot iets goeds en geneigd tot alle kwaad?

Antw.: Ja, behalve wanneer wij door de Geest van God wedergeboren worden.

Zondag 4

Vr. 9: Doet God de mens dan geen onrecht, dat Hij in zijn wet van hem eist wat hij niet doen kan?

Antw.: Nee, want God heeft de mens zo geschapen dat hij dit kon doen. Maar de mens heeft zichzelf en al zijn nakomelingen, op het ingeven van de duivel en door moedwillige ongehoorzaamheid, van deze gaven beroofd.

Vr. 10: Wil God zo'n ongehoorzaamheid en afval ongestraft laten?

Antw.: Volstrekt niet, maar God vertoont zich verschrikkelijk, zowel over de zonde die ons aangeboren is als over de zonden die wij doen. Hij wil die dan ook door een rechtvaardig oordeel in tijd en eeuwigheid straffen, want Hij heeft gezegd: Vervloekt is een ieder die zich niet houdt aan alles, wat geschreven is in het boek der wet, om dat te doen; Galaten 3 : 10.

Vr. 11: Maar God is toch ook barmhartig?

Antw.: God is wel barmhartig, maar Hij is ook rechtvaardig. Daarom eist zijn gerechtigheid dat de zonde die tegen de allerhoogste majesteit van God begaan is, ook met de zwaarste, dat is met de eeuwige straf aan lichaam en ziel gestraft wordt.

HET TWEEDE DEEL

Onze verlossing

Zondag 5

Vr. 12: Hoe kunnen wij aan deze straf ontkomen en weer in genade aangenomen worden, nu wij naar Gods rechtvaardig oordeel in tijd en eeuwigheid straf verdiend hebben?

Antw.: God wil dat aan zijn gerechtigheid voldaan wordt. Daarom moeten wij of zelf of door een ander volkomen betalen.

Vr. 13: Maar kunnen wij zelf betalen?

Antw.: Op geen enkele manier. Wij maken de schuld juist elke dag groter.

Vr. 14: Kan een schepsel dat alleen maar schepsel is, voor ons betalen?

Antw.: Nee, want ten eerste wil God geen ander schepsel straffen voor de schuld die de mens gemaakt heeft; ten tweede kan ook geen schepsel dat alleen maar schepsel is, de last van de eeuwige toorn van God tegen de zonde dragen en andere schepselen daarvan verlossen.

Vr. 15: Wat voor een Middelaar en Verlosser moeten wij dan zoeken?

Antw.: Een Middelaar die een waarachtig en rechtvaardig mens is en toch sterker dan alle schepselen, dat wil zeggen: die tegelijk waarachtig God is.

Zondag 6

Vr. 16: Waarom moet de Middelaar een waarachtig en rechtvaardig mens zijn?

Antw.: Omdat Gods gerechtigheid eist, dat de menselijke natuur, die gezondigd heeft, ook voor de zonde betaalt, en omdat de mens, die zelf zondaar is, niet voor anderen kan betalen.

Vr. 17: Waarom moet de Middelaar tegelijk waarachtig God zijn?

Antw.: Om uit kracht van zijn godheid de last van Gods toorn aan zijn menselijke natuur te kunnen dragen, en ons de gerechtigheid en het leven te kunnen verwerven en teruggeven.

Vr. 18: Wie is dan deze Middelaar, die waarachtig God en tegelijk een waarachtig en rechtvaardig mens is?

Antw.: Onze Here Jezus Christus, die ons door God geschonken is tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiliging en tot een volkomen verlossing.

Vr. 19: Waaruit weet u dat?

Antw.: Uit het heilig evangelie. God heeft dat zelf eerst in het paradijs geopenbaard. Daarna heeft Hij het door de heilige aartsvaders en profeten laten verkondigen. Ook heeft Hij dat evangelie van tevoren laten afbeelden door de offers en andere schaduwachtige gebruiken die door de wet waren voorgeschreven. Tenslotte heeft Hij het door zijn eniggeboren Zoon vervuld.

Zondag 7

Vr. 20: Krijgen dan alle mensen door Christus het heil terug, zoals zij in Adam verdoemd zijn?

Antw.: Nee, maar alleen zij die door waar geloof bij Hem ingelijfd worden en al zijn weldaden aannemen.

Vr. 21: Wat is waar geloof?

Antw.: Waar geloof is een stellig weten waardoor ik alles voor waarachtig houd, wat God ons in zijn Woord geopenbaard heeft. Tegelijk is het een vast vertrouwen, dat de Heilige Geest door het evangelie in mijn hart werkt, dat niet alleen aan anderen, maar ook aan mij vergeving van de zonden, eeuwige gerechtigheid en eeuwigheid door God geschonken zijn, enkel uit genade, alleen op grond van de verdienste van Christus.

Vr. 22: Wat moet een christen geloven?

Antw.: Alles wat ons in het Evangelie beloofd wordt. Daarvan geven de artikelen van ons algemeen en onwifelbaar christelijk geloof een samenvatting.

APOSTOLISCHE GELOFSBELIJDENIS

Vr. 23: Hoe luiden die artikelen?

Antw.: I 1. Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper van de hemel en de aarde.

II 2. En in Jezus Christus, zijn eniggeboren Zoon, onze Here; 3. die ontvangen is van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria; 4. die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven, neergedaald in de hel; 5. op de derde dag opgestaan uit de doden; 6. opgevaren naar de hemel, en zit aan de rechterhand van God, de almachtige Vader; 7. vandaar zal Hij komen om te oordelen de levenden en de doden.

III 8. Ik geloof in de Heilige Geest.
9. Ik geloof een heilige, algemene, christelijke kerk, de gemeenschap der heiligen;
10. vergeving van de zonden;
11. opstanding van het vlees;
12. en een eeuwig leven.

Zondag 8

Vr. 24: Hoe worden deze artikelen ingedeeld?

Antw.: In drie delen.
Het eerste gaat over God de Vader en onze schepping;
het tweede over God de Zoon en onze verlossing;
het derde over God de Heilige Geest en onze heiliging.

Vr. 25: Waarom noemt u drie Personen: de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, terwijl er toch maar één God is?

Antw.: Omdat God zich zo in zijn Woord geopenbaard heeft, dat deze drie onderscheiden Personen de éne, waarachtige en eeuwige God zijn.

GOD DE VADER EN ONZE SCHEPPING

Zondag 9

Vr. 26: Wat gelooft u, wanneer u zegt: Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper van de hemel en de aarde?

Antw.: Dat de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus, die hemel en aarde, met al wat er in is, uit niets geschapen heeft en ze nog door zijn eeuwige raad en voorzienigheid in stand houdt en regeert, om zijn Zoon Christus mijn God en mijn Vader is.
Daarom vertrouw ik zo op Hem, dat ik er niet aan twijfel, of Hij zal mij voorzien van alles wat ik voor lichaam en ziel nodig heb, en ook alle kwaad, dat Hij mij in dit moeitevol leven toedeelt, voor mij doen meewerken ten goede. Want Hij kan dit doen als een almachtig God en wil het ook doen als een trouw Vader.

Zondag 10

Vr. 27: Wat verstaat u onder Gods voorzienigheid?

Antw.: De almachtige en tegenwoordige kracht van God, waardoor Hij hemel en aarde, met alle schepselen, als met zijn hand in stand houdt en zo regeert, dat loof en gras, regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, eten en drinken, gezondheid en ziekte, rijkdom en armoede en alle dingen, niet bij toeval, maar uit zijn Vaderhand ons ten deel vallen.

Vr. 28: Waarom is het voor ons van belang te weten dat God alles geschapen heeft en nog door zijn voorzienigheid in stand houdt?

Antw.: Om in alle tegenspoed geduldig, in voorspoed dankbaar te zijn, en voor de toekomst dit vast vertrouwen te hebben in onze trouwe God en Vader, dat geen schepsel ons van zijn liefde scheiden zal. Want alle schepselen zijn zo in zijn hand, dat zij tegen zijn wil zich niet roeren of bewegen kunnen.

GOD DE ZOON EN ONZE VERLOSSER

Zondag 11

Vr. 29: Waarom wordt de Zoon van God Jezus, dat is Zaligmaker, genoemd?

Antw.: Omdat Hij ons zalig maakt en van al onze zonden verlost, en omdat er bij niemand anders enige zaligheid te zoeken en te vinden is.

Vr. 30: Geloven zij dan wel in de enige Zaligmaker Jezus die hun zaligheid en welvaart bij de heiligen, bij zichzelf of ergens anders zoeken?

Antw.: Nee, maar zij verloochenen met de daad de enige Zaligmaker Jezus, ook al roemen zij met de mond in Hem. Want, één van beide: of Jezus is geen volkomen Zaligmaker, of zij die deze Zaligmaker met waar geloof aannemen, moeten alles in Hem hebben wat voor hun zaligheid nodig is.

Zondag 12

Vr. 31: Waarom wordt Hij Christus, dat is Gezalfde, genoemd?

Antw.: Omdat Hij door God de Vader aangesteld en met de Heilige Geest gezalfd is tot onze hoogste Profeet en Leraar, tot onze enige Hogepriester en tot onze eeuwige Koning.
Als Profeet en Leraar heeft Hij ons de verborgen raad en wil van God over onze verlossing volkomen geopenbaard.

Als Hogepriester heeft Hij ons met het enige offer van zijn lichaam verlost en blijft Hij met zijn voorbede steeds bij de Vader voor ons pleiten.
En als Koning regeert Hij ons met zijn Woord en Geest, en beschermt en bewaart Hij ons bij de verworven verlossing.

Vr. 32: Maar waarom wordt u een christen genoemd?

Antw.: Omdat ik door het geloof een lid van Christus ben en zo deel heb aan zijn zalving, om: als profeet zijn naam te belijden, als priester mijzelf als een levend dankoffer aan Hem te offeren, en als koning met een vrij en goed geweten in dit leven tegen de zonde en de duivel te strijden, en na dit leven in eeuwigheid met Hem over alle schepselen te regeren.

Zondag 13

Vr. 33: Waarom wordt Christus de eniggeboren Zoon van God genoemd? Wij zijn toch ook Gods kinderen?

Antw.: Omdat Hij alleen de eeuwige en natuurlijke Zoon van God is. Maar wij zijn om Christus' wil uit genade tot Gods kinderen aangenomen.

Vr. 34: Waarom noemt u Hem onze Here?

Antw.: Omdat Hij ons met lichaam en ziel, niet met goud of zilver, maar met zijn kostbaar bloed van al onze zonden vrijgekocht en uit alle heerschappij van de duivel verlost heeft. Zo heeft Hij ons tot zijn eigendom gemaakt.

Zondag 14

Vr. 35: Wat belijdt u met de woorden: die ontvangen is van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria?

Antw.: De eeuwige Zoon van God, die waarachtig en eeuwig God is en blijft, heeft door de werking van de Heilige Geest echte menselijke natuur aangenomen uit het vlees en bloed van de maagd Maria om het ware zaad van David te zijn, zijn broeders in alles gelijk, maar zonder zonde.

Vr. 36: Wat is voor u het belang van de heilige ontvangenis en geboorte van Christus?

Antw.: Dat Hij onze Middelaar is, en met zijn onschuld en volkomen heiligheid mijn zonde waarin ik ontvangen en geboren ben, voor Gods aangezicht bedekt.

Zondag 15

Vr. 37: Wat belijdt u met het woord: geleden?

Antw.: Christus heeft heel de tijd van zijn leven op aarde, maar vooral aan het einde daarvan, de toorn van God tegen de zonde van het hele menselijke geslacht aan lichaam en ziel gedragen.
Dit deed Hij om door zijn lijden, als het enige zoenoffer, ons lichaam en onze ziel van de eeuwige verdoemenis te verlossen en Gods genade, gerechtigheid en het eeuwige leven voor ons te verwerven.

Vr. 38: Waarom heeft hij onder de rechter Pontius Pilatus geleden?

Antw.: Christus is onschuldig onder de wereldlijke rechter veroordeeld om ons te bevrijden van het strenge oordeel van God, dat over ons komen zou.

Vr. 39: Heeft het een bijzondere betekenis dat Christus gekruisigd is en niet op een andere wijze gestorven is?

Antw.: Ja, want daardoor ben ik er zeker van, dat Hij de vloek die op mij lag, op Zich geladen heeft, omdat de kruisdood door God vervloekt was.

Zondag 16

Vr. 40: Waarom moest Christus Zich tot in de dood vernederen?

Antw.: Omdat vanwege Gods gerechtigheid en waarheid niet anders voor onze zonden betaald kon worden dan door de dood van Gods Zoon.

Vr. 41: Waarom is Christus begraven?

Antw.: Om daardoor getuigenis te geven dat Hij werkelijk gestorven was.

Vr. 42: Nu Christus voor ons gestorven is, waarom moeten wij dan nog sterven?

Antw.: Onze dood is geen betaling voor onze zonden, maar alleen een afsterving van de zonden en een doorgang tot het eeuwige leven.

Vr. 43: Wat is verder voor ons het belang van het offer en de dood van Christus aan het kruis?

Antw.: Door zijn kracht wordt onze oude mens met hem gekruisigd, gedood en begraven, opdat de slechte begeerten van het vlees in ons niet meer regeren, maar opdat wij onszelf aan Christus offeren als een offer van dankbaarheid.

Vr. 44: Waarom volgt er: neergedaald in de hel?

Antw.: Opdat ik in mijn felste aanvechtingen er zeker van ben en er ook troost uit put, dat mijn Here Jezus Christus mij van de angst en pijn van de hel verlost heeft. Hij heeft deze verlossing bewerkt door zijn onuitsprekelijke angsten, smarten, verschrikking en helse kwelling, waarin Hij gedurende heel zijn lijden, maar vooral aan het kruis, verzonken was.

Zondag 17

Vr. 45: Welk belang heeft de opstanding van Christus voor ons?

Antw.: Ten eerste heeft Hij door zijn opstanding de dood overwonnen om ons te doen delen in de gerechtigheid, die Hij door zijn dood voor ons verworven had; ten tweede worden ook wij door zijn kracht nu al opgewekt tot een nieuw leven; en ten derde is de opstanding van Christus voor ons een onderpand van onze opstanding in heerlijkheid.

Zondag 18

Vr. 46: Wat belijdt u met de woorden: opgevaren naar de hemel?

Antw.: Dat Christus voor de ogen van zijn discipelen van de aarde naar de hemel opgenomen is en daar ons ten goede is, totdat Hij wederkomt om te oordelen de levenden en de doden.

Vr. 47: Is Christus dan niet bij ons tot aan de voleinding van de wereld, zoals Hij ons beloofd heeft?

Antw.: Christus is waarachtig mens en waarachtig God. Naar zijn menselijke natuur is Hij niet meer op aarde, maar naar zijn godheid, majesteit, genade en Geest verlaat Hij ons nooit meer.

Vr. 48: Maar als de menselijke natuur niet overal is waar de godheid is, worden dan de twee naturen in Christus niet van elkaar gescheiden?

Antw.: Volstrekt niet. Want zijn godheid kan door niets ingesloten worden en is overal tegenwoordig. Daaruit volgt dat deze godheid wel buiten zijn aangenomen mensheid is, maar toch ook in haar is en persoonlijk met haar verenigd blijft.

Vr. 49: Wat is voor ons het belang van de hemelvaart van Christus?

Antw.: Ten eerste is Hij in de hemel voor het aangezicht van zijn Vader om voor ons te pleiten; ten tweede hebben wij in Hem ons vlees in de hemel tot een onderpand, dat Hij als het Hoofd ons, zijn leden, ook tot Zich nemen zal; en ten derde zendt Hij ons zijn Geest als tegenpand, door wiens kracht wij zoeken wat boven is, waar Christus zit aan de rechterhand van God, en niet wat op de aarde is.

Zondag 19

- Vr. 50: Waarom wordt eraan toegevoegd: en zit aan de rechterhand van God?
- Antw.: Christus is opgevaren naar de hemel om Zich daar het Hoofd van zijn christelijke kerk te betonen, door wie de Vader alle dingen regeert.
- Vr. 51: Wat is voor ons het belang van deze heerlijkheid van ons Hoofd Christus?
- Antw.: Ten eerste giet Hij door zijn Heilige Geest in ons, zijn leden, de hemelse gaven uit; ten tweede beschermt en bewaart Hij ons met zijn macht tegen alle vijanden.
- Vr. 52: Welke troost schenkt u de wederkomst van Christus om te oordelen de levenden en de doden?
- Antw.: Dat ik in alle droefheid en vervolging met opgeheven hoofd juist Hem als Rechter uit de hemel verwacht, die zich tevoren om mij voor Gods rechterstoel gesteld en heel de vloek van mij weggenomen heeft.
Hij zal dan al zijn en mijn vijanden in de eeuwige' verdoemenis werpen, maar mij met alle uitverkorenen tot Zich nemen in de hemelse blijdschap en heerlijkheid.

GOD DE HEILIGE GEEST EN ONZE HEILIGING

Zondag 20

- Vr. 53: Wat gelooft u van de Heilige Geest?
- Antw.: Ten eerste dat Hij samen met de Vader en de Zoon waarachtig en eeuwig God is; ten tweede dat Hij ook mij gegeven is om mij door waar geloof aan Christus en al zijn weldaden deel te geven, mij te troosten, en eeuwig bij mij te blijven.

Zondag 21

- Vr. 54: Wat gelooft u van de heilige, algemene, christelijke kerk?
- Antw.: Dat de Zoon van God uit het hele menselijke geslacht Zich een gemeente, die tot het eeuwige leven uitverkoren is, van het begin van de wereld tot aan het einde vergadert, beschermt en onderhoudt. Hij doet dit door zijn Geest en Woord in eenheid van het ware geloof. En ik geloof dat ik van deze gemeente een levend lid ben en eeuwig blijven zal.
- Vr. 55: Wat verstaat u onder de gemeenschap der heiligen?
- Antw.: Ten eerste dat de gelovigen allen samen en ieder persoonlijk als leden gemeenschap hebben met de Here Christus en deel hebben aan al zijn schatten en gaven. Ten tweede dat ieder verplicht is zijn gaven tot nut en heil van de andere leden gewillig en met vreugde te gebruiken.

- Vr. 56: Wat belijdt u met de woorden: vergeving van de zonden?
- Antw.: Omdat Christus voldaan heeft, wil God al mijn zonden, ook mijn zondige aard waartegen ik mijn leven lang moet strijden, nooit meer gedenken. Maar Hij schenkt mij uit genade de gerechtigheid van Christus, opdat ik nooit meer door God veroordeeld word.

Zondag 22

- Vr 57: Wat troost u de opstanding van het vlees?
- Antw.: Dat niet alleen mijn ziel na dit leven terstond tot haar Hoofd Christus opgenomen zal worden, maar dat ook dit mijn vlees, door de kracht van Christus opgewekt, weer met mijn ziel verenigd en aan het verheerlijkt lichaam van Christus gelijkvormig zal worden.
- Vr. 58: Wat troost u het artikel over het eeuwige leven?

Antw.: Evenals ik nu al het begin van de eeuwige vreugde in mijn hart gevoel, zal ik na dit leven de volkomen zaligheid bezitten, die geen oog gezien en geen oor gehoord heeft en in geen menshart opgekomen is; en wel om God daarin eeuwig te prijzen.

DE RECHTVAARDIGING

Zondag 23

Vr. 59: Wat baat het u nu, dat u dit alles gelooft?

Antw.: Dat ik in Christus voor God rechtvaardig ben en een erfgenaam van het eeuwige leven.

Vr. 60: Hoe bent u rechtvaardig voor God?

Antw.: Alleen door waar geloof in Jezus Christus. A1 klaagt mijn geweten mij aan, dat ik tegen alle geboden van God zwaar gezondigd en geen daarvan gehouden heb en dat ik nog steeds tot alle kwaad geneigd ben, toch schenkt God mij, zonder enige verdienste van mijn kant, alleen uit genade, de volkomen voldoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus. Hij rekent mij die toe, alsof ik nooit zonde had gehad of gedaan, ja, alsof ik zelf al de gehoorzaamheid volbracht had die Christus voor mij volbracht heeft. Aan deze weldaad heb ik alleen deel, als ik die met een gelovig hart aanneem.

Vr. 61: Waarom zegt u dat u alleen door het geloof rechtvaardig bent?

Antw.: Niet omdat ik om de waarde van mijn geloof God welgevallig ben, maar omdat alleen de voldoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus mijn gerechtigheid voor God is. En ik kan alleen door het geloof die aannemen en mij toeëigenen.

Zondag 24

Vr. 62: Maar waarom kunnen onze goede werken niet de gerechtigheid voor God of een deel daarvan zijn?

Antw.: Omdat de gerechtigheid die voor Gods gericht bestaan kan, geheel volmaakt en in alle opzichten met Gods wet in overeenstemming moet zijn, terwijl zelfs onze beste werken in dit leven alle onvolmaakt en met zonden bevuilend zijn.

Vr. 63: Maar hebben onze goede werken dan geen verdienste? God wil ze toch in dit en in het toekomstige leven belonen?

Antw.: Deze beloning wordt niet uit verdienste, maar uit genade gegeven.

Vr. 64: Maar maakt deze leer de mensen niet zorgeloos en goddeloos?

Antw.: Nee, want het kan niet anders, of ieder die door waar geloof in Christus ingeplant is, brengt vruchten van dankbaarheid voort.

PREDIKING EN SACRAMENTEN

Zondag 25

Vr. 65: Nu alleen het geloof ons aan Christus en aan al zijn weldaden deel geeft, waar komt dit geloof vandaan?

Antw.: Van de Heilige Geest, die het geloof in ons hart werkt door de verkondiging van het heilige evangelie en het versterkt door het gebruik van de sacramenten.

Vr. 66: Wat zijn sacramenten?

Antw.: Sacramenten zijn heilige zichtbare tekenen en zegels, die God ingesteld heeft om ons door het gebruik daarvan de belofte van het evangelie nog beter te doen verstaan en te bezegelen. Deze belofte houdt in dat Hij ons om het enige offer van Christus, aan het kruis volbracht, vergeving van de zonden en eeuwig leven uit genade schenkt.

Vr. 67: Hebben het Woord en sacramenten beide als doel ons geloof te wijzen op het offer van Jezus Christus aan het kruis, als de enige grond van ons heil?

Antw.: Ja, want de Heilige Geest leert ons in het evangelie en verzekert ons door de sacramenten, dat ons volkomen heil rust in het enige offer van Christus, dat voor ons aan het kruis gebracht is.

Vr. 68: Hoeveel sacramenten heeft Christus in het nieuwe verbond ingesteld?

Antw.: Twee, namelijk de heilige doop en het heilig avondmaal.

DE HEILIGE DOOP

Zondag 26

Vr. 69: Hoe wordt u in de heilige doop onderwezen en ervan verzekerd, dat het enige offer van Christus aan het kruis u ten goede komt?

Antw.: Christus heeft het waterbad van de doop ingesteld en daarbij beloofd, dat ik met zijn bloed en Geest van de onreinheid van mijn ziel, dat is, van al mijn zonden gewassen ben. Dit is even zeker als ik gewassen ben met het water, dat de onreinheid van het lichaam wegneemt.

Vr. 70: Wat betekent dat: met het bloed en de Geest van Christus gewassen te zijn?

Antw.: Dat wij van God vergeving van de zonden hebben uit genade, om het bloed van Christus, dat Hij in zijn offer aan het kruis voor ons vergoten heeft. Verder ook, dat wij door de Heilige Geest vernieuwd en tot leden van Christus geheiligd zijn, opdat wij steeds meer aan de zonde afsterven en godvrezend en onberispelijk leven.

Vr. 71: Waar heeft Christus ons beloofd dat Hij ons even zeker met zijn bloed en Geest wassen wil als wij met het doopwater gewassen worden?

Antw.: In de instelling van de doop:
Gaaf dan heen, maakt alle volken tot mijn discipelen en doopt hen in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest; Matt. 28 : 19. En: Wie gelooft en zich laat dopen, zal behouden worden, maar wie niet gelooft, zal veroordeeld worden; Marc. 16 : 16.
Deze belofte wordt herhaald waar de Schrift de doop het bad van de wedergeboorte en de afwassing van de zonden noemt; Tit. 3 : 5; Hand. 22 : 16.

Zondag 27

Vr. 72: Is dat waterbad dan de afwassing van de zonden zelf?

Antw.: Nee, want alleen het bloed van Jezus Christus en de Heilige Geest reinigen ons van alle zonden.

Vr. 73: Waarom noemt de Heilige Geest de doop dan het bad van de wedergeboorte en de afwassing van de zonden?

Antw.: God zegt dat niet zonder dringende reden.
Want Hij wil ons daarmee leren, dat onze zonden door het bloed en de Geest van Jezus Christus weggenomen worden, evenals de onreinheid van het lichaam door het water.
Maar vooral wil Hij ons door dit goddelijk pand en teken ervan verzekeren, dat wij even werkelijk van onze zonden geestelijk gewassen zijn als ons lichaam met het water gewassen wordt.

Vr. 74: Moeten ook de kleine kinderen gedoopt worden?

Antw.: Ja, de kinderen behoren evengoed als de volwassenen tot Gods verbond en tot zijn gemeente. Ook worden aan hen evenals aan de volwassenen, door het bloed van Christus, de verlossing van de zonden en de Heilige Geest die het geloof werkt, beloofd.
Daarom moeten zij door de doop, als teken van het verbond, bij de christelijke kerk ingelijfd en van de kinderen van de ongelovigen onderscheiden worden. In het oude verbond gebeurde dat door de besnijdenis; in het nieuwe verbond is in plaats daarvan de doop ingesteld.

HET HEILIG AVONDMAAL

Zondag 28

Vr. 75: Hoe wordt u in het heilig avondmaal onderwezen en ervan verzekerd dat u aan het enige offer van Christus, aan het kruis volbracht, en aan al zijn schatten deel hebt?

Antw.: Christus heeft mij en alle gelovigen een bevel en daarbij ook een belofte gegeven. Hij heeft bevolen tot zijn gedachtenis van dit gebroken brood te eten en uit deze beker te drinken. Hij heeft daarbij beloofd: ten eerste dat zijn lichaam voor mij aan het kruis geofferd en zijn bloed voor mij vergoten is. Dit is even zeker als ik met de ogen zie dat het brood des Heren voor mij gebroken en de beker mij gegeven wordt; ten tweede dat Hij zelf mijn ziel met zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed tot het eeuwige leven voedt en verkwikt. Dit is even zeker als ik het brood en de wijn, als betrouwbare tekenen van Christus' lichaam en bloed, uit de hand van de dienaar ontvang en met de mond geniet.

Vr. 76: Wat betekent dat: het gekruisigd lichaam van Christus eten en zijn vergoten bloed drinken?

Antw.: Dat wij met een gelovig hart het gehele lijden en sterven van Christus aannemen en daardoor vergeving van de zonden en eeuwig leven verkrijgen. Verder ook, dat wij door de Heilige Geest, die tegelijk in Christus en in ons woont, steeds meer met zijn heilig lichaam verenigd worden. En wel zo, dat wij, hoewel Christus in de hemel is en wij op de aarde zijn, toch vlees van zijn vlees en been van zijn gebeente zijn. En ook dat wij door één Geest eeuwig leven en geregeerd worden, zoals de leden van het lichaam door één ziel.

Vr. 77: Waar heeft Christus beloofd dat Hij de gelovigen even zeker met zijn lichaam en bloed wil voeden en verkwikken als zij van dit gebroken brood eten uit deze beker drinken?

Antw.: In de instelling van het avondmaal: In de nacht, waarin Hij werd overgeleverd, nam de Here Jezus een brood, sprak de dankzegging uit, brak het en zei: Dit is mijn lichaam voor u, doet dit tot mijn gedachtenis. Evenzo ook de beker, nadat de maaltijd afgelopen was, en Hij zei: Deze beker is het nieuwe verbond in mijn bloed, doet dit, zo dikwijls gij die drinkt, tot mijn gedachtenis. Want zo dikwijls gij dit brood eet en de beker drinkt, verkondigt gij de dood des Heren, totdat Hij komt; 1 Cor. 11 : 23-26. Deze belofte had de apostel Paulus al eerder zo uitgedrukt: Is niet de beker der dankzegging, waarover wij de dankzegging uitspreken, een gemeenschap met het bloed van Christus? Is niet het brood, dat wij breken, een gemeenschap met het lichaam van Christus? Omdat het één brood is, zijn wij, hoe velen ook, één lichaam; wij hebben immers allen deel aan het ene brood; 1 Cor. 10 16.17.

Zondag 29

Vr. 78: Worden dan brood en wijn veranderd in het eigen lichaam en bloed van Christus?

Antw.: Nee, het is bij het avondmaal net als bij de doop. Bij de doop wordt het water niet veranderd in het bloed van Christus en de doop is ook niet de afwassing van de zonden zelf, maar alleen een door God gegeven teken en waarborg ervan. Zo wordt ook het brood in het avondmaal niet veranderd in het eigen lichaam van Christus. Maar het brood wordt het lichaam van Christus genoemd, overeenkomstig de aard van de sacramenten en de manier waarop de Heilige Geest hierover spreekt.

Vr. 79: Waarom noemt Christus dan het brood: zijn lichaam, en de beker: zijn bloed, of: het nieuwe verbond in zijn bloed, en spreekt Paulus van een gemeenschap met het lichaam en het bloed van Christus?

Antw.: Christus zegt dat niet zonder dringende reden. Want Hij wil ons daarmee leren, dat zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed de echte spijs en drank zijn, waardoor onze ziel tot het eeuwige leven gevoed wordt, evenals brood en wijn ons tijdelijk leven onderhouden. Maar vooral wil Hij ons door deze zichtbare tekenen en panden ervan verzekeren: ten eerste dat wij door de werking van de Heilige Geest even werkelijk deel krijgen aan zijn echte lichaam en bloed, als wij deze heilige tekenen met de lichamelijke mond tot zijn gedachtenis ontvangen; ten tweede dat geheel zijn lijden en gehoorzaamheid zo zeker ons deel zijn, alsof wij in eigen persoon voor onze zonden alles geleden en onze schuld aan God voldaan hadden.

Zondag 30

Vr. 80: Wat is het verschil tussen het avondmaal van de Here en de pauselijke mis?

Antw.: Het avondmaal van de Here betuigt ons: ten eerste dat wij volkomen vergeving van al onze zonden hebben door het enige offer van Jezus Christus, dat Hij zelf éénmaal aan het kruis volbracht heeft; ten tweede dat wij door de Heilige Geest ingelijfd worden bij Christus, die nu naar zijn menselijke natuur niet op de aarde is, maar in de hemel aan de rechterhand van God zijn Vader en dáár door ons wil aanbeden worden. Maar de mis leert: ten eerste dat de levenden en de doden alleen dan door het lijden van Christus vergeving van zonden hebben, indien Christus nog dagelijks door de priesters in de mis voor hen geofferd wordt; ten tweede dat Christus lichamelijk in de gedaante van brood en wijn aanwezig is en daarom ook in die gedaante aanbeden moet worden. De mis is dus in de grond van de zaak niet anders dan een verloochening van het enige offer en lijden van Jezus Christus en een vervloekte afgoderij.

Vr. 81: Voor wie is het avondmaal van de Here ingesteld?

Antw.: Voor hen die om hun zonden een afkeer van zichzelf hebben en toch vertrouwen dat deze hun om Christus' wil vergeven zijn, en dat ook de overblijvende zwakheid door zijn lijden en sterven bedekt is; die ook begeren hoe langer hoe meer hun geloof te versterken en hun leven te beteren. Maar de huichelaars en zij die zich niet van harte tot God bekeren, halen door hun eten en drinken een oordeel over zich.

Vr. 82: Mag men ook hen tot dit avondmaal toelaten die zich door hun belijdenis en leven als ongelovigen en goddelozen doen kennen?

Antw.: Nee, want op deze wijze wordt Gods verbond ontheiligd en zijn toorn over de hele gemeente opgewekt. Daarom is de christelijke kerk verplicht volgens het bevel van Christus en van zijn apostelen allen die zich als ongelovigen en goddelozen doen kennen, door de sleutels van het koninkrijk der hemelen buiten te sluiten, totdat zij hun leven beteren.

Zondag 31

Vr. 83: Wat zijn de sleutels van het koninkrijk der hemelen?

Antw.: De verkondiging van het heilig evangelie en de kerkelijke tucht. Door beide wordt het koninkrijk der hemelen voor de gelovigen geopend en voor de ongelovigen gesloten.

Vr. 84: Hoe wordt het koninkrijk der hemelen door de verkondiging van het heilig evangelie geopend en gesloten?

Antw.: Volgens het bevel van Christus wordt aan de gelovigen, allen samen en ieder persoonlijk, verkondigd en in het openbaar betuigd, dat al hun zonden hun door God om de verdienste van Christus werkelijk vergeven zijn, zo vaak zij de belofte van het Evangelie met waar geloof aannemen. Maar aan alle ongelovigen en huichelaars wordt verkondigd en betuigd, dat de toorn van God en het eeuwig oordeel op hen liggen, zolang zij zich niet bekeren. Naar dit getuigenis van het evangelie zal God oordelen, zowel in dit als in het toekomstige leven.

Vr. 85: Hoe wordt het koninkrijk der hemelen gesloten en geopend door de kerkelijke tucht?

Antw.: Volgens het bevel van Christus worden zij die onder de naam van christen zich in leer of leven onchristelijk gedragen, eerst herhaalde malen broederlijk vermaand. Wanneer zij toch in hun dwalingen of schandelijk leven volharden, worden zij aangeklaagd bij de gemeente of bij hen die door de gemeente daarvoor aangewezen zijn. Wanneer zij zich ook aan hun vermaning niet storen, worden zij niet langer tot de sacramenten toegelaten en zo uit de christelijke gemeente en door God zelf buiten het rijk van Christus gesloten. Zij worden weer als leden van Christus en van zijn gemeente aangenomen, wanneer zij werkelijk beterschap beloven en bewijzen.

HET DERDE DEEL Onze dankbaarheid

Zondag 32

Vr. 86: Nu wij uit onze ellende, zonder enige verdienste van onze kant, alleen uit genade door Christus verlost zijn, waarom moeten wij dan nog goede werken doen?

Antw.: Omdat Christus ons niet alleen met zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, maar ons nu ook door zijn Heilige Geest vernieuwt tot zijn beeld, opdat wij met ons hele leven tonen, dat wij God dankbaar zijn voor zijn weldaden, en opdat Hij door ons geprezen wordt; vervolgens om zelf van ons geloof uit de vruchten verzekerd te zijn en om door onze godvrezende levenswandel ook onze naasten voor Christus te winnen.

Vr. 87: Kunnen zij dan behouden worden, die in hun goddeloos en ondankbaar leven voortgaan en zich niet tot God bekeren?

Antw.: Volstrekt niet; want de Schrift zegt dat een onkuise, afgodendienaar, echtbreker, dief, gierigaard, dronkaard, lasteraar, oplichter, of een dergelijke zondaar het koninkrijk van God niet beërven zal.

Zondag 33

Vr. 88: Waarin bestaat de ware bekering van de mens?

Antw.: In de afsterving van de oude en de opstanding van de nieuwe mens.

Vr. 89: Wat is de afsterving van de oude mens?

Antw.: Oprechte droefheid, dat wij God door onze zonden vertoornd hebben. En ook dat wij deze zonden steeds meer haten en ontvluchten.

Vr. 90: Wat is de opstanding van de nieuwe mens?

Antw.: Hartelijke vreugde in God door Christus en lust en liefde om naar de wil van God in alle goede werken te leven.

Vr. 91: Maar wat zijn goede werken?

Antw.: Alleen die uit waar geloof, naar de wet van God en tot zijn eer gedaan worden, maar niet die op ons goeddunken of op geboden van mensen gegrond zijn.

DE WET

Zondag 34

Vr. 92: Hoe luidt de wet van de Here?

Antw.: God sprak al deze woorden, Ex. 20 : 1-17; Deut. 5 : 6-21:
Ik ben de HERE, uw God, die u uit het land Egypte, uit het diensthuis, geleid heb.

Eerste gebod:

Gij zult geen andere goden voor mijn aangezicht hebben.

Tweede gebod:

Gij zult u geen gesneden beeld maken noch enige gestalte van wat boven in de hemel, noch van wat beneden op de aarde, noch van wat in de wateren onder de aarde is. Gij zult u voor die niet buigen, noch hen dienen; want Ik, de HERE, uw God, ben een naijverig God, die de ongerechtigheid der vadersen bezoek aan de kinderen, aan het derde en aan het vierde geslacht van hen die Mij haten, en die barmhartigheid doe aan duizenden van hen die Mij liefhebben en mijn geboden onderhouden.

Derde gebod:

Gij zult de naam van de HERE, uw God, niet ijdel gebruiken, want de HERE zal niet onschuldig houden wie zijn naam ijdel gebruikt.

Vierde gebod:

Gedenk de sabbatdag, dat gij die heiligt; zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen; maar de zevende dag is de sabbat van de HERE, uw God; dan zult gij geen werk doen, gij noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw vee, noch de vreemdeling die in uw steden woont. Want in zes dagen heeft de HERE de hemel en de aarde gemaakt, de zee en al wat daarin is, en Hij rustte op de zevende dag; daarom zegende de HERE de sabbatdag en heiligde die.

Vijfde gebod:

Eer uw vader en uw moeder, opdat uw dagen verlengd worden in het land dat de HERE, uw God, u geven zal.

Zesde gebod:

Gij zult niet doodslaan.

Zevende gebod:

Gij zult niet echtbreken.

Achtste gebod:

Gij zult niet stelen.

Negende gebod:

Gij zult geen valse getuigenis spreken tegen uw naaste.

Tiende gebod:

Gij zult niet begeren uws naasten huis; gij zult niet begeren uws naasten vrouw, noch zijn dienstknecht, noch zijn dienstmaagd, noch zijn rund, noch zijn ezel, noch iets dat van uw naaste is.

Vr. 93: Hoe worden deze tien geboden ingedeeld?

Antw.: In twee tafelen.

De eerste leert ons hoe wij ons tegenover God moeten gedragen; de tweede wat wij aan onze naaste verplicht zijn.

Vr. 94: Wat gebiedt God in het eerste gebod?

Antw.: Ten eerste dat ik, als mijn zaligheid mij lief is, alle afgoderij, tovenarij, waarzeggerij, bijgeloof, aanroeping van de heiligen of van andere schepselen vermijd en ontvlucht. Ten tweede dat ik de enige ware God naar waarheid leer kennen, Hem alleen vertrouw, in alle ootmoed en geduld mij aan Hem alleen onderwerp, al het goede van Hem alleen verwacht, Hem met heel mijn hart liefheb, vrees en eer; en wel zo, dat ik eerder alle schepselen prijsgeef dan dat ik het minste of geringste tegen zijn wil zou doen.

Vr. 95: Wat is afgoderij?

Antw.: Afgoderij is in plaats van de enige ware God, die Zich in zijn Woord geopenbaard heeft, of naast Hem iets anders verzinnen of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen stelt.

Zondag 35

Vr. 96: Wat eist God in het tweede gebod?

Antw.: Dat wij God op geen enkele manier afbeelden en Hem op geen andere wijze vereren dan Hij in zijn Woord bevolen heeft.

Vr. 97: Mag men dan volstrekt geen beelden maken?

Antw.: God kan en mag op geen enkele manier afgebeeld worden. De schepselen mogen wel afgebeeld worden, maar God verbiedt dat wij een afbeelding van hen maken of hebben om die te vereren of God daardoor te dienen.

Vr. 98: Maar zou men de beelden als „boeken der leken" in de kerken mogen toelaten?

Antw.: Nee, want wij moeten niet wijzer zijn dan God, die zijn christenen niet door stomme beelden, maar door de levende verkondiging van zijn Woord wil laten onderwijzen.

Zondag 36

Vr. 99: Wat eist God in het derde gebod?

Antw.: Dat wij Gods naam niet lasteren of misbruiken door vloeken of door een valse eed en evenmin door onnodig zweren. Verder dat wij ons ook niet door zwijgen of toelaten aan zulke gruwelijke zonden mee schuldig maken. Kortom, dat wij de heilige naam van God alleen met ontzag en eerbied gebruiken, opdat Hij door ons naar waarheid beleden en aangeroepen en in al onze woorden en werken geprezen wordt.

Vr. 100: Is het lasteren van Gods naam door zweren en vloeken dan zo'n grote zonde, dat God ook toornst tegen hen die het vloeken en zweren niet zoveel mogelijk helpen tegengaan en verbieden?

Antw.: Ja zeker, want geen zonde is groter en vertoort God meer dan het lasteren van zijn naam. Daarom heeft Hij op deze zonde de doodstraf gesteld.

Zondag 37

Vr. 101: Maar kan men ook godvrezend bij de naam van God zweren?

Antw.: Ja, wanneer de overheid het van haar onderdanen eist of in geval van nood om daardoor trouw en waarheid te bevestigen, en dat tot eer van God en tot heil van de naaste. Want zo'n eed is op Gods Woord gegrond en werd daarom door de heiligen in het oude en nieuwe verbond terecht gebruikt.

Vr. 102: Mag men ook bij de heiligen of andere schepselen zweren?

Antw.: Nee, want rechtmatic zweren is God aanroepen, of Hij, die alleen het hart kent, als getuige de waarheid wil bevestigen, en mij wil straffen indien ik vals zweer; deze eer komt aan geen schepsel toe.

Zondag 38

Vr. 103: Wat gebiedt God in het vierde gebod?

Antw.: Ten eerste dat gezorgd wordt voor instandhouding van de eredienst en de scholen, en dat ik vooral op de sabbat, dat is op de rustdag, trouw tot Gods gemeente komen zal om Gods Woord te horen, de sacramenten te gebruiken, God de Here publiek aan te roepen en de armen christelijk barmhartigheid te betonen; ten tweede dat ik al de dagen van mijn leven mijn slechte werken nalaat, de Here door zijn Geest in mij werken laat, en zo de eeuwige sabbat in dit leven begin.

Zondag 39

Vr. 104: Wat eist God in het vijfde gebod?

Antw.: Dat ik aan mijn vader en moeder en aan allen die over mij gezag ontvangen hebben, alle eer, liefde en trouw bewijs, mij aan hun goede onderwijzing en tucht met gepaste gehoorzaamheid onderwerp en ook met hun zwakheid en gebreken geduld heb, omdat God ons door hun hand wil regeren.

Zondag 40

Vr. 105: Wat eist God in het zesde gebod?

Antw.: Dat ik mijn naaste niet van zijn eer beroof, niet haat, kwets of dood. Dit mag niet met gedachten, woorden of gebaren en nog veel minder met de daad, ook niet door middel van anderen, maar ik moet juist alle wraakzucht afleggen. Ook mag ik mijzelf geen letsel toebrengen of moedwillig in gevaar begeven. De overheid draagt dan ook het zwaard om de doodslag te weren.

Vr. 106: Het gaat dus in dit gebod niet alleen om doodslag?

Antw.: Nee. Door de doodslag te verbieden leert God ons ook dat Hij afgunst, haat, toorn en wraakzucht als de wortel van deze zonde haat en dat dit alles voor Hem doodslag is.

Vr. 107: Maar is het genoeg dat wij onze naaste, zoals gezegd, niet doden?

Antw.: Nee, want terwijl God afgunst, haat en toorn verbiedt, gebiedt Hij dat wij onze naaste liefhebben als onszelf, jegens hem geduldig, vredelievend, zachtmoedig, barmhartig en vriendelijk zijn, zijn schade zoveel mogelijk afwenden en dat wij ook onze vijanden goed doen.

Zondag 41

Vr. 108: Wat leert ons het zevende gebod?

Antw.: Dat alle onkuisheid door God vervloekt is. Daarom moeten wij die hartgrondig haten en rein en ingetogen leven, zowel in het heilig huwelijk als daarbuiten.

Vr. 109: Verbiedt God in dit gebod niet meer dan echtbreuk?

Antw.: Omdat zowel ons lichaam als onze ziel een tempel van de Heilige Geest is, wil God dat wij ze beide zuiver en heilig bewaren. Daarom verbiedt Hij alle onreine daden, gebaren, woorden, gedachten, lusten en wat de mens daartoe verleiden kan.

Zondag 42

Vr. 110: Wat verbiedt God in het achtste gebod?

Antw.: God verbiedt niet alleen het stelen en roven dat de overheid straft, maar Hij noemt ook diefstal alle boze plannen en kwade praktijken, waardoor wij trachten ons meester te maken van het bezit van onze naaste.
Dit kan gebeuren door geweld of met schijn van recht zoals bedrog met gewicht, maat, waar en munt; verder door woeker en door elk middel dat Hij verboden heeft. Ook verbiedt Hij alle hebzucht en alle misbruik of verkwisting van zijn gaven.

Vr. 111: Wat gebiedt God u in dit gebod?

Antw.: Dat ik het welzijn van mijn naaste, waar ik kan en mag, bevorder en zo met hem doe, als ik wil dat men met mij doet. Bovendien dat ik mijn arbeid trouw verricht om ook de behoeftige te kunnen helpen.

Zondag 43

Vr. 112: Wat eist God in het negende gebod?

Antw.: Dat ik tegen niemand vals getuigenis afleg, niemands woorden verdraai en geen kwaadspreker of lasteraar ben. Dat ik ook niemand lichtvaardig en onverhoord veroordeel of help veroordelen. Maar dat ik alle liegen en bedriegen als typisch het werk van de duivel vermijd, als ik tenminste de zware toorn van God niet op mij laden wil.
Verder dat ik in rechtszaken en in alle andere handelingen de waarheid liefheb, oprecht spreek en belijd en ook de eer en goede naam van mijn naaste naar mijn vermogen verdedig en bevorder.

Zondag 44

Vr. 113: Wat eist God in het tiende gebod?

Antw.: Dat zelfs de geringste neiging of gedachte die tegen enig gebod van God ingaat, in ons hart nooit meer mag komen, maar dat wij altijd met heel ons hart alle zonden haten en liefde tot alle gerechtigheid hebben.

Vr. 114: Maar kunnen zij die tot God bekeerd zijn, deze geboden volbrengen?

Antw.: Nee, want zelfs de allerheiligsten hebben in dit leven niet meer dan een klein begin van deze gehoorzaamheid, maar toch wel zo, dat zij met een ernstig voornemen niet slechts naar sommige, maar naar alle geboden van God beginnen te leven.

Vr. 115: Waarom laat God ons de tien geboden dan zo scherp prediken, als toch niemand ze in dit leven volbrengen kan?

Antw.: Ten eerste opdat wij ons leven lang onze zondige aard steeds meer leren kennen en daardoor nog meer begeren de vergeving van de zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken. Ten tweede opdat wij zonder ophouden ons beijveren en God bidden om de genade van de Heilige Geest, om steeds meer naar het beeld van God vernieuwd te worden, totdat wij na dit leven het doel, namelijk de volmaaktheid, bereiken.

Zondag 45

Vr. 116: Waarom is het gebed voor de christenen noodzakelijk?

Antw.: Omdat het gebed het voornaamste is in de dankbaarheid die God van ons eist; bovendien wil God zijn genade en zijn Heilige Geest alleen geven aan hen die van harte en zonder ophouden Hem daarom bidden en daarvoor danken.

Vr. 117: Wat behoort tot een gebed dat God behaagt en door Hem verhoord wordt?

Antw.: Ten eerste dat wij alleen de enige ware God, die zich in zijn Woord aan ons geopenbaard heeft, van harte aanroepen om alles wat Hij ons geboden heeft te bidden. Ten tweede dat wij onze nood en ellende grondig kennen om ons voor het aangezicht van zijn majesteit te verootmoedigen. Ten derde dat wij deze vaste grond hebben, dat Hij ons gebed, al zijn wij dat niet waard, om Christus' wil zeker verhoren wil, zoals Hij ons in zijn Woord beloofd heeft.

Vr. 118: Wat heeft God ons bevolen van Hem te bidden?

Antw.: Alles wat wij voor lichaam en ziel nodig hebben, zoals de Here Christus dat samengevat heeft in het gebed dat Hij zelf ons geleerd heeft.

HET GEBED

Vr. 119: Hoe luidt dat gebed?

Antw.: Onze Vader, die in de hemelen zijt,
uw naam worde geheiligd;
uw koninkrijk kome;
uw wil geschiede, gelijk in de hemel also ook op de aarde.
Geef ons heden ons dagelijks brood;
en vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren;
en leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze.
Want van U is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid tot in eeuwigheid.
Amen.
Matt. 6 : 9-13; Luc. 11 : 2-4.

Zondag 46

Vr. 120: Waarom heeft Christus ons geboden God aan te spreken als: Onze Vader?

Antw.: Christus wil reeds bij het begin van ons gebed in ons het kinderlijk ontzag en vertrouwen jegens God wekken, waarop ons gebed gegrond moet zijn.
God is immers door Christus onze Vader geworden en Hij zal ons nog veel minder weigeren wat wij met waar geloof van Hem bidden, dan onze vaders ons aardse dingen ontzeggen.

Vr. 121: Waarom wordt hieraan toegevoegd: die in de hemelen zijt?

Antw.: Daarmee leert Christus ons over de hemelse majesteit van God niet aards te denken, en van zijn almacht alles te verwachten wat wij voor lichaam en ziel nodig hebben.

Zondag 47

Vr. 122: Wat is de eerste bede?

Antw.: Uw naam worde geheiligd.
Dat wil zeggen: Geef ons eerst dat wij U naar waarheid kennen en U heiligen, roemen en prijzen in al uw werken, waarin uw almacht, wijsheid, goedheid, gerechtigheid, barmhartigheid en waarheid glansrijk stralen. Geef ons ook dat wij ons hele leven, onze gedachten, woorden en werken daarop richten, dat uw naam om ons niet gelasterd, maar geëerd en geprezen wordt.

Zondag 48

Vr. 123: Wat is de tweede bede?

Antw.: Uw koninkrijk kome.
Dat wil zeggen: Regeer ons zo door uw Woord en Geest, dat wij ons steeds meer aan U onderwerpen; bewaar en vermeerder uw kerk; verbreek de werken van de duivel en alle macht die

tegen U opstaat; verijdel ook alle boze plannen die tegen uw heilig Woord bedacht worden; totdat de volkomenheid van uw rijk komt, waarin U alles zult zijn in allen.

Zondag 49

Vr. 124: Wat is de derde bede?

Antw.: Uw wil geschiede, gelijk in de hemel alzo ook op de aarde. Dat wil zeggen: Geef dat wij en alle mensen onze eigen wil verloochenen en uw wil, die alleen goed is, zonder enig tegenspreken gehoorzaam zijn, opdat zo een ieder zijn taak waartoe hij geroepen is, even gewillig en trouw vervult als de engelen in de hemel doen.

Zondag 50

Vr. 125: Wat is de vierde bede?

Antw.: Geef ons heden ons dagelijks brood.
Dat wil zeggen: Wil ons verzorgen met alles wat wij voor ons lichaam nodig hebben, opdat wij daardoor erkennen, dat U de enige oorsprong van al het goede bent en dat onze zorg en inspanning en ook uw gaven ons niet baten zonder uw zegen, en dat wij daarom ons vertrouwen niet langer op enig schepsel, maar op U alleen stellen.

Zondag 51

Vr. 126: Wat is de vijfde bede?

Antw.: En vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.
Dat wil zeggen: Wil ons, arme zondaren, om het bloed van Christus geen van onze misdaden toerekenen en ook niet de verdorvenheid die altijd nog in ons is. Evenals ook wijzelf het als een bewijs van uw genade in ons opmerken, dat wij het vaste voornemen hebben onze naaste van harte te vergeven.

Zondag 52

Vr. 127: Wat is de zesde bede?

Antw.: En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze. Dat wil zeggen: Wij zijn van onszelf zó zwak, dat wij zelfs geen ogenblik kunnen stand houden; en bovendien houden onze doodsvijanden - de duivel, de wereld en ons eigen vlees - niet op ons aan te vechten. Daarom bidden wij U: wil ons toch staande houden en sterken door de kracht van uw Heilige Geest, opdat wij in deze geestelijke strijd niet het onderspit delven, maar altijd krachtig tegenstand bieden, totdat wij uiteindelijk de overwinning volkomen behouden.

Vr. 128: Hoe beëindigt u uw gebed?

Antw.: Want van U is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid tot in eeuwigheid.
Dat wil zeggen: Dit alles bidden wij van U, omdat U ons al het goede wilt en kunt geven, want U bent onze Koning en hebt alle dingen in uw macht. Dit alles vragen wij, opdat daardoor niet aan ons maar aan uw heilige naam eeuwig lof wordt toegebracht.

Vr. 129: Wat betekent het woord: Amen?

Antw.: Amen wil zeggen: Het is waar en zeker. Want God heeft mijn gebed veel stilliger verhoord, dan ik in mijn hart gevoel dat ik dit van Hem begeer.

Artikel 54

Onderwerp : agenda I 1
Teksten bij de Heidelbergse Catechismus

Voorstel : commissie I

Rapporteur : Tj. Boersma

Materiaal:

rapport van de deputaten voor de herziening van het kerkboek, onderdeel „Teksten bij de Heidelbergse Catechismus“.

Besluit:

- 1 de door deputaten overgelegde lijst van bewijsplaatsen uit de Heilige Schrift bij de Heidelbergse Catechismus met de door de synode daarin aangebracht wijzigingen (volgens bijlage B 3 bij deze Acta) voorlopig vast te stellen;
- 2 deputaten op te dragen:
  - a de onder 1 genoemde lijst nader te bezien en eventueel te herzien met het oog op de definitieve vaststelling van deze lijst door de eerstkomende generale synode;
  - b noodzakelijk geachte wijzigingen in deze lijst van een behoorlijke argumentatie te voorzien;
  - c in de vastgestelde tekst van de Heidelbergse Catechismus in hedendaags Nederland verwijzingen op te nemen naar de voorgestelde bewijsplaatsen uit de Heilige Schrift, zoals in de huidige Catechismusuitgaven gebeurt;
  - d uiterlijk één jaar vóór het begin van de e.k. generale synode rapport uit te brengen.

Gronden:

- 1 Het resultaat van het onderzoek naar de door deputaten overgelegde lijst van bewijsplaatsen uit de Heilige Schrift bij de Heidelbergse Catechismus accentueert de wenselijkheid en noodzaak dat deze opnieuw kritisch wordt getoetst, voordat daaraan officiële kerkelijke goedkeuring wordt verleend.
- 2 Met het oog op officiële kerkelijke goedkeuring van teksten bij de Heidelbergse Catechismus dienen de kerken in de gelegenheid te worden gesteld een lijst van bewijsplaatsen uit de Heilige Schrift grondig te onderzoeken en te beoordelen.
- 3 Grondig onderzoek en doeltreffende beoordeling door de kerken wordt bemoeilijkt, als niet duidelijk wordt aangegeven op welke passages van de Catechismus de bewijsplaatsen uit de Heilige Schrift betrekking hebben.

Het besluit wordt genomen met algemene stemmen.

Artikel 55.1

19.06.81

Onderwerp : agenda I 1, 12, 30
Dordtse Leerregels

Voorstel : commissie I

Rapporteur : C. J. Ketel

Bij de bespreking van de voorgestelde tekst van de Dordtse Leerregels zijn aanwezig de deputaten voor de herziening van het kerkboek Prof. dr. C. Trimp, dr. A. N. Hendriks en zr. E. van Veen, en de adviseur prof. J. Kamphuis.

De commissie deelt mee dat zij de door deputaten taalkundig gemoderniseerde tekst van de Leerregels heeft vergeleken met de Nederlandse en zonedig met de Latijnse tekst zoals deze zijn vastgesteld ter synode van Dordrecht 1918/19.

De door deputaten in margine aangebrachte bewijsplaatsen c.q. verwijfsplaatsen zijn door haar gecontroleerd, waarbij het de commissie opviel dat van de 180 teksten 150 uit het nieuwe testament zijn genomen. Deputaten moesten tot hun spijt mededelen dat zij vanwege tijdnood er niet in geslaagd zijn de vier gedeelten „Verwerping der dwalingen“ taalkundig te moderniseren.

De opmerkingen, vermeld in de brieven van de kerken te Neede (I 12) en te 'sGravenhage-West (I 30), werden door de commissie behandeld. Tenslotte geeft de commissie de synode in overweging ook de „Voorrede“ taalkundig te moderniseren en bij de tekst van de D.L. op te nemen.

De rapporteur geeft namens de commissie uiting aan de grote waardering voor de mooie en gave tekst die deputaten aanbieden. Prof. J. Kamphuis sluit zich bij deze waardering aan door de voorgestelde tekst te typeren als „het kroonstuk van de moderniseringsarbeid“.

De belangrijkste wijzigingen in het deputaten-voorstel waartoe de synode besloot, worden in de volgende artikelen vermeld.

Artikel 55.2

19.06.81

De artikelen 1 - 6 van Hoofdstuk I worden vastgesteld.

In artikel 14 wordt het woord „Verlosser" volgens het deputatenvoorstel gehandhaafd. Ten aanzien van het door deputaten gekozen woord „uitverkiezing" in plaats van „verkiezing" merken deputaten op, dat het woord „verkiezen" een vlak woord is geworden; het woord „uitverkiezing" is in het licht van het Griekse woord op zijn plaats en laat ook de gedachte van het voorrecht doorklinken.

Artikel 55.3

01.09.81

De artikelen 7 - 18 van Hoofdstuk I worden vastgesteld.

Met name aan artikel 7, waar de klassieke „definitie" van Gods verkiezing gegeven wordt, besteedt de synode veel aandacht. De woorden „een zekere menigte" zal in de nieuwe tekst worden weergegeven met „een vast en groot getal". Ten aanzien van de uitdrukking „zaligheid hunner kinderen" in artikel 17 wordt op voorstel van de commissie besloten het woord „zaligheid" hier te handhaven, omdat het hier bijzonder goed past en omdat de uitdrukking ook een vaste plaats in het kerkelijk spraakgebruik heeft gekregen.

Artikel 55.4

01.09.81

De artikelen 1 - 9 van Hoofdstuk II worden vastgesteld.

Prof. J. Kamphuis adviseert om in de eerste zin van de artikelen 8 en 9 het woord „raad" te handhaven en niet te vervangen door het door deputaten voorgestelde woord „besluit". Een amendement in deze zin, ingediend door dr. K. Deddens, wordt aangenomen.

Bij de bespreking van artikel 9 spreekt Prof. J. Kamphuis als zijn vermoeden uit dat de Dordtse Synode de bedoeling heeft gehad de lofprijzing aan het einde van dit artikel te besluiten met het woord „amen".

De synode oordeelt dat dit woord hier van grote betekenis is en besluit daarom het artikel hiermee te doen besluiten.

Artikel 55.5

01.09.81

De artikelen 1 - 11 van Hoofdstuk III/IV worden vastgesteld.

In artikel 4 zal de uitdrukking „zaligmakende kennis" niet vervangen worden door „heilzame kennis", zoals deputaten voorstelden.

Artikel 55.6

02.09.81

De artikelen 12 - 17 van Hoofdstuk III/IV worden vastgesteld.

Veel bespreking vereist de uitdrukking in artikel 12 „aanrading".

Uiteindelijk wordt gekozen voor de voorlopige formulering: „evenmin doordat een beroep gedaan wordt op ons gezond verstand". Op voorstel van de commissie wordt het advies van Prof. J. Kamphuis opgevolgd om in artikel 16 te lezen: „Daarin bestaat de geestelijke vernieuwing en de ware vrijheid van onze wil". In deze formulering komt duidelijk de bedoeling van de opstellers naar voren om tegenover de remonstrantse dwaling inzake de vrije wil te verklaren wat de wáre vrijheid van de wil is.

Artikel 55.7

03.09.81

De artikelen 1 - 15 van Hoofdstuk V alsmede het Slotwoord worden vastgesteld. De aangebrachte wijzigingen in de tekst van deputaten betreffen slechts ondergeschikte punten van redactie.

Artikel 55.8

03.09.81

Na de besprekingen van de voorlopig vast te stellen tekst per artikel neemt de synode met algemene stemmen het volgende

Besluit. -

- 1 de door de generale synode voorlopig vastgestelde tekst aan de kerken ter toetsing voor te leggen;
- 2 deputaten te benoemen om de eerstvolgende synode een concept van de „Verwerping der dwalingen" en van de „Voorrede" aan te bieden;
- 3 de kerken te verzoeken hun op- en aanmerkingen met betrekking tot de voorgelegde tekst toe te zenden aan bovengenoemde deputaten, en wel één jaar voor de eerstvolgende generale synode;
- 4 deputaten op te dragen deze op- en aanmerkingen te beoordelen en de eerstvolgende synode met een rapport van advies te dienen ter definitieve vaststelling van een herziene tekst van de Dordtse Leerregels.

De voorlopig vastgestelde tekst van de Dordtse Leerregels is opgenomen in artikel 55.10.

Na de besluitvorming spreekt de praeses woorden van grote dank aan het adres van de deputaten voor hun vele arbeid: „de synode is onder de indruk gekomen van uw veelszins fraaie formuleringen”.

Ook aan het adres van de commissie, en met name aan de rapporteur, oud. C. J. Ketel, betuigt hij de dank van de vergadering.

Tenslotte bedankt hij de adviseur Prof. J. Kamphuis voor zijn grote en waardevolle inbreng in de besprekingen.

De praeses spreekt de hoop uit dat dit belijdenisgeschrift, dat in andere kerkgenootschappen veelal in het vergeetboek of zelfs in discrediet is geraakt, in de kerken zal blijven functioneren, en dat de herziene tekst ervan daartoe zal meewerken, met name bij het catechetisch onderwijs.

Voorlopig vastgestelde tekst van de Dordtse Leerregels

HET EERSTE HOOFDSTUK VAN DE LEER

De Goddelijke uitverkiezing en verwerping

ARTIKEL 1

Rom. 5 : 12 Alle mensen hebben in Adam gezondigd en verdienen Gods vloek en de eeuwige dood. Daarom zou God niemand onrecht gedaan hebben, als Hij besloten had het hele menselijke geslacht aan zonde en vervloeking over te laten en vanwege de zonde te veroordelen. De apostel zegt immers: *de gehele wereld is voor God strafwaardig. Want allen hebben gezondigd en derven de heerlijkheid Gods* (Rom. 3 : 19, 23). En: *het loon, dat de zonde geeft, is de dood* (Rom. 6 : 23).

ARTIKEL 2

1 Joh. 4 : 9 Maar hierin is de liefde Gods geopenbaard, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gezonden heeft in de
Joh. 3 : 16 wereld, opdat een ieder die in Hem gelooft, niet verloren ga, maar eeuwig leven hebbe.

ARTIKEL 3

Jes. 52 : 7 Om de mensen tot het geloof te brengen, zendt God genadig verkondigers van deze zeer blijde
1Cor. 1 : 23 boodschap tot wie Hij wil en wanneer Hij wil. Door hun dienst worden de mensen geroepen tot bekering en tot het geloof in Christus, de gekruisigde. *Want hoe zullen zij in Hem geloven, van wie zij niet gehoord hebben? Hoe horen zonderprediker? En hoe zal men prediken zondergezonden zijn?* (Rom. 10 : 14, 15).

ARTIKEL 4

Joh. 3 : 36 Op hen die dit evangelie niet geloven, blijft de toorn van God. Maar zij die het aannemen en de
Joh. 3 : 16 Verlosser Jezus met een echt en levend geloof omhelzen, worden door Hem van de toorn van God
Rom. 10 : 9 en van de ondergang verlost, en zij ontvangen door Hem het eeuwige leven.
Marc. 16 : 16

ARTIKEL 5

Van dat ongelooft, evenals van alle andere zonden, is God volstrekt niet de oorzaak, maar draagt de
Hebr. 4 : 6 mens de schuld. Daarentegen is het geloof in Jezus Christus en ook het behoud door Hem een
1 Petr. 2 : 8 genadegave van God, zoals geschreven is: *door genade zijt gij behouden, door het geloof, en dat niet uit uzelf het is eengave van God* (Ef. 2 : 8). Evenzo: *aan u is de genade verleend in Christus tegeloven* (Filip. 1 : 29).

ARTIKEL 6

Gods eeuwig besluit is er de oorzaak van, dat Hij in dit leven aan sommige mensen het geloof
Hand.13 : 48 schenkt, terwijl Hij dat aan anderen onthoudt. Want de Schrift zegt: *dat al zijn werken Hem van*
1 Petr. 2 : 8 *eeuwigheid bekend zijn* (Hand. 15 : 18), endat Hij alles *werkt naar de raad van zijn wil* (Ef. 1 : 11).
Overeenkomstig dat besluit vermurwt Hij in zijn genade de harten van de uitverkorenen, hoe hard

die ook zijn, en Hij buigt ze om te geloven. Maar volgens datzelfde besluit laat Hij hen die niet zijn uitverkoren, krachtens zijn rechtvaardig oordeel over aan eigen slechtheid en hardheid. Juist hier wordt voor ons zichtbaar dat onpeilbare, even barmhartige als rechtvaardige onderscheid tussen de mensen, die allen evenzeer verloren zondaren zijn. Dit is het besluit van de *uitverkiezing* en de *verwerping*, dat in het Woord van God geopenbaard is. Terwijl slechte, verdorven en onstandvastige mensen dit besluit verdraaien tot hun eigen verderf, ontvangen heiligen en godvrezenden daardoor een onuitsprekelijke troost.

ARTIKEL 7

Deze uitverkiezing is een onveranderlijk voornemen van God, waardoor Hij voor de grondlegging van de wereld uit het hele menselijke geslacht - dat door eigen schuld de oorspronkelijke gerechtigheid verloren en zich aan zonde en ondergang uitgeleverd heeft - een vast en groot aantal mensen in Christus tot het heil heeft uitgekozen.

Ef. 1 : 11
Joh. 17 : 2, 12, 24
Ef. 1 : 4
Joh. 6 : 37
1 Cor. 1 : 9

Deze uitverkorenen zijn uit zichzelf niet beter dan anderen en zij hebben evenmin enig recht op Gods liefde, omdat zij met alle mensen aan de ellende prijsgegeven zijn. Alleen uit genade zijn zij in Christus uitverkoren overeenkomstig het vrije welbehagen van Gods wil. God heeft Christus ook van eeuwigheid tot Middelaar en Hoofd van alle uitverkorenen en tot fundament van het heil gesteld. En om hen door Christus te behouden, besloot God tegelijk deze uitverkorenen aan Hem te geven en krachtadig tot de gemeenschap met Christus te roepen en te trekken door zijn Woord en Geest. Of met andere woorden: God besloot hun het geloof in Christus te schenken, hen te rechtvaardigen en te heiligen en hen, nadat zij in de gemeenschap van zijn Zoon met kracht bewaard zijn, uiteindelijk te verheerlijken. In dit alles toont God zijn barmhartigheid tot lofprijzing van de schatten van zijn roemrijke genade. Want er staat geschreven: *God heeft ons immers in Christus uitverkoren voor de grondlegging der wereld, opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor zijn aangezicht. In liefde heeft Hij ons tevoren ertoe bestemd als zonen van Hem te worden aangenomen door Jezus Christus, naar het welbehagen van zijn wil, tot lof van de heerlijkheid zijner genade, waarmee Hij ons begenadigd heeft in de Geliefde* (Ef. 1 : 4-6). En verder: *die Hij tevoren bestemd heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt* (Rom. 8 : 30).

ARTIKEL 8

Deze uitverkiezing is niet veelsoortig, maar zij is een en dezelfde verkiezing van allen die in oud en en nieuw verbond behouden worden. De Schrift verkondigt ons immers één welbehagen, voornemen en raad van Gods wil, waardoor Hij ons van eeuwigheid heeft uitverkoren tot de genade en de heerlijkheid, tot het behoud en de weg van het behoud, die Hij gemaakt heeft, opdat wij daarop zouden gaan.

Deut. 7 : 7;
9 : 6
Ef. 1:4, 5
Ef. 2 : 10

ARTIKEL 9

God heeft uitverkoren niet *omdat* Hij tevoren in de mens geloof, gehoorzaamheid van het geloof, heiligheid of een andere goede eigenschap of aanleg zag, die als oorzaak of voorwaarde in de mens, die uitverkoren zou worden, aanwezig moest zijn. Integendeel, Hij heeft uitverkoren *opdat* Hij geloof, gehoorzaamheid van het geloof, heiligheid, enz. zou bewerken.

Rom. 8: 30

Deze uitverkiezing is dus de bron van al het goede, dat tot behoud leidt. Daaruit komen als vruchten het geloof, de heiligheid en de andere heilsgaven en tenslotte het eeuwige leven voort. De apostel getuigt immers: *Hij heeft ons uitverkoren*, (niet: omdat wij waren, maar:) *opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor zijn aangezicht* (Ef. 1 : 4).

ARTIKEL 10

De oorzaak van deze genadige uitverkiezing is alleen het welbehagen van God. Dat bestaat niet hierin, dat Hij uit alle mogelijke voorwaarden enige eigenschappen of prestaties van mensen heeft uitgekozen tot een voorwaarde voor het ontvangen van het heil. Integendeel, dit welbehagen bestaat hierin, dat Hij bepaalde personen uit de hele zondige mensheid tot zijn eigendom aangenomen heeft, Er staat immers geschreven: *Want toen de kinderen nog nietgeboren waren en goed noch kwaad hadden gedaan... werd tot haar (namelijk Rebekka) gezegd: de oudste zal de jongste dienstbaar zijn, gelijk geschreven staat: Jakob heb Ik liefgehad, maar Ezau heb Ik gehaat* (Rom. 9 : 11-13); en: *allen, die bestemd waren ten eeuwigen leven, kwamen tot geloof* (Hand. 13 : 48).

Gen. 25: 23
Mal. 1: 2, 3

ARTIKEL 11

Joh. 7: 37 Omdat God volkomen wijs, onveranderlijk, alwetend en almachtig is, kan zijn keus niet afgebro-
Joh. 10: 28 ken en vernieuwd worden, en daarom kan ze ook niet veranderd, herroepen of teniet gedaan
worden. Evenmin kunnen de uitverkorenen verworpen of kan hun aantal kleiner worden.

ARTIKEL 12

Van hun eeuwige en onveranderlijke uitverkiezing tot behoud worden de uitverkorenen te zijner tijd
verzekerd, al gebeurt dat niet bij iedereen op dezelfde manier en met dezelfde kracht. Die
Deut. 29: 29 zekerheid ontvangen de uitverkorenen niet, wanneer zij de verborgenheden en diepten van God
1 Cor.2:10,11 nieuwsgierig doorzoeken. Maar zij worden verzekerd, wanneer zij met een geestelijke vreugde en2
Cor. 7: 10 heilig genot de onbedrieglijke vruchten van de uitverkiezing, die Gods Woord aanwijst, bij
Matt. 5: 6 zichzelf opmerken, zoals het ware geloof in Christus, kinderlijk ontzag voor God, droefheid naar
2 Cor.13: 5 Gods wil over de zonde, honger en dorst naar de gerechtigheid.

ARTIKEL 13

Wanneer Gods kinderen de uitverkiezing ervaren en er zeker van zijn, ontlenen zij daaraan
Lev.23:27-32 dagelijks meer reden om zich voor God te verootmoedigen, de diepte van zijn barmhartigheid te 1
1Joh. 4: 19 aanbidden, zichzelf te reinigen en Hem, die hen eerst zo zeer liefgehad heeft, van hun kant vurig
1Joh. 3: 3 lief te hebben. Er is dan ook geen sprake van, dat zij door deze leer van de uitverkiezing en de
overdenking ervan in het onderhouden van Gods geboden zouden verslappen of in zondige
zorgeloosheid zouden gaan leven. Dit gebeurt doorgaans naar Gods rechtvaardig oordeel met
degenen die of zichzelf lichtvaardig laten voorstaan op de genade van hun uitverkiezing of hun tijd
verdoen met lichtzinnige praat daarover, terwijl zij op de wegen van de uitverkorenen niet willen
gaan.

ARTIKEL 14

Job 36: 23-26 Deze leer van de goddelijke uitverkiezing is naar Gods wijze raad door de profeten, Christus zelf
1Cor. 4: 6 en de apostelen zowel in het oude als in het nieuwe verbond verkondigd en daarna in de Heilige
Hand.20: 27 Schriften beschreven en overgeleverd. Daarom moet deze leer ook nu op de juiste tijd en plaats
Rom.12: 3 onderwezen worden in Gods kerk- want juist aan haar is zij toevertrouwd - met
Rom. 11: 33 onderscheidingsvermogen, eerbiedig en heilig, zonder nieuwsgierig naspeuren van de wegen van
Hebr.6:17,18 de Allerhoogste, tot eer van Gods heilige naam en tot een levende troost van zijn volk.

ARTIKEL 15

Het voorrecht van deze eeuwige en onverdiende genade van onze uitverkiezing wijst de Heilige
Hand. 14: 16 Schrift ons bovenal aan, wanneer zij verder getuigt, dat niet alle mensen zijn uitverkoren.
Rom. 9: 22 Sommigen is God namelijk in zijn eeuwige uitverkiezing voorbijgegaan.
1Petr. 2: 8 Dit zijn de mensen over wie God naar zijn volkomen vrij, rechtvaardig, onaantastbaar en
onveranderlijk welbehagen besloten heeft, hen in de gemeenschappelijke ellende te laten, waarin
zij zichzelf door hun eigen schuld gestort hebben. God besloot hun het heilbrengend geloof en de
genade van de bekering niet te schenken, maar hen op hun eigen wegen en onder zijn
rechtvaardig oordeel te laten en hen tenslotte niet alleen om hun ongeloof, maar ook om alle
andere zonden te veroordelen en voor eeuwig te straffen, en daarin zijn rechtvaardigheid te tonen.
Dit is het besluit van de *verwerping*, waardoor God beslist niet de bewerkte van de zonde wordt-
dat is een godslasterlijke gedachte! - maar het stelt Hem tot de ontzagwekkende, onaantastbare en
rechtvaardige rechter en wreker ervan.

ARTIKEL 16

Jac. 2: 26 Nu zijn er mensen die het levend geloof in Christus of het vertrouwen met hart en ziel, een goed
2Cor. 1: 12 geweten voor God, het leven in de kinderlijke gehoorzaamheid en het roemen in God door
Filip. 3: 3 Christus nog niet zo sterk bij zichzelf opmerken. Toch gebruiken zij de middelen, waardoor God
Rom. 5: 11 naar zijn belofte dit alles in ons bewerkt. Zij moeten zich niet laten ontmoedigen, wanneer zij over
de verwerping horen spreken en evenmin zichzelf tot de verworpenen rekenen. Integendeel, zij
moeten de middelen trouw blijven gebruiken, vurig verlangen naar de tijd van overvloediger
genade en die eerbiedig en ootmoedig verwachten.
Zij die ernstig verlangen zich tot God te bekeren, Hem alleen te behagen en van het lichaam des
doods verlost te worden, maar toch nog niet zo ver in het gelovig leven voor de Here kunnen
Jes. 42 : 3 komen, als zij wel wilden, behoren voor deze leer van de verwerping al helemaal niet bevreesd te
Matt. 12 : 20 worden. De barmhartige God heeft immers beloofd, dat Hij de walmende vlaspit niet zal uitdoven
en het geknakte riet niet zal verbreken. Maar deze leer is wel degelijk schrikaanjagend voor hen

Matt. 13 : 22 die met God en Christus de Verlosser geen rekening houden, opgaan in de drukte van iedere dag
Hebr. 12 : 29 en zich laten beheersen door de begeerten van het vlees - tenminste zolang zij zich niet ernstig tot God bekeren.

ARTIKEL 17

Wij kunnen ons over de wil van God alleen een oordeel vormen op grond van zijn eigen Woord.
Jes. 59 : 21 Dit verzekert ons, dat de kinderen van de gelovigen heilig zijn, niet van nature, maar omdat zij met hun ouders tot het genadeverbond behoren. Daarom moeten godvrezende ouders niet twifelen
Hand. 2 : 39 aan de uitverkiezing en de zaligheid van hun kinderen, die God op jeugdige leeftijd uit dit leven
1 Cor. 7 : 14 wegneemt.

ARTIKEL 18

Aan hen die over deze genade van de onverdiende uitverkiezing en over de strengheid van de rechtvaardige verwerping, opstandig spreken, houden wij deze uitspraak van de apostel voor:
Job 39:34-37 *Maargij, o mens! wie zijt gij, dat gij God zoudt tegenspreken?* (Rom. 9 : 20). En deze van onze Verlosser: *Staat het mij niet vrij met het mijne te doen, wat ik wil?* (Matt. 20 : 15).
Maar wij aanbidden deze heilsgeheimen met godvrezende eerbied en roepen met de apostel uit: *O diepte van rijkdom, van wijsheid en van kennis Gods, hoe ondoorgrondelijk zijn zijn beschikkingen en hoe onnaspeurlijk zijn wegen!* Want: *wie heeft dezindes Herengekend? Of wie is Hem tot raadsman geweest? Of wie heeft Hem eerst iets gegeven, waarvoor hij vergoeding ontvangen moet? Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen: Hem zijde heerlijkheid tot in eeuwigheid! Amen* (Rom. 11 : 33-36).

HET TWEDE HOOFDSTUK VAN DE LEER

De dood van Christus en onze verlossing daardoor

ARTIKEL I

Rom. 5 : 16 God is niet alleen volkomen barmhartig, maar ook volkomen rechtvaardig. Nu eist zijn gerechtigheid - zo heeft Hij Zich in zijn Woord geopenbaard - dat onze zonden, tegen zijn
Gal. 3 : 10 oneindige majesteit bedreven, in tijd en eeuwigheid naar ziel en lichaam worden gestraft.
Ex. 34 : 6, 7 Aan deze straffen kunnen wij alleen ontkomen, als er aan Gods gerechtigheid voldaan wordt.

ARTIKEL 2

Joh. 3 : 16 Maar omdat wij zelf niet in staat zijn die genoegdoening te geven en ons van Gods toorn te
Rom. 5 : 8 bevrijden, heeft God uit onmetelijke barmhartigheid ons zijn eniggeboren Zoon als Borg gegeven. 2
Cor. 5 : 21 Deze is voor ons en in onze plaats aan het kruis tot zonde geworden en heeft onze vervloeking op
Gal. 3 : 13 Zich genomen om voor ons te voldoen.

ARTIKEL 3

Hebr.10 : 14 De kruisdood van Gods Zoon is het enige offer en de volledige betaling voor de zonde. De kracht
Hebr.9:26,28 en de waarde ervan zijn oneindig en daarom is deze kruisdood meer dan genoeg om de zonden van
1 Joh. 2 : 2 de hele wereld te verzoenen.

ARTIKEL 4

Hebr. 7 : 26 Ten eerste is deze dood zo krachtig en waardevol, omdat de persoon die hem ondergaan heeft, niet
Hebr. 4 : 15 alleen een echt en volkomen heilig, mens is, maar ook de eniggeboren Zoon van God, die met de
Joh. 3 : 16 Vader en de Heilige Geest eeuwig en oneindig God is - zo immers moest onze Verlosser ook zijn.
1 Joh. 4 : 19 Ten tweede is Christus' dood zo waardevol omdat Hij bij zijn sterven heeft ervaren de toorn van
Matt. 27 : 46 God en de vervloeking die wij door onze zonden verdiend hadden.
Matt. 27 : 46
Gal. 3 : 13

ARTIKEL 5

Joh. 3 : 16 De belofte van het evangelie is nu, dat ieder die in de gekruisigde Christus gelooft, niet verloren
1 Cor.1 : 23 gaat, maar het eeuwige leven heeft.
Matt.28 : 19 Aan alle volken en mensen tot wie God naar zijn welbehagen zijn evangelie zendt, moet zonder
Hand. 2 : 38 onderscheid deze belofte openlijk verkondigd worden met het bevel zich te bekeren en te geloven.
Hand. 16 : 31

ARTIKEL 6

Matt. 22 : 14 Velen die door het evangelie geroepen zijn, bekeren zich niet en geloven niet in Christus; zij gaan
Ps. 95 : 11 in ongeloof ten onder. Maar dit komt niet doordat Christus' offer aan het kruis gebrekkig of
Hebr. 4 : 6 ontoereikend zou zijn; het is hun eigen schuld.

ARTIKEL 7

Maar allen die echt geloven en door Christus' dood van zonde en ondergang bevrijd en verlost
2 Cor. 5 : 18 worden, ontvangen deze weldaad alleen op grond van Gods genade. Deze genade is God aan
Ef. 2 ; 8, 9 niemand verschuldigd, maar is hun van eeuwigheid in Christus gegeven

ARTIKEL 8

Want dit is de soevereine raad, de genadige wil en het voornemen van God de Vader geweest, dat
de levendmakende en reddende kracht van de kostbare dood van zijn Zoon ten goede zou komen
aan alle uitverkorenen, om alleen hun het rechtvaardigmakend geloof te schenken en hen
Joh. 17: 12, 15 daardoor
Ef. 5 : 27 met vaste hand tot het volle heil te brengen. Anders gezegd: God heeft gewild dat Christus door
Luc. 22 : 20 zijn bloedstorting aan het kruis (waarmee Hij aan het nieuwe verbond rechtskracht verleend heeft)
Hebr. 8 : 6 uit alle volken, stammen, geslachten en talen krachtdadig al diegenen- en hen alleen- zou verlos-
Openb. 5 : 9 sen, die de Vader van eeuwigheid tot het heil uitverkoren en aan zijn Zoon gegeven heeft. God
1 Joh. 1 : 3 heeft ook gewild dat Christus aan dezen het geloof zou schenken, dat hij - evenals de overige
reddende gaven van de Heilige Geest - door zijn dood voor hen verworven heeft. God heeft
1 Joh. 1 : 7 eveneens gewild dat Hij hen door zijn bloed zou reinigen van al hun zonden- zowel van hun
erfzonde als van de zonden die zij voor of na het ontvangen van het geloof zouden bedrijven.
Joh. 10 : 28 En ook was het Gods wil dat Hij hen tot het einde toe trouw zou bewaren en hen tenslotte stralend
Ef. 5 : 27 zonder vlek of rimpel voor Zich zou plaatsen.

ARTIKEL 9

Deze raad, die voortkomt uit Gods eeuwige liefde voor de uitverkorenen, is van het begin der
wereld tot vandaag toe met kracht vervuld en zal ook voortaan vervuld worden, ondanks de
Matt. 16 : 18 tegenstand van de poorten van het dodenrijk. Dus zullen de uitverkorenen - ieder op zijn tijd -
1Kon.19 : 18 vergaderd worden en zal er altijd een kerk van gelovigen zijn, die gefundeerd is in Christus' bloed.
Joh. 11 : 52 Zij heeft Christus, haar Verlosser, die voor haar als een bruidegom voor zijn bruid aan het kruis
Ef. 5 : 25 zijn leven gegeven heeft, standvastig lief, zij dient Hem met volharding en prijst Hem nu en in alle
eeuwigheid. Amen.

HET DERDE EN VIERDE HOOFDSTUK VAN DE LEER

De verdorvenheid van de mens en zijn bekering tot God

ARTIKEL I

Gen.1 : 26,27 Oorspronkelijk is de mens geschapen naar het beeld van God. Hij was in zijn verstand gesierd met
ware en heilzame kennis van zijn Schepper en van de geestelijke dingen; in zijn wil en hart met
Gen. 3 : 1 gerechtigheid; in al zijn gevoelens met zuiverheid. Hij was dus volkomen heilig. Maar op Het
ingeven van de duivel is hij uit eigen vrije wil van God afgeweken en daardoor heeft hij zich van
deze uitnemende gaven beroofd. In plaats daarvan heeft hij over zich gehaald, wat zijn Verstand
betreft, blindheid, verschrikkelijke duisternis en een onbetrouwbaar en verdorven oordeel; wat
Ef. 4 : 18, 19 zijn wil en hart aangaat, slechtheid, opstandigheid en hardnekkigheid; en bovendien in al zijn
gevoelens onzuiverheid.

ARTIKEL 2

Job 14 : 4   Zoals de mens was na de val, zo werden ook zijn kinderen: de verdorven mens bracht verdorven
Ps. 51 : 7   kinderen voort. Op deze wijze is naar Gods rechtvaardig oordeel de verdorvenheid van Adam
Rom. 5 : 12   gekomen over al zijn nakomelingen - uitgezonderd alleen Christus - en dit niet door navolging,
Hebr. 4 : 15   zoals de Pelagianen vroeger beweerden, maar door voortplanting van de verdorven natuur.

ARTIKEL 3

Ef. 2 : 1   Daarom worden alle mensen in zonde ontvangen: Gods toorn rust al op hen, wanneer zij geboren
Rom.6: 16,17   worden. Zij zijn niet in staat ook maar iets voor hun behoud te doen, geneigd tot het kwade, dood
Ef. 2 : 3   in zonden en slaven van de zonde. Zij willen noch kunnen terugkeren tot God en evenmin kunnen
Joh. 3: 3,5, 6   zij in hun verdorven natuur verbetering brengen of zich daarop richten, zonder de genade van de
Tit.3: 5   Heilige Geest, die opnieuw geboren doet worden.

ARTIKEL 4

Rom.1: 19,20   Wel is er na de zondeval nog iets van het licht der natuur in de mens overgebleven. Hierdoor
Rom.2: 14,15   behoudt hij enige kennis van God, van de natuurlijke dingen, van het onderscheid tussen wat past
en niet past en ook geeft hij er wel enigszins blijk van zich fatsoenlijk en ordelijk te
willengedragen. Maar de mens kan door dit licht der natuur beslist niet tot- zaligmakende kennis
van God komen en zich tot Hem bekeren; hij kan immers niet eens in het dagelijkse leven dit licht
der natuur op de juiste manier gebruiken. Sterker nog, hij tast het op Rom. 1 : 18, 20 allerlei
manier aan- wat dit licht ook wezen mag- en hij houdt het in ongerechtigheid ten onder. Daarom
heeft hij tegenover God geen enkele verontschuldiging.

ARTIKEL 5

Rom.7: 10,13   Wat geldt van het licht der natuur, geldt in dit opzicht ook van de wet van de Tien Geboden, die
God door Mozes in het bijzonder aan de Joden gegeven heeft. Want de wet legt wel de grootheid
van de zonde bloot en ze overtuigt de mens steeds meer van zijn schuld, maar zij wijst het
Rom. 8 : 3   redmiddel niet aan en ook geeft zij geen kracht om uit deze ellende te komen. En doordat zij door
Rom. 3 : 20   het vlees krachteloos geworden is en de overtreders onder de vloek laat blijven, kan de mens door
2 Cor. 3 : 6, 7 door de wet de zaligmakende genade niet verkrijgen.

ARTIKEL 6

Wat dan het licht der natuur en de wet niet tot stand kunnen brengen, dat doet God door de kracht
van de Heilige Geest en door het Woord of de bediening van de verzoening, het evangelie van de
Messias.
2 Cor. 5 : 18   Het heeft God behaagd de gelovigen zowel onder het oude als onder het nieuwe verbond daardoor
1 Cor. 1 : 21   te behouden

ARTIKEL 7

Ef. 1 : 9   Dit heilgeheim van zijn wil heeft God onder het nieuwe verbond aan meer mensen geopenbaard
Ef. 2 : 14   dan onder het oude verbond. Het onderscheid tussen de volken is nu immers opgeheven. De grond
Col. 3 : 11   voor dit handelen van God moet men niet hierin zoeken dat het ene volk voortreffelijker is dan
Rom. 2 : 11   het andere of het licht der natuur beter gebruikt, maar in het soevereine welbehagen en de
Matt. 11 : 26   onverdiende liefde van God. Daarom moeten degenen aan wie zo'n grote genade te beurt valt
zonder dat zij deze verdienen, ja zelfs tegen al wat zij verdienen in-, haar met een nederig en
Rom.11:22,33   dankbaar hart erkennen. Maar ten aanzien van de anderen, wie deze genade niet te beurt valt,
Openb.16 : 7   moeten zij, met de apostel, de strengheid en rechtvaardigheid van Gods oordelen aanbidden en die
in geen geval nieuwsgierig onderzoeken.

ARTIKEL 8

Matt. 22 : 4   Allen die door het evangelie worden geroepen, worden in volle ernst geroepen. Want God laat in
Openb.22:17   zijn Woord in volle ernst en ondubbel zinnig zien wat Hem aangenaam is: dat zij die geroepen
Joh. 6 : 37   worden, tot Hem komen. Even echt gemeend belooft Hij allen die tot Hem komen en geloven, de
Matt.11:28,29   rust voor hun ziel en het eeuwige leven.

ARTIKEL 9

Matt.22:3-14 Velen die door de bediening van het evangelie geroepen zijn, komen niet en worden niet bekeerd. Dit is niet te wijten aan het evangelie of aan Christus, die door het evangelie aangeboden wordt, en evenmin aan God die door het evangelie roept en zelfs verschillende gaven schenkt aan de mensen die Hij roept. De schuld ligt bij henzelf: sommigen zijn achteloos en nemen het Woord des Matt. 23 : 37 levens niet aan; anderen nemen het wel aan, maar laten het niet toe in hun hart en daardoor keren zij zich na een vluchtige blijdschap van een tijdelijk geloof weer af; nog anderen verstikken het Matt. 13 : 7, zaad van het Woord onder de doorns van de zorgen en genoegens van de wereld en brengen geen vruchten voort. Dit leert onze Verlosser in de gelijkenis van het zaad.

ARTIKEL 10

Anderen die door de bediening van het evangelie geroepen zijn, komen wel en worden bekeerd. Rom. 9 : 16 Dit moet men niet aan de mens toeschrijven, alsof hij zich door zijn vrije wil zou onderscheiden van anderen aan wie even grote of voldoende genade tot geloof en bekering geschonken is (zoals de hoogmoedige ketterij van Pelagius zegt). Men moet dit aan God toeschrijven: evenals Hij de zijnen van eeuwigheid in Christus heeft uitverkoren, roept Hij hen in dit leven met kracht, schenkt Col. 1 ; 13 hun geloof en bekering, verlost hen uit de macht van de duisternis en brengt hen over in het rijk Gal. 1 : 4 van zijn Zoon. God doet dit alles, opdat zij de grote daden zouden verkondigen van Hem die hen 1 Petr. 2 : 9 uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht en opdat zij niet in zichzelf, maar in de 1 Cor. 1 : 31 Here zouden roemen, zoals de geschriften van de apostelen op tal van plaatsen getuigen.

ARTIKEL 11

Wanneer God zijn welbehagen in de uitverkorenen volvoert en in hem de ware bekering tot stand brengt, dan laat Hij hun niet alleen het evangelie door middel van de prediking horen en hun Hebr. 6 : 4, 5 verstand door de Heilige Geest zo sterk verlichten, dat zij goed begrijpen en onderscheiden wat 1 Cor. 2 : 10 Gods Geest hun wil leren. Maar Hij dringt ook door tot in het diepst van de mens met de krachtige Hebr. 4 : 12 werking van diezelfde Geest, die wedergeboorte werkt; Hij opent het gesloten hart, Hij maakt het Hand.16 : 14 harde zacht, Hij besnijdt het onbesnedene. Hij schenkt de wil nieuwe gaven en krachten: de dode Jer. 4 : 4 wil maakt Hij levend, de slechte goed, de onwillige gewillig, de ongehoorzame gehoorzaam. Matt. 7 : 18 Hij brengt deze zover en geeft de wil zoveel kracht, dat hij als een goede boom vruchten van goede werken kan voortbrengen.

ARTIKEL 12

Joh. 3 : 3 Dit is de wedergeboorte, de vernieuwing, nieuwe schepping, opwekking uit de dood en Rom. 4 : 17 levendmaking, die God zonder ons in ons tot stand brengt en waarover in de Schrift zo 2 Cor. 5 : 17 indrukwekkend gesproken wordt. Door het horen van de prediking alleen komt deze weder-geboorte niet tot stand en evenmin doordat er een beroep gedaan wordt op ons gezond verstand. Ef. 5 : 14 Ook geschiedt zij niet op zo'n manier dat de mens, wanneer God voor zijn deel het werk voltooid heeft, nog steeds bij machte is al dan niet wedergeboren en bekeerd te worden, Nee, het is een volstrekt bovennatuurlijke, zeer krachtige en tegelijk zeer liefdevolle, verbazingwekkende, verborgen en onuitsprekelijke werking. Deze is naar het getuigenis van de Schrift, die ingegeven Joh. 5 : 25 is door dezelfde God die dit bewerkt, niet minder krachtig dan zijn werk bij de schepping of de opwekking van doden. Daardoor worden allen, bij wie God op deze wonderbare wijze in het hart werkt, volstrekt zeker en krachtdadig wedergeboren en gaan zij metterdaad geloven. Filip. 2 : 13 En wanneer de wil vernieuwd is, wordt hij niet alleen door God geleid en bewogen, maar door God in beweging gebracht, werkt hij ook zelf. Daarom wordt terecht gezegd dat de mens zelf gelooft en zich bekeert door de genade, die hij ontvangen heeft.

ARTIKEL 13

Joh. 3 : 8 Hoe dit in zijn werk gaat, kunnen de gelovigen in dit leven niet volledig begrijpen. Intussen vinden Rom. 10 : 9 zij rust in de wetenschap en ervaring, dat zij door deze genade van God van harte geloven en hun Verlosser liefhebben.

ARTIKEL 14

Filip. 1 : 29 Het geloof is dus een gave van God. Dat wil niet zeggen dat God het de mens aanbiedt, die met dit aanbod vervolgens doen kan, wat hij wil, maar dat Hij het metterdaad de mens schenkt, ingeeft en instort.

Evenmin is het zo dat God slechts de kracht om te geloven zou geven en daarna de toestemming of het daadwerkelijk geloven verwacht
Filip. 2 : 13 van de vrije wil van de mens. Want Hij die zowel het willen als het werken in ons werkt, ja alles in allen tot stand brengt, is het immers, die zowel de wil om te geloven als het geloof zelf in de mens bewerkt.

ARTIKEL 15

Rom. 11 : 35 Deze genade is God aan niemand verschuldigd, want wat zou Hijverschuldigd zijn aan een mens, die Hem niet eerst iets kan geven dat beloond zou moeten worden? Nog sterker, wat zou God
Job 41 : 2 verschuldigd zijn aan degene die zelf niets anders heeft te bieden dan zonde en leugen? Wie deze genade ontvangt, is dus alleen aan God eeuwige dankbaarheid verschuldigd en hij brengt Hem die dank dan ook. Maar wie deze genade niet ontvangt, bekommert zich in het geheel niet om de
Amos 6 : 1 geestelijke dingen en hij gaat op in zijn eigen leven of beroemt zich in zijn zorgeloosheid ten
Jer. 7 : 4 onrechte op wat hij toch niet heeft. Verder moet men naar het voorbeeld van de apostelen over
Rom. 14 : 18 hen, die openlijk hun geloof belijden en hun leven beteren, gunstig oordelen en spreken, want het
1 Cor. 4 : 7 diepst van het hart is ons onbekend
Rom. 4 : 17 .Wat de anderen betreft die nog niet geroepen zijn, voor hen moet men tot God bidden, die het niet zijnde tot aanzijn roept. In geen geval moeten wij ons hoogmoedig tegenover hen gedragen, alsof wij onszelf van hen onderscheiden hadden.

ARTIKEL 16

De mens is ondanks de zondeval mens gebleven, toegerust met verstand en wil, en de zonde, die het hele menselijke geslacht heeft doordrongen, heeft de natuur van de mens niet weggenomen,
Ef. 2 : 1 , maar verdorven en geestelijk gedood. Evenzo werkt ook de goddelijke genade van de wedergeboorte niet in de mensen als in stokken en blokken en zij vernietigt de wil met zijn eigenschappen niet en zij dwingt de mens niet tegen wil en dank. Maar zij maakt de wil
Ps. 51 : 12 geestelijk levend, geneest, herstelt hem en buigt hem liefdevol en tegelijk krachtig.
Filip. 2 : 13 Waar eerst de hardnekkige tegenstand van het vlees de mens geheel beheerste, begint nu door de Geest een gewillige en oprechte gehoorzaamheid de overhand te krijgen. Daarin bestaat de geestelijke vernieuwing en de ware vrijheid van onze wil. Ja, indien de Heilige Geest die dit alles zo wonderbaarlijk in ons werkt, niet op deze wijze met ons handelde, zou er voor de mens geen enkele hoop overblijven. Want hoe zou hij ooit uit de zonde waarin hij gevallen is, kunnen opstaan door zijn vrije wil, waardoor hij zich in het verderf heeft gestort, toen hij nog stond!

ARTIKEL 17

De almachtige werking van God, waardoor Hij ons natuurlijk leven voortbrengt en in stand houdt, sluit het gebruik van middelen niet uit, maar vereist die juist. Daarmee heeft God immers naar zijn
Jes.5:10, 11 oneindige wijsheid en goedheid zijn kracht willen uitoefenen. Zo is het ook met De boven-
1 Cor. 1 : 21 natuurlijke werking van God, waardoor Hij ons opnieuw geboren doet worden: deze sluit niet
1Petr. 1 : 23 uit en neemt evenminweg het gebruik van het evangelie, dat de wijze God tot zaad der
25 wedergeboorte en voedsel der ziel bestemd heeft. De apostelen en de leraars die hen hebben
Hand. 2 : 42 nagevolgd, hebben het volk over deze genade van God eerbiedig onderwezen tot Gods eer en om
2 Tim. 4 : 2 alle menselijke hoogmoed neer te drukken. Intussen hebben zij toch niet nagelaten, de mensen met
2 Cor.5:11-21 het heilig onderwijs van het evangelie te houden onder de bediening van het Woord, van de sacramenten en van de kerkelijke tucht. Daarom moeten ook nu degenen die in de gemeente onderwijzen of onderwezen worden, het beslist niet wagen God te verzoeken, door te scheiden wat
Rom.10:14,15 Hij naar zijn welbehagen voor altijd heeft willen samenvoegen. Want door al dat onderwijs wordt de genade geschonken en hoe meer wij ons inzetten bij het volbrengen van onze roeping, des te
Jud. 25 heerlijker openbaart zich het heilzaam werk van God in ons en zo gaat zijn werk des te voorspoediger voort. Zowel om de middelen als om de heilzame vrucht en kracht daarvan komt alleen aan deze God toe alle eer tot in eeuwigheid. Amen.

HET VIJFDE HOOFDSTUK VAN DE LEER

De volharding van de heiligen

ARTIKEL 1

Joh. 8 : 34 Degenen die God naar zijn voornemen roept tot de gemeenschap met zijn Zoon, onze Here Jezus Christus, en door de Heilige Geest doet wedergeboren worden, verlost Hij wel van de tirannie en

Rom. 6 : 17 slavernij van de zonde. Maar hij verlost hen in dit leven niet helemaal van het vlees en het
Rom.7: 21-24 lichaam der zonde.

ARTIKEL 2

1 Joh. 1 : 8 Hierdoor zondigen zij in hun zwakheid elke dag weer en zelfs aan de beste werken van de heiligen
Hebr. 6 : 18 kleven gebreken. Dit geeft hun voortdurend reden zich voor God te verootmoedigen en hun
Col. 3 : 5 toevlucht tot de gekruisigde Christus te nemen. Ook gaan zij daardoor steeds meer het vlees doden
1 Tim.4: 7, 8 door de Geest der gebeden en door zich te oefenen in een godvrezend leven en verlangen zij vurig
Fil. 3 : 12, 14 naar het bereiken van de volmaaktheid. Hierin volharden zij, tot zij, verlost van het lichaam des
Openb.5 : 6, doods, met het Lam Gods in de hemelen zullen regeren.

ARTIKEL 3

Rom. 7 : 20 Doordat deze zonden nog in hen overgebleven zijn en bovendien de wereld en de satan hen steeds

Matt.26: 41 bestrijden, zouden de bekeerden in de genade niet staande kunnen blijven, als zij aan zichzelf
1 Cor.10: 13 werden overgelaten. Maar God is trouw: barmhartig bevestigt Hij hen in de genade, die hun
1 Petr. 1 : 5 eenmaal is gegeven en tot het einde toe bewaart Hij hen daarin met kracht.

ARTIKEL 4

Ef. 1 : 19 Gods macht, waardoor Hij de ware gelovigen in de genade bevestigt en bewaart, is zo groot dat zij
niet door het vlees overwonnen kan worden. Toch werkt God bij de leiding van hun leven niet altijd
zo in de bekeerden, dat zij in sommige gevallen door hun eigen schuld niet zouden kunnen
afdwalen van de weg waarop zij genadig geleid worden; zij worden dan verleid door de begeerten
Matt. 26 : 41 van hun eigen vlees en volgen die. Daarom moeten zij voortdurend waken en bidden, dat
1 Thess.5 : 6, Daarom moeten zij voortdurend waken en bidden, dat zij niet in verzoeken geleid worden.
17 Wanneer zij dit niet doen, bestaat niet alleen de mogelijkheid dat zij door het vlees, de wereld en
de satan meegesleept worden en tot zware en zelfs afschuwelijke zonden gebracht worden, maar
2 Sam. 11 gebeurt het ook werkelijk dat zij daarin - en God laat dit rechtvaardig toe - soms worden meege
sleept. Dit wordt ons in de Schrift duidelijk aangetoond, als daar beschreven staat, hoe treurig
Matt.26: David, Petrus en andere heiligen in zonde gevallen zijn.
69-75

ARTIKEL 5

2 Sam. 12 Met zulke grove zonden wekken zij Gods toorn in hoge mate op; zij verdienen opnieuw de dood;
Ez 4 : 30 zij bedroeven de Heilige Geest; zij leven een tijdlang niet meer als gelovigen; zij brengen grote
Ps. 32 : 3-5 schade toe aan hun geweten en zij ervaren soms voor een tijd de genade niet meer.
Num. 6 : 25 Eerst wanneer zij door ernstig berouw op de goede weg terugkeren, doet God zijn vaderlijk
aangezicht weer over hen lichten.

ARTIKEL 6

Ef. 1 : 11 Naar het onveranderlijk voornemen van de uitverkiezing neemt God die rijk is aan barmhartigheid,
Ps. 51 : 13 de Heilige Geest niet helemaal van de zijnen weg, zelfs niet wanneer zij zo treurig in zonde zijn
Gal. 4 : 5 gevallen. Hij laat hen ook niet zo diep vallen, dat zij de genade van de aanneming tot kinderen
1 Joh. 5 : 16 en de staat van de rechtvaardiging verliezen of dat zij de zonde tot de dood of de zonde tegen
Matt. 12 : 31, de heilige Geest bedrijven en helemaal door God verlaten, zichzelf in de eeuwige ondergang
22 storten.

ARTIKEL 7

1 Petr.1 : 23 Want ten eerste bewaart God, wanneer zij zo diep vallen, nog in hen zijn onvergankelijk zaad,
waaruit zij wedergeboren zijn, zodat dit niet vergaat of weggedaan wordt. Verder vernieuwt Hij hen
zeker en met kracht door zijn Woord en Geest, zodat zij zich bekeren: zij krijgen van harte
2 Cor. 7 : 10 en naar Gods wil verdriet over deze zonden; door het geloof en met een verbroken hart begeren
Ps. 51 : 19 en ontvangen zij vergeving door het bloed van de Middelaar; zij ervaren opnieuw de genade van
Ps. 32 : 7 God, die nu met hen verzoend is; zij aanbidden zijn barmhartigheid en trouw, en zij spannen zich
Filip. 2 : 12 voortaan des te meer in om hun behoud met vrees en beven te bewerken.

ARTIKEL 8

Niet aan hun eigen verdiensten of krachten, maar aan de genadige barmhartigheid van God hebben

- Ps. 33 : 11 zij het te danken, dat zij niet helemaal van het geloof en de genade vervreemden of voorgoed in
Hebr. 6 : 17 hun zonden blijven en zo verloren gaan. Dit zou, wat hen betreft, niet alleen heel goed mogelijk
Rom. 9 : 11 zijn, het zou ongetwijfeld ook gebeuren.
Rom. 8 : 30 Maar wat God betreft, kan dit beslist niet. Want zijn raadsplan kan niet veranderd, zijn belofte niet
Rom. 8 : 34 gebroken of de roeping naar zijn voornemen herroepen worden; evenmin kunnen Christus' ver-
Luc. 22 : 32 dienste, voorbede en bewaring krachteloos gemaakt worden en ook de verzegeling met de Heilige
Ef. 1 : 13 Geest kan niet verijdeld of vernietigd worden.

ARTIKEL 9

- Rom.8:31-39 De gelovigen kunnen persoonlijk zeker zijn van deze bewaring der uitverkorenen tot behoud en
2 Tim. 4 : 8, van de volharding der ware gelovigen in het geloof. En zij hebben die zekerheid ook, naarmate zij
18 vast geloven dat zij ware, levende leden van de kerk zijn en altijd zullen blijven, dat zij vergeving
van de zonden en een eeuwig leven hebben.

ARTIKEL 10

- Deze zekerheid komt dus niet voort uit een of andere speciale openbaring zonder of buiten het
Woord, maar uit het geloof in Gods beloften, die Hij in zijn Woord zo overvloedig tot onze troost
Rom. 8 : 16 geopenbaard heeft. Zij komt ook voort uit het getuigenis van de Heilige Geest, die met onze geest
1 Joh.3 : 1, 2 getuigt, dat wij Gods kinderen en erfgenamen zijn, en tenslotte hieruit, dat de gelovigen zich met
Hand.24 : 16 heilige ernst toelagen op een goed geweten en goede werken. En als God uitverkorenen in deze
wereld de vaste tróost dat zij de overwinning zullen behouden, moesten missen en zonder dit
1 Cor. 15: 19 onbedrieglijke onderpand van de eeuwige heerlijkheid-moesten leven, dan zouden zij de
beklagenswaardigste van alle mensen zijn.

ARTIKEL 11

- Intussen getuigt de Schrift dat de gelovigen in dit leven tegen allerlei zondige twijfel te strijden
2 Cor. 1 : 3 hebben en in zware aanvechting dit volle geloofsvertrouwen en deze zekerheid van de volharding
niet altijd ervaren.
1 Cor. 10: 13 Maar God, de Vader van alle vertroosting, laat hen niet boven vermogen verzocht worden, want Hij
zal met de verzoeking ook voor de uitkomst zorgen en Hij maakt door de Heilige Geest hen
2 Tim.4 : 17, weer zeker van de volharding.

ARTIKEL 12

- Deze zekerheid van de volharding verleidt de ware gelovigen beslist niet tot hoogmoed en zondige
zorgeloosheid. Integendeel, hieruit komen voort nederigheid, kinderlijke eerbied, een godvrezend
Rom. 12 : 1 leven, volharding in alle strijd, vurige gebeden, standvastigheid in het kruisdragen en in het
Ps. 116 : 12 belijden van de waarheid en ook blijvende blijdschap in God. Het overdenken van die weldaad is
Tit. 2 : 11-14 voor hen juist een aansporing zich ernstig en voortdurend te oefenen in dankbaarheid en goede
werken. Dit blijkt immers uit de getuigenissen van de Schrift en de voorbeelden van de heiligen.

ARTIKEL 13

- Bij hen die weer opgericht worden, nadat zij in zonde gevallen zijn, herleeft het vertrouwen te
zullen volharden. Maar dat veroorzaakt11 zeker geen zorgeloosheid en slordigheid in de dienst van
2 Cor.7 :9-11 God. Nee, zij zorgen er juist des te meer voor nauwgezet op de wegen van de Here te blijven.
Ef. 2 : 19 Deze zijn immers van tevoren bereid, opdat zij die daarop wandelen, de zekerheid van hun
volharding mogen bewaren. Dan zal het aangezicht van God, die met hen verzoend is, zich niet
van hen afkeren wegens misbruik van zijn vaderlijke goedheid.
Jer. 33 : 5 Daardoor zouden zij in nog grotere geestelijke benauwdheid terecht komen. Want wanneer zij die
Jes. 64 : 7 God vrezen zijn vriendelijk aangezicht zien, is dat hun zoeter dan het leven, maar wanneer God dat
Ps. 63 : 4 maar wanneer God dat verbergt, is dat hun bitterder dan de dood.

ARTIKEL 14

- Het heeft God behaagd zijn genadewerk in ons te beginnen door de prediking van het evangelie.
Deut.6:20-25 Evenzo wil Hij het instandhouden, voortzetten en voltooiën door het horen, lezen en overdenken
2 Tim. 3 : 16 van het evangelie, door aansporingen, dreigementen, beloften en ook door het gebruik van de
17Hand.2:42 heilige sacramenten.

ARTIKEL 15

- Deze leer dat de ware gelovigen en heiligen zullen volharden en daar zeker van mogen zijn, heeft God tot eer van zijn naam en tot troost Openb. 14 : 12 van allen, die Hem vrezen, zeer overvloedig in zijn Woord geopenbaard en Hij prent die in de harten van de gelovigen in. Weliswaar wordt deze leer door het vlees niet begrepen, door de satan gehaat, door de wereld bespot, door
- Ef 5 : 32 onkundige en huichelachtige mensen misbruikt en door dwaalgeesten bestreden, maar de bruid van
- Ps.33: 10, 11 Christus heeft haar altijd als een schat van oneindige waarde innig liefgehad en standvastig verdedigd. God zal ervoor zorgen, dat zij dit ook zal blijven doen; tegen Hem kan geen plan iets uitrichten en is geen enkele macht opgewassen.
- 1 Petr.5:10,11 Deze enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest, zij eer en heerlijkheid in eeuwigheid. Amen.

SLOTWOORD

Dit is de duidelijke, eenvoudige en oprechte uiteenzetting van de rechtzinnige leer over de vijf Artikelen, waarover in Nederland verschil van mening bestaat, met daarbij de verwerping van de dwalingen, waardoor de Nederlandse kerken een tijd lang in opschudding zijn gebracht. De synode is van oordeel, dat deze uiteenzetting en verwerping aan het Woord van God ontleend zijn en met de belijdenis van de gereformeerde kerken overeenstemmen. Hieruit blijkt onmiskenbaar, dat zij - wie dit het allerminste paste - in strijd met alle waarheid, redelijkheid en liefde gehandeld hebben door het volk te willen wijsmaken:

- *De leer van de gereformeerde kerken over de voorbeschikking en wat daarmee verband houdt vervreemdt door haar aard en strekking de harten van de mensen van alle vroomheid en dienst van God.*
- *Zij is een oorkussen voor het vlees en de duivel en zij is een vesting van de satan, van waaruit hij alle mensen listig bestrijdt, de meesten verwondt en velen met de pijlen van wanhoop of zorgeloosheid dodelijk treft.*
- *Deze leer maakt God tot Bewerker van de zonde, tot een onrechtvaardige God, een tiran en huichelaar en zij is niet anders dan een vernieuwd Stoïcisme, Manicheïsme, Libertinisme en Mohammedanisme.*
- *Zij brengt de mensen tot zondige zorgeloosheid, doordat zij zichzelf gaan wijsmaken, dat het er voor het behoud van de uitverkorenen niet op aankomt, hoe zij leven en dat zij daarom ook rustig allerlei afschuwelijke misdaden mogen bedrijven.*
- *Al hadden degenen, die verworpen zijn, echt alle werken van de heiligen gedaan, het zou niet kunnen bijdragen aan hun behoud.*
- *Met deze leer wordt beweerd, dat God enkel en alleen door zijn wilsbeschikking en zonder te letten op of rekening te houden met enige zonde hetgrootste deel van de wereld voorbeschikt en geschapen heeft tot de eeuwige ondergang.*
- *De verwerping is op dezelfde manier de oorzaak van het ongeloof en de goddeloosheid als de verkiezing de bron van het geloof en de goede werken is.*
- *Vele onschuldige kinderen van de gelovigen rukt God van de moederborst weg en werptze als een tiran in het helse vuurzonder dat het bloed van Christus, de doop of het gebed van de kerk bij de doop hen kan helpen.*

En zo is er nog veel meer, dat de gereformeerde kerken niet alleen niet belijden, maar ook van harte vol afschuw verwerpen.

Daarom bezweert deze synode van Dordrecht in de naam van de Here allen, die de naam van onze Verlosser Jezus Christus godvrezend aanroepen, dat zij over het geloof van de gereformeerde kerken niet moeten oordelen op grond van de lasterpraat, die hier en daar weggeraapt is; ook niet op grond van persoonlijke of losse uitspraken van sommige oude of nieuwe leraren, die vaak ook te kwader trouw uit hun verband gerukt, verminkt en verkeerd uitgelegd worden.

Maar over het geloof van de gereformeerde kerken moeten zij oordelen op grond van de publieke belijdenisgeschriften van de kerken zelf en op grond van deze uiteenzetting van de rechtzinnige leer, die door alle leden van de hele synode met volledige overeenstemming is vastgesteld.

Vervolgens vermaant deze synode de lasteraars ook ernstig om te bedenken wat voor zwaar oordeel van God zij op zich laden, wanneer zij tegen zoveel kerken en de belijdenisgeschriften van zoveel kerken, een vals getuigenis

spreken, de gewetens van de zwakken in het geloof verontrusten en proberen de gemeenschap van de ware gelovigen bij velen verdacht te maken.

Tenslotte spoort deze synode alle mededienaars in de prediking van het evangelie van Christus aan, zich bij het behandelen van deze leer in scholen en kerken godvrezend en vroom te gedragen.

Zij moeten zich in het onderwijs van deze leer, zowel mondeling als schriftelijk, richten op de eer van God, de heiliging van het leven en de vertroosting van de verslagen harten van de gelovigen. Zij behoren zich in hun denken en spreken over deze leer te houden aan de Schrift naar de overeenstemming van het geloof. Zij moeten zich tenslotte van elke manier van spreken onthouden, die de grenzen van de duidelijke boodschap van de Heilige Schrift te buiten gaat en die aan mensen die brutaal spitsvondige redeneringen verzinnen, goede grond zou kunnen geven, om de leer van de gereformeerde kerken te beschimpen of te belasteren.

Wij bidden dat de Zoon van God, Jezus Christus, die gezeten aan de rechterhand van zijn Vader, aan de mensen gaven schenkt, ons in de waarheid heiligt; dat Hij hen die afgedwaald zijn, tot de waarheid terugbrengt; dat Hij de lasteraars van de gezonde leer de mond snoert en dat Hij aan de trouwe dienaars van zijn Woord de Geest van wijsheid en inzicht geeft, zodat alles wat zij zeggen, zal strekken tot eer van God en tot opbouw van hun hoorders.

Amen.

Artikel 56.1

23.09.81

Onderwerp : agenda I 1, 14-16, 19, 20, 22, 24-26, 28, 30, 36, 40
Liturgische formulieren en gebeden

Voorstel : commissie IV

Rapporteurs : J. Bomhof

H. Hidding

De commissie deelt in haar rapport mee dat zij accoord kan gaan met de interpretatie die de deputaten voor de herziening van het kerkboek gaven aan de hun verleende opdracht, namelijk als een opdracht 'tot harmonisatie en correctie van alle tot nu toe in het kerkboek opgenomen formulieren, gebeden en orden van dienst'.

De reacties uit de kerken betroffen vooral het formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen en het formulier voor de bevestiging van het huwelijk. Deputaten hebben deze reacties nauwkeurig bekeken en verwerkt.

Over het algemeen kregen deputaten positieve reacties uit de kerken wat betreft het conceptzondarenregister in het avondmaal sformulier. Hun voorstel om het beeld van de 'brood- en wijnbeeldspraak' te schrappen verkreeg algemene instemming, evenals het concept-dankgebed dat in de plaats van het 'Onze Vader' het kort avondmaalsformulier afsluit.

Op voorstel van de commissie neemt de synode voor kennisgeving aan een brief van de kerkeraad van Assen-noord waarin hij als zijn oordeel uitspreekt dat het goed zou zijn aan het einde van de verklaring van buitensluiting in het formulier voor de tucht over afkerige, volwassen doopleden niet alleen Hebr. 3:12 in vrije weergave te vermelden, maar 'ook de woorden van vers 13 aan de gemeente voor te houden.' (I 40).

Deputaten hebben volgens de hun verleende opdracht tekstverwijzingen in de marge aangebracht bij alle formulieren. De commissie gaat in het algemeen accoord met de keuze van teksten. Op enkele plaatsen geeft de commissie een aanvulling, vooral met teksten uit het Oude Testament.

De commissie stelt voor om, nu het 'Onze Vader' als dankgebed aan het eind van het kort avondmaalsformulier vervallen is, dit gebed op te nemen aan het slot van het gebed voor de communie.

Tenslotte deelt de commissie mede dat deputaten en commissie tijdens hun overlegvergadering op vrijwel alle punten van bespreking overeenstemming konden bereiken.

Bij de behandeling van dit onderwerp zijn in de synodevergadering als deputaten aanwezig: prof. dr. J. Douma, ds. L. Douw, ds. C.J. Smelik en mevr. E. van Veen.

Artikel 56.2

23.09.81

Achtereenvolgens worden besproken de teksten van: Formulier voor de bediening van de heilige doop aan de kinderen der gelovigen, Formulier voor de bediening van de heilige doop aan volwassenen, Formulier voor de openbare geloofsbelijdenis, Formulier voor de viering van het heilig avondmaal, Kort formulier voor de viering van het heilig avondmaal, Formulier voor de bevestiging van dienaren des Woords, Formulier voor de bevestiging van missionaire dienaren des Woords, Formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen, Formulier voor de tucht over afkerige, volwassen doopleden; voorts de teksten van Schuldbelijdenis en gebed om de verlichting van

de Heilige Geest I en II, Dankzegging en voorbede, Gebed bij de opening resp. de sluiting van de kerkeraad, classis en synode, Gebed bij de opening resp. de sluiting van de vergadering der diakenen.

Met algemene stemmen wordt de tekst van deze formulieren en gebeden *definitief vastgesteld*. Ds. C.J. Smelik, lid van het deputaatschap, blijft buiten stemming. De vastgestelde tekst van de formulieren is opgenomen in deze Acta, art. 57.

In de teksten van de gebeden, zoals die opgenomen zijn in de proefbundel, zijn geen wijzigingen aangebracht.

Artikel 56.3

23.09.81

Besproken worden de teksten van: Formulier voor de uitsluiting uit de gemeente van Christus, Formulier voor de wederopneming in de gemeente van Christus, en van de Gebeden.

Met algemene stemmen wordt de tekst van deze formulieren en gebeden voorlopig *vastgesteld*. Ds. C.J. Smelik, lid van het deputaatschap, blijft buiten stemming. De tekst van deze twee formulieren en van die gebeden, die door de synode voor het eerst beoordeeld zijn dan wel gewijzigd, is opgenomen in deze Acta art. 58.

Artikel 56.4

24.09.81

In bespreking komt het voorgestelde Formulier voor de bevestiging van het huwelijk in de gemeente van Christus.

Deputaten hebben, mede op grond van de binnengekomen bezwaren uit de kerken, de tekst van het door de generale synode van Hatterem voorlopig vastgestelde formulier ingrijpend herzien, zowel wat de structuur als ook wat de inhoud en formulering betreft. De commissie is van mening dat het nu voorgelegde concept een duidelijke verbetering is. Daarom kan zij zich in grote lijnen ermee accoord verklaren. In overleg met de deputaten stelt zij nog enkele wijzigingen in de concept-tekst voor.

Diverse afgevaardigden uiten hun grote waardering voor de nieuwe tekst, die zij een grote verbetering achten. Veel bezwaren die tot nu toe in de kerken leefden tegen het formulier van Hatterem, zijn nu opgeheven.

Ten aanzien van de volgende punten worden hoofdzakelijk nog bedenkingen geuit:

- a Deputaten stellen voor om in de afkondiging weg te laten: 'en begeren het gebed van de gemeente'. Vanuit de vergadering wordt bezwaar gemaakt tegen deze weglating. Op voorstel van de commissie wordt daarom besloten de laatste zin van de afkondiging te doen luiden: 'zal de bevestiging plaats vinden in een dienst van Woord en gebed op.....'.
- b Bezwaar wordt geuit tegen de verandering van 'Adam sprak' in 'Adam zong'. Tegen dit bezwaar wordt aangevoerd dat het woord 'zong' duidelijk en juist de bedoeling van de Schrift weergeeft, want Adam vertolkt hier het eerste lied in de Bijbel. Een amendement van ds. R.T. Urban om terug te keren tot het woord 'zeide' wordt verworpen met 8 stemmen voor.
- c Enkele afgevaardigden pleiten voor heropname van de verwijzing naar de bruiloft in Kana. Volgens hen is deze verwijzing in de kerken vertrouwd en in de formulieren van de zusterkerken in het buitenland nog steeds gehandhaafd. Volgens deputaten en commissie is deze verwijzing alleen te handhaven, wanneer een brede exegetische verklaring wordt toegevoegd, terwijl de exegese een omstrede zaak is. De synode is het, op drie afgevaardigden na, met deputaten en commissie eens.
- d Bezwaren worden geuit dat in het formulier het woord 'onderdanig' uit Ef. 5 is weggefallen; het pleit wordt gevoerd om het betreffende gedeelte uit Ef. 5 letterlijk te citeren. Deputaten en commissie beklemtonen echter dat het woord 'onderdanig' in het hedendaags Nederlands steeds meer de gevoelswaarde krijgt van 'gedwee, kruiperig, serviel'. Het handhaven van dit woord zou de propagandisten van de emancipatie alleen maar wind in de zeilen geven. Deputaten en commissie menen in de concept-tekst een goede omschrijvende vertaling van het bijbelwoord te hebben gevonden. Een amendement van ds. C.J. Breen om het woord 'onderdanig' te handhaven in een letterlijk Schriftcitaat wordt verworpen met 3 stemmen voor.
- e Enkele afgevaardigden betuigen instemming met het door deputaten voorgestelde 'Eventueel knielt hierbij het bruidspaar' en betreuren het dat de commissie voorstelt het woord 'eventueel' weg te laten. Een amendement van ds. R.T. Urban om het woord 'eventueel' te handhaven wordt aanvaard met 23 stemmen voor.
- f Gevraagd wordt waarom aan het slot van het gebed het 'Onze Vader' is weggelaten. Geantwoord wordt dat deputaten en commissie van oordeel zijn dat het gebed zozeer heenleidt naar de climax van de lofprijzing dat eventuele plaatsing van het 'Onze Vader' daarop inbreuk zou maken.

Na de uitvoerige bespreking wordt de tekst van dit formulier met algemene stemmen *definitief vastgesteld*. Ds. C.J. Smelik, lid van het deputaatschap, blijft buiten stemming. De tekst is opgenomen in deze Acta, art. 57.

Na de besluitvorming spreekt de praeses dankwoorden aan het adres van de deputaten, en met name tot mevr. E. van Veen, die in het geheel van het deputaatschap zoveel werk verricht heeft. Ook aan de commissie, met

name aan haar rapporteurs ds. J. Bomhof en ds. H. Hidding, wordt dank betuigd. De praeses spreekt de overtuiging en verwachting uit dat de vastgestelde formulieren door de kerken goed ontvangen zullen worden.

Artikel 57

Onderwerp : Vastgestelde tekst van liturgische formulieren

FORMULIER VOOR DE BEDIENING VAN DE HEILIGE DOOP AAN DE KINDEREN DER GELOVIGEN

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

Leer over de doop De leer over de doop is als volgt samen te vatten:

- Ps. 51 : 7 Ten eerste: wij en onze kinderen zijn in zonde ontvangen en geboren. Daarom rust Gods toorn op ons, zodat wij in het rijk van God niet kunnen komen, of wij moeten opnieuw geboren worden.
- Ef. 2 : 3; Joh. 3 : 3
Ezech. 36 : 25-27
1 Cor. 6 : 11 Dit leert ons de onderdompeling in en de besprenkeling met het water. Daardoor wordt ons de onreinheid van onze zielen voor ogen gesteld. Dit moet ons ertoe brengen, dat wij een afkeer krijgen van onszelf, ons voor God verootmoedigen en onze reiniging en zaligheid buiten onszelf zoeken.
- Luc. 5 : 8
Hand. 4 : 12
- Hand. 22 : 16 Ten tweede: de doop betuigt en verzegelt ons de afwassing van onze zonden door Jezus Christus. Daarom worden wij gedoopt in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.
- Matt. 28 : 19
Gen. 17 : 7
Rom. 8 : 15-17 Immers, wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Vader, betuigt en verzegelt ons God de Vader, dat Hij met ons een eeuwig verbond der genade sluit. Hij neemt ons tot zijn kinderen en erfgenamen aan en zal ons daarom van al het goede voorzien en al het kwade van ons weren of voor ons doen meewerken ten goede. En wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Zoon, verzekert ons de Zoon, dat hij ons in zijn bloed wast en reinigt van al onze zonden. Hij maakt ons één met Zichzelf in zijn dood en opstanding, zodat wij van onze zonden bevrijd en rechtvaardig voor God gerekend worden.
- Hand. 2 : 38
I Joh. 1 : 7
Rom. 6 : 4
Col. 2 : 12
Rom. 5 : 9
1 Cor. 6 : 19
Ef. 1 : 13, 17 e.v. Tenslotte, wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Heilige Geest, verzekert ons de Heilige Geest door dit sacrament, dat Hij in ons wonen en ons tot levende leden van Christus maken wil. Want Hij eigent ons toe wat wij in Christus hebben, namelijk de afwassing van onze zonden en de dagelijkse vernieuwing van ons leven. Het einddoel hiervan is, dat wij volkomen rein in het eeuwige leven een plaats ontvangen temidden van de gemeente der uitverkorenen.
- 1 Cor. 1 : 30
1 Petr. 1 : 2
Ef. 5 : 27
- Gen. 17:1, 2 Ten derde: omdat elk verbond twee delen heeft, namelijk een belofte en een eis, worden wij door God in de doop ook geroepen en verplicht tot een nieuwe gehoorzaamheid. Dit betekent, dat wij deze enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest, aanhangen, vertrouwen en liefhebben met geheel ons hart, met geheel onze ziel, met geheel ons verstand en met geheel onze kracht. Het betekent ook dat wij met de wereld breken, onze oude natuur Col. 3 : 5-10 doden en godvrezend leven.
- Petr. 2 : 9
Ef. 4 : 24
Matt. 22 : 37
Rom. 12 : 1, 2
3 : 5-10 En wanneer wij soms uit zwakheid in zonden vallen, moeten wij aan Gods genade niet wanhopen en al evenmin in de zonden blijven liggen. Want de doop is een zegel en een volkomen betrouwbaar getuigenis dat wij een eeuwig verbond met God hebben.
- 1 Petr. 2 : 17
Ps. 103: 17
1 Joh. 1 : 9
Rom. 6 : 1, 2
Jes. 54 : 10
- Fundering van de kinderdoop* Hoewel onze kinderen dit alles niet begrijpen, mogen wij hen daarom toch niet van de doop uitsluiten. Want evenals zij zonder te weten deel hebben aan de verdoemenis in Adam, zo worden zij ook zonder het te weten in Christus uit genade tot Gods kinderen aangenomen.
- Rom. 5 : 18, 19
- Gen. 17 : 7 Immers, wat God zegt tot Abraham, de vader van alle gelovigen, geldt ook voor ons en onze kinderen: *Ik zal mijn verbond oprichten tussen Mij en u en uw nageslacht in hun geslachten, toteen eeuwig verbond, om u en uw nageslacht tot een God te zijn.*
- Ps. 105: 8
Lev. 26 : 12
Hand. 2 : 39 Dit betuigt ook Petrus: *Want voor u is de belofte en voor uw kinderen en voor allen, die verre zijn, zovelen als de Here onze God, ertoe roepen zal.*

Gen. 17:10-13
Rom. 4 : 11
Marc. 10 : 14-16
Hebr. 7 : 22
Deut. 6 : 6,7
2Tim. 3 : 15

Daarom heeft God onder het oude verbond bevolen de kinderen te besnijden: deze besnijdenis was een zegel van het verbond en van de gerechtigheid van het geloof. En Christus zelf heeft kinderen omhelsd, de handen opgelegd en gezegend.

Omdat nu, onder het nieuwe verbond, de doop in de plaats van de besnijdenis gekomen is, moeten de jonge kinderen als erfgenamen van het rijk van God en van zijn verbond gedoopt worden. En de ouders zijn verplicht hun kinderen bij het opgroeien hun doop te leren verstaan.

Laten wij nu Gods heilige naam aanroepen, om zo tot zijn eer, tot versterking van ons geloof en tot opbouw van de gemeente dit sacrament te bedienen.

Gebed voor de doop

Almachtige en eeuwige God, U bent het die naar uw rechtvaardig oordeel de ongelovige en onbekeerlijke wereld met de zondvloed gestraft hebt. Maar de gelovige Noach en de zijnen, slechts acht zielen, hebt U in uw grote barmhartigheid gered en bewaard. U bent het die de hardnekkige farao met al zijn volk in de Rode Zee deed verdrinken. Maar uw volk Israël hebt U daar droogvoets door geleid, waardoor U toen reeds de doop hebt aangeduid. Pleitend op uw grondeloze barmhartigheid, bidden wij U of U dit uw kind in genade wilt aanzien en het door uw Heilige Geest in uw Zoon Jezus Christus wilt inlijven. Laat het door de doop in Christus' dood begraven worden, maar ook met Hem opstaan in een nieuw leven. Geef dat het iedere dag zijn kruis bij het navolgen van Christus blijmoedig zal dragen door Hem aan te hangen met een waar geloof, vaste hoop en vurige liefde. Laat het zo dit leven, dat toch niet anders is dan een voortdurend sterven, door uw beloften getroost verlaten. Geef dat het op de jongste dag voor de rechtstoef van Christus, uw Zoon, met vrijmoedigheid zal verschijnen, door Hem onze Here Jezus Christus, uw Zoon, die met U en de Heilige Geest, één enig God, leeft en regeert in de eeuwigheid. Amen.

Vragen aan de vader (en de moeder)

Geliefden in de Here Christus,
U hebt gehoord, dat de doop een instelling van God is om aan ons en onze kinderen zijn verbond te verzegelen. Daarom moeten wij dit sacrament tot dat doel en niet uit sleur of bijgeloof gebruiken.

Om nu duidelijk te laten blijken, dat u zo de doop begeert, behoort u op de volgende vragen oprecht te antwoorden:

Ten eerste:

Ps. 51 : 7
1 Cor. 7 : 14
Ef. 5 : 26

Belijdt u, dat onze kinderen, hoewel zij in zonde ontvangen en geboren zijn en daarom aan allerlei ellende, ja zelfs aan de verdoemenis onderworpen, toch in Christus geheiligd zijn en daarom als leden van zijn gemeente behoren gedoopt te zijn?

Ten tweede:

2 Tim. 3 : 14-16

Belijdt u, dat de leer van het Oude en Nieuwe Testament, die in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en in de christelijke kerk alhier geleerd wordt, de ware en volkomen leer der zaligheid is?

Ten derde:

Deut. 6 : 7
Ef. 6 : 4

Beloofst u, dat u dit kind (deze kinderen, een ieder het zijne), waarvan u de vader (en de moeder) bent, bij het opgroeien in deze leer naar vermogen zult onderwijzen en doen onderwijzen?

Wat is hierop uw antwoord?

(Antwoord:) Ja.

Bediening van de doop
Matt. 28 : 19

(De voorganger noemt de volledige voornaam (voornamen) en eventueel achternaam van de dopeling en spreekt Ik doop u in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Ik doop u in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

Dankzegging

Almachtige, barmhartige God en Vader, wij danken en loven U, dat U ons en onze kinderen door het bloed van uw geliefde Zoon Jezus Christus al onze zonden vergeven hebt en ons door uw Heilige Geest tot leden van uw eniggeboren Zoon en zo tot uw kinderen aangenomen hebt. Wij danken U, dat U ons dit met de doop bezegelt en bekrachtigt.

Wij bidden U ook door Hem, uw geliefde Zoon, dat U dit kind door uw Heilige Geest voortdurend wilt regeren, opdat het christelijk en godvrezend opgevoed wordt en in de Here Jezus Christus zal opgroeien en toenemen. Geef dat het zo uw vaderlijke goedheid en barmhartigheid, die U aan dit kind en aan ons allen bewezen hebt, zal erkennen en belijden. Geef dat het gehoorzaam onder onze enige Leraar, Koning en Hogepriester Jezus Christus zal leven en krachtig tegen de zonde, de duivel en heel zijn rijk zal strijden en overwinnen. Zo zal het U en uw Zoon Jezus Christus en de Heilige Geest, de enige en waarachtige God, eeuwig loven en prijzen.
Amen.

FORMULIER VOOR DE BEDIENING VAN DE HEILIGE DOOP AAN VOLWASSENEN

(Zij die in hun jeugd niet gedoopt zijn en op latere leeftijd te kennen geven de christelijke doop te begeren, dienen vooraf grondig onderwezen te worden in de hoofdzaken van de christelijke leer. Na voor de kerkeraad of zijn afgevaardigden deze leer beleden te hebben, zullen zij tot de doop toegelaten worden. Bij de bediening daarvan zal het volgende formulier gebruikt worden.)

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

Leer over de doop

De leer over de doop is als volgt samen te vatten:

Ps. 51 : 7
Ef. 2 : 3
Joh. 3 : 3
Ezech. 36 : 25-27
1 Cor. 6 : 11
Luc. 5 : 8
Hand. 4 : 12

Ten eerste: wij en onze kinderen zijn in zonde ontvangen en geboren. Daarom rust Gods toorn op ons, zodat wij in het rijk van God niet kunnen komen, of wij moeten opnieuw geboren worden.
Dit leert ons de onderdompeling in en de besprenkeling met het water. Daardoor wordt ons de onreinheid van onze zielen voor ogen gesteld. Dit moet ons ertoe brengen, dat wij een afkeer krijgen van onszelf, ons voor God verootmoedigen en onze reiniging en zaligheid buiten onszelf zoeken.

Hand. 22 : 16
Matt. 28 : 19

Ten tweede: de doop betuigt en verzegelt ons de afwassing van onze zonden door Jezus Christus. Daarom worden wij gedoopt in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

Gen. 17 : 7
Rom. 8 : 15-17
Rom. 8 : 28
Hand. 2 : 38
1 Joh. 1 : 7
Rom. 6 : 4
Col. 2 : 12
Rom. 5 : 9
1 Cor. 6 : 19
Ef. 1 : 13, 17 e.v.
1 Cor. 1 : 30
1 Petr. 1 : 2
Ef. 5 : 27

Immers, wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Vader, betuigt en verzegelt ons God de Vader, dat Hij met ons een eeuwig verbond der genade sluit. Hij neemt ons tot zijn kinderen en erfgenamen aan en zal ons daarom van al het goede voorzien en al het kwade van ons weren of voor ons doen meewerken ten goede.
En wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Zoon, verzekert ons de Zoon, dat Hij ons in zijn bloed wast en reinigt van al onze zonden. Hij maakt ons één met Zichzelf in zijn dood en opstanding, zodat wij van onze zonden bevrijd en rechtvaardig voor God gerekend worden.
Tenslotte, wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Heilige Geest, verzekert ons de Heilige Geest door dit sacrament, dat Hij in ons wonen en ons tot levende leden van Christus maken wil.
Want Hij eigent ons toe wat wij in Christus hebben, namelijk de afwassing van onze zonden en de dagelijkse vernieuwing van ons leven.
Het einddoel hiervan is, dat wij volkomen rein in het eeuwige leven een plaats ontvangen temidden van de gemeente der uitverkorenen.

Gen. 17 : 1, 2
1 Petr. 2 : 9
Ef. 4 : 24
Matt. 22 : 37
Rom. 12 : 1, 2
Col. 3 : 5-10
1 Petr. 2 : 17
Ps. 103: 17
1 Joh. 1 : 9
Rom. 6 : 1, 2
Jes. 54 : 10

Ten derde: omdat elk verbond twee delen heeft, namelijk een belofte en een eis, worden wij door God in de doop ook geroepen en verplicht tot een nieuwe gehoorzaamheid. Dit betekent, dat wij deze enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest, aanhangen, vertrouwen en liefhebben met geheel ons hart, met geheel onze ziel, met geheel ons verstand en met geheel onze kracht. Het betekent ook dat wij met de wereld breken, onze oude natuur doden en godvrezend leven.
En wanneer wij soms uit zwakheid in zonden vallen, moeten wij aan Gods genade niet wanhopen en al evenmin in de zonden blijven liggen. Want de doop is een zegel en een volkomen betrouwbaar getuigenis dat wij een eeuwig verbond met God hebben.

Voorwaarden voor Nu worden de kinderen van christenen krachtens het verbond gedoopt, zonder dat zij er iets

volwassendoop

Hand. 2 : 38
Marc. 16 : 16
Marc. 1 : 4, 5
Matt. 28 : 19
Hand. 2 : 41;
Hand. 8 : 36, 37
10 : 47, 48
16 : 14, 15, 31-33
Rom. 10 : 9, 10

van begrijpen. Maar volwassenen mogen eerste gedoopt worden, wanneer zij met berouw en bekering hun zonden erkend en hun geloof in Christus beleden hebben. Want Johannes de Doper heeft, toen hij naar Gods gebod de doop der bekering tot vergeving van zonden predikte, alleen hen gedoopt die hun zonden beleden. En onze Here Jezus Christus zelf heeft zijn apostelen bevolen, alle volken tot zijn discipelen te maken en hen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Christus heeft daaraan toegevoegd de belofte dat wie gelooft en zich laat dopen, behouden zal worden. Volgens deze regel hebben dan ook de apostelen geen andere volwassenen gedoopt dan die met berouw en bekering hun geloof beleden. Daarom mag men ook nu geen volwassenen dopen dan die de rijke inhoud van de doop uit de prediking van het Evangelie hebben leren verstaan en van hun geloof rekenschap afleggen door persoonlijke belijdenis.

Gebed voor de doop

Laten wij nu Gods heilige naam aanroepen, om zo tot zijn eer, tot versterking van ons geloof en tot opbouw van de gemeente dit sacrament te bedienen.

Almachtige en eeuwige God, U bent het die naar uw rechtvaardig oordeel de ongelovige en onbekeerlijke wereld met de zondvloed gestraft hebt. Maar de gelovige Noach en de zijnen, slechts acht zielen, hebt U in uw grote barmhartigheid gered en bewaard. U bent het die de hardnekkige farao met al zijn volk in de Rode Zee deed verdrinken. Maar uw volk Israël hebt U daar droogvoets door geleid, waardoor U toen reeds de doop hebt aangeduid. Pleitend op uw grondeloze barmhartigheid, bidden wij U, of U hem (haar) die de doop zal ontvangen, in genade wilt aanzien en hem (haar) door uw Heilige Geest in uw Zoon Jezus Christus wilt inlijven. Laat hem (haar) door de doop in Christus' dood begraven worden, maar ook met Hem opstaan in een nieuw leven. Geef dat hij (zij) iedere dag zijn (haar) kruis bij het navolgen van Christus blijmoedig zal dragen door Hem aan te hangen met een waar geloof, vaste hoop en vurige liefde. Laat hem (haar) zo dit leven, dat toch niet anders is dan een voortdurend sterven, door uw beloften getroost verlaten. Geef dat hij (zij) op de jongste dag voor de rechterstoel van Christus, uw Zoon, met vrijmoedigheid zal verschijnen, door Hem onze Here Jezus Christus, uw Zoon, die met U en de Heilige Geest, één enige God, leeft en regeert in eeuwigheid. Amen.

Doopgelofte

Geliefde broeder (zuster)

U begeert de doop te ontvangen als een zegel van uw inlijving in Gods kerk. Duidelijk moet blijken, dat u de christelijke leer, waarin ' u door de kerk bent onderwezen, niet alleen aanneemt, maar daarnaar ook door Gods genade wilt leven. Daarom behoort u voor God en zijn gemeente op de volgende vragen oprecht te antwoorden:

Matt. 3 : 16, 17
Gen. 1 : 1
Hebr. 11 : 3
Matt. 10 : 29

Ten eerste:

Geloof u in de enige waarachtige God, onderscheiden in drie personen, Vader, Zoon en Heilige Geest, die hemel en aarde met al wat erin is uit niets geschapen heeft, nog onderhoudt en zo regeert, dat er niets gebeurt zonder zijn goddelijke wil?

Ps. 51 : 7
Rom. 5 : 12
Rom. 7:18

Ten tweede:

Geloof u, dat u in zonde ontvangen en geboren bent en dat daarom Gods toorn rust op u, die van nature geheel onbekwaam bent tot iets goeds en geneigd tot alle kwaad? En belijdt u, dat u met gedachten, woorden en daden de geboden van de Here dikwijls hebt overtreden en dat u over deze zonden oprecht berouw hebt?

Rom. 9 : 5
Gal. 4 : 4
Luc. 1 : 35
Hebr. 2 : 14
1 Cor. 1 : 8, 9

Ten derde:

Geloof u, dat Jezus Christus waarachtig en eeuwig God is en blijft, en waarachtig mens is geworden door zijn geboorte uit de maagd Maria? En gelooft u, dat deze Christus u door God tot Heiland geschonken is? Belijdt u, dat u door dit geloof vergeving van zonden in zijn bloed ontvangt en dat u door de kracht van de Heilige Geest een lid van Jezus Christus en van zijn kerk geworden bent?

Ten vierde:

2 Tim. 3 : 16
Hand. 2 : 42
2 Tim. 4 : 3-5
Hebr. 10 : 24, 25

Belijdt u, dat het Woord van God, zoals dat in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en in de christelijke kerk alhier geleerd wordt, de waarheid is? Zult u in leven en sterven bij de belijdenis van deze leer blijven en alle ketterijen die met deze leer in strijd zijn, verwerpen? Beloofd u in gemeenschap met de gemeente trouw het gepredikte Woord te horen en het heilig avondmaal te gebruiken?

Ten vijfde:

Ps. 119 : 10
Ef. 4 : 20-24
Matt. 18 : 15-17
Titus: 2 : 12
Hebr. 13 : 17

Verklaart u, dat u van harte begeert altijd godvrezend te leven en te breken met de wereldse begeerten, zoals het leden van Christus en van zijn gemeente past? Zult u zich gewillig onderwerpen aan alle christelijke vermaningen?

Wat is hierop uw antwoord?

(Antwoord:) Ja

Onze barmhartige God schenke u zijn genade en zegen tot het volbrengen van dit heilig voornemen, door onze Here Jezus Christus. Amen.

*Bediening van
de doop*
Matt. 28:19

(De voorganger noemt de volledige voornaam (voornamen) en eventueel achternaam van dopeling en spreekt:)
Ik doop u in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

Dankzegging

Almachtige, barmhartige God en Vader, wij danken en loven U, dat U ons en onze kinderen door het bloed van uw geliefde Zoon Jezus Christus al onze zonden vergeven hebt en ons door uw Heilige Geest tot leden van uw eniggeboren Zoon en zo tot uw kinderen aangenomen hebt. Wij danken U, dat U ons dit met de doop bezegelt en bekrachtigt. Wij bidden U ook door Hem, uw geliefde Zoon, dat U deze broeder (zuster) door uw Heilige Geest voortdurend wilt regeren, opdat hij(zij) christelijk en godvrezend zal leven en in de Here Jezus Christus zal groeien en toenemen. Geef dat hij (zij) zo uw vaderlijke goedheid en barmhartigheid, die U hem (haar) en ons allen bewezen hebt, zal erkennen en belijden. Geef dat hij (zij) gehoorzaam onder onze enige Leraar, Koning en Hogepriester Jezus Christus zal leven en krachtig tegen de zonde, de duivel en heel zijn rijk zal strijden en overwinnen. Zo zal hij (zij) U en uw Zoon Jezus Christus en de Heilige Geest, de enige en waarachtige God, . eeuwig loven en prijzen. Amen.

FORMULIER VOOR DE OPENBARE GELOOFSBELIJDENIS

Geliefden in onze Here Jezus Christus,

Matt. 10 : 32
1 Tim. 6 : 12
1 Cor. 11 : 28, 29

U bent verschenen voor God en zijn heilige gemeente om belijdenis af te leggen van uw geloof en zo toegang te verkrijgen tot het Rom. 10 : 12 avondmaal van de Here Christus.

Wilt daarom oprecht antwoorden op de volgende vragen:

Ten eerste:

Rom. 15 : 4
2 Tim. 3 : 15
Hand. 2 : 42
Matt. 24 : 13

Belijdt u dat de leer van het Oude en Nieuwe Testament, die in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en in de christelijke kerk alhier geleerd wordt, de ware en volkomen leer der zaligheid is?
En beloofd u bij de belijdenis van deze leer door Gods genade te blijven in leven en sterven?

Ten tweede:

Gen. 17 : 7
Hand. 2 : 39
Gal. 2 : 20

Geloofd u Gods verbondsbelofte, waarvan u in de doop het teken en zegel ontvangen hebt?
En belijdt u, nu u de toegang vraagt tot het heilig avondmaal, dat u wegens uw zonden een afkeer hebt van uzelf en u voor God verootmoedigt en uw leven buiten uzelf in Jezus

- Hand. 4 : 12 Christus, de enige Verlosser, zoekt?
- Ten derde:
- Ps. 119 : 10, 105 Betuigt u, dat u van harte begeert God de Here lief te hebben en te dienen naar zijn Woord,
Ef. 4 : 20-24 te breken met de wereldse begeerten, uw oude natuur te doden en godvrezend te leven?
1 Joh. 2 : 15-17
- Ten vierde:
- Hebr. 13 : 17 Belooft u zich te zullen onderwerpen aan de kerkelijke vermaning en tucht, indien u zich
Matt. 18 : 15-17 (waarvoor God u genadig beware) in leer of leven misgaat?
- Wat is hierop uw antwoord?
- (Antwoord:) Ja.
- (Het antwoord wordt door ieder afzonderlijk gegeven, nadat zijn naam genoemd is.)
- (Daarna spreekt de voorganger:)
- 1 Petr. 5 : 10, 11 De God van alle genade, die u in Christus geroepen heeft tot zijn eeuwige heerlijkheid, Hij zal u, na een korte tijd van lijden, volmaken, bevestigen, sterken en grondvesten. Hem zij de kracht in alle eeuwigheid! Amen.

FORMULIER VOOR DE VIERING VAN HET HEILIG AVONDMAAL

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

Instelling

De apostel Paulus beschrijft de instelling van het heilig avondmaal door onze Here Jezus Christus in 1 Corinthiërs 11 : 23-29:

Want zelfheb ik bij overlevering van de Here ontvangen, wat ik u weer overgegeven heb, dat de Here Jezus in de nacht, waarin Hij werd overgeleverd, een brood nam, de dankzegging uitsprak, het brak en zei: Dit is mijn lichaam voor u, doet dit tot mijn gedachtenis. Evenzo ook de beker, nadat de maaltijd afgelopen was, en Hij zei: Deze beker is het nieuwe verbond in mijn bloed, doet dit, zo dikwijls gij die drinkt, tot mijn gedachtenis. Want zo dikwijls gij dit brood eet en de beker drinkt, verkondigt gij de dood des Heren, totdat Hij komt. Wie dus op onwaardige wijze het brood eet of de beker des Heren drinkt, zal zich bezondigen aan het lichaam en bloed des Heren. Maar ieder beproeve zichzelf en ete dan van het brood en drinke uit de beker. Want wie eet en drinkt, eet en drinkt tot zijn eigen oordeel, als hij het lichaam niet onderscheidt.

- 1 Cor. 11 : 28 Om tot versterking van ons geloof het avondmaal te kunnen vieren. moeten wij in de eerste plaats ons vooraf naar de Schrift beproeven.
- Luc. 22 : 19 In de tweede plaats moeten wij het avondmaal zo gebruiken als de Here Christus het heeft bedoeld, namelijk tot zijn gedachtenis.

Zeljbeproeving

De zelfbeproeving omvat drieërlei:

- Ten eerste moet ieder zijn zonden overdenken en beseffen dat hij Gods toorn verdient. Vanwege die zonden zal hij een afkeer krijgen van zichzelf en zich voor God verootmoedigen. Want Gods toorn over de zonde is zo groot, dat Hij (eerder dan ze ongestraft te laten) zijn geliefde Zoon Jezus Christus erom gestraft heeft met de bittere en smadelijke dood aan het kruis.
- Ten tweede dient ieder zichzelf te onderzoeken, of hij Gods vaste beloften gelooft, dat al zijn zonden hem vergeven zijn alleen om het lijden en sterven van Christus, en dat de gerechtigheid van Christus hem zo volkomen toegerekend en geschonken is, alsof hij in eigen persoon voor al zijn zonden betaald en alle gerechtigheid volbracht had.
- Ten derde eist de zelfbeproeving, dat ieder zich afvraagt of hij gezind is voortaan uit dankbaarheid met heel zijn leven God de Here te dienen en voor zijn aangezicht oprecht te wandelen. Ook moet hij bij zichzelf nagaan, of hij alle vijandschap, haat en nijd van harte aflegt en zich ernstig voorneemt voortaan in liefde en vrede met zijn naaste te leven.
- Ps. 51 : 5
Rom. 7 : 24, 25
Ps. 40 : 7-9
Jes. 53 : 5
Rom. 3 : 24
1 Cor. 1 : 30
2 Cor. 5 : 21
- Rom. 12 : 1, 2
Gal. 5 : 20, 22
1 Joh. 2 : 11
Ef. 4 : 2

*Nodiging en
terugwijzing*
Cor. 11 : 28
1 Cor. 5 : 4, 5
1 Cor. 5 : 11

Allen dan die zo gezind zijn, wil God zeker in genade aannemen en een plaats aan de tafel van zijn Zoon Jezus Christus waardig keuren. Maar allen die niet zo gezind zijn, eten en 1 drinken tot hun eigen oordeel.

Overeenkomstig het bevel van Christus en van de apostel Paulus vermanen wij daarom allen die in schandelijke zonden leven, zich van het avondmaal te onthouden en wij verkondigen hun dat zij geen deel aan het rijk van Christus hebben.

Wij noemen de volgende zondaars:

allen die niet op de HERE alleen willen vertrouwen of Hem op eigenwillige manier vereren;

allen die de naam van de HERE door vloeken of op andere wijze misbruiken;

allen die de kerkdiensten niet trouw bezoeken en de verkondiging van het Woord of de heiligheid van de sacramenten minachten;

allen die aan hun ouders of andere gezagsdragers ongehoorzaam zijn;

allen die zich aan menselijk leven vergrijpen of haat koesteren tegen hun naaste en zich niet met hem willen verzoenen;

allen die, getrouwd of ongetrouwd, hun lichaam niet rein bewaren;

allen die hebzuchtig of verkwistend een werelds leven leiden;

alle leugenaars en roddelaars;

kortom, allen die zich in hun woord en wandel als ongelovigen gedragen.

Zolang zij in hun zonden volharden, moeten zij zich van het avondmaal onthouden, opdat hun oordeel en verdoemenis niet des te zwaarder worden.

Jes. 57 : 15
1 Joh. 1 : 8

Maar, geliefde broeders en zusters, dit wordt ons niet voor gehouden om de gelovigen, verslagen van hart als ze zijn, alle moed te ontnemen, alsof alleen zij die zonder enige zonde zijn, tot het avondmaal van de Here mogen komen.

Ef. 2 : 5

Want wij komen niet tot dit avondmaal om daarmee te kennen te geven, dat wij in onszelf volmaakt en rechtvaardig zijn. Integen deel, wij erkennen, nu wij ons leven buiten onszelf in Jezus Christus zoeken, dat wij midden in de dood liggen.

Filip. 3 : 12-14
Rom. 7 : 23

Nu zijn er ongetwijfeld nog veel zonden en gebreken in ons hart en leven: wij hebben geen volkomen geloof; wij dienen God niet met zoveel ijver als wij verplicht zijn en wij hebben dagelijks met de zwakheid van ons geloof en de kwade begeerten van ons vlees te strijden.

Ps. 19 : 13, 14

Maar wij hebben door de genade van de Heilige Geest over deze zonden van harte berouw. Wij begeren tegen ons ongeloof te strijden en naar alle geboden van God te leven. Daarom mogen wij strijden en naar alle geboden van God te leven.

1 Joh. 1 : 9

Daarom mogen wij er vast van verzekerd zijn, dat geen zonde of zwakheid, die nog tegen onze wil in ons overgebleven is, kan verhinderen, dat God ons in genade aanneemt en ons waardig keurt aan deze hemelse spijs en drank deel te hebben.

Jes. 1 : 18
Joh. 6 : 51

*Gedachtenis
van Christus*

Laten wij vervolgens overdenken met welk doel de Here Christus zijn avondmaal voor ons ingesteld heeft, namelijk dat wij het tot zijn gedachtenis vieren. Wij behoren hem op deze wijze te gedenken.

Luc. 22 : 19
1 Cor. 11 : 24, 25

Overeenkomstig de beloften, die onder het Oude Testament van het begin af aan de vaders gegeven zijn, is onze Here Jezus Christus door de Vader in deze wereld gezonden en heeft Hij ons vlees en bloed aangenomen.

Joh. 1 : 14

Gal. 4 : 4

Filip. 2 : 7

Jes. 53 : 4

Matt. 3 : 15

Rom. 3 : 25

Luc. 22 : 44

Luc. 22 : 54, 63-65

Luc. 23 : 14

2 Cor. 5 : 21

Col. 2 : 14

Gal. 3 : 13

Daar liet Hij Zich boeien, opdat wij in vrijheid gesteld zouden worden.

Daarna is Hij met smaad overladen, opdat wij nooit meer te schande zouden worden.

Hij is onschuldig ter dood veroordeeld, opdat wij voor Gods gericht zouden vrijgesproken worden. Ja, Hij heeft zijn lichaam aan het kruis laten spijkeren, opdat Hij de akte van beschuldiging die tegen ons gericht was, zou wegdoen door haar aan het kruis te nagelen.

Door dit alles heeft Hij de vloek die op ons lag, op Zich genomen, opdat Hij ons met zijn zegen zou vervullen. Ja tot de allerdiepste verworpenheid en angst der hel heeft Hij Zich met lichaam en ziel vernederd aan het kruishout.

Matt. 27 : 46

Toen riep Hij uit: *Mijnt God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?* opdat wij door God aangenomen en nooit meer door Hem verlaten zouden worden. Tenslotte heeft Hij met zijn dood en bloedstorting het nieuwe testament, het verbond van genade en verzoening, voor

Hebr. 9 : 15
Joh. 19 : 30

eeuwig rechtskracht verleend, toen Hij uitriep:

Het is volbracht!

Onderwijzing

Jezus Om ons nu vast te doen geloven dat -wij tot dit genadeverbond behoren, nam de Here

1 Cor. 11 : 24, 25 bij zijn laatste paasmaal een brood, sprak de dankzegging uit, brak het, gaf het zijn discipelen en zei: *Neemt, eet, dit is mijn lichaam voor u; doet dit tot mijn gedachtenis.*

Luc. 22 : 19, 20 Evenzo nam Hij ook de beker, nadat de maaltijd afgelopen was, en Hij zei: *Deze beker is het nieuwe verbond in mijn bloed; doet dit, zo dikwijls gij die drinkt, tot mijn gedachtenis.*

Joh. 6 : 5 3-57 Dit betekent: zo dikwijls u van dit brood eet en uit deze beker drinkt, zal dat voor u een betrouwbaar onderpand zijn, dat u aan mijn hartelijke liefde en trouw herinnert en daarvan verzekert.

Ef. 5 : 2 Ik heb immers voor u, omdat u anders de eeuwige dood had moeten sterven, mijn lichaam aan het kruis in de dood gegeven en mijn bloed vergoten. En ik voed en laaf uw hongerige en dorstige zielen met dit mijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed tot het eeuwige leven. Dit is even zeker als dat dit brood voor uw ogen gebroken en u deze beker gegeven wordt en u tot mijn gedachtenis dit brood eet en uit deze beker drinkt.

Hebr. 10 : 14 Uit deze instelling van het heilig avondmaal van onze Here Jezus Christus leren wij, dat Hij ons geloof richt op zijn volkomen offer, eenmaal aan het kruis gebracht, als de enige grond van ons heil.

Joh. 6 : 51 Daar immers is Hij voor onze hongerige en dorstige zielen de ware spijs en drank van het eeuwige leven geworden. Want door zijn dood heeft Hij de oorzaak van onze eeuwige honger en kommer, namelijk de zonde, weggenomen en ons de levendmakende Geest verworven. Door die Geest, die in Hem als in het hoofd en in ons als zijn leden woont, doet Hij ons in zijn gemeenschap leven en geeft Hij ons deel aan al zijn schatten, namelijk het eeuwige leven, de gerechtigheid en heerlijkheid.

Rom. 8 : 11 Ook verbindt Hij ons onderling door dezelfde Geest als leden van één lichaam in ware broederlijke liefde. Want de apostel Paulus zegt: *Omdat het één brood is, zijn wij, hoevelen ook, één lichaam; wij hebben immers allen deel aan het ene brood.* Daarom zullen wij allen, die door het ware geloof in Christus ingelijfd zijn, samen één lichaam zijn.

Joh. 14 : 16 Omdat Christus, onze geliefde Heiland, ons eerst zo uitnemend heeft liefgehad, moeten wij ook elkaar liefde be wijzen en dat niet alleen met woorden, maar ook door onze daden.

1 Cor. 12 : 13 Omdat Christus, onze geliefde Heiland, ons eerst zo uitnemend heeft liefgehad, moeten wij ook elkaar liefde be wijzen en dat niet alleen met woorden, maar ook door onze daden.

1 Cor. 10 : 17 Hiertoe helpe ons de almachtige, barmhartige God en Vader van onze Here Jezus Christus, door zijn Heilige Geest. Amen.

Jac. 1 : 22, 23

Gebed

Laten wij, om dit alles te mogen verkrijgen, voor God ons verootmoedigen en Hem met waarachtig geloof aanroepen:

Barmhartige God en Vader, nu wij in dit avondmaal de heerlijke gedachtenis vieren aan de bittere dood van uw geliefde Zoon Jezus Christus, bidden wij U, of U door uw Heilige Geest in onze harten wilt bewerken, dat wij ons met waarachtig vertrouwen aan uw Zoon Jezus Christus hoe langer hoe meer overgeven.

Laat hierdoor onze bezwaarde en verslagen harten met zijn lichaam en bloed, ja met Hemzelf, waarachtig God en mens, gevoed worden. Onderhoud ons zo door uw Heilige Geest met het ware brood uit de hemel. Geef daardoor ook dat wij niet meer in onze zonden leven, maar Hij in ons en wij in Hem.

Geef dat wij aan het nieuwe en eeuwige testament en genade verbond zo waarachtig deel krijgen, dat wij niet twijfelen of U zult eeuwig onze genadige Vader zijn. Doe ons er vast op vertrouwen, dat U ons onze zonden nooit meer toerekent en ons als uw geliefde kinderen en erfgenamen met alle dingen voor lichaam en ziel verzorgt.

Verleen ons ook de genade dat wij blijmoedig ons kruis op ons nemen, onszelf verloochenen en onze Heiland belijden. Leer ons in alle droefheid met opgeheven hoofd onze Here Jezus Christus uit de hemel verwachten, die onze vernederde lichamen aan zijn verheerlijkt lichaam gelijk zal maken en ons voor altijd bij Zich zal nemen.

Onze Vader, die in de hemelen zijt,
uw naam worde geheiligd;
uw koninkrijk kome;
uw wil geschiede, gelijk in de hemel
alzo ook op de aarde.

Geef ons heden ons dagelijks brood;
en vergeef ons onze schulden,
gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren;
en leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.

Want van U is het koninkrijk en de kracht
en de heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen.

Belijdenis

Laten wij nu met hart en mond belijdenis doen van ons geloof door met de kerk van alle eeuwen in te stemmen:

Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper van de hemel en de aarde.

En in Jezus Christus, zijn eniggeboren Zoon, onze Here;

die ontvangen is van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria;

die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruisigd, gestorven en begraven, neergedaald in de hel;

op de derde dag opgestaan uit de doden;

opgevaren naar de hemel, en zit aan de rechterhand van God, de almachtige Vader;

vandaar zal Hij komen om te oordelen de levenden en de doden.

Ik geloof in de Heilige Geest.

Ik geloof een heilige, algemene, christelijke kerk, de gemeenschap der heiligen;

vergeving van de zonden;

opstanding van het vlees;

en een eeuwig leven.

Opwekking

Om met het ware hemelse brood Christus gevoed te worden, moeten wij niet slechts op de tekenen van brood en wijn blijven zien, maar - de harten omhoog! - op Jezus Christus zien, die in de hemel voor ons pleit aan de rechterhand van zijn Vader, zoals wij zoëven beleden hebben. Laten wij vast geloven, dat wij door de werking van de Heilige Geest even zeker met zijn lichaam en bloed aan onze zielen gevoed en gelaafd worden, als wij het heilige brood en de heilige drank tot zijn gedachtenis ontvangen.

(Bij het breken en uitdelen van het brood spreekt de voorganger.)

Uitdeling en communie

Matt.26 : 26

Luk. 22 : 19

Gal. 1 : 14

Het brood dat wij breken is de gemeenschap met het lichaam van Christus. Neemt, eet, gedenkt en gelooft, dat het lichaam van onze Here Jezus Christus gegeven is tot een volkomen verzoening van al onze zonden.

(En als hij de beker geeft:)

Matt. 26 : 27, 28

Cor. 11 : 24-26

De beker der dankzegging, waarover wij de dankzegging uit spreken, is de gemeenschap 1 met het bloed van Christus. Neemt, drinkt allen daaruit, gedenkt en gelooft, dat het kostbaar bloed van onze Here Jezus Christus vergoten is tot een volkomen verzoening van al onze zonden.

(Terwijl men aan tafel zit, kan er gelezen en gezongen worden.)

(Daarna spreekt de voorganger:)

Dankzegging

Geliefden in de Here, laten wij samen, nu de HERE aan zijn tafel onze ziel gevoed heeft, zijn naam met dankzegging prijzen:

Loofde HERE mijn ziel, en al wat in mij is zijn heilige naam;

loofde HERE mijn ziel, en vergeet niet een van zijn weldaden;

die al uw ongerechtigheid vergeeft, die al uw krankheden geneest;

die uw leven verlost van de groeve, die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheid.

Barmhartig en genadig is de HERE, lankmoedig en rijk aan goedertierenheid;

niet altoos blijft Hij twisten, niet eeuwig zal Hij toornen;

Hij doet ons niet naar onze zonden en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden;

maar zo hoog de hemel is boven de aarde,

zo machtig is zijn goedertierenheid over wie Hem vrezen.

Zover het Oosten is van het Wester, zover doet Hij onze overtredingen van ons;

gelijk zich een vader ontfermt over zijn kinderen,

ontfermt Zich de HERE over wie Hem vrezen. (Ps. 103 : 1-4, 8-13).

Rom. 8 : 32

Hij heeft ons zo liefgehad, dat Hij zijn eigen Zoon niet gespaard heeft maar voor ons allen overgegeven. Hoe zal Hij ons dan met Hem ook niet alle dingen schenken!

Rom. 5 : 8-10

Wanneer God nu zijn liefde voor ons daarin bewijst, dat Christus voor ons gestorven is toen wij nog zondaars waren, hoeveel te meer zullen wij dan, nu wij door zijn bloed gerechtvaardigd zijn, door Hem behouden worden van de toorn. Want als wij, toen wij

Rom. 10 : 9, 10
Ps. 116 : 17-19

vijanden waren, met God verzoend zijn door de dood van zijn Zoon, zullen wij veel meer, nu wij verzoend zijn, behouden worden, doordat Hij leeft.
Daarom zal ik met mond en hart de lof van de Here verkondigen van nu aan tot in eeuwigheid. Amen.

Dankgebed

Barmhartige God en Vader, wij danken U hartelijk, dat U uit grondeloze barmhartigheid ons uw eniggeboren Zoon tot een middelaar en offer voor onze zonden en tot spijs en drank van het eeuwige leven geschonken hebt. Wij danken U, dat U ons geeft een waar geloof, waardoor wij aan zulke weldaden deel krijgen.
U hebt tot sterking van ons geloof uw geliefde Zoon Jezus Christus het heilig avondmaal voor ons doen instellen. Wij bidden U, trouwe God en Vader, dat door de werking van uw Heilige Geest de vrucht van deze avondmaalsviering mag zijn, dat wij dagelijks toenemen in het ware geloof en in de gemeenschap met Christus.
Wij vragen U dit in de naam van uw geliefde Zoon Jezus Christus.
Amen.

KORT FORMULIER VOOR DE VIERING VAN HET HEILIG AVONDMAAL

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

Instelling

De apostel Paulus beschrijft de instelling van het heilig avondmaal in 1 Corinthiërs 11 : 23-29:

*Want zelf heb ik bij overlevering van de Here ontvangen, wat ik u weer overgegeven heb, dat de Here Jezus in de nacht, waarin Hij werd overgeleverd, een brood nam, de dankzegging uitsprak, het brak en zei: Dit is mijn lichaam voor u, doet dit tot mijn gedachtenis. Evenzo ook de beker, nadat de maaltijd afgelopen was, en Hij zei: Deze beker is het nieuwe verbond in mijn bloed, doet dit, zo dikwijls gij die drinkt, tot mijn gedachtenis. Want zo dikwijls gij dit brood eet en de beker drinkt, verkondigt gij de dood des Heren, totdat Hij komt. Wie dus op onwaardige wijze het brood eet of de beker des Heren drinkt, zal zich bezondigen aan het lichaam en bloed des Heren. Maar ieder beproeve zichzelf en ete dan van het brood en drinke uit de beker.
Want wie eet en drinkt, eet en drinkt tot zijn eigen oordeel, als hij het lichaam niet onderscheidt.*

Zeybeproeving
1 Cor. 11 : 28

Om tot versterking van ons geloof het avondmaal van Christus te vieren, moeten wij naar de Schrift ons beproeven. Daartoe zal ieder zijn zonden en vervloeking overdenken, zodat hij een afkeer heeft van zichzelf en zich voor God verootmoedigt.

Rom. 7 : 13-25

Verder moet ieder zichzelf onderzoeken, of hij ook Gods vaste beloften gelooft, dat hem al zijn zonden vergeven zijn, alleen om het lijden en sterven van Jezus Christus, en dat de volkomen gerechtigheid van Christus hem toegerekend en geschonken is.

Rom. 1 : 16, 17
Rom. 12 : 1, 2

Tenslotte moet ieder zich afvragen, of hij gezind is, voortaan uit dankbaarheid met heel zijn leven God de Here te dienen. Ook moet hij bij zichzelf nagaan, of hij alle haat en nijd van harte aflegt en zich ernstig voorneemt om in de liefde met zijn naaste te leven.

Nodiging en terugwijzing

Rom. 7 : 16

Allen dan die door de genade van de Heilige Geest bedroefd zijn over hun zonden, begeren tegen hun ongeloof te strijden en naar alle geboden van God te leven, wil God zeker in genade aannemen en aan de tafel van zijn Zoon Jezus Christus ontvangen. Zij mogen er zeker van zijn, dat geen zonde of zwakheid, die nog tegen hun wil in hen overgebleven is, voor God een verhindering is, hen in genade aan te nemen en hun aan deze hemelse spijs en drank deel te geven.

Gal. 5 : 16-21

Maar ieder die geen droefheid over zijn ongerechtigheid kent en zich van zijn zonden niet bekeren wil, verkondigen wij, dat hij geen deel aan het rijk van Christus heeft. Wij vermanen hem zich van het avondmaal te onthouden, want anders wordt zijn oordeel verzaard.

Gedachtenis van Christus

Filip. 2 : 7
Luc. 22 : 44

Nu heeft Christus ons bevolen, deze maaltijd tot zijn gedachtenis te houden. Daarom gedenken wij, dat onze Here Jezus Christus door de Vader in deze wereld gezonden is, ons vlees en bloed heeft aangenomen en Gods toorn van het begin tot het einde van zijn leven op aarde voor ons heeft gedragen. Wij gedenken, dat de last van onze zonden en van Gods toorn hem in de hof het bloedige zweet uitgerperst heeft, waar Hij Zich liet boeien, om ons in vrijheid te stellen. Wij gedenken, dat Hij onschuldig ter dood veroordeeld is, opdat wij voor het gericht van God zouden vrijgesproken worden; Hij heeft zijn lichaam aan het kruis laten spijkeren, en zo de vervloeking van ons op Zich geladen, opdat Hij ons met zijn zegen vervullen zou; Hij is door God verlaten, opdat

Matt.
26 : 66; 27 : 26
Gal. 3 : 13

Marc. 15 : 34   wij nooit meer door God verlaten zouden worden;
Joh. 19 : 30   Hij heeft tenslotte door Zijn dood en bloedstorting het nieuwe verbond voor eeuwig rechtskracht verleend, toen Hij uitriep: Het is volbracht.

Verzekering   Zo vaak wij nu van dit brood eten en uit deze beker drinken, worden wij, als door een onmiskenbaar teken en zegel, verzekerd van Christus' hartelijke liefde en trouw.

Luk. 22 : 19   Hij heeft immers voor ons zijn lichaam aan het kruishout in de dood gegeven en zijn bloed vergoten, om onze hongerige en dorstige zielen met zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed tot het eeuwige leven te voeden en te laven. Dit is even zeker, als aan ieder van ons dit brood en deze beker gegeven wordt en wij tot zijn gedachtenis eten en drinken.

Gemeenschap   Door zijn lijden en dood heeft Christus ook de levendmakende Geest voor ons verworven. Door die Geest doet Hij ons leven in gemeenschap met Hem en geeft Hij ons deel aan al zijn schatten. Door diezelfde Geest verbindt Hij ons ook met elkaar in echte broederlijke liefde als leden van één lichaam. Want de apostel Paulus zegt: *Omdat het één brood is, zijn wij hoe velen ook, één lichaam; wij hebben immers allen deel aan het ene brood.*
1 Cor. 10 : 17   Daarom zullen wij allen, die door het geloof in Christus ingelijfd zijn, om Christus' wil, die ons eerst zo uitnemend heeft liefgehad, samen één lichaam zijn. Wij moeten dit niet alleen met woorden, maar ook door onze daden aan elkaar bewijzen.

Verwachting van Christus' wederkomst   Christus heeft ons geboden, het avondmaal te vieren totdat Hij komt. Wij genieten aan zijn tafel een voorsmaak van de overvloed van vreugde, die Hij toegezegd heeft. Wij zien met groot verlangen uit naar zijn verschijning in heerlijkheid, naar de bruiloft van het Lam, als Hij de wijn met ons nieuw zal drinken in het koninkrijk van zijn Vader. Zo laat ons blij zijn en vreugde bedrijven en Hem de eer geven, want de bruiloft van het Lam komt.

Marc. 14 : 25
Openb. 19 : 6-9

Gebed   Laten wij de Here danken en bidden.

Barmhartige God en Vader, wij danken U hartelijk, dat U uit grondeloze barmhartigheid ons uw eniggeboren Zoon tot offer voor onze zonden en tot hemelse spijs en drank gegeven hebt.

Wij bidden U, of U in dit avondmaal door uw Heilige Geest in onze harten wilt bewerken, dat wij ons hoe langer hoe meer met vertrouwen aan uw Zoon Jezus Christus overgeven. Geef dat wij met Hem, het hemelse brood, gevoed worden en dat wij niet meer in onze zonden leven, maar Hij in ons en wij in Hem.

Versterk ons genadig in de gemeenschap van het nieuwe verbond in Christus' bloed, zodat wij niet twijfelen of U zult eeuwig onze genadige Vader zijn, die onze zonden ons nooit meer toerekent en ons met alle dingen voor lichaam en ziel verzorgt als uw lieve kinderen en erfgenamen. Verleen ons ook uw genade, dat wij blijmoedig ons kruis op ons nemen, onszelf verloochenen en onze Heiland belijden. Leer ons in alle droefheid met opgeheven hoofd onze Here Jezus Christus uit de hemel verwachten, die onze vernederde lichamen aan zijn verheerlijkt lichaam gelijk zal maken en ons voor altijd bij Zich zal nemen.

Onze Vader, die in de hemelen zijt,
uw naam worde geheiligd;
uw koninkrijk kome;
uw wil geschiede,
gelijk in de hemel alzo op de aarde.
Geef ons heden ons dagelijks brood;
en vergeef ons onze schulden,
gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren;
en leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.
Want van U is het koninkrijk en de kracht
en de heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen.

Opwekking   Om met het ware hemelse brood Christus gevoed te worden, moeten wij niet op de tekenen van brood en wijn blijven zien. Maar wij moeten onze handen tot Jezus Christus verheffen, die in de hemel voor ons pleit aan de rechterhand van zijn hemelse Vader. Laten wij vast geloven, dat wij even zeker met zijn lichaam en bloed gevoed en gelaafd worden, als wij dit brood en deze drank tot zijn gedachtenis ontvangen.

Uitdeling en   (Bij het breken en uitdelen van het brood spreekt de voorganger:)

communie

Matt. 26 : 26
Luc. 22 : 19
Gal. 1 : 4

Het brood dat wij breken, is de gemeenschap met het lichaam van Christus.
Neemt, eet, gedenkt en gelooft, dat het lichaam van onze Here Jezus Christus verbroken is tot een volkomen verzoening van al onze zonden.

(En als hij de drinkbeker geeft:)

Matt. 26 : 27, 28

De beker der dankzegging, waarover wij de dankzegging uitspreken, is de gemeenschap met het bloed van Christus. Neemt, drinkt allen daaruit, gedenkt en gelooft, dat het kostbaar bloed van onze Here Jezus Christus vergoten is tot een volkomen verzoening van al onze zonden.

1 Cor. 11 : 24-26

Daarna spreekt de voorganger:

Dankzegging

Broeders en zusters in de Here, laten wij allen, nu de Here ons aan zijn tafel gevoed heeft, zijn naam met dankzegging prijzen.

Loofde HERE, mijn ziel, en al wat in mij is, zijn heilige naam;

loofde HERE, mijn ziel, en vergeet niet een van zijn weldaden;

die al uw ongerechtigheid vergeeft, die al uw krankheden geneest;

die uw leven verlost van degroeve, die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheid.

Barmhartig en genadig is de HERE, lankmoedig en rijk aan goedertierenheid,

niet altoos blijft hij twisten, niet eeuwig zal Hij toornen;

Hij doet ons niet naar onze zonden en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden;

maar zo hoog de hemel is boven de aarde,

zo machtig is zijn goedertierenheid over wie Hem vrezen. zo ver het oosten is van het

westen, zo ver doet Hij onze overtredingen van ons;

gelijk zich een vader ontfermt over zijn kinderen, ontfermt zich de HERE over wie Hem

vrezen. (Ps. 103 : 1-4, 8-13).

Daarom zal ik met mond en hart de lof van de Here verkondigen van nu aan tot in eeuwigheid. Amen.

Dankgebed

Barmhartige God en Vader, U alleen komt de dank toe, dat wij hier aan de tafel van onze Here Jezus Christus mochten eten van het brood en drinken uit de drinkbeker, om te verkondigen de dood van onze Here als de enige grond van ons heil.

Wij loven U dat wij door uw Heilige Geest mochten genieten de vreugde van de gemeenschap met uw Zoon en de gemeenschap met elkaar.

Wij bidden U, geef dat wij, in ons geloof gesterkt door de viering van dit avondmaal, vruchten van dankbaarheid voortbrengen. Laten wij in heel ons leven tonen onze hartelijke liefde tot U en tot elkaar. Doe ons met volharding verwachten de wederkomst van onze Heiland, die ons beloofde de vrucht van de wijnstok nieuw met ons te drinken in uw koninkrijk.

U, Vader, zij de lof, en uw Zoon en de Heilige Geest, nu en in eeuwigheid. Amen.

FORMULIER VOOR DE TUCHT OVER AFKERIGE, VOLWASSEN DOOPLEDEN

*Bekendmaking
aan de gemeente*

De kerkeraad deelt met droefheid mee, dat N., die als lid van Christus' gemeente de doop heeft ontvangen, ondanks voortdurend ernstig vermaan hardnekkig volhardt in de zonde van .....

Wij hopen en bidden dat *hij* alsnog blijf zal geven van berouw en bekering, maar wanneer dit niet binnen .... plaatsheeft, is de kerkeraad genoodzaakt dit verbondskind wegens *zijn* ongehoorzaamheid aan de God van het verbond buiten de gemeenschap van de kerk te sluiten.

De gemeente wordt aangespoord *hem* in liefde te vermanen en de Here te bidden voor *zijn* bekering.

*Verklaring van
buitensluiting*

De kerkeraad deelt de gemeente met grote droefheid mee, dat N., die de heilige doop ontving als teken en zegel van de gemeenschap met Christus en zijn kerk, ondanks vele ernstige vermaningen deze gemeenschap hardnekkig is blijven verloochenen.

Daarom moet de kerkeraad er thans in de naam van de Here toe overgaan, N. buiten de gemeente var> God te sluiten en te verklaren dat *hij* geen deel heeft aan het heil van Christus, zolang *hij* zich niet bekeert.

De gemeente wordt aangespoord niet op te houden de *zondaar* in het gebed te gedenken en *hem* in liefde te vermanen, dat *hij zijn* zonde moet belijden en ermee moet breken. En laten wij ervoor zorgen, dat in niemand van ons een boos en ongelovig hart wordt gevonden door de afval van de levende God.

FORMULIER VOOR DE BEVESTIGING VAN DIENAREN DES WOORDS

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

<i>Inleiding</i>	De kerkeraad heeft u tweemaal de naam bekend gemaakt van onze beroepen predikant, broeder N., om te vernemen of iemand iets tegen zijn bevestiging had in te brengen. Daar niemand een gegrond bezwaar tegen zijn leer of leven heeft ingebracht, zullen wij nu in de naam des Heren tot zijn bevestiging overgaan.
<i>Korte Onderwijzing</i>	Met het oog hierop znl u, broeder N., en wij allen, vooraf horen wat de Heilige Schrift leert over het ambt van de dienaren des Woords.
Ef. 4 : 11, 12	God, onze hemelse Vader wil uit het verdorven menselijk geslacht een gemeente roepen en vergaderen tot het eeuwige leven. Hij wil daarvoor de dienst van mensen gebruiken. Daarom schenkt Christus vanuit de hemel ambtsdragers aan zijn gemeente. De apostel Paulus wijst daarop, wanneer hij zegt: <i>En Hij heeft zowel apostelen als profeten gegeven, zowel evangelisten als herders en leraars, om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon, tot opbouw van het lichaam van Christus.</i>
Joh. 10 : 11 1 Petr. 5 : 1-4 Jer. 3 : 15 Jer. 23 : 4	Als de goede Herder stelt Hij in voortdurende zorg voor zijn kudde herders aan om in zijn naam de schapen te weiden. Zij verzorgen deze schapen van Christus door de verkondiging van het Woord, door de bediening van de sacramenten en door de dienst der gebeden. Zo wordt de kudde gevoed en op de rechte weg geleid.
Hand. 6 : 4 1 Tim. 5 : 17	Aanvankelijk is deze taak in de christelijke kerk vervuld door de apostelen. Later stelden zij, geleid door de Geest van Christus, in elke gemeente ouderlingen aan. Volgens 1 Tim. 5 : 17 waren er ouderlingen die leiding gaven en ouderlingen die bovendien geroepen waren tot prediking en onderwijs. De laatsten noemen wij thans dienaren des Woords. Zij hebben de bediening van de verzoening ontvangen, waarover Paulus spreekt: <i>En dit alles is uit God, die door Christus ons met Zich verzoend heeft en ons de bediening der verzoening gegeven heeft, welke immers hierin bestaat, dat God in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende was, door hun hun overtredingen niet toe te rekenen, en dat Hij ons het woord der verzoening heeft toevertrouwd. Wij zijn dus gezanten van Christus, alsof God door onze mond u vermaande, in naam van Christus vragen wij u: laat u met God verzoenen.</i>
	De taak van de dienaren des Woords kunnen wij dan ook als volgt omschrijven:
2 Tim. 4 : 1, 2	In de eerste plaats moeten zij het Woord des Heren zuiver en onverkort aan hun gemeente verkondigen. Zij doen dit overeen komstig het bevel van de apostel Paulus: <i>Ik betuig u nadrukkelijk voor God en Christus Jezus, die levenden en doden zal oordelen, met beroep zowel op zijn verschijning als op zijn koningschap: verkondig het woord, dring erop aan, gelegen of ongelegen, wederleg, bestraf en bemoedig met alle lankmoedigheid en onderrichting.</i> Naar het voorbeeld van deze apostel verrichten zij dit werk in het openbaar
Hand. 20 : 20 Ef. 5 : 8-14	en bij de gelovigen thuis. Zij zullen alle dwalingen en ketterijen met Gods Woord weerleggen, de onvruchtbare werken van de duisternis ontmaskeren en de gemeente leden oproepen Gods navolgers te zijn en in het licht te wandelen. Ook is het hun taak de gemeenteleden te bezoeken, de zieken te vertroosten en de jeugd van de kerk en anderen die
2 Tim. 3 : 15	God daartoe roept, te onderwijzen in de heilige Schriften, die hen wijs kunnen maken tot zaligheid, door het geloof in Jezus Christus. Zo roepen zij door hun vermaning en vertroosting de hele gemeente tot het heil van Christus.
Hand. 2 : 42	Ten tweede is hun de bediening van de sacramenten opgedragen, omdat Christus het bedienen daarvan aan de verkondiging van het evangelie verbonden heeft. Daarom is het de taak van de dienaren des Woords de doop te bedienen naar het bevel van Christus:
Matt. 28 : 19	<i>Gaat dan heen, maakt al de volkeren tot mijn discipelen en doopt hen in de naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest.</i> Ook bedienen zij het avondmaal, waarvan
Luc. 22 : 19	ons de viering door Christus bevolen is, toen Hij zei: <i>Doet dit tot mijnt gedachtenis.</i>

Gen. 4 : 26 1 Tim. 2 : 1, 2	Ten derde is het hun taak als voorgangers van de gemeente in de eredienst de naam des Heren aan te roepen, smekingen, gebeden, voorbeden en dankzeggingen te doen voor alle mensen, voor koningen en alle hooggeplaatsten.
Tit. 1 : 7	Ten vierde behoren de dienaren des Woords, samen met de ouderlingen als beheerders van
1 Cor. 14 : 33, 40 1 Tim. 3 : 1-5 1 Petr. 5 : 2, 3 Matt. 18 : 18	het huis Gods ervoor te zorgen, dat in de gemeente alles in vrede en met goede orde toegaat, op de manier die Christus geboden heeft. Daarom zien zij toe op de leer en het leven van de gemeenteleden en hoeden Gods kudde. In opdracht van Christus bedienen zij de sleutel van de christelijke tucht, waardoor zij het koninkrijk der hemelen ontsluiten voor de gelovigen en toesluiten voor de ongelovigen. Uit dit alles blijkt hoe belangrijk het werk van de dienaren des Woords is, want hierdoor wil God mensen tot het heil brengen. Zij worden genoemd de sterren in de rechterhand van Christus, die wandelt tussen de kandelaars, zijn gemeenten. Zij dragen in dit werk grote verantwoordelijkheid. Paulus schrijft dan ook aan Timotheus:
Openb. 1 : 16, 20	<i>Wat gij van mij gehoord hebt onder vele getuigen, vertrouw dat toe aan vertrouwde mensen, die bekwaam zullen zijn om ook anderen te onderrichten.</i>
2 Tim. 2 : 2	Wanneer zij als herders van de kudde trouw zijn geweest in hun dienst, zullen zij, als de Opperherder verschijnt, de onverwelkelijke krans der heerlijkheid verwerven.
1 Petr. 5 : 4	
<i>Bevestiging</i>	<p>Geliefde broeder, u staat gereed uw ambt te aanvaarden. Wij vragen u te antwoorden voor God en zijn heilige gemeente op de volgende vragen:</p> <p>Ten eerste:</p> <p>Bent u ervan overtuigd, dat God zelf u door zijn gemeente tot deze heilige dienst heeft geroepen?</p> <p>Ten tweede:</p> <p>Aanvaardt u de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament als het enige Woord van God en de volkomen leer der zaligheid en verwerpt u alles wat daarmee in strijd is?</p> <p>Ten derde:</p> <p>Belooft u dat u overeenkomstig deze leer uw ambt trouw zult bedienen, daarbij u godvrezend zult gedragen in heel uw leven?</p> <p>Ten vierde:</p> <p>Belooft u zich te onderwerpen aan de kerkelijke vermaning en tucht, overeenkomstig de kerkorde, indien u zich in leer of leven misgaat?</p> <p>Wat is daarop uw antwoord?</p> <p><i>(Antwoord:)</i> Ja.</p> <p><i>(Aan hem die het ambt van dienaar des Woords nog niet heeft bekleed, zal door de voorganger bij het uitspreken van de volgende zegenbede de hand worden opgelegd.)</i></p>
<i>Zegenbede</i>	God, onze hemelse Vader, die u geroepen heeft tot dit ambt, versterke u, verlichte u door zijn Geest en leide u zo in de uitoefening van uw ambt, dat u daarin gehoorzaam bent en uw werk vrucht draagt, tot eer van zijn naam en tot uitbreiding van het rijk van zijn Zoon Jezus Christus. Amen.
<i>Opdracht</i>	<p>Geliefde broeder in Christus, God onze Vader heeft Zich deze Hand. 20 : 28 gemeente verworven door het bloed van zijn eigen Zoon, onze Here Jezus Christus.</p> <p>1 Tim. 4 : 12-16 De Heilige Geest heeft u tot opziener over deze gemeente aangesteld. Zie daarom toe op uzelf. Wees een voorbeeld voor de gelovigen in woord, in wandel, in liefde, in geloof en in reinheid.</p> <p>1 Petr. 5 : 2, 3 Heb Christus lief en weid zijn schapen, niet gedwongen of uit winstbejag, maar vrijwillig en vol toewijding, zoals de Here van u vraagt. Hoed u ook voor heerszuchtig optreden tegen hen die aan uw herderlijke zorgen zijn toevertrouwd.</p>

1 Tim. 5 : 17b Verkondig de zuivere leer, zodat de gemeente door uw prediking en onderwijs bewaard blijft bij Gods Woord.
2 Tim. 4 : 2 Lijd met de anderen als een goed soldaat van Christus Jezus.
1 Tim. 4 : 14 Verontachtzaam de gave niet, waarmee de Here u voor deze dienst heeft toegerust.
2 Tim. 2 : 3 Verricht uw taak met inzet van al uw krachten en met volharding.
1 Tim. 4 : 15, 16 Zo zult u niet alleen uzelf, maar ook hen die u horen, behouden en de Here zal met u zijn.

2 Tim. 4 : 2 Lijd met de anderen als een goed soldaat van Christus Jezus.
1 Tim. 4 : 14 Verontachtzaam de gave niet, waarmee de Here u voor deze dienst heeft toegerust.
2 Tim. 2 : 3 Verricht uw taak met inzet van al uw krachten en met volharding.
1 Tim. 4 : 15, 16 Zo zult u niet alleen uzelf, maar ook hen die u horen, behouden en de Here zal met u zijn.

Fil. 2 : 29 Geliefde broeders en zusters, de Here heeft deze dienaar aan u gegeven.
1 Tess. 2 : 13 Denkt eraan, dat God zelf u door hem aanspreekt. Neemt daarom de woorden, die hij naar de Schrift tot u spreekt, met blijdschap aan.
Jes. 52 : 7 Ontvangt deze dienaar met vreugde, want liefelijk zijn de voeten van hen die een goede boodschap brengen.
Rom. 10 : 15 Hebt achtung voor hem vanwege zijn werk. Bidt voor hem dat hij zijn taak naar behoren kan verrichten.
Hebr. 13 : 17 Gehoorzaamt hem en onderwerpt u aan hem, want hij waakt over uw zielen en zal voor God rekenschap moeten afleggen. Laat hij zijn werk met vreugde doen en er niet onder gebukt hoeven te gaan, want dat zou u geen nut doen.
Matt. 10 : 12, 13 Als u zo deze dienaar van de Here ontvangt, zal Gods vrede over u komen en beërft u het eeuwige leven.

Gebed

Omdat wij uit onszelf tot dit alles niet in staat zijn, willen wij de almachtige God aanroepen.

Barmhartige Vader, U vergadert door Jézus Christus, Uw Zoon, uit het verloren menselijk geslacht een gemeente tot het eeuwige leven. Wij danken U dat U die gemeente wilt vergaderen door de dienst van mensen en aan uw kerk hier deze dienaar des Woords schenkt.

Wij bidden U, wil hem door uw Geest toerusten tot de dienst waartoe U hem geroepen hebt. Verlicht zijn verstand om de Schriften te verstaan en open zijn mond, opdat hij vrijmoedig de verborgenheden van het evangelie verkondigt. Geef hem wijsheid en trouw om de kudde, waarover hij gesteld is, op de rechte weg te leiden en in christelijke vrede te bewaren. Geef hem, dat hij zijn dienst zo zal uitoefenen, dat uw kerk daardoor wordt bewaard en vermeerderd.

Bemoedig en vertroost hem door uw Geest, opdat hij standvastig blijft in moeiten en beproevingen, en eens met alle trouwe dienstknechten zal ingaan tot het feest van zijn Heer.

Wil ook allen die aan zijn hoede zijn toevertrouwd, de genade verlenen dat zij deze dienaar erkennen als door U gezonden. Geef dat zij de leer en de vermaning van Christus waarmee deze herder tot hen komt, aannemen en zich met vreugde aan zijn leiding onderwerpen. Geef dat allen door zijn dienst in Christus geloven en het eeuwige leven beërven. Verhoor ons, o barmhartige Vader, door uw geliefde Zoon, onze Here Jezus Christus. In zijn naam bidden wij u:

Onze Vader, die in de hemelen zijt,
uw naam worde geheiligd;
uw koninkrijk kome;
uw wil geschiede,
gelijk in de hemel also ook op de aarde.
Geef ons heden ons dagelijks brood;
en vergeef ons onze schulden,
gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren;
en leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.
Want van U is het koninkrijk en de kracht
en de heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen.

FORMULIER VOOR DE BEVESTIGING VAN MISSIONAIRE DIENAREN DES WOORDS

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

<i>Inleiding</i>	De kerkeraad heeft u tweemaal de naam bekend gemaakt van onze broeder N., om te vernemen of iemand wat tegen zijn bevestiging als missionaire dienaar des Woords had in te brengen. Daar niemand een wettig bezwaar tegen zijn leer of leven heeft ingebracht, zullen wij nu in de naam des Heren tot zijn bevestiging overgaan.
<i>Onderwijzing</i>	Met het oog hierop zult u, broeder N., en wij allen, vooraf horen wat de Heilige Schrift leert over het ambt van de herders of dienaren des Woords, afgezonderd om het Evangelie te prediken aan alle volken.
Openb. 5 : 9 Joh. 3 : 16, 17 Joh. 10 : 11, 12 Joh. 10 : 16	God, onze hemelse Vader, wil uit elke stam en taal en volk en natie van het menselijk geslacht een gemeente roepen en vergaderen tot het eeuwige leven. Hiertoe heeft Hij zijn eniggeboren Zoon in de wereld gezonden. Deze is gekomen als de goede Herder, die zijn leven inzet voor zijn schapen, opdat zij leven en overvloed hebben.
Hand. 2 : 39	Hij roept zijn schapen niet alleen uit Israël, maar uit alle volken en leidt hen naar zijn stal, opdat het zal worden één kudde, één Herder.
Joh. 15 : 26, 27	Om zijn kerk te vergaderen, heeft de Here Christus de Geest der waarheid gezonden. Deze Geest heeft door de apostelen getuigd dat Jezus de Christus is.
Joh. 20 : 21, 22 1 Joh. 4 : 14 Rom. 10 : 14, 15, 17 Hand. 13 : 2	Christus zelf had deze apostelen gezonden, zoals Hij door de Vader gezonden was. Zij hebben aanschouwd en getuigd, dat de Vader de Zoon gezonden heeft als Heiland der wereld. Het is de roeping van de gemeente dit getuigenis van de apostelen in de wereld te laten horen en daardoor de mensen te bewegen tot geloof in Christus de Gekruisigde. De Heilige Geest heeft van de tijd van de apostelen af de gemeente opgedragen bepaalde mannen, die God hiertoe geroepen heeft, af te zonderen tot dit werk. Om deze opdracht te vervullen, heeft de gemeente een dienaar des Woords van de Here Jezus Christus ontvangen.
Ef. 2 : 12, 13	Overeenkomstig de opdracht van de Here Christus en zijn apostelen behoort hij in de eerste plaats het Woord van God te verkondigen aan hen die zonder Christus zijn, opdat zij die veraf zijn, dichtbij komen door het bloed van Christus. Want nu zijn zij uitgesloten van het burgerrecht van Israël en vreemd aan de verbonden der belofte, zonder hoop en zonder God in de wereld. Als gezant van Christus is hem de bediening der verzoening gegeven, want God heeft in Christus de wereld met Zichzelf verzoend. Daarom zal hij in de naam van Christus vragen:
2 Cor. 5 : 19, 20 Tit. 1 : 9	<i>Laat u met God verzoenen.</i> Hij moet vasthouden aan het betrouwbare Woord naar de leer waarin hij onderwezen is, zodat hij ook in staat is te vermanen en de tegensprekers te weerleggen.
Matt. 28 : 19 Ef. 4 : 21	In de tweede plaats behoort hij hen die door het onderwijs discipelen van Christus geworden zijn, te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Hij moet hun leren onderhouden alles wat de Here Christus aan zijn gemeente bevolen heeft.
1 Cor. 11 : 23, 26	En omdat de Here Christus zijn gemeente ook heeft opgedragen zijn dood te verkondigen totdat Hij komt, behoort hij de tafel des Heren aan te richten in het midden van de vergadering der gelovigen. De gelovigen die in leer of leven zondigen, zal hij moeten vermanen. En wanneer zij zich aan de vermaningen niet storen, moet hij hen het gebruik van de sacramenten ontzeggen. Want Paulus zegt:
1 Cor. 10 : 21	<i>Gij kunt niet de beker des Heren drinken en de beker der boze geesten; gij kunt niet aan de tafel des Heren deel hebben én aan de tafel der boze geesten.</i>
Hand. 14 : 23 Tit. 1 : 5, 6 2 Tim. 2 : 2 Hand. 20 : 28 1 Tim. 5 : 22	Ten derde moet hij naar het voorbeeld en volgens de opdracht van de apostel Paulus betrouwbare mensen tot ouderlingen en diakenen aanstellen, zodra dit mogelijk is. Dezen moeten bekwaam zijn anderen te onderrichten en Gods gemeente, die Hij Zich door het bloed van zijn eigen Zoon verworven heeft, te weiden. Hij mag evenwel niemand overijld de handen opleggen.
Matt. 28 : 18 Matt. 28 : 20 Openb. 21 : 10	Tot het volbrengen van deze opdracht heeft de Here Christus, aan wie alle macht is gegeven in hemel en op aarde, zijn apostelen en in hen ook zijn gemeente met haar dienaren bemoedigd met de belofte: <i>En zie, Ik ben met u al de dagen, tot aan de voleinding der wereld.</i> Dan zal de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, zijn neergedaald uit de hemel. De belofte zal dan voor die stad in vervulling zijn gegaan:

Openb. 21 : 23b, 24 *De heerlijkheid Gods verlicht haar en haar lamp is het Lam. En de volken zullen bij haar licht wandelen en de koningen der aarde brengen hun heerlijkheid in haar.*

Uit dit alles blijkt, hoe belangrijk het werk van de missionaire dienaren des Woords is, want hierdoor wil God mensen tot het heil brengen. Zij worden genoemd de sterren in de rechterhand van Christus, die wandelt tussen de kandelaren, zijn gemeenten. Zij dragen in dit werk grote verantwoordelijkheid. Paulus schrijft dan ook aan Timotheïs:

2 Tim. 2 : 2 *Wat gij van mij gehoord hebt onder vele getuigen, vertrouw dat toe aan vertrouwde mensen, die bekwaam zullen zijn om ook anderen te onderrichten.*

2 Tim. 4 : 8 Wanneer zij in hun dienst trouw zijn geweest, ligt voor hen gereed de krans der rechtvaardigheid, die de Here, de rechtvaardige Rechter, hun zal geven.

Bevestiging U staat nu gereed, broeder N., de dienst zoals die zojuist omschreven is, in het midden van de gemeente te aanvaarden. Wil daarom voor God en zijn heilige gemeente op de volgende vragen antwoorden:

Ten eerste:

Bent u ervan overtuigd, dat God zelf u door zijn gemeente tot deze heilige dienst heeft geroepen?

Ten tweede:

Aanvaardt u de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament als het enige Woord van God en de volkomen leer der zaligheid en verwerpt u elke leer die daarmee in strijd is?

Ten derde:

Belooft u dat u overeenkomstig deze leer uw ambt trouw zult bedienen, in nauwe samenwerking met de raad van deze gemeente, daarbij u godvrezend zult gedragen in heel uw leven?

Ten vierde:

Belooft u zich te onderwerpen aan de kerkelijke vermaning en tucht, overeenkomstig de kerkorde, indien u zich in leer of leven misgaat?

Wat is daarop uw antwoord?

(Antwoord:) Ja.

Zegenbede *(Aan hem die het ambt van dienaar des Woords nog niet heeft bekleed, zal door de voorganger bij het uitspreken van de volgende zegenbede de hand worden opgelegd.)*

God, onze hemelse Vader, die u geroepen heeft tot dit ambt, versterke u, verlichte u door zijn Geest en leide u zo in de uitoefening van uw ambt, dat u daarin gehoorzaam bent en uw werk vrucht draagt, tot eer van zijn naam en tot uitbreiding van het rijk van zijn Zoon Jezus Christus. Amen.

Opdracht Geliefde broeder, God heeft u door zijn gemeente geroepen als dienaar van onze Here Jezus Christus. Ga dan in de kracht van de Heilige Geest uit tot de arbeid.

2 Tim. 1 : 8, 9 Schaam u niet voor het getuigenis van onze Here, maar wees bereid voor het Evangelie te lijden in de kracht van God, die ons behouden heeft en geroepen met een heilige roeping.

2 Thess. 3 : 1 Geliefde broeders en zusters, ontvangt u van uw kant deze dienaar in de Here met blijdschap. Bidt voor hem, dat het Woord des Heren snelle voortgang heeft en verheerlijkt wordt, evenals bij u. Vraagt de Here, of velen die zijn prediking van het evangelie zullen horen, zich tot God mogen bekeren. Smeekt onze hemelse Vader, dat Hij onze broeder (en de zijnen) behoedt op al zijn (hun) wegen.

Ps. 91 : 11 Hem nu die bij machte is ons te versterken, Hem, de alleen wijze God, zij, door Jezus Christus, de heerlijkheid in alle eeuwigheid! Amen.

Rom. 16 : 25, 27

Omdat wij uit onszelf tot dit alles niet in staat zijn, willen wij de almachtige God aanroepen.

Gebed

Barmhartige Vader, wij danken U dat U uit het verloren menselijk geslacht door de dienst van mensen U een gemeente wilt vergaderen tot het eeuwige leven. Vandaag hebt U in uw genade aan ons, uw gemeente, een dienaar gegeven om in dienst van het evangelie te arbeiden onder de volken.

Wij bidden U, wil hem door uw Geest steeds weer bekwaam maken tot de dienst waartoe U hem geroepen hebt. Wil door diezelfde Geest zijn verstand verlichten, zodat hij uw evangelie zuiver verkondigt en daardoor velen mogen komen tot geloof in de Here Jezus Christus. Schenk hem wijsheid en volharding in alle moeiten en verdrukkingen, die hem in zijn dienst kunnen overkomen. Bewaar hem op al zijn wegen. Geef hem uw genade, dat hij tot het einde vasthoudt aan uw Woord, en met al uw getrouwe dienstknechten mag ingaan tot het feest van zijn Heer.

Wij bidden U, geef ons en de gemeenten die met ons verbonden zijn in deze arbeid, uw genade, dat wij gelovig acht geven op uw werk in deze dienst van het Evangelie en uw dienaar voortdurend opdragen in onze gebeden, opdat wij ons mogen verblijden over de doortocht van het evangelie tot de einden der aarde.

Vergader al uw uitverkorenen, opdat de grote dag van Jezus Christus spoedig mag aanbreken.

Verhoor ons, o barmhartige Vader, door uw geliefde Zoon, onze Here Jezus Christus.

In zijn naam bidden wij u:

Onze Vader, die in de hemelen zijt,
uw naam worde geheiligd;
uw koninkrijk kome;
uw wil geschiede,
gelijk in de hemel alzo ook op de aarde.
Geef ons heden ons dagelijks brood;
en vergeef ons onze schulden,
gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren;
en leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.
Want van U is het koninkrijk en de kracht
en de heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen.

FORMULIER VOOR DE BEVESTIGING VAN OUDERLINGEN EN DIAKENEN

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

Inleiding (en diaken)

De kerkeraad heeft u tweemaal de namen van de broeders bekend gemaakt, die tot ouderling van deze gemeente gekozen zijn, om te vernemen of iemand iets tegen hun bevestiging had in te brengen.

Daar niemand een gegrond bezwaar tegen hun leer of leven heeft ingebracht, zullen wij nu in de naam des Heren tot hun bevestiging overgaan.

Korte onderwijzing Met het oog hierop zullen wij vooraf met elkaar luisteren naar wat de Heilige Schrift ons leert over het ambt van ouderlingen (*en diakenen*).

Christus, die als Hoofd van de kerk zit aan de rechterhand van God de Vader, regeert en verzorgt zijn gemeente op aarde. Hij wil daarvoor de dienst van mensen gebruiken. Daarom schenkt Christus ambtsdragers aan zijn gemeente.

Ef. 4 : 11, 12

De apostel Paulus wijst daarop, wanneer hij zegt: *En Hij heeft zowel apostelen als profeten gegeven, zowel evangelisten als herders en leraars om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon,*

Joh. 10 : 11
1 Petr. 5 : 1-4
Jer. 3 : 15
Jer. 23 : 4

tot opbouw van het lichaam van Christus. Daarin betoont Christus Zich de goede Herder.

In voortdurende zorg voor zijn kudde stelt Hij herders aan, om in zijn naam de schapen te weiden.

Hand. 14 : 23

Over het ambt van de ouderlingen lezen wij in het Nieuwe Testament dat de apostelen, geleid door de Geest van Christus, in elke gemeente ouderlingen, ook wel oudsten

	genoemd, aan stelden. Reeds in het Oude Testament werd met het woord oudste een persoon aangeduid, die een regeerambt bekleedt.
1 Tim. 5 : 17	Nu waren er in de eerste christelijke gemeente ouderlingen dienleiding gaven en ouderlingen die bovendien geroepen waren tot prediking en onderwijs. De laatsten noemen wij dienaren des Woords. Met hen vormen de ouderlingen de raad van Christus' gemeente.
1 Tim. 4 : 14	Door aan de ouderlingen met de dienaren des Woords de leiding van de gemeente toe te vertrouwen, beschermt Christus zijn kerk tegen heerszuchtig optreden van enkelingen.
1 Petr. 5 : 2	Over de taak van de ouderlingen spreekt het Nieuwe Testament op meer dan één plaats. Aan hen is met de dienaren des Woords toevertrouwd de gemeente te regeren en herderlijk te verzorgen.
Hand. 20 : 28-31	In de eerste plaats zien zij erop toe dat elk lid van de gemeente zich in belijdenis en wandel gedraagt naar het evangelie. Zij bezoeken trouw de leden van Christus' gemeente, om hen met het Woord van God te vertroosten, te vermanen en te onderwijzen. Zij
1, Thess. 2 : 11, 12	Woord van God te vertroosten, te vermanen en te onderwijzen. Zij wijzen hen die zich in leer of leven misgaan, terecht en dragen er naar vermogen zorg voor, dat de sacramenten niet ontheiligd worden. Over hen die volharden in hun zonde, oefenen zij de christelijke tucht.
1 Thess. 5 : 14	
Tit. 1 : 9	
Matt. 18 : 17, 18	
Tit. 1 : 7	Vervolgens behoren zij als beheerders van het huis Gods ervoor te zorgen, dat in de
1 Cor. 14 : 33	alles in vrede en met goede orde toegaat, op de manier die Christus geboden heeft. Het is hun taak erop toe te zien, dat niemand zonder wettige roeping het ambt bekleedt. Zij moeten met raad en daad de dienaren des Woords behulpzaam zijn.
	In de derde plaats zien de ouderlingen toe op leer en leven van de dienaren des Woords er mag immers geen dwaalleer verkondigd worden en de gemeente moet in elk opzicht worden opgebouwd.
Hand. 20 : 28-31	De apostel Paulus vermaant de ouderlingen erop toe te zien, dat geen wolven de schaapskooi van Christus binnendringen.
Hand. 20 : 28	
1 Tim. 3 : 1-7	Om deze taak als herder over Gods kudde trouw te kunnen vervullen, moeten de
1 Tim. 4 : 7, 8	ouderlingen de Schrift ijverig onderzoeken en zich oefenen in de dienst van God.
Marc. 10 : 45	<i>(Over de dienst der barmhartigheid leert de Schrift, dat deze</i>
Luc. 22 : 27	<i>voortvloeit uit de liefde van Christus. Hij kwam in de wereld om te</i>
Joh. 13 : 15	<i>dienen en ontfermde Zich over velen die in nood waren. In</i>
Hand. 2 : 45	<i>navolging van haar Heer zorgde de eerste christelijke gemeente</i>
Hand. 4 : 32-37	<i>ervoor, dat niemand in haar midden gebrek had. Aan ieder werd</i>
Matt. 25 : 31-46	<i>uitgedeeld naar behoefte.</i>
Rom. 12 : 13	<i>De Here roept ook nu tot het betonen van gastvrijheid,</i>
Hebr. 13 : 2, 16	<i>offervaardigheid en barmhartigheid, opdat zwakken en hulp</i>
1 Petr. 4 : 9	<i>behoevenden volop delen in de vreugde van Gods volk. In de</i>
Deut. 14 : 28, 29	<i>gemeente van Christus mag niemand ongetroost leven onder de</i>
Deut. 16 : 11, 14	<i>druk van ziekte, eenzaamheid of armoede.</i>
Deut. 24 : 19-21	<i>Térvilte ván dit dienstbetoon heeft Christus diakenen aan zijn</i>
Filip. 1 : 1	<i>gemeente geschonken. Wij lezen hoe de apostelen speciale</i>
1 Tim. 3 : 8-13	<i>ambtsdraggers lieten verkieszen, toen zij zelf door hun vele arbeid</i>
Hand. 6 : 1-7	<i>niet in staat waren deze dienst naar behoren te vervullen.</i>
Hand. 11 : 29	<i>Het is daarom de taak van de diakenen te zorgen voor de goede</i>
2 Cor. 8 en 9	<i>voortgang van dit dienstbetoon in de gemeente. Zij zullen zich</i>
1 Tim. 5 : 16	<i>door huisbezoek van de moeiten op de hoogte stellen en de leden</i>
Rom. 12 : 8	<i>van de gemeente tot hulpbetoon opwekken, de gaven inzamelen,</i>
1 Thess. 3 : 12	<i>beheren en in Christus' naam uitdelen. De diakenen behoren de</i>
2 Petr. 1 : 7	<i>gemeenteleden die Christus' liefdegaven ontvangen, met Gods</i>
Gal. 6 : 10	<i>Woord te bemoedigen en te vertroosten. Zij zullen zich met woord</i>
	<i>en daad beijveren, dat ook hierin de gemeenschap die de Heilige</i>
	<i>Geest in de gemeente werkt en aan het heilig avondmaal doet</i>
	<i>genieten, zichtbaar wordt.</i>
	<i>Zo zullen wij toenemen in liefde tot elkaar en tot alle mensen.)</i>

Bevestiging Geliefde broeder(s), u staat gereed uw ambt te aanvaarden. Wij vragen u te antwoorden voor God en zijn heilige gemeente op de volgende vragen:

Ten eerste:

Bent u ervan overtuigd, dat God zelf u door zijn gemeente tot deze dienst heeft geroepen?

Ten tweede:

Aanvaardt u de Schriften van het Oude en Nieuwe Testament als het enige Woord van God en de volkomen leer der zaligheid en verwerpt u alles wat daarmee in strijd is?

Ten derde:

Beloofst u dat u overeenkomstig deze leer uw ambt trouw zult bedienen, daarbij u godvrezend zult gedragen in heel uw leven?

Ten vierde:

Beloofst u zich te onderwerpen aan de kerkelijke vermaning en tucht, overeenkomstig de kerkorde, indien u zich in leer of leven misgaat?

Wat is daarop uw antwoord?

(Antwoord:) Ja.

(Daarop spreekt de voorganger:)

De almachtige God en Vader geve u *(allen)* zijn genade, dat u deze dienst trouw en vruchtbaar zult vervullen. Amen.

Opdracht

Ez. 33 : 6, 7

Jer. 6 : 17

Jes. 62 : 6

Hebr. 13 : 17

1 Petr. 5 : 2, 3

Broeders ouderlingen, weest samen met de dienaren des Woords trouw in het regeren van gemeente en gedraagt u als herders over Gods kudde in het vertroosten en vermanen.

Ziet erop-toe dat de gemeente blijft bij de zuivere leer en daar ook naar leeft. Neemt ter harte wat de apostel Petrus leert:

Hoedt de kudde Gods, die bij u is, nietgedwongen, manruit vrije beweging, marde wil van God, niet uit schandelijke winzucht, maar uitbereidwilligheid, niet als heerschappij voerend over hetgeen u ten deelgevallen is, maar als voorbeelden der kudde.

(Broeders diakenen, weest trouw en ijverig bij het inzamelen en beheren van degaven en deelt die blijmoedig uit aan hen die hulp nodig hebben. Bemoedig en help allen die in zorg leven of eenzaam zijn. Geef in dit alles aan de gemeente een goed voorbeeld van het dienstbetoon waartoe Christus ons allen roept.)

1 Tim. 3 : 9

1 Tim. 3 : 13

Matt. 25 : 21

Weest allen trouw in uw dienst. Bewaart de verborgenheid van het geloof in een zuiver geweten. Dan zult u zich bijzondere achting verwerven en veel vrijmoedigheid om te spreken door het geloof in Christus Jezus en eens ingaan tot het feest van uw Heer.

1 Thess. 5 : 12, 13

En u, geliefde broeders en zusters, ontvangt deze mannen als dienaren van God. Aanvaardt van harte de ouderlingen als opzieners en herders van de gemeente. Hebt grote achting voor henom hun werk. Gehoorzaamt uw voorgangers en onderwerpt u aan hen, want zij zijn het,

Hebr. 13 : 17

die waken over uw zielen, daar zij rekenschap zullen moeten afleggen. *(Zorgt dat de diakenen middelen hebben, om hun arbeid te verrichten. Weest goede rentmeesters over wat de Here u toevertrouwt en weet u in de gemeente van Christus geroepen om te dienen. Laat ieder die in de gemeente in nood verkeert, dankbaar de hulp aanvaarden, die Christus door de diakenen hem geven wil.)*

Omdat wij uit onszelf tot dit alles niet in staat zijn, willen wij de almachtige God aanroepen.

Gebed

Here God, hemelse Vader, U hebt tot opbouw van uw gemeente naast de dienaren des Woords ouderlingen en diakenen gegeven.

Wij danken U dat U ons broeders geschonken hebt die met uw Geest vervuld zijn. Verleen hun steeds meer de gaven die zij nodig hebben: wijsheid, vrijmoedigheid, onderscheidingsvermogen en barmhartigheid, opdat ieder zijn ambt vervult, zoals U dat vraagt.

Schenk hun uw genade, dat zij in hun arbeid trouw mogen voortgaan, zonder zich te laten ophouden door moeite en verdriet of door vervolging van de wereld.

Zegen deze gemeente, waarover zij gesteld zijn. Laat ieder zich aan de goede vermaning van de ouderlingen onderwerpen en hen eren om hun ambt.

(Geef ons vurige liefde tot elkaar. Maak dat wij de diakenen met blijdschap van het nodige voorzien, zodat het degenen die hulp nodig hebben, aan niets ontbreekt.)

Wij bidden U of door de dienst van ieder de heiligen toegerust mogen worden tot dienstbetoon, tot opbouw van het lichaam van Christus.

Verhoor ons, o barmhartige Vader, door uw geliefde Zoon, onze Here Jezus Christus.

In zijn naam bidden wij U:

Onze Vader, die in de hemelen, zijt,

uw naam worde geheiligd;

uw koninkrijk kome;

uw wil geschiede,

gelijk in de hemel alzo ook op de aarde.

Geef ons heden ons dagelijks brood;

en vergeef ons onze schulden,

gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren;

en leid ons niet in verzoeking,

maar verlos ons van de boze.

Want van U is het koninkrijk en de kracht

en de heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen.

FORMULIER VOOR DE BEVESTIGING VAN HET HUWELIJK IN DE GEMEENTE VAN CHRISTUS

Afkondiging

De kerkeraad maakt aan de gemeente bekend, dat N. en N., zo de Here wil, (datum) zullen trouwen. Zij hebben de kerkelijke bevestiging van hun huwelijk aangevraagd. Want zij begeren in het huwelijk, als een instelling van God, tot zijn eer en overeen komstig zijn Woord te leven. Wanneer vanuit de gemeente geen gegronde bezwaren worden ingebracht, zal de bevestiging plaats vinden in een dienst van Woord en gebed op ... om ... te ...

Inleiding

Gemeente van onze Here Jezus Christus, de kerkeraad heeft u tweemaal bekend gemaakt, dat N. en N. de kerkelijke bevestiging van hun huwelijk hebben aangevraagd. Vanuit de gemeente zijn geen gegronde bezwaren tegen de bevestiging ingediend. Daarom zullen wij onder aanroeping van Gods naam daartoe overgaan. Laten wij vooraf uit de Schrift horen, hoe God het huwelijk heeft ingesteld als gave en opdracht aan man en vrouw.

Instelling

Gen. 1 : 27, 28

In Genesis 1 lezen we dat God na de schepping van hemel en aarde de mens schiep naar zijn beeld. Hierop volgen meteen de woorden: *Man en vrouw schiep Hij hen. God zegende hen en God zei tot hen: Weest vruchtbaar en wordt talrijk; vervult de aarde en onderwerpt haar, heerst over de vissen der zee en over het gevogelte des hemels en over het gedierte dat op de aarde kruipt.*

Dat de HERE de instelling van het huwelijk noodzakelijk achtte, blijkt duidelijk uit Genesis 2. We lezen daar immers dat Hij zei:

Gen. 2 : 18-23

Het is nietgoed dat de mens alleen zij. Ik zal hem een hulp maken die bij hem past. Toen Adam in het paradijs aan de dieren namen gaf, merkte hij dat hij voor zichzelf geen hulp vond die bij hem paste. Daarop deed God een diepe slaap over Adam komen. Hij nam een van zijn ribben en bouwde die tot een vrouw. En Adam zong, toen God haar bij hem bracht:

*Dit is nu eindelijk been van mijn gebeente
en vlees van mijn vlees;
deze zal 'mannin' heten,
omdat zij uit de man genomen is.*

Gen. 2 : 24

Matt. 19 : 5

Matt. 19 : 6

Deze hechte band tussen man en vrouw houdt in dat zij een eigen gezin gaan vormen.

Daarom zal, zo lezen we, een man zijn vader en moeder verlaten en zijn vrouw aanhangen en zij zullen tot één vlees zijn. Christus heeft deze woorden over het huwelijk als instelling van God bevestigd en voegde daaraan toe: *Hetgeen God samengevoegd heeft, scheidt de mens niet.* Hieruit leren wij, dat God in zijn wijsheid man en vrouw samen brengt en hen in diepe levenseenheid aan elkaar verbindt. Wanneer nu een man en een vrouw elkaar willen toebehoren, zijn zij volgens Gods ordening verplicht een huwelijksverbond aan te gaan. Zo zal iedere man zijn eigen vrouw hebben en iedere vrouw haar eigen man.

1 Cor. 7 : 2

1 Cor. 6 : 19

Matt. 5 : 31, 32

Matt. 19 : 3-9

Mal. 2 : 13-16

Dan wordt ontucht vermeden en zal ons lichaam, dat immers een tempel is van de Heilige Geest, niet verontreinigd worden.

Omdat God wil dat de band van het huwelijk niet verbroken wordt, waarschuwt Hij ons in de Schrift op verscheidene plaatsen tegen het kwaad van de echtbreuk, dat Hij zeker niet ongestraft zal laten.

1 Cor. 7 : 10-14 Maar de gehuwden die elkaar trouw blijven zal Hij zegenen, en verenigd als ze zijn door zijn hand, zal niets hen in dit leven van elkaar mogen scheiden.

Doel Gods Woord onderwijst ons ook over het doel van het huwelijk. Ten eerste zullen man en vrouw in liefde en met vreugde elkaar toebehoren en in alle dingen van het tijdelijke en eeuwige leven elkaar trouw helpen.

Gen. 1 : 28 Vervolgens zullen zij onder de zegen van God, die gezegd heeft *weest vruchtbaar en wordt talrijk*, meewerken aan de uitbreiding van het menselijk geslacht. Zij moeten hun kinderen, wanneer zij die van God ontvangen, opvoeden in de kennis en dienst van de HERE, tot zijn eer, tot opbouw van zijn kerk en tot heil van die kinderen.

De verhouding in het huwelijk Laten we nu ook luisteren naar wat de Schrift zegt over de verhouding tussen man en vrouw in het huwelijk.

Ef. 5 : 22-33 De apostel Paulus leert ons, dat de eenheid van man en vrouw in het huwelijk een diepe betekenis heeft. Hij spreekt van een grote verborgenheid en heeft dan het oog op Christus en de gemeente.

Zoals Christus het hoofd is van de kerk, en gezag over haar heeft, zo heeft de man als hoofd gezag over zijn vrouw. Zoals Christus zijn gemeente leidt, verzorgt en beschermt, behoort de man zijn vrouw liefdevol te leiden, te verzorgen en te beschermen. Zoals de gemeente zich laat leiden door Christus, zo moet de vrouw zich gehoorzaam toevertrouwen aan de leiding van haar man, ze moet hem volgen en helpen, in alle dingen die naar Gods wil zijn. Door zo elkaar te aanvaarden, zullen man en vrouw hoe langer hoe meer de eenheid van Christus en zijn gemeente vertonen.

Belofte Aan de opdracht van God om als man en vrouw naar zijn Woord te leven, heeft Hij rijke beloften verbonden. De HERE wil zegenen wie als getrouwden Hem vrezen en zijn geboden eerbiedigen.

Ps. 128 : 1, 2 We lezen immers in Psalm 128 de belofte: *Welzalig ieder die de HERE vreest, die in zijn wegen wandelt, want gij zult eten de opbrengst van uw handen; welzalig gij, het zal u welgaan.*

Ps. 10 : 14 Vanwege de zonde zullen zorg, moeite en verdriet de gehuwden niet bespaard blijven. Maar zij mogen dan leven in het vertrouwen dat de HERE hen helpen zal met zijn vaderlijke hand. Zij mogen vast geloven dat de HERE hun schuld wil vergeven, zoals zij ook elkaar hun zonden en tekortkomingen vergeven. Door Christus Jezus onze Here wordt het huwelijk immers geheiligd en dienstbaar gemaakt aan de komst van zijn koninkrijk.

Ef. 4 : 32

(De voorganger verzoekt het bruidspaar op te staan.)

Wederzijdse verplichtingen Bruidegom en bruid, hoort nu naar wat de Here in zijn Woord van u vraagt.

1 Petr. 3 : 1-7 Bruidegom, heb uw vrouw lief als uw eigen lichaam, zoals Christus zijn gemeente liefheeft: geef haar leiding, verzorg en bescherm haar.

Ef. 5 : 22-33
1 Tim. 2 : 8-15

Wees trouw in de uitoefening van uw beroep, zodat u in staat bent uw gezin te onderhouden en andere mensen te helpen. Vrees de Here en leef verstandig met uw vrouw en bewijs haar

1 Petr. 3 : 7 eer. Zij is immers ook mede-erfgenaam van Gods genade in dit en het toekomstige leven. Dan zullen uw gebeden ook niet belemmerd worden.

1 Petr. 3 : 3-6

Bruid, heb uw man lief, aanvaard gehoorzaam zijn leiding en volg hem, zoals de gemeente zich door Christus laat leiden. Vrees de Here, wees uw man tot hulp, en zorg ook goed voor uw gezin. Leef ingetogen en tooi u met het sieraad van goede werken, die God wil belonen in dit en het toekomstige leven.

Blijft elkaar trouw en weest zo zegenrijk werkzaam op de plaats die God u geeft in de gemeente en in de samenleving.

Vragen aan het bruidspaar U hebt nu gehoord dat het huwelijk door God is ingesteld en ook is u voorgehouden, hoe de Here wil dat u daarin leven zult.

Verklaart u hier voor God en zijn heilige gemeente, dat het uw oprechte voornemen is in uw huwelijk overeenkomstig Gods wil te leven?

(Antwoord:) Ja.

Onze Here God verlene u door zijn Heilige Geest de kracht om uw belofte, die u gegeven hebt bij het begin van uw huwelijk, na te komen, al de dagen die Hij u samen schenken wil.

Geeft nu elkaar de rechterhand en antwoordt op de volgende vragen.

(De voorganger vraagt aan de bruidegom:)

N., belooft u hier voor God en zijn heilige gemeente, nu u N. tot uw vrouw genomen hebt, haar in liefde te leiden, te verzorgen en te beschermen?

Zult u heilig met haar leven, haar nooit verlaten, maar haar trouw blijven in goede en kwade dagen, in rijkdom en armoede, in gezondheid en ziekte, totdat de dood u zal scheiden? Belooft u zo in uw huwelijk overeenkomstig het Evangelie te willen leven?

(Antwoord:) Ja.

(De voorganger vraagt aan de bruid:)

N., belooft u hier voor God en zijn heilige gemeente, nu u N. tot uw man genomen hebt, hem in liefde te volgen, voor hem te zorgen en hem te helpen, in alle dingen die naar Gods wil zijn? Zult u heilig met hem leven, hem nooit verlaten, maar hem trouw blijven, in goede en kwade dagen, in rijkdom en armoede, in gezondheid en ziekte, totdat de dood u zal scheiden? Belooft u zo in uw huwelijk overeenkomstig het Evangelie te willen leven?

(Antwoord:) Ja.

(De voorganger spreekt tot het bruidspaar:)

Zegen

De Vader van alle barmhartigheid, die u door zijn genade tot dit huwelijk geroepen heeft, verbindt u met ware liefde en trouw en geve u zijn zegen. Amen.

Gebed

Laten we nu de naam van de Here aanroepen in dankzegging en gebed. (Eventueel knielt hierbij het bruidspaar.)

Almachtige God en Vader, wij roemen uw wijsheid en goedheid die U openbaart in al uw werken, ook in de instelling van het huwelijk. U hebt in het paradijs gezegd dat het niet goed is, dat de mens alleen blijft. U gaf Adam een hulp die bij hem paste en U bracht hen samen, opdat zij die twee waren, één zouden zijn. Ook deze bruidegom en bruid hebt U tot het huwelijk geroepen. Wij danken U dat U hen aan elkaar hebt verbonden. En wij bidden U, wil hun uw Heilige Geest geven, zodat zij in een vast geloof heilig leven naar uw wil en de macht van de zonde weerstaan. Verhef uw aangezicht over hen en leid hen in voorspoed en tegenspoed aan uw vaderhand.

Schenk hun uw zegen, zoals U de gelovige vaders Abraham, Izak en Jacob gezegend hebt. Betoon U aan hen de trouwe God van het verbond en ook aan hun kinderen, als het U behaagt hun die te geven. Verleen hun wijsheid en kracht om die kinderen dan godvrezend op te voeden tot eer van uw heilige naam, tot opbouw van uw gemeente en tot verbreiding van het evangelie. Geef dat zij in gemeenschap met Christus leven en in oprechte liefde elkaar trouw blijven tot eer van U en tot zegen van hun naasten.

Doe hen met heel uw kerk uitzien naar de grote dag van de bruiloft van het Lam.

Wil ons horen, barmhartige Vader, door Jezus Christus, uw Zoon, die met U en de Heilige Heest leeft en regeert in eeuwigheid. Amen.

Slotzegen

Onze trouwe God en Vader vervulde u met zijn genade en geve u, dat u vele jaren in liefde en eensgezindheid heilig voor Hem zult leven. Amen.

Artikel 58

Voorlopig vastgestelde tekst van liturgische formulieren en gebeden.

FORMULIER VOOR DE UITSLUITING UIT DE GEMEENTE VAN CHRISTUS

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

*Eerste
zich*

De kerkeraad moet u met droefheid meedelen, dat een broeder(zuster) uit de gemeente

Aankondiging

heeft schuldig gemaakt aan.....

Ondanks vele vermaningen waren er geen blijken van berouw. Daarom heeft de kerkeraad *hem* moeten afhouden van het heilig avondmaal. Dit heeft helaas niet mogen leiden tot *zijn* bekering. Ook voortgaande vermaningen zijn vruchteloos gebleven.

De kerkeraad ziet zich nu geroepen de tuchttoefening voort te zetten en zal tot uitsluiting van deze *broeder* moeten overgaan, wanneer *hij* zich niet bekeert van *zijn* zonde. De kerkeraad deelt u dit nu voor de eerste keer mee. Hij roept u met klem op, de Here te bidden of Hij deze *broeder* tot bekering wil brengen.

*Tweede
Aankondiging*

Gemeente van onze Here Jezus Christus,
De kerkeraad heeft u reeds eerder meegedeeld, dat een *broeder* zich heeft schuldig gemaakt aan.... U hebt toen vernomen, dat *hem* het heilig avondmaal ontzegd was, omdat *hij* zich niet wilde bekeren. Ook na voortgezette uitoefening van de tucht is bij deze *broeder* niets van bekering gebleken. Integendeel, alle vermaningen bleven vruchteloos. Nadat de kerkeraad de instemming heeft ontvangen van de classis, deelt hij u mee, dat hij ingrijpender tuchtmaatregelen moet nemen. Met diepe ernst roept de kerkeraad u op, de betrokken *zondaar* liefdevol te vermanen. *Zijn* naam is .....

Bid de Here, of Hij deze *broeder* nog tot bekering wil brengen, zodat de zonde uit de gemeente gebannen en de *zondaar* behouden wordt.

*Derde
aankondiging*

Gemeente van onze Here Jezus Christus,
De kerkeraad was helaas tot twee keer toe genoodzaakt u mee te delen dat *broeder*... zich heeft schuldig gemaakt aan .....

U hebt toen vernomen, dat *hij* zich niet wilde bekeren en dat *hem* het heilig avondmaal is ontzegd. De kerkeraad moest ingrijpender tuchtmaatregelen treffen. Maar tot nu toe is van bekering bij deze *broeder* geen sprake. Integendeel, alle vermaningen zijn vruchteloos gebleven.

Daarom deelt de kerkeraad u voor de derde en laatste keer mee, dat hij met deze *broeder* verder moet handelen.

Indien *hij* zich niet bekeert, zal *hij* op ..... uit de gemeenschap van de kerk worden uitgesloten. Voor het laatst roept de kerkeraad u dringend op *hem* liefdevol te vermanen. Bid de Here vurig of Hij deze *broeder* nog tot bekering wil brengen, zodat *hij* zich niet tot het uiterste verhardt.

*Verant-
woording*

Gemeente van onze Here Jezus Christus,
De kerkeraad heeft u tot drie keer toe bekend gemaakt, dat *broeder* N. in zonde leeft. Het doel van die afkondigingen was, dat *hij* zich door uw gebeden en vermaningen tot God zou bekeren en verlost zou worden uit de macht van de satan, die *hem* in zijn greep houdt. Maar helaas heeft niemand de kerkeraad bericht, dat er bij deze *broeder* ook maar een spoor van berouw op te merken valt. Toch is *hij* door velen gewaarschuwd. *Zijn* schuld, die op zichzelf al ernstig is, wordt nog verzaamd, doordat *hij* in de zonde volhardt. De kerkeraad heeft lang geduld met *hem* gehad, maar weet zich nu geroepen over te gaan tot het laatste redmiddel dat God in zijn Woord geboden heeft, namelijk de uitsluiting uit de gemeente.

1 Cor. 5 : 5
Deze uitsluiting dient om *hem* tot schaamte over *zijn* zonde te brengen, en om te verhinderen dat dit verziekte lid het hele lichaam, namelijk Christus' gemeente, aantast. Bovenal wordt voorkomen dat Gods naam gelasterd wordt.

Uitsluiting
Mattheus 18 : 18
Joh. 20 : 23
1 Cor. 5 : 13

Christus heeft de uitoefening van de tucht opgedragen aan zijn ambtsdragers met de woorden: al wat gij op aarde bindt, zal gebonden zijn in de hemel.

Daarom verklaren wij als opzieners van deze gemeente in de naam van onze Here Jezus Christus, dat N. die zichzelf reeds uit de gemeente van Christus uitgesloten heeft, heden uitgesloten wordt.

Mattheus 18 : 17

Hij is nu buiten de gemeenschap met Christus gesteld. *Hij* heeft geen deel meer aan de sacramenten. *Hij* staat nu buiten de geestelijke weldaden die God aan zijn gemeente schenkt. Zolang *hij* in *zijn* zonden volhardt, zal *hij* naar het bevel van Christus voor u zijn als een heiden en een tollenaar.

*Oproep tot de
gemeente*

Wij roepen u op *hem* niet als uw vijand te beschouwen. Integendeel, tracht *hem* te vermanen zoals men een broeder doet.

2 Tess. 3 : 14-15	Maar ga ook geen te nauwe banden met <i>hem</i> aan. Laat <i>hem</i> daardoor merken, dat <i>hij</i> zich bekeren moet. Deze uitsluiting, gemeente, is voor ons een waarschuwend voorbeeld.
1 Cor. 10 : 12	Laten wij toch de Here vrezen en nauwkeurig op onszelf letten. Want wie meent te staan, moet toezien, dat hij niet ten val komt. Blijf in de gemeenschap met de Vader en zijn Zoon Christus en ook met alle oprechte christenen, om zo het eeuwige leven te verkrijgen.
Hebreeën 12 : 1, 2 1 Petrus 5 : 8 Lucas 22 : 46	U hebt gezien op welke manier onze afgesneden <i>broeder</i> langzamerhand het spoor bijster is geraakt. Leer hieruit, hoe sluw de satan te werk gaat, wanneer hij mensen in het verderf stort en hen afkerig maakt van Gods Woord en de sacramenten. Weersta het kwaad in het begin. Leg af alle last en de zonde, die ons zo licht in de weg staat. Loop met volharding de wedloop, die voor ons ligt. Laat ons oog daarbij alleen gericht zijn op Jezus, de leidman en voleinder van het geloof. Wees nuchter, waak en bid, opdat u niet in verzoeking valt.
Hebreeën 4 : 7	Heden, wanneer u de stem van de Here hoort, verhard u niet. Bewerk uw behoud met vrees en beven. Laat ieder berouw hebben over zijn zonden, zodat we niet opnieuw door de Here vernederd worden en over een ander gemeentelid bedroefd zouden moeten zijn. Leef eensgezind en godvrezend.
Filippenzen 2 : 13	Alleen God, die in ons werkt het willen en het werken naar zijn welbehagen, is machtig ons te leiden op de weg van zijn geboden. Laten wij daarom zijn naam aanroepen met belijdenis van onze zonden:
<i>Gebed</i>	Rechtvaardige God, barmhartige Vader, wij klagen onszelf aan vanwege onze zonden. Wij erkennen dat wij de droefheid en smart over de afsnijding van onze <i>broeder</i> verdiend hebben. Ja, wij zijn allen waard van U afgesneden en verbannen te worden om onze overtredingen. Maar Here, wees ons om Christus' wil genadig. Wij hebben berouw over onze zonden en vragen U om vergeving. Geef dat wij ons steeds meer inspannen U te dienen. Laten wij voortdurend op onze hoede zijn voor besmetting door de wereld en door hen die van U zijn afgedwaald.
Ezechiël 18 : 23; 33 : 11	U verheugt Zich niet in de dood van de zondaar, maar wel hierin, dat hij zich bekeert en leeft. Daarom mogen wij in ons midden weer opnemen allen die tot U terugkeren. Geef dat wij ons inspannen, zowel door onze vermaningen als door ons goede voorbeeld, deze afgesneden <i>broeder</i> en anderen die in ongeloof leven, terug te brengen tot U. Zegen onze vermaningen, zodat wij ons kunnen verblijden over allen die ons nu reden tot droefheid geven. Onze Vader, die in de hemelen zijt, uw naam worde geheiligd; uw koninkrijk kome; uw wil geschiede, gelijk in de hemel alzo ook op de aarde. Geef ons heden ons dagelijks brood; en vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren; en leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze. Want van U is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen.

FORMULIER VOOR DE WEDEROPNEMING IN DE GEMEENTE VAN CHRISTUS

Aankondiging Gemeente van onze Here Jezus Christus,

De kerkeraad maakt u het volgende bekend:
Destijds werd broeder (zuster) N. uitgesloten uit de gemeente van Christus. Nu kunnen wij u met blijdschap meedelen, dat de Here deze tuchttoefening evenals de vermaningen en gebeden van de gemeente heeft willen gebruiken om *hem* tot berouw over *zijn* zonden te brengen. *Hij* begeert nu weer in de gemeenschap van de kerk opgenomen te worden. Omdat Christus ons beveelt, de zondaar die zich bekeert, met blijdschap weer op te nemen, zal de uitsluiting van de genoemde *broeder* opgeheven worden. *Hij* zal weer in de

gemeenschap der kerk ontvangen worden en toegelaten tot de viering van het aanstaande avondmaal.

Indien iemand hiertegen een wettig bezwaar heeft, verzoeken wij hem dit binnen . . . . . dagen aan de kerkeraad mee te delen. Nu reeds willen wij God danken voor zijn ontferming over deze *broeder* en de Here bidden dat Hij zijn werk aan *hem wil* voltooien tot *zijn* eeuwig heil. Amen.

(Wanneer binnen de gestelde termijn geen wettig bezwaar is ingebracht, zal vóór de eerstkomende avondmaalsviering de wederopneming van de uigesloten *broeder* plaatsvinden op de volgende wijze:)

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

Verantwoording

Onlangs hebben wij u meegedeeld dat *broeder* N. berouw heeft over *zijn* zonde en weer begeert opgenomen te worden in de gemeente van Christus. Niemand heeft hiertegen een wettig bezwaar ingebracht.

Daarom willen wij *hem* nu opnieuw in de gemeente opnemen. Christus leert ons dat zijn kerk bevoegdheid heeft, niet alleen uit te sluiten, maar ook weer op te nemen in haar gemeenschap. Zo sprak Hij tot zijn apostelen:

Mattheus

18 : 18

Ezechiël

18 : 23; 33 : 11

2 Cor. 2 : 7

Voorwaar, Ik zeg u, al wat gij op aarde bindt, zal gebonden zijn in de hemel, en al wat gij op aarde ontbindt, zal ontbonden zijn in de hemel

.Omdat God zelf in zijn Woord verklaart, dat Hij geen welgevallen heeft aan de dood van de goddeloze, maar veeleer hieraan dat hij zich bekeert van zijn wegen en leeft, moet de kerk bereid zijn de berouwvolle zondaar weer in haar midden op te nemen.

Ieder die zich oprecht bekeert en weer in de gemeente wordt opgenomen, mag ervan verzekerd zijn, dat God zelf *hem* in genade heeft aangenomen.

Johannes 20 : 23

Christus zei immers: *Wien gij hun zonden kwijtscheldt, dien zijn ze kwijtgescholden.*

Vragen

Voordat wij nu overgaan u, *broeder* N., weer op te nemen in de gemeente, vragen wij u te antwoorden op de volgende vragen:

Verklaart u voor God en zijn gemeente dat u oprecht berouw hebt over de zonde waarin u destijds volhardde, waarom u uit de gemeente moest worden uitgesloten?

Gelooft u van harte dat de Here uw zonden om Christus' wil vergeven heeft en u in zijn genade aanneemt?

Begeert u dan ook in de gemeente van Christus weer opgenomen te worden en belooft u voortaan godvrezend te leven, overeenkomstig het gebod van de Here?

Wat is hierop uw antwoord?

(Antwoord:) Ja.

Verklaring

In de naam van onze Here Jezus Christus verklaren wij als opzieners van deze gemeente dat u, N., niet langer uit de gemeente van God uitgesloten, maar daarin weer opgenomen bent.

Wij verkondigen u dat u staat in de gemeenschap van Christus, en deel hebt aan de sacramenten en aan alle geestelijke weldaden die God aan zijn gemeente schenkt.

Filippenzen 1 : 6

De eeuwige God die in u een goed werk begonnen is, zal naar zijn belofte dit ten einde toe voortzetten tot op de dag van Christus Jezus. Amen.

Opwekking

Geliefde *broeder*, wees er zeker van, dat de Here u weer in genade heeft aangenomen.

Wees op uw hoede voor de listen van de duivel en voor de boosheid van de wereld en van uw eigen hart, opdat u niet weer in de zonde verstrikt raakt.

Heb Christus vurig lief, want veel zonden zijn u vergeven.

Lucas 15 : 32

Lucas 15 : 10

En u, gemeente, ontvang deze *broeder* liefdevol.

Wees blij dat *hij* die dood was, weer levend is geworden en die verloren was, weer gevonden is.

Verheug u met Gods engelen over deze zondaar die zich bekeerde. Houd *hem* niet langer voor een buitenstaander maar voor een *broeder* en mede-erfgenaar van Christus.

Gebed

Laten wij nu de Here danken en Hem om zijn genade aanroepen:

Ps. 130 : 4

Barmhartige God en Vader, wij danken U door Christus Jezus dat U onze *broeder N.* bekeerd hebt tot het leven met U en ons daar door blijdschap geeft.

Wij bidden U, bewijs *hem* de genade dat *hij* steeds vaster overtuigd mag worden van de vergeving van *zijn* zonden. Laat de vrucht hiervan zijn, dat *hij U* dient met grote blijdschap. Stel *hem* die eerst velen aanstoot gaf door *zijn* zonden, nu voor velen tot zegen door *zijn* bekering. Doe *hem* met volharding de weg van uw geboden gaan.

Wij vragen u ook, leer ons allen door de terugkeer van deze eens uitgesloten *broeder* dat bij U vergeving is, opdat Gij gevreesd wordt.

Geef dat wij nu samen met deze *broeder* als mede-erfgenaar van het eeuwige leven U dienen met kinderlijke eerbied en overgave al de dagen van ons leven, door onze Here Jezus Christus.

In zijn naam bidden wij U:

Onze Vader, die in de hemelen zijt,
uw naam worde geheiligd;
uw koninkrijk kome;
uw wil geschiede,
gelijk in de hemel also ook op de aarde.
Geef ons heden ons dagelijks brood;
en vergeef ons onze schulden,
gelijk ook wij vergeven ons schuldenaren;
en leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.
Want van U is het koninkrijk en de kracht
en de heerlijkheid tot in eeuwigheid. Amen.

GEBED (Orde van dienst a.)

*Schuldbelijdenis
en gebed
om vergeving*

Heilige God en Vader, wij verootmoedigen ons voor U, omdat wij zo vaak en zo zwaar tegen U gezondigd hebben. Wij belijden dat wij niet anders dan de eeuwige dood verdiend hebben, indien U met ons in het gericht gaat. Want wij zijn in zonden ontvangen en in ongerechtigheid geboren, waardoor allerlei kwade begeerten in ons wonen, die strijden tegen U en onze naaste. Bovendien overtreden wij nog dagelijks uw geboden met gedachten, woorden en daden.

Wij lieten na wat U ons geboden had, en wat ons verboden was, deden wij. In dit alles hebben wij zo tegen U gezondigd, dat wij niet meer waard zijn uw kinderen te heten noch onze ogen op te slaan tot U in de hemel. Wij belijden het U met schaamte en het maakt ons klein. Maar tegelijk doet het ons roemen in uw ontferming over ons in Christus. Wij weten immers, dat U geen behagen hebt in de dood van de zondaar, maar daarin, dat hij zich bekeert en leeft. Uw barmhartigheid is oneindig over allen die U aanroepen in waarheid. Daarom komen wij tot U in het vertrouwen op onze Middelaar Jezus Christus, die als het Lam Gods de zonde van de wereld wegneemt. Ontferm U over ons en vergeef al onze zonden om Christus' wil. Was ons in de fontein van zijn bloed, opdat wij rein worden. Bedek onze naaktheid met de mantel van zijn gerechtigheid om de eer van uw naam.

Schrijf naar uw belofte uw wetten in onze harten, en geef ons lust en kracht ze te volbrengen, tot uw lof en tot opbouw van uw gemeente.

*Voor de
verbreiding van
het evangelie*

Omdat U ons bevolen hebt, Vader, dat wij voor alle mensen bidden, vragen wij, dat U uw zegen wilt geven over uw heilig evangelie.

Laat het overal verkondigd en aangenomen worden, zodat de hele aarde vervuld wordt met de kennis van uw naam. Bekeer de onwetenden en sterk de zwakken in het geloof; en leer ieder niet alleen met woorden, maar ook met daden uw heilige naam te eren, roemen en prijzen. Zend daartoe arbeiders uit in uw wijngaard en rust hen zo toe met gaven, dat zij hun dienst trouw volbrengen.

Weersta alle valse leraars, die de eer van uw naam niet zoeken en evenmin zich bekommeren om het heil van de arme zondaren. Geef ook dat de gemeenten die U overal vergadert, door de kracht van uw Woord en Geest één blijven in het ware geloof. Richt het rijk van de satan te gronde en doe de volkomenheid van uw rijk komen, waarin U alles zult zijn in allen.

Wij bidden u voor de zending onderjoden en heidenen en voor alle arbeid onder hen die van uw waarheid zijn afgeweken. Breng nog velen uit de duisternis tot uw licht en voer uw dwalende schapen tot de kudde van Christus terug.

Zegen het herderlijk vermaan dat uw ambtsdragers doen uitgaan tot hen die in hun zonde volharden, en geef dat wij allen onze naaste die van U dreigt af te wijken, terecht helpen in een geest van zachtmoedigheid. Gedenk alle onderwijs dat gegeven wordt overeenkomstig uw heilig Woord. Zegen de opleiding tot de dienst des Woords, onze hoogleraren, lectoren en studenten. Geef dat zij die aan scholen en universiteiten studeren, door uw Geest geleid en in uw waarheid bevestigd worden. Zegen ook het verenigingswerk van ouderen en jongeren, dat gericht is op de heiliging van uw naam en de komst van uw rijk.

*Voor de overheid
en de stijd-
krachten*

Wij bidden U voor onze Koningin en haar huis en voor allen die U over ons gesteld hebt. Maak hen gehoorzaam aan Jezus Christus, de Koning van alle koningen, en leid hen in al hun handelingen en beslissingen door uw Geest. Breek door hen als uw dienaars het rijk van de duivel af, en geef uw kerk, dat zij onder hen een stil en rustig leven mag leiden in alle godsvrucht en waardigheid. Zegen onze strijdkrachten die geroepen zijn tot de verdediging van ons vaderland en tot het handhaven van vrede, vrijheid en gerechtigheid. Sterk onze broeders in militaire dienst en behoed hen naar lichaam en ziel. Bemoedig vooral hen die ver van huis gelegerd zijn, door de wetenschap dat de gemeente hen draagt in haar gebeden.

*Voor de
vervolgde kerk*

Wij bidden U ook voor onze broeders en zusters die om de naam van Christus vervolging lijden. Vertrouwt hen zo met uw Heilige Geest, dat ze zich erover verblijden aan het lijden van Christus deel te mogen hebben. Laat niet toe, dat uw naam op aarde wordt uitgeroeid, opdat de vijanden van uw Woord zich daarop niet beroemen. Verlos de gevangen christenen uit hun verdrukking. Maar indien het uw wil is, dat zij met hun dood aan de waarheid getuigenis geven en daarin uw naam prijzen, maak hen dan tot het einde toe standvastig, tot eer van uw naam, tot opbouw van uw gemeente en tot hun eigen zaligheid.

*Voor zieken en
andere getroffen*

Wij bidden ook voor allen die U beproeft met lichamelijke of geestelijk moeite. Troost hen, HERE, zoals U alleen dat kunt. Doe hen aanvaarden, dat U hen beproeft en tuchtigt tot loutering van hun geloof en tot heiliging van hun leven. Leer hen geduldig te zijn en zich vol vertrouwen aan uw leiding over te geven, zodat zij zich toch over uw goedheid verblijden en uw naam prijzen. Wees naar uw belofte de eenzamen en de bejaarden nabij en troost de weduwen, weduwnaars en wezen. Vertrouwt de langdurig zieken en allen die lichamelijk en geestelijk gehandicapt zijn, opdat zij uw naam groot maken en hun naaste kunnen dienen. Wees met alle inrichtingen van barmhartigheid, zegen de patiënten en verleen aan hen die daar arbeiden, wijsheid en bekwaamheid voor hun veeleisend en verantwoordelijk werk. Leer hen wandelen in de voetstappen van Hem die het land doorging, goeddoende en genezende alle ziekten en kwalen onder het volk.

In het bijzonder bidden wij U voor ....

(Hier kan de bijzondere voorbede voorzien worden opgenomen en voor hen die in de afgelopen week bedroefd werden door het sterven van hun geliefden).

*Voor gezin en
arbeid*

Zegen ons, HERE, in ons dagelijks werk en bewaar ons voor de gevaren in bedrijf en verkeer. Zegen wat de aarde voortbrengt en voed ons met het brood dat U ons toedeelt. Leer ons de gaven die wij van U ontvangen, voor uw koninkrijk gebruiken. Laat het ons, als het U belieft ons kinderen te geven, een vreugde zijn hen uit uw hand te ontvangen. Bescherm de kinderen in de moederschoot en de moeders, die hen dragen. En help ons onze kinderen op te voeden in de vrees van uw naam. Neem ons en hen in bescherming en wees onze gids op al onze wegen. Sterk ons ook in alle aanvechtingen en geef dat wij in het geloof strijden en overwinnen om na dit leven met Christus het eeuwige leven te bezitten.

*Gebed om
verlichting*

Vervul nu uw dienaar met uw Heilige Geest, zodat hij uw Woord zuiver en vrijmoedig kan verkondigen. Open ons hart, opdat wij allen uw Woord mogen verstaan en bewaren. Dit alles, genadige Vader, bidden wij U in de naam van onze Here Jezus Christus. Amen.

DANKGEBED (Orde van dienst a.)

Barmhartige God en Vader, wij danken U, dat U ons en onze kinderen uit de duisternis van deze wereld getrokken hebt tot uw wonderbaar licht.

Wij danken U, dat U ons Jezus Christus, uw enige Zoon, als een Heiland gegeven hebt, die door zijn verzoenend lijden en sterven ons heeft teruggebracht in de gemeenschap van uw liefde. Wij danken U voor zijn opstanding uit de doden en zijn opvaart naar de hemel, waar Hij voortdurend voor ons bidt en ons bij de verworven verlossing beschermt en bewaart. Wij danken U voor de uitstorting van uw Heilige Geest, door Wie wij deel krijgen aan uw hemelse gaven.

Wij bidden U of wij uw Woord, dat ons verkondigd is, mogen bewaren tot uw eer en tot ons eigen heil.

Verhoor ons, hemelse Vader, in de naam van Jezus Christus, uw Zoon. Amen.

GEBED VOOR DE CATECHISMUSPREEK

Hemelse Vader, uw Woord is een betrouwbaar getuigenis, een lamp voor onze voet en een licht op ons pad. Wij bidden U, geef ons inzicht in uw Woord en verlicht ons verstand door uw Heilige Geest.

Wij belijden dat wij uit onszelf hoogmoedig onze eigen weg willen gaan en niet de weg van uw inzettingen. Overwin ons toch door uw macht. Leer ons ootmoedig te buigen voor uw Woord en laat heel ons leven daardoor beheerst worden.

Wij danken U dat uw kerk door de eeuwen heen uw Woord heeft nagesproken in haar belijdenis(sen) en dat mee daardoor uw kinderen van geslacht tot geslacht de waarheid van dat Woord mochten vasthouden. Open door de prediking van deze middag (deze morgen) de Schriften voor ons. Bevestig ons daardoor in het christelijk geloof.

En breng tot bekering die van uw waarheid afdwalen, opdat wij samen met hen U eensgezind dienen. Wil ons verhoren, hemelse Vader, in de naam van Jezus Christus, uw Zoon. Amen.

GEBED NA DE CATECHISMUSPREEK

Barmhartige God en Vader, wij danken U dat wij naar de verkondiging van uw Woord mochten luisteren. Hoe rijk maakt U ons met het Evangelie dat U aan de kerk hebt toevertrouwd en dat zij in haar belijdenis van geslacht tot geslacht heeft nagesproken. Wij bidden U dat wij door het regelmatige onderwijs in uw Woord scherp mogen onderscheiden tussen wat goed en kwaad is in uw ogen. Geef dat wij alle dwaling afwijzen en niet heen en weer geslingerd worden onder invloed van allerlei wind van leer. Doe ons steeds dichter naar Christus toe groeien, totdat wij volwassen geworden zijn in alle wijsheid en gerechtigheid. Wij bidden U of wij onze kinderen goed mogen onderwijzen in de kennis van U, zodat zij, overtuigd door de Heilige Geest, uw Woord van harte geloven. Zegen ook het catechetisch onderwijs dat aan hen gegeven wordt. Geef dat wij ons voor Christus' naam niet schamen in deze wereld, en dat door de goede belijdenis van ons en onze kinderen het rijk van de duivel verstoord en het rijk van Christus versterkt wordt. Verhoor ons gebed tot uw eer en tot onze zaligheid, door Jezus Christus, onze Here. Amen.

Artikel 59

22.09.81

Onderwerp : agenda I 4 en 8

De Bijbel in het Gereformeerd Kerkboek

Voorstel commissie I

Rapporteur Tj. Boersma

Materiaal:

- 1 brief van de classis Noord-Brabant/Limburg, met verzoek de uitgave te bevorderen van een compleet 'Gereformeerd Kerkboek', dus inclusief de Bijbel in de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap 1951;
- 2 brief van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, van dezelfde inhoud als de onder 1 genoemde brief.

Besluit.

aan de deputaten voor de uitgave van het Gereformeerd Kerkboek op te dragen:

- a een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid om de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap 1951 in het Gereformeerd Kerkboek op te nemen en daarbij in het bijzonder aandacht te geven aan de financiële consequenties van zo'n uitgave en aan de problemen die zich zouden kunnen voordoen met betrekking tot de auteursrechten;
- b bij daarvoor in aanmerking komende uitgeverijen te informeren naar hun mogelijkheden en aanbiedingen om een dergelijke uitgave te verzorgen;
- c waar de stand van zaken bij het onderzoek dit nodig of wenselijk maakt, in overleg te treden met de deputaten voor de zaken van de bijbelvertaling;
- d een volgende synode van advies te dienen inzake hulpmiddelen die in zo'n uitgave extra zouden kunnen worden opgenomen, zoals kaartjes en registers.

Gronden:

- 1 Het is gewenst dat het Gereformeerd Kerkboek, evenals dat voorheen het geval was, een bijbelvertaling bevat, zonder welke het Kerkboek niet volledig is. Een compleet Gereformeerd Kerkboek zal des te meer het gebruik ervan bevorderen, met name in de eredienst.
- 2 Hoewel tegen de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap 1951 bezwaren zijn aan te voeren, is er momenteel geen alternatief, terwijl met een uitgave van een compleet Gereformeerd Kerkboek niet gewacht kan worden tot er eventueel wel een alternatief aanwezig is.
- 3 Het besluit tot instelling van een deputaatschap voor de zaken van de bijbelvertaling (Acta art. 163) is onder meer hierop gegrond dat de ontwikkeling op het gebied van het bijbelvertaalwerk zou kunnen leiden tot het eventueel staken van de uitgave van bestaande vertalingen.
De bevordering van een uitgave van een compleet Gereformeerd Kerkboek met de Bijbel in de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap 1951 dient niet te geschieden dan met inachtneming van deze ontwikkeling.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 60

22.09.81

Onderwerp agenda 1 5, 21, 27, 35
Het 'Kort Begrip' in het Gereformeerd Kerkboek

Voorstel commissie 1

Rapporteur J. Bomhof

Materiaal:

Brieven van de kerken te Enschede-Oost, Tiel, Assen-Noord en van br. W. Kroes te Enschede, met het verzoek het oordeel van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 (Acta art. 425 sub. V.7), namelijk 'dat geen opdracht, dient gegeven te worden tot taalkundige modernisering van het 'Kort Begrip' te herzien, en alsnog voor dit geschrift een plaats in te ruimen in het Gereformeerd Kerkboek en deputaten opdracht te geven het te moderniseren.

Besluit.

- 1 het oordeel van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 (Acta art. 425 sub V 7.) 'Dat geen opdracht dient gegeven te worden tot taalkundige modernisering van het Kort Begrip' te herzien;
- 2 deputaten voor de herziening van het Kerkboek op te dragen:
  - a het Kort Begrip taalkundig te moderniseren in nauwe aansluiting aan de taalkundig gemoderniseerde tekst van de Heidelbergse Catechismus;
  - b verwijfsplaatsen naar de Schrift en de belijdenisgeschriften op te nemen onder de vragen en antwoorden;
  - c het Kort Begrip van een korte inleiding te voorzien waarin betekenis en doel van dit geschrift uiteengezet wordt en waarin met name erop gewezen wordt dat het Kort Begrip geen officiële kerkelijke functie heeft als belijdenisgeschrift.
- 3 het Kort Begrip in het Gereformeerd Kerkboek een plaats te geven achter de christelijke gebeden en voor de kerkorde.

Gronden:

- 1 Het Kort Begrip is door de Dordtse Synode 1618/19 aanbevolen en heeft sinds 1637 een vaste plaats achter in het Kerkboek.
- 2 Het Kort Begrip is nog steeds een belangrijk middel voor de catechese, met name aan ouderen die zich bij de kerk willen voegen.
- 3 Het gevaar dat het Kort Begrip als een belijdenisgeschrift zal worden beschouwd of de Heidelbergse Catechismus als leerboek voor de jeugd van de kerk zal gaan verdringen, kan onder meer bestreden worden door in een inleiding betekenis en doel van het Kort Begrip uiteen te zetten en door de plaatsing ervan achter in het Kerkboek.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; ds. Tj. Boersma, dr. K. Deddens, ds. J. Klamer en oud. H. Feenstra, leden van de generale synode van Groningen-Zuid 1978, blijven buiten stemming.

Artikel 61 22.09.81

Onderwerp agenda I 34
Verzoek om opname van de 'Ziekentroost' in het Gereformeerd Kerkboek

Voorstel commissie I

Rapporteur J. Bomhof

Materiaal:

Brief van de Kerk te Assen-Noord, waarin deze erop aandringt alsnog te besluiten tot modernisering van de 'Ziekentroost' c.a. en tot opname daarvan in het Kerkboek. Hiervoor worden als argumenten aangevoerd:

- a Dit document bleek in het verleden goede dienst te hebben bewezen in noodgevallen, bijv. op het slagveld, als een militair gewond raakte en geen predikant aanwezig was.
- b Ook in overige situaties zou een dergelijk document goede diensten kunnen bewijzen aan broeders en zusters die niet steeds over parate kennis van bijbelteksten beschikken, om die aan de zieken voor te lezen.
- c Het wegvallen van de troostwoorden voor de stervenden is een achteruitgang.

Besluit.

niet over te gaan tot modernisering van de 'Ziekentroost' c.a.

Gronden:

- 1 Al is dit betreffende geschrift van historische waarde, het blijkt in de praktijk niet te functioneren, gelet op het ontbreken ervan in de tegenwoordige uitgaven van Kerkboeken.
- 2 Het valt te betwijfelen of dit geschrift door een taalkundige modernisering weer zal gaan leven en een plaats zal innemen in de onderlinge vertroosting van de leden der kerk.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 62 22.09.81

Onderwerp agenda I 1, 13 en 24
Volgorde van de onderdelen van het Gereformeerd Kerkboek

Voorstel commissie I

Rapporteur Tj. Boersma

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de herziening van het kerkboek, onderdeel 'De volgorde van de onderdelen van het kerkboek';
- 2 brief van de kerk te Arnhem met het verzoek de nieuw te benoemen deputaten opdracht te geven om ook voor de Nederlandse geloofsbelijdenis een lijst van teksten samen te stellen.
- 3 brief van de kerk te Dalfsen inzake de plaats van de Heidelbergse Catechismus in het kerkboek.

Besluit.

- 1 de volgorde van de onderdelen van het kerkboek vast te stellen zoals door deputaten is voorgesteld en daarbij het Kort Begrip een plaats te geven vlak voor de Kerkorde;
- 2 deputaten voor de herziening van het kerkboek op te dragen:
  - a na overleg met deputaten resp. voor de Psalmberijming en voor de bundel 'Enige Gezangen' de eerstkomende generale synode van advies te dienen inzake de invulling van het onderdeel 'Aanwijzing van enige psalmen en gezangen die bij bijzondere gelegenheden en bij het verklaren van de christelijke leer kunnen worden gezongen';
  - b bij de Nederlandse Geloofsbelijdenis een lijst van teksten als verwijzingsplaatsen samen te stellen.

Gronden:

- 1 Hoewel ook voor een andere volgorde van de onderdelen van het kerkboek gekozen zou kunnen worden, beveelt de voorgestelde volgorde zich aan als zakelijk juist.
- 2 Een 'Aanwijzing van enige psalmen en gezangen die bij bijzondere gelegenheden en bij het verklaren van de christelijke leer kunnen worden gezongen' dient in het Gereformeerd Kerkboek niet te ontbreken, maar moet wel kritisch getoetst c.q. aangevuld worden, mede in verband met de herziening van de bundel 'Enige Gezangen'.
- 3 Breder Schriftbewijs bij de Nederlandse Geloofsbelijdenis naar analogie van dat bij de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leerregels is noodzakelijk om duidelijk te laten uitkomen dat ook dit belijdenisgeschrift van de kerk in alles op Gods Woord gegrond is.

In de bespreking stelt drs. G. van Rongen dat de door de commissie voorgestelde volgorde wel traditioneel maar niet logisch is. Moeten na de bijbelboeken niet eerst de belijdenisgeschriften volgen als antwoord van de kerk op de Schrift? De rapporteur stelt daartegenover dat ook de berijmde psalmen een antwoord in liedvorm zijn op Gods Woord en dus een plaats na de bijbelboeken kunnen ontvangen. Hij dringt erop aan de kerkboek-structuur niet te ontwrichten.

Een tegenvoorstel van drs. G. van Rongen om als volgorde vast te stellen:

Bijbel - Belijdenisgeschriften - Orden van dienst - Psalmen - Gezangen Formulieren - Christelijke gebeden - Kort Begrip - Kerkorde, komt niet in stemming door het aanvaarden van het commissievoorstel.

Het besluit wordt genomen met 28 stemmen voor.

Artikel 63

23.09.81

Onderwerp agenda I 37, 38, 39
Gebed bij het formulier voor de tucht over afkerige, volwassen doopleden

Voorstel commissie I

Rapporteur C. v.d. Berg

Materiaal:

- 1 een brief van de kerkeraad van Zutphen, die in overweging geeft aan het formulier voor de tucht over afkerige, volwassen doopleden, een gebed toe te voegen 'in de geest van dat, bestemd voor de uitsluiting van belijdende leden';
- 2 een brief van de kerkeraad van Uithuizen met eenzelfde verzoek;
- 3 een brief van de kerkeraad van 's-Gravenhage-West, waarin adhesie betuigd wordt aan de brief van de kerkeraad van Zutphen.

Besluit.

- a aan deze verzoeken te voldoen;
- b nieuw te benoemen deputaten op te dragen bij dit formulier een passend gebed te concipiëren.

Gronden:

- 1 Op het ingrijpende moment, waarop verklaard wordt dat een dooplid buiten de gemeenschap der kerk wordt gesloten, wordt de gemeente opgewekt niet op te houden de zondaar in het gebed te gedenken (zie formulier voor de tucht over afkerige, volwassen doopleden). Het is op zijn plaats dat dan ook in de betreffende eredienst voor zijn bekering wordt gebeden.
- 2 Het is inconsequant dat bij de uitsluiting van belijdende leden wel een gebed aan het formulier is toegevoegd, en niet bij de buitensluiting van afkerige, volwassen doopleden.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 64

23.09.81

Onderwerp agenda I 32

De naam 'HERE' in de kerkelijke formulieren

Voorstel commissie I

Rapporteur J. Bomhof

Materiaal

Brief van ds. J. van Raalte te 't Harde waarin hij de synode dringend verzoekt:

- a dat de Godsnamen in de kerkelijke formulieren 'niet worden afgedrukt als 'Here' en 'HERE', doch als 'Heere' en 'HEERE'.
Argument: de laatste schrijfwijze zou eerbiedig zijn en aansluiten aan het Oude Testament, 'waarin de Naam 'Adonaj' ook een eigen vorm had, hoewel de normale schrijfwijze voor heer 'adón' was; bovendien kunnen volgens de spellingregels namen in het Nederlands onveranderd blijven.
- b 'dat in de aanhalingen van teksten uit Gods Woord *niet* de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap wordt gebruikt, doch voorlopig nog de Statenvertaling, totdat wij eens een eigen goede Gereformeerde vertaling hebben.' Argument: in de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap is te weinig rekening gehouden met hetgeen in de oorspronkelijke tekst staat.

Besluit.

aan beide verzoeken van ds. J. van Raalte niet te voldoen.

Gronden:

- 1 De synode van Groningen-Zuid 1978 nam de spellingregels over die door de deputaten voor de herziening van het Kerkboek onderling waren overeengekomen en waarin de schrijfwijze 'HEERE' en 'Heere' wordt afgewezen.
- 2 Adressant heeft niet aangetoond dat de schrijfwijze 'HERE' en 'Here' het unieke van deze Godsnarren aantast.
- 3 Sinds de synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/59 (Acts art. 71) is de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap praktisch overal in de erediensten in gebruik genomen, en sedert de synode van Hattem 1972 is het een vaste regel geworden dat in de kerkelijke formulieren de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap geciteerd wordt.
Het werkt alleen maar verwarrend als voor deze formulieren in dit opzicht een andere gedragslijn wordt ' gevolgd dan voor de Schriftlezing in de erediensten.

Het besluit wordt met 4 stemmen tegen genomen. Ds. C.J. Breen verzoekt aantekening van zijn tegenstem in de Acta.

Artikel 65

25.09.81

Onderwerp agenda I 17

Brief van Rotterdam-Oost inzake vertaling van de naam 'Kurios'

Voorstel commissie 1

Rapporteur J. Bomhof

Materiaal

Brief van de raad van de Gereformeerde kerk te Rotterdam-Oost, waarin hij zakelijk verzoekt en in de tekst van de belijdenis-geschriften en in die van de liturgische formulieren "de 'KURIOS' naam van onze Heiland konsekvent weer te geven met 'Heer' in de zin zoals Z. 1 en Z. 13 van de Heidelbergse Catechismus dat bedoelt. Dat is de gedachte van het Eigenaar zijn tegenover het eigendom zijn." Verwezen wordt naar Hand. 10:37 en Rom. 10:12 in de vertaling van het N.B.G.

Besluit.

aan het verzoek van de raad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Oost niet te voldoen.

Gronden:

- 1 Konsekvente vervanging van de naam `Here' door `Heer' dient te worden vermeden om hen niet in het gevlj te komen, die het God-zijn van onze Heiland ontkennen en juist daarom opzettelijk de schrijfwijze `Heer' toepassen.
- 2 Deze synode besloot in zondag 13 van de Heidelbergse Catechismus te lezen `Here' in plaats van `Heer'.
- 3 Genoemde teksten benadrukken niet het Eigenaar-zijn van onze Heiland maar dat Hij aller Gebieder is.
- 4 Volgens vastgestelde spellingsregels wordt in het Gereformeerd Kerkboek de naam `Heer' alleen gebruikt wanneer nadruk valt op het Gebieder-zijn.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 66 17.06.81

Onderwerp : agenda I 33

Bezwaar Assen-Noord tegen tekst van het Ondertekeningsformulier

Voorstel : moderamen

Rapporteur : K. Deddens

Materiaal:

Brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord d.d. 18 april 1981, waarin de raad bezwaar aantekent tegen de tekst van het Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords, vastgesteld door de generale synode van Groningen-Zuid 1978, Acta art. 213.

De kerkeraad heeft bezwaar tegen de aanhef van dit formulier, waarin sprake is van „dienaren des Woords binnen de classis ... van De Gereformeerde Kerken in Nederland". Hij is van oordeel dat deze formulering de indruk kan wekken dat elke classis een soort onderdeel is van een instituut „De Gereformeerde Kerken in Nederland". Daarom geeft de kerkeraad in overweging de oude formulering te herstellen door te spreken over „binnen de classis ..." of „binnen de gereformeerde classis van ...".

Besluit:

aan het verzoek niet te voldoen.

Grond:

Ten aanzien van het ondertekeningsformulier gaat het niet om een *voorgestelde*, maar om een *vastgestelde* tekst (zie Acta Groningen-Zuid 1978, art. 213).

Derhalve diende de zaak die in deze brief aan de orde is gesteld, in de weg van voorbereiding door de mindere vergaderingen op de agenda te worden geplaatst (zie art. 30 K.O.).

Het besluit wordt genomen met algemene stemmen.

Artikel 67.1 25.09.81

Onderwerp Eindbesluit inzake de herziening van het Kerkboek

Voorstel commissie I

Rapporteur H. Hidding

Materiaal

- 1 rapport van de deputaten voor de herziening van het Kerkboek (I 1);
- 2 aanvullend rapport van deze deputaten;

- 3 de binnengekomen reacties (I 2-36);
- 4 ingekomen stukken die betrekking hebben op art. 82 K.O. (I 37,38, 39).

Besluit I:

De deputaten inzake de herziening van het Kerkboek, benoemd door de generale synode van Groningen-Zuid 1978, te déchargeren van hun opdracht, onder hartelijke dank voor het vele werk dat zij hebben verricht, volgens de hun verleende opdracht.

Besluit II.

- 1 De volgende belijdenisgeschriften in aansluiting bij het voorstel van de deputaten met de daarin door de synode aangebrachte wijzigingen vast te stellen en vrij te geven voor kerkelijk gebruik:
  - De Apostolische Geloofsbelijdenis;
  - De Nederlandse Geloofsbelijdenis;
  - De Heidelbergse Catechismus.
- 2 De volgende belijdenisgeschriften in aansluiting bij het voorstel van deputaten met de daarin door de synode aangebrachte wijzigingen voorlopig vast te stellen, en dus in deze versie niet vrij te geven voor kerkelijk gebruik:
  - De Geloofsbelijdenis van Nicea;
  - De Geloofsbelijdenis, genoemd naar Athanasius;
  - De Dordtse Leerregels.
- 3 De volgende liturgische formulieren en gebeden in aansluiting bij het voorstel van deputaten en met de door de synode daarin aangebrachte wijzigingen vast te stellen en vrij te geven voor kerkelijk gebruik:
  - Formulier voor de bediening van de heilige doop aan de kinderen der gelovigen; - Formulier voor de bediening van de heilige doop aan volwassenen;
  - Formulier voor de openbare geloofsbelijdenis;
  - Formulier voor de viering van het heilig avondmaal;
  - Kort Formulier voor de viering van het heilig avondmaal;
  - Formulier voor tucht over afkerige, volwassen doopleden;
  - Formulier voor de bevestiging van dienaren des Woords;
  - Formulier voor de bevestiging van missionaire dienaren des Woords;
  - Formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen;
  - Formulier voor de bevestiging van het huwelijk in de gemeente van Christus;
  - Schuldbelijdenis en gebed om de verlichting van de Heilige Geest I;
  - Schuldbelijdenis en gebed om de verlichting van de Heilige Geest II;
  - Dankzegging en voorbede (Orde van dienst b);
  - Gebed bij de opening van de vergadering van kerkeraad, classis en synode;
  - Gebed bij de sluiting van de vergadering van kerkeraad, classis en synode;
  - Gebed bij de opening van de vergadering der diakenen;
  - Gebed bij de sluiting van de vergadering der diakenen.
- 4 de volgende liturgische formulieren en gebeden in aansluiting bij het voorstel van deputaten en met de door de synode daarin aangebrachte wijzigingen voorlopig vast te stellen, en dus in deze versie nog niet vrij te geven voor kerkelijk gebruik: - Formulier voor de uitsluiting uit de gemeente van Christus;
  - Formulier voor de wederopneming in de gemeente van Christus; - Gebed en dankgebed (Orde van dienst a);
  - Gebed voor de catechismuspreek;
  - Gebed na de catechismuspreek;
  - Gebed voor zieken I;
  - Gebed voor zieken II;
  - Morgengebed;
  - Gebed voor het eten;
  - Gebed na het eten;
  - Avondgebed.
- 5 De kerken te verzoeken eventuele reacties op de voorlopig vastgestelde belijdenisgeschriften, liturgische formulieren en gebeden, die haar ter toetsing zijn voorgelegd, zo spoedig mogelijk, maar in ieder geval voor 1 oktober 1982 aan deputaten toe te zenden.

Besluit III:

Opnieuw deputaten met enkele secundi te benoemen met de volgende opdrachten:

a *Met betrekking tot de Geloofsbelijdenis van Nicea en de Geloofsbelijdenis, genoemd naar Athanasius:*

Op- en aanmerkingen uit de kerken met betrekking tot de voorlopig vastgestelde teksten in ontvangst te nemen, te beoordelen en aan de eerstkomende generale synode rapport uit te brengen ter definitieve vaststelling van de herziene teksten van deze belijdenissen.

b *Met betrekking tot de Nederlandse Geloofsbelijdenis:*

- 1 Bij de Nederlandse Geloofsbelijdenis een lijst van teksten als bewijsplaatsen samen te stellen.
- 2 Te onderzoeken of de zin in artikel 9 `En: Drie zijn er die getuigen in de hemel: de Vader, het Woord en de Heilige Geest; en deze drie zijn één' als Schriftbewijs voor de leer van de Drieëenheid moet worden gehandhaafd, en zo niet, of deze door ander Schriftbewijs moet worden vervangen.
- 3 De brief van Guido de Bres aan Philips II, die hij aan zijn geloofsbelijdenis toevoegde, taalkundig te moderniseren, opdat de kerken op de eerstkomende generale synode kunnen beslissen over de opname van deze brief in het Gereformeerd Kerkboek.

c *Met betrekking tot de Heidelbergse Catechismus:*

- 1 De Voorrede `Vom Catechismo' taalkundig te moderniseren, opdat de kerken op de eerstkomende generale synode kunnen beslissen over de opname hiervan in het Gereformeerd Kerkboek.
- 2 De door deputaten overgelegde lijst van bewijsplaatsen uit de Heilige Schrift bij de Heidelbergse Catechismus, die, met de daarin door de synode aangebrachte wijzigingen, voorlopig is vastgesteld, nader te bezien en eventueel te herzien met het oog op de definitieve vaststelling van deze lijst door de eerstkomende generale synode, en hierbij ook reacties uit de kerken te betrekken.
- 3 Noodzakelijk geachte wijzigingen in deze lijst van eeg behoorlijke argumentatie te voorzien.
- 4 In de vastgestelde tekst van de Heidelbergse Catechismus in hedendaags Nederland eerwijzigingen op te nemen naar de voorgestelde bewijsplaatsen uit de Heilige Schrift, zoals in huidige Catechismusuitgaven gebeurt.

d *Met betrekking tot de Dordtse Leerregels:*

- 1 De eerstkomende generale synode een concept van de 'Verwerping der Dwalingen' en van de `Voorreden' aan te bieden in hedendaags Nederlands;
- 2 Op- en aanmerkingen van de kerken met betrekking tot de voorgelegde tekst in ontvangst te nemen, te beoordelen en aan de eerstkomende generale synode rapport uit te brengen ter definitieve vaststelling van de herziene tekst van de Dordtse Leerregels.

e *Met betrekking tot de liturgische formulieren en gebeden:*

- 1 Het formulier voor de uitsluiting uit de gemeente van Christus, en het formulier voor de wederopneming in de gemeente van Christus, die door de synode voorlopig zijn vastgesteld, kritisch te bezien, en daarbij ook de reacties uit de kerken te betrekken;
- 2 Een passend gebed te concipiëren bij het Formulier voor de tucht over afkerige volwassen doopleden;
- 3 De tot nu toe door de synode van Kampen 1975 voor gebruik in de eredienst vrijgegeven gebeden zo nodig kritisch te bezien, samen met de door de synode te Groningen-Zuid 1978 voorlopig vastgestelde en door de synode te Arnhem 1981 deels herziene gebeden, bij welke toetsingsarbeid ook de uit de kerken binnenkomende suggesties dienen te worden betrokken.

f *Met betrekking tot het Kort Begrip:*

- 1 Het Kort Begrip taalkundig te moderniseren in nauwe aansluiting aan de taalkundig gemoderniseerde tekst van de Heidelbergse Catechismus;
- 2 Verwijsplaatsen naar de Schrift en de belijdenisgeschriften op te nemen onder de vragen en antwoorden;
- 3 Het Kort Begrip van een korte inleiding te voorzien, waarin de betekenis en het doel van dit geschrift uiteengezet worden, en waarin er met name op gewezen wordt, dat het Kort Begrip geen officiële kerkelijke functie heeft als belijdenisgeschrift.

g *Met betrekking tot de lijst van Psalmen en Gezangen, die bij bijzondere gelegenheden en bij de verklaring van de christelijke leer kunnen worden gezongen:*

Na overleg met deputaten respectievelijk voor de Psalmberijming en voor 'Enige Gezangen' de eerstkomende synode van advies te dienen inzake de invulling van het onderdeel 'Aanwijzingen van enige psalmen en gezangen die bij bijzondere gelegenheden en bij het verklaren van de christelijke leer kunnen worden gezongen.'

h *Met betrekking tot de rapportage:*

Van hun arbeid aan de eerstkomende generale synode verslag uit te brengen, en hun rapport tenminste één jaar voor het begin van de synode aan de kerken toe te zenden.

Artikel 67.2

25.09.81

Nu commissie I haar werk heeft kunnen afronden dankt de praeses deze commissie, in het bijzonder haar voorzitter, ds. Tj. Boersma, en haar rapporteurs, voor de vele en gedegen arbeid om de besprekingen over de herziening van het kerkeboek voor te bereiden. 'U hebt u prachtig van uw taak gekweten en de kerken een grote dienst bewezen', aldus de praeses.

Hoofdstuk II Inzake de KERKREGERING

Artikel 68

Onderwerp : agenda II a
Leeftijdsgrens bij emeritering naar art 13 K.O.

Voorstel : commissie III

Rapporteur : G. de Jonge

Materiaal:

- 1 brief namens de particuliere synode van Overijssel (II a2) waarin de generale synode wordt verzocht uitte spreken, dat in betrekking tot de uitdrukking in art. 13 K.O. „door ouderdom niet meer in staat zijn zijn ambtswerk te verrichten" als grens mag gesteld worden de 65-jarige leeftijd;
- 2 brief van de classis Drachten betreffende het sub 1 vermelde verzoek (II a 1);
- 3 brief namens de particuliere synode van Friesland, waarin aan het sub 1 vermelde verzoek adhesie wordt betuigd (II a 3);
- 4 brief namens de particuliere synode van Zuid-Holland met een voorstel als het vermeld sub I (II a 4);
- 5 brief van de particuliere synode van Groningen met een voorstel als het vermelde sub I(IIa5);
- 6 brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te 's Gravenhage-West (II a 6) met het voorstel niet te voldoen aan het verzoek van de classis Zwolle, waarbij als voornaamste bezwaren worden genoemd:
  - a in art. 13 K.O. mag het woord „ouderdom" niet op zichzelf worden beschouwd, maar moet het worden gezien als ondergeschikt aan het criterium „ongeschiktheid", waarvoor geen vaste leeftijd is aan te wijzen;
  - b de door de classis Zwolle voorgestelde regeling geeft het recht met emeritaat te gaan, ook als men nog niet ongeschikt geworden is, hetgeen niet in overeenstemming te brengen is met art. 15 K.O.;
  - c de in de kerken toenemende tendens de predikanten dit recht te geven is een volgen van de tijdgeest, die verwijderd van de geest van de Heilige Schrift;
  - d de generale synode van Groningen 1946 sprak terecht uit alle vroegere regelingen niet meer voor haar rekening te nemen; de huidige situatie met de inschakeling van classis en deputaten ad art.

- 49 K.O. behoeft niet tot willekeur te leiden; over de noodzaak van emeritaatsaanvraag wordt van geval tot geval geoordeeld;
- e in het voorstel van de classis Zwolle ontbreekt het verzoek tot wijziging van de uitspraken van de generale synode van Groningen 1946 en van de generale synode van Arnhem 1902 met betrekking tot de deputaten der particuliere synoden ad art. 49 K.O.

Besluit.

met betrekking tot de uitdrukking in artikel 13 van de kerkorde „door ouderdom niet meer in staat zijn zijn ambtswerk te verrichten" mag als grens worden gesteld het bereiken van de 65-jarige leeftijd; besluiten van voorgaande generale synoden inzake artikel 13 van de kerkorde betreffende de leeftijdsgrens bij emeritering zijn niet meer bindend.

Gronden:

- 1 Er behoort geen onduidelijkheid te zijn inzake de draagwijdte van deze uitdrukking in artikel 13 K.O., waartoe de uitspraken van de generale synode van Groningen 1946 (Acts art. 192 en art. 209) aanleiding geven.
- 2 Het woord „ouderdom" duidt op zichzelf niet een exacte leeftijdsgrens aan, maar het is zeker geoorloofd met betrekking tot de in het besluit genoemde uitdrukking in het kader van art. 13 K.O. een concrete leeftijdsgrens te stellen.
- 3 De toenemende tendens de predikanten de mogelijkheid te geven op 65-jarige leeftijd emeritaat aan te vragen is niet onredelijk noch onschriftuurlijk te noemen, maar een verantwoord rekening houden met de aanzienlijke verzwarende van het ambt in onze dagen.
- 4 Een generaal-synodale uitspraak is gewenst, daar deze zaak de kerken gemeenschappelijk aangaat.
- 5 Een predikant heeft niet de verplichting, maar moet wel de mogelijkheid hebben op 65 jarige leeftijd emeritaat aan te vragen.
- 6 Wijziging van de uitspraken van de generale synode van Groningen 1946 en van de generale synode van Arnhem 1902 met betrekking tot de deputaten der particulieren synoden ad art. 49 K.O. is niet relevant.

Tijdens de beraadslagingen neemt de commissie een tweetal voorstellen tot redactionele wijzigingen, resp. van ds. C.J. Breen en van ds. Tj. Boersma over. Zelf voegt de commissie grond 6 aan haar voorstel toe. van ds. J. Bomhof om het tweede lid van het besluit te laten vervallen wordt verworpen. Het besluit wordt genomen met algemene stemmen.

Artikel 69

27.08.81

Onderwerp : agenda 11 b 1 - 15
Rapport deputaten ad artikel 19 K.O.

Voorstel : commissie 111

Rapporteur : G. de Jong

Materiaal:

- 1 Meerderheidsrapport van de generale deputaten ad artikel 19 K.O. waarin
  - a wordt geadviseerd een volledige overheveling van de werkzaamheden van de particulier-synodale deputaten naar de generale deputaten af te wijzen;
  - b wordt aangeboden een concept-instructie voor generale deputaten met beperkte bevoegdheden, alsmede een concept-regeling studiekostenfinanciering.
- 2 Minderheidsrapport van de generale deputaat ds. Joh. Francke, waarin wordt geadviseerd geen nieuwe generale deputaten ad art. 19 K.O. te benoemen.
- 3 Ingekomen stukken welke instemming bevatten met het minderheidsrapport:
  - a van de particuliere synode van Gelderland dal. 2 april 1981, welke uitspraak „dat dient te worden teruggekomen van de sinds 1975 ingeslagen weg" en daarom de synode verzoekt „niet meer tot het benoemen van generale deputaten over te gaan", op grond van de volgende oordelen:
    - 1 dat hetgeen de particuliere synode van Gelderland 1975 vreesde, namelijk dat de beslissende bevoegdheden komen in handen van generale deputaten, ook bij onvolledige incorporatie, werkelijkheid dreigt te worden;
    - 2 dat daardoor provinciale deputaten inderdaad kerkrechtelijk in een zeer aanvechtbare positie zouden geraken;
    - 3 dat bovendien door het tot stand komen van een accoord van samenwerking tussen de particuliere synoden de door de generale synode van Kampen 1975 aangevoerde reden dat

- de samenwerking tussen de particuliersynodale deputaten te „losvast" en te „vrijblijvend" was, achterhaald is;
- b van de particuliere synode van Groningen dal. april 1981;
  - c van de Gereformeerde Kerk te Bunschoten dal. 19 januari 1981, waarin gewezen wordt op punt 1.4. uit het rapport: „Uw deputaten zouden het liefst een generaal deputaatschap ad art. 19 K.O. ontraden. Maar de opdracht van de generale synode ligt er";
  - d van de Gereformeerde Kerk te Harderwijk d.d. 2 februari 1981, waarin gesteld wordt: „De instelling van een generaal deputaatschap dient niet plaats te vinden aangezien dit kerkrechtelijk niet juist is. Vanuit de kerken is niet op een dergelijk deputaatschap aangedrongen";
  - e van de Gereformeerde Kerk te Arnhem d.d. 30 maart 1981, waarin gesteld wordt dat „de positie van de provinciale deputaten, zelfs bij een beperkt generaal deputaatschap, kerkrechtelijk erg moeilijk zal worden";
  - f van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer d.d. 31 maart 1981;
  - g van de Gereformeerde Kerk te Uithuizen dal. 6 april 1981;
  - h van de Gereformeerde Kerk te Dalfsen dal. 16 april 1981;
- 4 Brief van de particuliere synode van Utrecht d.d. 12 maart 1981, waarin adhesie betuigd wordt aan het meerheidsrapport en de daarin voorkomende concept instructie, en waarin twee wijzigingen worden voorgesteld.

Besluit.

- 1 overeenkomstig het verzoek van de particuliere synode van Gelderland van 2 april 1981 geen nieuwe generaal-synodale deputaten te benoemen;
- 2 deputaten dank te zeggen voor de met zorg opgestelde instructie en voor hetgeen zij hebben gerapporteerd over een eventueel generaal-synodaal deputaatschap;
- 3 bij de onderscheidene particuliere synoden erop aan te dringen met elkaar een goed en sluitend accoord van samenwerking inzake de toepassing van artikel 19 K.O. aan te gaan en daarin o.a. bepalingen op te nemen betreffende het in acht nemen van een redelijke opzeggingstermijn en van de afspraken van de interressortale samenwerkingsvergadering betreffende de steunverlening, een en ander in het belang van de continuïteit van de samenwerking en de uniformiteit van de steunverlening aan studenten in de theologie.

Gronden:

- 1 De generale synode van Kampen 1975 ontving van vier particuliere synoden het verzoek een generaal deputaatschap in te stellen, daar de samenwerking tussen de deputaatschappen van de particuliere ressorten „los-vast" en te „vrijblijvend" werd geacht. Zij was van oordeel dat de toenmalige samenwerking een verbindende regeling diende te ontvangen. Zij heeft toen deputaten benoemd met o.a. de opdracht een concept-instructie op te stellen voor een dergelijke regeling. Sindsdien hebben alle particuliere synoden op 20 januari 1979 een Accoord van samenwerking betreffende de toepassing van artikel 19 K.O. aangegaan, waardoor een verbindende regeling tot stand is gekomen, en waarbij reeds belangrijke stappen zijn gedaan om het beoogde doel van de generale synode van Kampen 1975, namelijk: steunverlening naar uniforme maatstaf, te bereiken.
- 2 Naar gereformeerd kerkrechtelijk beginsel behoort het algemeen kerkelijk werk zo dicht mogelijk bij de plaatselijke kerk en mindere vergaderingen te worden gehouden. Reeds het verlenen van een beperkte opdracht aan generale deputaten betreffende de beoordeling van de financiële steunverlening naar artikel 19 K.O. zou meebrengen dat generale deputaten besluiten nemen waarnaar particuliere deputaten hebben te handelen. Deze kunnen daardoor in een kerkrechtelijk onhoudbare positie komen, daar zij van de particuliere synoden hun opdracht ontvangen en aan haar verantwoording schuldig zijn, maar tevens aanwijzingen of beslissingen van generale deputaten dienen na te leven.
- 3 Het benoemen van generale deputaten met de opdracht bepaalde taken van particuliere deputaten over te nemen behoort slechts overwogen te worden indien de kerken daarop verder aandringen en indien blijkt dat een interressortale samenwerking tussen de onderscheidene particuliere synoden niet of gebrekkig functioneert, waardoor de belangen van de studenten in de theologie en van de kerken zouden worden geschaad.

In de discussie wordt door de rapporteur en enkele sprekers benadrukt dat de situatie rond de steunverlening ad artikel 19 K.O. sinds de synode van Kampen 1975 sterk gewijzigd is door het tot stand komen van het Accoord van samenwerking.

Zij menen dat de provinciale synoden en haar deputaten ruimte en gelegenheid moeten ontvangen aan de begonnen samenwerking definitieve gestalte te geven. Zij vrezen dat door onnodige centralisatie te grote bevoegdheden en te veel macht gelegd zullen worden in handen van een generaal deputaatschap. De afgevaardigden ds. C. J. Breen, ds. M. Nap en ds. C. J. Smelik dienen een tegenvoorstel in om „in de lijn van de

generale synodes van Kampen 1975 en van Groningen-Zuid 1978 opnieuw generale deputaten te benoemen- op voordracht van de particuliere synodes - met beperkte bevoegdheden, volgens de concept-instructie". Zij benadrukken dat volgens de concept-instructie het beslissingsrecht van de generale deputaten slechts geldt bij punten van noodzakelijke uniformiteit en coördinatie, en dat dit recht uiteraard van kracht is onder beding van het recht van appèl van een particuliere synode op de generale synode. Zij menen dat juist met het oog op mogelijke moeiten in de samenwerking tussen de ressorten een regeling op kerkverbandelijk niveau dringend gewenst is. '

Het tegenvoorstel komt door aanvaarding van het commissievoorstel niet in stemming. Een amendement van drs. P. Deddens en ds. H. de Vries om grond 3 te laten vervallen wordt verworpen met 7 stemmen voor.

Het besluit wordt genomen met 10 stemmen tegen en 26 voor.

De praeses brengt dank aan de generale deputaten, en met name aan br. J. Janssens te Nijkerk, voor de vele arbeid die zij hebben besteed aan de uitvoering van de opdrachten die de generale synode van Groningen-Zuid 1978 hun gaf.

Artikel 70

27.08.81

Onderwerp . agenda II b 1, 2, 3, 9, 12, 14
Rijksstudietoelage voor theologische studenten

Voorstel : commissie III

Rapporteur : G. de Jonge

Materiaal:

- 1 Besluit van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 (Acta art. 304, lb), luidende: „aan het generaal deputaatschap ad artikel 19 K.O. op te dragen: overeenkomstig de opdracht van de generale synode van Kampen 1975 (Acta art. 140 besluit 4b) de bestudering van de kwestie financiering studiekosten door de Overheid, en dan bijzonder de vraag, of een studietoelage van de Overheid principieel aanvaardbaar is voor studenten aan de Theologische Hogeschool die zich voorbereiden voor het ambt van dienaar des Woords, af te ronden".
- 2 De conclusie in het meerderheidsrapport van de deputaten ad artikel 19 K.O. op bladzijde 29: „dat het aan studenten in de theologie en aan hun ouders ten stelligste moet worden afgeraden een Rijksstudietoelage te aanvaarden ter bekostiging van de studie".
- 3 De conclusie in het minderheidsrapport van genoemde deputaten op bladzijde 33: „dat Rijksstudiebeurzen voor onze theologische studenten eenparig dienen te worden afgewezen en dus ten sterkste ontraden dienen te worden".
- 4 Het gemeenschappelijk deel van het deputatenrapport Hoofdstuk 4 „Financiering studiekosten door de Overheid".
- 5 Brief van de Gereformeerde Kerk te Bunschoten dal. 19 januari 1981, waarin de synode gevraagd wordt in overweging te willen nemen een overdruk van Hoofdstuk 4 van het rapport met het besluit dienaangaande te laten toekomen aan alle studenten en aanstaande studenten aan de Theologische Hogeschool.
- 6 Brief van de particuliere synode van Gelderland d.d. 2 april 1981, waarin zij als haar oordeel uitspreekt dat de kwestie van de financiering van studiekosten door de Overheid tot de competentie van de particuliere synode en haar deputaten behoort, en de synode verzoekt in deze zaak geen uitspraak te doen.
- 7 Brief van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer dal. 31 maart 1981, waarin de wens wordt uitgesproken dat alle theologische studenten en hun ouders van de inhoud van dit rapportdeel grondig kunnen kennis nemen, waardoor des te gereeder gebruik zal worden gemaakt van de mogelijkheden tot bekostiging van de studie, welke artikel 19 K.O. geeft.
- 8 Brief van de Gereformeerde Kerk te Dalfsen dal. 16 april 1981, waarin adhesie wordt betuigd aan de uitspraak van de deputaten om met zeer veel klem aanvaarding van Rijksstudietoelagen door onze studenten af te raden.

Besluit:

- 1 uit te spreken dat, hoewel het aanvaarden van Rijksstudietoelagen in het algemeen niet absoluut onaanvaardbaar genoemd moet worden, aan studenten die zich voorbereiden op het ambt van dienaar des Woords en aan hun ouders, voogden of verzorgers ten stelligste moet worden afgeraden een Rijksstudietoelage te aanvaarden ter bekostiging van de studie;
- 2 bij de kerken, uit wier midden theologische studenten afkomstig zijn, en bij de senaat van de Theologische Hogeschool erop aan te dringen in deze diligent te zijn;

- 3 de kerken te verzoeken haar particulier-synodale deputaten ad artikel 19 K.O. niet toe te staan studenten naar de Overheid te verwijzen voor het verkrijgen van een Rijksstudietoelage;
- 4 grote waardering jegens de deputaten uit te spreken voor het uitvoerige en gedegen rapport „Financiering studiekosten door de Overheid" waarmee zij aan hun opdracht hebben voldaan;
- 5 de kerken tevens te verzoeken te bevorderen dat nu en in de toekomst, al of niet via de onder 3 bedoelde deputaten, de inhoud van het rapport onder de aandacht van de theologische studenten wordt gebracht;
- 6 van dit besluit kennis te geven aan:
  - a de kerken;
  - b de senaat van de Theologische Hogeschool;
  - c de deputaten-curatoren van de Hogeschool.

Gronden:

- 1 Het aanvaarden van Rijksstudietoelagen in het algemeen kan in de huidige maatschappelijke structuren niet absoluut onaanvaardbaar worden genoemd. De kerken hebben echter vanouds het als een eer en als haar eigen verantwoordelijkheid verstaan zorg te dragen voor het financiële onderhoud van theologische studenten.
- 2 Het aanvaarden van een Rijksstudietoelage doet een ongewenste schuldverhouding tussen predikant en overheid ontstaan.
- 3 Het aanvaarden van een Rijksstudietoelage kan extra financiële lasten op de kerken leggen, wanneer de aflossing van hierdoor ontstane schulden door predikanten niet binnen het kader van het hun toegekende honorarium mogelijk is. Dit geldt te sterker wanneer een student tijdens zijn studie in het huwelijk treedt en in het genot wordt gesteld van een huwelijkstoelage en eventueel een kindertoelage, die volledig moeten worden terugbetaald.
- 4 Ingeval een Rijksstudietoelage-regeling in de toekomst zodanig wordt herzien dat aanvaarding beslist moet worden afgewezen, zal het zeer moeilijk zijn terug te keren tot het oude spoor.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 71

24.04.81

- Onderwerp . agenda II c 1 - 5
Studiedeputaatschap over diakonale samenwerking (art. 40 K.O.)
- Voorstel . moderamen
- Rapporteur . P. van Gulp

Materiaal:

- 1 brief van de particuliere synode van Zuid-Holland 1981 met het verzoek een studiedeputaatschap te benoemen inzake diakonaal overleg;
- 2 brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Leeuwarden, waarin gedeeltelijk adhesie wordt betuigd aan het verzoek sub I;
- 3 brief van de particuliere synode van Overijssel 1981, inhoudende het oordeel dat het zijn nut kan hebben dat deze zaak op de generale synode aanhangig gemaakt wordt;
- 4 brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Groningen-West, waarin deze adhesie betuigt aan het verzoek sub I;
- 5 brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Noord, met adhesie aan het voorstel van de kerk te Alphen aan de Rijn, welk voorstel ten grondslag ligt aan het sub 1 genoemde verzoek.

Besluit:

een studiedeputaatschap te benoemen met de opdracht:

- 1 een onderzoek in te stellen naar de vraag of een vorm van samenwerking en overleg noodzakelijk, en kerkrechtelijk en praktisch mogelijk is tussen de kerken in haar diakonale arbeid onderling en in relatie tot de hulpverlenende instellingen die binnen de Gereformeerde Kerken werkzaam zijn; daarbij dient gelet te worden op de eigen aard van het diakonale ambt;
- 2 indien deze vraag bevestigd wordt beantwoord, met uitgewerkte voorstellen dienaangaande te komen;
- 3 te rapporteren aan de eerstvolgende generale synode, en hun rapport aan de kerken toe te zenden één jaar voor de aanvang van die synode.

Gronden:

- 1 De generale synode van Kampen 1951 heeft *zonder nadere studie* afwijzend beschikt op een vraag uit de kerken om kerkverbandelijke samenwerking in diakonale zaken (acta art. 112).
- 2 De bezinning over belangrijke zaken als:
  - samenwerking tussen de ambten;
  - de relatie met de professionele hulpverleners;
  - de status van de hulpverlenende instellingen binnen de kerken heeft tot nu toe niet plaats gehad op kerkverbandelijk niveau.
- 3 Het diakonale werk dreigt in de kerken een zaak te worden van veel onzekerheden, van incidentele en geïmproviseerde samenwerking en van onvoldoende slagvaardigheid in concrete noden en moeiten.

Tijdens de discussie dient ds. R. T. Urban een tegenvoorstel in om aan het onderhavige verzoek niet te voldoen. Door aanvaarding van het moderamen-voorstel komt het tegenvoorstel niet in stemming.

Het besluit wordt genomen met 32 stemmen voor, 3 stemmen tegen en 1 onthouding.

Artikel 72

17.06.81

Onderwerp : agenda II h
 Bezwaar Assen-Noord tegen tekst van art. 43 K.O.

Voorstel . moderamen

Rapporteur : K. Deddens

Materiaal:

Brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord dal. 18 april 1981, waarin hij bezwaar aantekent tegen de redactie van artikel 43 van de kerkorde.

Met de woorden „terwille van de goede orde" acht de kerkeraad te kort gedaan aan de ambtsdienst van de andere ambtsdragers in een vacante gemeente, alsof de goede orde gevaar zou lopen, zodra een predikant ontbreekt. De kerkeraad stelt voor de tekst van art. 43 K.O. aldus te lezen: „De classis zal voor elke vacante gemeente een predikant als consulent aanwijzen, die de kerkeraad met advies zal kunnen dienen, in het bijzonder bij het beroepingswerk. Beroepsbrieven dienen mede door hem ondertekend te worden".

Besluit:

aan het verzoek niet te voldoen.

Grond:

Ten aanzien van de kerkorde gaat het niet om een voorgestelde, maar om een *vastgestelde* tekst (zie art. 212 van de Acta Groningen-Zuid 178); derhalve diende de zaak, die in deze brief aan de orde is gesteld, in de weg van voorbereiding door mindere vergaderingen op de agenda geplaatst te worden (zie art. 30 K.O.).

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 73.1

07.05.81

Onderwerp : agenda II d 5
 Vraag Uithuizermeeden inzake adoptiebesluiten (art. 56 K.O.)

Voorstel . commissie V

Rapporteur : R. T. Urban

Materiaal:

Brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Uithuizermeeden, waarin hij:

- 1 na de beantwoording door de generale synode van Kampen 1975 van het aan haar gerichte revisieverzoek met betrekking tot art. 251 van de Acta van de generale synode van Hattem 1972/73, de vraag stelt: „Is er echter, bij behoud van gegronde bezwaren, voor een gereformeerde kerkeraad ruimte voor „vrijmaking binnen het kerkverband?", en deze vraag bevestigend beantwoordt met verwijzing naar de volgende lectuur:

- a de artikelen 7 en 32 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis en artikel 31 van de Kerkorde;
  - b de Acta van de generale synode van Bunschoten-Spakenburg 1958/59, bijlageVII, handelende over de „ethiek" en de „techniek" van het bezwaard zijn binnen het kerkverband;
  - c de toelichting van ds. Joh. Jansen op artikel 31 K.O. in „Korte verklaring van de kerkenordening" (herdruk Ton Bolland 1976) pag. 146/147;
  - d de uiteenzetting van prof. dr. H. Bouwman in zijn „Gereformeerd Kerkrecht" Kampen, 1934), pag. 55-67'.
- 2 de bezwaren met betrekking tot art. 251 van de Acta van de generale synode van Hattem 1972/73 nogmaals onder woorden brengt;
- 3 de door de generale synodes gemaakte onderscheiding tussen enerzijds „leeruitspraken" en anderzijds „een vanuit de Schrift geargumenteerde regel voor de doopspraktijk" verre van overtuigend noemt.

De commissie stelt voor het standpunt van de kerkeraad te Uithuizermeeden af te wijzen, en voert daarvoor als gronden aan:

- 1 Het antwoord op de door de kerkeraad gestelde vraag gaat voorbij aan het feit dat de laatste appèlinstantie reeds gepasseerd was, zodat binnen het kerkverband alleen nog de weg van de conformatie overblijft; bovendien is het niet voldoende om zonder meer te verwijzen naar de genoemde lectuur, zonder daaruit de eigen argumentatie te formuleren;
- 2 De genoemde bezwaren worden opnieuw naar voren gebracht, waarbij de uitspraken van de generale synode van Kampen 1975, op welke synode de kerk te Uithuizermeeden zich beroepen had, worden genegeerd;
- 3 De generale synode van Groningen-Zuid 1978, Acta art. 359, gaf met de gemaakte onderscheiding een advies dat de weg wijst naar een feitelijke conformatie eventueel met behoud van gevoelens.

Enkele afgevaardigden verklaren dat zij het oneens zijn met het voorstel van de commissie. Zij menen dat de kerkeraad terecht mag vragen om Schriftbewijs voor het aangevochten synodebesluit en dat hij langs deze weg juist het kerkverband vasthoudt. Zij bepleiten kerkelijke ruimte om de kerkeraad in dit gevoelens te dragen. Andere afgevaardigden sluiten zich aan bij de mening van de commissie en stellen dat de kerkeraad, gezien zijn standpunt dat het aangevochten synodebesluit voluit in strijd is met Gods Woord, een zware beschuldiging uit aan het adres van de kerken die het synodebesluit honoreren.

Een tijdens de discussie ingebracht voorstel wordt door de commissie overgenomen, namelijk om de inhoud van het commissievoorstel te verwerken tot een brief aan de kerkeraad waarin ook de discussie ter synode wordt betrokken.

De praeses schort de verdere bespreking op tot een later tijdstip, opdat de commissie zich over een dergelijke brief kan beraden en opdat ds. C. J. Breen zijn voornemen tot het indienen van een tegenvoorstel kan uitvoeren. Tevens wordt besloten het advies te vragen van de hoogleraar in het kerkrecht.

Artikel 73.2

21.05.81

De behandeling van het onderwerp sub artikel 73.1 wordt voortgezet.

Commissie V, waarvan nu ds. J. Verkade rapporteur is, deelt mede dat advies is ingewonnen van de hoogleraar in het kerkrecht. Prof. drs. D. Deddens is ook ter vergadering aanwezig.

Ter tafel liggen een nieuw voorstel van de commissie in de vorm van een antwoordbrief aan Uithuizermeeden, alsmede een tegenvoorstel van ds. C. J. Breen. Het voorstel van de commissie is inhoudelijk gelijk aan haar eerste voorstel. Het tegenvoorstel houdt o.a. in dat de synode besluit:

- (1) „de vraag van de kerkeraad bevestigend te antwoorden, zij het dan dat de uitdrukking 'vrijmaking binnen het kerkverband' aanleiding tot misverstand kan geven".
- en
- (2) „de kerkeraad van Uithuizermeeden toe te stemmen dat de onderscheiding: geen uitspraak inzake de leer (en geen binding met confessioneel gezag) en een- vanuit de Schrift geargumenteerde - kerkelijke regel voor doopspraktijk overtuigingskracht mist."

In zijn mondelinge toelichting benadrukt ds. Brem dat binnen de kerken blijvend naar elkaar geluisterd moet worden en dat er ruimte en vrijheid moeten bestaan voor al dan niet conformeren, onverminderd de noodzaak tot voortgaand gesprek en overleg in het onderzoeken van de Schriften.

Oud. P. W. van Dijk brengt naar voren dat de kerken moeten waken enerzijds voor hiërarchie, anderzijds voor independentisme. De kerkeraad van Uithuizermeeden acht zich niet gebonden aan de besluiten van Hattem, maar wil niet uit het kerkverband treden. Dit schept een interimssituatie, die beëindigd zal zijn wanneer de kerken gezamenlijk de zin en de mening van de Geest gevonden hebben.

Prof. Deddens merkt op dat de kerkeraad vraagt vrijgemaakt te zijn en te blijven van bepaalde synodebesluiten, en wel ongelimiteerd. Dát is de vraag, en op die vraag kan en moet de synode met een Neen antwoorden. De

kerkeraad negeert de uitspraken van de generale synode van Kampen, die reeds een revisieverzoek van Uithuizermeeden inzake de besluiten van Hattem afhandelde.

Prof. drs. H. J. Schilder uit zijn waardering voor de conceptbrief van de commissie. Met name is hij getroffen door het daarin vervatte citaat van dr. K. Schilder.

De rapporteur is van mening dat de vraag van de kerkeraad niet vrij is van subjectivisme, namelijk dat een uitspraak pas bindend zou zijn wanneer het de betrókkene overtuigend is aangetoond uit Gods Woord. Kerkordelijke afspraken moeten hun geldingskracht hebben in de kerken.

Drs. P. van Gurp stelt: als je je beroept op art. 31 K.O., moet je kunnen zeggen: de besluiten strijden tegen Gods Woord, en daarom moet ik mij ervan vrijmaken. De kardinale vraag aan de kerkeraad is: wordt u, wanneer u zich conformeert, gedwongen te zóndigen?

De discussie wordt geschorst.

Artikel 73.3

22.05.81

In de tweede ronde dient oud. C. J. Ketel een voorstel in om de kerkeraad te verzoeken zijn brief in te trekken en een brief met andere inhoud te formuleren. Omdat het voorstel niet wordt ondersteund komt het niet in behandeling. Oud. P. W. van Dijk dient een voorstel in van deze strekking:

de synode benoeme een studiecmissie om een geargumenteed antwoord op te stellen op de vraag van de kerkeraad te Uithuizermeeden „Is er ruimte voor vrijmaking binnen het kerkverband?”

Na het aanbrengen van enkele redactionele wijzigingen komt het voorstel van de commissie in stemming. Het wordt aangenomen met 29 stemmen voor, 4 onthoudingen en 2 tegen, terwijl br. P. W. van Dijk buiten stemming blijft.

De voorstellen van ds. C. J. Brem en oud. P. W. van Dijk komen hierdoor niet in stemming.

De praeses spreekt de dankbaarheid uit dat de synode in rust en met ingetogenheid over deze moeilijke zaak heeft gesproken. Hij spreekt de verwachting uit dat de kerkeraad uit Uithuizermeeden en de tegenstemmers het besluit biddend zullen overwegen.

De tekst van de antwoordbrief is opgenomen in artikel 74.

Artikel 74

Antwoordbrief aan Uithuizermeeden

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

De generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland heeft kennis genomen van uw brief dal. 20 december 1980. Zij wil u het volgende antwoorden.

U heeft in deze brief van allerlei zaken kennis gegeven, maar niet vermeld wat daarvan de bedoeling is. Het is kennelijk niet uw intentie geweest, aan uw schrijven het karakter van een revisieverzoek te verlenen.

Het valt op, dat u zelfs geen enkel verzoek of voorstel doet. Uw brief bevat wel, in het begin van onderdeel c, een vraag. Deze luidt: „Is er echter, bij behoud van gegronde bezwaren, voor een geref. kerkeraad ruimte voor „vrijmaking binnen het kerkverband?”. Deze vraag wordt in een bepaalde zin reeds door u zelf beantwoord. Het is daardoor niet geheel duidelijk of het uw bedoeling is haar nu ook voor te leggen aan de generale synode.

De synode wil echter aannemen dat dit inderdaad het geval is. Maar dan ziet zij tot haar spijt zich voor nieuwe onduidelijkheden gesteld.

Het is niet duidelijk, waarom u nu met deze vraag komt, in aanmerking genomen wat sinds de generale synode van Hattem 1972/73 is vooraf gegaan. Aan de generale synode van Kampen 1975 heeft u immers, met anderen, een verzoek ingediend tot revisie van het besluit van de generale synode van Hattem, vermeld in art. 251 van haar Acta.

U heeft het echter daarbij niet gelaten. Aan de synode van Kampen deelde u tevens mee dat u, indien het besluit van haar voorgangster door haar niet zou worden weggenomen, gebruik wilde maken van uw „recht naar artikel 31 van de kerkorde", u „binnen het kerkverband vrij te maken van dit besluit'.

Uw revisieverzoek werd door de synode van Kampen geargumenteed afgewezen. Heeft u toen gedaan wat u verklaard had te zullen doen? Deze zaak is niet duidelijk. Aan de generale synode van Groningen-Zuid 1978 heeft u niet bericht dat u het aan haar voorgangster bekendgemaakte voornemen ten uitvoer had gebracht. Maar evenmin heeft u bij de synode van Groningen-Zuid bezwaren ingediend en revisie gevraagd van de uitspraken van de synode van Kampen. En ook nu, bij de huidige synode, diende u geen revisieverzoek in. Met betrekking tot „vrijmaking binnen het kerkverband" stelt u nu uw hierboven geciteerde vraag.

Er is echter nog meer onduidelijkheid. Wat bedoelt u met „vrijmaking binnen het kerkverband?" Bedoelt u daarmee, dat u niet kunt instemmen met alle door de synode van Hattem en latere synoden aangevoerde gronden en gedane uitspraken en daarvoor geen verantwoordelijkheid wilt dragen? Dán sluit deze synode zich aan bij haar voorgangster, die uitsprak dat hier geen leeruitspraak in geding is „waarbij u gehouden zou zijn in te stemmen met de formulering van alle overwegingen en oordelen alsmede punt voor punt akkoord te gaan met de wijze waarop aan de Schriftgegevens bepaalde conclusies worden verbonden. Het gaat niet om een uitspraak inzake de leer, noch ook om een binding met confessioneel gezag". Er blijft dan binnen het kerkverband zeer zeker ruimte voor u met uw bezwaren.

Niet onwaarschijnlijk bedoelt u met de genoemde uitdrukking echter iets anders, en wilt u zich met beslistheid en bij voortduring niet houden aan het door de synode van Hattem genomen en sindsdien bekrachtigde besluit dat wettig geadopteerde kinderen gedoopt dienen te worden. Indien dat uw bedoeling is, komt u in conflict met hetgeen van gereformeerde zijde steeds is gesteld: dat het niet uitvoeren van een kerkelijk besluit binnen het kerkverband wel mogelijk is in een interimssituatie die zo snel mogelijk dient beëindigd te worden, maar niet als permanente figuur. Het zal u duidelijk zijn dat de synode er rekening mee houdt dat u met uw vraag zou kunnen bedoelen wat zojuist als eerste mogelijkheid vermeld werd. Intussen ontgaat het de aandacht van de synode niet, dat u de door u-hoe dan ook bedoelde- vraag „bevestigend" beantwoord, zij het in de vorm van een verwijzing naar een viertal bronnen waarop u meent uw door u bedoeld bevestigend antwoord te kunnen gronden. Nu acht de synode deze verwijzingen ook al nietbepaald helder te zijn, laat staan stringent, ter adstructie van zulk een „bevestigend" antwoord. Dit te minder waar u begint met te verwijzen naar - wat toch het belangrijkste is - onze confessionele verbondenheid, naar de Nederlandse Geloofsbelijdenis, naderde artikelen 7 en 32. De synode kan niet verstaan dat zulk een bevestigend antwoord op een vraag als door u gesteld, kan worden gelezen in de artikelen van de belijdenis. Ook over de volgende verwijzingen sub a-d zou hetzelfde gezegd kunnen worden. Hierbij kan nog opgemerkt worden dat het onvoldoende is te achten dat u zonder meer verwijst naar lectuur, in plaats van daaruit de eigen argumentatie te formuleren. Het komt de synode voor dat uw terminologie (ruimte voor) „vrijmaking binnen het kerkverband" bedoelt te herinneren aan de geschiedenis van de vrijmaking (1944 en volgende jaren) en aan in dat verband en die tijd gehanteerde en in zekere zin geijkte, daar en toen ook duidelijke uitdrukkingen van verwante aard. En zonder iets af te doen van de hierboven uitgesproken onduidelijkheid van uw vraagstelling, heeft de synode wel enige reden voor de vrees dat uw bedoeling gaat in de onzerzijds in de tweede plaats genoemde richting.

Gezien de ernst van de zaak-juist in dat geval - meent de synode reden te hebben u dringend op te roepen zulk een weg niet te gaan die in de lijn zou liggen van zulk een bedoeling. In aansluiting aan hetgeen wij zojuist schreven in verband met de „vrijmaking" willen wij u met klem wijzen op het grote risico dat gelegen is in zelfs de hantering van de term „vrijmaking binnen het kerkverband" als een gefixeerde uitdrukking die spoedig lijkt op een eigen soort reformatieprogram. Wij menen dat, meer dan het door u sub a - d genoemde, hier relevant is een uitspraak als van K. Schilder in „*De Reformatie*" dal. 27 oktober 1945:

„De 'synode' kent geen plaats voor een interim, gedurende hetwelk de één een besluit *wel* uitvoert, en de ander niet. Ze schreef zowel aan mij, als ook aan den kerkeraad van Wezep dit harde, koude, cynische, ongeestelijke, schismatieke woord: wie een besluit niet kan uitvoeren vanwege zijn conscientie, *die moet het verband maar verbreken*. Het is, zoo verklaarde zij, in den stijl van de *hervormde* theologen uit den Doleantie-tijd, het is innerlijk tegenstrijdig, in het kerkverband te *blijven*, en een besluit niet uit te voeren. Maar daartegenover stelde in dienzelfden tijd Rutgers en ook Kuyper den goeden regel, dat wel degelijk *voor een tijd*, voor een interim-tijd, de toestand *zoo kan* en *mog* worden, dat de één een besluit *wel*, en de andere het niet uitvoert. Men kan binnen de heilige kerk-muren dus ook NEEN-broeders hebben naast JA-broeders. Pijnlijk is dat, o zeker. En gevaren van anarchie zijn er wel degelijk: wat is nu *niet* gevaarlijk? Maar die gevaren worden grootendeels opgeheven door het *interims-karakter* van zulk een periode. Men is slechts *voor een korten tijd* in twee kampen verdeeld: de één WEL, de ander *niet* het besluit uitvoerende. En in dien tusschentijd blijft de één BROEDER van den ander.

Want in die tusschenperiode vindt men elkander hierin: dat de bezwaarde zijn meening bekend maakt- *in den kerkelijken weg*" (d.w.z. te *beginnen* BIJ DEN KERKERAAD), dat hij zijn bewijzen overlegt, ze op tafel legt, dat men samen gaat zoeken naar de meening der Geesten (wellicht bedoeld: „des Geestes", gen. synode), uit de Schrift te kennen, ook gelijk ze in de K.O. is neergelegd, en dan op de volgende synode tot een beslissing komt, als op het quaestieuze punt na rijp beraad een definitieve beslissing wordt genomen. Dat is de lijn der K.O. De geduldige lijn der broederlijkheid."

Uit dit citaat kan duidelijk zijn- zoals K. Schilder trouwens op velerlei wijze in de vrijmakingstijd en daarna heeft benadrukt, ook in vergaderverbanden - dat een toestand van blijven in het kerkverband bij bezwaarnis op grond van artikel 31 van de kerkorde niet anders dan een *interim*karakter kan dragen. Naar wij hierboven reeds memoreerden is in dezelfde lijn steeds opnieuw gesproken. In deze lijn ligt ook een uitspraak als van J. Kamphuis in „*Kerkelijke Besluitvaardigheid*" (rectorale rede Theologische Hogeschool; Groningen 1970) pagina 62:

„Oordelen degenen die tot uitvoering zijn geroepen, dat een besluit in strijd komt met het Woord Gods of de overeengekomen K.O., dan gaan zij niet tot uitvoering over. Dan heeft binnen het kerkelijk rechtsgebied dat onder de zeggenschap van de niet-uitvoerende instantie valt, het besluit voorlopig geen rechtsgevolgen". „Voorlopig" - immers het „niet voor vast en bondig houden" scheidt binnen het kerkverband een interimssituatie, die zo snel mogelijk moet worden beëindigd doordat de instantie die een besluit niet voor vast en bondig houdt, de argumentatie daarvoor overlegt aan de vergadering, die tot beoordeling is geroepen, opdat op het *materiele* punt in kwestie dan een definitieve beslissing kan worden genomen".

Dit dunkt ons een eenvoudige en duidelijke regel te zijn voor confessioneel-kerkverbandelijk samenleven. U wekt evenwel - alle onduidelijkheid ten spijt - de indruk zulk een „vrijmaking" tot een permanente, in elk geval zeer langdurige, met name ook van synode tot synode voortdurende situatie te kunnen maken.

De synode is van overtuiging dat juist naar artikel 31 van de kerkorde daarvan onder ons geen sprake mag zijn. Wij zouden dan vallen in het kwaad van het independentisme, dat wij in heel ander verband juist zo hebben moeten bestrijden.

Hiermee stelt de synode niet dat u dit kwaad in de zin of ook door uw brief dit metterdaad bedrijft. Maar zij onderkent dit gevaar wel als een mogelijke consequentie van het eventueel door u bedoelde. En daartegen wil de synode, haar roeping getrouw, u ten antwoord wel waarschuwen. Dit temeer omdat, indien u zulk bovenbedoeld „interim" tot een permanente situatie zou willen maken, dit elders in den lande met evenveel recht zou kunnen worden gedaan, ook ten aanzien van andere synodebesluiten. Een bevestigd antwoord op uw vraag over „ruimte" etc., zou dan als een splijtzwam in de kerken gaan werken, die zich samen confessioneel gebonden weten door het ene Woord van God.

Dus roept de synode u op zich - hoe ook uw bedoeling uit te leggen zou zijn - in elk geval metterdaad te voegen naar artikel 31 van de kerkorde, ook door onderhouding van de onderhavige te Hatterem genomen en sindsdien bekrachtigde besluiten.

Artikel 75

22.05.81

Onderwerp : agenda II d 1
Bezwaar van Zuidlaren tegen adoptiebesluiten

Voorstel . commissie V

Rapporteur . P. Clossen

Materiaal:

Brief van de raad van Gereformeerde Kerk te Zuidlaren, met de volgende inhoud:

- 1 De kerkeraad verklaart de besluiten met betrekking tot het adopteren en het dopen van geadopteerde kinderen te zullen ratificeren, zodra de generale synode „duidelijke teksten kan noemen" waarmee aangetoond wordt, dat het Gods uitdrukkelijke wil is kinderen, buiten het verbond geboren, te adopteren en te dopen.
- 2 De kerkeraad klaagt zich erover dat onderscheidene generale synoden uitsluitend zijn ingegaan op Genesis 17 : 7, hoewel hij ook Exodus 20 : 5,6 en Genesis 1 27, 28 noemde.
- 3 De kerkeraad spreekt als terloops nog zijn bevreemding uit over het door de generale synode van Groningen-Zuid 1878, Acta art. -359, aangegeven onderscheid tussen een leeruitspraak en een vanuit de Schrift geargumenteerde regel voor de kerkelijke praktijk: „het één sluit o.i. het andere uit"; de vraag aan welke kinderen de doop mag en moet worden bediend is voluit een zaak van de leer, en de kerkeraad suggereert: „Is het geen uitvlucht nu achteraf te stellen dat het geen bindende leeruitspraak is?"

Besluit:

uit te spreken dat de raad van de Gereformeerde Kerk te Zuidlaren niet heeft bewezen dat de uitspraken van de generale synode van Hatterem 1972/73, van Kampen 1975 en van Groningen-Zuid 1978 met betrekking tot deze materie niet als bindend aanvaard dienen te worden.

Gronden:

- 1 Ook nu gaat het niet aan de „bewijslast op de generale synode te leggen zonder van de reeds gegeven argumentatie te bewijzen, dat zij strijdig is met Schrift en kerkorde" (zie Acta generale synode van Groningen-Zuid 1978, art. 359 sub 2).
- 2 Nagelaten is aan te tonen, dat het weglaten van Exodus 20 : 5,6 en Genesis 1 : 27, 28 afbreuk gedaan heeft aan de op heel de Heilige Schrift gefundeerde uitspraken in deze materie.
- 3 De kerkeraad vraakt de genoemde verklaring van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 Acta art. 359, evenwel zonder recht te doen aan het nauwkeurig onderscheidend spreken in deze verklaring en aan de bedoeling ervan, namelijk de weg te wijzen naar een conformatie voor de praktijk.

Het besluit wordt genomen met 29 stemmen voor en 7 onthoudingen.

Artikel 76

22.05.81

Onderwerp : agenda II d 2
Bezwaar van br. O. Hamming tegen adoptiebesluiten

Voorstel . commissie V

Rapporteur . P. Cnossen

Materiaal:

Brief van br. O. Hamming te Apeldoorn (met elf bijlagen) waarin hij bezwaren inbrengt tegen het besluit van de generale synode van Groningen-Zuid 1978, inzake de doop van geadopteerde kinderen. Zijn brief heeft de volgende inhoud:

- 1 Appellant brengt twee bezwaren in tegen de uitspraak, Acta art. 359, „dat het niet gaat om een uitspraak inzake de leer, noch om een binding met confenssioneel gezag, maar om een - vanuit de Schrift geargumenteerde - kerkelijke regel voor de doopspraktijk“:
  - a het betreft wel een kerkelijke regel, maar daarbij is de schriftuurlijke leer inzake de doop in geding; de generale synoden beroepen zich ook op Schrift en belijdenis;
  - b de generale synode van Groningen-Zuid 1978 spreekt wel van een vanuit de Schrift geargumenteerde regel, maar „in die argumentatie van de synode van Hattem blijkt dat de aangehaalde Schriftplaatsen niet weergeven datgene wat de synode ermee heeft willen bewijzen“.
- 2 Op grond van het voorafgaande verzoekt br. Hamming, met als basis *zijn* vanuit de Schrift aangevoerde bewijs „de uitspraak van de generale synode van Hattem 1972 inzake de doop aan wettig geadopteerde kinderen die buiten het verbond geboren zijn, opnieuw te toetsen“.
- 3 Appellant schrijft van de raad van de Gereformeerde Kerk te Apeldoorn, ook na breedvoerige besprekingen, zijns inziens geen schriftuurlijk antwoord op zijn bezwaren te hebben ontvangen.

Besluit:

de bezwaren af te wijzen en aan het verzoek niet te voldoen.

Gronden:

- 1 De generale synode van Groningen-Zuid 1978 ontkende niet dat bij de vaststelling van deze regel voor de doopspraktijk vanuit de Heilige Schrift is geargumenteed, maar zij sprak tegen dat het hierin zou gaan om een leeruitspraak. Zij wilde met die uitspraak wijzen op de ruimte voor een zo breed mogelijk feitelijke conformering, met behoud van gevoelens.
- 2 Br. Hamming heeft zich met bezwaren reeds gewend tot de generale synode van Kampen 1975, maar heeft nagelaten zijn bezwaren tegen hetgeen deze synode heeft aangevoerd, aan de generale synode van Groningen-Zuid 1978 voor te leggen.
- 3 Appellant heeft nagelaten aan te tonen dat zijn kerkeraad hem geen schriftuurlijk antwoord heeft gegeven op zijn vragen en opmerkingen.

Het besluit wordt genomen met 29 stemmen voor en 7 onthoudingen.

Artikel 77

22.05.81

Onderwerp : agenda II d 4
Bezwaar van br. J. Fokkes tegen adoptiebesluiten

Voorstel . commissie V

Rapporteur : W. Broeksma

Materiaal:

Brief van br. J. Fokkes te Bedum, waarin hij verzoekt „alle besluiten die betrekking hebben op de bediening van de doop aan geadopteerde kinderen terug te nemen“, omdat naar zijn mening de adoptie in strijd is met het 8e gebod (vergelijk zondag 42 H.C., antwoord 110) en het 10e gebod van de wet van de HERE: „Mogen wij vandaag het kind/kinderen van een ander met schijn des rechts, omdat de wereldlijke overheid dat toestaat, *als onze eigen kinderen* door adoptie in de burgerlijke en kerkelijke stand, op *onze eigen naam, als onze kinderen* laten inschrijven en ook zo laten dopen *als onze eigen kinderen*? Wij zeggen hierop: Nee. Zo mag het niet“.

Besluit:

aan het verzoek van br. Fokkes niet te voldoen.

Gronden:

- 1 Reeds onderscheiden generale synoden hebben met betrekking tot de adoptie en de doop van wettig geadopteerde kinderen uitspraken gedaan die breed vanuit de Heilige Schrift geargumenteed zijn, ook ter zake van het gebruik maken van de adoptiewet door de gelovigen; zie Acta van de synode van Hattem 1972/73 art. 251 C II en III en Acta van de synode van Kampen 1975 pag. 166-168.
- 2 Br. Fokkes heeft niet aangetoond dat hij de veelheid van schriftuurlijke argumenten, door de generale synoden aangevoerd, heeft getoetst en naar artikel 31 K.O. heeft weerlegd.

Het besluit wordt genomen met 32 stemmen voor en 4 onthoudingen.

Artikel 78

08.05.81

Onderwerp : agenda II d 3
Tijdstip van doop van geadopteerde kinderen

Voorstel . commissie V

Rapporteur . M. Nap

Materiaal:

Brief van vier leden van de Gereformeerde Kerk te Steenwijk, met het verzoek uit te spreken dat kinderen die in de gezinnen van de leden van de kerk worden opgenomen met het doel deze op te voeden in de vreze van de HERE, een plaats krijgen in zijn verbond en daarom onafhankelijk van een rechterlijke uitspraak behoren gedoopt te worden.

Overwegingen bij dit verzoek:

- a De generale synode van Groningen-Zuid 1978 sprak uit (Acta art. 389), dat de kerk de doop niet bedienen mag voordat de Nederlandse rechter een uitspraak heeft gedaan die juridisch de positie van het kind bepaalt; tevens dat letter en geest van de door voorgaande synoden genomen besluiten in dezen zich verzetten tegen de bediening van de doop, voordat het einde van de rechterlijke procedure is bereikt. Appellanten voeren hier tegen aan dat nergens in de Heilige Schrift of in de leer van de kerk iets vermeld wordt, dat kinderen die door enig echtpaar, leden van de kerk, „de verbondskring worden binnengedragen“, van de doop mogen worden uitgesloten, totdat de overheid met bepaalde handelingen gereed is.
Dat daarentegen Abraham en de „hoofden van de huizen“ in het Nieuwe Testament de eerstverantwoordelijken waren, ook met betrekking tot diegenen die bij dat „huis“ hoorden.
- b De generale synode van Groningen-Zuid 1978 citeert instemmend de synode van Hattem 1972/73, die waarschuwde niet op de definitieve adoptiebeslissing vooruit te lopen en op deze wijze van de aanstaande adoptief-ouders vroeg om aan alle betrokkenen de mogelijkheid te bieden de kennelijke leiding van de Here te zien. Appellanten voeren hiertegen aan, dat het woord van de adoptanten dat zij die kinderen willen opvoeden in de vreze van de Here, voor de kerk genoeg moet zijn en dat met de doop niet gewacht mag worden tot de overheid haar wettelijke waarborgen geeft. Ten tweede, dat uit de besluiten een bezorgheid spreekt die voor de Here niet recht is.
Wanneer een kind komt op het terrein van het verbond, dan „geloven wij ook in Zijn voortdurende zorg, daar hoeft geen garantie van de overheid meer bij“.

Besluit:

aan het verzoek van de appellanten niet te voldoen.

Gronden:

- 1 Appellanten gaan voorbij aan de argumentatie van de generale synode van Groningen-Zuid 1978, Acta art. 389, met name VI, zij overweegt voorts, 1 en 2.
- 2 Tevens gaan zij voorbij aan wat de generale synode van Kampen 1975 overwoog (Acta art. 362, zij overweegt voorts, ad. 5 (pag. 172) alsmede die van Hattem 1972/73 Acta art. 251, CII, zij overweegt 10).
- 3 Appellanten waren geroepen aan te tonen dat door voorgaande synoden de plaats van de overheid in het geheel van de adoptieprocedure tot en met het vonnis op verkeerde wijze is vastgesteld.

- 4 Appellanten hebben met hun argument betreffende Abraham in diens patriarchale positie en de „hoofden van huizen" niet aangetoond dat in de huidige Nederlandse samenleving de uitspraak van de rechter niet behoort afgewacht te worden.
- 5 Het wachten met de doop tot de beëindiging van de rechterlijke procedure komt niet voort uit bezorgdheid ten aanzien van de kennelijke leiding van de Here, maar uit respect voor en verschuldigde gehoorzaamheid aan de overheid als Gods dienares (art. 36 N.G.B.), omdat wij geloven dat de Here door haar hand de positie van het kind wettig regelt.

Een amendement van ds. J. A. van der Velden, behelzende toevoeging van de laatste zin van de Se grond, wordt door de commissie overgenomen.

Het besluit wordt genomen met 30 stemmen voor en 4 onthoudingen; ds. C. J. Brem en drs. G. van Rongen verklaren buiten stemming te willen blijven.

Artikel 79

08.05.81

Onderwerp : agenda II d 6
Richtlijnen voor tijdstip van doop van geadopteerde kinderen

Voorstel . commissie V

Rapporteur : M. Nap

Materiaal:

Brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord, met het verzoek enkele richtlijnen die deze kerk heeft vastgesteld betreffende het tijdstip van de doop van geadopteerde kinderen, aan de kerken door te geven en aan te bevelen, met het oog op de gewenste uniformiteit in dezen.

De raad besloot de volgende richtlijnen vast te stellen:

- a betreffende in het buitenland geadopteerde kinderen besloot hij, dat, de doopsbediening kan plaats vinden na de uitspraak van de rechter (vonnis), waarin het verzoek tot adoptie is toegewezen;
- b betreffende in Nederland geadopteerde kinderen besloot hij als volgt:
  - 1 30 dagen na de *betekening* van het vonnis aan de ouder(s) kan de Griffier van de Rechtbank worden gevraagd om een verklaring af te geven, waaruit blijkt dat de ouders) niet tegen het vonnis in verzet zijn gekomen (art. 974 lid 2, Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering); na ontvangst van deze verklaring kan de doopsbediening plaats vinden;
  - 2 in het geval dat de ouders tijdens de terechtzitting het verzoek tot adoptie hebben tegengesproken, kunnen deze ouders binnen 30 dagen na de uitspraak in hoger beroep gaan; de doopsbediening kan dan pas plaats vinden nadat is gebleken dat geen hoger beroep is ingesteld (art. 975 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering).

Besluit. -

- 1 aan het verzoek in zoverre te voldoen, dat gewezen wordt op de algemene regel dat de doop niet kan plaatsvinden dan nadat de adoptieprocedure (inclusief verzets- en beroepstermijnen) is afgerond;
- 2 als nadere richtlijnen aan te bevelen:
  - a betreffende in het buitenland geadopteerde kinderen, dat de doopsbediening kan plaats vinden na de uitspraak van de Nederlandse rechter (vonnis), waarin het verzoek tot adoptie definitief is toegewezen;
  - b betreffende in Nederland geadopteerde kinderen kan de doopsbediening eerst geschieden nadat een rechterlijke verklaring is afgegeven, dat geen verzet of hoger beroep is ingesteld of nog mogelijk is.

Gronden:

- 1 Deze richtlijnen zijn nuttig voor een uniforme toepassing van de besluiten van voorgaande synoden.
- 2 Deze richtlijnen doen recht aan de plaats van de natuurlijke ouders tot in het laatste stadium van de adoptieprocedure.
- 3 Uit nader onderzoek blijkt dat in b 2 naast de ouders ook de raad voor de kinderbescherming en een verklaring als onder b 1 vermeld hadden moeten worden.

Het besluit wordt genomen met 30 stemmen voor en 5 onthoudingen; ds. C. J. Breen verklaart buiten stemming te willen blijven.

Artikel 80

01.05.81

Onderwerp : agenda 11 e 5
Verzoek P.S. Groningen inzake attesten (art. 63 K.O.)

Voorstel : commissie V

Rapporteur : R T. Urban

Materiaal:

Brief van de particuliere synode van Groningen, gehouden op 18 februari 1981, inhoudende haar verzoek om met betrekking tot artikel 63 K.O. tot eenzelfde regeling te besluiten als waartoe zij besloten heeft:

- A Metbetrekking tot het eerste deel van art. 63 K.O. inzake *belijdende* leden nader te bepalen:
- 1 „Wanneer belijdende leden naar een andere gemeente vertrokken zijn zonder attestatie aan te vragen, zal de kerkeraad van deze gemeente gevraagd worden hen over deze nalatigheid aan te spreken.
Weigeren zij een attestatie aan te vragen, dan zal in de gemeente van herkomst meegedeeld worden dat zij vertrokken zijn zonder attestatie aan te vragen en mitsdien zich onttrokken hebben aan de gemeenschap van de kerk”.
  - 2 „Wanneer belijdende leden wel een attestatie hebben aangevraagd, maar weigeren deze in te leveren bij de kerkeraad in de nieuwe woonplaats, zal deze kerkeraad, nadat hij hen over deze nalatigheid heeft aangesproken en geconstateerd heeft, dat zij weigeren zich onder opzicht en tucht van de kerkeraad te stellen, hiervan bericht geven aan de gemeente van herkomst. Deze zal bekend maken dat zij zich niet gevoegd hebben bij de gemeente in de nieuwe woonplaats en mitsdien zich onttrokken hebben aan de gemeenschap van de kerk”.
- B Met betrekking tot het tweede deel van art. 63 K.O. inzake *doopleden* nader te bepalen:
„Dit attest zal naar de plaats van vestiging gezonden worden, ook indien dit lid er niet om gevraagd heeft. Dit attest zal als regel door de kerk van vestiging worden aanvaard en afgekondigd. Aanvaarding en afkondiging kunnen achterwege blijven, indien ambtelijk bezoek van de kerk van vestiging geweigerd wordt. Er zal dan na verloop van een verantwoord tijdsbestek - bij voorkeur binnen de tijd van drie maanden na ontvangst van het attest - van deze weigering mededeling worden gedaan aan de kerkeraad van de kerk van herkomst, die dan voor afkondiging van onttrekking zorgt”.

Besluit:

aan het verzoek van de particuliere synode van Groningen niet te voldoen.

Grond:

De particuliere synode van Groningen heeft geen argumenten aangevoerd voor de noodzaak van hetgeen zij verzoekt.

Het besluit wordt genomen met algemene stemmen; de afgevaardigden van Groningen blijven buiten stemming.

Artikel 81

01.05.81

Onderwerp : agenda II e 1, 2, 3, 4, 6
Attesten van gehandicapten (art. 63 en 64 K.O.)

Voorstel : commissie V

Rapporteur : M. Nap

Materiaal:

- 1 A De kerk te Ermelo verzoekt het besluit van de generale synode van Groningen Zuid 1978 aan te vullen in deze zin:

- a ten aanzien van patiënten in psychiatrische ziekenhuizen, dat niet eerder dan na een jaar na opname een attestatie afgegeven dient te worden aan de kerk waaronder het ziekenhuis ressorteert, zulks echter alleen als dit, gehoord de familie en de behandelende artsen, in het belang van de patiënt is;
  - b ten aanzien van patiënten in algemene ziekenhuizen, dat zij bij de „thuiskerk" blijven behoren;
  - c ten aanzien van gehandicapten die geen ouderlijk huis meer hebben, dat zij onder de zorg van de kerk waaronder de verpleeginrichting of het verzorgingstehuis ressorteren, komen.
- B Brieven van de kerken te Assen-Zuid, Heemse en Zuidlaren en van de particuliere synode van Gelderland, waarin geheel of gedeeltelijk adhesie wordt betuigd aan het verzoek van de kerk te Ermelo.
- 2 De kerk te Ermelo verzoekt uit te spreken „dat art. 64 K.O. in het verband van het besluit over attesten van gehandicapten en patiënten zo dient verstaan te worden, dat ten aanzien van de verstandelijk gehandicapten en psychiatrische patiënten het behoorlijk is, dat de „thuiskerk" er zorg voor draagt, dat de ontvangende kerk van zulke leden een vaste vrijwillige bijdrage ontvangt, overeenkomend met het ter plaatse geldende percentage van het inkomen, berekend naar het minimuminkomen".
- 3 De kerk te Ermelo verzoekt uit te spreken, „dat een ontvangende kerk, die als gevolg van dit besluit de ambtelijke arbeid zodanig ziet uitgebreid worden, dat hiervoor hulp moet worden aangetrokken en de financiële draagkracht hiervoor niet toereikend is, in dit geval niet aangewezen is op de weg van art. 11 K.O., maar een bijdrage per ziel van alle kerken mag vragen".

Besluit.

- 1 het besluit van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 in zoverre aan te vullen, dat de regel van art. 63 K.O. (oud art. 82) voldoende is zowel voor verhuizende (verstandelijke) gehandicapte kerkleden als ook voor patiënten wier burgerlijk domicilie is in de plaats waaronder het (psychiatrisch) ziekenhuis waarin zij zijn opgenomen, ressorteert, tenzij er gegronde redenen zijn om hen lid te doen blijven van de kerk in de plaats van herkomst.
- 2 aan de verzoeken onder materiaal 2 en 3 genoemd, niet te voldoen.

Gronden:

- 1 Het onderscheid tussen (verstandelijk) gehandicapten en patiënten die in een (psychiatrisch) ziekenhuis zijn opgenomen blijkt niet duidelijk te zijn, hetgeen oorzaak is van ongewenste situaties in de kerken die bij de verhuizing of verpleging van zulke broeders en/of zusters betrokken zijn.
- 2 Ten aanzien van het verzoek onder „Materiaal 2" genoemd: de diakonale zorg, bedoeld in art. 64 K.O., biedt voldoende mogelijkheden.
- 3 Ten aanzien van het verzoek onder „Materiaal 3" genoemd: artikel 11 K.O. wijst de goede weg.

Een tegenvoorstel van oud. G. de Jonge om aan het verzoek niet te voldoen wordt verworpen.

Het besluit wordt genomen met 32 stemmen voor, 3 tegen en 1 onthouding.

Artikel 82.1

05.05.81

Onderwerp . agenda II f 1-5
Liturgie in de „leessamenkomsten"

Voorstel : commissie II

Rapporteur : F. Mul

In bespreking komt een voorstel van commissie II inzake brieven van de kerkeraden te Velp en te Bodegraven-Woerden, die beide aandringen op meer eenheid in de kerkelijke praktijk van de zogenaamde „leesdiensten". Voorgesteld wordt aan de verzoeken niet te voldoen, omdat de taak van de predikant en die van de ouderling duidelijk onderscheiden zijn en ook in de leesdiensten gehonoreerd moeten worden. Bovendien is er geen noodzaak het in de kerken bestaand gebruik dat de ouderling niet de vredegroet en de zegen „oplegt", maar het woordje „u" in de zegenformule verandert in „ons", door synodale regeling te sanctioneren, nog minder te doorbreken.

Prof. dr. C. Trimp, die als adviseur aanwezig is, verklaart zich tegen dit voorstel. De gestalte van de ontmoeting tussen God en zijn volk, zo betoogt hij, moet duidelijk zijn, ook in een begroeting van woord en antwoord. Wij hebben niet het recht Schriftwoorden zoals vredegroet en zegen te veranderen. Het onderscheid tussen de ambten blijkt in de bediening van het Woord. De sleutelmacht ligt in het Woord zelf en niet in de man die het

Woord brengt. Enige afgevaardigden spreken eveneens hun bedenkingen uit tegen het commissievoorstel. Is er wel sprake van een bestaand gebruik? En is dat gebruik juist? De eredienst is geen zaak van „eenmansbediening" (vergelijk het „lectoraat" in de oude christelijke kerk).

Het commissievoorstel ontvangt steun van afgevaardigden die beklemtonen dat de zegen in de eredienst een speciaal soort Woordbediening is, dat een leesdienst geen volledige Woorddienst is en dat de drie ambten onderscheiden moeten blijven. De suggestie wordt gedaan een studiedeputaatschap te benoemen.

Na beantwoording door de rapporteur wordt de beraadslaging onderbroken om de commissie gelegenheid te geven zich te beraden.

Artikel 82.2

06.05.81

Commissie II legt een nieuw geredigeerd voorstel ter tafel.

Na voortgezette beraadslagingen kan de vergadering tot besluitvorming overgaan.

Materiaal:

- 1 brief (met 4 bijlagen) van de Gereformeerde Kerk te Velp d.d. 8 december 1980, met het verzoek om „in de materie 'liturgie in de eredienst in de zogenaamde leessamenkomsten' de eenstemmigheid te bewerkstelligen, die door het besluit van de generale synode van Kampen, acta art. 449 C, niet werd bereikt";
- 2 brief van de classis Arnhem d.d. 1 oktober 1980, waarin deze adhesie betuigt aan het verzoek sub 1;
- 3 brief van de classis Harderwijk d.d. 15 april 1981, met dezelfde adhesie-betuiging;
- 4 brief van de particuliere synode van Gelderland d.d. 6 maart 1981, met dezelfde adhesiebetuiging;
- 5 brief van de Gereformeerde Kerk te Bodegraven-Woerden van november 1980, waarin de generale synode wordt voorgesteld „een besluit te nemen over of deputaten te benoemen om onderzoek te doen naar het karakter van de zgn. 'leesdiensten', teneinde te komen tot meer eenheid in de kerkelijke praktijk van deze diensten".

Besluit:

aan het verzoek van de kerk te Velp en het voorstel van de kerk te Bodegraven-Woerden te voldoen in deze zin, dat een studiedeputaatschap wordt benoemd met de opdracht:

- 1 ` te onderzoeken:
  - a in welk opzicht de ouderling-preeklezer van de dienaar des Woords onderscheiden is met betrekking tot het karakter van de eredienst;
  - b in hoeverre uniformiteit in de zogenaamde „leessamenkomsten" wenselijk is;
  - c of bij de vrede- en zegengroet en bij de zegen het woordje „u" vervangen mag c.q. moet worden door het woordje „ons";
- 2 te rapporteren aan de eerstvolgende generale synode, en het rapport aan de kerken toe te zenden één jaar voor de aanvang van die synode.

Gronden:

- 1 Vanwege het feit dat blijkbaar in de kerken over deze zaak vragen leven is het zinvol een deputaatschap te benoemen dat de aangelegenheid van de „leesdiensten" nader bestudeert.
- 2 Ook na het besluit van de generale synode van Kampen 1975 is er geen eenstemmigheid ten aanzien van de orde van dienst in de „leessamenkomsten".
- 3 De kerken zullen ermee gediend zijn wanneer hierover meer duidelijkheid komt.

Een amendement van ds. J. Verkade om besluit 1 anders te formuleren wordt met 8 stemmen voor verworpen.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 83

06.05.81

Onderwerp : agenda 11 f 6
Bezwaar tegen art. 65 K.O. tweede lid

Voorstel . commissie 11

Rapporteur : R. Bolhuis

Materiaal:

Brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord dal. 18 april 1981 met het verzoek artikel 65 K.O. tweede lid te herzien.

De raad heeft ernstige bezwaren tegen de „zo strikte bepaling“:

„de kerken zullen zich houden aan de orden van dienst die door de generale synode zijn goedgekeurd“.

Tevoren immers was van kracht een „aanbeveling“ van de generale synode van 1933 te Middelburg (Acta art. 32).

Het argument van de raad is: „niet is aangetoond, dat een generale synode het recht en de bevoegdheid heeft op dit punt zulke strikte voorschriften te maken en uit te vaardigen“.

Besluit:

het verzoek van de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord af te wijzen.

Grond:

De kerkeraad van Assen-Noord geeft geen argumentatie waarom herziening van artikel 65 K.O. tweede lid, noodzakelijk zou zijn. Hij legt ten onrechte, na de definitieve vaststelling van de kerkorde, alsnog de bewijslast voor de juistheid van artikel 65 K.O. tweede lid, bij de generale synode.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 84

25.09.81

Onderwerp . agenda II g
Rapport inzake het uitschrijven van Bededagen

Van de classis 's-Gravenhage is per brief d.d. 24 september 1981 rapport ontvangen inzake de opdracht die zij ontving van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 tot het uitschrijven van bededagen.

Genoemde classis rapporteert over haar werkzaamheden aldus:

„Sinds de vorige Generale Synode werd één bededag uitgeschreven, en wel op zondag 2 november 1980. Deze bededag werd gehouden met het oog op de behandeling van het wetsvoorstel tot legalisering van de abortus provocatus, die in diezelfde week zou plaatsvinden in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. De uitgeschreven bededag is door al onze kerken gebruikt voor het gebed tot de Here, om afwendings van het dreigende kwaad. Bij deze ene bededag is het gebleven; de classis heeft verder ook geen initiatieven ontplooid tot het uitschrijven van nog een dag als deze. Zij meende, dat daartoe geen noodzaak was.“

Dit rapport wordt door de synode voor kennisgeving aangenomen, onder dankzegging aan de door de classis 's-Gravenhage verrichte arbeid.

Hoofdstuk III Inzake de EREDIENST

Artikel 85

29.05.81

Onderwerp . agenda III a 6 en 7
Psalmberijming

Voorstel . commissie II

Rapporteur . E. Woudt

Aan het begin van de besprekingen rond de psalmberijming heet de praeses welkom de deputaten ds. R. Houwen, ds. R. Kooistra en br. B. Nap, de adviseurs prof. drs. H. J. Schilder, prof. dr. C. Trimp en ds. T. J. Keegstra, en verder vele belangstellenden.

Omdat de praeses deel uitmaakt van het deputaatschap voor de psalmberijming draagt hij voor dit deel van de vergadering de hamer over aan de assessor, drs. P. van Gurp.

De assessor stelt namens het moderamen voor eerst een *algemene ronde* van bespreking te houden over alle stukken die door commissie II ter tafel zijn gebracht, hetgeen wordt goedgevonden. De rapporteur brengt in zijn toelichtend woord naar voren dat bijzondere dank verschuldigd is aan de deputaten voor hun vele en

nauwgezette werk, en al evenzeer aan de kerkleden die door het inzenden van hun opmerkingen een groot aandeel hebben geleverd bij de totstandkoming van een nieuwe psalmberijming. Hij benadrukt verder dat deze synode slechts een beperkte taak heeft inzake de psalmberijming, die in 1984 vastgesteld moet worden, namelijk te onderzoeken of de deputaten een goede werkwijze hebben gekozen.

Prof. Trimp adviseert een neven-deputaatschap van neerlandici te benoemen dat in goed overleg met het deputaatschap vooral het poëtisch element van de berijmingen beziet. Naar zijn mening is tot nu toe te weinig verdisconteerd dat elke psalm een gedicht is.

Prof. Schilder wil dit advies onderstrepen. Schriftgetrouwheid bij het berijmen betekent ook dat het dichtkarakter van de geïnspireerde psalmen geëerbiedigd wordt. Velen in de kerken zullen dan meer tevreden zijn met werkwijze en resultaat. Ds. Keegstra dringt aan op uitbreiding van het deputaatschap, zodat de proeven van berijmingen in sneller tempo de kerken zullen bereiken en de kerken daarop eerder kunnen reageren.

De rapporteur stelt in zijn beantwoording dat de vereiste van poëtisch verantwoord zijn door de synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 niet als richtlijn is vastgesteld en aan deputaten meegegeven, en dat het bezwaarlijk is om deze vereiste als nieuw criterium toe te voegen in dit stadium. Er werd opdracht gegeven om te berijmen, niet om te dichten. De synode moet niet gaan afbuigen van de lijn en de koers die door vorige synoden zijn uitgezet en waarmee de kerken hebben ingestemd.

De voorzitter van de commissie, ds. F. Mul, acht uitbreiding van het deputaatschap niet nodig, aangezien niet gebleken is dat deputaten niet in staat zijn tot het grote werk; een soort controlerende functie van een neven-deputaatschap zal vertragend werken.

De voorzitter van deputaten, ds. R. Houwen, prijst de medewerking van de kerken bij de arbeid van de psalmberijming: per psalm worden gemiddeld 89 opmerkingen ingezonden. Wanneer geklaagd wordt over de „middelmaticheid“ van de proefbundel dient op z'n minst aangewezen te worden waar de berijmingen beneden de maat zijn. Hij betreurt het dat van de kerken die het pleit voeren voor een vergelijking met de LK.B., de meeste geen kritische opmerkingen aan deputaten hebben gezonden.

In een tweede ronde brengen enkele afgevaardigden naar voren dat het eventueel alsnog aanvaarden van de LK.B. bij voorbaat een onverantwoorde zaak is, omdat wijzigingen daarin ten aanzien van archaïsmen, samentrekkingen en dergelijke uitgesloten zijn.

Bovendien moet men, wanneer men de LK.B. weer binnen het gezichtsveld wil halen, de besluiten van de generale synode van Hattem 1972/73 aanvechten die de LK.B. geargumenteed heeft afgewezen.

De verdere bespreking wordt tot een nader tijdstip uitgesteld.

Artikel 86

20.05.81

Onderwerp . agenda III a 6, 8 - 33
Verzoek van Rotterdam-Delfshaven inzake psalmberijming

Voorstel . commissie II

Rapporteur : E. Woudt

De assessor stelt voor om, nu een breedvoerige algemene ronde is gehouden, over te gaan tot afzonderlijke behandeling van de stukken rond de psalmberijming, en wel allereerst van een brief van de kerk te Rotterdam-Delfshaven. Na een discussie in twee ronden kan tot de volgende besluitvorming worden overgegaan.

Materiaal:

- 1 brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Delfshaven d.d. 16 maart 1981, met het verzoek een nieuw deputaatschap te benoemen dat de herziene proefbundel moet vergelijken met de LK.B., omdat de raad vraagtekens zet achter het kwalitatieve niveau van de proefbundel en van mening is dat het uiterste gedaan moet worden om te komen tot een zo goed mogelijke .psalmbundel (III a 6);
- 2 brief van dezelfde kerkeraad d.d. 20 april 1981, waarin het verzoek in de sub 1 genoemde brief nader wordt verklaard, mede aan de hand van voorbeelden uit de proefbundel die een structureel tekort zouden aanwijzen (III a 32);
- 3 adhesiebetuigingen aan de sub 1 genoemde brief van de kerken te Rotterdam Charlois, Veendam, Bergschenhoek, Utrecht-Noordwest, Drachten-Noord, Buitenpost, Rotterdam-Centrum, Stadskanaal, Ommen, Langeslag, Alblasserdam, Almelo, Winsum-Obergum, Niezijl, Deventer, Pijnacker, Westeremden, Uithuizen, Zuidlaren en Rotterdam-Zuid/ IJsselmonde (III a 8-12, 14-18, 20, 21, 24-30 en 33), en van br. J. Werkman en zr. N. Werkman-Rietveld te Amersfoort (III a 22);
- 4 afschrift van een brief van de kerkeraad van Enschede-Oost aan de kerkeraad van Rotterdam-Delfshaven, waarin het voorstel van laatstgenoemde kerk wordt afgewezen (III a 13);
- 5 adhesiebetuigingen aan de sub 4 genoemde brief van de kerken te Leeuwarden, Groningen-Noord en 's Gravenhage-West (III a 19, 23, 31).

Besluit:

het verzoek van de kerk te Rotterdam-Delfshaven af te wijzen.

Gronden:

- 1 Hoewel de kerk te Rotterdam-Delfshaven zelf stelt dat zij het besluit van de generale synode van Hattem 1972/73 met betrekking tot de LK.B. en het besluit van de generale synode van Kampen 1975 met betrekking tot de proefbundel niet wil aanvechten, doorkruist zij met haar verzoek niettemin het beleid van voorgaande synoden en tevens de vele toetsingsarbeid binnen de kerken.
- 2 De kerk te Rotterdam-Delfshaven brengt niet in rekening dat de generale synode van Hattem 1972/73, Acta art. 56 a, uitsprak dat de LK.B. onaanvaardbaar is voor gebruik in de gereformeerde eredienst, op grond van de beoordeling van de LK.B. op zichzelf. Wil deze kerk opnieuw de LK.B. ter sprake brengen, dan zal zij deze gronden moeten aanvechten, en dit laatste is door haar verzuimd;
- 3 Genoemde kerk heeft de opdracht van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 niet juist getaxeerd, wanneer zij stelt dat vanuit de kerken slechts incidentele kritiek bij deputaten diende te worden ingeleverd.
- 4 Uit de „Informatie" van deputaten aan de synode blijkt dat de voorbeelden die de kerk te Rotterdam-Delfshaven geeft om het „structurele tekort" van de proefbundel aan te tonen, ~ althans voor de gereviseerde psalmen 1-10 niet meer van

toepassing zijn. Gezien de uitgangspunten van deputaten bij hun werkwijze mag verwacht worden dat hetzelfde zal gelden voor de bundel als geheel; (vergelijk bijlage A 3.)

5 Het verzoek van genoemde kerk is onbillijk, omdat het resultaat van de revisiearbeid van deputaten door de kerken pas te beoordelen zal zijn aan de hand van het eindrapport.

Tijdens de bespreking wordt een amendement ingediend door ds. J. de Gelder en ds. J. Bomhof om het in grond 2 gestelde toe te voegen; dit amendement wordt aangenomen met 26 stemmen voor. Een amendement van ds. C. J. Smelik om in grond 5 het woord „onbillijk" te kiezen in plaats van het door de commissie voorgestelde woord „voorbarig" wordt aangenomen met 23 stemmen voor.

Het besluit wordt genomen met algemene stemmen; deputaat dr. K. Deddens blijft buiten stemming.

Artikel 87

20.05.81

Onderwerp : agenda III a 7
Werk van deputaten psalmberijming

Voorstel . commissie II

Rapporteur : E. Woudt

Materiaal:

„Informatie" (tussentijds rapport) van de deputaten voor de psalmberijming waarin zij verantwoording doen van het door hen gevoerde beleid ten aanzien van de revisie van de proefbundel (bijlage A 3).

Samenvatting van de inhoud:

- 1 a deputaten ontvingen van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 de opdracht: „tot 1 januari 1983 eventuele opmerkingen uit de kerken over de in de proefbundel vrijgegeven berijmingen in te wachten" (Acta art. 318);
b deputaten hebben per brief van mei 1980 de kerken verzocht opmerkingen over de psalmberijming getermineerd in te zenden;
- 2 a deputaten ontvingen van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 de opdracht: „de eerstvolgende synode te informeren betreffende de stand van hun werkzaamheden" (Acts art. 318);

- b deputaten hebben de vele opmerkingen die vanuit de kerken bij hen zijn binnengekomen, geïnventariseerd, besproken en verwerkt; dit leidde tot vrij ingrijpende wijzigingen in de proefbundel, met name omdat de volgende uitgangspunten in acht werden genomen:
  - deputaten hebben speciale aandacht gegeven aan het verouderd taalgebruik, met name in de berijming-Hasper, en die waar mogelijk aangepast aan het meer hedendaags Nederlands;
  - zij hebben de samentrekkingen van woorden zoveel mogelijk uit de berijmingen weggenomen;
  - zij hebben het verouderde „gij” zoveel mogelijk vervangen door „u”.

Besluit. -

- 1 goed te keuren dat deputaten aan de kerken verzocht hebben eventuele opmerkingen over de berijmingen in de proefbundel getermineerd in te zenden;
- 2 uit te spreken dat de deputaten de gevraagde informatie in voldoende mate aan de synode hebben gegeven en een juiste werkwijze hebben gevolgd inzake de revisie van de proefbundel;
- 3 aan deputaten decharge te verlenen van hun arbeid.

Gronden:

- 1
  - a Het verzoek aan de kerken opmerkingen over de psalmberijming getermineerd in te zenden is niet in strijd met de tekst van art. 318 van de Acta van de generale synode van Groningen-Zuid 1978.
  - b Deputaten hebben hiermee niet afgedaan aan het recht van de kerken tot 1 januari 1983 wijzigingsvoorstellen in te dienen.
  - c Door deze handelwijze hebben deputaten doelmatig kunnen werken.
- 2
  - a Deputaten hebben zich laten leiden door de richtlijnen, vastgesteld door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65, Acta art. 477b.
  - b Deputaten zijn bij de behandeling van de binnengekomen opmerkingen uitgegaan van de berijmingen in de proefbundel.
  - c In bijlage II van de „Informatie” (deelrapport over psalm 6) hebben deputaten uitvoerig getoond op welke wijze zij de opmerkingen verwerkt hebben. Bij vergelijking van de gereviseerde psalm 6 met de in de proefbundel opgenomen berijming van deze psalm blijkt duidelijk dat deputaten vele zakelijk juiste en kritische opmerkingen hebben verwerkt.
  - d Het resultaat van de herziening van de psalmen. 1-10 (bijlage III bij de „Informatie”) blijkt een aanzienlijke verbetering te zijn in vergelijking met deze psalmen in de proefbundel.
- 3 Deputaten hebben hun arbeid overeenkomstig de hun gegeven opdracht op trouwe en zorgvuldige wijze verricht.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; deputaat dr. K. Deddens blijft buiten stemming.

Artikel 88		21.05.81
Onderwerp	: agenda III a 7 Voorstellen van deputaten psalmberijming	
Voorstel	. commissie II	
Rapporteur	: E. Woudt	

In de bespreking brengt de rapporteur allereerst een advies van prof. drs. H. J. Schilder over, die verhinderd is aanwezig te zijn. Het advies behelst een afwijzing van het voorstel van deputaten om de opschriften in de psalmen boven de berijmingen te vermelden. Volgens prof. Schilder betekent deze vermelding niet alleen een afwijking van een lange en zinvolle traditie, maar ook een ontwrichting van de psalmbundel in de vorm van berijming, en leidt zij de aandacht van de zingende gemeente af. Bovendien bestaat er onzekerheid met betrekking tot de betekenis van diverse termen in de Hebreeuwse opschriften.

Adviseur prof. dr. C. Trimp sluit zich bij dit advies aan; voorts adviseert hij het deputaatschap uit te breiden met neerlandici, zodat het deputaatschap te meer aandacht kan geven aan het dichtelijk karakter van de psalmen als verbondsliederden.

Rapporteur en voorzitter van de commissie zijn van mening dat de noodzaak van uitbreiding van het deputaatschap niet is aangetoond en dat die noodzaak ook aan de commissie niet gebleken is. Ten aanzien van de opschriften boven de psalmberijmingen zijn zij van oordeel dat hun plaats boven de onberijmde psalmen ook een plaats boven de berijmde psalmen wettigt.

De voorzitter van deputaten voegt eraan toe dat vanuit de kerken gevraagd is om vermelding van de opschriften; daarom moet deze zaak weer aan de kerken voorgelegd worden voor overweging en beoordeling. Inzake het advies van prof. Trimp merkt hij op, dat de poëzie van het Hebreeuwse lied in onze bijbelvertaling wordt weergegeven in proza. Hij is van mening dat het weergeven van Hebreeuwse poëzie in Nederlandse poëzie, en dan tekstgetrouw en bovendien gebonden aan een vastgestelde melodie, een onmogelijke taak is. Wel zal in de berijmingen een sterk woordgebruik te vinden moeten zijn. Nadat enkele afgevaardigden het woord hebben gevoerd en zich daarbij in grote lijn aansluiten bij het rapport van de commissie, kan tot besluitvorming worden overgegaan.

Materiaal:

„Informatie" van de deputaten voor de psalmberijming, waarin zij met betrekking tot de definitieve vormgeving van de proefbundel het volgende voorstellen:

- 1 a de opschriften in de psalmen die buiten de berijming ervan blijven, af te drukken boven de tekst van de berijming;
- b de kerktoonsoort boven elke berijming aan te geven;
- c achter de definitieve tekst van de berijmingen een lijst van beginregels van de coupletten in alfabetische volgorden op te nemen;
- 2 deputaten in dezelfde samenstelling opnieuw te benoemen.

Besluit.

- 1 de onder materiaal 1 a, b en c vermelde voorstellen goed te keuren;
- 2 dezelfde deputaten opnieuw te benoemen, met de opdracht:
  - a tot 1 januari 1983 eventuele opmerkingen uit de kerken over de in de proefbundel vrijgegeven berijmingen in te wachten;
  - b de herziening van de proefbundel voort te zetten op de wijze waarop hun voorgangers dit hebben gedaan met de berijmingen van de psalmen 1-10;
  - c inzake de vormgeving van de bundel:
    - de opschriften in de psalmen boven de berijmingen te vermelden;
    - de kerktoonsoort boven de berijmingen te vermelden;
    - een lijst van beginregels van de coupletten in alfabetische volgorde op te stellen en die aan de tekst van de berijmingen toe te voegen;
  - d de eerstvolgende generale synode te dienen met een rapport en voorstel inzake de definitieve vaststelling van de nieuwe psalmberijming en het resultaat van hun arbeid tenminste zes maanden voor de aanvang van die synode aan de kerken toe te zenden.

Gronden:

- 1 Het afdrukken van de opschriften in de psalmen boven de berijmingen brengt eventuele historische omstandigheden en/of liturgische bijzonderheden onder de aandacht van de zingende gemeente.
- 2 Met het weer aangeven van de kerktoonsoort boven elke berijming wordt een verzuim in de proefbundel hersteld.
- 3 Een lijst van beginregels, zoals ook in vroegere uitgaven van het kerkboek voorkwam, is dienstig bij het opzoeken van coupletten.
- 4 Ongewijzigde herbenoeming van deputaten komt de geregelde voortgang van het werk van herziening van de proefbundel ten goede.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; deputaat dr. K. Deddens blijft buiten stemming.

Artikel 89

21.05.81

Onderwerp : agenda III a 5
Verzoek van Winschoten inzake psalmberijming

Voorstel . commissie II

Rapporteur . E. Woudt

Materiaal:

Brief (ongedateerd) van de raad van de Gereformeerde Kerk te Winschoten, waarin hij de synode verzoekt het rapport van J. Huizinga te Utrecht inzake de proefbundel ten grondslag te leggen aan de definitieve psalmbundel.

Besluit:

aan het verzoek van de kerkeraad te Winschoten niet te voldoen.

Grond:

Uit de „Informatie" van de deputaten voor de psalmberijming blijkt, dat zij reeds in het bezit zijn van het rapport-Huizinga en dat de inhoud hiervan ook door de deputaten wordt dienstbaar gemaakt aan de revisie van de proefbundel.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; deputaat dr. K. Deddens blijft buitenstemming.

Artikel 90 21.05.81

Onderwerp : agenda III a 2
Brief br. R. Kreeft over psalmberijming

Voorstel . commissie II

Rapporteur : E. Woudt

Materiaal:

Brief van br. R. Kreeft te Hattem, waarbij hij een bezwaarschrift aanbiedt tegen de berijming van psalm 78 „en daarmee tegen alle andere berijmingen waarin aan het geïnspireerde Woord van God tekort gedaan wordt in de proefbundel".

Besluit.

dit bezwaarschrift niet in behandeling te nemen, maar het aan de nieuw te benoemen deputaten voor de psalmberijming ter hand te stellen.

Gronden:

- 1 Het is onjuist de tegen psalm 78 ingebrachte bezwaren eveneens te laten gelden voor andere niet nader genoemde psalmen in de proefbundel.
- 2 Dit bezwaarschrift is voorbarig, omdat het resultaat van de revisiearbeid van deputaten door de kerken pas te beoordelen zal zijn aan de hand van het eindrapport.
- 3 Kritische opmerkingen over de proefbundel horen vooralsnog thuis bij de door de synode te benoemen deputaten.

Dit besluit wordt met algemene stemmen genomen; deputaat dr. K. Deddens blijft buiten stemming.

Artikel 91 21.05.81

Tactusteken bij de melodieën van de psalmen

Commissie II stelt voor, in overleg met het moderamen, het gedeelte uit de „Informatie" van deputaten voor de psalmberijming, handelend over het tactusteken bij de psalmmelodieën, in bespreking te nemen wanneer het rapport van de deputaten voor de bundel „Enige Gezangen" aan de orde komt waarin eveneens de zaak van het tactusteken ter sprake wordt gebracht.

Artikel 92 21.05.81

Woord van de assessor ter afsluiting

Na de afhandeling van alle stukken inzake de psalmberijming spreekt de assessor ter afsluiting enkele woorden van dank, allereerst aan het adres van de commissie: „U hebt de synode goed geholpen in deze gevoelige materie". Ook dankt hij bijzonder de deputaten voor hun vele arbeid in de afgelopen jaren. „U hebt die arbeid,

zoals de synode uitsprak, inderdaad op trouwe en zorgvuldige wijze verricht. De ingebrachte kritiek op de proefbundel en op uw werk hebt u naar beste weten verwerkt in uw gerevideerde berijmingen. Soms ontmoette u ook onbillijke kritiek. Toch hebt u rustig uw werk gedaan en het oordeel van de synode afgewacht. Het ware te wensen dat sommige critici hun gevoelens niet uiten via ingezonden stukken in het Nederlands Dagblad, maar kenbaar maken aan de deputaten. God geve u de tijd en de kracht om het werk te voltooien".

Artikel 93

04.09.81

Onderwerp agenda III b 1-6, 8-16, 18, 19
Bundel 'Enige Gezangen'

Voorstel commissie II

Rapporteur H. de Vries

Materiaal

- 1 rapport van de deputaten voor de bundel 'Enige Gezangen' (III b I);
- 2 werkrapport en aanvullend rapport (1) van dezelfde deputaten (III b 19);
- 3 brief van de classis Zutphen dal. 12 februari 1981, met het verzoek 'de in de proefbundel opgenomen berijming van Jan Wit (gezag 31) te vervangen door de 'oude berijming' van dit gezang' (III b 5);
- 4 brieven van de kerken te Haren, Ten Boer, Wageningen, Hoogeveen, Berkel en Rodenrijs, Arnhem, Enschede-Oost, Loppersum, Pernis en Uithuizen, met reacties op het rapport van de deputaten 'Enige Gezangen' (III b 2, 3, 4, 6, 8, 9, 11, 14, 16, 18);
- 5 brief van de Landelijke Werkgroep Gezangen, met commentaar op het rapport van de deputaten (III b12);
- 6 brief van br. F.W. IJkel te Beverwijk, waarin hij verzoekt in gezang 11 een wijziging aan te brengen dan wel dit gezang uit de bundel te verwijderen (III b 13);
- 7 brief van br. W. Zelde.irust te Rotterdam, waarin hij nog enige uitbreiding van de bundel voorstelt en verder opmerkingen maakt over het rapport van de deputaten (III b 15);
- 8 brief van br. J.R. Luth te Spijk, met opmerkingen over de gezangenbundel in het algemeen en over enkele gezangen in het bijzonder (III b 10).

Besluit.

- 1 uit te spreken dat de deputaten voor de bundel 'Enige Gezangen' zich nauw hebben gebonden aan de opdracht van de generale synode van Groningen-Zuid 1978;
- 2 aan deze deputaten decharge te verlenen van hun arbeid;
- 3 ten aanzien van de afzonderlijke door deputaten voorgestelde gezangen (volgens nummering van de proefbundel) het volgende uit te spreken:
  - * gezang 1
te aanvaarden in de berijming van L.L. Bouwers, met wijziging van couplet 14, regel 3, in: 'en dankbaar U de eer te geven', waardoor de puntkomma achter regel 2 vervalt;
  - * gezang 2
de door de generale synode van Groningen-Zuid aanvaarde berijming van W. Barnard te handhaven;
  - * gezang 3
te aanvaarden in de gewijzigde berijming van Anka Brands;
  - * gezang 4
de door de generale synode van Groningen-Zuid aanvaarde berijming te handhaven;
  - * gezang 5
te aanvaarden in de berijming van L. L. Bouwers, met de volgende wijzigingen:
couplet 1, regel 1 en 2 `
Gij die regeert met heerlijkheid/in hemelslicht, almachtig zijt';
couplet 2, regel 1 en 2 `
Leer ons uw naam, vol majesteit/te eren om uw heiligheid';
couplet 4, regel 1-4
'Schenk ons een hart dat om uw naam/de wegen van uw wil zal gaan,/ geef dat wij tonen dankbaarheid,/als engelen tot dienst bereid:'
couplet 9, regel 1-4

- `Laat ons gebed als reukwerk zijn,/door Christus' bloed geheiligd, rein,/ons hart vervuld van dankbaarheid/roemt in uw Zoon, die heeft bevrijd.';
- * gezang 6
te aanvaarden in de berijming van L.L. Bouwers, met de restrictie dat in het alternatief voor regel 5 - 7 van couplet 3:
`Hij leed aan 't kruis, door God vervloekt,/schonk vrijspraak door zijn kostbaar bloed;/Hij stierf voor ons en werd begraven,' nog een verbetering wordt aangebracht;
  - * gezang 7
te aanvaarden in de bewerking van L.L. Bouwers;
  - * gezang 8
te aanvaarden in de berijming van L.L. Bouwers, met wijziging van `leid' i.p.v. `weid' in regel 2 van couplet 6, en `uw volk' i.p.v. `het volk' in regel 3 van couplet 7;
  - * gezang 9
te handhaven in de door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 gewijzigde vorm; behoudens regel 2 van couplet 5, waar `dat' in `het' veranderd wordt;
  - * gezang 10
te aanvaarden in de berijming van Anka Brands, met wijziging van couplet 5, regel 6, in: `als Christus' onderdaan;
  - * gezang 11, 12 en 13 ongewijzigd te handhaven;
  - * gezang 14
te handhaven, met wijziging van `laatste' in `vaste' in de laatste regel van couplet 2;
  - * gezang 15
ongewijzigd te handhaven;
  - * gezang 16
te handhaven, nadat het tweede couplet alsnog van hinderlijke archaïsmen is ontdaan;
  - * gezang 17
te handhaven, met wijziging van regel 6: `dies brengen wij U dank en ere' en van regel 7: `en werpen in aanbidding, Here,';
  - * gezang 18
te handhaven, met wijziging van regel 6 van couplet 2 in: `dat alle knie zich buige!';
  - * gezang 19
in principe te aanvaarden de berijming die de kerk te Hoogeveen bij de synode van Groningen-Zuid 1978 heeft ingediend, met de restrictie dat deputaten regel 4 van couplet 2 en regel 4 van couplet 5 nader zullen bezien;
  - * gezang 20 tot 26
ongewijzigd te handhaven;
  - * gezang 27
te handhaven met wijziging van regel 3 van couplet 1 in: `Zingt serafs, eng'len zingt, heft aan, gij machten, tronen,';
  - * gezang 28 en 29
ongewijzigd te handhaven;
  - * gezang 30
de door de deputaten voorgestelde berijming van Anka Brands te aanvaarden, en daarnaast de berijming van H.J. Schilder, opgenomen in de proefbundel, te handhaven, zodat twee tekstbewerkingen met melodievaryatie als gezang 30a en 30b opgenomen worden;
  - * gezang 31
ongewijzigd te handhaven;
  - * gezang 32
te handhaven met de door de deputaten voorgestelde wijzigingen;
  - * gezang 33
niet te handhaven vanwege de door diverse kerken terecht geuite bezwaren;
  - * gezang 34 tot 36
ongewijzigd te handhaven;
- 4 de gezangenafdeling van het Gereformeerd Kerkboek open te houden voor aanvulling met berijmingen van Schriftgedeelten, in het bijzonder van gezangen die in de Schrift voorkomen buiten het boek der Psalmen;
- 4 opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht om:
- a de stukken betreffende de proefbundel `Enige Gezangen' die hen bereiken van de zijde van deze synode, van het deputaatschap van de synode van GroningenZuid 1978 of vanuit de kerken, in ontvangst te nemen;
  - b om te zien naar berijmingen, als bedoeld onder sub 4, en deze berijmingen te beoordelen;
  - c in de gezangen zoveel mogelijk `Gij' door `U' te vervangen en storende samentrekkingen te verwijderen, zoals ook in de berijmingen van de psalmen geschiedt;

- d in de in principe aanvaarde gezangen 6, 16 en 19 zo mogelijk verbeteringen aan te brengen;
- e reacties vanuit de kerken te verwerken;
- f van hun werkzaamheden verslag te doen aan de eerstvolgende generale synode en hun rapport tenminste zes maanden voor het begin van die synode aan de kerken toe te zenden.

Aan het begin van de algemene discussieronde benadrukt de praeses dat deze synode evenmin als de vorige tot definitieve vaststelling van enig gezang kan komen, omdat de generale synode van Groningen-Zuid 1978, Acta art. 21 sub 4, besloot de toetsingstermijn voor de proefbundel 'Enige Gezangen' te verlengen tot 1 januari 1983. Tevens deelt hij mede dat de bespreking en besluitvorming inzake Gezang 6 a en 6b op een nader te bepalen datum zal plaats vinden in besloten zitting.

In de algemene ronde brengt ds. G. van Rongen naar voren dat het zijns inziens te betreuren is dat nooit opdracht is gegeven tot algehele toetsing en herziening van de bundel '1933', zodat de deputatenarbeid beperkt bleef tot partiële kritiek en fragmentarische reparatie. Bezinning en studie over de schriftuurlijke uitgangspunten is (alsnog) noodzakelijk, om te komen tot herziening van de structuur van de gezangselectie. Het zoeken van 'vrije liederen' moet teruggedrongen worden terwijl de gezangenafdeling open moet blijven voor aanvullingen met Schriftzangen.

De rapporteur van het deputaatschap, ds. Tj. Boersma, merkt daartegen op dat ds. Van Rongen met zijn opmerkingen teruggaat achter het werk van diverse synoden en deputaatschappen. De huidige deputaten hebben zich gehouden aan de hun gegeven opdrachten en leggen aan deze synode verantwoording af over de uitvoering van deze opdrachten.

Op voorstel van de praeses wordt bij de verdere besprekingen van de voorgestelde gezangen uitgegaan van de (voorlopige) besluiten van voorgaande synodes en van de door hen verleende opdrachten.

Een van de commissievoorstellen, namelijk te besluiten 'geen nieuwe berijmingen meer toe te voegen' wordt met 15 stemmen voor verworpen.

In de plaats daarvan wordt een amendement van ds. G. van Rongen met 18 stemmen voor aangenomen en tot 'besluit 4' verheven.

Tijdens de besprekingen van de afzonderlijke gezangen worden de volgende amendementen aangenomen en in de besluittekst verwerkt:

- amendement van ds. J. Verkade om couplet 5 van Gezang 9 te handhaven (26 stemmen voor);
- amendement van ds. M. Nap om couplet 2 van Gezang 16 te handhaven (25 stemmen voor).

Een voorstel van de commissie om gezang 14 niet te handhaven wordt verworpen met 14 stemmen voor en 19 tegen.

Verworpen worden een tegenvoorstel van ds. G. van Rongen om aan nieuw te benoemen deputaten opdracht te geven om te zien naar een met name muzikaal meer aanvaardbaar alternatief van gezang 11, en een tegenvoorstel van ds. C.J. Brem om gezang 33 uit de proefbundel te handhaven.

Het besluit wordt genomen met algemene stemmen; ds. Tj. Boersma, lid van het deputaatschap, blijft buiten stemming.

Artikel 94

22.09.81

Onderwerp agenda III b 7
Bezwaren van br. J.Lommers tegen aanspraak in 'Enige Gezangen'

Voorstel commissie II

Rapporteur P. Zuidhof

Materiaal

Schijven van br. J. Lommers te Hilversum met verzoek het in het rapport van de deputaten voor de bundel 'Enige Gezangen' voorkomende gedeelte (pag. 7):

'Uit de binnengekomen reacties blijkt niet dat er in de gezangen 12 - 36 tekenen van onschriftuurlijkheid en strijd met de gereformeerde leer worden aangetroffen. Slechts op één punt zou dit aan de orde kunnen komen, wanneer namelijk de vraag wordt gesteld of het wel geoorloofd is God de Zoon en God de Heilige Geest in het biddend zingen afzonderlijk aan te spreken.

Dit punt is uitvoerig behandeld in artikelen van de hand van prof. J. Douma in de Reformatie (53-14, 15, 16).

Uw deputaten menen dat daarin voldoende duidelijk is aangetoond, dat een dergelijke aanspraak niet zonder meer als onschriftuurlijk kan worden betiteld. Daar in geen enkel gezang sporen aanwezig zijn van een scheiding van de Zoon en de Geest van God de Vader, menen wij, dat er geen redenen zijn, sommige gezangen om deze reden af te voeren'.

niet te aanvaarden, doch over deze zaak een nadere studie te laten verrichten, waarbij de genoemde artikelen uit 'De Reformatie' en de door hem gegeven kritiek kunnen worden betrokken. De bezwaren gelden voornamelijk de gezangen 9, 14, 20, 23, 24:4 en 25: 3 en 4.

Br. J. Lommers geeft samenvattend voor zijn bezwaren de volgende argumentatie:

- 1 Christus heeft ons bevolen in Zijn naam tot God (de Vader of de Vader van onze Here Jezus) te bidden (Joh. 14:13; 16:24 en andere plaatsen).
Verder H.C. zondagen 45 - 52 en artikel 27 N.G.B. (bedoeld zal zijn: artikel 26 N.G.B., gen. synode) nieuwe versie; overeenkomstig het gebed dat Hij ons zelf geleerd heeft. (Matt. 6: 9-13, Lucas 11: 2-4).
- 2 Voor een tweede vorm, het afzonderlijk bidden tot God de Zoon of God de Heilige Geest, is in de H. Schrift geen grond of opdracht te vinden.
- 3 Het bidden tot God de Almachtige, de Vader of de Vader van onze Here Jezus Christus betekent bidden tot de Drieënige God, die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft als de God van het Verbond, waardoor Christus voor ons, als de tweede Adam, de voorwaarden heeft vervuld, zodat wij weer - alleen door Hem in Zijn naam, op grond van Zijn verdiensten, tot deze God mogen naderen en door Hem worden verhoord. Christus, onze verhoogde Middelaar, is onze Voorbidder en Pleitbezorger bij de Vader (N.G.B. artikel 26).
- 4 a Naar het voorbeeld van de formuliergebeden, in de Kerk in gebruik, dienen onze gebeden - ook onze gezongen gebeden - Trinitarisch te zijn d.i. zodanig, dat de Drieënige God van het Verbond er in wordt verheerlijkt in Zijn werken.

b Wat dus geldt in het gesproken gebed, geldt eveneens voor het gezongen gebed, met dien verstande, dat in het loven en prijzen van 's Heren naam, de werken van de Drieënige God afzonderlijk mogen en moeten worden genoemd, mits de drie Personen niet los van elkaar worden gezien of gesteld.

Besluit:

aan het verzoek van br. J. Lommers niet te voldoen.

Gronden:

- 1 Het in het 1 e, 3e en 4e gestelde van de samenvatting sluit het afzonderlijk bidden tot God de Zoon en God de Heilige Geest niet uit, zoals onder meer blijkt uit hetgeen de kerk volgens de Heilige Schrift belijdt:
  - a in de Geloofsbelijdenis van Nicea, waar gezegd wordt: 'die samen met de Vader en de Zoon aanbeden en verheerlijkt wordt';
  - b in de Heidelbergse Catechismus, antwoord 80: '...Christus, die nu naar zijn menselijke natuur niet op de aarde is, maar in de hemel aan de rechterhand van God zijn Vader en daar door ons wil aanbeden worden';
  - c in de Nederlandse Geloofsbelijdenis, artikel 10: 'Zo is Hij dan de ware, eeuwige God, die Almachtige die wij aanroepen, aanbidden en dienen';
  - d in de Dordtse Leerregels, Besluit: 'Daarom zo velen als er den naam onzes Zaligmakers Jezus Christus godvruchtig aanroepen, dien betuigt deze Synode van Dordrecht door den naam des Heeren ...' en:
'De Zoon Gods, Jezus Christus, die ter rechterhand zijns Vaders zittende den mensen gaven geeft, heilige ons in de waarheid; brenge diegenen, die verdwaald zijn, tot de waarheid, stoppe den lasteraars van de gezonde leer hun monden; en begave de getrouwe dienaars Zijns Woords met den Geest der wijsheid en des onderscheids, opdat al hun redenen mogen gedijen ter eer Gods en tot stichting der toebehoorden. Amen.'
- 2 Br. J. Lommers heeft niet aangetoond dat er een verbod in de Schrift is tot Christus en de Heilige Geest afzonderlijk te bidden.
- 3 In het licht van gronden 1 en 2 ziet de synode geen noodzaak van harentwege een nadere studie te laten verrichten.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Nu alle zaken rond de bundel 'Enige Gezangen' zijn behandeld spreekt de praeses woorden van hartelijke dank aan het adres van de deputaten en van de commissie onder voorzitterschap van ds. F. Mul. Met name dankt hij ds. D. Vreugdendil en br. K. Nolles, die resp. 9 jaren en 6 jaren in het deputaatschap zitting hadden maar vanwege hun leeftijd niet herbenoemd kunnen worden, voor al hun werk ten dienste van de synoden en de kerken. Hij spreekt de hoop uit dat het nieuwe deputaatschap het werk voor de totstandkoming van een definitieve bundel Gezangen tot een goed einde kan brengen.

Onderwerp agenda III a 7, b 1, 3-6, 8, 9 - 12, 14-19
Muzieknotatie van psalmen en gezangen

Voorstel commissie II

Rapporteur F. Mul

Materiaal

- 1 `Informatie' (tussentijds rapport) van de deputaten voor de psalmberijming (III a 7), met name de onderdelen die handelen over de muzieknotatie en het tactusteken, waarin zij voorstellen:
  - a inzake de muzieknotatie aan te sluiten bij het `Liedboek voor de kerken' en elke eventuele afwijking daarvan afzonderlijk van argumentatie te voorzien;
  - b in betrekking tot het al of niet gebruiken van het tactusteken een deputaatschap te benoemen van terzake kundige broedersom daarover een rapport in te dienen bij de generale synode van 1984.
- 2 Bijlage IV bij bovengenoemd rapport, waarin D. Jzn. Zwart zijn opvatting geeft over de toepassing van het tactusteken.
- 3 Rapport van de deputaten voor de bundel `Enige Gezangen' (111 b 1), waarin zij verantwoording doen van hun werkwijze ten aanzien van het tactusteken in het raam van het besluit van de synode van Groningen-Zuid 1978 (Acta art. 342 C.V. b 1) en de synode voorstellen:
  - a de muzieknotaties en de tactustekens van het Liedboek over te nemen en notatie van de melodieën die niet in dit Liedboek voorkomen, daarbij aan te passen;
  - b in de definitieve uitgave van het Gereformeerd Kerkboek een `Woord vooraf' te plaatsen, waarvoor door hen een concept wordt aangeboden.
- 4 Minderheidsrapport van br. D. Jzn. Zwart inzake het gebruik van het tactusteken en het achterwege laten van rusttekens in bepaalde gezangen.
- 5 Brief van de classis Zutphen, met het verzoek de door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 vastgestelde muzieknotatie te herzien (III b 5).
- 6 Brieven van de kerken te Ten Boer, Wageningen, Hogeveen, Berkel en Rodenrijs, Arnhem, Enschede-Oost, Loppersum, Pernis en Rotterdam-Centrum, met opmerkingen en/of bezwaren inzake de voorgestelde melodieën (III b 3, 4, 6, 8, 9, 11, 14, 16, 17).
- 7 Brief van de Landelijke Werkgroep Gezangen, met rapport over de Gezangen 1 20 (III b 12).
- 8 Brieven van br. J. R. Luth te Spijk en van br. W. Zeldenrust te Rotterdam (III b 10 en 15).

Besluit.

- 1 ten aanzien van de psalmbundel de muzieknotatie in het algemeen in overeen stemming te brengen met die in het `Liedboek voor de kerken';
- 2 ten aanzien van de gezangenbundel muzieknotatie, voorzover nodig en mogelijk, hierbij te doen aansluiten;
- 3 ten aanzien van de gezangen 24, 30 en 32 zowel de melodieën uit de proefbundel aan de kerken voor te leggen als ook de melodieën die de deputaten in hun rapport hebben laten afdrukken;
- 4 de nieuw te benoemen deputaten voor de bundel `Enige Gezangen' op te dragen de materie van de rusttekens, genoemd in het minderheidsrapport van br. D.Jzn. Zwart, nader te bestuderen en de eventuele opmerkingen uit de kerken te verdisconteren;
- 5 de nieuw te benoemen deputaten voor de psalmberijming en die voor de bundel `Enige Gezangen' op te dragen gezamenlijk een advies aan de eerstkomende generale synode uit te brengen met betrekking tot het tactusteken in het Gereformeerd Kerkboek, welk advies een praktische concept-richtlijn dient te bevatten voor de deputaten voor de uitgave van het Kerkboek;
- 6 nog niet over te nemen het voorstel van de deputaten voor de gezangenbundel, genoemd onder `Materiaal 3a en b';
- 7 de nieuw te benoemen deputaten op te dragen zes maanden voor de eerstkomende generale synode hun rapport aan de kerken toe te zenden.

Gronden:

- 1 Vanwege het feit dat de toetsingsmogelijkheid voor de kerken blijft gelden tot 1 januari 1983, waaronder ook begrepen zijn de melodie en de zingbaarheid van de psalmen en gezangen, kan deze synode niets definitief vaststellen.

- 2 De generale synode van Groningen-Zuid 1978 heeft gesproken van 'voorkeur' voor de oorspronkelijke melodieën. Maar daarmee behoeft het alternatief van de melodieën uit de proefbundel niet uitgesloten te worden.
- 3 De kwestie van het al dan niet opnemen van het tactusteken in het Kerkboek is een zaak van zowel het deputaatschap voor de psalmberijming (vergelijk Acta art. 91) als dat voor de bundel 'Enige Gezangen'. Overleg in deze blijkt nog niet te hebben plaats gevonden, hoewel dit toch dienstig is voor een uniforme regeling.
- 4 In het licht van de gronden 1 en 3 is het duidelijk dat het vaststellen van een 'Woord vooraf' rematuur is.

Tijdens de besprekingen brengen met name oud. C. van den Berg en drs. P. van Gulp als hun mening naar voren dat de gemeenten de vertrouwde melodieën willen behouden, alle musicologische argumenten ertegen ten spijt. Het ontnemen van de vertrouwde melodieën aan de gemeenteleden zal op grote weerstand stuiten.

Drs. G. van Rongen en ds. C.J. Smelik bepleiten handhaving van de oorspronkelijke melodieën of van één van de oudste varianten daarvan. Zij menen dat niet te gering gedacht moet worden over de gave van het zingen door de gemeenten. Bovendien wordt vaak te lichtvaardig geconcludeerd dat een oorspronkelijke melodie niet zingbaar is. Dr. K. Deddens verduidelijkt de uitspraak van de synode van Groningen-Zuid 1978 inzake de melodieën. Deze synode zei niet: deputaten moeten kiezen voor de oude melodieën, maar: laat hun voorkeur naar deze uitgaan. Zijn amendement om zowel de 'oude' melodie als de 'vertrouwde' melodie in het Kerkboek op te nemen wordt door de commissie overgenomen en door de synode tot 'besluit 3' verheven. Verworpen wordt een amendement van drs. P. van Gulp en oud. G. de Jonge om aan besluit 5 toe te voegen: 'met dien verstande dat de synode ten aanzien van het opnemen van het tactusteken, zowel in de psalmbundel als in de bundel 'Enige Gezangen', geen uitspraak doet, en dit teken dus niet invoert, behoudens noodzaak daartoe vanwege juridische contracten'.

Het besluit wordt genomen met 23 stemmen voor, 9 onthoudingen en geen tegen; ds. Tj. Boersma, lid van het deputaatschap, blijft buiten stemming.

De praeses zegt de commissie en met name de rapporteurs, ds. F. Mul en ds. H. de Vries, hartelijk dank voor alle voorbereidende arbeid. Ook dankt hij de deputaten ds. Tj. Boersma, prof. dr. J. van Bruggen, K. Nolles, W. Roos, ds. D. Vreugdenhil en D.Jzn. Zwart voor hun aanwezigheid en hun medewerking.

Artikel 96

01.05.81

Onderwerp . agenda 111 c 1
Rapport van deputaten voor radio- en televisieuitzending van kerkdiensten

Voorstel . commissie V
Rapporteur .P. Cnossen

Materiaal:

Het rapport van de deputaten voor radio- en televisieuitzending van kerkdiensten, met een daarbij gevoegde mededeling inzake de financiën.

Besluit. -

- 1 de handelingen van deputaten goed te keuren en hun décharge te verlenen onder dankzegging voor hun verrichte arbeid;
- 2 opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
  - a met gelijke zorg als voorheen is geschied de radiouitzendingen van kerkdiensten voor het binnenland te verzorgen, waarbij contact met organisaties als „Werkgroep Nazorg Radioen T.V. kerkdiensten" niet uitgesloten is;
  - b op gelijke wijze de radiouitzendingen van kerkdiensten (via Radio Nederland Wereldomroep) voor het buitenland te blijven verzorgen;
  - c eveneens op gelijke wijze de televisie-uitzending van kerkdiensten voor het binnenland te blijven verzorgen;
  - d diligent te zijn ten aanzien van de naleving van de aangepaste overeenkomst met het IKON, zodat ook in de toekomst de uitzendingen geschieden „onder eigen naam en in eigen verantwoordelijkheid en in volledige vrijheid";
  - e ook diligent te zijn ten aanzien van een mogelijke nieuwe verdeling van de aan de kerkelijke zendgemachtigden toegewezen zendtijd en een zo mogelijk grotere zelfstandigheid van de kerken daarin na te streven;
  - f tevens diligent te zijn ten aanzien van het publiceren en verspreiden van preken van de uitgezonden kerkdiensten, zodat ook dit geschiedt „onder eigen naam en in eigen verantwoordelijkheid";

- g aan de eerstvolgende generale synode verslag uit te brengen van hun werkzaamheden en hun rapport drie maanden voor het bijeenkomen van die synode aan de kerken toe te zenden.

Tijdens de beraadslaging deelt de commissie mee dat het IKON zijn excuses heeft aangeboden voor het feit dat enkele malen de tijdsduur van uitzending van kerkdiensten via de televisie werd ingekort.

Een amendement van ds. Tj. Boersma om het tweede deel van besluit 2 a aldus te doen luiden: „ ...waarbij in goed overleg met de 'Werkgroep Nazorg Radio- en T.V.kerkdiensten' ernaar gestreefd moet worden het evangeliserende en presenterende element van de uitzendingen tot haar recht te doen komen" wordt met 9 stemmen voor verworpen.

De mededeling van de deputaten dat de kosten die aan de uitzendingen verbonden zijn, geheel worden betaald uit overheids gelden, wordt voor kennisgeving aangenomen.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 97

01.05.81

Onderwerp : agenda III c 2
Verzoek van Neede inzake instructie voor deputaten Radio- en T.V.uitzendingen

Voorstel . commissie V

Rapporteur .P. Cnossen

Materiaal:

- 1 Brief van de Gereformeerde Kerk te Neede van 5 maart 1981, waarin geconstateerd wordt „dat deputaten nu min of meer stilzwijgend en in ieder geval zonder nadere argumenten een wijziging voorstellen in de instructie van het deputaatschap".Daarom wordt verzocht in de instructie aan de nieuw te benoemen deputaten die voorgestelde wijziging niet over te nemen.
In de door Groningen-Zuid 1978 vastgestelde instructie is het tweede deel van „e" als volgt geformuleerd: „en een zo mogelijk grotere zelfstandigheid van de kerken daarin na te streven". In de door de deputaten voorgestelde nieuwe instructie luidt dat tweede deel van „e” „c.q. uitbreiding van de toegewezen zendtijd”.

Besluit:

De door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 gegeven instructie sub e. te handhaven, hoewel de door de kerk te Neede daarvoor gegeven argumenten niet zonder meer worden gedeeld.

Gronden:

- 1 De deputaten hebben zonder argumentatie een wijziging voorgesteld.
- 2 Dat deze wijziging een „stille polemiek" zou inhouden van deputaten tegen de aan hen gegeven opdracht, wordt niet bewezen door de kerkeraad van Neede. Bovendien verklaarden deputaten desgevraagd dit niet te hebben bedoeld.
- 3 De bewering van de kerkeraad van Neede, dat de generale synode van GroningenZuid 1978 een door haar niet gewenste afhankelijkheid van de kerken ten opzichte van de andere zendgemachtigden en met name het IKON constateerde, blijkt niet uit de Acta.
- 4 Deputaten hebben kennelijk de opdracht „te streven naar een zo mogelijk grotere zelfstandigheid" geïnterpreteerd als: „c.q. uitbreiding van de toegewezenzendtijd". Daarmee is echter niet bewezen dat de zin onder „e" van de geldende instructie geen verderreikende inhoud zou hebben.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 98

01.05.81

Onderwerp : III c 3
Brief „Werkgroep Nazorg Radio- en T.V.kerkdiensten"

Voorstel . commissie V

Rapporteur . P. Cnossen

Materiaal:

- 1 brief van de „Werkgroep Nazorg Radio- en Televisie Kerkdiensten" (met een aantal bijlagen), waarin verzocht wordt de opdracht van te benoemen deputaten zodanig te wijzigen, dat samenwerking met de „Werkgroep" mogelijk wordt; tevens wordt een opmerking gemaakt inzake gelijktijdige uitzending van gelijksoortige diensten;
- 2 brief van het Verband van Evangelisatiecommissies, waarin wordt aanbevolen op het verzoek van de „Werkgroep" in te gaan.

Besluit:

deze brieven in handen te stellen van de te benoemen deputaten voor radio- en televisieuitzending van kerkdiensten.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 99

05.05.81

Onderwerp : agenda III d 1 en 2
Spreekconsent voor studenten

Voorstel : commissie II

Rapporteur : B. Wezeman

Materiaal:

- 1 brief van de raad van de Gereformeerde Kerkte Tweede Exloërmond dal. 6 januari 1981, inhoudende het verzoek wederom studenten in de gelegenheid te stellen tot het spreken van een stichtelijk woord in de samenkomsten der gemeenten „omdat de nood die voorgaande generale synoden ertoe bracht om aan studenten de nu weer gevraagde gelegenheid te geven, nog niet voorbij is";
- 2 brief van de classis Stadskanaal dal. 4 februari 1981, waarin adhesie wordt betuigd aan het verzoek sub 1.

Commissie II stelt voor niet aan het verzoek te voldoen, omdat door een afnemend aantal vacatures en een toenemend aantal predikanten de nood der kerken met betrekking tot de preekvoorziening niet meer van die aard is, dat opnieuw afgeweken moet worden van de besluiten van de generale synoden van Amsterdam 1908, 's-Gravenhage 1914 en Kampen 1951, die het spreken van een stichtelijk woord door studenten afwezen.

In de discussie benadrukken de rapporteur en de commissievoorzitter dat de genoemde nood niet meer zo groot is als in de tijd kort na de Vrijmaking, en dat het niet aangaat om steeds weer synodebesluiten buiten werking te stellen.

Verschillende afgevaardigden betwisten het standpunt van de commissie.

Aan de hand van cijfermateriaal over het aantal vacatures in de afgelopen jaren en tot op heden stellen zij dat de genoemde nood beslist niet voorbij is. Bovendien zijn er uit de kerken geen bezwaren binnengekomen tegen het desbetreffende besluit van de generale synode van Groningen-Zuid 1978.

Ds. C. J. Breen dient een tegenvoorstel in dat ook gesteund wordt.

Bij stemming blijkt het voorstel van de commissie verworpen te zijn met 8 stemmen voor, 27 tegen en 1 onthouding. Het voorstel van ds. C. J. Brem wordt daarna aangenomen met 27 stemmen voor en 9 tegen, en tot besluit verheven.

Besluit:

aan het verzoek te voldoen door de besluiten betreffende het spreken van een stichtelijk woord door studenten aan de Theologische Hogeschool, genomen door de generale synoden van Amsterdam 1908 (Acts art. 60), 's-Gravenhage 1914 (Acta art. 77) en Kampen 1975 (Acta art. 62) tot de eerstvolgende generale synode buiten werking te stellen, met inachtneming van de regels gesteld door de generale synoden van Bunschoten-Spakenburg 1958/59 (Acta art. 30) en van Kampen 1975 (Acts art. 62).

Grond:

Nog steeds geldt het oordeel van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 (Acta art. 109) dat de nood der kerken die te kampen hebben met moeite in de preekvoorziening, nog voortduurt.

Artikel 100

12.06.81

Onderwerp . agenda III e 1
Geestelijke verzorging van militairen

Vorstel . moderamen

Rapporteur . P. van Gurp

Materiaal:

rapport van de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen (III e 1).

Besluit.

- 1 deputaten te dechargeren van hun arbeid, alsmede van hun financieel beleid;
- 2 uit te spreken hetgeen door de generale synode van Hoogeveen 1969/70 als volgt onder woorden is gebracht:
dat het van groot belang geacht moet worden, dat zoveel mogelijk predikanten gezonden worden als krijgsmachtpredikanten voor bepaalde tijd, aangezien:
  - a het gebruik maken van de gelegenheid, die de overheid in vreedstijd biedt om het Woord van God te doen uitgaan tot hen, die in militaire dienst zijn, in overeenstemming is met de roeping en taak der kerk (overweging van de g.s. van Rotterdam-Delfshaven 1964/65, Acta artikel 230 b);
  - b bovendien de vervulling van deze taak in vreedstijd een noodzakelijke voorbereiding is voor de geestelijke verzorging van militairen in oorlogs omstandigheden (ib.);
  - c de arbeid van hen, die het Woord Gods doen uitgaan tot hen die in militaire dienst zijn, een arbeid is, waarvan naar het Woord des Heren moet worden gezegd, dat ze geschiedt in het kader van de opdracht van de Christus, die Zijn gemeente vergadert, beschermt en onderhoudt (Zondag 21 H.C.); (Acta art. 181, g.s. van Amersfoort-W. 1967, voorts van oordeel 1);
  - d de arbeid van hen die het Woord Gods doen uitgaan tot hen, die in militaire dienst zijn, niet los mag worden gezien van de opdracht aan de kerk des Heren tot de verkondiging van het Evangelie der zaligheid, en dat derhalve die arbeid ook dient te geschieden in verbondenheid aan de gemeente Gods, wat het best tot uiting kan worden gebracht door ambtelijke opdracht aan hem, die zich tot deze dienst begeeft, door een plaatselijke kerk (ib. voorts van oordeel 2);
  - e het formulier om te bevestigen de dienaren des Woords o.m., verwijst naar het apostolisch voorbeeld, te vinden in Hand. 20 : 20, 21: „hoe ik niets nagelaten heb van hetgeen nuttig was om u te verkondigen en te leren in het openbaar en binnenshuis, Joden en Grieken betuigende zich te bekeren tot God en te geloven in onze Here Jezus" en dat het apostolisch voorbeeld ruimte laat voor het doen uitgaan van het Woord Gods in gevangenissen en kazernes;
  - f Gods Woord eist gehoorzaamheid aan de overheden, Rom. 13 : 1-7; 1 Petr. 2 13-17, en erkenning van de zwaarmacht van de overheid, Rom. 13 : 4, en dat juist daarom, in deze tijd van toenemende revolutiegeest en van pacifisme, de kerken in het bijzonder de gelegenheid moeten aangrijpen om de overheid te steunen in het op de rechte wijze dragen van het „zwaard" en dat zij dat hebben te doen, behalve in haar publieke gebeden en prediking, en andere haar ten dienste staande middelen, ook door gebruik te maken van de haar door de overheid geboden gelegenheid in het instituut van legerpredikanten:
  - g het de voorkeur zou verdienen, indien de overheid zowel de aanstelling als de bezoldiging van de legerpredikanten geheel over zou laten aan de kerkeraden, maar dat, zolang dit niet het geval is, er dankbaarheid mag zijn voor het feit, dat de Nederlandse overheid de gelegenheid openstelt, om het Woord Gods te doen uitgaan tot hen, die in militaire dienst zijn;
- 3 opnieuw deputaten te benoemen met de volgende opdracht:
  - a als instantie te fungeren waaraan de Overheid (c.q. de hoofdlegerpredikant, de hoofdvluchtmachtpredikant of de hoofdvlotpredikant) mededeling kan doen, indien zij (hij) ter vervulling van een of meer plaatsen als krijgsmachtpredikant deze uit de Gereformeerde Kerken wenst;
  - b de ontwikkeling in de geestelijke verzorging binnen de krijgsmacht zo nauwlettend mogelijk te volgen en te toetsen, en een nauw contact met de hoofdlegerpredikant te onderhouden om zo mogelijk invloeden ten goede aan te wenden;
  - c na zich ervan vergewist te hebben dat er voor onbelemmerde arbeid van de gereformeerde krijgsmachtpredikant binnen de bestaande regeling plaats gebleven is, ijverig te zoeken, eventueel met hulp van de classicale vergaderingen, naar predikanten die geschikt en bereid zijn deze functie van krijgsmachtpredikant te vervullen en dezen in overleg met de kerken die zij dienen, voor te dragen bij de overheid;
  - d contact op te nemen met de kerkeraad van de betrokken predikant en, indien het een aanstelling voor lange of onbepaalde tijd betreft hem te verzoeken te beoordelen met advies van de classis

- (eventueel met deputaten ad art. 49 K.O.) of het gebruik maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met de roeping en taak der kerk, of dat de vervulling van de aangeboden functie in feite betekent een overgang tot een andere staat des levens;
- e indien de betrokken kerkeraad van oordeel is, dat het gebruik maken van de geboden gelegenheid in overeenstemming is met roeping en taak der kerk, hem te verzoeken zijn betreffende dienaar des Woords tot deze dienst te zenden in overeenstemming met de door de generale synode van Hoogeveen 1969/70 vastgestelde stipulatiën, Acta art. 332;
- f in contacten met predikanten en kerkeraden en in te verstrekken adviezen steeds nadrukkelijk te verwijzen naar de oordelen van de generale synode van Hoogeveen 1969/70 in haar besluit over regeling positie legerpredikanten, Acta art. 332, met name onder: voorts van oordeel 1 t/m 4; als volgt:
- 1 dat de krijgsmachtpredikant als gezonden ambtsdrager dient te blijven staan onder opzicht en tucht der kerk, waartoe hij behoort, aangezien dit onlosmakelijk aan deze zending verbonden is;
  - 2 dat opzicht en tucht over de krijgsmachtpredikant te beter door de kerkeraad die hem zendt, kan worden uitgeoefend, indien deze dienaar des Woords:
    - a blijft wonen in het midden van de gemeente, waartoe hij behoort;
    - b blijft voorgaan in de dienst des Woords in zijn gemeente, zo dikwijls als zijn verplichtingen als krijgsmachtpredikant dat toelaten;
    - c op vastgestelde tijden, bijv. eenmaal in de twee maanden, op de vergadering van de kerkeraad, verantwoording doet van zijn arbeid met volledige erkenning van zijn organisatorische verplichtingen jegens de hoofdlegerpredikant;
  - 3 dat het op deze wijze oefenen van opzicht en tucht bezwaarlijker wordt naarmate de verbintenis een langere periode omvat, aangezien het gevaar bestaat, dat dienaar des Woords en de gemeente dan elkaar zullen „ontgroeien”, te meer, als de dienaar des Woords als krijgsmachtpredikant in langer) verband zich ook elders metterwoon gaat vestigen;
  - 4 dat het daarom sterke aanbeveling verdient de zending als legerpredikant steeds voor bepaalde, en bij voorkeur niet te lange tijd achtereen, te doen geschieden.
- g ten aanzien van hun arbeid contact te onderhouden met de Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken;
- h indien deputaten erin slagen (een) predikanten) te vinden die bereid is (zijn) als krijgsmachtpredikant op te treden, de volgende „Stipulatiën” te doen gelden: Gedurende de tijd, dat de honorering van de krijgsmachtpredikant vanwege het rijk door de kerken (nog) wordt aanvaard, de „Stipulatiën”, vastgesteld door de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 (Acta art. 404 b), aldus te doen gelden:
 de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te..... zendt zijn dienaar des Woords, ds .... uit tot de vervulling van de functie van leger/luchtmacht/vlootpredikant gedurende de tijd van één dienstperiode.
 Gedurende deze tijd blijft ds ..... verbonden aan de kerk te..... en onderworpen aan opzicht en tucht van zijn kerkeraad.
 De kerkeraad belooft, voorzover in dezen door de overheid niet is voorzien, zijn verplichtingen naar de artt. 11 en 13 van de kerkenordering jegens zijn predikant en zijn gezin eerlijk te zullen nakomen.
 Ds..... neemt op zich de band aan eigen gemeente, zoveel hem mogelijk is, te bewaren en zijn kerkeraad regelmatig in te lichten over zijn arbeid als reserve-leger-, luchtmacht- of vlootpredikant. Hij belooft, voor het geval hij, na beëindiging van een eerste periode als reserve-, leger- of luchtmacht predikant, ten behoeve van de geestelijke verzorging van militairen, wordt aangezocht voor de vervulling van een tweede dienstperiode en hij dit verzoek zou inwilligen, dit niet te doen dan na gunstig advies van de deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen en met zending van zijn kerkeraad;
- i zolang de mogelijkheid daartoe wordt geboden, in „Beukbergen” cursussen te organiseren voor gereformeerde militairen onder leiding van gereformeerde (leger)predikanten en al het nodige te verrichten, eventueel in samenwerking met het Gereformeerd Vormingsinstituut, de Contact-Commissie Gereformeerde Garnizoenskerken en de sectie militairen van het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond;
- j van hun arbeid aan de volgende generale synode rapport uit te brengen en dit rapport, aan de kerken toe te zenden, zo mogelijk een halfjaar voor de aanvang van deze synode;
- 4 deputaten f 5.000,- ter beschikking te stellen voor de te maken kosten.

Gronden:

- 1 Deputaten hebben hun werk gedaan overeenkomstig de hun gegeven opdrachten.

- 2 De uitspraken van de generale synode van Hoogeveen 1969/70 zijn nog steeds actueel, zelfs op bepaalde punten nog actueler dan toen, nu de revolutiegeest en het pacifisme steeds sterker worden en ook in de krijgsmacht binnendringen.
- 3 Nu de hoofdlegerpredikant heeft uitgesproken dat hij graag zou zien dat regelmatig één of twee vacatures door onze predikanten worden vervuld, moet niet alleen door deputaten, gelijk in het verleden geschiedde, alles in het werk worden gesteld om geschikte predikanten hiervoor te vinden, maar moet evenzeer door kerkeraden en predikanten een eventueel verzoek daartoe zeer ernstig overwogen worden.

Tijdens de discussie blijkt dat de synode, evenals de deputaten en de commissie, bezorgd is over het feit dat de deputaten nog steeds tevergeefs zoeken naar geschikte predikanten die bereid zijn de vacante plaatsen voor legerpredikanten te bezetten. Grond 3 noemt daarom met name de verantwoording van kerkeraden en predikanten in deze zaak.

De praeses dankt de predikanten ds. J. van der Haar en ds. W. G. Raven, beiden ter synode aanwezig, voor hun arbeid die zij gedurende meer dan 20 jaar in hun functie van reservelegerpredikant hebben verricht.

Tevens betuigt hij aan ds. Raven, die op eigen verzoek niet herbenoemd zal worden in het deputaatschap, bijzondere dank voor zijn arbeid als deputaat.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; ds. .1. van der Haar blijft als deputaat ad hoc buiten stemming.

Artikel 101

06.05.81

Onderwerp : agenda III f 1
Tekst van de „orden van dienst"

Voorstel . commissie II

Rapporteur : R. Bolhuis

Materiaal:

brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord dal. 18 april 1981, waarin gewezen wordt op wijzigingen die de generale synode van Kampen 1975 heeft aangebracht in de door de generale synode van Middelburg 1933 vrijgegeven orden van dienst, te weten:

- a voor de zegengroet is de z.g. trinitarische formule weggelaten;
- b na de zegengroet dient thans uitsluitend een psalm gezongen te worden en niet een gezang;
- c lezing van de tekst is thans voorgescreven na het gebed; de kerkeraad vindt het aanbrengen van genoemde wijzigingen onjuist.

Besluit:

- 1 de kerkeraad van Assen-Noord toe te stemmen dat in de Acta van de generale synode van Kampen 1975, art. 449 sub B IV 2, in de orden van dienst van Middelburg 1933 meer dan één wijziging is aangebracht;
- 2 uit te spreken dat de orden van dienst van Middelburg 1933 in het gereformeerd kerkboek inhoudelijk ongewijzigd dienen te worden opgenomen.

Gronden:

- 1 De generale synode van Kampen 1975 (Acta art. 449 B IV 2) besloot „de aanbeveling van de orden van dienst van de generale synode van Middelburg 1933 te continueren, met dien verstande, dat de schriftlezing ook na het gebed kan plaats hebben ".
- 2 In genoemde Acta echter blijken bij de weergave van de orden van dienst van Middelburg 1933 deze niet integraal te zijn overgenomen.
De wijzigingen betreffen juist de door de kerk te Assen-Noord gesignaleerde punten.
- 3 Het woord „continueren" betekent een ongewijzigd aanhouden van de aanbevolen orden, afgezien van de ene reeds genoemde wijziging.
- 4 Deze onzorgvuldigheid van de generale synode van Kampen 1975 dient te worden weggenomen.

Een tegenvoorstel van ds. M. Nap om aan het verlangen van de kerkeraad te AssenNoord niet te voldoen omdat de synode van Kampen inhoudelijk geen of geringe wijzigingen aanbracht en deze wijzigingen winst betekenen, wordt verworpen.

Het besluit wordt genomen met 31 stemmen voor en 5 tegen.

Onderwerp agenda III f 2
Bijbelteksten in de Orden van dienst

Voorstel commissie I

Rapporteur J. Bomhof

Materiaal

Voorstel van deputaten voor de herziening van het kerkboek, onderdeel 'Liturgische formulieren': "dat voorgangers zich houden aan de in de verschillende door de synoden van Middelburg en Kampen vrijgegeven Orden van dienst genoemde teksten (1 Cor. 1:3; Openb. 1:4b, 5 a; Num. 6:24-26; 2 Cor. 13:13; 1 Tim. 1:2) in de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap'.

Besluit. -

- 1 voorgangers zullen zich houden aan de in de door de generale synoden van Middelburg 1933 en Kampen 1975 vrijgegeven Orden van dienst (resp. Orden van dienst a. en b.) genoemde teksten, en wel wat de *Orden van dienst a.* betreft:
  - voor het votum: Psalm 124:8
  - voor de zegengroet: 1 Cor. 1:3, Openb. 1:4b en Sa en de zogenaamde 'trinitarische formule'
  - voor de zegen: Num. 6:24-26 en 2 Cor. 13:13; wat de *Orden van dienst b.* betreft:
  - voor het votum: Psalm 124:8
  - voor de zegengroet: 1 Cor. 1:3, 1 Tim. 1:2 en Openb. 1:4b en Sa - voor de zegen: Num. 6:24-26 en 2 Cor. 13:13;
- 2 de onder 1 genoemde teksten volledig in de Orden van dienst te doen afdrucken in de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap, en deze Orden van dienst in deze gewijzigde versie een plaats te geven in het Gereformeerd Kerkbezoek.

Gronden:

- 1 De generale synode van Groningen-Zuid 1978 vroeg aan deputaten voorstellen te doen in deze zaak, waaraan gevolg is gegeven.
- 2 De generale synode van Arnhem 1981 sprak reeds uit dat de Orden van dienst van Middelburg 1933 in het Gereformeerd Kerkboek inhoudelijk ongewijzigd dienen te worden opgenomen (Acta art. 101), wat betekent dat voor de morgendienst ook de trinitarische formule dient te worden opgenomen en voor de middagdienst 1 Tim. 1:2 dient vervangen te worden door deze trinitarische formule.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

1 Hoofdstuk IV Inzake ZENDING en EVANGELISATIE

Artikel 103

Onderwerp . agenda IV a 1-11
Gereformeerde Missiologische Opleiding

Voorstel : commissie III

Rapporteur : J. A. van der Velden

Op voorstel van commissie III wordt besloten aan de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool advies te vragen over de voorstellen inzake een gereformeerde missiologische opleiding.

Artikel 104

09.06.81

Deel I Zendingsexamen en zendingsopleiding

Materiaal:

- I
  - 1 brief van de classis Drachten dd. 31 januari 1981;
  - 2 brief van de particuliere synode van Friesland dd. 6 maart 1981, met bijlage;
  - 3 brief van de particuliere synode van Gelderland dd. 5 maart 1981;
  - 4 brief van de particuliere synode van Utrecht dd. 13 februari en 6 maart 1981, met bijlage;
  - 5 brief van de particuliere synode van Drenthe dd. 2 maart 1981, met bijlage, getiteld „Gereformeerde Missiologische Opleiding?" (rapport van de structuurcommissie van het College van Samenwerking);
  - 6 brief van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg dd. 28 februari 1981;
  - 7 brief van de particuliere synode van Overijssel dd. 4 maart 1981, met bijlage;
  - 8 brief van de particuliere synode van Noord-Holland dd. 20 maart 1981;
  - 9 brief van de particuliere synode van Zuid-Holland dd. 24 maart 1981;
  - 10 brief van de Gereformeerde Kerk te Hoofddorp dd. maart 1981, met 2 bijlagen;
  - 11 brief van de particuliere synode van Groningen dd. april 1981.
- II In alle onder I vermelde brieven wordt de generale synode onder meer verzocht te komen tot
  - a de instelling van een kerkelijk zendingsexamen;
  - b de oprichting van een Gereformeerde Missiologische Opleiding.

Besluit.

- I
  - a een kerkelijk zendingsexamen weer in te stellen;
  - b een Gereformeerde Missiologische Opleiding op te richten;
- II nadere regelingen te treffen voor de instelling van een kerkelijk zendingsexamen ter afsluiting van de aanvullende opleiding van toekomstige missionaire dienaren des Woords;
- III nadere voorzieningen te treffen voor de oprichting en instandhouding van een Gereformeerde Missiologische Opleiding van kandidaten in de theologie en van predikanten die geroepen worden tot de zendingsdienst.

Gronden:

- 1 Door de opheffing van de zendingsorde door de generale synode van Kampen 1951 is ook het kerkelijk zendingsexamen vervallen, zoals dat sinds de generale synode van Arnhem 1902 van kracht was.
- 2 Ter onderhouding en bescherming van de eenheid in de leer bij een kerkelijk verantwoorde uitvoering van de zendingsopdracht moet het noodzakelijk worden geacht, dat opnieuw een aanvullend kerkelijk examen wordt ingesteld voor hen die uitgezonden zullen worden in het ambt van dienaar des Woords, afgezonderd voor het zendingswerk.
- 3 Een aanvullende zendingsopleiding en een zendingsexamen behoren sinds 1951 tot de competentie van de afzonderlijke zendende kerken, die daarvoor eigen regelingen hebben getroffen; de daarmee gepaard gaande vrijblijvendheid is tot schade van de eenheid en de kwaliteit van de opleiding en van het zendingswerk in het algemeen.
- 4 Ook het zendingsexamen, ingesteld door het College van Samenwerking in zendingszaken van de zendende kerken en afgenomen ten overstaan van een commissie uit dat College, is te vrijblijvend wat de eisen betreft en werd ook niet altijd door een zendende kerk verplicht gesteld.
- 5 In het verleden is de noodzaak van een aanvullende kerkelijke opleiding voor de dienaren des Woords, afgezonderd voor het zendingswerk (art. 2 K.O.) en een daarbij behorend afsluitend examen duidelijk gebleken. Thans wordt die noodzaak vanwege de eigen aard van het zendingswerk blijkens de ingekomen brieven door elke particuliere synode uitgesproken.
- 6 De gevraagde oprichting van een gereformeerde zendingsopleiding met afsluitend zendingsexamen ligt geheel in de lijn van de artikelen 18 en 24 K.O., want de voor bereiding op de taak, genoemd in artikel 25 K.O., is een zaak van de gezamenlijke kerken.

In de discussie wordt door enkele afgevaardigden naar voren gebracht dat aan de besluiten ten grondslag moet worden gelegd de principiële noodzaak van een kerkelijk zendingsexamen; daarom voegde de commissie grond 2 toe aan haar oorspronkelijke voorstel.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

De praeses wijdt enkele woorden aan de totstandkoming van dit besluit, dat hij van historische betekenis noemt. De opheffing van art. 52 K.O. door de generale synode van Kampen 1951 heeft voor het zendingswerk in de jaren na 1951 kwalijke gevolgen gehad. Wij mogen dankbaar zijn dat na 30 jaar besloten is tot het weer instellen van een kerkelijk zendingsexamen en het oprichten van een zendingsopleiding.

Artikel 105

Deel II   Zendingsopleiding niet geïncorporeerd in de Theologische Hogeschool

Materiaal:

- 1   Brief van de particuliere synode van Utrecht (IV a 4) waarin zij wijst op het ontbreken van een advies van de curatoren en de senaat van de Theologische Hogeschool.
- 2   Brief van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg (IV a 6), waarin zij de generale synode voorstelt een aanvullende missiologische opleiding te vestigen binnen de Theologische Hogeschool.
- 3   Brief van de particuliere synode van Overijssel (IV a 7), waarin zij de generale synode verzoekt aan de Theologische Hogeschool een zendingsopleiding te verbinden voor aanstaande missionaire predikanten, voor welk verzoek de volgende argumenten worden gegeven:
  - a   mede met het oog op het hoogleraarschap aan de Theologische Hogeschool zijn in de opleiding van deze school ook opgenomen de doctorale studie en het promotierecht; daarom behoort bij de theologische opleiding ook een aanvullende studie voor missionair dienaar des Woords te zijn; krachtens art. 2 K.O. zijn de kerken immers verplicht tot een optimale opleiding niet alleen voor gewone, maar ook voor missionaire predikanten;
  - b   de dienst op het zendingsveld vraagt van een aanstaande zending allereerst nadere bekwaamheden in theologische vakken en daarnaast bekwaamheden in niettheologische vakken; aangezien nu het onderwijs, dat daarvoor nodig is, niet aan de Theologische Hogeschool wordt gegeven, zal dit onderwijs moeten worden gecreëerd als een bovenbouw of afbouw van de theologische studiegang aan de Hogeschool voor hen die afgezonderd zullen worden voor het zendingswerk.
- 4   Brief van de Gereformeerde Kerk te Hoofddorp (IV a 10), waarin zij vraagt „de opleiding aan de Theologische Hogeschool uit te breiden met een goede aanvullende opleiding voor de aanstaande en de eventueel met verlof zijnde missionaire dienaren des Woords, waarbij het huidige *buitengewone lectoraat* voor de zendingswetenschappen, zo nodig, kan worden omgezet in eengewoon lectoraat voor de missiologie, en waarbij tevens de bibliotheek der Theologische Hogeschool, waar nodig, kan worden aangevuld met het noodzakelijke studiemateriaal daarbij wordt als argument gegeven: „dat de opleiding tot de dienst des Woords op de zendingsterreinen *volledig behoort* tot de taak der kerken in het gemeen en dat derhalve de opleiding daartoe ook *volledig* onder verantwoordelijkheid en uitvoering van de school der kerken dient te geschieden”.
- 4   Advies van deputaten-curatoren (ingewonnen tijdens de zitting van de generale synode, zie Acta artikel 103), die, gehoord de senaat, van oordeel zijn dat incorporatie van de zendingsopleiding in de Theologische Hogeschool structureel onmogelijk, praktisch ongewenst en - ondanks de schijn van het tegendeel onvoordelig is; voorts wordt in het huidige stadium koppeling van het lectoraatmissiologie en leiding van de zendingsopleiding ontraden. De argumenten voor dit advies zijn:
  - a   De Hogeschool heeft één doelstelling voor alle studenten: wetenschappelijke vorming tot dienaar des Woords. Een zendingsopleiding dient voor slechts sommige studenten, na afgeronde studie. Het is onjuist om specialisatie en promotierecht te beschouwen als nadere opleiding tot het kerkelijk hoogleraarschap en om op grond daarvan te bepleiten dat de Hogeschool ook een nadere toerusting zou bieden tot het zendingswerk.
  - b   Het onderwijs aan de Hogeschool is een algemene opleiding. De zendingsopleiding heeft echter een speciale toerustingsdoelstelling. Het domineren van de werkproblematiek van een reeds aangewezen zendingsterrein leidt tot een totaal ander pakket instructies.
  - c   De zendingsopleiding is mede gericht op niettheologen, hetgeen een structureel ander soort openheid vereist dan aan de Hogeschool eigen kan zijn.
  - d   Het veld van waaruit zending wordt bedreven (groepen van kerken) is heterogeen georganiseerd t.o.v. het veld waaruit de opleiding te Kampen resulteert (alle kerken, in synode vergaderd). Bij integratie zou een uitzichtloze problematiek van competentiekwesties kunnen ontstaan.
  - e   Er is bij de senaat geen enkele tijdsruimte meer om nog met ander werk te worden belast.
  - f   Er is nog te veel onduidelijkheid ten aanzien van de vormen van onderwijs aan de zendingsopleiding om reeds nu te besluiten tot een koppeling van de leiding daarvan aan het lectoraat-missiologie. In de praktijk kan door dubbele benoeming en onderling overleg wellicht een personele unie ontstaan. Hier moeten geen bindende afspraken gemaakt worden tot koppeling van benoeming. Bereidheid tot overleg is uiteraard gewenst.

- g Inbouw van de zendingsopleiding in de Hogeschool is ook onvoordelig. Wanneer zakelijk wordt samengewerkt kan bij gescheiden organisatie mogelijke benutting van collegiumruimten en bibliotheek even goed geregeld worden als bij integratie. Het ontbreekt de Hogeschool aan benodigde ruimten. Bij inbouw zouden vergoedingen etc. moeten worden ingepast in het vergoedings-patroon van de Hogeschool, en zou dit bovendien leiden tot aanzienlijke personeelsuitbreiding.
- h Wanneer de zendingsopleiding alleen te maken heeft met bijv. een college van samenwerking of een eigen curatorium, blijft de organisatie eenvoudiger en goedkoper. Ook bij gescheiden organisatie zijn Hogeschool en zendingsopleiding dikwijls op elkaar aangewezen om overlappingsen te voorkomen. In die situatie is de Hogeschool tot een maximale samenwerking bereid.

Besluit:

de zendingsopleiding niet te incorporeren in de Theologische Hogeschool.

Gronden:

- 1 De dienst op het zendingsveld vraagt van een aanstaande zending niet alleen aanvullende bekwaamheden in theologische vakken, maar ook een praktische vaardigheid in niet-theologische vakken.
- 2 Daar een groot deel van het vakkenpakket van deze aanvullende opleiding buiten het kader van een theologische opleiding ligt, zijn het college van deputatencuratoren en de senaat van de Hogeschool niet de geschikte organen voor het toezicht op deze opleiding en voor de uitvoering daarvan.
- 3 Samenwerking met de Theologische Hogeschool is zeker gewenst; dit brengt echter geen noodzakelijke incorporatie in de Theologische Hogeschool met zich mee.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 106

Deel III   Zendingsopleiding zelfstandig, in samenwerking met de Theologische Hogeschool

Materiaal:

- 1 Brief van de particuliere synode van Friesland (IV a 2), waarin zij de generale synode verzoekt te bezien hoe de wijze van opleiding en haar huisvesting tot het noodzakelijke beperkt kunnen worden door gebruik te maken van de Theologische Hogeschool.
- 2 Brief van de particuliere synode van Gelderland (IV a 3), waarin zij schrijft: „de opleiding van de dienaren des Woords, afgezonderd voor het zendingswerk, met de opleiding voor de dienaren des Woords in de kerken in Nederland, in materieel opzicht zo nauw mogelijk te verbinden“, met het argument: uit het oogpunt van rentmeesterschap al het mogelijke doen om onnodige kosten te voorkomen.
- 3 Brief van de particuliere synode van Utrecht (IV a 4), waarin zij schrijft: „Voor de theologische vakken kan men gebruik maken van de docenten van de Theologische Hogeschool. Is aparte huisvesting met de financiële last van het geheel wel verantwoord en noodzakelijk?“
- 5 Brief van de particuliere synode van Zuid-Holland (IV a 5), waarin zij uitspreekt:
  - a dat dient te worden nagegaan of de noodzaak bestaat de zendingsopleiding een eigen accommodatie te verlenen;
  - b in het oog te houden dat een dergelijke accommodatie een omvangrijke financiële lastenverzwaring voor de kerken zal meebrengen;
  - c te onderzoeken of er mogelijk gebruik te maken is van de aanwezige faciliteiten binnen de Theologische Hogeschool.
- 5 Advies van deputaten-curatoren (ingewonnen tijdens de zitting van de generale synode, zie Acta artikel 103) volgens hetwelk onder meer incorporatie van de zendingsopleiding in de Theologische Hogeschool niet mogelijk wordt geacht en een koppeling van lectoraat-missologie en leiding van deze zendingsopleiding in het huidige stadium ontraden wordt; wel zou huns inziens de Theologische Hogeschool bereid moeten zijn tot samenwerking.

Besluit.

regelingen te treffen om daadwerkelijk te komen tot een zelfstandige zendingsopleiding, die voorzover nodig zal samenwerken met de Theologische Hogeschool.

Gronden:

- 1 Waar mogelijkheden tot samenwerking aanwezig zijn, zullen die benut moeten worden om extra kosten te vermijden.
- 2 Ten behoeve van deze opleiding kan gebruik worden gemaakt van de bibliotheek, waar nodig uitgebreid met speciale missiologische literatuur, en van andere faciliteiten van de Theologische Hogeschool.
- 3 De zendingslector en de hoogleraren aan de Theologische Hogeschool zullen desgevraagd advies kunnen geven.
- 4 Omdat het onderwijs aan de opleiding voor de meeste vakken vooral zal bestaan in het verstrekken van literatuuropgaven en in het voeren van gesprekken, zullen vrijgestelde leerkrachten niet nodig zijn.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 107

Deel IV Voorlopige voorzieningen voor de zendingsopleiding en regelingen voor het zendingsexámen

Materiaal:

- 1 Brief van de particuliere synode van Utrecht (IV a 4) waarin zij bezwaren uit tegen karakterverandering van het peremptoir examen,
  - a vanwege de voorlopige toelating, als voorgesteld door de structuurcommissie;
  - b vanwege het examineren door specialisten, waarbij de classis slechts toeziet.
- 2 Brief van de particuliere synode van Drenthe (IV a 5), met bijlage.
- 3 Brief van de particuliere synode van Overijssel (IV a 7), met als bijlage:

„Bijdrage inzake een gereformeerde missiologische opleiding", in welke brief de synode van Overijssel

  - a stelt dat de mogelijkheid onderzocht dient te worden de opleiding voor het zendingswerk ook door de zendingsmedewerkers te laten volgen, mede met het oog op een goed rentmeesterschap inzake mankracht, tijd en geld;
  - b toetsing vraagt voor de omvang en het peil van de theologische kennis van de aanstaande zendeling in zendingszaken in een examen/tentamina aan de gereformeerde zendingsopleiding, waar bevoegde krachten het kunnen afnemen en beoordelen. In het daarop volgend peremptoir examen, waar de aanstaande zendeling naast zijn kandidaats- of doctorale bul van de Theologische Hogeschool ook testimonia van de zendingsopleiding dient over te leggen, zal worden nagegaan of hij bekwaam geacht kan worden voor zijn toekomstig ambt van dienaar des Woords, en of hij trouw is aan Schrift en belijdenis. Als argument wordt gegeven: in art. 2 K.O. is vastgelegd dat, ondanks de eigen aard van het zendingswerk, het ambt van zendeling geen eigen ambt is, maar dat hij kerkrechtelijk een dienaar des Woords is. Het construeren van een tweede peremptoir examen veronderstelt ten onrechte eigengeaardheid van het ambt van zendeling;
  - c een éénjarige opleiding vraagt, gevarieerd naar de verschillende zendingsterreinen, met behulp van verschillende lessenpakketten voor zelfstandige thuisstudie; met een gesprek aan het eind van de studie van elk vak;
  - d voor het opstellen van lesprogramma's en vervaardiging van leerstof inschakeling gewenst acht vanonder meer het Gereformeerd Pedagogisch Centrum en de Gereformeerde Sociale Academie, en voorts van de Vereniging „De Verre Naasten";
  - e combinatie wenst van de functies van zendingslector en studieleider.

Besluit I:

ter voorziening in de oprichting en instandhouding van een Gereformeerde Missiologische Opleiding deputaten te benoemen met de volgende opdrachten:

- A voorlopige regelingen voor de zendingsopleiding te treffen door:
  - 1 het vaststellen van het pakket van de theologische vakken, waartoe in elk geval behoren:
    - a theorie van de zendingarbeid (o.a. comprehensive approach, dialoog, selfsupport);
    - b geschiedenis van de zendingarbeid (in het bijzonder die van het toegewezen gebied);
    - c godsdienstwetenschap (kaart van de verschillende godsdiensten);
    - d elenctiek met betrekking tot de pseudo-religies die in het toegewezen gebied worden aangetroffen;
  - 2 het vaststellen van het pakket van de niet-theologische vakken, waartoe in elk geval behoort kennis van het toegewezen gebied en zijn bevolking en van de aldaar gesproken taal;
  - 3 het benoemen en instrueren van een studiebegeleider, die theoloog moet zijn, met kennis van zendingszaken en beschikkend over organisatorische kwaliteiten;
  - 4 het inschakelen van docenten voor de vaststelling van de leerstof voor de onderscheiden vakken en voor het afnemen van tentamens en examens;

- 5 het openstellen van deze opleiding voor medewerkers in de zending en het vaststellen van eeg voor hen passend examen;
- B
- 1 voorlopig als curatorium te fungeren voor de Gereformeerde Missiologische Opleiding;
  - 2 voor financiële verplichtingen jaarlijks via de zendende kerken een bijdrage te vragen tot een maximum van f 50.000,-;
  - 3 van hun handelingen en financiële en andere regelingen verslag uit te brengen aan de volgende generale synode, die dan definitieve regelingen kan treffen;
  - 4 de eerstvolgende generale synode voorstellen te doen inzake alle voor de Gereformeerde Missiologische Opleiding vereiste definitieve regelingen en inzake eventueel daartoe noodzakelijke herziening van de kerkorde.

Besluit II.

- A het kerkelijk zendingsexamen te laten geschieden door de classis waaronder de betrokken zendende kerk ressorteert, waarbij zij zich kan laten bijstaan door docenten van de zendingsopleiding;
- B voor de nadere regeling van een kerkelijk zendingsexamen van toekomstige missionaire dienaren des Woords de onder Besluit I genoemde deputaten te belasten met de volgende opdracht: de vereisten voor de verschillende onderdelen van het examen te formuleren, waarbij in acht genomen dient te worden:
- 1 dat het onderwijs in niet-theologische vakken wordt afgesloten door tentamens;
  - 2 dat de bewijzen dat deze tentamens met voldoende resultaat zijn afgelegd, worden overgelegd bij het classicaal zendingsexamen in de theologische vakken.

Besluit III

ter uitvoering van besluit II nog de volgende regelingen vast te stellen:

- A De classis zal bij gunstig verloop van het examen een akte in tweevoud verstrekken.
- B Degene die reeds predikant is en tot de missionaire dienst geroepen wordt, zal na classicale approbatie aan de zendende kerk verbonden worden, maar eerst voor de missionaire dienst bevestigd worden na het ontvangen van de in III A genoemde akte.
- C Degene die als kandidaat een zendingsberoep ontvangt, zal na het peremptoir examen aan de zendende kerken verbonden worden, maar eerst voor de missionaire dienst bevestigd worden, na het ontvangen van de in III A geryoemde akte.
- D De zendende kerk is bevoegd van de betrokken predikant of kandidaat te verlangen dat deze zich voor beroeping beschikbaar stelt, indien het de kerkeraad blijkt dat hij de onder 111 A genoemde akte niet kan verkrijgen.

Gronden:

- 1 In deze besluiten wordt uitvoering gegeven aan de besluiten I, II en III van artikel 104 van de Acta van deze generale synode.
- 2 Het kerkelijk karakter van het zendingsexamen komt het meest tot uitdrukking door het te laten afnemen door de betrokken classis.
- 3 Het karakter van het peremptoir examen blijft bij bovenstaande regeling onveranderd. Indien dit eerst zou worden afgenomen na beëindiging van de zendingsopleiding, zou een kandidaat gehouden zijn al de stof die hem bij het peremptoir examen zou worden gevraagd, tijdens de gehele duur van de zendingsopleiding voor zijn aandacht te houden. Hierdoor zou een duidelijke ongelijkheid geschapen worden met de te stellen eisen aan een predikant die zich aan het zendingsexamen onderwerpt. Bovendien zou een kandidaat gedurende de tijd van voorbereiding geen aanspraak hebben op de verplichtingen van de zendende kerk, zoals die omschreven zijn in de artikelen 11 en 13 van de kerkorde.

De besluiten I, II en III worden genomen met 28 stemmen voor, 5 onthoudingen en 3 tegen.

De praeses memoreert met blijdschap dat na een periode van 30 jaar op deze generale synode weer zendingszaken behandeld konden worden.

Hij bedankt commissie III, en met name de rapporteur ds. J. A. van der Velden, voor de overzichtelijke rapportage en de duidelijke voorstellen in heel deze materie.

Hoofdstuk V Inzake DE OPLEIDING TOT DE DIENST DES WOORDS

Artikel 108

06.05.81

Onderwerp : agenda V a 1
Verslag van de deputaten-curatoren

De praeses deelt mede dat de synode in besloten zitting het verslag van de deputatencuratoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak december 1977 tot en met oktober 1980 heeft goedgekeurd.

Ook doet hij mededeling over het besluit, genomen in besloten zitting, luidende: „deputaten-curatoren op te dragen tijdens de zittende synode verslag uit te brengen over het resultaat van de bespreking van de nota van de senaat inzake „Praktische vormingen hierover met voorstellen te komen“.

Artikel 109

11.06.81

Onderwerp : agenda V a 1
Nota inzake „Praktische vorming“

Voorstel : commissie III

Rapporteur : J. Klamer

Materiaal:

- 1 artikel 108 van de Acta;
- 2 brief van deputaten-curatoren aan de generale synode dal. 26 mei 1981, inzake „praktische vorming“.

Deputaten rapporteren in hun brief het volgende:

„In het door u reeds goedgekeurde verslag van deputaten-curatoren over het tijdvak december 1977 tot en met oktober 1980 deelden zij u mee, dat inzake de „praktische vorming“ een nota van de senaat ontvangen was, maar dat de bespreking van die nota nog niet had plaats gevonden (verslag 4.6.).

De bespreking heeft inmiddels plaats gevonden en werd afgerond in de vergadering van de door u benoemde deputaten-curatoren met hoogleraren op 21 mei 1981.

In aansluiting aan de bedoelde nota van de senaat hebben curatoren uitgesproken, dat zij akkoord gaan met een concreet plan van de senaat dal. 3 april 1981, waarin deze voorstelt in de komende cursus 1981/82 voor de semesters 9 en 10 (vijfde jaars studenten) een „werkgroep poimeniek“ te vormen.

De senaat stelt zich daarbij voor als leider een ervaren predikant aan te zoeken, die in 12 middagen aandacht zal besteden aan onderwerpen als stervensbegeleiding, preventieve zorg met het oog op huwelijksproblematiek, herkenning van psychische ziekte-beelden, de relatie tussen het ambtelijk werk en andere vormen van hulpverlening, vergadertechniek en gesprekstechniek. Uiteraard zal voor onderdelen hulp gevraagd worden van een predikant, gereformeerd psychiater c.q. arts of andere deskundigen. De verantwoordelijkheid voor deze „werkgroep poimeniek“ zal berusten bij de hoogleraar Ambtelijke Vakken, aan wie de leider zijn jaarplan ter goedkeuring voorlegt en na afloop van de cursus verslag uitbrengt.

Deze werkgroep wordt voor één jaar georganiseerd. Deputaten-curatoren stellen zich voor dat zij na dit jaar deze zaak met de senaat evalueren aan de hand van de dan ter beschikking staande rapporten.

In het volgende gewone verslag aan de generale synode zal dan nader over deze zaak gerapporteerd kunnen worden.“

Besluit:

akkoord te gaan met het door de senaat en deputaten-curatoren gevoerde beleid in deze zaak.

Het besluit wordt genomen met algemene stemmen; deputaat-curator ds. C. J. Been blijft buiten stemming.

Artikel 110

06.05.81

Herbenoeming M. E. Hoekzema, eervol ontslag drs. M. te Velde, benoeming drs. H. van Veen.

Na beraadslaging in besloten zitting deelt de praeses mede dat de synode de volgende besluiten heeft genomen:

- 1 de heer M. E. Hoekzema te Groningen opnieuw te benoemen als houder van een onderwijsopdracht voor de diaconologische vakken;
- 2 drs. M. te Velde te Neede op zijn verzoek eervol te ontslaan als wetenschappelijk medewerker in de ecclesiologische vakken, onder dankbetuiging voor zijn arbeid;
- 3 drs. H. van Veen te Loenen aan de Vecht te benoemen tot wetenschappelijk medewerker in de ecclesiologische vakken, met ingang van 1 september 1981.

De praeses spreekt de dankbaarheid uit over de goede voortgang van het onderwijs aan de Theologische Hogeschool.

Opeen later tijdstip zal de synode afscheid nemen van drs. M. te Velde en kennis maken met drs. H. van Veen (Proacta art. 24).

Bij de beraadslaging en de besluitvorming is mede aanwezig het moderamen van deputaten-curatoren: ds. H. Bouma, president, ds. H. D. van Herksen, secretaris en ds. J. Kok, assessor; alsmede de hoogleraren J. van Bruggen, D. Deddens, H. J. Schilder, C. Trimp en lector J. A. Meijer.

Artikel 111

07.05.81

Onderwerp . agenda V c 1
Jaarverslagen van deputaten-financieel 1977-1979

Voorstel : commissie III

Rapporteur . J. Klamer

Materiaal:

brief van deputaten-financieel, waarbij zij aanbieden jaarverslagen over de jaren 1977, 1978 en 1979 en een aantal exemplaren van het uitgebreide jaarverslag, welke gecontroleerd zijn door de accountants Van Dien en Co.

Besluit.

deputaten-financieel te dechargeren en hun hartelijk dank te betuigen voor het accurate beheer van de gelden gedurende de jaren 1977, 1978 en 1979.

Grond:

Deputaten hebben hun taak naar behoren verricht.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Bij de beraadslaging zijn mede aanwezig de deputaten-financieel D. Dreschler en S. J. Mullender, alsmede de administrateur van de Hogeschool S. Riedstra.

Artikel 112

11.06.81

Onderwerp : agenda V c 3
Jaarverslag van deputaten-financieel over 1980

Voorstel : commissie III

Rapporteur . J. Klamer

Materiaal:

verslag van de deputaten-financieel over het jaar 1980.

Besluit.

deputaten-financieel dank te betuigen voor de arbeid die zij in de verslagperiode hebben verricht, en hun decharge te verlenen van het door hen over 1980 gevoerde beleid.

Grond:

Het verslag en het daarbij gevoegd rapport van de accountants Van Dien en Co. bewijzen dat deputaten-financieel hun arbeid over 1980 naar behoren hebben verricht.

Bij de beraadslaging zijn mede aanwezig de deputaten-financieel Jac. van der Kolk, S. J. Mullender, W. G. Burenra, D. Dreschler en A. Vreugdenhil, alsmede de administrateur van de Hogeschool S. Riedstra.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 113

11.06.81

Afscheid van deputaten-financieel Jac. van der Kolk en S. J. Mullender

Mede namens br. S. J. Mullender richt br. Jac. van der Kolk het woord tot de synode, nu zij beiden niet meer zullen terugkeren in het deputaatschap.

Hij memoreert dat in de 36 jaren na de vrijmaking voor de Theologische Hogeschool is opgebracht 20 miljoen gulden, waarvan in de eerste 24 jaren 5 miljoen gulden, de volgende 6 jaren eveneens 5 miljoen en in de laatste 6 jaren 10 miljoen gulden. Uit deze cijfers blijkt de gestage uitbouw van de Hogeschool, en al evenzeer de trouw van de gereformeerde kerken in offervaardigheid. Voorts memoreert hij dat in de zeventiger jaren belangrijke zaken tot stand zijn gekomen: de bouw en renovatie van het linneweversgilde en de vaststelling van de beleidsnota.

De praeses dankt namens de synode de beide broeders voor het zeer vele werk dat door hen verricht werd. Het werk van deputaten-financieel geschiedt altijd op de achtergrond, aldus de praeses; daarom is het goed dat uw werk thans even voor het voetlicht komt. De synode dankt u zeer hartelijk voor uw grote inzet waarmee u de belangen van de Hogeschool steeds hebt behartigd.

Namens het college van deputaten-curatoren en de senaat van de Hogeschool spreekt prof. dr. C. Trimp zijn grote erkentelijkheid uit voor de zakelijke, broederlijke en flexibele begeleiding waarmee de broeders het werk aan de Hogeschool hebben gediend.

Artikel 114

06.05.81

Onderwerp : agenda V d 1 en 2
Leeftijdsgrens voor emeritering van docenten

Voorstel : commissie III

Rapporteur . J. Klamer

Materiaal:

- A Brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Terneuzen d.d. 10 januari 1980 met bezwaren tegen het bepaalde in artikel 6 van het „Reglement voor docenten aan de Theologische Hogeschool" (leeftijdsgrens voor emeritering). Deze brief voert in hoofdzaak aan:
- a er zijn voorbeelden te geven van docenten die na hun 65e levensjaar in staat bleken wetenschappelijke prestaties te leveren;
  - b verwacht mag worden dat er ook docenten zijn die vóór hun 65e jaar al moeite hebben met het aanvangen van actuele problemen;
  - c het verlies aan energie bij het klimmen der jaren wordt gecompenseerd door winst aan wijsheid en ervaring;
  - d het recht om op 65 jarige leeftijd het werk te beëindigen heeft geen schriftuurlijke basis;
  - e het belang van de Theologische Hogeschool kan gediend zijn met het verlenen van emeritaat aan een docent voor zijn 65e jaar, maar anderzijds met het in actieve dienst blijven van een docent die 65 jaar is geworden;
  - f een docent heeft zelf te beoordelen hoe hij zijn wetenschappelijke arbeid zal afronden; wetenschappelijke arbeid ten dienste van de opleiding kan beter geschieden tijdens de actieve dienst.

In de brief wordt voorgesteld:

- 1 De leeftijd waarop een docent ordinairlijk emeritus zal worden verklaard, wordt gesteld op 70 jaar.
  - 2 Wanneer mocht blijken dat een docent vóór het bereiken van die leeftijd zijn werk niet meer op een zodanige wijze kan verrichten als het belang van de Hogeschool vraagt, dan zal hem eerder emeritaat kunnen worden verleend.
  - 3 Om een goede opvolging mogelijk te maken en het samenroepen van buitengewone generale synoden te vermijden, dienen de kerken enkele jaren voor de te verwachten emeritering van de betrokken hoogleraar een opvolger te benoemen.
- B Brief van de classis Axel, waarin zij aan de sub. A vermelde brief adhesie betuigt.

Besluit.

niet te voldoen aan het verzoek artikel 6 van het „Reglement voor docenten aan de Theologische Hogeschool" te wijzigen en aan te vullen.

Gronden:

- 1 Tal van argumenten die de kerkeraad aanvoert, zijn op zichzelf veelal juist te achten, andere min of meer onderling tegenstrijdig, maar geen enkel argument is overtuigend om de in 1978 vastgestelde leeftijdsgrens van 65 jaar voor emeritering van hoogleraren en lectoren te wijzigen.
- 2 Het onder 3 door de kerkeraad voorgestelde is praktisch niet te verwezenlijken.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 115

06.05.81

Onderwerp : agenda V f
Advies over benoemingsprocedure docenten Theologische Hoge school

Voorstel : commissie III

Rapporteur : J. Klamer

Materiaal:

- 1 Voorstel van de particuliere synode van Drenthe 1981 om te komen tot een eenvoudiger benoemingsprocedure voor docenten aan de Theologische Hogeschool;
- 2 Mondelinge mededeling van de afgevaardigde drs. P. van Gurp, medeopsteller van het voorstel sub 1, dat zijns inziens een aanvullend artikel van de volgende inhoud nog gewenst zal zijn bij het voorstel:
„wanneer onverwacht een vacature ontstaat op een tijdstip dat een generale synode vergadert, heeft deze synode de bevoegdheid de benoeming te verrichten, ook al komt deze zaak niet voor op de agenda van de synode".
- 3 Voorstel van commissie III bij dezen om de in 1 en 2 genoemde zaken niet in behandeling te nemen, voordat advies van de deputaten-curatoren en van de senaat van de Theologische Hogeschool is ontvangen.

Besluit:

het materiaal 1 en 2 toe te zenden aan de deputaten-curatoren om in overleg met de senaat van de Theologische Hogeschool deze generale synode van advies te dienen.

Grond:

Bij de bespreking ter commissie bleek dat in verband met allerlei gerezen vragen het advies van de deputaten-curatoren en van de senaat van de Theologische Hogeschool zeer gewenst is voordat deze zaak verder door de generale synode behandeld wordt.

Met algemene stemmen wordt besluit genomen.

Artikel 116

23.09.81

Onderwerp : agenda V f
Benoeemingsprocedure voor docenten Theologische Hogeschool

Voorstel commissie III

Rapporteur J. Feenstra

Materiaal

- A Voorstellen van de particuliere synode van Drenthe 1981 om te komen tot een eenvoudiger benoemingsprocedure voor docenten aan de Theologische Hogeschool te Kampen:
Inzake de benoeming van docenten aan de Theologische Hogeschool overeenkomstig het Statuut art. 8 sub 2 bepaalt de synode:
- 1 Wanneer voorzien kan worden dat een vacature zich zal voordoen binnen één jaar na het bijeenkomen van een generale synode, zal deze de benoeming verrichten.
  - 2 Wanneer voorzien kan worden dat een vacature zich zal voordoen op een later tijdstip dan onder 1 genoemd, maar wel binnen tweejaar na het bijeenkomen van een generale synode, zal deze synode provisorisch worden gesloten, om op een later tijdstip de benoeming te verrichten.
In beide gevallen zal de zaak van de benoeming op de ontwerpagenda van de generale synode worden geplaatst.
  - 3 Wanneer een vacature zich voordoet op een later tijdstip dan onder 1 en 2 genoemd, of wanneer een onverwachte vacature ontstaat op een tijdstip dat er geen generale synode vergadert, zal een tussentijdse synode moeten worden bijeengeroepen.
  - 4 De deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool ontvangen machtiging, in het sub 3 genoemde geval, zo spoedig mogelijk de kerk die met de samenroeping van de generale synode is belast, te verzoeken zo spoedig als mogelijk is, en in elk geval binnen 4 maanden de generale synode bijeen te roepen om over de vervulling van de vacature te oordelen.
De samenroepende kerk voor de e.k. generale synode zal in zulk een geval aan een verzoek als boven omschreven, aanstonds voldoen.
- B Rapport nr. 032 aan deze generale synode, bevattend het aanvullend voorstel van drs. P. van Gulp, van de volgende inhoud:
'Wanneer onverwacht een vacature ontstaat op een tijdstip dat een generale synode vergadert, heeft deze synode de bevoegdheid de benoeming te verrichten, ook al komt deze zaak niet voor op het agendum van de synode'.
- C Het door deze generale synode gevraagd advies met betrekking tot bovenstaande voorstellen, per brief van 7 september 1981 gegeven door deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, dat als volgt luidt:
'Indien de generale synode in het voorstel van Drenthe wil treden, lijkt het wenselijk dit als volgt gewijzigd te doen:
- 1 Wanneer voorzien kan worden dat een vacature zich zal voordoen binnen anderhalf jaar na de openingsdatum van een generale synode, zal deze synode de benoeming verrichten. In dit geval zal de zaak van de benoeming op de ontwerp-agenda van de generale synode worden geplaatst.
  - 2 Wanneer een vacature zich voordoet op een later tijdstip dan onder 1 genoemd, of wanneer een onverwachte vacature ontstaat op een tijdstip dat er geen generale synode vergadert, zal een tussentijdse synode worden samengeroepen, indien de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, na advies van de senaat, dit noodzakelijk achten.
  - 3 De deputaten-curatoren zijn in zulk een situatie gemachtigd de kerk die met de samenroeping van de generale synode is belast te verzoeken zo spoedig als mogelijk is en in ieder geval binnen vier maanden een tussentijdse synode bijeen te doen komen om over de vervulling van de vacature te beslissen.
De samenroepende kerk voor de e.k. generale synode zal in zulk een geval aan het verzoek van de deputaten-curatoren aanstonds - zonder advies van de particuliere synode overeenkomstig art. 46 K.O. - voldoen en hiervan mededeling doen aan de kerken.'
Deputaten-curatoren zijn ten aanzien van de mondelinge mededeling van drs. P. van Gulp (vergelijk Materiaal sub B) van gevoelen, dat het niet gewenst is dat de door hem gedane suggestie door deze synode aan het voorstel van Drenthe wordt toegevoegd.

Besluit.

- 1 te voldoen aan het verzoek van de particuliere synode van Drenthe 1981 om te komen tot een eenvoudiger benoemingsprocedure voor docenten aan de Theologische Hogeschool te Kampen;
- 2 voor de benoemingsprocedure voor docenten aan de Theologische Hogeschool de volgende regeling vast te stellen conform het voorstel van deputaten-curatoren:
  - 1 Wanneer voorzien kan worden dat een vacature zich zal voordoen binnen anderhalf jaar na de openingsdatum van een generale synode, zal deze synode de benoeming verrichten.

- In dit geval zal de zaak van de benoeming op de ontwerp-agenda van de generale synode worden geplaatst.
- 2 Wanneer een vacature zich voordoet op een later tijdstip dan onder 1 genoemd, of wanneer een onverwachte vacature ontstaat op een tijdstip dat er geen generale synode vergadert, zal een tussentijdse synode worden samengeroepen, indien de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool, na advies van de senaat, dit noodzakelijk achten.
  - 3 De deputaten-curatoren zijn in zulk een situatie gemachtigd de kerk die met de samenroeping van de generale synode is belast te verzoeken zo spoedig als mogelijk is en in ieder geval binnen vier maanden een tussentijdse synode bijeen te doen komen om over de vervulling van de vacature te beslissen.
De samenroepende kerk voor de eerstkomende generale synode zal in zulk een geval aan het verzoek van de deputaten-curatoren aanstonds - zonder advies van de particuliere synode overeenkomstig artikel 46 K.O. - voldoen en hiervan mededeling doen aan de kerken.

Gronden:

- 1 Het is de bevoegdheid van de generale synode, na ingewonnen advies van deputaten-curatoren en senaat, de docenten aan de Theologische Hogeschool te benoemen.
Nadat de generale synode van 1908 een tussentijdse regeling voor een eenvoudiger benoemingsprocedure had getroffen (Acta art. 132, 139) en de generale synode van 1911 eveneens, besloot de generale synode van 1914 (Acta art. 27b) een definitieve regeling vast te stellen, waarbij aan curatoren de bevoegdheid werd verleend, in geval van een vacature, korte tijd na de sluiting van de synode ontstaan, bij de roepende kerk te doen, wat volgens artikel 50 K.O. aan twee particuliere synoden toekomt, n.l. het verzoek in te dienen, de generale synode vervroegd samen te roepen.
Deze instructie is door geen latere generale synode gewijzigd. Maar zonder meer heeft de generale synode te Kampen 1951, bij de vaststelling van een nieuwe instructie voor deputaten-curatoren, deze bepaling weggelaten.
- 2 Het ligt in de lijn der historie een tussentijdse benoemingsprocedure vast te stellen die minder kostbaar en omslachtig is dan de procedure gevolgd sinds 1951.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de deputaten-curatoren ds. C.J. Brem en ds. J. Verkade blijven buiten stemming.

Hoofdstuk VI Inzake CORRESPONDENTIE MET DE BUITENLANDSE KERKEN

Artikel 117

30.04.81

Onderwerp : agenda VI 1
Verzoek 's-Gravenhage-West inzake „kerkelijk contact"

Voorstel . commissie IV

Rapporteur . C. J. Breen

Materiaal:

Brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te 's-Gravenhage-West, inhoudende:

- I Mededeling van zijn besluit:
  - a art. 139 besluit sub 4, 5, 6 en 7 van de Acta van Groningen-Zuid 1978 niet te kunnen ratificeren;
  - b de eerstvolgende generale synode te verzoeken dit besluit over voorlopige relatie van „kerkelijk contact" weg te nemen.
- II Overwegingen tot dit besluit:
  - 1 de woorden „te erkennen zijn" (namelijk als ware kerken van de Here Jezus Christus) zijn dubbelzinnig, daar hiermee nog niet uitgesproken wordt dat bedoelde kerken ook metterdaad als zodanig erkend worden;
  - 2 de generale synode van Groningen-Zuid spreekt eerst overeenkomstig de norm van Schrift en belijdenis uit, dat Christus deze kerken als Zijn kerk beschouwt, maar spreekt daarna uit - in strijd met Matth. 5 : 37 - dat deze kerken nog niet als zodanig behandeld worden;

- 3 de generale synode hanteert voor deze handelwijze geen enkele norm of motivering, maar noemt slechts: „vanwege de relaties met andere kerkengroepen“, „alsof dat niet mag zonder de toestemming van onze synode“ en gaat daarmee zelf tegen de norm van Christus' kerkvergaderend werk in (Joh. 17 22)".

Besluit.

aan het verzoek onder materiaal I b niet te voldoen.

Gronden:

- 1 a De „regel“ van de generale synode van Berkel en Rodenrijs 1952 (Acta art. 56, overweging 3) is vooral te verstaan tegen de historische achtergrond van de jaren kort na de Vrijmaking in de *Nederlandse* situatie (vergelijk Acta art. 56, overweging 2 en 4).
- b het besluit van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 (Acts art. 139) houdt terecht rekening met de voortgang van de historie, waarin contacten gelegd werden met kerken in het buitenland, die in de loop van de geschiedenis door de Here Christus vergaderd zijn in hun *eigen situatie* (vgl. overweging a).
- c het desbetreffende besluit wil *normatief* beoordelen of kerken in het *buitenland* erkend mogen worden als ware kerken van de Here Christus in het land waar ze vergaderd worden (vgl. besluit 4, eerste deel).
- d de formulering van het tweede deel van besluit 4 is juist uiterst voorzichtig, waarbij de woorden „relaties met andere kerken-groepen“ gelezen moeten worden in het licht van besluit 2. °
- 2 De kerkeraad van 's-Gravenhage-West gaat ten onrechte voorbij aan:
- a het verschil in landelijke situaties;
- b het *appellerend karakter* van het „kerkelijk contact“ (vgl. besluit 5), waarbij met name besluit 4 fungeert;
- c de *voorlopigheid* van deze relatie (vgl. besluit 7);
- d de situatie dat de generale synode van Groningen-Zuid 1978 de relatie met andere kerkgenootschappen niet gemaakt heeft tot een kwestie van toestemming van een synode, maar dat zij deze het resultaat doet zijn van het oordeel naar de schriftuurlijke normen (art. 27 - 29 N.G.B.); en levert daardoor geen toereikende gronden voor zijn overwegingen van dubbelzinnigheid en strijdigheid met Matth. 5 : 37 en Joh. 17 : 22.
- 3 Het wegnemen van besluit 5 en 6 ontnemt aan besluit 3 zijn doelgerichte functie.

Tijdens de uitvoerige beraadslaging verklaren enkele afgevaardigden dat zij het gevoel van de kerkeraad van 's-Gravenhage-West delen: contacten met buitenlandse kerken-groepen is een goede zaak, maar erkenning van deze kerken-groepen als ware kerken moet niet prematuur zijn. Daartegenover benadrukt de rapporteur dat het aangaan van de voorlopige relatie van kerkelijk contact alleen geschiedt na nauwgezet onderzoek en bovendien alleen krachtens besluit van een volgende generale synode al of niet gecontinueerd kan worden.

Het besluit wordt genomen met 1 stem tegen en 2 onthoudingen. Oud. C. J. Ketel verzoekt aantekening dat hij tegen gestemd heeft. De deputaten C.B.K. ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, alsmede de leden van de generale synode van Groningen-Zuid ds. Tj. Boersma en H. Feenstra blijven buiten stemming.

Artikel 118

30.04.81

Onderwerp agenda VI 9, 10
Vorbereiding van een Gereformeerde Internationale Conferentie

Voorstel . commissie IV

Rapporteur C. J. Breen

Materiaal:

- I a Verzoek van de raad van de Gereformeerde Kerk te Dalfsen dal. 16 april 1981 tot revisie van het besluit van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 inzake het voorbereiden van een Gereformeerde Internationale Synode (Acta art. 139), zodat niet naar een internationale synode wordt gestreefd, maar naar een meer vrijblijvende vorm van contactoefening. Dit verzoek is voorzien van een mededeling van de classis Zwolle, dat zij op 19 februari 1981 besloot steun te verlenen aan het revisieverzoek van de kerk te Dalfsen.

- b Voorstel van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (deputatenrapport sub 10.8): de synode besluit door middel van de door haar te benoemen deputaten voor betrekkingen met buitenlandse kerken (BBK) gedeputeerden van de buitenlandse zusterkerken en van de kerken met welke voorlopig kerkelijk contact wordt onderhouden, uit te nodigen tot een constituerende vergadering voor het samenroepen van een gereformeerde internationale conferentie. Op de ontwerp-agenda van deze constituerende vergadering zal tenminste voorkomen:
    - 1 de eenheid des geloofs als gave en opdracht en haar betekenis voor
      - a het hebben van onderscheiden confessies
      - b het hebben van onderscheiden vormen van kerkregering
      - c de belijdenis aangaatlie de kerk
      - d de bezinning op contacten en relaties met andere kerken;
    - 2 onderlinge hulp bij de uitvoering van de zendingsoopdracht in de huidige zendingssituatie;
    - 3 grondslag en naam van de gereformeerde internationale conferentie;
    - 4 betekenis en gezag van de gereformeerde internationale conferentie;
    - 5 huishoudelijke zaken als:
      - wijze van afvaardiging
      - frequentie van de samenkomsten
      - opstellen van de ontwerp-agenda
      - wijze van afhandeling van de ontwerp-agenda.
- II a Overwegingen van de kerkeraad te Dalfsen bij dit verzoek zijn onder meer de volgende:
- 1 voor betuiging van eenheid, bemoediging van elkaar om te bewaren het geloof dat eenmaal de heiligen is overgeleverd, bezinning op gemeenschappelijke taken (Acta Groningen-Zuid art. 139 sub „overweegt voorts" 1-3) is geen internationale *synode* nodig;
  - 2 de kerkorde en de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken kennen geen internationale synode, die het werk van een „meerdere vergadering" te doen zou hebben;
  - 3 de kerken die voor de internationale synode in aanmerking komen, hebben niet alle dezelfde belijdenisgeschriften en kunnen - met name ten aanzien van bepaalde verschillen tussen de confessies - niet zonder meer aan elkaars belijdenisgeschriften gebonden worden;
  - 4 de kerken die met de Gereformeerde Kerken in Nederland kerkelijke correspondentie hebben, hebben niet alle *onderling* kerkelijke correspondentie;
  - 5 „bezinning op contacten en relaties met andere kerken" (Acta art. 139 sub „overweegt voorts" 4) kan wel een rechtstreekse internationale gezamenlijke contactoefening wenselijk maken.
- b Deputaten CBK motiveren hun voorstel in hun rapport sub 6.2.

Besluit.

- a aan het verzoek van de Gereformeerde Kerk te Dalfsen te voldoen.
- b het voorstel van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken te aanvaarden.

Gronden:

- 1 De door de kerk te Dalfsen aangevoerde bezwaren zijn gegrond.
- 2 De oplossing die deputaten CBK voorstellen ontkomt aan de bezwaren en is dienstbaar aan het bereiken van het beoogde doel.

Het besluit wordt genomen met algemene stemmen.

De praeses spreekt hierna een kort woord. Hij noemt het genomen besluit een historische beslissing. Op de synode van Groningen-Zuid werd een oecumenische conferentie vurig begeerd, heden kan deze aangekondigd worden. Aan de zusterkerken in Australië komt de eer en de dank toe dat zij het initiatief tot zo'n conferentie namen. Bovenal richt onze dank zich tot God die ons nog deze mogelijkheden tot wereldwijde contactoefening geeft.

Artikel 119

12.05.81

Onderwerp : agenda VI 2 en 4
Zusterkerken in Australië

Voorstel commissie IV

Rapporteur P. C. Duerink

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse (3.1.), handelend over de correspondentie met The Free Reformed Churches of Australia en de daarbij behorende briefwisseling;
- 2 rapport van ds. P. Lok betreffende de synode van The Free Reformed Churches of Australia, gehouden te Armadale van 1-5 september 1980 (bijlage 1 van het deputatenrapport);
- 3 aanvullend rapport van de deputaten;
- 4 de Acta van de synode van The Free Reformed Churches of Australia, gehouden te Armadale van 1-5 september 1980.

Besluit. -

- 1 de kerkelijke gemeenschap met The Free Reformed Churches of Australia te blijven oefenen volgens de overeengekomen regels van kerkelijke correspondentie;
- 2 met dankbaarheid kennis te nemen van het feit dat The Free Reformed Churches of Australia met de kerken van Oost-Sumba aan Savu kerkelijke correspondentie zijn aangegaan;
- 3 aan de nieuw te benoemen deputaten opdracht te geven:
  - a de Australische kerken te verzoeken hen op de hoogte te houden van haar samensprekingen met de Presbyterian Reformed Church of Australia;
  - b attent te zijn terzake van het geheel van de contactoefening van The Free Reformed Churches of Australia met de kerken in Ierland en Schotland.

Gronden:

- 1 The Free Reformed Churches of Australia zijn in leer, dienst, kerkregering en tucht trouw gebleven aan de gereformeerde belijdenis.
- 2 De Australische kerken en haar deputaten hebben de correspondentie met de Gereformeerde Kerken in Nederland nauwgezet onderhouden.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 120

13.05.81

Onderwerp : agenda VI 2 en 4
Zusterkerken in Canada

Voorstel commissie IV

Rapporteur H. Feenstra

Materiaal:

- 1 rapport van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (3.2), handelend over de correspondentie met The Canadian Reformed Churches;
- 2 aanvullend rapport van de deputaten;
- 3 bijbehorende stukken, onder welke
  - a rapport van de Canadese deputaten betreffende correspondentie met kerken in Korea, gericht aan de General Synod 1980;
  - b brief aan de deputaten van de Presbyterian Church in Korea, met verzoek hun oordeel te geven over het rapport sub 3 a;
  - c brief van de deputaten van de Presbyterian Church in Korea, als antwoord op de brief sub 3 b;
  - d brief van deputaten aan deputaten van The Canadian Reformed Churches, onder toezending van brief sub 3 c;
- 5 Acta van de General Synod, Smithville 1980, waaruit blijkt dat besluiten zijn genomen betreffende: revisie van het Book of Praise, het vrouwenkiesrecht, de relatie tot de Orthodox Presbyterian Church, de eventuele Gereformeerde Internationale Conferentie, de Presbyterian Church in Korea en de voortgang van het onderwijs aan het Theological College. Uit deze besluiten blijkt:
  - a dat de zaak van het vrouwenkiesrecht wederom aan de volgende synode na herbestudering zal worden voorgelegd;
  - b dat (1) het contact met de O.P.C. zal worden voortgezet, (2) een nauwgezette evaluatie van de confessionele en kerkrechtelijke verschillen met de O.P.C. aan de kerken zal worden toegezonden, (3) de relaties die de O.P.C. heeft met de G.O.S., de Christian Reformed Church, de Reformed

- Presbyterian Church, Evangelical Synod en the Presbyterian Church of America, onderwerp van discussie zullen zijn (Acta Smithville art. 152);
- c dat de Canadese deputaten voor correspondentie met buitenlandse kerken gemachtigd zijn twee gedelegeerden te zenden naar een Gereformeerde Internationale Conferentie;
  - d dat deputaten voornoemd het contact met de Presbyterian Church in Korea moeten voortzetten, teneinde de volgende synode te informeren over veranderingen in de kerkorde en over de vraag of officiële kerkelijke correspondentie, zelfs als deze in principe gerechtvaardigd zou zijn, verantwoord te onderhouden is met het oog op afstand en taal;
  - e dat deputaten voornoemd de kritiek van de Nederlandse deputaten moeten evalueren.

Besluit.

- 1 de kerkelijke gemeenschap met The Canadian Reformed Churches te blijven oefenen volgens de overeengekomen regels van kerkelijke correspondentie;
- 2 aan nieuw te benoemen deputaten op te dragen:
  - a aan de Canadese deputaten te berichten op welke wijze de Gereformeerde Kerken in Nederland correspondentie onderhouden met de Presbyterian Church in Korea;
  - b pogingen aan te wenden eventuele verschillen van inzicht bespreekbaar te doen zijn inzake de evaluatie die aan de Canadese deputaten werd opgedragen met betrekking tot de wijzigingen in de kerkorde als ook tot de Nederlandse kritiek;
  - c de dankbaarheid van de Nederlandse kerken te vertolken dat het onderwijs aan het Theological College goede voortgang mocht hebben en dat in de vacature prof. drs. H. M. Ohmann kon worden voorzien;
  - d de besluiten aangaande het Boek of Praise door te geven aan de Nederlandse deputaten voor de herziening van het Kerkboek.

Gronden:

- 1 The Canadian Reformed Churches zijn in leer, dienst, kerkregering en tucht trouw gebleven aan de gereformeerde belijdenis.
- 2 Omdat het tot de aard van de correspondentie behoort dat met elkaar corresponderende zusterkerken, gezien de eenheid in belijdenis, dezelfde contacten van kerkelijke gemeenschap beoefenen, is het goed bij gebleken aarzeling en verschil van inzicht elkaar te dienen met opgedane ervaringen.

Het besluit wordt genomen met algemene stemmen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 121

13.05.81

Onderwerp   agenda VI 2 en 4
                              Zusterkerken in Korea

Voorstel   commissie IV

Rapporteur   H. Bondt

Materiaal:

- 1 rapport en aanvullend rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (3.3), waarin ter sprake komen:
  - a de contacten van The Presbyterian Church in Korea met „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" en het niet leggen van contacten met de „Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika";
  - b de financiën;
  - c de reis naar Korea van de deputaten dr. K. Deddens en drs. P. van Gulp, alsmede de reis naar Korea van prof. dr. J. Douma;
  - d de activiteiten betreffende de zendeling-hoogleraren;
- 2 de in het rapport opgenomen bijlagen, voorzover deze direct of indirect betrekking hebben op The Presbyterian Church in Korea (bijlage 2 sub 4 en bijlage 4 sub 2.7);
- 3 de rapporten van de zendeling-hoogleraren prof. drs. J. M. Batteau en prof. drs. N. H. Gootjes;
- 4 de gevoerde correspondentie.

Besluit.

- 1 de kerkelijke gemeenschap met The Presbyterian Church in Korea te blijven oefenen volgens de overeengekomen regels;
- 2 blijdschap erover uit te spreken dat onder Gods zegen twee broeders bereid werden gevonden als zendeling-hoogleraar naar Korea te gaan;
- 2 accoord te gaan met
  - (a) de vermindering en beëindiging van de financiële steun aan het seminarie te Busan en aan het kerkelijk maandblad „The Reformed Faith" en
  - (b) met de voortzetting van de steun aan de bibliotheek van het seminarie;
- 4 kennis te nemen van de mededeling dat de vereniging „An Kosan Ri" haar steun aan Korea gaat afbouwen binnen vijf jaar;
- 5 de nieuw te benoemen deputaten op te dragen: a nauwlettend toe te zien op de ontwikkeling binnen onze Koreaanse zusterkerken en op de door hen aangegane c.q. genegeerde kerkelijke contacten; b het onderzoek van de rapporten over voorgenomen wijzigingen in de belijdenisgeschriften en de kerkorde van de Koreaanse zusterkerken zo spoedig mogelijk af te ronden; c de beide zendeling-hoogleraren zoveel mogelijk te begeleiden en te steunen bij de uitvoering van hun taak.

Gronden:

- 1 The Presbyterian Church in Korea is trouw gebleven aan de gereformeerde belijdenis, in leer, dienst, kerkregering en tucht.
- 2 Tussen Nederlandse en Koreaanse deputaten is, met beider accoord, overeengekomen de financiële steun aan het seminarie en aan het kerkelijk maandblad gedurende het jaar 1981 te halveren en per 31 december 1981 geheel te beëindigen. De steun voor de bibliotheek van het seminarie blijft noodzakelijk, omdat het een belangrijk middel is om de Koreaanse zusterkerken te helpen bij de handhaving van de gereformeerde belijdenis en levenswandel.
- 3 The Presbyterian Church in Korea is correspondentie aangegaan met „Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika" en heeft het correspondentieverzoek van de „Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika" nog steeds niet gehonoreerd.
- 4 De zendeling-hoogleraren maken een moeilijke aanpassingsperiode door; naast hun taak om te prediken en college te geven in de Engelse taal vergt de studie in de Koreaanse taal hun volledige inzet.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gorp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 122

22.09.81

Onderwerp agenda VI 4
Huisvesting zendeling-hoogleraren in Korea

Voorstel commissie IV

Rapporteur J. de Gelder

Materiaal

- 1 Aanvullend rapport van deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, onder 3.3.2 en 10.11.
- 2 Notitie van de penningmeester van deze deputaten d.d. 14 september 1981, waaruit blijkt:
  - a dat de in het aanvullend rapport gevraagde machtiging voor een te verstrekken lening is achterhaald;
  - b dat de aanvankelijk gebrekkige woonomstandigheden voor de gezinnen van de zendeling-hoogleraren J.M. Batteau en N.H. Gootjes *tijdelijk* zijn verbeterd: drs. Batteau woont tot 1 juli 1982 in Seoul en heeft daar een gemeubileerde woning gehuurd; drs. Gootjes kan voor de tijd van 1 jaar een woning van de OPC-zending huren; in juli 1982 ontstaat voor beide gezinnen nieuwe onzekerheid m.b.t. de huisvesting;
  - c dat deputaten zich bezinnen op mogelijke oplossingen, waarbij de voorkeur uitgaat naar het huren van geschikte accommodatie, terwijl daarnaast kopen of bouwen niet bij voorbaat wordt uitgesloten.

Besluit.

nieuw te benoemen deputaten te machtigen naar bevind van zaken te handelen met betrekking tot de voor de gezinnen van de uitgezonden broeders noodzakelijk geachte accommodatie en daartoe, zo nodig, de vereiste financiële stappen te ondernemen.

Gronden:

- 1 De Gereformeerde Kerken in Nederland dragen de verantwoordelijkheid voor de krachtens besluit van de generale synode van Groningen-Zuid 1978, Acta art. 175 naar Zuid-Korea uitgezonden zendeling-hoogleraren Batteau en Gootjes, en dienen als het nodig is aan de verantwoordelijkheid ook gestalte te geven in hun zorg voor passende huisvesting.
- 2 Deputaten B.B.K. moeten met de mogelijkheid rekening houden dat zij in de komende tijd genoodzaakt kunnen worden ingrijpende maatregelen te treffen.

Het besluit wordt genomen met algemene stemmen; ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 123

13.05.81

Onderwerp : agenda VI 2 en 4
Zusterkerken op Oost-Sumba/Savu

Voorstel commissie IV

Rapporteur A .Beute

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (3.4), handelend over de correspondentie met de kerken op OostSumba/Savu, met de bijbehorende stukken;
- 2 aanvullend rapport van deze deputaten inzake benoeming van drs. J. A. Boersema als zendeling-docent voor Oost-Sumba/Savu, en de uitvoering daarvan;
- 3 voorstel van deze deputaten een bezoek te brengen aan de meeste vergadering van de kerken op Oost-Sumba/Savu.

Besluit.

- 1 de kerkelijke gemeenschap met de zusterkerken op Oost-Sumba/Savu te blijven oefenen volgens de overeengekomen regels;
- 2 blijdschap erover uit te spreken dat onder Gods zegen een broeder bereid is gevonden om als zendeling-docent op Sumba te werken;
- 3 aan nieuw te benoemen deputaten op te dragen:
  - a attent te blijven op de verdere ontwikkelingen ten aanzien van de zendelingdocent;
  - b financiële hulp te blijven bieden zolang dit voor de goede voortgang van het kerkelijk leven nodig is;
  - c een afvaardiging te zenden naar de eerstkomende meeste vergadering van de kerken op Oost-Sumba/Savu.

Gronden:

- 1 De Gereformeerde Kerken van Oost-Sumba/Savu zijn trouw gebleven aan de gereformeerde belijdenis in leer, dienst, kerkregering en tucht.
- 2 De opdracht van de generale synode van Groningen-Zuid 1978, Acta art. 232, is door de deputaten uitgevoerd. Zij vonden drs. J. A. Boersema bereid om als zendeling-docent op te treden. Hij is inmiddels naar Indonesië vertrokken, maar ondervindt tot op heden belemmeringen om door te reizen naar Sumba/Savu.
- 3 De Gereformeerde Kerken op Oost-Sumba/Savu besloten ernaar te streven zoveel mogelijk zelf in haar onderhoud te voorzien.
- 4 Het is van belang dat de deputaten een beleid ontwikkelen dat gericht is op het nog beter functioneren van het contact.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 124

24.09.81

Onderwerp   Uitbreiding van hulp aan Oost-Sumba/Savu

Voorstel   commissie IV

Rapporteur   C.J. Brem

Materiaal

Brief d.d. 14 september 1981 van de visitatoren van 'De Verre Naasten', de broeders A. Glas en H.W. Rodink, samen met de landbouwkundige br. P.R. Boersema, mede ondertekend door de zendeling-docent drs. J.A. Boersema en de Sumbanese deputaten ds. B.N. Radjah en P. Hawu, inhoudende het verzoek dat de generale synode de deputaten B.B.K. machtigt stappen te ondernemen naast drs. J.A. Boersema 'een tweede man aan te trekken, als de wenselijkheid daarvan deputaten B. B. K. door nadere argumentatie heeft overtuigd'. Als reden voor dit verzoek wordt vermeld dat de uitvoering van de aan de zendelingdocent gegeven instructie voor één man niet mogelijk is.

Besluit:

deze brief in handen te stellen van de deputaten voor de Betrekkingen met Buitenlandse Kerken voor verdere afhandeling.

Het commissievoorstel wordt verworpen, namelijk aan deputaten B.B.K. op te dragen om, bij gebleken noodzaak, voorbereidingen te treffen die ertoe zouden kunnen leiden dat de eerstvolgende generale synode de zaak van een eventuele benoeming van een tweede kracht met voorrang zou kunnen behandelen. Het tegenvoorstel van oud. B. van der Ros, geamendeerd door drs. G. van Rongen, wordt tot besluit verheven met 22 stemmen voor.

De deputaten B. B. K. ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, ds. J. de Gelder, ds. J. Klamer en drs. G. van Rongen blijven buiten stemming.

Artikel 125

15.09.81

Onderwerp   agenda VI 2 en 4
Zusterkerken in Zuid-Afrika

Voorstel   commissie IV

Rapporteur   C.J. Breen

Materiaal

- 1   a   rapport en aanvullend rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (3.5), met de daarbij behorende briefwisseling;
- b   rapport van het bezoek aan Zuid-Afrika van ds. J. Bomhof en ds. H.J. de Vries in april 1980 (bijlage 4 van het rapport);
- c   'Handelinge' van de synode van Die Vrije Gereformeerde Kerke in SuidAfrika, gehouden in 1980 te Pretoria.
- 2   Uit deze stukken blijkt dat de in geding zijnde kwesties zijn:
  - A   a   *De verhouding tot The Presbyterian Church in Korea.* Door Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika is aan de Presbyterian Church in Korea verzocht correspondentie aan te gaan. Hierop is geen antwoord gekomen. De Presbyterian Church in Korea ging wel correspondentie aan met 'Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika'. Ter synode in Pretoria werd besloten de pogingen tot contactoefening met The Presbyterian Church in Korea voort te zetten.
  - b   *De taxatie van de correspondentie van De Gereformeerde Kerken in Nederland met The Presbyterian Church in Koren.* Op de synode van Pretoria werd de vraag gesteld of het aangaan van correspondentie van de kerken in Nederland met de kerken in Korea niet voorbarig is geweest. Deputaten C.B.K. onderstreepten hetgeen hierover op de synode van Pretoria 1980 door de Nederlandse afgevaardigden is gesteld (rapport sub Ib, 2.7.3.2. en 2.7.3.3.). De deputaten van de Zuidafrikaanse kerken hebben toegezegd deze zaak op de volgende synode ter sprake te brengen. Op de synode van Pretoria 1980 werd toegezegd een memorandum over de verhouding van De Gereformeerde Kerken in Nederland tot The

Presbyterian Church in Korea toe te zenden aan deputaten C.B.K. Dit memorandum is in september 1981 ontvangen.

- B De overweging van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 een *Gereformeerde Internationale Synode* samen te roepen. Hierover leefden op de synode van Pretoria 1980 enkele vragen die ter verdere bestudering verwezen zijn naar haar deputaten.
- C *De verhouding tot 'Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika'*
Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika had de Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika uitgenodigd tot het aangaan van kerkelijke gemeenschap. Vanwege bezwaren is aan deze uitnodiging niet voldaan. Wel werd besloten een Memorandum aan Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika toe te zenden en haar te verzoeken waarnemers te zenden naar de synode die D.V. in april 1982 door de kerk van Johannesburg zal worden samengeroepen, teneinde de vergadering bij te wonen voorzover die hun zaak betreft.
- 3 Een apart onderdeel van de door de deputaten C.B.K. verrichte arbeid betreft de correspondentie met de kerkeraad van Pretoria inzake de ontwikkelingen in de kerkelijke gemeenschap, die sedert 1969 afzonderlijk vergadert ('14e Laan'). In verband met de desbetreffende besluiten van de generale synode van Hoogeveen 1969/70 voldeden deputaten C.B.K. aan het verzoek dat hen bereikte uit deze kerkelijke gemeenschap, te helpen verbroken banden te herstellen.
Aan de kerkeraad van Pretoria werd gevraagd of de stukken die deze gemeenschap toezond, door hem onvoldoende werden bevonden en zo ja, welke bezwaren tegen deze stukken werden aangevoerd; voorts welke belemmeringen op de weg van rechte kerkelijke vereniging liggen en welke initiatieven door de kerkeraad zelf zijn genomen.
De kerkeraad heeft hierop geantwoord dat hij steeds gewezen heeft op de wegen die door de kerkelijke vergaderingen in Nederland, Australië, Canada en Zuid-Afrika zelf zijn aangegeven. Hij bevond echter dat deze gemeenschap wel erkende schuldig te staan aan de breuk door het brengen van valse leer, maar tegelijk volhield dat de breuk in 1969 door twee wettig geschorste ouderlingen geforceerd is. Voorts werd door deze kerkelijke gemeenschap verklaard dat zij de besluiten van de synode van Hoogeveen 1969/70 terzake van de leer niet ratificeerde. Overigens deed zij geen poging om eventuele strijdigheid met Schrift en kerkorde aan te tonen. Tenslotte nam de kerkeraad kennis van de toelating door deze kerkelijke gemeenschap van een door de kerkeraad te Pretoria afgesnedene en van haar samenspreking met Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, 'teneinde die weg voor te berei tot opname in die kerkverband'.

Besluit. -

- 1 de kerkelijke gemeenschap met Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika te blijven oefenen volgens de overeengekomen regels;
- 2 de nieuw te benoemen deputaten op te dragen:
  - a het Memorandum inzake The Presbyterian Church in Korea met de Zuidafrikaanse deputaten te bespreken en te dezer zake het beleid van deputaten, genoemd onder Materiaal 2 A b, voort te zetten in de lijn van de generale synoden sedert 1967;
  - b brede uitleg te geven over het besluit van deze synode inzake de Gereformeerde Internationale Conferentie, en erop aan te dringen hieraan medewerking te geven;
  - c aan de Zuidafrikaanse deputaten toe te zenden de correspondentie inzake het Memorandum dat ontvangen werd van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, en bij hen erop aan te dringen telkens opnieuw verslagen te mogen ontvangen betreffende de verdere ontwikkelingen in de contactoefening tussen Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika en Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika;
- 3 het beleid van de deputaten C.B.K. in hun correspondentie met de kerkeraad van Pretoria goed te keuren;
- 4 de brief van de generale synode aan de kerkelijke gemeenschap '14e Laan' (Acta art. 139) ook toe te zenden aan de drie zusterkerken in Zuid-Afrika, alsmede aan haar deputaten 'Korrespondensie Buitenlandse Kerke';
- 5 bij Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika erop aan te dringen dat een synode in Zuid-Afrika zal worden samengeroepen tot het bevorderen van de eenheid van de beide kerkelijke gemeenschappen in Pretoria.

Bij de besprekingen zijn aanwezig de deputaten ds. O.J. Douma, ds. H.J. de Vries en br. J.J. Schreuder.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Onderwerp : agenda VI 2
Zusterkerk Igreja Presbyteriana Coreana do Saó Paulo

Voorstel . commissie IV

Rapporteur . C. J. Breen

Materiaal:

Rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (3.6), handelend over de correspondentie met de Igreja Presbiteriana Coreana do Saó Paulo, met de bijbehorende brieven, waaruit blijkt:

- a de correspondentie kwam moeizaam tot stand vanwege de taalbarrière;
- b de kerkeraad nam een positieve beslissing aangaande de officiële relatie met de Gereformeerde Kerken in Nederland, welke beslissing door de gemeentevergadering werd goedgekeurd;
- c de kerkeraad overwoog lid te worden van the Presbytery of America, welke georganiseerd werd door zendelingen en predikanten van Koreaans-Presbyteriaanse kerken die in Noord-en Zuid-Amerika werken.

Besluit:

de nieuw te benoemen deputaten op te dragen middelen en wegen te zoeken om de aangepane kerkelijke gemeenschap te oefenen met de Igreja Presbiteriana Coreana do Saó Paulo in Brazilië, en daarbij speciale aandacht te geven aan de wording van the Presbytery of America.

Grond:

Omdat de reeds aangepane kerkelijke gemeenschap (generale synode van GroningenZuid 1978, Acta art. 251 D 2) nog gestalte moet krijgen, is het verrichten van vóórarbeid noodzakelijk.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 127 13.05.81

Onderwerp . agenda VI 2
Contact met The Evangelical Presbyterian Church of Ireland

Voorstel . commissie IV

Rapporteur : J. de Gelder

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.1.1), handelend over het contact met The Evangelical Presbyterian Church of Ireland, uitlopend op het voorstel kerkelijke gemeenschap aan te gaan met de E.P.C.I. volgens de overeengekomen regels;
- 2 de met deze kerk gevoerde briefwisseling;
- 3 rapport van het bezoek dat de deputaten ds. S. S. Cnossen en ds. O. J. Douma aan deze kerk brachten van 20 september tot 2 oktober 1979 (bijlage 3 van het deputatenrapport).

Het voorstel van de commissie is afwijzend ten aanzien van het deputatenvoorstel, genoemd onder Materiaal 1. De commissie meent dat vooralsnog alleen de voorlopige relatie van kerkelijk contact aangeboden moet worden, omdat het beloofde antwoord op de vragen aangaande onze regels tot op heden nog niet van de E.C.P.I. ontvangen is, en bovendien nog onduidelijkheid bestaat over de verhouding van de E.P.C.I. tot The Reformed Presbyterian Church of Ireland.

Enkele afgevaardigden, alsmede de deputaten ds. O. J. Douma en ds. H. J. de Vries, pleiten echter voor het deputatenvoorstel, dus voor het aangaan van kerkelijke gemeenschap.

Zij zijn van mening dat het uittreden uit de G.O. S. door de E.P.C.I. in oktober 1979 een zo positief mogelijke reactie van onze kant verlangt; het nog uitgebleven antwoord zal zeker komen, wanneer de E.P.C.I. ingaat op ons aanbod tot de voorlopige relatie van kerkelijk contact.

Gehoord de discussie komt de commissie met een nieuw voorstel, dat resulteert in het volgende

Besluit.

- 1 volgens voorstel van de deputaten de kerkelijke gemeenschap aan te bieden aan The Evangelical Presbyterian Church of beland naar de daarvoor geldende regels;
- 2 de nieuw te benoemen deputaten op te dragen in het kader van beoefening van kerkelijke gemeenschap de verhouding van de E.P.C.I. tot The Reformed Presbyterian Church of beland te bespreken.

Gronden:

- 1 Bij onderzoek is gebleken dat The Evangelical Presbyterian Church of Ireland de kenmerken van de ware kerk vertoont.
- 2 De E.P.C.I. heeft reeds in oktober 1979 de banden met de G.O.S. verbroken, en heeft als gevolg daarvan bijna al haar internationale contacten verloren.
- 3 De E.P.C.I. heeft geen andere kerkelijke relaties die een belemmering zouden zijn voor het aanbieden van kerkelijke gemeenschap.
- 4 Er is meer informatie over de verhouding van de E.P.C.I. tot The Reformed Presbyterian Church of Ireland dan op de generale synode van Groningen-Zuid 1978; deze verhouding blijkt niet van die aard te zijn dat deze een belemmering vormt voor het aanbieden van kerkelijke gemeenschap.

Een amendement van ds. R. T. Urban om grond 3 weg te nemen, wordt verworpen met 9 stemmen voor.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming. Na het nemen van dit besluit vertolkt de praeses de blijdschap over het feit, dat de kerken in Nederland na de Vrijmaking nu voor het eerst weer kerkelijke gemeenschap mogen gaan oefenen met een kerk van de Here in Europa.

Artikel 128

13.05.81

Onderwerp   agenda VI 2
                          Contact met Tbc Reformed Presbyterian Church of Ireland

Voorstel   commissie IV

Rapporteur   :   J. de Gelder

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.1.2), handelend over het contact met The Reformed Presbyterian Church of Ireland (R.P.C.I.);
- 2 de met deze kerk gevoerde briefwisseling, waaruit het volgende blijkt:
  - a de R.P.C.I. houdt vast aan de onfeilbaarheid en het gezag van de Schrift als het Woord van God;
  - b de R.P.C.I. heeft als belijdenisgeschriften de Westminster Confessie en de Westminster Catechismi;
  - c de R.P.C.I. heeft in Belfast haar opleiding tot de dienst des Woords: „The

Reformed Presbyterian Theological Hall"; d de R.P.C.I. heeft geen banden met de I.C.C.C. en de G.O.S.

Besluit.

de nieuw te benoemen deputaten op te dragen voorshands schriftelijk informatie te geven en te vragen aan The Reformed Presbyterian Church of Ireland, en bij een volgend bezoek aan Ierland nadere kennismaking met deze kerken te zoeken.

Gronden:

- 1 Er bestaat nog onduidelijkheid over
  - a de verschillen met de E.P.C.I.;
  - b de verhouding van de R.P.C.I. tot de Christelijke Gereformeerde Kerken.
- 2 Het is noodzakelijk dat hierover nauwkeurige informatie wordt gegeven, voordat een volgende generale synode kan besluiten of, en zo ja, welke relatie met de R.P.C.I. kan worden aangegaan.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 129.1

30.04.81

Onderwerp : agenda VI 2, 4, 5
Waarnemer naar de General Assembly van de Free Church of Scotland

Voorstel commissie IV

Rapporteur J. de Gelder

Materiaal:

Verzoek van de deputaten voor correspondentie met de buitenlandse kerken, in het aanvullend rapport (4.2.2), om met voorrang te behandelen de uitnodiging van deputaten van de Free Church of Scotland in hun brief dal. 19 januari 1981, een afgevaardigde als waarnemer te zenden naar de Genera]. Assembly, die D.V. gehouden zal worden van 19 tot 22 mei 1981.

Besluit.

- a deputaten C.B.K. te machtigen één der deputaten als waarnemer af te vaardigen;
- b deze waarnemer op te dragen zo spoedig mogelijk na zijn terugkeer de generale synode te informeren over de op de General Assembly genomen besluiten met het oog op het voorstel van de deputaten inzake voorlopig kerkelijk contact.

Gronden:

- 1 De F. C. S. is nog lid van de Geref. Oec. Synode, maar haar afgevaardigden naar de vergadering van de G.O.S. te Nimes (1980) hebben daar in opdracht van de General Assembly van mei 1980 kennis gegeven van het voornemen tot uittreding van de F.C. S. uit de G.O. S.
- 2 De deputaten van de F. C. S. hebben verzekerd dat de General Assembly van mei 1981 dit voornemen zal bekrachtigen.
- 3 Het nauwgezet onderzoek van de deputaten, in opdracht van de generale synode van Groningen-Zuid 1978, heeft naar het oordeel van de synode voldoende gronden opgeleverd om de uitnodiging te aanvaarden, opdat mee door dit bezoek de weg geëffend zal worden voor een verantwoorde beslissing.

Dit besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gorp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 129.2

03.06.81

Verslag over de General Assembly van de Free Church of Scotland

In aanwezigheid van de deputaten C.B.K. ds. H. J. de Vries, H. W. Rodink en C. J. Smallembroek brengt de voorzitter van het deputaatschap, ds. O. J. Douma, verslag uit van zijn bezoek dat hij als „observer" in opdracht van de synode gebracht heeft aan de General Assembly van de Free Church of Scotland gehouden van 19-22 mei 1981. De vergadering neemt met dankbaarheid kennis van dit verslag; op een nader te bepalen tijdstip zal het verslag, na voorbereiding door commissie IV, door de synode behandeld worden.

Artikel 129.3

12.06.81

Onderwerp : agenda VI 2, 4
Contact met de Free Church of Scotland

Voorstel commissie IV

Rapporteur J. de Gelder

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.2), handelend over het contact met de Free Church of Scotland, met de daarbij behorende stukken, waaruit blijkt:
  - a door de Free Church of Scotland (F.C.S.) worden de aangenomen belijdenisgeschriften (de confessie en de catechismi van Westminster) getrouw onderhouden;

- b de F.C.S. is aan te merken als een ware kerkgemeenschap in Schotland, die de wil heeft om trouw te zijn aan de Schrift en de confessie;
  - c het is nog niet zeker dat de F.C.S. positief staat tegenover onze regels voor de oefening van de kerkelijke gemeenschap;
- 2 aanvullend rapport van dezelfde deputaten (4.2.1), met voorstel de Free Church of Scotland de relatie van voorlopig kerkelijk contact aan te bieden, in geval de General Assembly in mei 1981 uit de G.O.S. treedt;
- 3 het verslag van ds. O. J. Douma als waarnemer van de deputaten op de General Assembly van de F.C.S., gehouden van 19-22 mei 1981, uit welk verslag blijkt:
- a de General Assembly heeft in principe besloten uit de G.O.S. te treden;
  - b de General Assembly besloot met de effectivering van dit besluit te wachten tot 30 september 1981, omdat dan het resultaat bekend moet zijn van de vergadering van het Interim-Committee van de G.O.S., die begin september wordt gehouden; indien op de genoemde datum het committee van de F.C.S. niet elk van de verzekeringen ontvangen heeft waarom in haar rapport is gevraagd, zal verklaard worden dat het lidmaatschap van de Free Church of Scotland van de G.O.S. op datzelfde moment is beëindigd, waartoe de „October-commission" door de General Assembly gemachtigd is;
  - c de General Assembly droeg haar deputaten op om, wanneer de breuk met de G.O.S. definitief een feit is, contact te zoeken met andere kerken die de betrekkingen met de G.O.S. verbroken hebben.

Besluit:

- 1 de Free Church of Scotland de voorlopige relatie van kerkelijk contact aan te bieden volgens de regels daarvan in artikel 139 van de Acta van de generale synode van Groningen-Zuid 1978;
- 2 de nieuw te benoemen deputaten te machtigen afgevaardigden uit de Free Church of Scotland uit te nodigen voor een tegenbezoek, waarbij ruim gelegenheid geschapen zal worden de bestaande verschillen door te spreken, om zo te komen tot het wegnemen van de belemmeringen voor het oefenen van kerkelijke gemeenschap.

Gronden:

- 1 Bij het onderzoek is gebleken dat de Free Church of Scotland de kenmerken van de ware kerk vertoont.
- 2 Afgezien van de vraag of het aanbieden van de voorlopige relatie van kerkelijk contact al of niet afhankelijk is van het lidmaatschap van de G.O.S., mag in dit geval gesteld worden dat het aanbieden van deze relatie niet behoeft te wachten op effectivering van het besluit van de General Assembly dal. mei 1981, om de volgende redenen:
  - a de beslissing tot uittreding uit de G.O.S. is in feite reeds genomen;
  - b de voorlopige relatie van kerkelijk contact zal voor de F.C.S. een bemoediging kunnen zijn om in deze koers te blijven.
- 3 Het aangaan van de voorlopige relatie van kerkelijk contact betekent dat ook de F.C.S. wordt uitgenodigd voor de Gereformeerde Internationale Conferentie; dit sluit aan bij het in Materiaal 3 c genoemde.
- 4 De voorlopige relatie van kerkelijk contact en de aan deputaten gegeven machtiging geven de mogelijkheid om meer duidelijkheid te krijgen over
  - a het in Materiaal 1 c genoemde;
  - b de verhouding tot de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Het besluit wordt genomen met één stem tegen en 2 onthoudingen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 130

13.05.81

Onderwerp : agenda VI 2
Contact met The Dutch Reformed Church of Sri Lanka

Voorstel . commissie IV

Rapporteur : J. de Gelder

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.3), handelend over het contact met The Dutch Reformed Church of Sri Lanka, en de bijbehorende stukken;
- 2 rapport van het bezoek van dr. K. Deddens en drs. P. van Gulp aan deze kerk gebracht van 28 augustus tot 3 september 1979 (bijlage 2 van het deputatenrapport sub 2).

Besluit.

- 1 The Dutch Reformed Church of Sri Lanka de voorlopige relatie van kerkelijk contact aan te bieden volgens de regels daarvan in art. 139 van de Acta van de generale synode van Groningen-Zuid 1978;
- 2 de nieuw te benoemen deputaten te machtigen:
  - a na grondig onderzoek en in overleg met The Dutch Reformed Church of Sri Lanka aangaande de noodzaak van hulp in deze vorm zodanige regelingen te treffen, dat overeenkomstig haar verzoek een predikant uit Nederland in de gelegenheid wordt gesteld hulp te bieden tot opbouw van het kerkelijk leven;
  - b in overleg met de senaat van de Theologische Hogeschool te zoeken naar mogelijkheden om een student uit de kerk te Sri Lanka te laten studeren in Kampen;
- 3 deze deputaten op te dragen alles te doen wat nodig is (waaronder het geven van nadere informatie over The Christian Reformed Church en de G.O. S.) om de belemmeringen weg te nemen voor het komen tot kerkelijke gemeenschap.

Gronden:

- 1 Bij onderzoek is gebleken dat The Dutch Reformed Church of Sri Lanka de kenmerken van de ware kerk vertoont.
- 2 De D.R.C. is nauw verwant met de Gereformeerde Kerken in Nederland; zij heeft als belijdenisgeschriften de Drie Formulieren van Enigheid; de Heidelbergse Catechismus en het Kort Begrip worden gebruikt op de catechisaties; ook gebruikt zij dezelfde liturgische formulieren.
- 3 De D.R.C. is trouw gebleven aan de gereformeerde belijdenis toen zij weigerde op te gaan in de protestantse eenheidskerk, die ontstond door een fusie, die onder dwang van de overheid tot stand kwam.
- 4 De D.R. C. is lid van de G.O. S. en heeft sterke banden met The Christian Reformed Church, zodat een ook door haar gewenste nadere bespreking daarover noodzakelijk is.
- 5 De opleiding tot predikant wordt gedeeltelijk verzorgd door eigen predikanten; voortgezette studie pleegt men te doen in Grand Rapids (U.S.A.) en Geelong (Australië). Met nadruk heeft men aan deputaten gevraagd om geestelijke hulp in dezen.

Het besluit wordt genomen met algemene stemmen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gurp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

De praesess vertolkt de dankbaarheid dat deze kleine kerk van Sri Lanka met haar kleine kracht door de genade van God haar plaats in de wereld heeft behouden.

Artikel 131

12.05.81

Onderwerp : agenda VI 2
Contact met The Reformed Presbyterian Church in Taiwan

Voorstel commissie IV

Rapporteur : J. de Gelder

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.4), handelend over het contact met The Reformed Presbyterian Church, Second Presbytery, in Taiwan, met de daarbij behorende stukken;
- 2 rapport van het bezoek dat door de deputaten dr. K. Deddens en drs. P. van Gurp aan deze kerk is gebracht van 3-6 september 1979 (bijlage 2 van het deputatenrapport sub 3).

Besluit.

- 1 de voorlopige relatie van kerkelijk contact, volgens de regels daarvan in art. 139 van de Acta van de generale synode van Groningen-Zuid 1978, aan te bieden aan The Reformed Presbyterian Church of Taiwan, Second Presbytery;
- 2 aan de nieuw te benoemen deputaten op te dragen:
  - a er bij The Reformed Presbyterian Church, Second Presbytery, op aan te dringen voort te gaan de eenheid te zoeken met de kerken van de First Presbytery, en verder diligent te zijn ten aanzien van de ontwikkelingen in deze relatie;

- b over de scheiding van 1975 in The Reformed Presbyterian Church of Taiwan ook informatie in te winnen bij de First Presbytery, teneinde meer inzicht te krijgen inzake de relatie tot de First Presbytery;
- 3 deze deputaten te machtigen aan The Reformed Presbyterian Church of Taiwan, Second Presbytery, desgewenst op voorzichtige wijze financiële steun te geven voor kerkbouw.

Gronden:

- 1 Het onderzoek van de deputaten resulteerde in de overtuiging dat The Reformed Presbyterian Church of Taiwan, Second Presbytery, de merktekenen van ware kerk des Heren vertoont, en dat dit onder meer ook bleek uit haar streven tot eenheid met de First Presbytery.
- 2 The Reformed Presbyterian Church of Taiwan, Second Presbytery, is geen lid van de G. O. S., is goed op de hoogte van de ontwikkelingen in The Christian Reformed Church en de G.O. S., en heeft oog voor het gevaar van interkerkelijke samenwerking.
- 3 De deputaten hebben de door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 opgedragen taak naar behoren verricht, maar hebben bij het verzamelen van de nodige informatie over de scheiding van 1975 uitsluitend contact gehad met de kerken van de Second Presbytery en niet met de kerken van de First Presbytery.
- 4 The Reformed Presbyterian Church of Taiwan, Second Presbytery, leeft in financieel moeilijke omstandigheden, en hoewel zij geen steun wenst te ontvangen voor predikantstractementen wordt hulp voor kerkbouw wel op prijs gesteld.

Een tegenvoorstel van ds. H. de Vries kan ingetrokken worden, omdat de strekking ervan door de commissie overgenomen wordt.

Het besluit wordt genomen met 31 stemmen voor en 1 onthouding; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 132

12.05.81

Onderwerp . agenda VI 2
Contact met The Reformed Church of Japan

Voorstel . commissie IV

Rapporteur J. de Gelder

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.5), handelend over het contact met The Reformed Church of Japan (4.5), met de bijbehorende stukken;
- 2 rapport van het bezoek dat door de deputaten dr. K. Deddens en drs. P. van Gulp aan deze kerk is gebracht van 3-8 oktober 1979 (bijlage 2 van het deputatenrapport sub 5).

Besluit.

- 1 de voorlopige relatie van kerkelijk contact, volgens de regels daarvan in art. 139 van de Acta van de generale synode van Groningen-Zuid 1978, aan te bieden aan The Reformed Church of Japan;
- 2 de nieuw te benoemen deputaten op te dragen intensief overleg te plegen met The Reformed Church of Japan en haar aan te spreken op haar nauwe band met The Christian Reformed Church en The Presbyterian Church in the United States en op het lidmaatschap van de G.O. S., opdat belemmeringen worden weggenomen om te komen tot kerkelijke gemeenschapsoefening.

Gronden:

- 1 De deputaten hebben het hun door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 opgedragen onderzoek ingesteld.
- 2 Het feit dat de zendelingen van The Orthodox Presbyterian Church en van The Presbyterian Church in the United States werken onder verantwoordelijkheid van The Reformed Church of Japan en dat deze zendelingen onderzocht worden op hun leer, bij welk onderzoek zogenaamde „liberals" worden geweerd, ondersteunt de mening van de deputaten dat hier sprake is van een kerkgemeenschap die wij mogen erkennen als een Gereformeerde Kerk.
- 3 Het feit dat The Reformed Church of Japan in het verleden veel hulp heeft gehad van The Presbyterian Church in the United States, van The Christian Reformed Church en van The Orthodox Presbyterian

Church, moet wel manen tot wijsheid in het spreken over deze relaties, maar neemt de noodzaak tot een voortgaand gesprek betreffende deze relaties niet weg.

Dit besluit wordt genomen met algemene stemmen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gorp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

De praeses spreekt de dankbaarheid uit dat deze kerk van de Here in het Verre Oosten in onze aandacht is gekomen; hij spreekt de hoop uit dat ook deze kerk vertegenwoordigd zal zijn op de te houden Gereformeerde Internationale Conferentie.

Artikel 133

Onderwerp : agenda VI 2
Contact met The Reformed Churches en The Orthodox Presbyterian Church of Nw Zealand
Voorstel . commissie IV
Rapporteur : J. de Gelder

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.6.1), handelend over de contacten met The Reformed Churches of New Zealand, met de bijbehorende stukken, waaruit blijkt:
  - a deputaten hebben een bespreking gehad met een predikant van de R.C.N.Z., die door de generale synode van deze kerken was afgevaardigd;
  - b met de „Gereformeerde Kerken" (synodaal) bestaat nog steeds een soort contact in ruime zin;
  - c de R.C.N.Z. hebben officiële correspondentie met de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland en met de Reformed Churches of Australia, terwijl er geen contact bestaat met onze Australische zusterkerken;
  - d de R.C.N.Z. zijn lid van de G.O.S. en lijken niet van plan te zijn daarmee te breken;
  - e naast de Drie Formulieren van Enigheid is ook de Westminster Confessie als belijdenis-geschrift door de R.C.N.Z. aanvaard;
- 2 rapport van genoemde deputaten (4.6.2), handelend over de contacten met de Orthodox Presbyterian Church of New Zealand, waaruit blijkt:
  - a de O.P.C.N.Z. heeft gevraagd om nader contact;
  - b de deputaten hebben de O.P.C.N.Z. om meer informatie gevraagd, met name over haar contacten met andere kerken in de wereld.

Besluit.

aan de nieuw te benoemen deputaten op te dragen:

- a de gelegde contacten met The Reformed Churches of New Zealand en met The Orthodox Presbyterian Church of New Zealand voort te zetten;
- b over de R.C.N.Z. en de O.P.C.N.Z. meer gegevens te verzamelen en daarbij blijvend de medewerking te zoeken van The Free Reformed Churches of Australia;
- c bij het aan de volgende generale synode uit te brengen advies inzake deze contacten rekening te houden met het oordeel van onze Australische zusterkerken.

Gronden:

- 1 Voordat een volgende generale synode kan besluiten of, en zo ja, welke relatie met deze kerken kan worden aangegaan, is voortgaand nauwgezet onderzoek noodzakelijk.
- 2 Het oordeel van onze Australische zusterkerken over andere kerken in dat deel van de wereld moet van groot belang worden geacht.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gorp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 134

14.05.81

Onderwerp : agenda VI 2
Contact met The Presbyterian Church in America
Voorstel commissie IV

Rapporteur : C. J. Brem

Materiaal:

rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.7.1), handelend over The Presbyterian Church in America, met de bijbehorende stukken, waaruit blijkt:

- a er is onderzoek verricht inzake The Presbyterian Church in America, volgens de opdracht die de generale synode van Groningen-Zuid 1978, Acta art. 253 D 2 b, had gegeven;
- b de P.C.A. heeft zich omstreeks 1973 afgescheiden van The Presbyterian Church in the United States vanwege het veldwinnend modernisme in die kerk;
- c de P.C.A. heeft als belijdenisgeschriften The Westminster Confession en The Larger and Shorter Catechism;
- d de P.C.A. zoekt eenheid met verschillende orthodoxe kerken, namelijk de Orthodox Presbyterian Church, de Reformed Presbyterian Church Evangelical Synod en de Reformed Presbyterian Church in America.

Besluit.

aan de nieuw te benoemen deputaten op te dragen met deze kerk nader contact te zoeken en diligent te zijn ten aanzien van het zoeken van eenheid door The Presbyterian Church in America met rechtzinnige presbyteriaanse kerken.

Grond:

Bij de te verwachten concentratie van rechtzinnig presbyteriaanse kerken zal het van oecumenische gezindheid getuigen van meet af een gereformeerde inbreng hierin te hebben.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Khmer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 135

14.05.81

Onderwerp . agenda VI 2
Contact met The Orthodox Presbyterian Church

Voorstel . commissie IV

Rapporteur C. J. Brem

Materiaal:

rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.7.2), handelend over The Orthodox Presbyterian Church, met de bijbehorende stukken, waaruit het volgende blijkt:

- a met The Orthodox Presbyterian Church is slechts een eerste contact gelegd, waarbij haar door deputaten hun brochure over de G.O. S. is verschaft met het verzoek reacties toe te zenden inzake de ontwikkeling in de G.O.S. na de sluiting van de laatst gehouden samenkomst;
- b de hoop werd uitgesproken dat onder Gods zegen het voorbereidende contact zal uitgroeien tot volle correspondentie, waarbij meer gedetailleerde informatie over de O.P.C. werd gevraagd, met name over de contacten die de O.P.C. heeft in het buitenland en over de regels die de O. P. C. gebruikt bij kerkelijke correspondentie.

Besluit.

aan de nieuw te benoemen deputaten op te dragen het contact met The Orthodox Presbyterian Church voort te zetten en de bevindingen met de O.P.C. te berichten aan de deputaten van de Canadian Reformed Churches en aan laatstgenoemde deputaten te vragen hun bevindingen aan hen door te geven.

Gronden:

- 1 De generale synode van Groningen-Zuid 1978 besloot de deputaten op te dragen de Canadese zusterkerken te verzoeken hen op de hoogte te houden van de voortgang en de vruchten van hun kerkelijk contact met de O.P.C. en zo mogelijk ook zelf nader contact met de O.P.C. te zoeken (Acta art. 189, besluit 3 d);

- 2 Gezien de geringe correspondentie is het niet mogelijk heden de desbetreffende zaken te overzien, waarbij moet worden opgemerkt dat door de O.P.C. veel tijd moest worden besteed aan contacten met de Presbyterian Church in America, de Reformed Presbyterian Church Evangelical Synod en de Reformed Presbyterian Church of North America;
- 3 Het oefenen van contact met de O.P.C. is noodzakelijk, omdat onze zusterkerken in Canada aan haar de tijdelijke relatie van „kerkelijk contact" hebben aangeboden en het tot de aard van de kerkelijke correspondentie behoort dat dezelfde contacten worden gelegd.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 136

12.05.81

Onderwerp . agenda VI 2
Contact met de Igreja Presbiteriana Conservadora do Brasil

Voorstel commissie IV

Rapporteur C. J. Breen

Materiaal:

rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.8.1), handelend over de Igreja Presbiteriana Conservadora do Brasil, met bijbehorende briefwisseling, waaruit blijkt dat aan het besluit van de generale synode van GroningenZuid 1978 (Acta art. 253 D 2 c) nog geen uitvoering kon worden gegeven, omdat de deputaten besloten te wachten totdat de nieuwe zendelingen, uitgezonden door de kerk te Assen-Zuid, zouden zijn ingewerkt.

Besluit.

de nieuw te benoemen deputaten opdracht te geven nader contact te zoeken met de Igreja Presbiteriana Conservadora do Brasil, waarbij het wenselijk wordt geacht de hulp van de zendelingen in Brazilië in te schakelen.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 137

14.05.81

Onderwerp . agenda VI 2
Contact met de National Presbyterian Church of Chile

Voorstel . commissie IV

Rapporteur : C. J. Brem

Materiaal:

rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.8.2), handelend over de National Presbyterian Church of Chile, met de bijbehorende stukken, waaruit blijkt:

- a met ds. G. Serrano te Santiago, predikant in de National Presbyterian Church of Chile, is een eerste contact gelegd;
- b informatie is gegeven over De Gereformeerde Kerken in Nederland en over de van haar verschillende kerkgemeenschappen;
- c voor informatie over de Theologische Hogeschool te Kampen is verwezen naar de academische senaat.

Besluit.

aan de nieuw te benoemen deputaten op te dragen de gelegde contacten zo mogelijk voort te zetten en informatie in te winnen over de contacten die de National Presbyterian Church of Chile in de wereld heeft.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen, de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gorp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 138

16.09.81

Onderwerp agenda VI 2
Contact met Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika

Voorstel commissie IV

Rapporteur C.J. Brem

Materiaal

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.9.1.), handelend over de contacten met Die Gereformeerde Kerk in Suid Afrika;
- 2 rapport van ds. J. Bomhof en ds. H.J. de Vries van hun bezoek aan Zuid-Afrika (bijlage 4 bij het rapport sub 1);
- 3 memorandum aan de 'Deputate vir Ecumenische Sake van die Gereformeerde Kerk in S.A.' (bijlage 5 bij het rapport sub 1);
- 4 Handeling' van de synode van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika 1979 te Potchefstroom;
- 5 antwoord van de 'Deputate vir Ecumenische Sake in S.A.' op het memorandum (genoemd sub 3) dal. 18 juni 1980.

Besluit.

- 1 A de nieuw te benoemen deputaten voor. de Betrekkingen met Buitenlandse Kerken te machtigen de voorlopige relatie van kerkelijk contact aan te bieden aan Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, onder beding dat de eerstkomende synode van deze kerk:
  - a geen kerkelijke correspondentie aangaat met de Nederlandse Gereformeerde Kerken;
  - b zich distantieert van hetgeen de 'Deputate vir Ecumenische Sake' in hun rapport aan de Nasionale Sinode van 1982 schrijven onder 2.2.5.;B aan deze deputaten op te dragen in het kader van deze relatie te spreken over:
  - a de relatie van De Gereformeerde Kerken in Nederland tot Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika;
  - b het lidmaatschap van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika van de G.O.S.;
  - c de correspondentie die Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika onderhoudt met de Christelijke Gereformeerde Kerken;
- 2 de nieuw te benoemen deputaten op te dragen:
  - a een deputatie te zenden naar de eerstkomende synode van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika als aanvaarding van haar uitnodiging ('Handeling' van de synode van Potchefstroom 1979, art. 19);
  - b ter voorbereiding hiervan te reageren op het memorandum van de 'Deputate vir Ecumenische Sake' en daarbij met name erop te wijzen dat Die Vrije Gereformeerde Kerke geïnstitueerd werden omdat, al was geen dwaalleer of valse kerkregering bij Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika aan te tonen, deze kerken geen rechte keuze deden ten aanzien van de kerkelijke breuk in Nederland in 1944, maar intussen wel correspondentie oefenden met de Synodaal Gereformeerde Kerken, waardoor vrijgemaakte emigranten, door zich te voegen bij Die Gereformeerde Kerk, opnieuw verbonden zouden worden met die kerken van welker besluiten zij zich om 's Heren wil hadden vrijgemaakt;
  - c bij Die Gereformeerde Kerk erop aan te dringen te breken met de G.O.S., onder verwijzing naar de voorbeelden van The Evangelical Presbyterian Church of beland en The Free Church of Scotland;
  - d aan Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika toe te zenden de door deze synode uitgegeven brochure 'Het Woord laten staan', onder meer bevattende de brief aan de eerstkomende generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, en bij Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika erop aan te dringen haar positie ten aanzien van heel deze materie te bepalen;
  - e aan de deputaten voor Korrespondensie Buitenlandse Kerke van Die Vrije Gereformeerde kerke informatie te verschaffen en te vragen inzake de contacten met Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, en daarbij te betrekken het memorandum van Die Vrije Gereformeerde Kerke aan haar d.d. februari 1981.

Gronden:

- 1 Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika is te erkennen as ware kerk van de Here Christus, die de Drie formulieren van Eenheid tot grondslag heeft en een gereformeerde kerkorde heeft aanvaard.
- 2 De 'nieuwe situatie' waarover de generale synode van Groningen-Zuid 1978 sprak (Acta art. 240, III 2), is ontstaan doordat Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika de correspondentie met de Gereformeerde Kerken in Nederland (synodaal) verbroken heeft.
- 3 De synoden van Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika hebben meermalen uitgesproken één te zijn met De Gereformeerde Kerken in Nederland in leer, dienst en tucht.
- 4 In het antwoord-memorandum (ad VI) schrijven de 'Deputate vir Ekumenische Sake' dat in het licht van bevonden eenheid in essentiële aangelegenheden normalisering van betrekkingen tussen Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika en de Nederlandse Gereformeerde Kerken op de synode van 1982 aandacht zal ontvangen.
- 5 In het antwoord-Memorandum (2.2.5) spreken de 'Deputate vir Ecumenische Sake' als hun overtuiging uit dat bij de Gereformeerde Kerken in Nederland een 'foutieve kerkbegrip aanleiding geeft tot 'n objektivering van die 'ware kerk' (art. 29 N.G.B.) in sinodale kategorieë. Die dinamiese roeping van die plaatselike kerk om die kenmerke van die ware kerk te openbaar word bij de GKN (V) ondergeskik in sisteemdenke waarin kerke in *sinodale verband* as waar en vals gekategoriseer word'.

In eerster instantie ging het voorstel van commissie IV niet verder dan het verlenen van de opdracht aan nieuw te benoemen deputaten om te reageren op het antwoordmemorandum en daarbij met name te bespreken de verhouding tot de Nederlandse Gereformeerde Kerken en de Christelike Gereformeerde Kerken, de oorzaken tot het ontstaan van Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika en het lidmaatschap van de G.O.S.

Door de deputaten en door enkele afgevaardigden wordt echter een dringend beroep op de synode gedaan om concrete uitspraken te doen over het memorandum en aan de nieuwe deputaten duidelijke richtlijnen te geven. Zij dringen erop aan dat, nu Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika de correspondentie met de Gereformeerde kerken (synodaal) heeft verbroken, duidelijke antwoorden worden gegeven op de vragen die in het memorandum gesteld worden.

In tweeder instantie legt de commissie een nieuw voorstel ter tafel dat na een kleine wijziging tot besluit wordt verheven.

Enkele afgevaardigden uiten hun bezwaren tegen dit nieuwe voorstel. Zij menen dat bij aanneming van dit voorstel een derde vorm van contactoefening met buitenlandse kerken wordt ingevoerd, namelijk: voorlopige relatie van kerkelijk contact *onder beding*. De voorwaarden in dat beding zijn volgens hen in wezen bezwaren tegen de voorlopige relatie. Ook brengen zij naar voren dat aan andere buitenlandse kerken, bij voorbeeld aan The Free Church of Scotland, nadrukkelijk de eis is gesteld tot verbreking van de banden met de G.O.S.

Door deputaten en commissie wordt daartegenover gesteld dat het aanbieden van kerkelijk contact onder voorwaarden geen nieuwigheid is want iets dergelijks deed ook de generale synode van Amersfoort-West 1967 ten aanzien van de Koreaanse Kerken. Bovendien hebben voorgaande synoden als enige voorwaarde aan Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika gevraagd: de correspondentie met de Gereformeerde Kerken (synodaal) te verbreken. Aan die voorwaarde is nu voldaan.

Een tegenvoorstel van ds. Tj. Boersma, ds. M. Nap en ds. H. de Vries om te blijven bij het in eerster instantie ingediende commissievoorstel komt niet in stemming door het aannemen van het tweede commissievoorstel.

Het besluit wordt genomen met 19 stemmen voor, 8 stemmen tegen en 5 onthoudingen. Ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gurp en ds. J. Khmer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 139

16.09.81

Onderwerp   agenda VI II
                               Verzoek van Die Gereformeerde Kerk te Pretoria ('14e Laan')

De praeses deelt mee dat de synode in besloten zitting haar antwoord-brief aan de kerkeraad te Pretoria ('14e Laan') heeft vastgesteld. De tekst ervan luidt aldus:

Geachte broeders,

De Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, vergaderd in Arnhem sedert 22 april 1981, heeft uw brief van 10 april 1981 en (via de praeses) die van 12 augustus 1981 (voorzien van enkele bijlagen) ontvangen.

In uw eerste verzoek vraagt u dat wij ons bezinnen op uw positie, uw schuldbelijdenis en uw pogingen om verbroken banden te herstellen. U vraagt om de mogelijkheid tot herstel van de broederbanden tussen U en ons. De Synode van Hoogeveen 1969/70 sprak als haar eindoordeel uit "dat geen correspondentie mag worden onderhouden met de raad van Die Vrye Gereformeerde Kerk te Pretoria (scriba br. M.J. Boersema) zolang deze niet is weergekeerd van de nu ook door deze synode aangewezen afwijkingen van de zuiverheid van de leer en de rechte onderhouding van de kerkenordening" (Acta Artikel 314, eindoordeel a).

Dit betrof de huwelijksleer en de schorsing van twee ouderlingen. Zij heeft dit omstandig uiteengezet in haar brief van 19 februari 1970 (Acta artikel 401).

De Synode van Hattem 1972/73 heeft dit oordeel bevestigd en de rechte weg gewezen (Acts artikel 130).
De Synode van Kampen 1975 (Acta artikel 229) heet het hare gedaan om u te dienen met het aangeven van de rechte weg.
Evenzo deed de Synode van Groningen-Zuid 1978 (Acta artikel 164).
Uit de ons toegezonden brochure 'Die Feitlike Gebeure' bleek ons dat u schuld beleed over uw afwijkingen in het verleden van de zuivere leer. Dit stemt ons tot blijdschap, temeer omdat de Synode van Hoogeveen 1969/70 u schreef dat hierin voor haar de hoofdzaak gelegen was.
Wat de leer betreft is er dus geen reden meer om de verbreking van de correspondentie te handhaven. Een herstel van de eenheid op grond van de waarheid komt nu weer in zicht.

Toch werpt u zelf nog een belemmering op, waardoor u het herstel van de eenheid nog bemoeilijkt.
De Synode van Hoogeveen riep u ook op terug te keren tot de rechte onderhouding van de Kerkenordering, met name met betrekking tot de bezwaarde en door u geschorste ambtsdragers.
U hebt die schorsingen nu wel opgeheven, maar u bent tegelijk van oordeel dat er genoegzame redenen waren om wel te schorsen op grond van allerlei niet in de schorsingsbrief genoemde beschuldigingen.
Wij stemmen in met het oordeel van onze deputaten, dat een dergelijke rechtshandel niet in overeenstemming is met de Schriftuurlijke weg, die de Synode van Hoogeveen u wees.
Ook op dit punt zal het nodig zijn dat u zich conformeert aan de genoemde synodebesluiten, via een eerlijke en broederlijke opheffing van de schorsing.

In het tweede verzoek vraagt u ons stappen te ondernemen die het herstel bevorderen van de verbroken banden in Zuid-Afrika.
Hierbij willen wij u het volgende onder de aandacht brengen:
Het stemt ons tot droefheid dat u de weg tot elkaar nog niet gevonden hebt. De roeping om die weg te zoeken rust echter allereerst op u.
U presenteert zich daarbij als een zelfstandige kerkelijke gemeenschap, onder leiding van wettige ambtsdragers. Wij willen u dat in de huidige situatie niet betwisten. Maar daarbij dient u zich wel bescheiden op te stellen, gezien het feit dat er door uw schuld twee kerkelijke gemeenschappen naast elkaar zijn komen te staan.
De erkenning van die eigen schuld moogt u niet afzwakken door in felle bewoordingen te wijzen op de tekortkomingen bij de ander.
Bij het zoeken naar eenheid zal bovendien een volledige hereniging u voor ogen moeten staan.
Hierbij dient u evenwel niet te vergeten dat na de schuldbelijdenis door u zelf enkele struikelblokken op de weg naar die hereniging zijn gelegd. Dit betreuren wij bijzonder. De Synode wijst u, zoals onze deputaten dat reeds deden, op uw handelwijze met betrekking tot de aanvaarding van dr. J. G. Meijer als lid van uw gemeente, alsook op uw reeds verregaande contacten met de G.K.S.A.
Dringend adviseren wij u deze hinderpalen uit de weg te ruimen.
Om te komen tot herstel van de kerkelijke eenheid in Zuid-Afrika zal het onzes inziens nodig zijn dat de kerken (de V.G.K.S.A.) in Synode bijeenkomen teneinde besluiten te nemen die gericht zijn op dat herstel. De Synode van Arnhem zal via haar deputaten de noodzaak hiervan onder de aandacht van de V.G.K.S.A. brengen.
Op uw derde verzoek acht de Synode momenteel geen antwoord nodig. Er is een voortgaande contactoefening met de G.K.S.A. Maar voor u is alleen het antwoord op uw eerste en tweede verzoek van belang. Langs die weg wordt u en landelijk en internationaal van het isolement waarin u zich gesteld hebt, bevrijd.

Artikel 140		12.06.81
Onderwerp	. agenda VI 2 Contact met de „Kerk van Christus in de Sudan onder de Tiv in Nigeria"	
Voorstel	. commissie IV	
Rapporteur	H. Bondt	

Materiaal:

rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.9.2), met de daarbij behorende briefwisseling met de „Kerk van Christus in de Sudan onder de Tiv in Nigeria", waaruit blijkt: a de „Kerk van Christus in de Sudan onder de Tiv in Nigeria" is een kerkgemeenschap die voortgekomen is uit de zendingsarbeid van Die Nederduits Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, en die de Heidelbergse Catechismus als belijdenisgeschrift bezit; b Schriftcritiek wordt afgewezen en tucht wordt geoefend; c deze kerkgemeenschap heeft kerkeraden, classes en een synode; d zij heeft een eigen opleiding voor aanstaande predikanten; e deze kerkgemeenschap is lid van de G.O. S.

Besluit:

de nieuw te benoemen deputaten op te dragen nadere inlichtingen in te winnen bij deze kerkgemeenschap ten aanzien van het functioneren van de belijdenis en aan haar nadere inlichtingen te verschaffen ten aanzien van het lidmaatschap van de G.O.S. Grond: de ontvangen inlichtingen zijn nog te vaag om daarop beslissingen te gronden die verder gaan dan het oefenen van contact. Het besluit wordt genomen met algemene stemmen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 141.1

14.05.81

Ontvangst van ds. J. de Segovia

Voordat wordt overgegaan tot behandeling van het rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken, handelend over de contacten met Spanje, roept de praeses een hartelijk welkom toe aan ds. J. de Segovia en zijn vrouw uit Madrid. In het Papiaments richt hij tot hen de volgende woorden:

„Geachte ds. en mevrouw de Segovia, welkom in Arnhem!

Wij zijn erg blij dat u tijdens uw bezoek in Nederland ook enkele ogenblikken op de vergadering van de generale synode kunt komen. Helaas is er momenteel nog geen officieel kerkelijk contact mogelijk tussen de broederschap in Spanje en de kerken in Nederland. Maar wij verheugen ons in het feit dat er een goede verbinding bestaat via de kerk te Bussum.

U hebt uw eigen strijd en uw eigen moeite in Spanje. De HERE sterkt u in die worsteling. Moge u steeds uw kracht en uw troost putten uit het ongedeelde en volkomen Woord van God.

Wij zullen bidden voor u en de broederschap in Spanje.

Brenge de HERE ons nog dichter tot elkaar, zodat eens ook volledige kerkelijke gemeenschap mogelijk zal blijken.

Wij wensen u nog goede dagen in Nederland, en straks een behouden terugkeer naar uw land".

Hierna ontvangt ds. de Segovia het woord om de vergadering toe te spreken; br. J. J. Schreuder fungeert daarbij als tolk.

„Broeders, mijn vrouw en ik waarderen zeer de geestelijke gemeenschap met de broeders in Nederland. Wij ervaren het als zeer zegenrijk op deze dag bij elkaar te zijn. Op deze wijze mogen we uiting geven aan ons gemeenschappelijk geloof in Nederland en in Spanje. Ondanks verschillen in taal en gewoonte zijn wij toch broeders en zusters in Christus. Helaas hebben wij in Spanje niet, zoals in Nederland, de vruchten kunnen plukken van de Hervorming, maar wij vertrouwen dat de Here ook in Spanje deuren zal openen.

In dat vertrouwen predik ik het evangelie der genade in Madrid. Wij geloven dat er zielen behouden worden, ook in deze dagen van sociale en politieke spanning in Spanje. Wij danken God voor de mogelijkheden die Hij geeft om het evangelie te prediken. Tenslotte willen wij uiting geven aan onze dankbaarheid voor de steun uit Holland, ook in de gebeden, voor het werk dat wij in Spanje mogen doen. God zegene u!"

Artikel 141.2

14.05.81

Onderwerp : agenda VI 2
Contact met broederschap in Spanje

Voorstel . commissie IV

Rapporteur C. J. Breen

Materiaal:

1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.10.3), handelend over de contacten met de broederschap in Spanje, met de bijbehorende stukken, waaruit blijkt:

a er is een briefwisseling gevoerd tussen deputaten en de commissie „Steun Broederschap Spanje" volgens de opdracht die de generale synode van GroningenZuid 1978, Acta art. 253 D 2 a, had gegeven;

b deputaten ontvingen van de Gereformeerde Kerk te Bussum het „Statuut", waarvan art. 1 luidt:
„De Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Bussum heeft zich, gezien de bestaande contacten met Christenen in Spanje, die in gebondenheid aan Gods Woord willen leven, tot taak gesteld deze contacten in stand te houden en te intensiveren en waar mogelijk nieuwe contacten te leggen. De kerkeraad zal door geestelijke en materiële ondersteuning deze Christenen activeren bij de bestudering, de toepassing en de verbreiding van Gods Woord, met als uiteindelijk doel, dat deze Christenen waar mogelijk komen tot instituering van zelfstandige Spaanse Gereformeerde kerken,

die zich binden aan Gods Woord en een Gereformeerde confessie, en streven naar een vereniging in een daarop gefundeerd kerker-band", en waarvan *art. 2* luidt:

„De kerkeraad wil deze arbeid verrichten met steun van het kerkerverband, hetgeen onder meer tot uitdrukking komt in:

2.1. het rapporteren aan de classis Hilversum van de Gereformeerde Kerken in Nederland betreffende de ontwikkelingen, en in voorkomende gevallen vragen om advies aan genoemde classis;

2.2. het onderhouden van nauw contact met de Deputaten voor Correspondentie met de buitenlandse kerken";

- c de commissie „Steun Broederschap Spanje" heeft zich tot deputaten gewend met het verzoek om overleg, teneinde het samenwerkingsverband en/of relevante informatieuitwisseling te structureren;

- 2 aanvullend rapport van de deputaten (10.5), bevattende het voorstel met de kerkeraad van Bussum c.q. de commissie „Steun Broederschap Spanje" besprekingen te voeren en eventueel samen te werken.

Besluit.

de nieuw te benoemen deputaten op te dragen aan het verzoek van de commissie „Steun Broederschap Spanje" te voldoen teneinde een vorm van samenwerking te vinden met de raad van de gereformeerde kerk te Bussum, welke samenwerking tot bevordering van het kerkelijk leven in Spanje kan leiden.

Gronden:

- 1 Hoewel kerkelijke correspondentie met de broederschap te Madrid, Malaga en Palma de Mallorca (nog) niet mogelijk is, aangezien in Spanje nog geen kerkerverband is gevormd, zal het nodig zijn een vorm van gemeenschapsoefening te vinden.
- 2 In de loop der jaren is er sprake van groei naar gereformeerd kerkelijk leven: pastor J. de Segovia te Madrid ondertekende een Formulier dat geënt is op het Dordtse Ondertekeningsformulier voor dienaren des Woords, en pastor J. Rios te Malaga mocht, nadat de aanvankelijk in de gemeente levende tegenstand overwonnen was, de heilige doop bedienen aan een aantal kinderen van de gemeente.

Bij de beraadslaging zijn aanwezig: deputaat J. J. Schreuder, ds. en mevr de Segovia, ds. J. J. Burger te Bussum, br. en zr. van Gulp te Huizen (N.H.) en br. Wijma te Bussum.

Het besluit wordt genomen met algemene stemmen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 142

14.05.81

Onderwerp agenda VI 2 en 4
Diverse contacten binnen Europa

Voorstel commissie IV

Rapporteur : J. de Gelder

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (4.10.1) inzake Duitsland, met de daarbij behorende stukken, waaruit blijkt dat met dr. G. Huntemann uit Bremen in december 1979 een gesprek is gevoerd en dat in de toekomst opnieuw met hem zal worden gesproken;
- 2 rapport van dezelfde deputaten (4.10.2) inzake Frankrijk, met de daarbij behorende stukken, waaruit het volgende blijkt:
- a de weinige gereformeerden in Frankrijk zijn verspreid over vele kerken, behorend tot verschillende kerkgemeenschappen;
- b er bestaan persoonlijke contacten met de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes;
- c er zijn voorlopig geen mogelijkheden voor kerkelijke correspondentie of kerkelijk contact met een kerkerverband in Frankrijk;
- d de meest hoopvolle contacten zijn er tussen de Theologische Hogeschool te Kampen en de Faculté Libre de Théologie Réformée te Aix-en-Provence;
- 3 aanvullend rapport van dezelfde deputaten (4.10.2) inzake Griekenland, met de daarbij behorende stukken, waaruit blijkt: a twee broeders hebben resp. in 1972 en 1980 een bezoek gebracht aan de Griek

- Evangelical Church in Athene; b door een broeder werd f 5.000,- beschikbaar gesteld om deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken de gelegenheid te geven in Athene een onderzoek in te stellen naar de Greek Evangelical Church;
- 4 rapport van dezelfde deputaten (4.10.4), met de daarbij behorende stukken, waaruit blijkt dat deputaten informatie ontvingen over een evangelist van de Christian Reformed Church in Vietnam die in Dordrecht woont en in Nederland onder Vietnamese vluchtelingen werkt, en dat deputaten schriftelijk om meer gegevens over deze kerk hebben gevraagd aan ds. Bao in Zwitserland.

Besluit.

- 1 aan de nieuw te benoemen deputaten op te dragen de in verschillende landen van Europa gelegde contacten, indien dit mogelijk en zinvol is, voort te zetten, waarbij met name de ontwikkeling in Frankrijk binnen de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes en aan de Theologische Faculteit te Aix-en Provence nauwlettend aandacht verdient;
- 2 deze deputaten te machtigen in Athene een onderzoek in te stellen naar de Greek Evangelical Church, met gebruikmaking van de voor dit doel geschonken gift.

Gronden:

- 1 Op de nationale synode van de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes, die gehouden werd in mei 1980, werd een nieuw reglement aanvaard voor toelating van kandidaten tot de dienst des Woords; in dit reglement wordt uitdrukkelijk bepaald: de kandidaat „moet instemmen met de geloofsverklaring van 1872 en met de geloofsbelijdenis van 1559" en: „hij moet zich schriftelijk verbinden zich te onderwerpen aan de tucht van de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes.
- 2 Volgens het oordeel van de broeders die de Greek Evangelical Church in Athene bezochten, is hier sprake van een kerk met een schriftuurlijk karakter, waar men trouw wil blijven aan Gods Woord.

Een amendement van ds. M. Nap om in het besluit en in de gronden ook speciale aandacht te geven aan de ontwikkelingen in Duitsland wordt met 10 stemmen voor verworpen.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gurp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 143 17.06.81
Onderwerp . agenda VI 2
Regels voor de beoefening van kerkelijke gemeenschap

Voorstel . commissie IV

Rapporteur : J. de Gelder

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken, onderdeel 5.5 en voorstel 10.7, waarin zij voorstellen doen ter verduidelijking van de regels voor de correspondentie;
- 2 de regels voor de correspondentie met zusterkerken in het buitenland, zoals deze zijn vastgesteld door de generale synode van Amersfoort-West 1967 (Acta art. 176).

Besluit:

aan de corresponderende zusterkerken te verzoeken voor de oefening van de kerkelijke gemeenschap voortaan het volgende in acht te nemen:

- a de kerken zullen op elkander acht geven dat in de leer, dienst, kerkregering en tucht niet wordt afgeweken van de gereformeerde belijdenis;
- b de kerken zullen aan elkaar toezenden de agenda en de besluiten (facta) van de meeste vergaderingen, en zullen elkaars afgevaardigden als adviseurs op die vergaderingen ontvangen;
- c de kerken zullen elkaar zo veel en zo tijdig mogelijk informeren inzake voorstellen (c.q. rapporten) en besluiten, die taalkundige of dergelijke wijzigingen van de belijdenisgeschriften of ook veranderingen op ondergeschikte punten van de kerkorde en de liturgische formulieren betreffen; betreft het echter voorstellen tot wijzigingen, die wezenlijke punten van de leer betreffen, dan zullen de buitenlandse

- zusterkerken ruime gelegenheid ontvangen (tenminste drie jaar) om haar oordeel te geven, voordat bondige besluiten worden genomen;
- d de kerken zullen elkanders attestaties aanvaarden;
- e de kerken zullen elkanders dienaren des Woords toelaten tot de bediening van het Woord en de sacramenten, mits dezen een verklaring kunnen overleggen van de deputaten voor buitenlandse betrekkingen van hun kerken, dat ze daartoe gerechtigd zijn; bij beroepbaarstelling zullen ze eerst onderzocht worden met inachtneming van hetgeen op de generale synode van Groningen 1927 in art. 161 is uitgewerkt;
- f de kerken zullen aan elkaar verantwoording doen van correspondentie met derden.

Gronden:

- 1 Regel c geeft in deze vorm de mogelijkheid om in de beoefening van kerkelijke gemeenschap met de Canadian Reformed Churches de speciale afspraak inzake voorafgaand overleg (zie Acta generale synode van Hoogeveen 1969/70, art. 412 B besluit a) te laten vervallen.
- 2 De verandering in regel e legt een bestaande praktijk vast; hoewel deze regel in de plaats komt van de tot nu toe geldende synodale bepalingen, biedt hij genoegzame garantie voor de toelating tot de bediening van het Woord en de sacramenten.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 144

17.06.81

Onderwerp : agenda VI 4
Bulletin ten dienste van de buitenlandse contacten

Voorstel commissie IV

Rapporteur : J. de Gelder

Materiaal:

aanvullend rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken, onderdeel 9.3. en 9.7., waaruit blijkt dat zij van oordeel zijn dat het voor informatie ten dienste van buitenlandse contacten wenselijk is regelmatig een bulletin in de Engelse taal te doen verschijnen.

Besluit.

- 1 de nieuw te benoemen deputaten te machtigen tot het uitgeven van een halfjaarlijks te verschijnen bulletin in de Engelse taal, ten dienste van de buitenlandse contacten;
- 2 deze deputaten op te dragen in dit bulletin artikelen op te nemen, die
  - a kunnen bijdragen tot het handhaven of versterken van het gereformeerd confessioneel karakter van de kerken in het buitenland, met welke de Gereformeerde Kerken in Nederland contacten onderhouden;
  - b informatie verschaffen over kerkelijke verhoudingen en ontwikkelingen in het kerkelijk leven in Nederland.

Gronden:

- 1 Met het aan de buitenlandse contacten toezenden van de brochure over de G. O. S. („For the sake of true ecumenity”) en van het informatieboekje over de gereformeerde kerken („The Reformed Churches in the Netherlands and what they stand for”) is een begin gemaakt met het geven van informatie. Wil die informatie blijvend effect sorteren, zal dat begin een vervolg moeten hebben.
- 2 Het doel van deze uitgave maakt het noodzakelijk dat de verantwoordelijkheid voor de inhoud blijft berusten bij deputaten van de generale synode, zodat er kerkelijke verantwoordingsplicht bestaat.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gulp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 145

17.06.81

Onderwerp agenda VI 2
Naamsverandering deputaatschap

Voorstel commissie IV

Rapporteur J. de Gelder

Besluit.

de naam van het deputaatschap voor de correspondentie met de buitenlandse kerken zal voortaan zijn: „deputaten voor Betrekkingen met Buitenlandse Kerken" (BBK), waarvan de Engelse vertaling luidt: „Committee on Relations with Churches Abroad" (CRCA).

Grond:

De tot nu toe gebruikte naam riep met name in de Engelse vertaling „Committee for Correspondence with Churches Abroad" misverstanden op in de engelstalige kerken. Terwijl in Nederland de term „correspondentie" de volle beoefening van kerkelijke gemeenschap tussen zusterkerken omvat, betekent het Engelse „correspondence" niet meer dan briefwisseling.

Om deze reden droeg de generale synode van Groningen-Zuid 1978 aan de deputaten op een meer preciese en duidelijker term te zoeken in het Engels (Acta art. 139).

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen, de afgevaardigden ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens, drs. P. van Gurp en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap blijven buiten stemming.

Artikel 146

19.06.81

Onderwerp Algemeen secretariaat C.B.K. als deeltaak

De praeses deelt mede dat de synode in besloten zitting het volgende besluit heeft genomen:

- 1 aan het verzoek van deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken, luidende:
`om te zien naar een predikant, die geschikt en bereid is het algemeen secretariaat als deeltaak op zich te nemen, met gedeeltelijke vrijstelling van de ambtelijke arbeid' niet te voldoen;
- 2 de verwachting uit te spreken dat de deputaten hun werkzaamheden binnen het deputaatschap doelmatig verdelen, en hen te machtigen zich van doeltreffende taalkundige en administratieve medewerking buiten de kring van predikanten in actieve dienst te verzekeren, in het bijzonder ten dienste van hun secretaris(sen).

De synode nam dit besluit op de volgende gronden:

- 1 Omdat aan het instellen van een algemeen secretariaat als `permanent instituut' bezwaren onder meer van kerkrechtelijke aard zijn verbonden is het beter aan het verzoek van deputaten tegemoet te komen door te zoeken naar mogelijkheden tot verlichting van hun arbeid.
- 2 De taakvervulling van de door deputaten gevraagde functionaris is zo tijdrovend en omvangrijk, dat een dienstdoende predikant daarmee niet mag worden belast.
- 3 Gezegende uitbreiding van de arbeid zal taalkundige en administratieve hulp bij de taakvervulling van deputaten noodzakelijk maken.

Artikel 147

16.09.81

Onderwerp agenda VI 2, 3
Financiën deputaten C.B.K.

Voorstel commissie IV

Rapporteur A. Beute

Materiaal

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken (hoofdstuk 8), handelend over de financiën, waaruit blijkt:

- a dat de kerken in Nederland goed meeleven met de arbeid van de deputaten, gezien het feit dat er vrijwel geen financiële achterstanden zijn;
  - b dat de deputaten van oordeel zijn dat aan de kerken in Nederland één gezamenlijk quotum moet worden gevraagd voor het nakomen van de verplichtingen die voortvloeien uit de contacten met de buitenlandse kerken;
- 2 het financieel verslag van de penningmeester van de deputaten C.B.K., met bijbehorende stukken, waaruit blijkt
- a zowel voor de steun aan de Koreaanse kerken als de steun aan de zusterkerken op Oost-Sumba/Savu zijn batige saldi aanwezig;
  - b de deputaten C.B.K. hebben gelden beschikbaar voor diaconale steun aan de kerken op Oost-Sumba/Savu, namelijk het saldo van de door de kerk te Zwolle gehouden eenmalige actie;
  - c de accountant W.K. Goodijk verklaart aan de deputaten C.B.K. inzake de financiële jaarstukken: dat de penningmeester met grote nauwgezetheid een veelomvattende taak heeft verricht;
  - d twee deputaten, daartoe aangewezen door het deputaatschap, verklaren dat de penningmeester de opdrachten op financieel gebied die door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 aan het deputaatschap zijn verstrekt, goed heeft vervuld (art. 259 B l0a en b).

Besluit. -

- 1 de nieuw te benoemen deputaten te machtigen: a jaarlijks één quotum vast te stellen en dit van de kerken te vragen, met informatie over de bestemming van de door de kerken op te brengen gelden; b deze gelden in ontvangst te nemen, goed te beheren en de boekhouding te laten controleren door een accountant; c kerken die nalatig blijven, te herinneren aan de besluiten van de generale synode;
- 2 de honoraria van de zendeling-hoogleraren en van de zendeling-docent nader te bezien in verband met belasting-vrijdom in de landen waarin zij werkzaam zijn, in overleg met die zendende kerken c.q. instanties, voor wier uitgezondene(n) hetzelfde geldt;
- 3 het beheer te blijven voeren over het fonds voor diaconale steun aan Sumba en dit aan te ynden voor hulpverlening in gevallen die hiervoor in aanmerking komen.

Gronden:

- 1 Aanvankelijk liep de steun voor de kerken in Korea via de deputaten S.K.K. en de steun voor de kerken op Sumba via de kerkeraad te Zwolle. De generale synode van Groningen-Zuid 1978 besloot deze taken op te dragen aan de deputaten C.B.K., die voor deze steunverleningen nog afzonderlijke quota van de kerken vroegen. Enerzijds kan de tot dusverre bestaande hulpverlening beperkt worden, anderzijds zullen de financiële verplichtingen zich over meer projecten uitbreiden. Derhalve zal het voor de kerken eenvoudiger zijn één quotum af te dragen om aan alle verplichtingen te kunnen voldoen.
- 2 Bij de vaststelling van de desbetreffende honoraria was het (nog) niet bekend in hoeverre in bepaalde landen belasting-vrijdom geldt voor hen die niet de nationaliteit van het desbetreffende land bezitten.

De bespreking van dit onderwerp vindt plaats in besloten zitting.

Na de besluitvorming bedankt de praeses met name br. J.J. Schreuder, penning meester van het deputaatschap, voor het goede beheer en het vele werk door hem verricht.

Artikel 148		22.09.81
Onderwerp	agenda VI Instructie voor deputaten B.B.K.	
Voorstel	commissie I	
Rapporteur	J. de Gelder	

Materiaal

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken;
- 2 aanvullend rapport van deze deputaten;
- 3 notitie van de penningmeester van deze deputaten, dal. 14 september 1981.

Besluit. A:

Het beleid van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken, benoemd door de generale synode van Groningen-Zuid 1978, goed te keuren en hun decharge te verlenen, met hartelijke dank en grote

waardering voor de door hen op voortreffelijke wijze uitgevoerde werkzaamheden volgens de hun verleende opdrachten.

Besluit: B:

nieuwe deputaten te benoemen voor de Betrekkingen met de Buitenlandse Kerken, met de volgende instructie:

I ALGEMENE OPDRACHTEN:

- 1 het contact te onderhouden met de kerken in het buitenland, die met de Gereformeerde Kerken in Nederland kerkelijke gemeenschap onderhouden, te weten:
The Canadian Reformed Churches,
The Free Reformed Churches of Australia,
Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika,
The Presbyterian Church in Korea,
De Gereformeerde Kerken op Oost-Sumba/Savu,
De Igreja Presbyteriana Coreana do Sa6 Paulo, en
The Evangelical Presbyterian Church of beland,
volgens de regels vastgesteld door de generale synode van Arnhem 1981, Acta art. 143;
- 2 het contact te onderhouden met de kerken in het buitenland, aan welke De Gereformeerde Kerken in Nederland de voorlopige relatie van kerkelijk contact hebben aangeboden, te weten:
The Reformed Church of Japan,
The Reformed Presbyterian Church of Taiwan, S.P.,
The Dutch Reformed Church of Sri Lanka,
The Free Church of Scotland,
Die Gereformeerde Kerk in Suid Afrika (indien aan de door de generale synode van Arnhem 1981 gestelde voorwaarden is voldaan),
volgens de regels vastgesteld door de generale synode van Groningen-Zuid 1978, Acta art. 139;
- 3 contact te zoeken met andere kerken in het buitenland, met welke de mogelijkheid van kerkelijke gemeenschap mag worden vermoed, teneinde deze mogelijkheden nader te onderzoeken en eventuele verwerkelijking daarvan naar de aangenomen orde (vgl. Acta generale synode van Amsterdam 1936, artikel 122 en van Groningen-Zuid 1978 artikel 139) voor te bereiden;
- 4 gedeputeerden van de buitenlandse zusterkerken en van de kerken met welke voorlopig kerkelijk contact wordt onderhouden, uit te nodigen tot een constituerende vergadering voor het samenroepen van een *gereformeerde internationale conferentie*. Op de ontwerp-agenda van deze constituerende vergadering zal tenminste voorkomen:
  - 1 de eenheid des geloofs als opgave en opdracht en haar betekenis voor
    - a het hebben van onderscheiden confessies
    - b het hebben van onderscheiden vormen van kerkregering
    - c de belijdenis aangaande de kerk
    - d de bezinning op contacten en relaties met andere kerken;
  - 2 onderlinge hulp bij de uitvoering van de zendingsoopdracht in de huidige zendingssituatie;
  - 3 grondslag en naam van de gereformeerde internationale conferentie;
  - 4 betekenis en gezag van de gereformeerde internationale conferentie;
  - 5 huishoudelijke zaken als:
    - wijze van afvaardiging
    - frequentie van de samenkomsten
    - opstellen van de ontwerp-agenda
    - wijze van afhandeling van de ontwerp-agenda.
- 5 bij de deputaten binnengekomen Acta van synoden der zusterkerken te onderzoeken en over voor De Gereformeerde Kerken in Nederland van belang zijnde besluiten aan de volgende generale synode te rapporteren en eventueel te adviseren;
- 6 de hun ter beschikking te stellen exemplaren van de Acta dezer synode met een begeleidende brief te verzenden aan de onder 1 en 2 genoemde kerken;
- 7 de buitenlandse kerken, met welke kerkelijke gemeenschap wordt onderhouden, indien mogelijk een jaar van te voren, uit te nodigen tot de bijwoning van de eerstvolgende generale synode, en die buitenlandse kerken met welke de voorlopige relatie van kerkelijk contact wordt onderhouden uit te nodigen naar deze synode waarnemers te zenden;

- 8 zoveel als wenselijk en mogelijk is - onverminderd het door de generale synode van Dordrecht 1893, Acta art. 155 onder 3 en 5 bepaalde - De Gereformeerde Kerken in Nederland te (doen) vertegenwoordigen op de meeste vergadering der onder 1. genoemde kerken, waarvoor hun tot de eerstvolgende synode een bedrag van f 20.000,- ter beschikking wordt gesteld;
- 9 eventueel de volgende generale synode van advies te dienen naar aanleiding van bij hen binnengekomen stukken;
- 10 de volgende generale synode van advies te dienen inzake de toekomstige betrekkingen met die buitenlandse kerken, die met de Gereformeerde Kerken in Nederland de voorlopige relatie van kerkelijk contact hebben;
- 11 het archief met betrekking tot de correspondentie met buitenlandse kerken zorgvuldig te onderhouden;
- 12 regelmatig informatie te verstrekken over hun handelingen en over belangrijke ontwikkelingen in de kerken genoemd onder 1 en 2 en deze informatie toe te zenden aan de deputaten der zusterkerken.

II SPECIALE OPDRACHTEN:

- 1 *m.b.t. The Canndinn Reformed Churches:*
  - a aan de Canadese deputaten te berichten op welke wijze De Gereformeerde Kerken in Nederland correspondentie onderhouden met The Presbyterian Church in Korea;
  - b pogingen aan te wenden eventuele verschillen van inzicht bespreekbaar te doen zijn inzake de evaluatie die aan de Canadese deputaten werd opgedragen met betrekking tot de wijzigingen in de kerkorde als ook tot de Nederlandse kritiek;
  - c de dankbaarheid van de Nederlandse kerken te vertolken dat het onderwijs aan het Theological College goede voortgang mocht hebben en dat in de vacature prof. drs. H.M. Ohmann kon worden voorzien;
  - d de besluiten aangaande het Book of Praise door te geven aan de Nederlandse deputaten voor de herziening van het Kerkboek.
- 2 *m.b.t. The Free Reformed Churches of Australin:*
  - a de Australische kerken te verzoeken hen op de hoogte te houden van haar samensprekingen met de Presbyterian Reformed Church of Australia;
  - b attent te zijn terzake van het geheel van de contactoefening van The Free Reformed Churches of Australia met de kerken in Ierland en Schotland.
- 3 *m. b. t. Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika:*
  - a het Memorandum inzake The Fresbyterian Church in Korea met de Zuidafrikaanse deputaten te bespreken en te dezer zake het beleid van deputaten voort te zetten in de lijn van de generale synoden sedert 1967;
  - b brede uitleg te geven over het besluit van deze synode inzake de Gereformeerde Internationale Conferentie, en erop aan te dringen hieraan medewerking te geven;
  - c aan de Zuidafrikaanse deputaten toe te zenden de correspondentie inzake het Memorandum dat ontvangen werd van Die Gereformeerde Kerk in Suid Afrika, en bij hen erop aan te dringen telkens opnieuw verslagen te mogen ontvangen betreffende de verdere ontwikkelingen in de contactoefening tussen Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika en Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika.
- 4 *m. b. t. The Presbyterinn Church in Koren:*
  - a nauwlettend toe te zien op de ontwikkeling binnen onze Koreaanse zusterkerken en op de door hen aangegane c.q. genegeerde kerkelijke contacten;
  - b het onderzoek van de rapporten over voorgenomen wijzigingen in de belijdenisgeschriften en de kerkorde van de Koreaanse zusterkerken zo spoedig mogelijk af te ronden;
  - c de beide zendeling-hoogleraren zoveel mogelijk te begeleiden en te steunen bij de uitvoering van hun taak;
  - d naar bevind van zaken te handelen met betrekking tot de voor de gezinnen van de uitgezonden broeders noodzakelijk geachte accommodatie en daartoe, zo nodig, de vereiste financiële stappen te ondernemen.
- 5 *m. b. t. De Gereformeerde Kerken op Oost-SumbnISRUVU:*
  - a attent te blijven op de verdere ontwikkelingen ten aanzien van de zendeling docent;

- b financiële hulp te blijven bieden zolang dit voor de goede voortgang van het kerkelijk leven nodig is;
  - c met betrekking tot de onderlinge correspondentie en verdere gemeenschappelijke belangen van de kerken in Indonesië regelmatig overleg te plegen met deputaten voor de correspondentie van de kerken op Oost Sumba/Savu en vertegenwoordigers van de betrokken zedende kerken;
  - d een afvaardiging te zenden naar de eerstkomende meeste vergadering van de kerken op Oost-Sumba/Savu;
- 6 *m.b.t. De Igreja Presbiterinn Coreana do Sad Paulo:*
middelen en wegen te zoeken om de aangegane kerkelijke gemeenschap te oefenen met de Igreja Presbiteriana Coreana do Saó Paulo in Brazilië, en daarbij speciale aandacht te geven aan de wording van de Presbytery of America.
- 7 *m.b.t. The Evangelical Presbyterinn Church of Irelnnd:*
in het kader van beoefening van kerkelijke gemeenschap de verhouding van de E.P.C.I. tot de Reformed Presbyterian Church of beland te bespreken.
- 8 *m.b.t. The Reformed Church of Japan:*
intensief overleg te plegen met The Reformed Church of Japan en haar aan te spreken op haar nauwe band met de Christian Reformed Church en de Presbyterian Church in the United States en op het lidmaatschap van de G. O. S., opdat belemmeringen worden weggenomen om te komen tot kerkelijke gemeenschapsoefening.
- 9 *m.b.t. The Reformed Presbyterinn Church of Taiwan:*
- a bij The Reformed Presbyterian Church, Second Presbytery, erop aan te dringen voort te gaan de eenheid te zoeken met de kerken van de First Presbytery, en verder diligent te zijn ten aanzien van de ontwikkelingen in deze relatie;
  - b over de scheiding van 1975 in The Reformed Church of Taiwan ook informatie in te winnen bij de First Presbytery, teneinde meer inzicht te krijgen inzake de relatie tot de First Presbytery.
- 10 *m. b. t. The Dutch Reformed Church of Sri Lanka:*
alles te doen wat nodig is (waaronder het geven van nadere informatie over de Christian Reformed Church en de G. O.S.) om de belemmeringen weg te nemen voor het komen tot kerkelijke gemeenschap.
- 11 *m.b.t. Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika:*
- a een deputatie te zenden naar de eerstkomende synode van de G.K.S.A. als aanvaarding van haar uitnodiging (Hand. G.K.S.A. Potchefstroom 1979, art. 19 blz. 22);
  - b ter voorbereiding hiervan op het memorandum van Deputate vir Ek. Sake te reageren en daarbij met name erop te wijzen dat de V. G. K. geïnstitueerd zijn omdat, al was geen dwaalleer of valse kerkregering bij de G.K.S.A. aan te tonen, deze kerken geen rechte keuze deden t.a.v. de kerkelijke breuk in Nederland in 1944 doch wel de correspondentie oefenden met de Syn. Geref. Kerken, waardoor vrijgemaakte emigranten door zich te voegen bij de G.K.S.A., opnieuw verbonden zouden worden met die kerken van welke besluit zij om 's Heren wil zich hadden vrijgemaakt;
  - c er bij de G.K.S.A. op aan te dringen te breken met de G.O.S., onder verwijzing naar de voorbeelden van de kerken in Ierland en Schotland;
  - d aan de G.K.S.A. toe te zenden de door deze synode uitgegeven brochure, onder meer bevattende de brief aan de el. synode van de Christelijke Gereformeerde kerken en er bij de G. K. S. A. op aan te dringen haar positie ten aanzien van heel deze materie te bepalen.
  - e aan deputaten K. B. K. van de V. G. K. informatie te verschaffen en te vragen betreffende de contacten met de G.K.S.A. en daarbij te betrekken het memorandum van de V.G.K.S.A. aan de G.K.S.A. d.d. februari 1981.
- 12
- a de in verschillende landen van Europa gelegde contacten, indien dit mogelijk en zinvol is, voort te zetten, waarbij met name de ontwikkeling in Frankrijk binnen de Eglises Réformées Evangéliques Indépendantes en aan de Theologische Faculteit te Aix-en-Provence nauwlettend aandacht verdient;
  - b aan het verzoek van de commissie 'Steun Broederschap Spanje' om overleg te voldoen teneinde een vorm van samenwerking te vinden met de raad van de Gereformeerde Kerk te Bussum, welke samenwerking tot bevordering van het kerkelijk leven in Spanje kan leiden;

- c voorshands schriftelijk informatie te geven en te vragen aan The Reformed Presbyterian Church of Ireland en bij een volgend bezoek aan Ierland nadere kennismaking te zoeken met deze kerk;
- d met The Presbyterian Church of America nader contact te zoeken en diligent te zijn ten aanzien van het zoeken van eenheid door The Presbyterian Church in America met rechtzinnige presbyteriaanse kerken;
- e het contact met The Orthodox Presbyterian Church voort te zetten en de bevindingen met de O.P.C. te berichten aan de deputaten van de Canadian Reformed Churches en aan laatstgenoemde deputaten te vragen hun bevindingen aan hen door te geven;
- f nader contact te zoeken met de Igreja Presbiteriana Conservadora do Brasil, waarbij het wenselijk wordt geacht de hulp van de zendelingen in Brazilië in te schakelen;
- g de gelegde contacten met de National Presbyterian Church of Chile zo mogelijk voort te zetten en informatie in te winnen over de contacten die de National Presbyterian Church of Chile in de wereld heeft.
- h nadere inlichtingen in te winnen bij de kerk van Christus in de Sudan (Nigeria) ten aanzien van het functioneren van de belijdenis en andere inlichtingen te verschaffen ten aanzien van het lidmaatschap van de G.O.S.;
- i
  - de gelegde contacten met The Reformed Churches of New Zealand en met The Orthodox Presbyterian Church of New Zealand voort te zetten;
  - over de R.C.N.Z. en de O.P.C.N.Z. meer gegevens te verzamelen en daarbij blijvend de medewerking te zoeken van The Free Reformed Church of Australia;
  - bij het aan de volgende generale synode uit te brengen advies inzake deze contacten rekening te houden met het oordeel van onze Australische zusterkerken.

III Tevens ontvangen de deputaten de volgende MACHTIGINGEN:

- 1 zich van doeltreffende taalkundige en administratieve medewerking buiten de kring van predikanten in actieve dienst te verzekeren, in het bijzonder ten dienste van hun secretaris(sen);
- 2 tot het uitgeven van een halfjaarlijks te verschijnen bulletin in de Engelse taal, ten dienste van de buitenlandse contacten; in dit bulletin dienen artikelen te worden opgenomen, die
  - a kunnen bijdragen tot het handhaven of versterken van het gereformeerd confessioneel karakter van de kerken in het buitenland, met welke De Gereformeerde Kerken in Nederland contacten onderhouden;
  - b informatie verschaffen over kerkelijke verhoudingen en ontwikkelingen in het kerkelijk leven in Nederland.
- 3
  - a jaarlijks één quotum vast te stellen en dit van de kerken te vragen, met informatie over de bestemming van de door de kerken op te brengen gelden;
  - b deze gelden in ontvangst te nemen, goed te beheren en de boekhouding te laten controleren door een accountant;
  - c kerken die nalatig blijven, te herinneren aan de besluiten van de generale synode;
  - d de honoraria van de zending-hoogleraren en van de zending-docent nader te bezien in verband met belasting-vrijdom in de landen waarin zij werkzaam zijn, in overleg met die zendende kerken c.q. instanties, voor wier uitgezondenen) hetzelfde geldt;
  - e het beheer te blijven voeren over het fonds voor diaconale steun aan Sumba en dit aan te wenden voor hulpverlening in gevallen die hiervoor in aanmerking komen;
- 4 afgevaardigden uit de Free Church of Scotland uit te nodigen voor een tegenbezoek, waarbij ruim gelegenheid geschapen zal worden de bestaande verschillen door te spreken, om zo te komen tot wegnemen van de belemmeringen voor het oefenen van kerkelijk gemeenschap;
- 5
  - a na grondig onderzoek en overleg met The Dutch Reformed Church of Sri Lanka aangaande de noodzaak van hulp in deze vorm zodanige regelingen te treffen, dat overeenkomstig haar verzoek een predikant uit Nederland in de gelegenheid wordt gesteld hulp te bieden tot opbouw van het kerkelijk leven;
  - b in overleg met de senaat van de Theologische Hogeschool te zoeken naar mogelijkheden om een student uit de kerk te Sri Lanka te laten studeren in Kampen;
- 6 aan The Reformed Presbyterian Church op Taiwan, Second Presbytery, desgewenst op voorzichtige wijze financiële steun te geven voor kerkbouw;
- 7 In Athene een onderzoek in te stellen naar de Greek Evangelical Church met gebruikmaking van de voor dit doel geschonken gift.

IV Deputaten dienen van al hun handelingen rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode, en dit rapport ook toe te zenden aan de kerken.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen: ds. J. Bomhof, dr. K. Deddens en ds. J. Klamer, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Nu alle zaken rond de correspondentie met de buitenlandse kerken zijn afgehandeld ter synode, spreekt de praeses grote waardering uit voor al het werk dat door de deputaten is verricht, zowel gezamenlijk als in de diverse secties.

Aan enkele deputaten, die de wens te kennen hebben gegeven niet meer herbenoemd te worden, spreekt de praeses woorden van bijzondere dank.

En wel tot ds. O.J. Douma, die gedurende 14 jaren, waarvan 6 jaren als voorzitter, zich met grote deskundigheid heeft ingezet voor dit werk.

Vervolgens tot ds. P. van Gurp, die eveneens gedurende 14 jaren zijn gaven en krachten gegeven heeft, in het bijzonder aan het werk van het secretariaat van het deputaatschap en de representatie van de kerken gedurende die 14 jaren.

Tenslotte tot prof. J. Kamphuis en ds. S. S. Cnossen, die beide hun bijzondere inbreng in het deputaatschap hebben gehad.

De dank van de synode zal schriftelijk aan deze vier deputaten overgebracht worden. Ook aan de commissie IV, onder voorzitterschap van ds. C.J. Brem, betuigt de praeses de hartelijke dank van de synode voor haar studie en rapportage over de vele zaken rond de betrekkingen met de buitenlandse kerken.

Hoofdstuk VII

Inzake CORRESPONDENTIE MET DE HOGE OVERHEID

Artikel 149

Onderwerp : agenda VII 1-4
Rapport deputaten Hoge Overheid

Voorstel : commissie III

Rapporteur . J. van der Haar

Materiaal:

- 1 rapport van de deputaten voor de Correspondentie met de Hoge Overheid (VII 1);
- 2 brief van ds. M. te Velde te Neede (VII 2) inzake naamgeving van de kerken;
- 3 brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-Centrum (VII 3) waarin deelnemen aan het CIO wordt afgeraden;
- 4 brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Dalfsen (VII 4) met bezwaren tegen aansluiting bij het CIO;
- 5 besluit van deze synode betreffende agenda IX c „Vertegenwoordiging op koninklijke recepties" facta art..).

Besluit.

- 1 niet te voldoen aan het verzoek van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) te participeren in haar organisatie;
- 2 de instructie voor de deputaten van De Gereformeerde Kerken in Nederland voor de Correspondentie met de Hoge Overheid aldus vast te stellen:
  - 1 stukken die van de Hoge Overheid bij hen inkomen en bestemd zijn voor de kerken, via de pers of op andere wijze ter kennis van de kerken te brengen;
  - 2 op vragen van de Hoge Overheid naar het gevoelen van de kerken over bepaalde zaken antwoord te geven, voorzover de kerken zich na 1892 over deze en dergelijke zaken in generale synoden hebben uitgesproken, en zowel de bedoelde vragen als de door deputaten gegeven antwoorden via de pers of op andere wijze ter kennis van de kerken te brengen;
  - 3 op door de Hoge Overheid aangekondigde of reeds genomen maatregelen die overal in ons land de dienst van de kerk (art. 27 K.O.) raken, te reageren, indien dit van belang is voor de onbelemmerde voortgang c.q. de wettige bescherming van deze dienst, en indien hiermee niet op het bijeenkomen van de generale synode gewacht kan worden; van al zulke reacties dienen deputaten de kerken via de pers of op andere wijze in kennis te stellen;

- 4 namens de kerken gelukwensen of betuigingen van deelneming in buitengewone gevallen van vreugde of rouw, het Koninklijk Huis betreffende, over te brengen en de vertegenwoordiging van de kerken op koninklijke recepties voor te bereiden en uit te voeren, een en ander behalve wanneer de generale synode bijeen is;
  - 5 op uitnodiging van de Hoge Overheid de kerken te vertegenwoordigen bij officiële plechtigheden, met dien verstande dat geen uitnodiging aanvaard kan worden tot het bijwonen van religieuze samenkomsten en andere plechtigheden die in strijd komen met het Woord van de Here en de op dat Woord gegronde belijdenis van de kerken;
  - 6 er zorg voor te dragen dat het Ministerie van Justitie kan beschikken over een officiële lijst van De Gereformeerde Kerken in Nederland, waarop de namen van de kerken, classes en particuliere synoden zijn vermeld;
  - 7 de kerkelijke vergaderingen in de pers of op andere wijze eraan te herinneren, dat zij mededelingen inzake veranderingen die in de genoemde lijst moeten worden aangebracht, bij de deputaten dienen in te zenden;
  - 8 de sub 7 bedoelde mededelingen door te geven aan het Ministerie van Justitie;
  - 9 in ontvangst te nemen en te bewaren alle mededelingen en afschriften van stukken die door plaatselijke kerken, classes of synoden aan deputaten worden toegezonden en betrekking hebben op rechtsgedingen of belangrijke correspondentie van de kerken met hogere of lagere overheden, en bij gelegenheid de kerken te verzoeken deze stukken aan hen toe te zenden;
  - 10 het archief van deputaten voor Correspondentie met de Hoge Overheid na hun dechargering over te dragen aan hun opvolgers;
- 3
    - a deputaten opdracht te geven de naam der kerken als volgt aan te duiden:
„Gereformeerde Kerke " gevolgd door een eventuele nadere aanduiding, adres en plaatsnaam, zulks in overleg met de betrokken kerkeraden en classes.
    - b de desbetreffende opdracht van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 (acta art. 84 regel 20 e.v.) in te trekken;
  - 4 deputaten te machtigen bij de eerstkomende volkstelling een toevoeging bij de naam van de kerken te aanvaarden;
  - 5 deputaten te dechargeren onder dank voor hun arbeid;
  - 6 opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
    - a te handelen naar hetgeen vervat is onder besluit 2, 3 a en 4;
    - b van hun arbeid rapport uit te brengen aan de eerstvolgende generale synode;
    - c hun rapport uiterlijk drie maanden voor de aanvang van de volgende generale synode aan de kerken toe te zenden.

Gronden:

- 1 Het is niet gebleken dat de deputaten, zonder dat de kerken zich aansluiten bij het CIO, zich niet rechtstreeks tot de overheid kunnen wenden ten aanzien van kerkelijk belangrijke zaken.
- 2 Wel is het noodzakelijk dat deputaten door middel van hun instructie voldoende mogelijkheden ontvangen om zelf rechtstreeks te reageren op overheidsmaatregelen, voorgenomen dan wel in werking gebracht, die het leven van de kerken raken.
- 3 Het is niet juist dat de generale synode van Groningen-Zuid 1978 in haar opdracht aan deputaten heeft gesproken van „de regel van 1892", aangezien de generale synode van Amsterdam 1892 in de artikelen 12 en 21 van haar acta zelf verschillende naamsaanduidingen heeft gebruikt.
- 4 Het kan schadelijk voor de kerken zijn, indien bij de verwerking van de statistische gegevens de kerken zouden worden verward met gelijknamige anderen.

In de discussie benadrukken de rapporteur alsook de deputaten ds. T. Dekker en mr. P.

A. C. Schilder, dat in de instructie wel meer armslag aan deputaten gegeven wordt in hun contact met de Hoge Overheid, maar dan wel binnen de grenzen van de kerkorde. De commissie neemt de gedachte, vervat in een amendement van drs. G. van Rongen; over om in besluit 4 duidelijk te laten uitkomen dat in een toevoeging aan de naam der kerken berust wordt.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Hoofdstuk VIII SYNODALIA

Artikel 150 22.04.81

Onderwerp agenda VIII d
Verzoeken van de pers

De synode heeft verzoeken ontvangen van de redacties van het Nederlands Dagblad en van het Reformatorisch Dagblad om toegelaten te worden tot haar openbare zittingen voor het maken van persverslagen.

De synode besluit aan deze verzoeken te voldoen op de voorwaarden die gesteld zijn door de generale synode van Kampen 1975 (Acts art. 9).

Deze voorwaarden worden door de journalisten voorzover aanwezig aanvaard. Deze aanvaarding zal schriftelijk bevestigd worden. Zie ook Proacta art. 8.

Artikel 151 23.04.81

Onderwerp agenda VIII h
Afvaardiging ds. M.H. Sliggers

De praeses leest een brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te SpakenburgNoord waarin hij meedeelt dat hij heeft moeten uitspreken zijn dienaar des Woords ds. M. H. Sliggers in de huidige situatie van de gemeente, ontstaan door het voorgenomen vertrek van ds. A.D. van den Heuvel, niet te kunnen afstaan voor het werk ter generale synode en dat hij vervangen zal worden door zijn secundus ds. H. Hidding. De synode neemt hiervan kennis. Zie ook Proacta art. 12 a.

Artikel 152 23.04.81

Onderwerp agenda VIII c en i
Verzoeken van ds. H. Bouma en ds. Joh. Francke

Van de predikanten H. Bouma te Assen en Joh. Francke te Emmen zijn verzoeken ontvangen de werkrapporten van de synode te mogen ontvangen voor hun persoonlijk archief. Deze verzoeken worden ingewilligd. Zie ook Proacta art. 12 b en c.

Artikel 153 30.04.81

Onderwerp agenda VIII a 1
Verzoek Groningen-Noord inzake register van de Acta

In behandeling komt een brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te GroningenNoord met het verzoek om in het register van de Acta niet alleen te verwijzen naar de desbetreffende artikelen, maar ook naar de desbetreffende bijlage(n).

Op voorstel van het moderamen wordt met algemene stemmen besloten aan dit verzoek te voldoen en aan br. J. Mulder te 's Gravenhage diens medewerking te vragen bij het samenstellen van een zodanig register.

Artikel 154 23.04.81

Onderwerp agenda VIII b
Aanvulling IILI van 'Huishoudelijke Regeling'

Voorstel - moderamen

Rapporteur J'. van Gurp

Materiaal

Brief van dr. A.N. Hendriks namens de deputaten ter voorbereiding van de eerstkomende generale synode, met een voorstel conform art. 327 van de Acta van de generale synode van Groningen-Zuid 1978.

Besluit.

Art. 111.1 van de 'Huishoudelijke Regeling' aldus aan te vullen:

1 zo spoedig mogelijk na de opening van de synode zal een voorlopig werk- en tijdschema verstrekt worden aan de adviseurs;

- 2 aan het eind van elke vergaderweek zal een zo gedetailleerd mogelijk werkschema voor de volgende vergaderweek aan de adviseurs verstrekt worden;
- 3 in geval adviezen wenselijk en/of noodzakelijk worden geacht, zal dit telkens bij het verstrekken van dit werkschema worden vermeld, onder overlegging van de benodigde werkstukken.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de praeses en de assessor die behoren tot bovengenoemd deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 155 24.04.81

Onderwerp agenda VIII f
Rapport van deputaten ter voorbereiding van de e.k. generale synode

Voorstel commissie III

Rapporteur J.A. van der Velden

Materiaal

rapport van de deputaten ter voorbereiding van de volgende generale synode.

Besluit.

deze deputaten te dechargeren van hun opdracht, onder dank voor hun werkzaamheden.

Grond:

De opgedragen taak is tot een goed einde gebracht.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; de praeses en de assessor, leden van het deputaatschap, blijven buiten stemming.

Artikel 156 06.05.81

Onderwerp agenda VIII g
Financiën van de generale synoden van 1978 en 1981

Nadat de synode in besloten vergadering beraadslaagd heeft over het rapport van br. E.H. van Dijken en br. J. Feenstra over de financiën van de generale synode van GroningenZuid 1978, deelt de praeses mede, dat de synode besloten heeft:

- 1 de quaestor van de generale synode van Groningen-Zuid 1978, br. B. Jonkman, geheel te dechargeren terzake van het door hem gevoerde financiële beleid en hem, onder dankzegging voor de vele en met grote nauwgezetheid verrichte werkzaamheden, ontheffing te verlenen van zijn functie als quaestor van de synode;
- 2 de huidige quaestor, br. H. Foekens jr., afschrift te zenden van dit rapport, vergezeld van het financieel rapport van br. Jonkman over de periode april 1978 tot april 1981;
- 3 de quaestor te verzoeken van de kerken, via de quaestores van de particuliere ressorten, een bijdrage te vragen van fl 1,50 per lid over de jaren 1981 en 1982 en van f 1,00 per lid over het jaar 1983.

Artikel 157 26.08.81

Onderwerp agenda VIII e en k
Generaal-synodaal archief

Voorstel moderamen

Rapporteur P. van Gurp

Materiaal

- 1 Rapport van de archief-bewarende kerk te Groningen-West over het generaalsynodaal archief. Daaruit blijkt:
  - a het archief bevat de volgende rubrieken:

- A - Acta van de generale synoden;
- B - Acta van de particuliere synoden;
- C - Zendingzaken;
- D - Acta van de Geref. Kerken (synodaal);
- E - Acta van de Chr. Geref. Kerken;
- F - Buitenlandse kerken;

voorts nog een algemeen deel.

Aan A werden toegevoegd: archiefstukken van de generale synode GroningenZuid; Acta Groningen 1964; tevens 'Archiefstukken Afscheiding' 4 delen. Aan B werden toegevoegd: Acta van alle particuliere synoden, gehouden in de jaren 1978-1980; Acta particuliere synoden 1572 - 1620. Aan D werden toegevoegd: Acta 1977/79, en de bijlage 1973/75 en 1977/79. Aan het algemeen deel werden toegevoegd: Handboekjes 1978, 1979 en 1980, plus enkele oude Handboekjes.

- b de archief-bewarende kerk dient een kostennota in ten bedrage van fl 4887,40. De voornaamste posten zijn: f 1500,- voor gebruik van de kluis over 3 jaar (reeds door de generale synode van Hoogeveen 1969/70 is de huur vastgesteld op fl 500,- per jaar en sindsdien niet verhoogd); fl 1072,56 voor aankopen van o.a. oude Acta; gewerkte uren over 3 jaar: 136¹/₂ uur à f 15,- per uur = f 2047,50

- 1 Rapport van de archief-controlerende kerk te Groningen-Zuid.

Daaruit blijkt:

alle stukken zijn goed opgeborgen en op overzichtelijke wijze in de archiefruimte geplaatst; het is uitstekend geordend en goed toegankelijk; de Acta van de voorlopige generale synode Enschede 1945 ontbreken.

Besluit. -

- 1 de archief-bewarende kerk te dechargeren ten aanzien van haar beleid over 1978 1980;
- 2 de door deze kerk gedeclareerde onkosten te voldoen;
- 3 voor de archief-bewarende kerk de volgende instructie vast te stellen:
  - I Aan de archief-bewarende kerk wordt opgedragen de zorg voor het archief van de generale synoden van de kerken. Deze zorg bestaat uit:
    - a het ordenen en het toegankelijk maken van het archief;
    - b het inventariseren van het archief;
    - c het toezien dat alle bescheiden van de generale synoden aan haar worden overgedragen, te weten: de Acta, alle ingekomen stukken en gewaarmerkte afschriften van verzonden stukken, brieven, rapporten, werkrapporten en andere werkbescheiden van commissies en deputaatschappen.
  - II De archiefbewarende kerk is bevoegd alle stukken, die in publieke zittingen van de synoden hebben gediend, ter inzage te verstrekken en eventueel uit te lenen aan de leden van de kerken tegen getekend bewijs van ontvangst. Als regel dienen deze bescheiden aangevraagd te worden met goedkeuring van de raad van de kerk, waarvan de betrokkene lid is. Met betrekking tot vertrouwelijke stukken zal deze aanvraag alleen kunnen geschieden door een kerkelijke vergadering.
  - III De archief-bewarende kerk brengt aan iedere generale synode rapport uit van haar arbeid. Dit rapport zal onder meer de volgende punten bevatten:
    - a of de bescheiden van de generale synode compleet zijn overgedragen;
    - b op welk tijdstip dit is geschied;
    - c de staat van overdracht van de bescheiden;
    - d de opgave omtrent uitlening;
    - e de voortgang van inventariseren;
    - f de staat van het archief in de ruimste zin.
- 4 de archief-bewarende kerk de volgende bijzondere opdrachten te geven:
  - a te onderzoeken op welke wijze de inhoud van het archief bredere bekendheid kan verkrijgen en derhalve meer benut kan worden;
  - b de mogelijkheid te onderzoeken om te komen tot het opzetten en opbouwen van een documentatie;
  - c over deze beide zaken te rapporteren aan de eerstvolgende generale synode.
- 5 de archief-cotrolerende kerk te Groningen-Zuid te bedanken voor haar werk;
- 6 de archief-controlerende kerk op te dragen het archief te controleren overeenkomstig hetgeen aan de archief-bewarende kerk is opgedragen onder 3. I-III, en aan de eerstvolgende generale synode rapport uit te brengen van haar arbeid.

Aan de formulering van de instructie en de opdrachten onder besluit 4 verleende oud. J. Mulder zijn vakkundige medewerking.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 158

17.06.81

Onderwerp agenda VIII j
Uitgave Gereformeerd Kerkboek

Voorstel moderamen

Rapporteur P. van Gulp

Materiaal

rapport van de deputaten voor de uitgave van het kerkboek, waarin zij mededelen geen aanleiding te hebben gehad in de verslagperiode te vergaderen.

Besluit:

opnieuw deputaten te benoemen en aan hen op te dragen:

- 1 toe te zien op de naleving van de met betrekking tot het kerkboek afgesloten contracten;
- 2 toe te zien op de uitgave van nieuwe edities, en daarin:
  - a drukfouten in tekst en muzieknnotatie te doen verbeteren;
  - b de juiste adressen te doen opnemen van de verschillende deputaatschappen bij welke de opmerkingen uit de kerken worden ingewacht;
- 3 de reeds definitief vastgestelde onderdelen van het Kerkboek te verzamelen en te controleren ter zake van taalgebruik en spelling, met het oog op de eenheid in het gehele Gereformeerde Kerkboek;
- 4 van hun arbeid rapport uit te brengen aan de eerstkomende generale synode.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen; oud. G. de Jonge, lid van het deputaatschap, blijft buiten stemming.

Hoofdstuk IX PARTICULARIA

Artikel 159

24.04.1981

Onderwerp agenda IX c
Vertegenwoordiging op koninklijke recepties

Voorstel moderamen

Rapporteur P. van Gulp

Materiaal

Brief van br. R. Menninga te Kampen inzake vertegenwoordiging van de kerken op koninklijke recepties, waarin hij verzoekt:

- 1 na te gaan of de vertegenwoordiging van de kerken op koninklijke recepties wenselijk is;
- 2 zo ja, vast te stellen hoe de afvaardiging dan geregeld moet worden;
- 3 het Huis van H.M. de Koningin in te lichten over het gereformeerd kerkrecht;
- 4 eventueel de deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid met het onder 3 genoemde te belasten.

Besluit:

in de instructie voor de deputaten met de Hoge Overheid op te nemen de opdracht om de vertegenwoordiging van de kerken op koninklijke recepties, welke gehouden worden op eentijdstip wanneer geen generale synode vergadert, voor te bereiden en uit te voeren.

Gronden:

- 1 Het is gewenst dat de kerken door te voldoen aan de uitnodiging aanwezig te zijn op een koninklijke receptie, de Hoge Overheid de verschuldigde eerbied betonen (art. 27 K.O.).
- 2 Tussen twee generale synoden in is er geen praeses van een generale synode en heeft de praeses van de laatstgehouden synode geen vertegenwoordigende functie.
- 3 De deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid vertegenwoordigen de kerken bij de Hoge Overheid.

Dit besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 160

23.04.1981

Onderwerp agenda IX e
Brief br. H.J. Mollema en br. C.J. Blauwboei

Voorstel moderamen

Rapporteur P. van Gurp

Materiaal

Brief van br. H.J. Mollema te Wieringerwerf en br. C.J. Blauwboei te Breezand, waarin zij de synode verzoeken hun bezwaarschrift in behandeling te nemen, wanneer zou blijken dat de particuliere synode van Noord-Holland hun daar ingebrachte bezwaren niet honoreren.

Besluit.

aan dit verzoek niet te voldoen.

Grond:

Het motief voor dit verzoek is niet behoorlijk en kerkrechtelijk onjuist, omdat deze broeders bij voorbaat de mogelijkheid uitsluiten dat de particuliere synode hen zal overtuigen.

Dit besluit wordt genomen met 32 stemmen voor; de afgevaardigden van Noord Holland blijven buiten stemming. Een tegenvoorstel van ds. C.J. Breen om het verzoek wel in te willigen komt niet in stemming omdat het niet gesteund wordt.

Artikel 161

23.04.81

Onderwerp agenda IX p en q
Brieven van de heer J. Rook en br. W.E.H. Sleyster

Voorstel moderamen

Rapporteur P. van Gurp

Materiaal

brief van de heer J. Rook te Zwolle, met het verzoek alsnog het verzoek van br. T.C. van de Dool (Acts Groningen-Zuid art. 329) in te willigen; in een brief van br. W.E.H. Sleyster te Hattem, wordt adhesie betuigd aan de brief van J. Rook.

Besluit.

aan dit verzoek niet te voldoen.

Grond:

De zaken in deze brieven naar voren gebracht, hebben al op verscheidene voorgaande meerdere vergaderingen hun beslag gekregen.

Dit besluit wordt genomen met algemene stemmen.

Artikel 162

23.04.81

Onderwerp agenda IX h
brief van br. K. Torn te Kapelle

Voorstel moderamen

Rapporteur P. van Gurp

Materiaal

brief van br. K. Torn te Kapelle, inhoudende een klacht dat hij op een brief aan de generale synode te Kampen 1975 geen antwoord zou hebben gekregen.

Besluit:

de synode neemt kennis van deze klacht.

Een amendement van ds. C.J. Breen, luidende: 'de synode betreurt het dat de synode van Kampen 1975 niet besloten heeft aan adressanten kennis te geven van de besluiten', wordt verworpen.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Artikel 163

29.09.81

Onderwerp agenda IX i, j, n
Deputaatschap voor de zaken van de Bijbelvertaling

Voorstel commissie I

Rapporteur Tj. Boersma

Materiaal

- 1 brief van de kerk te Haarlem, waarin deze voorstelt een klein deputaatschap te benoemen voor aangelegenheden rond de bijbelvertaling;
- 2 brief van de kerk te Ermelo met het verzoek een drietal deputaten voor de bijbelvertaling te benoemen;
- 3 brief van br. J. Fokkes te Bedum met de oproep om het werk aan een nieuw Gereformeerd Kerkboek te beëindigen en te beginnen aan een zo goed mogelijke nieuwe bijbelvertaling.

Besluit:

- 1 hoewel de verzoeken een nieuwe zaak betreffen welke overeenkomstig artikel 30 K. O. alleen in de weg van voorbereiding door de mindere vergadering op de agenda van de synode had kunnen worden geplaatst, vanwege de dringende aard van deze zaak toch over te gaan tot de instelling van een klein deputaatschap voor de zaken van de bijbelvertaling, onder verwijzing naar de overwegingen, vervat in bijlage B 4 van deze Acta;
- 2 aan dit deputaatschap de volgende opdracht te verstrekken:
  - a bij bijbelgenootschappen en andere instanties die actief betrokken zijn bij het uitgeven en (doen) vervaardigen van bijbelvertalingen in ons land, zich te presenteren als adres waaraan men desgewenst informatie voor De Gereformeerde Kerken in Nederland over het onderwerp 'bijbelvertaling' kan toezenden;
  - b voor de eerstkomende generale synode een overzicht gereed te maken van de te verwachten ontwikkelingen op het gebied van de bijbelvertaling in Nederland;
  - c op grond van eventuele binnengekomen informatie en op grond van boven genoemd overzicht de eerstvolgende generale synode met advies te dienen over de vraag of continuering van het deputaatschap zinvol is en zo ja, welke taken aan het deputaatschap zouden kunnen worden toebedeeld;
  - d een rapport over zijn arbeid een halfjaar voor de aanvang van de eerstkomende generale synode aan de kerken toe te zenden.

Grond:

Het is gewenst dat de kerken in de komende jaren niet voor voldongen feiten komen te staan met betrekking tot revisie van vertalingen, invoering van nieuwe vertalingen of het eventueel staken van de uitgave van bestaande

vertalingen. Het is tevens gewenst dat de kerken materiaal ontvangen om te kunnen beoordelen of het gewenst is voor een iets langere termijn deputaten voor aangelegenheden van de bijbelvertaling te benoemen.

Uit de bespreking, waarbij ook prof. dr. J. van Bruggen als adviseur aanwezig is, blijkt dat de synode het wel eens is over de noodzaak van een dergelijk deputaatschap. De meningen zijn echter verdeeld over de vraag of deze zaak niet conform art. 30 K.O. terugverwezen moet worden naar de kerken. Enerzijds wordt betoogd (o.a. door de commissie en door prof. Van Bruggen) dat de zaak van de bijbelvertaling al eeuwenlang een zaak van de kerken en van de synoden is (1618-1619; 1951) en dus geen nieuwe zaak is maar behoort tot de werkzaamheden van de meeste vergadering;

bovendien dringt de tijd om nu een, zij het bescheiden beslissing te nemen.

Anderzijds wordt met name door drs. P. van Gurp, naar voren gebracht dat het wèl een nieuwe zaak betreft en dat de synode dit eerlijk moet uitspreken; vervolgens kan de synode dan, vanwege het dringend karakter van deze zaak, op voorzichtige wijze aan de verzoeken voldoen.

Een amendement in deze zin, ingediend door drs. P. van Gurp, wordt met 20 stemmen voor aangenomen en in Besluit 1 verwerkt. Een tegenvoorstel van ds. J. van Gelder om niet over te gaan tot de instelling van dit deputaatschap komt hierdoor niet in stemming.

Het besluit wordt genomen met 2 stemmen tegen.

Artikel 164

25.09.81

Onderwerp agenda IX d
Redactie van een koraalboek

Voorstel commissie II

Rapporteur F. Mul

Materiaal

Verzoek van de Vereniging van Gereformeerde kerkorganisten om:

- a gebruik te mogen maken van de notatie in de bundel 'Enige Gezangen' ten behoeve van de redactie van een koraalboek voor de gereformeerde kerkorganisten;
- b een financiële bijdrage te ontvangen voor de verwerkelijking van deze zaak.

Besluit:

Aan dit tweeledig verzoek niet te voldoen.

Gronden:

- 1 Omdat de bundel 'Enige Gezangen' op deze synode nog niet definitief wordt vastgesteld is het verzoek onder a voorbarig.
- 2 Het verzoek onder b is geen aangelegenheid van de generale synode.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

Hoofdstuk X VARIA

Artikel 165

24.04.1981

Onderwerp agenda X 5
Acta voor plaatselijke overheid

Voorstel moderamen

Rapporteur P. van Gurp

Materiaal

Brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Scheveningen, met het verzoek in de Huishoudelijke Regeling op te nemen dat een exemplaar van de Acta zal worden aangeboden aan de burgerlijke overheid van de plaats waar de synode werd gehouden.

Als argumenten noemt de raad:

- 1 het is een daad van burgerlijk fatsoen tegenover een plaatselijke overheid welke de synodeleden heeft ontvangen;
- 2 op deze wijze komen de Acta op de tafel van de gemeenteraad;
- 3 de Acta komen dan ook in het gemeente-archief terecht.

Besluit:

niet aan dit verzoek te voldoen, in aansluiting aan het besluit van de generale synode van Groningen-Zuid, Acta art. 443.

Grond:

De band van de plaatselijke overheid is er allereerst met de plaatselijke kerk. Deze kan het best tot uiting komen, wanneer de samenroepende kerk de plaatselijke overheid uitnodigt voor de bidstond voor de generale synode.

Dit besluit wordt genomen met 1 stem tegen.

Artikel 166

24.04.1981

Onderwerp agenda X 6
Verzoek om appèl tot verontrusten

Voorstel moderamen

Rapporteur P. van Gurp

Materiaal

Brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te 't Harde, met het verzoek een dringend appèl te doen op de verontrusten in de synodale kerk.

Besluit:

aan dit verzoek niet te voldoen.

Grond:

Het gevraagde appèl is geen taak voor een generale synode, maar voor de plaatselijke kerken en haar leden.

Dit besluit wordt genomen met algemene stemmen.

Artikel 167

12.06.81

Onderwerp agenda X 2
Naamlijst Ned. Herv. Kerk

Op voorstel van het moderamen wordt de 'Naamlijst Nederlandse Hervormde kerk 1980-1981', na kennisname van de toezending ervan, in het archief gedeponerd.

Agenda 168.1

10.06.81

Onderwerp agenda X 1, 3, 4
Contact met de Christelijke Gereformeerde Kerken

Voorstel moderamen

Rapporteur P. van Gurp

Materiaal

- 1 brief van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde kerken dal. 5 november 1980;
- 2 Acta van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, gehouden te Hoogeveen 1977;
- 3 besluitenboekje van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken, gehouden te Amersfoort 1980.

Het voorstel van het moderamen bevat:

- a een uitvoerig overzicht van het contact tussen de Chr. Geref. Kerken en de Geref. Kerken, bestaande uit een historisch deel en een materieel deel;
- b een ontwerp-brief aan de generale synode van de Chr. Geref. Kerken, bijeen te komen in 1983 te Rotterdam-Centrum.

In beide stukken worden breedvoerig naar voren gebracht de ernstige bezwaren die de Gereformeerde Kerken hebben tegen de ontwikkeling in de Christelijke Gereformeerde Kerken ten aanzien van het niet publiek weerspreken van de dwaling van Schriftkritiek. Uit de discussie over het moderamenvoorstel blijkt dat de afgevaardigden deze ernstige bezwaren delen, maar kritiek hebben op de redactie van de ontwerp-brief, met name op de daarin vervatte conclusie dat de jarenlange contactoefening beëindigd moet worden vanwege deze ernstige bezwaren.

Na beraad deelt het moderamen mede dat het een nieuwe ontwerp-brief met sterk appellerend karakter zal opstellen.

Artikel 168.2

11.06.81

Namens het moderamen geeft de rapporteur, drs. P. van Gulp, een korte toelichting op de uitgereikte nieuwe ontwerp-brief. Diverse afgevaardigden spreken hun dankbaarheid uit over de redactie van deze brief. Enkele kleine wijzigingen worden nog aangebracht. Met algemene stemmen wordt besloten de aldus vastgestelde brief aan de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken te zenden, onder toevoeging van het historisch deel van het overzicht over de contactoefening in het verleden.

De tekst van de brief is opgenomen in artikel 169.

Het historisch deel van het overzicht over de contactoefening in het verleden wordt als bijlage aan de acta toegevoegd (bijlage B 5).

Na de besluitvorming spreekt de praeses de hoop uit dat de brief zegenrijk zal werken. Het is een smartelijke zaak te moeten opmerken dat de oproep tot eenwording in de afgelopen jaren geen weerklank vond. Nog is de tijd niet voorbij. Moge onze brief gehoor vinden, aldus de praeses.

Artikel 168.3

17.06.81

Het moderamen deelt mee dat bij hem verzoeken uit de kerken zijn binnengekomen de antwoordbrief aan de Christelijke Gereformeerde Kerken als aparte uitgave te doen drukken, zodat deze ter verspreiding beschikbaar is. Besloten wordt aan DrukkerijUitgeverij Vijlbrief te Haarlem het verzoek te doen voor deze uitgave zorg te dragen.

Artikel 169

Brief aan de Christelijke Gereformeerde Kerken

Aan de eerstkomende generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders,

De generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Arnhem in 1981, heeft in haar zitting van 10 juni kennisgenomen van de brief van uw synode, gehouden te Amersfoort in 1980, dal. 5 november 1980.

Tevens ontvingen wij de Acta van uw synode, gehouden te Hoogeveen in 1977, en het besluitenboekje van uw synode van Amersfoort-1980, waarvoor wij u dankzeggen. In het slot van genoemde brief wordt meegedeeld, dat de deputaten voor vertegenwoordiging van uw kerken gemachtigd zijn deze brief desgewenst toe te lichten.

De synode heeft zich erover beraden of deze toelichting nodig is, maar acht dit niet het geval te zijn, daar de brief voldoende duidelijk is.

De synode stelde de brief die u bij deze ontvangt vast.

- 1 Uit het bijgevoegde overzicht van de geschiedenis van de contacten tussen u en ons *) kunt u zien hoe telkens weer twee zaken aan de orde zijn gekomen:
- a van uw kant werd steeds weer de voorwaarde gesteld dat er eerst eenheid van gevoelens behoorde te zijn in de opvattingen omtrent de toeëigening des heils en de hantering van het belijden omtrent de kerk;
  - b van onze kant is steeds weer bezwaar gemaakt tegen uw lidmaatschap van de Gereformeerde Oecumenische Synode.
- 2 Telkens weer hebben onze deputaten, en in een later stadium onze synoden, erop gewezen dat het van uw kant stellen van deze voorwaarden uitging boven de gemeenschappelijke belijdenis van Gods Woord. Ondanks herhaald aandringen van onze kant hebben uw synodes constant geweigerd aan te geven in welk opzicht de Gereformeerde Kerken inzake de toeëigening des heils en de hantering van het belijden omtrent de kerk zouden ingaan tegen de belijdenis. Deze zaken zijn u sinds onze synode van Amersfoort-West 1967 door onze synoden steeds dringender voorgesteld, zonder dat u ook maar enigszins daarop bent ingegaan. U geeft niet aan waar u en wij zouden uiteengaan. U kiest niet voor een heldere standpuntbepaling.
- 3 Daarnaast is ook, keer op keer, u aangewezen hoe uw lidmaatschap van de G. O. S. inhoudt het oefenen van gemeenschap met kerken die niet alleen lid zijn van de Wereldraad van Kerken, maar ook de valse profetie in haar midden toelaten haar ontbindende werk te doen. Het is nog maar één jaar geleden dat wij dat uitvoerig documenteerden in de ook u toegezonden brochure: *Om de ware oecumene*. U kiest niet tegen een organisatie van welke andere kerken in het buitenland door woord en daad hebben uitgesproken dat gemeenschap met haar niet langer overeenkomt met de gehoorzaamheid aan de Schrift. U kiest niet tegen de dwaling.
- 4 In de samensprekingen tussen uw en onze deputaten, voor 1967, is van uw kant gevraagd over het boek van ds. B. Telder (*Sterven en dan?*):
 `Hoe is het mogelijk, dat dit boek verschenen is? Is hier niet het ingaan tegen de belijdenis op een bepaald punt? Is het wel juist, dat de kerkelijke vergaderingen hem niet tot de orde hebben geroepen?' (Acta van uw synode 1962 blz. 248).
 Maar nu schrijft u dat naar uw diepste overtuiging uw contacten met de Nederlandse Gereformeerde Kerken voor u geen verhindering vormen om de Gereformeerde Kerken in oprechtheid te zoeken. Toch zijn die dwalingen, hierboven genoemd als door u aan de orde gesteld, niet weggenomen. Integendeel. Opnieuw moeten wij zeggen: u kiest niet tegen de dwaling.
- 5 Er is nog meer.
 Reeds in 1926 hebben De Gereformeerde Kerken op haar synode te Assen de Schriftkritiek afgewezen en de betrouwbaarheid van de Heilige Schrift beleden als volgt:
 `dat de boom der kennis des goeds en des kwaads, de 'slang en haar spreken, en de boom des levens naar de klaarblijkelijke bedoeling van het Schriftverhaal van Genesis 2 en 3 in eigenlijken of letterlijken zin zijn op te vatten, en dus zintuigelijk waarneembare werkelijkheden waren;'.
 Onze kerken nemen nog steeds deze beslissing ter bewaring van de belijdenis van het Goddelijk gezag en de betrouwbaarheid van de Heilige Schrift tegenover de Schriftkritiek van toen én nu voor haar rekening. Maar wij moeten noteren dat prof. dr. B.J. Oosterhoff, hoogleraar Oude Testament aan uw Theologische Hogeschool, heeft geschreven:
- a met betrekking tot de boom der kennis des goeds en des kwaads:
 `Dit is voor de mens een verboden boom, dat hij zelf gaat bepalen wat goed is en wat kwaad'.
 (*Hoe lezen we Genesis 2 en 3?* pagina 154).
 `Het zelf uitmaken wat goed en wat kwaad is, is God naar de kroon steken, doen wat alleen Hem toekomt, zich aan Gods gezag onttrekken, en dat is voor de mens de verboden boom'.
 (pagina 198).
  - b met betrekking tot de slang en haar spreken:
 `Het is echter de vraag of dat de bedoeling is en of we in Genesis 2 en 3 te doen hebben met een historisch nauwkeurige weergave van wat eenmaal is geschied. In het voorafgaande vonden we reeds verscheiden symbolische trekken en daarom moeten we eerder denken aan een symbolische weergave'.
 (pagina 174).
  - c met betrekking tot de boom des levens:
 `Ik zie geen andere oplossing dan niet alleen de levensboom, maar ook heel de wijze van spreken daarover, symbolisch te verstaan'.
 (pagina 135).
- De synodaal 'Gereformeerde Kerken' stelden '1926' terzijde. En dat vond instemming bij een andere hoogleraar aan uw Theologische Hogeschool, prof. dr. J.P. Versteeg:
 `Het is verheugend dat onze synoden zo'n uitspraak nooit hebben gedaan en voorzover ik het zien kan ook nooit zullen doen'.

(*Kerknieuws*, 8 februari 1980).

Reeds onze synode van Kampen-1975 vestigde uw aandacht op deze zorggevende ontwikkeling. Uit onze kerkelijke kring is - hoewel niet officieel - breed geopponeerd tegen de schriftcritische opvattingen, met name zoals prof. Oosterhoff die voorgedragen heeft. Hoewel in de bespreking van het moderamen van uw synode van Hogeveen-1977 met het moderamen van onze synode van Groningen-Zuid, in 1978 gehouden, werd meegedeeld dat u deze zaak intern had opgelost, is prof. Oosterhoff voortgegaan op de ingeslagen weg blijkens de volgende publicaties: *Schriftgezag en Modern Bijbelonderzoek*. in: *Het Hoge Woord*, Amsterdam 1976 pag. 93 - 114; *Doet hetfundamentalisme recht aan de Heilige Schrift?* in: *Credo* 7e jaargang no. 9 pag. 7-15; en een artikel in *Credo* jaargang 1981 no. 4. Daarom betreuren wij het achteraf dat de generale synode van Groningen-Zuid u niet heeft opgeroepen publiek te kiezen tegen de dwaling.

In de Acta van uw synoden lezen wij dat de deputaten-curatoren in positieve en waarderende zin rapporteren over het werk ook van deze beide hoogleraren. Uw synoden hebben, blijkens de Acta, deze rapporten aanvaard. Wij zijn van oordeel, dat een publieke weerspreking in dezen eis van Gods Woord is om de dwaling te weerstaan.

- 6 Sinds wij in 1975 voor het eerst onze zorg over de ontwikkeling in uw kerken hebben uitgesproken hebt u dezelfde koers gevolgd van het niet kiezen tegen de dwaling. Ook uw kiezen voor de Nederlandse Gereformeerde Kerken heeft bij ons bezwaren opgeroepen, welke een en andermaal door onze synoden aan u kenbaar zijn gemaakt. Deze bezwaren zijn toegenomen door de ontwikkeling in de Nederlandse Gereformeerde Kerken waar ook opening aan de Schriftkritiek wordt gegeven.
- 7 Wij willen u oproepen tot een openlijke keuze voor de belijdenis der waarheid van Gods onfeilbaar Woord in de zaken die wij hierboven hebben aangesneden. Dan kiest u ook voor degenen die in alle zwakheid deze geestelijke strijd voeren en tegen alles wat de ware eenheid in de weg staat. Op deze wijze zoudt u ook veiligstellen de Schriftuurlijke toeëigening des heils. Wij roepen u op alle menselijke overwegingen, alle menselijke vrees voor moeite en verdeeldheid in uw kerken, hoe begrijpelijk voor ons zondige verstand, te laten varen, en u alleen te houden aan wat ons enige Hoofd Christus ons heeft verordeneerd, en te verwerpen alles wat daartegen is. Handhaving van het Woord van God en de belijdenis daarop gegrond, oefening van de kerkelijke tucht om de dwaalleer te weerstaan en uit te werpen - zij zullen hun moeiten met zich brengen. Wij hebben als kerken dat in het verleden ervaren. Toch zoudt u op deze wijze pas echt de vrede dienen voor uw kerken en samenbindend werken.

Daartoe wensen we u van harte toe de verlichting door de Heilige Geest.

*) u en ons = uw kerken, synoden, deputaten en de onze

Artikel 170 30.09.81

Onderwerp Afkoopregeling door de Overheid

Voorstel commissie V

Rapporteur J. Verkade

Materiaal

- 1 Brief van het 'Interkerkelijke Contact in Overheidszaken' (C.L.O.). Hierin wordt vermeld dat enkele kerkgenootschappen op 25 mei 1981 de 'Stichting Interkerkelijke Belangenbehartiging Afkoop' (S.LB.A.) hebben opgericht. Deze Stichting is ontstaan als gevolg van een overeenkomst tussen de Staat der Nederlanden en deze kerkgenootschappen, welke overeenkomst tot stand kwam vanuit het C.L.O., hoewel de S.LB.A. momenteel volledig los staat van het C.L.O. De Stichting heeft tot doel namens de kerkgenootschappen uitvoering te geven en medewerking te verlenen aan de overeenkomst die gesloten is tussen de Staat en de kerkgenootschappen inzake de afkoop van financiële betrekkingen tussen de Staat en de kerken. Dit is het gevolg van het feit dat de Staat in 1798 het beheer van de kerkelijke goederen aan zich trok. De afkoopsom moet worden aangewend ten gunste van de financiering van pensioenvoorzieningen voor ambtsdragers en hun nabestaanden.

Toetreden tot deze Stichting door kerkgenootschappen die geen partij waren bij het sluiten van de overeenkomst, is mogelijk wanneer zij binnen zes maanden (dat wil zeggen: voor 18 november 1981) de wens daartoe aan de Stichting te kennen geven.

- 2 Rapport van de deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid, waarin zij de synode op haar verzoek d.d. 2 juni 1981 adviseren ten aanzien van de onder Materiaal 1 genoemde zaak (bijlage A 1 I). Met betrekking tot de besluitbevoegdheid van de generale synode willen deputaten zich van een oordeel graag onthouden, nu deze aangelegenheid niet op de agenda van de synode voorkomt en niet op enige kerkelijke tafel gelegen heeft. Zij geven vervolgens een overzicht van de geschiedenis van deze materie, waarmee de historische rechten van De Gereformeerde Kerken in Nederland op de bedoelde kapitaalsuitkering benadrukt worden. Zij achten toetreding tot de S.I.B.A. niet onaanvaardbaar. Gezien de vele aspecten van deze zaak achten zij voor de uitvoering van alles wat met de toetreding verband houdt, een apart deputaatschap nodig.

Besluit I.

deze zaak in behandeling te nemen.

Grond:

Hoewel bij de voorbereiding van de behandeling van deze zaak de normale kerkelijke weg niet kon worden bewandeld, moet de synode in dezen een beslissing nemen, daar volgens de 'overeenkomst tussen de Staat en de kerkgenootschappen' de toetreding tot de S.I.B.A. voor 18 november 1981 dient plaats te vinden.

Besluit II.

toe te treden tot de 'Stichting Interkerkelijke Belangenbehartiging Afkoop' met aanvaarding van alle daaruit voortvloeiende 'rechten en verbintenissen', waarin onder meer de bepaling voorkomt dat de gelden bestemd zijn voor pensioenvoorziening. Dit besluit tot toetreding draagt het karakter van een beleidsbeslissing, hetgeen aan de kerken zal worden medegedeeld in een aan de Acta toe te voegen brief.

Gronden:

- 1 Toetreding tot de S.I.B.A. is verantwoord, gezien de historie waarin de Staat het beheer van kerkelijke goederen aan zich trok, waarvoor hij nu een afkoopregeling heeft getroffen met de kerken. Bovendien is toetreding verantwoord, gezien het karakter van de S.I.B.A. als overlegorgaan voor de zakelijke afhandeling, terwijl aan de toetreding geen onaanvaardbare voorwaarden zijn verbonden.
- 2 Omdat bij de voorbereiding van het besluit om toe te treden tot de S.I.B.A. de normale kerkelijke weg niet bewandeld kon worden, is het wenselijk dit besluit het karakter van een beleidsbeslissing te laten dragen en de bijzondere aandacht van de kerken hiervoor te vragen.

Besluit III.

deputaten te benoemen die alle zaken behartigen die voortvloeien uit deze toetreding.

Grond:

Gezien alles wat de toetreding tot de S.I.B.A. meebrengt, is het gewenst niet de deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid met deze zaak te belasten, maar een apart deputaatschap van deskundigen te benoemen.

Besluit IV.

deze deputaten de volgende instructie te geven:

- 1 Uit hun midden een vertegenwoordiger met zijn secundus te kiezen, die als lid van het algemeen bestuur van de S.I.B.A. zal kunnen toetreden, en die regelmatig van zijn werkzaamheden rapporteert aan zijn mededeputaten.
- 2 Regels op te stellen om de door De Gereformeerde Kerken te ontvangen gelden te beheren, totdat de eerstkomende generale synode een definitieve beslissing ten aanzien van de toetreding tot de S.I.B.A. genomen heeft.
- 3 Uit hun midden een boekhouder/penningmeester aan te wijzen en voor hem een instructie op te stellen.
- 4 Hun werkzaamheden te verrichten in nauw overleg met de deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid.

- 5 In situaties, voortvloeiende uit de toetreding tot de S.L.B.A., die niet in deze instructie door de generale synode geregeld zijn, in overleg met de onder 4 genoemde deputaten te beslissen.
- 6 Het financieel beheer, alsook de boeken en bescheiden van de boekhouder/ penningmeester te doen controleren door een register-accountant.
- 7 Van hun werkzaamheden rapport uit te brengen aan de eerstkomende generale synode.

Bij de beraadslaging zijn tegenwoordig als adviseurs prof. drs. D. Deddens en prof. J. Kamphuis, alsmede de deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid drs. P. Deddens en ds. T. Dekker.

De synode ziet zich voor een moeilijk dilemma geplaatst. Dit blijkt ook uit het rapport van commissie V en uit de adviezen van de deputaten en de hoogleraren.

Eenzijds moet en wil de synode erkennen het recht van de kerken om de agenda van de generale synode te 'bepalen, in overeenstemming met art. 30 K.O. Deze zaak is niet volgens de normale kerkelijke weg op de synodetafel gekomen. De plaatselijke kerken en de mindere vergaderingen hebben geen kennis kunnen nemen van en geen beoordeling kunnen geven over deze zaak.

Anderzijds mag en moet gesteld worden dat deze zaak alle kerken raakt en bovendien een zeer dringend karakter heeft. Immers, indien de kerken zich vóór 18 november 1981 niet hebben aangemeld bij de S.L.B.A., is elke mogelijkheid tot participeren in de afkoopregeling uitgesloten. De kerken kunnen de synode dan verwijten dat zij niet gehandeld heeft in deze zaak. De Gereformeerde Kerken hebben historische rechten op kerkelijke goederen, waarover de Staat het beheer aan zich getrokken heeft in 1798. Van die rechten mogen de kerken (voorzichtig) gebruik maken, terwille van de opbouw van de gemeenten. De Overheid erkent die rechten van De Gereformeerde Kerken, al valt het te betreuren dat de Overheid de kerken niet rechtstreeks of via haar deputaten heeft benaderd.

Na uitvoerige discussie in drie ronden komt de synode tot de conclusie dat de synode in deze zaak een besluit tot toetreding moet nemen, al wordt nadrukkelijk gestipuleerd dat dit besluit het karakter zal dragen van een beleidsbeslissing.

De synode besluit om bij het toezenden van de Acta aan de kerken in een begeleidende brief bijzondere aandacht te vragen voor deze zaak. Het moderamen zal officieel het besluit tot toetreding van De Gereformeerde Kerken tot de S.L.B.A. melden aan de betreffende instanties.

Op voordracht van het moderamen worden deputaten benoemd voor de afkoopregeling met de Overheid (zie postacta art. 173).

Het besluit tot toetreding wordt genomen met de grootst mogelijke meerderheid van stemmen.

De praeses bedankt commissie V, in het bijzonder haar voorzitter en rapporteur ds. J. Verkade, zeer hartelijk voor de extra arbeid die zij in deze zaak heeft moeten verrichten tijdens de laatste werkdagen van de synode.

Artikel 170 A

17.06.81

Onderwerp : Documentatie van de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken

Tijdens de bespreking van het verslag van deputaten-curatoren (zie art. 108 van deze Acta) werden door oud. B. Wezeman de wenselijkheid en de noodzaak uitgesproken te komen tot het verzamelen van wat voor de geschiedenis van de gereformeerde kerken van belang moet worden geacht.

In die zitting werd afgesproken deze suggestie als een aparte zaak te bespreken op één der volgende zittingen.

Het moderamen stelt nu voor de suggestie uit te werken in een concreet besluit.

De synode is zich ervan bewust dat deze zaak niet op de agenda is geplaatst. Anderzijds acht zij het niet verantwoord om op grond van dit formele bezwaar (nog) langer te wachten met het verstrekken van desbetreffende opdrachten.

Daarom komt zij tot het volgende

Besluit:

deputaten te benoemen voor de documentatie van de geschiedenis van „De Gereformeerde Kerken in Nederland” in de tijd van de vrijmaking en daarna, met de opdracht:

- 1 een begin te maken met het verzamelen van wat voor de geschiedenis van de gereformeerde kerken van belang moet worden geacht;
- 2 een concept-instructie op te stellen en deze aan de volgende generale synode ter vaststelling aan te bieden.

Gronden:

- 1 Hoewel reeds in 1946 vanuit de kerken (Acta van de generale synode Groningen 1946, art. 212) de wens opkwam om kerkhistorisch materiaal te doen verzamelen, met name over de vrijmaking, is sindsdien van een gericht verzamelen van kerkhistorisch materiaal niet veel terecht gekomen.
- 2 Hoewel de synode niet tot taak heeft geschiedenis te doen schrijven, kan zij wel, door het benoemen en instrueren van deputaten, zorgen voor de verzameling en bewaring van het materiaal voor de geschiedschrijving.
- 3 Het is nodig zo spoedig mogelijk kerkhistorisch materiaal te verzamelen, voordat dit verloren gaat.

Het besluit wordt met algemene stemmen genomen.

POSTACTA

Artikel 171

Reacties op besluiten en handelingen van de synode

Tijdens de zittingen van de synode werden de volgende reacties ontvangen op besluiten en handelingen:

- 1 Brief van het Nederlands Dagblad dal. 24 april 1981, waarin de redactie verklaart accoord te gaan met de door de synode geformuleerde voorwaarden voor het maken van persverslagen (behandeld op 30.04.81);
- 2 Brief van het Reformatorisch Dagblad dal. 11 mei 1981, waarin de redactie verklaart accoord te gaan met de door de synode geformuleerde voorwaarden voor het maken van persverslagen (behandeld op 12.05.81);
- 3 Brief van prof. dr. L. Doekes te Kampen, waarin hij de synode dank betuigt voor de telegrafische gelukwens ter gelegenheid van de aan hem verleende koninklijke onderscheiding (behandeld op 12.05.81);
- 4 Brief van drs. H. van Veen dal. 13 mei 1981, waarin hij mededeelt zijn benoeming tot wetenschappelijk medewerker aan de Theologische Hogeschool te aanvaarden (behandeld op 14.05.81);
- 5 Brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Lomen-Abcoude d.d. 14 mei 1981, waarin hij mededeelt dat hij graag zijn dienaar des Woords, drs. H. van Veen, zal afstaan voor zijn toekomstig werk als wetenschappelijk medewerker aan de Theologische Hogeschool (behandeld op 15.05.81);
- 6 Brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Weesp-Nigtevecht (ongedateerd) met soortgelijke inhoud als de brief sub 5 (behandeld op 19.05.81);
- 7 Brief van het Kabinet van Koningin Beatrix, van de volgende inhoud: 'Hare Majesteit de Koningin zegt u hartelijk dank voor de vriendelijke wensen die zij ter gelegenheid van Koninginnedag van u mocht ontvangen.' (behandeld op 19.05.81);
- 8 Brief van het Comité voor de Centrale Diaconale Conferentie van de Gereformeerde Kerken waarin namens de conferentie, gehouden op 16 mei 1981, vreugde wordt uitgesproken over het besluit van de synode (Acta art. 71) een studie deputaatschap in te stellen inzake eventuele diaconale samenwerking (behandeld op 03.06.81)
- 9 Brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Blija-Holwerd d.d. 28 september 1981 waarin hij zijn verbazing en droefheid erover uitspreekt 'dat Uw vergadering artikel 30 van de Kerkorde terzijde stelde inzake het deputaatschap Bijbel vertaling' (behandeld op 30.09.81);
- 10 Brief van de commissie 'Steun Broederschap Spanje' van de Gereformeerde Kerk te Bussum dal. 28 september 1981, waarin aan de synode dank wordt betuigd voor de wijze waarop ds. en meur. De Segovia uit Madrid op 14 mei door de synode ter zitting zijn ontvangen (behandeld op 30.09.81).

Artikel 172

22.09.81

Aanwijzing van de samenroepende kerk

De praeses deelt mee dat de synode in besloten zitting het besluit heeft genomen de kerk te Heemse aan te wijzen als samenroepende kerk voor de eerstkomende generale synode, met de kerk te. Spakenburg-Noord als secunda.

Aan de samenroepende kerk zal verzocht worden de eerstkomende generale synode bijeen te roepen tegen woensdag 25 april 1984.

Artikel 173

Benoemingen

De synode maakt, na besluitvorming in besloten zitting, de volgende benoemingen bekend op de daarbij aangegeven data.

- A *Deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool:* 06.05.81
(Conform de voordracht van de particuliere synoden)
dr. W.G. de Vries te Haren, ds. P. Schelling te Leeuwarden, ds. H. Bouma te Assen (samenroeper), ds. H.D. van Herksen te Heemse, ds. T.J. Keegstra te Arnhem, ds. J. Kok te Amersfoort, ds. C.J. Breen te Amsterdam, ds. W. de Graaff te Hardinxveld-Giessendam en ds. J. Verkade te Axel, *priori*; ds. O.J. Douma te Groningen, ds. H.J. de Vries te Harlingen, drs. P. van Gulp te Emmen, ds. P. Lok te Kampen, ds. Tj. Boersma te Apeldoorn, dr. A.N. Hendriks te Amersfoort, ds. E. Woudt te Den Helder, ds. G. Zomer te Rijnsburg en ds. R.T. Urban te Goes, *secundi*;
voorts: prof. dr. A.J. Hendriks te Capelle aan den IJssel en mr. N.E. Nieboer te Haren, *priori*; prof. dr. T.J. Schaafsma te Wageningen en mr. E. Bos te Capelle aan den IJssel, *secundi*.
- B *Deputaten-financieel voor de Theologische Hogeschool:* 17.06.81
W.G. Burema te Groningen (samenroeper), D. Dreschler te Zwanenburg, J.A. Dijksterhuis te Groningen, D.A. Hekman te Emmen, J. van der Molen te Meppel, A. Vreugdenhil te Rotterdam, ir. H. Wieringa te Zwolle, *priori*; mr. W.J.L. van Dommelen te Moordrecht, J. Feenstra te Arnhem, drs. Ph. van der Kolk te Heerenveen, *secundi*.
- C *Deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid:* 02.06.81
Ds. T. Dekker te Kampen (samenroeper), drs. P. Deddens te Wageningen, J. van de Dijk te Haren (Gr.), J. Mulder sr. te 's-Gravenhage en mr. P.A.C. Schilder te Assen, *priori*; mr. N.E. Nieboer te Haren (Gr.) en ds. C.J. Smelik te Capelle aan den IJssel, *secundi*.
- D *Deputaten voor de psalmberijming:* 21.05.81
ds. R. Houwen te Spakenburg (samenroeper) dr. K. Deddens te Groningen, ds. R. Koolstra te Wezep, E.B. van Loenen te Rotterdam, B. Nap te Aduard, D. Jansz. Zwart te Rotterdam, *priori*; ds. G. Blijdorp te Alblasserdam, ds. A. Jagersma te Groningen, drs. B. Vuijk te Spakenburg, *secundi*.
- E *Deputaten-curatoren voor de Geref Missiologische Opleiding:* 17.06.81
ds. J. Klamer te Meppel (samenroeper), ds. S. Braaksma te 's Hertogenbosch, ds. A.P. van Dijk te Tiel, B. Dik te Voorburg, S. Jonker te Drachten, H. Koelewijn te Spakenburg, ds. J.A. van der Velden, *priori*; ds. M.J.C. Blok te Enschede, H. Boersma te Mijdrecht, ds. H. Folkers te Eindhoven, W.M. Goodijk te Broek op Langedijk, drs. H.R. van de Kamp te Hooghalen, T. van der Leest te Rotterdam, ds. H.W. Ophoff te Bedum, *secundi*.
- F *Deputaten voor de voorbereiding van de eerstkomende generale synode:* 17.06.81
dr. K. Deddens te Groningen (samenroeper), drs. P. van Gulp te Emmen, ds. C.J. Smelik te Capelle aan den IJssel, drs. G. van Rongen te Steenwijk.
- G *Deputaten voor Radio- en Televisieuitzending van kerkdiensten:* 17.06.81
ds. P. Lok te Kampen (samenroeper), ds. H.J. Begemann te Bunschoten, C.D. Goudappel te Delft, ir. R. F. van Mill te Amersfoort, ds. R.T. Urban te Goes, *priori*; ds. P. Houtman te Soest, J.J. Schreuder te Ermelo, *secundi*.
- H *Deputaten voor radio Nederland-Wereldomroep:*
ds. P. Lok te Kampen, *primus*;
ds. H.J. Begemann te Bunschoten, *secundus*.
- I *Deputaten voor de Geestelijke verzorging van de militairen:* 17.06.81
ds. J. van der Haar te Gouda (samenroeper), ds. M. Brandes te Groningen, J. Bomhof te Staphorst, J. Lamain te 't Harde, J. Ramp te Apeldoorn, ds. A. de Snoo te Harderwijk, *priori*; ds. S. Braaksma te 's Hertogenbosch, H.L.D. den Engelsens te Alkmaar, *secundi*.
- J *Deputaten voor bestudering diaconaal overleg:* 17.06.81
ds. B. van Zuijlekom te Hattem (samenroeper), M. Assink te Alphen aan de Rijn, P. Clossen te Drachten, ds. A. Kooy te Capelle aan den IJssel, *priori*; F. Boersma te Alphen aan de Rijn, *secundus*.
- K *Deputaten voor de bundel 'Enige Gezangen':* 22.09.81

Ds. Tj. Boersma te Apeldoorn (samenroeper), prof. dr. J. van Bruggen te Kampen, drs. J.F. Geerds te Dalfsen, W. Roos te Rotterdam, ds. H. de Vries te Hattem, D. Jansz. Zwart te Rotterdam, *priori*; ds. H.J. Bonen te Enschede, J. Manneke te Amersfoort, W. van den Engel te Enschede, *secundi*.

- L *Deputaten voor de Betrekkingen met Buitenlandse Kerken:* 22.09.81
Dr. K. Deddens te Groningen (samenroeper), ds. J. Bomhof te Ureterp, ds. M. Brandes te Groningen, ds. J. de Gelder te Wouterswoude, J. Hensen te 's Gravenhage, T. Jagersma te Drachten, ds. J. Klamer te Meppel, prof. drs. H.M. Ohmann te Kampen, H.W. Rodink te Zwolle, drs. G. van Rongen te Steenwijk, J.J. Schreuder te Ermelo, C.J. Smallenbroek te Nijmegen, J.G. Venema te Hareri, ds. H.J. de Vries te Harlingen, ds. T. Wendt te Urk, D.J. van Wijnen te Voorburg, *priori*; prof. drs. D. Deddens te Kampen, E. Gosker te Meppel, A. Kampen te Groningen, ds. B. Kamphuis te Voorburg, ds. C. Kleyn te Zevenbergen, ds. B. van Zuijlekom te Hattem, *secundi*.
- M *Deputaten voor bestudering van de liturgie in de 'Leessamenkomsten':* 23.09.81
ds. F. Mul te Zwolle (samenroeper), M. Edelman te Velp, ds. J. Luiten te Alkmaar, ds. E. Woudt te Den Helder, *priori*; ds. J.G. van der Hoeven te Grijpskerk, B. Wezenvan te Hilversum, *secundi*.
- N *Deputaten voor de documentatie van de geschiedenis van de Vrijmaking:* 23.09.81
ds. H. Bouma te Assen (samenroeper), A. Bolhuis te Groningen, ds. M. Nap te Leusden, H.A. Noppers te Enschede, R. Polak te Leasden, drs. H. van Veen te Lomen, *priori*; ds. J. Bomhof te Ureterp, J. Mulder te 's Gravenhage, H.W. Rodink te Zwolle, *secundi*.
- O *Deputaten voor de herziening van het Gereformeerd Kerkboek:* 25.09.81
dr. A.N. Hendriks te Amersfoort (samenroeper), ds. M.J.C. Blok te Enschede, dr. R.H. Bremmer te Enschede, ds. L. Douw te Oormen, ds. A.P. van Dijk te Tiel, ds. H. Hidding te Bunschoten, mevr. J. Ketel-van der Meulen te Oldenzaal, drs. J.A. Meijer te Kampen, K.O. Meijer te Amersfoort, prof. dr. C. Trimp te Kampen, mevr. E. van Veen te Amersfoort, ds. M. Wilcke-van der Linden te Hoevelaken, *priori*; drs. P. Deddens te Wageningen, drs. A. C. Kisjes te Capelle aan den IJssel, ds. H. Veldman te Leusden, ds. W. Triemstra te Utrecht, *secundi*.
- P *Deputaten voor de zaken rond de Bijbelvertaling:* 22.09.81
prof. dr. J. van Bruggen te Kampen (samenroeper), A.A.W. Bolland te Amsterdam, drs. H.R. van der Kamp te Hooghalen, prof. drs. J.P. Lettinga te Kampen, *primi*. ds. A. Geelhoed te 's Gravenhage, ds. J.A. Meijer te Kampen, *secundi*.
- Q *Deputaten voor de uitgave van het Gereformeerd Kerkboek:* 23.09.81
ds. C.J. Smelik te Capelle aan den IJssel (samenroeper), G. de Jonge te Lisse, ds. P. Lok te Kampen, mr. F.T. Oldenhuis te Zuidhorn, mevr. E. van Veen te Amersfoort, *primi*. mr. J. Daverschot te Assen, T.F. van der Lugt te Oegstgeest, ds. W. Triemstra te Utrecht, *secundi*.
- R *Deputaten voor de aijkooopregeling met de Overheid:* 30.09.81
prof. J. Kamphuis te Kampen (samenroeper), W.K. Goodijk te Ermelo, J. van der Jagt te Arnhem, *primi*. ds. J. Kok te Amersfoort en S.J. Mullender te Laren (N.H.), *secundi*.
- S *Voor het uitschrijven van de bededagen:* 25.09.81
de classis 's Gravenhage
- T *Voor het archief van de generale synode:* 23.09.81
de Kerk te Groningen-West
- U *Voor het toezicht op het archief* 23.09.81
de kerk te Groningen-Noord

Artikel 174

Vaststelling van de Acta en de Handelingen

De artikelen van de Proacta, de Acta, Postacta (gedeeltelijk) alsmede van de Handelingen zijn vastgesteld op de zittingen van 6, 8, 15 en 22 mei; 5, 12 en 19 juni; 28 augustus; 4, 18, 25 en 30 september.

Op de zitting van 25 september wordt conform een voorstel van het moderamen besloten welke commissierapporten, geheel of gedeeltelijk, als bijlagen aan de Acta zullen worden toegevoegd (bijlagen B 1 t/m 5).

Artikel 175

30.09.81

Machtiging aan het moderamen

De synode machtigt de moderamenleden tot vaststelling van de nog te redigeren artikelen van de Acta en de Handelingen van deze synode.

Artikel 176

30.09.81

Brief aan de kerken inzake het Gereformeerd Kerkboek

Op voorstel van het moderamen wordt besloten een brief te zenden naar alle kerken, van de volgende inhoud:

`Zeer geachte heren en broeders,

De generale synode van Arnhem 1981 heeft heden besloten alle kerkeraden door middel van deze brief op de hoogte te stellen van haar besluiten inzake de onderdelen van het Gereformeerd Kerkboek.

Uiteraard zullen deze besluiten een plaats ontvangen in de Acta. Maar de synode achtte het wenselijk de kerkeraden zo spoedig mogelijk inzicht te geven over de stand van zaken betreffende de vastgestelde en voorlopig vastgestelde teksten, de toetsingstermijnen en de opdrachten, die aan de nieuwe deputaten verstrekt werden.

De synode hoopt dat de toezending van deze brief ten goede zal komen aan de voortgang van de toetsing door de kerken, zodat onder de zegen van de HERE de inhoud van het Gereformeerd Kerkboek definitief vastgesteld kan worden door de eerstkomende generale synode van Heemse in 1984.'

Bij deze brief is gevoegd de tekst van het Eindbesluit inzake de herziening van het Kerkboek (Acta art. 67.1).

Artikel 177

Algemene rondvraag

Van de algemene rondvraag wordt door niemand van de afgevaardigden gebruik gemaakt.

Artikel 178

30.09.81

Censuur naar artikel 48. K.O.

De praeses spreekt als zijn oordeel uit dat de censuur naar artikel 48 K.O. niet toegepast hoeft te worden. De vergadering deelt dit oordeel.

Artikel 179

30.09.81

Slotzitting

Op woensdag 30 september, 's avonds om half acht, komt de synode voor de laatste keer in voltallige en openbare zitting bijeen. De zitting wordt bijgewoond door de plaatselijke predikant ds. T.J. Keegstra en door de meeste hoogleraren-adviseurs. Prof. J. Kamphuis en prof. drs. H.J. Schilder zonden bericht van verhindering. Uit de kerken, en met name uit de kerk te Arnhem zijn vele broeders en zusters tegenwoordig.

Bij de aanvang van de slotzitting wordt gezongen Ps. 98: 2 en 4. Uit de Schrift wordt gelezen Openbaring 22:12-21.

Artikel 180

Toespraak van de praeses

Nadat de praeses de leiding heeft overgedragen aan de assessor, houdt hij de volgende toespraak:

Broeders afgevaardigden, broeders adviseurs, broeders en zusters,

Nu de agenda van deze generale synode vrijwel zijn afgewerkt, is het ogenblik aangebroken dat een slotwoord kan worden gesproken.

Om meer dan één reden is het een verheugende zaak dat dit nog in de maand september kan plaatsvinden. Ik doel nu niet zozeer op de samenloop van omstandigheden dat deze sluiting geschiedt op dezelfde dag als waarop

de vorige Arnhemse synode van 1980 gesloten werd, want die vergelijking is maar zeer beperkt. Werd die korte 'benoemingsynode' immers ook niet op diezelfde dag *geopend*, als waarop zij *gesloten* werd?

Ik trek de vergelijking nu even door naar de 'gewone' generale synoden. Dan constateer ik met blijdschap dat de duur van de synoden steeds korter wordt. De generale synode van GroningenZuid 1978 begon eerder in april en eindigde later, namelijk in oktober; die van Kampen 1975 werd in december gesloten. Gaan wij nog verder terug dan zien wij dat drie generale synoden zelfs twee jaartallen achter zich gekregen hebben. Wij desavoueren daarmee deze synoden niet: het zijn immers de kerken die de agenda van de synoden bepalen en het is het 'lot' van synoden die agenda dan maar gehoorzaam er geduldig af te werken...

Maar het mag toch wel een oorzaak van vreugde zijn dat wij niet minder dan twintig jaar in de geschiedenis terug moeten gaan, om een generale synode te vinden die ongeveer dezelfde duur had als die van Arnhem-1981. De synode van Arnhem was een synode die weinig appèlschriften te behandelen had, maar wel heel wat constructieve zaken.

Ik acht de kortere duur van deze synode ook daarom zo verblijdend, omdat het gewone ambtswerk in de kerken, met name door de broeders-predikanten nu des te spoediger weer kan worden aangevat. Dat werk moet nodig weer met alle intensiteit geschieden, en ook uit dat oogpunt is het een goede zaak dat deze synode nog voor de eerste oktober gesloten kan worden.

Ik ben ook blij dat het schema van werkzaamheden, dat aan het begin van de synode werd opgemaakt, vrijwel in zijn geheel kon worden aangehouden. Het is altijd moeilijk in een vroeg stadium de bakens helemaal uit te zetten, zodat het synode-schip in het voorbedachte ritme en tempo vaart. Ik prijs uw aller hartelijke medewerking dat wij op deze wijze gezamenlijk tot een goed einde mochten komen.

Bij de aanvang van mijn presidium heb ik u gewezen op de noodzaak, in korte tijd een hechte werkgemeenschap te vormen. Achteraf mag ik nu zeggen dat deze wens helemaal is vervuld. Ja, meer nog: wij vormden allereerst een geloofsgemeenschap, en zo ook een gebedsgemeenschap. Samen hebben wij het van de HERE verwacht, en Hij heeft ons niet beschaamd in onze verwachtingen. Wij wisten ons ook voortdurend gedragen door het gebed in de Kerken.

De HERE heeft ons deze maanden willen bewaren, ook op onze wegen naar en v-an Arnhem. Heel vaak mochten wij hier 'in dezelfde samenstelling'- om een hier in Arnhem 'belaste' uitdrukking te gebruiken - ons werk als synode verrichten. Wat is het mooi dat de eenheid van de ambten tot uitdrukking gekomen is, ook daarin dat niet alleen predikanten, maar ook dikwijls broeders ouderlingen hun plaats achter de kathedraal innamen. Een eenvoudige rekensom wees uit dat de gemiddelde leeftijd van de synode-leden lager lag dan voorgaande keren, namelijk 56 jaar. Zou de 'vut'-regeling hier van invloed geweest zijn? In ieder geval bezaten zij de nodige f u t, en kwamen zij f i t ter vergadering. Zeer zelden heb ik slapers gezien onder de broeders afgevaardigden, al haast ik mij er aan toe te voegen dat ik nu uiteraard spreek over de vastgestelde synode-tijden! Slechts enkele afgevaardigden hebben niet het woord gevoerd op deze synode. Ik neem aan dat zij in de commissie-vergaderingen wel gesproken hebben. Maar spreken zij niet op plenaire vergaderingen dan komt hun naam niet in de krant, en hun foto evenmin. Toch zou het goed kunnen zijn dat het hun vergaat als dat raadslid, dat ook nimmer het woord voerde en wiens naam dan ook nooit werd vermeld. Daarover aangesproken, was zijn repliek: 'Toch doe ik wel mee, en dat komt nog in de krant ook; want dikwijls kan men de vermelding tussen haakjes lezen 'hilariteit' - en daar ben ik altijd bij!'

Nu, wij hebben ook samen plezier gehad op deze synode, en ik durf rustig te zeggen: het werk was ook plezierig. Dan blijft er onderscheid. De een zal meer spreken,-de ander meer luisteren. Er zijn er die amendementen 'uit voorraad' kunnen leveren, er zijn er ook die nooit amenderen.

Maar samen hebben wij hier in Arnhem genoten in deze prachtige Koepelkerk, die plaats van rust midden in het drukke verkeer van de stad.

Het is wel een zeldzaam voorkomende zaak dat in drie opeenvolgende jaren een synode in Arnhem werd gehouden. Daarmee overtrof het aantal Arnhemse synoden dat van heel de voorgaande periode van deze eeuw. Aan de kerk te Arnhem betuigen wij hartelijk dank voor al het voorbereidende werk, met name voor deze synode. Een woord van dank aan het adres van de kerkeraad, die zo lange tijd het kerkgebouw, inclusief alle vergaderruimten afstond voor het synodewerk. Het heeft betekend dat de kerkeraad voor bepaalde activiteiten wel eens naar elders heeft moeten uitwijken, omdat de synode de kerk en de lokaliteiten in beslag genomen had.

Ik dank ook de pastor loci. ds. T.J. Keegstra, die tevoren al de synodestukken heeft geordend en gerubriceerd en die tot driemaal toe in Arnhem een openingstoespraak heeft gehouden. U hebt ook verscheidene malen de synode van advies gediend, voornamelijk bij de aanvang van de vergaderperiode.

Men denke over het werk van de samenroepende kerk niet gering. Het is werk dat vaak in alle stilte wordt verricht, maar dat van uitnemend belang is voor het welslagen van een generale synode. Op een gegeven ogenblik wordt de samenroepende kerk ontvangende kerk. Op dat moment is er alleen maar méér werk aan de synodewinkel. Ook als zodanig heeft de kerk te Arnhem zich uitnemend van haar taak gekweten.

Ik denk dan in de eerste plaats aan broeder Bakker, die samen met zijn vrouw en met heel zijn staf ons voorzien heeft van eten en drinken. U was bakker en schenker tegelijk, en ik weet niet waarvan wij meer onder de indruk waren: van uw grenzeloze energie dan wel van uw onverstoorbare vriendelijkheid. U hebt voortdurend klaar

gestaan om ons te verzorgen en u hield met alles rekening. Mocht het ons in één van de drie restaurants een enkele maal wat tegengevallen zijn, dan zorgde u weer voor een zeer welkome suppletie. Wij denken ook aan het onthaal van de warme bakker Hilvers - de synode onvergetelijk: 65 soorten brood -zoiets hadden wij nog nooit gezien! Maar u completeerde niet alleen - u complimenteerde ook nog. In plaats van vermaningen uit te delen, die wij stellig wel eens verdiend zullen hebben, deed u het verzoek aan de praeses, de synode te bedanken dat wij steeds de gebouwen zo ordelijk achterlieten...

En nu wij vooral de gemeenschapsruimte op het oog hebben, richten wij ons oog ook naar dat afgepaalde deel daarvan, waar het domein was van br. Th. Koelewijn. Rustig bent u daar met uw medewerkers uw gang gegaan, en wij hebben geen onvertogen woord van u gehoord wanneer vrijwel elk van de 122 rapporten in uiterst korte tijd gereed moest zijn. Ook veel dank aan het adres van zr. Oosterhoff, die speciaal belast was met het typen van de Acta, maar wier arbeid en arbeidsinzet zich daartoe niet beperkte. Wat dat laatste betreft: op een gegeven ogenblik zat zelfs haar twaalfjarige zoon een rapport te tikken. Wij twijfelen er niet aan, of aan deze jongeman zal nog een synode-toekomst zijn beschoren!

Een woord van hartelijke dank ook aan de broeders en zusters uit Arnhem en naaste omgeving, die met veel liefde week in week uit synode-leden hebben geherbergd. Ik weet dat het aan sommigen van hen te danken is dat de synodeleden weer op tijd met hun werk konden beginnen. Een van de gastheren, br. Meijer, heeft op een avond de synode vergast op een orgelconcert op het prachtige orgel van de Koepelkerk. De synode heeft dit zeer gewaardeerd. Quaestor van de synode was br. H. Foekens en wij mogen zeggen dat hij zich uitnemend van zijn taak heeft gekweten. Tenminste: tot hertoe. Als straks de synode gesloten is, dan is onze taak beëindigd. Niet alzo de taak van de quaestor: als wij vertrekken, moet hij blijven. Wij hopen dat u deze taak met even grote accuratesse zult blijven vervullen als tot nu toe! Het troost ons alvast te weten dat deze synode goedkoper was dan haar voorgangster.

Ik richt mij nu tot de broeders die naast mij aan deze tafel hebben plaatsgenomen, krachtens uw gezamenlijke keus.

Broeder assessor, collega van Gulp, het was de tweede maal dat wij elkaar ontmoetten in een moderamen van een generale synode. Wij wisten dus al wat wij aan elkaar hadden. Laat mij mogen zeggen dat ik veel aan u heb gehad. Ik kon het helemaal aan u overlaten met de quaestor te overleggen, de financiële en materiële zaken te behartigen en ook de bredere inhoud die sinds kort aan het assessoraat is opgedragen, uit te voeren. Heel wat stukken die aan het moderamen waren toevertrouwd hebt u in snel tempo in rapporten verwerkt die u vervolgens met deskundigheid in de synode hebt verdedigd. U leidde ons naar de concurrerende restaurants en bedong gedecideerd verbetering, als die nodig bleek.

In u, collega Smelik, heeft de synode een eerste scriba gevonden die helemaal berekend was voor zijn taak. U hebt de uitdaging aangedurfd, de Acta van de synode `agendair' op te zetten. De vruchten daarvan zullen straks de kerken in de schoot vallen! U hebt ons ook verrast met nauwkeurige concept-acta, waarbij voortdurend het verhandelde tot en met een dag tevoren op de laatste synodedag van elke week werd aangeboden. Stellig zal een klacht, die precies vier eeuwen geleden in deze zelfde stad ter synode werd geuit, niet aangeheven worden over de Acta die u hebt verzorgd. Wat was namelijk het geval? Op de provinciale synode van 1581 in Gelre's hoofdstad, die voorgezeten werd door de bekende Johannes Fontanus, moest worden geconstateerd dat `die dieners opten platten landen' nog steeds niet in het bezit waren van de Acta van de nationale synode van Dordrecht 1578. Dat diende toen alsnog na die driejaar te geschieden. Wij houden ons ervan overtuigd dat de Acta van de huidige Arnhemse synode niet na driejaar, maar nog binnen het tijdsbestek van drie maanden niet alleen bij de `dieners', maar ook bij de kerken zullen zijn zowel `opten platten landen' als in de steden! De enige vraag die wij hier hebben is deze: zullen de Acta een Sinterklaaspresentje dan wel een Kerstgeschenk worden?

U, collega Van Rongen, hebt gediend als tweede scriba. U was het oudste lid van het moderamen, maar wij hebben ons verwonderd over uw werkkracht en voortvarendheid. Nauwelijks waren besluiten genomen of de officiële brieven die u namens de synode verzond, bereikten reeds de betrokkenen. Zo zijn er 600 brieven van u uitgegaan! Het scheen mij soms toe dat de brief al getypt was voordat het besluit was gevallen, maar dat was toch wel schijn die bedroog. U hebt de synode ook mogen dienen als haar organist, al deze maanden. U hebt zich bescheiden `een dilettant' genoemd, maar wij proefden uw liturgische en kerkmuzikale interesse, en uw orgelspel heeft ons nooit verdrotten, maar integendeel, het werkte stimulerend voor ons allen!

Ik richt mij tot de vijf commissievoorzitters. Vrijwel wekelijks hebben wij in de - nu bijna afgedankte - `moderamenkamer' het `seniorenberaad' met u gehad, en wat daar besproken is hebt u weer in uw commissies doorgegeven met het oog op de voorbereiding van de zaken in de vergadering van de synode. Die besprekingen waren steeds plezierig, en ik zeg u ook hartelijk dank voor de leiding van de commissievergaderingen.

Een woord van dank ook aan de synode-adviseurs. Ik noemde reeds de pastor loci in zijn voorbereidende en ook verder adviserende arbeid. Ik mag ook gewagen van de hulp die wij van de theologische hoogleraren te Kampen hebben ontvangen. Ieder van u heeft de synode gediend, en elk wel naar de aard van zijn `vakgebied', op bescheiden, maar zeer effectieve wijze. In het bijzonder danken wij u, prof. Deddens, voor de kerkrechtelijke adviezen die wij van u mochten ontvangen, en u, Prof. Kamphuis voor de vele adviezen bij de vaststelling van de belijdenisgeschriften. Ook na zijn afscheid heeft Prof. Schilder de synode nog van advies willen dienen, en het is ons een oorzaak van vreugde, dat wij ook zijn opvolger, Prof. Ohmann, hier hebben mogen begroeten, terwijl wij gezamenlijk ook diens inauguratie mochten bijwonen.

Samen hebben wij vele goede uren doorgebracht in deze monumentale Koepelkerk. Ik heb er vaak aan moeten denken dat het de trouw van Gods verbond is, die ons aller leven, en ook dat van een synode, overkoepelt. In alle vrijheid en vrede hebben wij in Gelre's hoofdstad ons werk gedaan. Wij hebben ook iets mogen zien van de stad en van de omgeving. Een uitstapje bepaalde ons bij de rijkdom van Gods Schepping in dit deel van ons goede vaderland.

Goede herinneringen hebben wij ook aan de opwachting, die wij mochten maken bij het stadsbestuur van Arnhem en de gelegenheid die wij daar hadden onze belijdenis met betrekking tot de overheid door te geven. Want heeft niet heel deze synode in het teken gestaan van de belijdenis van de kerk? Alle belijdenisgeschriften werden hier, vaak zin voor zin en artikel voor artikel vastgesteld, zij het dan ook soms voorlopig en voor wat het derde formulier van eenheid betreft alleen voor het eerste deel ervan. Wat waren deze zittingen leerzaam en wat hebben zij ook ons eigen geloofsleven verrijkt!

Dat kunnen wij ook zeggen van andere zaken, die de synode heeft behandeld. Heel dikwijls was het niet verdrietig, maar verblijdend werk. Ik denk aan de psalmen en de gezangen, de formulieren en de gebeden -heel de zaak van het kerkboek.

Ik denk aan de zaken van de Theologische Hogeschool, en aan het bijzondere feit dat voor het eerst sinds dertig jaar een synode weer een zaak betreffende de zending op haar agenda kreeg.

Met name denk ik ook aan de betrekkingen met buitenlandse kerken, die veel aandacht van de synode hebben gekregen. Veel vreugde is er geweest in de ontmoetingen met broeders uit het buitenland.

Van het grootste gewicht is dat straks een Geref. Internationale Conferentie wordt gehouden - wanneer de HERE het in zijn goedheid geeft - met veel buitenlandse kerken ter bespreking van wat ons samen bezighoudt: de ongerepte bewaring van Gods Woord en de strijd tegen de dwaling en de afval van onze dagen. Die strijd komt niet in het nieuws, al noteren we dankbaar de aandacht die de gereformeerde pers aan de synodevergaderingen schenkt. Maar verder zwijgen de media nagenoeg over de synode en merken haar ook vrijwel niet op. Maar toch: die strijd gaat ook hier te lande door. Ik denk aan het antwoord dat door deze synode gegeven is aan het adres van de e.k. synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken. Dat antwoord is gegeven - ik mag dat hier als scheidende praeses van uw vergadering zeggen - in alle nederigheid, maar niet minder: met alle beslistheid en met grote ernst.

Reeds heeft men zich van smalende reacties niet weerhouden. Wij laten het oordeel - zoals over heel het synodewerk - allereerste aan de HERE over, maar voorts ook aan de kerken die ons zonden.

Op één punt had een reactie gelijk, namelijk toen ons synode-antwoord in verband gebracht werd met de wederkomst van onze Heiland.

De *context* daarvan was slecht en droeg zelfs een spottend karakter, maar het *feit* was juist: wij kunnen - ook als synode - alleen maar spreken in de laatste ernst en dat juist met het oog op de naderende komst van de Koning der kerk.

In die eschatologische, apocalyptische spanning hebben wij ons synode-werk mogen verrichten. Het was niet zonder reden dat ik van dag tot dag uw aandacht gevraagd heb voor het laatste Bijbelboek, en dat wel in cursorische lezing.

Vanavond hebben wij het slot van de Openbaring van de Here aan Johannes gelezen: 'Ik kom spoedig'.

Wij hebben het ook samen beleden in ons Psalmgezag: 'Hij komt de aarde richten; verwacht Hem, volken-weest bereid!'

In die verwachting heeft heel de arbeid van deze generale synode gestaan.

Daarom leggen wij nu heel dit werk eerbiedig neer voor de HERE, die rechtvaardig oordeelt. Hij zal het keuren, en wat niet was naar zijn wil - laat dat mogen worden vernietigd en weggedaan. Maar wat Hem en zijn goddelijk Woord nasprak - laat dat behouden mogen blijven en weerklank vinden.

Zo gaan wij rustig de toekomst tegemoet, die is de grote toekomst van onze Here Jezus Christus. En wij verwachten zijn dag met sterk verlangen, om ten volle te genieten de beloften van God in Christus Jezus, onze Here.

Maranatha!

Artikel 181

Dankwoord van de assessor

Na deze toespraak draagt de assessor de leiding weer over aan de praeses. De assessor ontvangt op zijn verzoek gelegenheid het volgende dankwoord uitte spreken:

Broeder praeses,

Namens de synode wil ik graag het volgende tot u zeggen:

Na elke besluitvorming tijdens deze synode hebt u telkens weer op karakteristieke wijze uw taak als praeses vervuld: u stond dan op, zette de microfoon wat hoger en hield uw toespraak. Lang of kort, uitgetypt en in het presidiale boek geplakt, of uit het hoofd - maar u hebt telkens uw dankwoord gesproken. Tot de rapporteurs en de commissievoorzitters en de deputaten, tot de sprekers en de zwijgers-tot in uw laatste toespraak toe, tot allen die dank verdiend hadden.

We kunnen wel zeggen: *Ieder een eigen zegen*. Het woord 'zegenen' heeft immers ook de betekenis van 'dankzeggen'. Ieder een eigen zegen.

Nu bent u aan de beurt. U hebt tijdens deze synode anderen bedankt, nu wordt u zelf bedankt. Nu krijgt u dan uw eigen zegen.

Maar dan moeten we eerst zien wat het eigene geweest is van uw presidium, opdat u uw eigen dankwoord, uw eigen zegen krijgen kunt.

Uw naam brengt ons niet veel verder:

Karel - kom je van de kant van de stad naar de Koepelkerk, dan passeer je het standbeeld van een Karel: Karel van Gelre.

Over deze Karel lezen we in het mooie voorlichtingsboekje dat we van de gemeente aangeboden kregen, het volgende: hij was één van de patriarchen, die Karel, 'die het voor het zeggen hadden en dat deden naar hun beste weten en genoegen. Dat kweekt natuurlijk een houding. Zo'n man moetje beleefd groeten, al heb je er de p... aan - er zat niet veel anders op' - 'vandaar dat de Arnhemmer vroeger eigenlijk serviel was, hij stond met een grijns met zijn hoed in de hand waar het nodig was' - tot zover dit citaat.

Praeses, daar komen we niets verder mee. We kunnen moeilijk zeggen dat de synodeleden erg serviel zijn geweest, met de hoed in de hand.

Dan uw tweede naam: Deddens - ik heb begrepen dat dat betekent: Detmerzoon - maar we kunnen niet zeggen dat dat het eigenlijke van uw presidium uitmaakte.

We moeten een andere weg inslaan. Onder de titels van de boeken die u schreef, en de artikelenseries, zijn er twee die me nu voor de geest komen. Die geven het eigene van uw presidium. Allereerst dit: de afgevaardigden hebben zonder enige aarzeling u tot hun praeses gekozen, in één ruk, met een royale meerderheid.

Toch hadden ze kunnen weten wat hun boven het hoofd hing: Kom, *zing en speel*. Dat zijn drie imperatieven. Gebiedende wijzen. Kom, zing en speel. En daarvoor moetje dan ook nog uw boek kopen.

Geen slappe praatjes, vriendelijk-overredend en zacht aanradend: Kun je nog zingen, zing dan mee. Geen vage uitdrukkingen: Van Oude en Nieuwe Zangen. Kort en goed, krachtige leiding, gebiedende wijs.

Die hebt u gegeven.

Er werd wel eens gemopperd, maar dat hoorde erbij, en was al gauw weer vergeten. Er werd wel eens geklaagd over een slavendrijver - maar dat is zulke oude kost, datje je zelfs moet afvragen of je als praeses je werk wel goed hebt gedaan, als deze klacht niet wordt gehoord.

Bij het snuffelen in oude Acta vond ik in die van 1896 (Middelburg), dat ook toen al deze zelfde klacht werd geuit. De assessor van die synode komt erover te spreken in zijn dankwoord, en de weklacht en het geschrei over slavendrijverij wordt veranderd in een blijde rei, wanneer hij citeert Jesaja 60:17 (in de Statenvertaling uiteraard): Ik zal uw opzieners vreedzaam maken en uwe drijvers rechtvaardigen!

Onder uw leiding hebben we in korte tijd erg veel werk kunnen verzetten.

Meteen aan het begin van de synode hebt u zich ervoor ingezet dat we een andere, modernere aanpak kregen van de opstelling der Acta: agendaire Acta, en dat de besluittekst werd gemoderniseerd, terwijl u gewaakt hebt tegen oppervlakkigheid in de besluitteksten. Dat deed u met een synode, waar wel enkele jongere dominees waren, maar waar de ouderlingen toch wel voor het grootste deel gepensioneerd zijn. Ze zeggen in Arnhem van Musis, waar we gegeten hebben, dat het daar zo Arnhems is, omdat, en nu citeer ik nog één keer het genoemde boekje over Arnhem, 'omdat daar op en achter het pluche wat oudere heren en dames zitten te wachten op iets wat in hun leven waarschijnlijk voorgoed voorbij is' - en dat niet ver van Bronbeek, waarvan geldt: Old soldiers never die, they just fade away. Maar hier in de Koepelkerk konden de vele grootvaders toch nog goed meekomen-dank zij uw bezielende leiding.

U hebt doorgezet, ook als de synodeleden soms de moed ontzonk, en ze geen uitweg zagen.

Nog iets meer over het eigene van uw presidium: in de wandelgangen, vooral in het begin van de synode, kun je wel eens iets opvangen. Daar hoorde ik over u, praeses, en over uw presidium: het is net droge sherry, je moet er eerst erg aan wennen maar op den duur raak je eraan verslaafd. Droog - dat is zonder sentimentaliteit. En toch niet droog in de zin van: zonder overtuiging - wie oplette op uw keuze van het te zingen lied, wie later nog eens uw korte toespraken leest bij het begin van bepaalde zittingen - die zal opmerken hoe u de tijd bijhield en in uw toespraken actueel was.

Maar ik zou nog een titel noemen om het eigene van uw presidium te vinden.

Het zal, praeses, weinigen van ons overkomen dat onze artikelen geciteerd worden in het vakblad voor de schilders. Nee, ik bedoel niet De Reformatie - maar juist uit De Reformatie in dat vakblad. Zonder dat u het tot nu toe wist, praeses, is dat gebeurd met een artikelen-serie in De Reformatie van uw hand, over 'De Groei van het aantal heiligendagen'. In een van de nummers van dat vakblad voor schilders werd met grote instemming doorgegeven, dat ook u tegen de groei van het aantal heiligendagen bent vierkant tegen - er mag er niet één zijn, ze moeten worden afgeschaft. Want ook een schilder schuwt heiligendagen, hij wil ze uitroeien, er mag er niet één voorkomen in zijn werk.

Om het raadsel op te lossen, praeses: in de schildersvaktaal is een 'heiligendag' een plekje dat door de schilder overgeslagen is. Op het glanzende verfwerk zit een klein, vergeten mat stukje, ergens in een hoekje; het wordt pas later ontdekt, maar het is er. Het is een broeder uit Arnhem die in dat vakblad een rubriek verzorgt onder de titel: 'Heiligendagen' -en hij schreef daarin over uw artikelen in De Reformatie. Broeder praeses, dit opent wijde vergezichten.

Er was niet één heiligendag tijdens de synode - warempel niet! - we hebben niet één dag vrijgekregen; op zijn mooist mochten we eens om half drie weg, maar dan moesten we eerst wel verplicht eten.

Maar het resultaat is dan ook: we hebben alles klaargekregen. Er is niet één vergeten stukje: één glanzend stuk vakwerk ligt er nu voor ons!

Praeses, is het dat? Ons synodewerk, uw werk als praeses, ons werk als moderamenleden, commissie-voorzitters, rapporteurs, afgevaardigden, adviseurs, deputaten? Is het een glanzend stuk vakwerk?

We weten wel beter! Ook dit werk - we belijden het niet alleen met de mond, maar geloven het ook met ons hart - ook dit werk was onvolmaakt en met zonden bevekt. Ook dit werk moet worden gereinigd door Christus' bloed. Daarom: we zijn begonnen te spreken over 'zegen' als 'dankzegging'; ieder een eigen zegen, iedereen bedankt voor zijn bijdrage.

Maar DE zegen is toch tenslotte: dat God er goed van spreekt. Zegenen - dat is zoals alles begon. God zag hoe goed alles was dat Hij gemaakt had. Zegenen is: de HEERS verblijdt Zich erover. Vloek is: Hij doet het weg, het is vruchteloos, onvruchtbaar, onderworpen aan de ijdelheid der ijdelheden.

Zegen is dat de HEERS zegt: welgedaan, goede, getrouwe dienstknecht; wanneer de HEERS goed spreekt ook van ons synodewerk. Waar het nu alleen op aankomt, is die zegen van de HEERS.

Voor moderamenleden, voor rapporteurs en adviseurs, voor deputaten en afgevaardigden, voor ons allen is niet beslissend wat mensen van ons zeggen of denken; beslissend is alleen wat de HEFRE zegt van ons werk.

Het is die zegen over al ons synode-werk, ieder het zijne, die we van de HEFRE verwachten. In die verwachting leggen we al ons werk in de handen van Hem, Die rechtvaardig oordeelt. Ik heb gezegd.

Artikel 182

Toespraak van prof. drs. D. Deddens

Namens de hoogleraren-adviseurs spreekt prof. drs. D. Deddens de vergadering als volgt:

Praeses, broeders,

Een bijzondere figuur in onze geschiedenis is Karel van Gelre geweest. In de grote Geschiedkundige Atlas van Nederland is een aparte kaart besteed aan het gebied waarover hij zeggenschap gekregen heeft. Dat besloeg bijna heel het tegenwoordige Nederland. Weliswaar vielen Holland en Zeeland daarbuiten, maar de kaart laat duidelijk zien dat het daar eigenlijk enkel water was.

Hertog Karel was een geducht heer. Hij hield niet van halve maatregelen. In december 1512 trok hij naar Amsterdam, waar hij een voorstad verbrandde en meteen een groot aantal schepen. Van ds. Brem heb ik begrepen dat de vrees voor Karel nog steeds van invloed is. Op de terugweg van Amsterdam maakte Karel bij Utrecht en passant de Bourgondische veldoverste Jan van Wassenaar gevangen. Deze werd toen te Hattem opgesloten in een ijzeren kooi. Tijdens de synode van Hattem die twee jaartallen achter haar naam heeft, was er voor synodeleden ruimschoots gelegenheid deze kooi te bezichtigen. Van Jan van Wassenaar viel geen spoor meer te ontdekken. Maar wie kan het ds. H. de Vries kwalijk nemen als hij hier in Arnhem, Karels plaats, telkens moest denken aan die kooi? Eén plaats was er waar hertog Karel niet tegenop kon. Dat was Kampen. Zijn aanval op deze stad mislukte. Hij had er beter nooit aan kunnen beginnen. Hij was net één brug te ver gegaan.

Praeses, broeders, hoe leerzaam is toch de geschiedenis. Gisteren nog wees professor Kamphuis erop dat we moeten leren denken in eeuwen. Wie aan uw synode een studie gaat wijden, en nauwkeurig de vraag onder ogen ziet: welke factoren hebben tot de naar verhouding korte tijdsduur bijgedragen, zal zich moeten verdiepen in de historische achtergronden waarvan slechts enkele summere gegevens nu zijn aangereikt.

Tot de nodige ernst komende weet ik me, broeder praeses, de tolk van de hoogleraren-adviseurs van de synode wanneer ik u hartelijk dank voor uw woorden van welkom, reeds onmiddellijk uitgesproken op de 22ste april en daarna herhaald zo vaak hier uit onze kring adviseurs zich present hebben gemeld. Mocht de voor adviseurs gereserveerde bank sinds het begin van de synode ernstige slijtageplekken zijn gaan vertonen (zelf kunnen we deze niet ontdekken, maar hoe scherp ziet hier ongetwijfeld het zo vriendelijke oog van de koster, br. Bakker), dan kunnen we ons niet ontworstelen aan de gedachte dat de schuld daarvan bezwaarlijk juist ons in de schoenen kan worden geschoven. Onze aanwezigheid in uw midden is beperkt gebleven. Deze beperktheid werd overwegend bepaald door het besluit van de synode zelf, genomen op de tweede zittingsdag. Toen werd immers een nadere regeling betreffende de adviseurs vastgesteld, een regeling die ook in de toekomst zal gelden. Overeenkomstig deze regeling ontvingen we in Kampen telkens aan het eind van elke vergaderweek een zo gedetailleerd mogelijk werkschema voor de volgende vergaderweek. Bovendien ontving ieder wiens adviezen in de volgende week wenselijk en/of noodzakelijk werden geacht, daarvan afzonderlijk mededeling.

Deze vaste gedragslijn heeft wat ons betreft veel voordeel betekend. We wisten waar we aan toe waren en wat van ons verlangd werd. Van onze kant is de gedragslijn nu in hoofdzaak deze geweest dat prioriteit werd verleend aan ons werk in Kampen, indien we niet uitdrukkelijk waren gevraagd aanwezig te zijn in uw vergadering en daar te dienen met advies. Werden we voor dit laatste wél benaderd, dan stond het voor ons vast dat we aan presentie in Arnhem voorrang moesten geven en daar dan ook niét dienden te zwijgen. Het is me niet precies bekend hoe uw vergadering over deze praktijk geoordeeld heeft; ik vermoed dat er van officiële aandacht hieraan in een synodezitting niet eens gesproken kan worden. Wat ons aangaat meen ik te mogen verklaren dat we allen dankbaar zijn geweest ons gewone werk zoveel mogelijk voort te kunnen zetten, zonder het bezwarende gevoel te hebben dat we niet voldeden aan wensen uwerzijds.

Onze dankbaarheid wil ik graag hier openlijk uitspreken.

Diep erkentelijk zijn we voorts inzonderheid voor de besluiten die uw vergadering genomen heeft met betrekking tot de Theologische Hogeschool. Zij vormen een helder bewijs van uw grote belangstelling en uw liefdevolle zorg voor deze instelling van de kerken die we allen blijven zien als een genadegave van God. Een genadegave, die voor ons grote verplichtingen blijft inhouden. Zeer dankbaar zijn we ook geweest voor de wijze waarop hier afscheid is genomen van onze collega, professor H.J. Schilder, en voor de daarbij door u, broeder praeses, gesproken woorden. De aanwezigheid van alle synodeleden bij de inauguratie van collega H. M. Ohmann, en het hartelijk welkom dat hem en zijn echtgenote hier werd bereid, blijven in de hogeschoolkring eveneens hoog genoteerd. Er zou hier meer te noemen zijn, ik denk zeer bepaald ook aan wetenschappelijke medewerkers, maar ik weet dat een laatste woord een kort woord moet zijn.

Laat me daarom nu alleen nog dit mogen zeggen dat het drievoudige Arnhem: 1979, 1980 en 1981, dat voor de hogeschool van de kerken zo heel veel gedaan heeft, in de annalen van onze hogeschool een zeer bijzondere plaats behouden zal. Wat hier in 1902 heeft plaatsgevonden is onuitwisbaar. Wat hier in deze drie synoden is gebeurd is dat ook. Voor al de liefde, die zich in Gelre's hoofdstad nu voor 'Kampen' heeft gemanifesteerd, danken wij van heler harte de Naam van onze God. Stelle Hij de arbeid van uw synode waartoe de hoogleraren-adviseurs een bescheiden bijdrage hebben mogen leveren, tot zegen van de kerken, over alles wat niet naar zijn wil is geweest genadig verzoening doende in Christus' bloed, en geve Hij in het leven van de kerken en aan hun hogeschool zich verdiepende gehoorzaamheid aan zijn Woord, grote trouw aan de gereformeerde belijdenis, en een leven in nauwe gemeenschap met Hem die de enige Hertog van ons heil is. Onneembaar blijft Zijn stad.

Ik dank u.

Artikel 183

Dankzegging en gebed

Nadat met het 'Te Deum' van Gezang 27: 2, 5 en 6 de lof van de HERE gezongen is, gaat de praeses voor in gebed, waarin aan God de HERE dank wordt gebracht voor zijn kracht tot alle synodale arbeid en waarin de kerken opgedragen worden aan de Here en het woord van zijn genade.

Artikel 184

Sluiting

Met hamerslag verklaart de praeses de acht en dertigste generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland sinds 1892 voor gesloten.

Het moderamen:

dr. K. Deddens , praeses drs..P. van Gurp, assessor ds. C.J. Smelik , scriba 1 drs. G. van Rongen, scriba 11

BIJLAGE A 1

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE HERZIENING VAN HET KERKBOEK

1. Inleiding

De generale synode van Groningen-Zuid 1978 benoemde blijkens art. 441 van haar Acta achttien primi-deputaten voor de herziening van het kerkboek, van wie dr. A. N. Hendriks als samenroeper werd aangewezen, alsmede zes secundi.

De opdracht voor deze deputaten staat vermeld in de Acta onder art. 425, VII.2.a.-i, en onder art. 426, V.6.a.-.

In verband met de verdeling van de werkzaamheden over een aantal werkgroepen, die de samenroeper van tevoren aan de deputaten had voorgelegd, heeft hij vier secundi-deputaten, nl. ds. M. J. C. Blok, drs. P. Deddens, drs. N. Gootjes en mevr. drs. M. Wilcke-van der Linden reeds voor de eerste plenaire vergadering van de deputaten uitgenodigd.

2. Regeling van de werkzaamheden 2.1.

In de eerste plenaire vergadering van de deputaten, die gehouden werd op 9 november 1978 en waarin de werkzaamheden geregeld moesten worden, werd als moderamen aangewezen: dr. A. N. Hendriks, voorzitter, ds. A. Kooij, penningmeester en ds. A. P. van Dijk, secretaris.

2.2.

Er werden vijf werkgroepen ingesteld:

1. Werkgroep Formulieren en Gebeden, met als leden: ds. L. Douw, prof. dr. J. Douma, ds. C. J. Smelik en mej. E. van Veen.
2. Werkgroep Nederlandse Geloofsbelijdenis, met als leden: dr. R. H. Bremmer, mevr. dr. C. C. Jasperse, drs. J. A. Meijer, ds. W. Triemstra, mevr. drs. M. Wilcke-van der Linden en ds. G. Zomer.
3. Werkgroep Heidelbergse Catechismus, met als leden: ds. M. Brandes, ds. A. Kooij, ds. J. Meilof en G. Slings.
4. Werkgroep Dordtse Leerregels, met als leden: S. Bakker, drs. N. Gootjes, dr. A. N. Hendriks en prof. dr. C. Trimp.
(Br. Bakker moest al spoedig om medische redenen afzien van deelneming aan het werk van de werkgroep; mej. E. van Veen is voor hem ingevallen. De open plaats die ontstond door het vertrek van drs. N. Gootjes naar Korea, is niet vervuld.)
5. Werkgroep Oecumenische Belijdenisgeschriften en Schriftplaatsen Catechismus, met als leden: ds. M. J. C. Blok, drs. P. Deddens, ds. A. P. van Dijk en K. O. Meijer.

Deputaten kozen voor een werkwijze waarbij de werkgroepen verantwoordelijk zouden blijven voor de resultaten van hun arbeid, zodat deze niet door het voltallige deputaatschap beoordeeld behoeften te worden, voordat ze aan de generale synode werden voorgelegd. Motieven voor deze keus waren, (a) dat de werkgroepen zo veel meer tijd zouden krijgen voor het uitvoeren van hun taak en (b) dat die deputaten, die als afgevaardigden of als adviseurs op de synode aanwezig zouden zijn, nu veel vrijer aan een groot deel van de discussies ter synode over het kerkboek konden deelnemen.

2.3.

Op het bovenstaande werd voor twee onderdelen van de opdracht een uitzondering gemaakt: (a) het doen van een voorstel inzake de volgorde van de onderdelen van het kerkboek, en (b) het onderzoeken van de vraag of het wenselijk c.q. noodzakelijk is citaten van bepaalde Schriftplaatsen uit de vertaling van het N.B.G. te corrigeren naar de Statenvertaling ('Nota prof. dr. J. van Bruggen'). Deze twee zaken werden een aangelegenheid voor het plenaire deputaatschap geacht.

De voorbereiding van de onder (a) genoemde deeltaak werd opgedragen aan de vijfde werkgroep, die van de onder (b) genoemde deeltaak aan de eerste werkgroep.

3. Afronding van de werkzaamheden 3.1.

De tweede plenaire vergadering, gehouden op 20 mei 1980, diende om de werkzaamheden af te ronden en de rapportage aan de generale synode voor te bereiden. Het bleek, dat alle werkgroepen klaar waren, of op tijd klaar zouden komen, met de hun opgedragen taak*. Alleen de werkgroep Dordtse Leerregels was niet meer toegekomen aan de verwerking der dwalingen.

3.2.

De door de werkgroep Formulieren en Gebeden 'voorgestelde beantwoording van de vraag, of het wenselijk c.q. noodzakelijk is citaten van bepaalde Schriftgedeelten uit de vertaling van het N.B.G. te corrigeren naar de Statenvertaling, werd door het deputaatschap overgenomen.

3.3.

Ook overgenomen werd het door de werkgroep Oecumenische Belijdenisgeschriften voorbereide voorstel inzake de volgorde van de onderdelen van het kerkboek.

3.4.1.

Ten aanzien van de rapportage werd besloten, dat de secretaris een inleidend Algemeen rapport zou verzorgen.

3.4.2.

De werkgroepen zullen hun deelrapporten opstellen en tijdig aan de secretaris toezenden.

3.4.3.

Van de taalkundig te moderniseren geschriften zal noch de tekst van de commissie-Dankbaar, noch de thans geldende tekst worden afgedrukt. Dit, omdat de huidige deputaten, in onderscheid met de vorige, zich niet meer behoeften te oriënteren naar de tekst van de commissie-Dankbaar en omdat de omvang van het rapport beperkt dient te blijven.

3.4.4.

Hoewel de uit de kerken binnengekomen opmerkingen- ook zeer vele die na 1 januari 1980 zijn ontvangen - nauwkeurig zijn beoordeeld zal er in de deelrapporten slechts summier op kunnen worden ingegaan. Gezien het grote aantal van deze opmerkingen zouden de deelrapporten anders veel te uitgebreid worden.

3.4.5.

De „behoorlijke toelichting" op de voor te stellen taalkundig gemoderniseerde teksten dient beknopt te blijven en zich met name te richten op saillante punten.

3.4.6.

In verband met het voorgaande werd uitdrukkelijk de bereidheid van de werkgroepen vastgesteld, hun rapport en voorstellen mondeling toe te lichten.

3.4.7.

Het moderamen werd gemachtigd het drukken van het rapport op te dragen aan drukkerij Vijlbrief volgens de Algemene richtlijnen en het Standaardcontract die van de deputaten voor de voorbereiding van de volgende generale synode ontvangen zouden worden.

4. Indeling van het rapport

Na het inleidende Algemeen rapport volgen eerst de rapporten over de twee zaken die het deputaatschap in zijn geheel aangingen, nl. over de volgorde van de onderdelen van het kerkboek en over het naar de Statenvertaling corrigeren van citaten van bepaalde Schriftplaatsen uit de vertaling van het N.B.G.. De deelrapporten zijn gerangschikt overeenkomstig de voorgestelde volgorde van de onderdelen van het kerkboek. Zij zijn echter zelf intact gelaten, zodat bijvoorbeeld het voorstel over de Schriftplaatsen bij de Catechismus deel blijft uitmaken van het rapport van de werkgroep Oecumenische Belijdenisgeschriften.

5. Besluit

Deputaten leggen hierbij het resultaat van hun arbeid aan de synode voor. Ze zijn dankbaar, dat ze zo'n groot deel van hun opdracht tijdig hebben kunnen voltooien. Dit is ongetwijfeld, mee een gevolg geweest van de door hen gekozen werkwijze (zie 2.2.). Maar bovenal hebben zij daarin de goede hand van onze God opgemerkt.

Namens de deputaten voor de herziening van het kerkboek A. P. van Dijk, secretaris * Mee vanwege het grote aantal reacties uit de kerken dat verwerkt moest worden, kon Werkgroep 2 toch niet on tijd klaar komen. Dit is er de oorzaak van, dat het rapport helaas de kerken iets te laat heeft bereikt.

De volgorde van de onderdelen van het kerkboek

Deputaten hebben zich beziggehouden met de volgorde van de onderdelen van het kerkboek. Daarbij hebben zij aandacht geschonken aan het voorstel van deputaten aan de generale synode Groningen-Zuid 1978 in: Rapport inzake de herziening van het kerkboek aan de generale synode van de Geref. Kerken GroningenZuid 1978, p. 70.

Zij hebben daarbij ook gelet op Acta generale synode Groningen-Zuid 1978, Artikel 426 sub III 4 a 2: „dat de vaststelling van de volgorde van de onderdelen van het kerkboek zorgvuldig dient te geschieden" (vergelijk Acta generale-synode Groningen-Zuid 1978 Artikel 426 114 a en Artikel 426 sub V 6 f).

Zij hebben in rekening gebracht Acta generale synode Groningen-Zuid 1978 Artikel 426 sub JII 2 b 3: „dat het niet nodig is in het kerkboek een gebed bij een begrafenis, een morgengebed voor kinderen en een avondgebed voor kinderen op te nemen", alsmede Artikel 212. Zij besluit verder: sub 6: „de gehele kerkorde alsmede het „Formulier van de tucht over afkerige, volwassen doopleden" een plaats te geven in het uit te geven Gereformeerd Kerkboek". Het lijkt deputaten gewenst laatstgenoemd formulier terwille van de congruentie in de benamingen aan te duiden als „Formulier voor tucht ".

Deputaten stellen u voor de belijdenisgeschriften in historische volgorde op te nemen.

In de wetenschap dat haast met evenveel recht ook voor een andere volgorde gekozen kan worden, bieden deputaten u het volgende volgorde-voorstel aan:

1. Bijbel (vooraf: inhoudsopgave)
2. Psalmen (vooraf: inleiding)
3. Gezangen (vooraf: inleiding)

Aanwijzing van enige psalmen en gezangen die bij bijzondere gelegenheden en bij het verklaren van de christelijke leer kunnen worden gezongen.

4. Apostolische Geloofsbelijdenis
5. Geloofsbelijdenis van Nicea
6. Geloofsbelijdenis van Athanasius
7. Nederlandse Geloofsbelijdenis
8. Heidelbergse Catechismus
9. Dordtse Leerregels
10. Orden voor de morgen- en middageredienst

I Middelburg 1933
II Kampen 1975

11. Formulieren

- A. Formulier voor de bediening van de heilige doop aan de kinderen der gelovigen
- B. Formulier voor de bediening van de heilige doop aan volwassenen
- C. Formulier voor de openbare geloofsbelijdenis
- D. Formulier voor de viering van het heilig avondmaal
- E. Kort formulier voor de viering van het heilig avondmaal
- F. Formulier voor uitsluiting uit de gemeente van Christus
- G. Formulier voor wederopneming in de gemeente van Christus
- H. Formulier voor tucht over afkerige, volwassen doopleden
- I. Formulier voor de bevestiging van dienaren des Woords
- J. Formulier voor de bevestiging van missionaire dienaren des Woords
- K. Formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen
- L. Formulier voor de bevestiging van het huwelijk voor de gemeente van Christus

12. Christelijke gebeden

- a. Schuldbelijdenis en gebed om de verlichting met de Heilige Geest (I)
  - b. Schuldbelijdenis en gebed om de verlichting met de Heilige Geest (II)
  - c. Dankzegging en voorbede (I)
  - d. Dankzegging en voorbede (II)
  - e. Gebed voor de catechismuspraak
  - f. Gebed na de catechismuspraak
  - g. Gebed bij de opening van de vergadering van kerkeraad., classis en synode
  - h. Gebed bij de sluiting van de vergadering van kerkeraad, classis en synode
  - i. Gebed bij de opening van de vergadering der diakenen
  - j. Gebed bij de sluiting van de vergadering der diakenen
  - k. Gebed voor zieken (I)
  - l. Gebed voor zieken (II)
  - m. Morgengebed
  - n. Gebed voor het eten
  - o. Gebed na het eten
  - p. Avondgebed
- ## 13. Kerkorde

Register

Correctie van citaten van bepaalde Schriftplaatsen naar de Statenvertaling

Met betrekking tot het besluit van de synode, onderdeel V 2c ad 4, waarin zij ons deputaatschap vraagt „of het wenselijk c.q. noodzakelijk is citaten van bepaalde Schriftplaatsen uit de vertaling van het N.B.G. te corrigeren naar de Statenvertaling”, antwoorden wij als volgt: In onze kerkdiensten wordt op een hoge uitzondering na algemeen gebruik gemaakt van de Nieuwe Vertaling 1951. Het ligt daarom voor de hand dat in de liturgische formulieren déze vertaling en niet meer de Statenvertaling gevolgd wordt. Wij menen dat daarvan dan ook alleen maar moet worden afgeweken wanneer de Nieuwe Vertaling iets zou leren wat in strijd komt met wat wij op grond van de gehele Schrift als ons algemeen en ongetwijfeld christelijk geloof belijden.

Dat is echter niet het geval met de twee teksten die prof. dr. J. van Bruggen rekent tot de categorie die „zonder twijfel” tot de „betekenisvolle verschillen” tussen de Statenvertaling en de Nieuwe Vertaling behoren.

Ten aanzien van Hand. 20, 28 (zie formulieren voor bevestiging van missionaire dienaren des Woords en voor bevestiging van dienaren des Woords) wijst prof. Van Bruggen erop dat de Statenvertaling spreekt over de gemeente Gods, die Hij „door zijn eigen bloed” verworven heeft, terwijl de Nieuwe Vertaling leest: „door het bloed van zijn Eigene”. „Dogmatisch”, aldus prof. Van Bruggen, „is het verschil van belang. In de NVert. blijft onduidelijk of „de Eigene” ook God is, terwijl in de StV. duidelijk is dat de gemeente de gemeente is van Jezus Die Zelf God is en die zo de gemeente door zijn eigen bloed heeft gekocht..... De StV wordt gesteund door verreweg de meeste handschriften en door de kerkvaders. Bovendien kan door de NVert. gevolgde Griekse variant ook nog met meer recht vertaald worden zoals de StV luidt dan zoals de NVert luidt’.

Nu is prof. Van Bruggen toe te stemmen dat - aangenomen de juistheid van zijn tekstkritische opmerking - het verschil dogmatisch van belang is. Maar uiteraard is het ook een geheel schriftuurlijke gedachte die in de Nieuwe Vertaling ligt uitgedrukt: de gemeente van God is verworven door het bloed van zijn eigen Zoon.

De formulieren waarin Hand. 20, 28 wordt geciteerd weerspreken niet wat in de Statenvertaling lag uitgedrukt, en de te bevestigen dienaren des Woords zullen met hun verbintenis aan de gereformeerde confessie het God-zijn van Jezus Christus ook belijden.

Ten aanzien van 1 Cor. 11, 24 en 29 hebben we met iets soortgelijks te maken. Prof. Van Bruggen schrijft: „De NVert mist enkele uitdrukkingen in deze verzen, die wij nu vanuit de StV tussen haakjes tussenvoegen:

„en zeide: (Neemt eet) dit is mijn lichaam (dat) voor u (gebroken wordt)“.. . „Want wie (onwaardig) eet en drinkt, eet en drinkt tot zijn eigen oordeel, als hij het lichaam (des Heren) niet onderscheidt“.

Al deze woorden tussen haakjes hebben", zo vervolgt prof. Van Bruggen, „de steun van bijna alle handschriften en zij zijn van betekenis voor de liturgie:

1. het breken van het brood blijkt tekenwaarde te hebben en te zien op het lijden en sterven van Christus;
2. de onwaardigheid van sommigen bestaat in het niet onderscheiden van het lichaam des Heren waarvan het brood een teken is“.

Weer aangenomen dat de ontbrekende woorden in de oorspronkelijke tekst gestaan hebben, dan kan opnieuw worden gezegd dat ons Avondmaalsformulier de betekenis daarvan niet ontkent, maar zelfs uitdrukkelijk in de „Onderwijzing" leert: „Ik voed en laaf uw hongerige en dorstige zielen met dit mijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed tot het eeuwige leven. Dit is even zeker als dat dit brood voor uw ogen gebroken en u deze beker gegeven wordt en u tot mijn gedachtenis dit brood eet en uit deze beker drinkt“.

In geen van beide teksten achten wij het daarom noodzakelijk om de Nieuwe Vertaling te corrigeren naar de Statenvertaling. En als het niet nodig is, is het hier ook niet gewenst. Overal elders wordt de Nieuwe Vertaling gevolgd. Dan is het goed deze gedragslijn ook in de vermelde teksten te volgen, zodat verschillen in lezing van de Schrift én van de liturgische formulieren tijdens de eredienst worden vermeden.

Rapport van de werkgroep Oecumenische Belijdenisgeschriften

1. Opdracht

1.1.

De generale synode van Groningen-Zuid 1978 gaf aan de deputaten voor de herziening van het kerkboek o.m. als opdracht: „de belijdenisgeschriften taalkundig te moderniseren, voor zover dit nog niet is geschied, met inachtneming van hetgeen daarover door de synoden is besloten, en met name van het bepaalde in VI. 1.; „(Acta, art. 425, VII.2.a.).

Deputaten ontvingen hiermee dus de opdracht ook de Geloofsbelijdenis van Nicéa en de Geloofsvorm van Athanasius taalkundig te moderniseren.

1.2.

Dezelfde synode was van oordeel: „dat de gewijzigde 'nieuwe tekst' van, de Apostolische Geloofsbelijdenis in zoverre acceptabel is, dat deze de kerken ter toetsing kan worden aangeboden;" (Acta, art. 425, V.5.), en ze gaf deputaten als opdracht: „de reeds ingezonden en nog in te zenden opmerkingen vanuit de kerken in hun arbeid te betrekken;" (Acta, art. 425, VII.2.g.). Deputaten moesten dus ook de ingezonden opmerkingen die de Apostolische Geloofsbelijdenis betroffen, overwegen en eventueel naar aanleiding daarvan voorstellen doen.

1.3.

Verder ontvingen deputaten de opdracht: „ .....een lijst van Schriftplaatsen bij de antwoorden van de Heidelbergse Catechismus ter vaststelling aan de eerstvolgende generale synode aan te bieden;" (Acta, art. 425, V11.2.c.).

1.4.

Ook verstrekte de synode aan deputaten de opdracht: „in overleg met de overige deputaten inzake de herziening van het kerkboek een voorstel te doen inzake de volgorde van de onderdelen van het kerkboek;" (Acta, art. 426, V.6.f.).

1.5.

Binnen het deputaatschap voor de herziening van het kerkboek werd de werkgroep Oecumenische Belijdenisgeschriften belast met de uitvoering van de onder 1.1.-3. vermelde opdrachten, terwijl zij de uitvoering van de opdracht onder 1.4. moest voorbereiden.

2. Samenstelling en taakverdeling

2.1.

De werkgroep werd gevormd door ds. M. J. C. Blok, drs. P. Deddens, ds. A. P. van Dijk, die optrad als voorzitter-rapporteur, en K. O. Meijer.

2.2.

Binnen de werkgroep werd ds. Van Dijk belast met de vervaardiging van de concepten inzake de Oecumenische Belijdenisgeschriften, drs. Deddens met die van de concept-lijst Schriftplaatsen Heidelbergse Catechismus en ds. Blok met die van het voorstel over de volgorde van de onderdelen van het kerkboek. Br. Meijer controleerde m.n. als neerlandicus het werk van de andere -ommissieleden.

3. Vergaderingen

3.1.

De werkgroep heeft in totaal acht keer vergaderd, altijd in Amersfoort, nl. op 13 dec. 1978, 7 maart, 16 mei, 14 aug., 9 okt. 1979, 15 jan., 25 maart en 6 mei 1980.

3.2.

In de eerste vergadering vond de onderlinge taakverdeling plaats (zie 2.2.). Ook werden enkele principiële beslissingen genomen, speciaal over de vraag, van welke grondtekst zou worden uitgegaan bij de taalkundige modernisering van de Oecumenische Belijdenisgeschriften. Tevens werd besloten te onderzoeken, of er voorlopige resultaten beschikbaar waren van het werk van vorige deputaatschappen wat de Schriftplaatsen bij de Catechismus betreft.

3.3.

In de in 1979 gehouden vergaderingen werd vooral veel aandacht besteed aan de vaststelling van de concepten inz. de Geloofsbelijdenis van Nicéa en de Geloofsbelijdenis van Athanasius. Drs. J. A. Meijer heeft de vergadering van 9 oktober bijgewoond om te adviseren bij problemen die met de vertaling van de grondtekst samenhangen. Omdat gebleken was, dat er geen werkresultaten van vroegere deputaatschappen beschikbaar waren wat de Schriftplaatsen bij de Catechismus betreft, werd de gedragslijn bij het maken van een lijst met Schriftplaatsen vastgesteld.

3.4.

De vergaderingen in 1980 stonden in het teken van de afronding van de werkzaamheden. Aan de hand van een intern rapport werd een standpunt bepaald ten aanzien van uit de kerken ontvangen opmerkingen over het Apostolicum: De definitieve concepten werden vastgesteld.

4. Besluit

Deputaten van de werkgroep Oecumenische Belijdenisgeschriften bieden hierbij het resultaat van hun arbeid aan de synode aan. Zij zijn dankbaar, dat de HERE hun de kracht en de gelegenheid gaf hun werk te doen, steeds in broederlijke harmonie. Zij hopen, dat hun werk eraan dienstbaar mag zijn, dat de kerk volhardt bij het geloof dat eens voor altijd aan de heiligen is overgeleverd.

Namens de desbetreffende deputaten,
A. P. van Dijk, rapporteur

APOSTOLISCHE GELOOFSBELIJDENIS

Wat het Apostolicum betreft hebben deputaten opmerkingen en wijzigingsvoorstellen ontvangen van negen kerken (Beverwijk; De Bilt/Bilthoven; Dokkum; Groningen-Oost; Kralingse Veer/ Krimpen a. d. IJssel; Leusden; Neede; Zuidlaren; Zutphen) en van twee kerkleden (G. W. Grimmerink; Kl. de Vries). Het zou te ver voeren al deze opmerkingen en voorstellen in dit rapport de revue te laten passeren en van commentaar te voorzien. Uit hetgeen volgt, moge blijken dat deputaten ze wel alle serieus hebben overwogen.

Deputaten zijn van mening dat niet aan de tekst van het Apostolicum mag worden gesleuteld in die zin, dat de voor te stellen tekst niet meer een verantwoorde vertaling zou zijn van de algemeen aanvaarde Latijnse tekst. Als enige uitzondering kan hier gelden de toevoeging **Christelijke bij kerk** in art. 9, omdat deze toevoeging al sinds eeuwen in de kerken is ingeburgerd. Daarom kan niet worden ingegaan op voorstellen, die een verplaatsing of ingrijpende herformulering beogen van **neergedaald in de hel**. Ook de verplaatsing van de komma achter **Pontius Pilatus** naar achter geleden is een ongeoorloofde ingreep in de tekst.

De constructie van de zin die gevormd wordt door het tweede deel van Apostolicum (de art. 2-7), heeft verschillende reacties opgeroepen. Deputaten achten de voorgestelde veranderingen op één na geen verbeteringen. Die ene uitzondering betreft het woordje **is voor neergedaald in de hel**. De herhaling van het hulpwerkwoord is niet nodig. Zij doet zelfs afbreuk aan de massieve opsomming waardoor dit tweede deel wordt gekenmerkt. Mocht de plaatsing van is hier een „concessie" zijn aan de verklaring die de Catechismus geeft van de onderhavige belijdenisuitspraak, dan zou, volgens deputaten, een buitenlandige overweging de vertaling op onjuiste wijze beïnvloeden.

Voor de **vertaling tot in de hel**, die door een kerk is voorgesteld omdat het Latijnse voorzetsel ad een beweging naar een dieptepunt aanduidt, zien deputaten geen aanleiding. Het woord hel zelf spreekt reeds van een dieptepunt. Ook behoeft de gedachte aan een- voorbijgaand- verblijf in de hel niet te worden afgesneden.

Het gebruik van de lidwoorden in de art. 9-12 heeft veel reacties opgeroepen. Deputaten menen, dat **gemeenschap der heiligen** zozeer een vaste term is, dat het geen aanbeveling verdient de oude tweedenaamsvorm te veranderen in van de.

Naar het oordeel van deputaten is terecht bezwaar ingebracht tegen de inconsequentie, dat bij kerk het bepalend lidwoord wordt gebruikt, terwijl bij **vergeving, wederopstanding en eeuwig leven** geen lidwoord, resp. het onbepaald lidwoord, wordt gevonden. Deputaten kunnen zich verenigen met de kritiek die door één van de kerken wordt geoefend op de argumentatie van de door de g.s. van Kampen benoemde deputaten nl. dat het bepalend lidwoord voor kerk meer gewenst is dan het onbepaalde lidwoord, omdat de minder zwevend is. Dezelfde deputaten achtten echter het bepalend lidwoord voor vergiving enz. iets te objectiverend. Deze argumentatie is echter zeer subjectief. Men kan met evenveel recht stellen, dat de voor kerk „iets te objectiverend" is, en dat **de voor vergiving** enz. „minder zwevend" is.

Er moet volgens deputaten in de art. 9-12 wat het gebruik van de lidwoorden betreft, in de vertaling één lijn getrokken worden. En dan kiezen zij voor de lijn: indien mogelijk geen lidwoord gebruiken; als het gebruik van een lidwoord onvermijdelijk is, dan het onbepaalde lidwoord. Verschillende Griekse belijdenisgeschriften kennen bij **kerk, opstanding, eeuwig leven** geen bepalend lidwoord. Men vindt daar dan of het telwoord één of helemaal geen lidwoord. Het telwoord één tendeert meer naar ons onbepaald lidwoord dan naar het bepalend lidwoord. Daarom stellen deputaten voor terug te keren naar het gebruik van het onbepaald lidwoord voor kerk.

Het is opvallend dat in de door de g. s. van Groningen-Zuid vastgestelde tekst van het Apostolicum in art. 5 gezegd wordt **opgestaan, als vertaling van resurrexit**, terwijl in art. 11 **resurrectio** weergegeven wordt met **wederopstanding**. Het verdient aanbeveling deze incongruentie ongedaan te maken. De Griekse woorden waarvan de bovengenoemde Latijnse woorden een vertaling zijn, worden in onze bijbelvertaling- terecht- weergegeven met **is opgestaan en opstanding**. Daarom geven deputaten er de voorkeur aan in art. 11 te spreken van **opstanding** in plaats van **wederopstanding**.

Resumerend stellen deputaten de volgende drie wijzigingen voor in de door de g. s. van GroningenZuid aanvaarde tekst van het Apostolicum:

1. in art. 4 **is voor neergedaald** weglaten;
2. in art. 9 **de voor heilige, algemene, christelijke kerk** vervangen door **een**;
3. in art. 11 **wederopstanding** vervangen door **opstanding**.

GELOFSBELIJDENIS VAN NICÉA

Ik geloof in één God, de almachtige Vader, Schepper van de hemel en de aarde, van alle zichtbare en onzichtbare dingen.

En in één Here Jezus Christus, de eniggeboren Zoon van God, geboren uit de Vader voor alle eeuwen, God uit God, licht uit licht, waarachtig God uit waarachtig God; geboren, niet geschapen, van hetzelfde wezen als de Vader, en door Hem zijn alle dingen geworden.

Terwille van ons mensen en van onze zaligheid is Hij neergedaald uit de hemelen en vlees geworden door de Heilige Geest uit de maagd Maria en is een mens geworden. Hij is ook voor ons gekruisigd onder Pontius Pilatus, heeft geleden en is begraven. En op de derde dag is Hij opgestaan overeenkomstig de Schriften. Hij is opgevaren naar de hemel, zit aan de rechterhand van de Vader en zal in heerlijkheid weerkomen om te oordelen de levenden en de doden, en zijn rijk zal geen einde hebben.

Ik geloof in de Heilige Geest die Here is en levend maakt, die van de Vader en de Zoon uitgaat, die samen met de Vader en de Zoon aanbeden en verheerlijkt wordt, die gesproken heeft door de profeten.

Ik geloof één heilige, algemene en apostolische kerk.

Ik belijd één doop tot vergiving van de zonden.

En ik verwacht de opstanding van de doden en het leven van de komende eeuw. Amen.

Toelichting bij de voorgestelde vertaling van de Geloofsbelijdenis van Nicéa

1. De als uitgangspunt genomen tekst

Deputaten zijn uitgegaan van de tekstvorm waarin de Geloofsbelijdenis van Nicéa in de kerk van het Westen is aanvaard, d.w.z. de Latijnse liturgische tekst, die ook te vinden is in het Missale Romanum. Deze tekst ligt ook ten grondslag aan de belijdenis van Nicéa zoals zij tot nu toe in ons kerkboek voorkomt. De opstellers van de N.G.B. moeten het Nicaenum in deze vorm bedoeld hebben in art. 9.

Uitgaan van de oorspronkelijke Griekse tekst, zoals de Commissie Dankbaar doet, is zeer bezwaarlijk. Dan zou men eigenlijk ook het „filioque”, d.w.z. dat de Heilige Geest ook uitgaat van de Zoon, weg moeten laten.

Deputaten hebben alleen dan van de Griekse tekst gebruik gemaakt, als de Latijnse tekst verschillende vertalingen toestond, om zo tot een keuze te komen.

2. Opschrift

Deputaten geven de voorkeur aan het opschrift: Geloofsbelijdenis van Nicéa. Dit is de sinds eeuwen gangbare benaming. De wetenschappelijk meest verantwoorde benaming is omstreden („Geloofsbelijdenis van Constantinopel“?) Een opschrift als „Geloofsbelijdenis genoemd naar de kerkvergadering van Nicéa” zou een nadere toelichting vragen.

3. Indeling .

Deputaten bevelen een duidelijke typografische indeling van deze belijdenis aan. Zij hebben getracht deze reeds in de voorgestelde tekst te verwezenlijken.

4. Opmerkingen bij de voorgestelde tekst

R4 en 9. Uit stilistische overwegingen is het voegwoord „et” (en) weggelaten in R.4., (voor „geboren”) en in R.9 (voor „opgevaren”).

R.5. Voor de vertaling: „en door Hem zijn alle dingen geworden” (dus niet: „gemaakt” of: „geschapen”) is gekozen in aansluiting bij de Griekse tekst van het Nicaenum en bij de vertaling van het N.B.G. van Joh. 1 : 3. Gebruik van het betrekking.vnw. („door wie”) zou~onduidelijk maken dat hier iets gezegd wordt van de Zoon.

R.12 en 15. Moeite geeft in deze regels het ontbreken van het woord „credo” („ik geloof”), vooral als deze belijdenis in de eredienst wordt voorgelezen. Door het voegwoord „et” („en”) wordt de uitspraak „ik geloof” uit R.I. in de gedachten teruggeroepen.

Deputaten menen daarom, dat het verantwoord is „et” te vertalen met: „ik geloof”. Door deze woorden cursief te drukken wordt aangegeven, dat het hier om een vrij weergave gaat.

R17 en 4. Gekozen is voor „eeuw” als vertaling van „saeculum”. „Eeuw” is een bekend Bijbels woord. De Commissie Dankbaar, die niet met „eeuw” wilde vertalen, moest verschillende woorden („tijd” en „wereld”) gebruiken.

Deputaten achten „komende” mooier dan „toekomstende”, al heeft de vertaling van het N.B.G. meestal „toekomstende”.

GELOOFSBELIJDENIS VAN ATHANASIUS

1/2	Al wie behouden wil worden, moet voor alles het algemeen geloof vasthouden; als iemand het niet volledig en ongeschonden bewaart, zal hij ongetwijfeld voor eeuwig verloren gaan.
3	Het algemeen geloof nu is dit, dat wij de enige God in de Drieheid en de Drieheid in de
4/5	eenheid vereren, zonder de Personen te vermengen of het wezen te delen. Want een andere is de Persoon van de Vader, een andere die van de Zoon en een andere die van de
6	Heilige Geest maar de Vader en de Zoon en de Heilige Geest hebben één goddelijkheid, gelijke heerlijkheid, dezelfde eeuwige majesteit.
7/8	Zodanig als de Vader is, zo is de Zoon, zo is de Heilige Geest. Ongeschapen is de Vader,
9	ongeschapen de Zoon ongeschapen de Heilige Geest; oneindig is de Vader, oneindig de
10	Zoon, oneindig de Heilige Geest; eeuwig is de Vader, eeuwig de Zoon, eeuwig de

11/12 Heilige Geest. En toch zijn zij niet drie eeuwigen, maar één eeuwige; zoals zij niet drie ongeschapenen of drie oneindigen zijn, maar één ongeschapene en één oneindige.

13/14 Evenzo is de Vader almachtig, de Zoon almachtig, de Heilige Geest almachtig; en toch zijn zij niet drie almachtigen, maar één almachtige. Zo ook is de Vader God, de Zoon

15 God, de Heilige Geest God; en toch zijn zij niet drie Goden, maar één God. Zo is de

16/17 Vader Here, de Zoon Here, de Heilige Geest Here; en toch zijn zij niet drie Heren, maar

18 één Here. Want zoals de christelijke waarheid ons noodzaakt elke Persoon afzonderlijk

19 als God en als Here te belijden, zo belet de katholieke religie ons van drie Goden of Heren te

20 spreken.

21/22 De Vader is door niemand gemaakt of geschapen of voortgebracht. De Zoon is door de

23 Vader alleen, niet gemaakt of geschapen, maar voortgebracht. De Heilige Geest is door de

24 Vader en de Zoon niet gemaakt of geschapen of voortgebracht, maar Hij gaat van hen

25 uit. Eén Vader dus, niet drie Vaders; één Zoon, niet drie Zonen; één Heilige Geest, niet

26 drie Heilige Geesten. En in deze Drieëenheid is niets eerder of later, niets groter of

27 kleiner, maar alle drie Personen zijn aan elkaar gelijk in eeuwigheid en in

28 hoedanigheden. Daarom moet, zoals reeds gezegd werd, in alle opzichten zowel de eenheid in

29 de Drieheid als de Drieheid in de eenheid vereerd worden.

30 Wie dus behouden wil worden, moet deze overtuiging hebben aangaande de Drieëenheid.

31 Maar het is voor zijn eeuwig behoud noodzakelijk, dat hij ook de vleeswording van onze

32 Here Jezus Christus oprecht gelooft. Het rechte geloof nu is, dat wij geloven en belijden,

33 dat onze Here Jezus Christus, Gods Zoon, God en mens is. God is Hij uit het wezen van de

34 Vader, voortgebracht voor de tijden en mens is Hij uit het wezen van zijn moeder,

35 geboren in de tijd, volkomen God (en) volkomen mens, met een redelijke ziel en

36 menselijk vlees; gelijk aan de Vader naar zijn goddelijke natuur, minder dan de Vader

37 naar zijn menselijke natuur. En hoewel Hij God en mens is, is Hij toch niet twee maar

38 één Christus. Eén is Hij, echter niet doordat zijn goddelijke natuur in vlees veranderde,

39 maar doordat Hij als God de menselijke natuur aannam. Eén is Hij, volstrekt niet door

40 vermenging van naturen, maar door eenheid van Persoon. Want zoals een redelijke ziel en het

41 vlees één mens zijn, zo zijn God en mens één Christus.

Hij heeft geleden voor ons behoud, is neergedaald in de hel en op de derde dag opgestaan uit de doden. Hij is opgevaren naar de hemelen, zit aan de rechterhand van God, de almachtige Vader, en zal vandaar komen om te oordelen de levenden en de doden. Bij zijn komst zullen alle mensen opstaan met hun lichaam en zij zullen rekenschap afleggen van hun daden. En zij die het goede gedaan hebben, zullen het eeuwige leven ingaan, maar zij die het kwade gedaan hebben, het eeuwige vuur.

Dit is het algemeen geloof. Wie dit niet oprecht en standvastig gelooft, zal niet behouden kunnen worden.

Toelichting bij de voorgestelde vertaling van de **Geloofsbelijdenis van Athanasius**

1. De als uitgangspunt genomen tekst

Voor de taalkundige modernisering zijn deputaten uitgegaan niet van de bestaande Nederlandse tekst, maar van de Latijnse tekst.

Nauwkeuriger gezegd: de zgn. liturgische tekst. Zij hebben dus niet willen uitgaan van een tekstcritisch gereconstrueerde tekst, zoals bijvoorbeeld die, welke gevonden wordt in het boek **Credo** van prof. dr. L. Doekes, pag. 30-32, en die ook voorkomt bij J. N. D. Kelly, **The Athanasian Creed**.

De verschillen tussen deze beide teksten zijn overigens zeer gering.

Deputaten kozen voor de liturgische tekst, omdat zij de in de kerk aanvaarde tekst van het Athanasianum is. Wij mogen aannemen, dat deze tekst ook de opstellers van de N.G.B. voor ogen heeft gestaan, toen zij in art. 9 schreven, dat wij ook de geloofssom van Athanasius gaarne aanvaardden.

2. Het opschrift

Deputaten geven er de voorkeur aan te spreken van de Geloofsbelijdenis en niet van de Geloofsvorm van Athanasius. Aan het ongebruikelijke woord „vorm" kan in dit verband geen bijzondere betekenis worden toegekend als onderscheiden van „belijdenis".

Een benaming als „Geloofsbelijdenis genoemd naar Athanasius" (zo de Commissie Dankbaar) vraagt weer een nadere toelichting. Ook in de herziene deputatentekst van de N.G.B. (GroningenZuid 1978) wordt in art. 9 gesproken van geloofsbelijdenissen.

3. De vers indeling

De indeling van het Athanasianum in verzen geschiedt verschillend.

In de oude tekst vinden we 44 verzen. De Commissie Dankbaar komt tot 40 verzen. En Kelly/Doekes tot 42; zo ook Deizinger **Enchiridion Symbolorum**, 32 ed., 1963. Deputaten hebben deze laatste versindeling aangehouden.

4. Opmerkingen bij de voorgestelde tekst

Vs. 1 De vertaling van „catholicam fidem" was moeilijk. Omdat „algemeen geloof" waarschijnlijk minder aanleiding geeft tot misverstand dan „katholiek geloof" is daarvoor gekozen. De synode van GroningenZuid koos ook voor „algemene" i.p.v. „katholieke" bij „kerk" in het Apostolicum. Dezelfde keus hebben deputaten gemaakt in vs. 3 en vs. 42; echter niet in vs. 20.

Vs. 20 De term „algemene religie" kan gemakkelijk de gedachte wekken van een aan alle mensen eigen religieus besef. Daarom is hier gekozen voor de vertaling „katholieke".

Uit stilistische overwegingen gaven deputaten hier de voorkeur aan een actieve zinsconstructie ter vertaling van een passieve constructie.

Vs. 21-23 Deze verzen hebben bij de vertaling de grootste problemen opgeleverd. Dit hing samen met de tweeledige betekenis van de Latijnse prepositie „a". Zij is nl. zowel de aanduiding van de oorsprong als die van de handelende persoon. Daarom kon in het Latijn tegelijk gezegd worden: aan Wie elk van de Personen zijn bestaan ontleent en: op welke wijze elke Persoon er is door de desbetreffende Persoon of Personen. De formulering werd nog ingewikkelder, doordat, althans bij de passages over de Zoon en over de Heilige Geest, de positieve uitspraak wordt onderbroken door enkele ontkennende uitspraken. Deputaten hebben tenslotte gekozen voor de weergave die geboden wordt door de Commissie Dankbaar.

Vs. 27 De vertaling van het woordje „supra" (letterlijk: „boven") zit eigenlijk al in het woordje „reeds"; daarom is het niet apart vertaald.

„Per omnia" behoeft niet met „alom" vertaald te worden zoals in de tot nu toe gebruikte vertaling gebeurt. Deze zinswending kan in het latere Latijn ook betekenen: „in alle opzichten".

Vs. 31 De vertaling van „substantia" was moeilijk. De Commissie Dankbaar heeft: „natuur". Deputaten hebben een lichte voorkeur voor de vertaling: „wezen".

Vs. 40 Habeo + inf. kan in het latere Latijn gewoon de aanduiding zijn van de toekomstige tijd. „Proprius" heeft hier de waarde van het bezitt. vnw..

Teksten bij de Heidelbergse Catechismus

Bij de samenstelling van de lijst van bewijsplaatsen uit de Heilige Schrift bij de Heidelbergse Catechismus namen deputaten hun uitgangspunt in de lijst, zoals die voorkomt bij de Latijnse editie van dr. H. A. Niemeyer in zijn *Collectio Confessionum*. Vergelijking vond plaats met andere edities zoals die van M. E. Vinke: *Libri Symbolici*, M. A. Gooszen: *De Heidelbergse Catechismus*, E. F. K. Muller: *Bekennnisschriften und Kirchenordnungen*, J. N. Bakhuizen van den Brink: *De Nederlandsche Belijdenisgeschriften*. Ook werd gebruik gemaakt van de editie A.

Kuyper (die teruggaat op het werk van F. L. Rutgers) en die van F. W. Grosheide (uitgave Jongbloed, Leeuwarden 1951). Waar nodig maakten deputaten een keus. Verwijzing naar de apocriefe boeken werd nagelaten. Deputaten meenden dat het te ver zou gaan buiten aanwezige tekstenlijsten met eigen aanvullingen te komen. Wel hebben zij zich soms afgevraagd waarom bepaalde teksten niet genoemd werden. Waarom werd bijv. bij antwoord 40 niet verwezen naar Rom. 5 : 10 en Mt. 20 : 28, bij antwoord 41 niet naar Mk. 15 : 44-46 en 1 Kor. 15 : 3, bij antwoord 49 niet naar Hebr. 7 : 25. Uiteraard zijn zulke vragen te vermeerderen. Maar deputaten hebben daarvan afgezien.

Deputaten vragen aandacht voor het feit, dat de verwijzingen bij de eerste edities van de Catechismus enkel de hoofdstukken van de bijbelboeken aangaven. De verwijzing naar de verzen komt pas bij de Latijnse edities voor. Wanneer daarom bijv. bij antwoord 54 verwezen wordt naar 1 Petr. 1 : 20 21 hoeft dat niet uit te sluiten dat mede gedacht werd aan 1 Petr. 1 : 2, en bij datzelfde antwoord kan bij de verwijzing naar 1 Joh. 2 : 19 mede betrokken worden 1 Joh. 2 : 24, 25.

Bij de samenstelling van deze lijst was de definitieve tekst in modern Nederlands nog niet gereed. Pas wanneer deze tekst definitief is, zullen de tekstverwijzingen aangebracht kunnen worden in aangepaste volgorde.

Verder dient bij de beoordeling van deze lijst van bewijzplaatsen bedacht te worden, dat geen kerkelijke vergadering er ooit officiële kerkelijke goedkeuring aan verleend heeft.

Kennelijk was hij niet bedoeld als handboei bij de Schriftuitleg, maar als handreiking bij het gebruiken van de confessie. Moge hij daartoe in de toekomst ook dienstbaar zijn!

Teksten Heidelbergse Catechismus

Zondag 1	Vr./antw. 1	1 Cor. 6 : 19, 20; 1 Thess. 5 : 9, 10; Rom. 14 : 7, 8, 9; 1 Cor. 3 : 22, 23; Tit. 2 : 14; 1 Petr. 1 : 18, 19; 1 Joh. 1 : 7; 1 Joh. 2 : 1, 2, 12; 1 Joh. 3 : 8; Hebr. 2 : 14, 15; Joh. 8 34, 35, 36; Joh. 6 : 38, 39, 40; Joh. 10 : 27, 28, 29, 30; 2 Thess. 3 3; 1 Petr. 1 : 5; Matt. 10: 29, 30, 31; Luc. 21 : 18, 19; Rom. 8 : 28; 2 Cor. 1 : 21, 22; 2 Cor. 5 : 5; Ef. 1 : 13, 14; Rom. 8 : 15, 16; Rom. 8 14; 1 Joh. 3 : 3.
Zondag 1	Vr./antw. 2 : 8;	Luc. 24 : 46, 47; 1 Cor. 6 : 11; Tit. 3 : 3-7; Matt. 11 : 28, 29, 30; Ef.5 Joh. 9 : 41; Matt. 9 : 12; Rom. 3 : 10; 1 Joh. 1 : 9 10; Joh. 17 3; Hand. 4 : 12 en 10 : 43; Ef. 5 : 8, 9, 10, 11; Ps. 50 : 14, 15; Ps. 116 : 12, 13; Matt. 5 : 10, 16; 1 Petr. 2 : 9, 10, 12; Rom. 6 : 11, 12, 13, 14; 2 Tim. 2 : 15, 16.
Zondag 2	Vr./antw. Vr./antw. 4 Vr./antw. 5	3 Rom 3 : 20. Luc. 10 : 27; Deut. 6 : 5; Lev. 19 : 18; Marc. 12 : 30. Rom. 3 : 10, 12, 13, 20 23; 1 Joh. 1 : 8, 10; Rom. 8 : 7; Ef. 2 : 3; Tit. 3 : 3; Gen. 6 : 5 en 8 : 21; Jer. 17 : 9; Rom. 7 : 23.
Zondag 3	Vr./antw. 6 Vr./antw. 7 Vr./antw. 8	Gen. 1 : 31; Gen. 1 : 26, 27; Col. 3 : 9 10; Ef. 4 : 24; 2 Cor. 3 : 18. Gen. 3; Rom. 5 : 12, 18, 19; Ps. 51 : 7; Gen. 5 : 3. Gen. 6 : 5, 6; Gen. 8 : 21; Job 14 : 4; Job 15 : 14, 15; Job 15 : 35; Jes. 53 : 6; Joh. 3 : 6; Joh. 3 : 3, 5; 1 Cor. 12 : 3; 2 Cor. 3 : 5.
Zondag 4	Vr./antw. 9 Vr./antw. 10 6. Vr./antw. 11	Ef. 4 : 24; Gen. 3 : 13; 1 Tim. 2 : 13, 14; Gen. 3 : 6; Rom. 5 : 12. Gen. 2 : 17; Rom. 5 : 12; Hebr. 9 : 27; Deut. 27 : 26; Gal. 3 : 10; Ps. 50 : 21 en 5 : 6; Nah. 1 : 2; Ex. 20 : 5 en 34 : 7; Rom. 1 : 18; Ef. 5 : Ex. 34 : 6, 7; 20 : 6; Ex. 20 : 5; 23 : 7 en 34 : 7; Ps. 5 : 5, 6; 2 Cor. 6 14-16; Ps. 7 : 10; Nah. 1 : 2, 3.
Zondag 5	Vr./antw. 12 Vr./antw. 13 18 Vr./antw. 14 Vr./antw. 15	Ex. 20 : 5; Gen. 2 : 17; Ex. 23 : 7; Ezech. 18 : 4; Matt. 5 : 26; 2 Thess. 1 : 6; Luc. 16 : 2; Rom. 8 : 3, 4. Job 9 : 2, 3 en 15 : 15, 16 en 4 : 18, 19; Ps. 130: 3; Matt. 6 : 12 en 25 en 16 : 26. Hebr. 2 : 14-18; Ps. 130: 3; Ezech. 18 : 4; Gen. 3 : 17; Jes. 53 : 11; 2 Cor. 5 : 14, 15, 16; Hebr. 7 : 15-17, 26; Jes. 7 : 14; 9 : 5; Rom. 8 3, 4; Luc. 11 : 22.
Zondag 6	Vr./antw. 16	Rom. 5 : 12-15; 1 Petr. 3 : 18; Jes. 53 : 3, 4, 5; Ezech. 18 : 4, 20; 1 Cor. 15 : 21; Hebr. 2 : 14-16; Jer. 33 : 15; Ps. 49 : 8.
Zondag 6	Vr./antw. 17	Jes. 54 : 8; Hand. 2 : 24; 1 Petr. 3 : 18; Jes. 9 : 5 en Deut. 4 : 24; Nah. 1 : 6; Ps. 130: 3; Jes. 53 : 4, 11; 1 Joh. 1 : 2; 1 Joh. 4: 9; Hand.

		20 : 28; Joh. 3 : 16; Jes. 53 : 5, 11.
	Vr./antw. 18	1 Joh. 5 : 20; Rom. 9 : 5; 8 : 3; Gal. 4 : 4; Jes. 9 : 6; Jer. 23 : 6; Mal. 3 : 1; Luc. 1 : 42 en 2 : 6, 7; Rom. 1 : 3; 9 : 5; Phil. 2 : 7; Hebr. 2 :
14,		16 en 4 : 15; Jes. 53 : 9, 11; Jer. 23 : 5; Luc. 1 : 35; Joh. 8 : 46;
Hebr.		4 : 15 en 7 : 26; 1 Petr. 1 : 19 en 2 : 22 en 3 : 18; 1 Tim. 2 : 5; Matt.
1		23; Jes. 7 : 14; 1 Tim. 3 : 16; Luc. 2 : 11; Joh. 14 : 6; Hebr. 2 : 9; 1 Cor. 1 : 30.
	Vr./antw. 19	Gen. 3 : 15; Gen. 22 : 18 en 12 : 3 en 49 : 10, 11 en 26 : 4; Rom. 1 1, 2, 3, 4; Hebr. 1 : 1, 2; Hand. 3 : 22, 23, 24; 10: 43; Jes. 53; 42: 1, 2, 3, 4; 43:25; 49:5, 6, 22, 23; Jer. 23 : 5, 6; 31 : 32, 33; 32:39, 40 41; Micha 7:18-20; Joh. 5 : 46; Hebr. 10 : 1, 7; Col. 2 : 7; Rom. 10 4; Gal. 4 : 4, 5; 3 : 24, 25; Hebr. 13 : 8; Col. 2 : 17.
Zondag 7	Vr./antw. 20	Joh. 1 : 12 13 en 3 : 16, 18, 36; Jes. 53 : 11; Ps. 2 : 12; Rom. 11 20; Hebr. 4 : 2, 3; 5 : 9; 10 : 39; 11 : 6; Matt. 7 : 14; 22 : 14; Marc. 16 : 16; Rom. 3 : 22.
	Vr./antw. 21	Hebr. 11 : 1 2, 3 4 7; Jac. 2 : 19, 20; Rom. 4: 16-21; 5 : 1; 10: 10; Luc. 1 : 68; 2 : 14, 29, 30; Ef. 3 : 12; Hebr. 4 : 16; Jac. 1 : 6; Matt. 16 : 17; Joh. 3 : 5; Gal. 5 : 22; Filip. 1 : 19, 29; 2 Cor. 4 : 13; Joh. 6 29; Ef. 2 : 8; Hand. 6 : 14; Rom. 1 : 16; 10 : 17; 1 Cor. 1 : 21; Marc. 16 : 15; Hand. 10 : 44; 16 : 14; Hab. 2 : 4; Rom. 1 : 17; Gal. 3 : 11; Hebr. 10 : 10 38; Matt. 9 : 2; Ef. 2 : 7-9; Rom. 5 : 1; Gal. 2 : 16; Rom. 3 : 24-26; Luc. 1 : 70-78; Joh. 20 : 31; Hand. 10 : 43; Rom. 5 19.
	Vr./antw. 22	Joh. 20 ; 31; Matt. 28 : 19, 20; Marc. 1 : 15.
	Vr./antw. 23	
Zondag 8	Vr./antw. 24	
	Vr./antw. 25	Deut. 6 : 4; Ef. 4 : 5 6; Jes. 44 : 6; 45 : 5; 1 Cor. 8 : 4, 6; Jes. 61 : 1; Luc. 4 : 18; Ps. 110: 1; Matt. 3 : 16, 17; 28 : 19; Joh. 14 : 26; 15 26; Tit. 3 : 5, 6; Ef. 2 : 18; 2 Cor. 13 : 13; Gal. 4 : 6; Gen. 1 : 2, 3; Ps. 33:6.
Zondag 9	Vr./antw. 26	Ps. 33 : 6; Gen. 1; Job 33 : 4; Job 38 en 39; Ps. 36; Hand. 4 : 24; 14 15; Ex. 20 : 1 I; Jes. 45 : 7; Joh. 1 : 3; Ps. 104: 2-5; 27-30; Ps. 115 3; Matt. 10: 29, 30; Hebr. 1 : 3; Rom. 11 : 36; Ef. 1 : 11; Joh. 1 : 12 Rom. 8 : 15; Gal. 4 : 5-7; Ef. 1 : 5; Ps. 55 : 23; Matt. 6 : 25, 26; Luc. 12 : 22-24; Rom. 8 : 28; Jes. 46 : 4; Rom. 8 : 38, 39; Rom. 10 : 12; Matt. 6 : 32, 33; Matt. 7 : 9-11.
Zondag 10	Vr./antw. 27	Matt. 17 : 27; Hand. 17 : 25-28; Ps. 94 : 9, 10; Jes. 29 : 15, 16; Ezech. 8 : 12; Jer. 23 : 23, 24; Hebr. 1 : 2, 3; Jer. 5 : 23, 24; Hand. 14 : 17; Joh. 9 : 3; Spr. 22 : 2; Matt. 10 : 29; Spr. 16 : 33.
	Vr./antw. 28	Rom. 5 : 3, 4; Jac. 1 : 3; Job 1 : 21, 22; Ps. 39 : 10; Deut. 8 : 10; 1 Thess. 5 : 18; Rom. 5 : 4-6; Ps. 55 : 23; Rom. 8 : 38, 39; Job 1 12; 2 : 6; Spr. 21 : 1; Hand. 17 : 25-28.
Zondag 11	Vr./antw. 29	Matt. 1 : 21; Hebr. 7 : 24, 25; Hand. 4:11; 12; Joh. 15:4; 1 Tim. 2 5; Jes. 43 : 11; 1 Joh. 5 : 11.
	Vr./antw. 30	1 Cor. 1 : 13, 30 ,31; Gal. 5 : 4; Hebr. 12 : 2; Jes. 9 : 6; Col. 1 : 19, 20; Col. 2 : 10; Joh. 1 : 16; Jes. 43 : 11, 25; 1 Joh. 1 : 17.
Zondag 12	Vr./antw. 31	Ps. 45 : 8; Hebr. 1 : 9; Deut. 18 : 15; Hand. 3 : 22; 7 : 37; Jes. 61 1; Luc. 4 : 18; Jes. 55 : 4; Joh. 1 : 18; Joh. 15 : 15; Matt. 11 : 27; Ps. 110: 4; Hebr. 7 : 21; 10 : 12, 14; 9 : 12, 14, 28; Rom. 8 : 34; Rom. 5

		9, 10; Hebr. 9 : 24; 1 Joh. 2 : 1; Ps. 2 : 6; Luc. 1 : 33; Zach. 9 : 9; Matt. 21 : 5; Matt. 28 : 18; Joh. 10 : 28; Openb. 12 : 10, 11;
	Vr./antw. 32	Hand. 11 : 25, 26; 1 Cor. 6 : 15; 1 Joh. 2 : 27; Jes. 59 : 21; Joël 2 28; Hand. 2 : 17; Matt. 10 : 32, 33; Rom. 10 : 10; 12:1; Openb. 5 8, 10; 1 Petr. 2 : 5, 9; Ex. 19 : 6; Openb. 1 : 6; 1 Tim. 1 : 18, 19; 1 Petr. 2 : 11; Rom. 6 : 12, 13; Gal. 5 : 16, 17; Ef. 6 : 11; Matt. 25 34; 2 Tim. 2 : 12; Openb. 1 : 6.
Zondag 13	Vr./antw. 33	Joh. 1 : 14, 18; Hebr. 1 : 1, 2; Joh. 3 : 16; 1 Joh. 4 : 9; Rom. 8 : 32; Rom. 8 : 15, 16, 17; Ef. 1 : 5, 6; Joh. 1 : 12; 1 Joh. 1 : 3; Gal. 4 : 6.
	Vr./antw. 34	1 Petr. 1 : 18, 19; 2 : 9; 1 Cor. 6 : 20; 1 Cor. 7 : 32; Ef. 1 : 7; 1 Tim. 2 5, 6; Joh. 20 : 28.
Zondag 14	Vr./antw. 35	1 Joh. 5 : 20; Joh. 1 : 1; 17 : 3-5; Rom. 1 : 3, 4; Col. 1 : 15, 16; Ps. 2 7, 8; Hand. 13 : 33; Hebr. 1 : 5; 5 : 5; Matt. 3 : 17; 17 : 1; Marc. 1 11; Matt. 16 : 16; Luc. 9 : 20; Rom. 9 : 5; Jes. 7 : 14; Matt. 1 : 23; Jes. 9 : 6; 1 Joh. 5 : 20; Joh. 20 : 28; Gal. 4 : 4, 5; Luc. 1 : 31, 42, 43; Joh. 1 : 14; Matt. 1 : 18-20; Luc. 1 : 35; Rom. 1 : 3; Ps. 132: 11; 2 Sam. 7 : 12; Luc. 1 : 32; Hand. 2 : 30, 31; Filip. 2 : 7; Hebr. 2 : 14, 17; Hebr. 4 : 15; 7 : 26, 27.
	Vr./antw. 36	Hebr. 2 : 16-18; Hebr. 7 : 26, 27; 1 Petr. 1 : 18, 19; 3 : 18; 1 Cor. 1 30, 31; Rom. 8 : 3, 4; Jes. 53 : 11; Ps. 32 : 1; Gal. 4 : 4, 5.
Zondag 15	Vr./antw. 37	Jes. 53 : 4; 1 Petr. 2 : 24; 3 : 18; 1 Tim. 2 : 6; Jes. 53 : 10, 12; Ef. 5 2; 1 Cor. 5 : 7; 1 Joh. 2 : 2; 4 : 10; Rom. 3 : 25, 26; Hebr. 9 : 28; 10 14; Gal. 3 : 13; Col. 1 : 13; Hebr. 9 : 12; 1 Petr. 1 : 18, 19; Rom. 3 25; 2 Cor. 5 : 21; Joh. 3 : 16; 6 : 51; Hebr. 9 : 15; 10: 19.
	Vr./antw. 38	Joh. 18 : 38; Matt. 27 : 34; Luc. 23 : 13-15; Joh. 19 : 4; Ps. 69 : 5; Jes. 53 : 4, 5; 2 Cor. 5 : 21; Gal. 3 : 13, 14.
	Vr./antw. 39	Gal. 3 : 13; Deut. 21 : 23.
Zondag 16	Vr./antw. 40	Gen. 2 : 17; Rom. 8 : 3, 4; Filip. 2 : 8; Hebr. 2 : 9, 14, 15.
	Vr./antw. 41	Hand. 13 : 29; Matt. 27 : 59, 60; Luc. 23 : 53; Joh. 19 : 40-42.
	Vr./antw. 42	Filip. 1 : 23; Joh. 5 : 24; Rom. 7 : 24, 25.
	Vr./antw. 43	Rom. 6 : 6; Rom. 6 : 8, 11 12; Rom. 12 : 1.
	Vr./antw. 44	Matt. 26 : 38; 27 : 46; Hebr. 5 : 7; Jes. 53 : 5.
Zondag 17	Vr./antw. 45	Rom. 4 : 25; 1 Petr. 1 : 3; 1 Cor. 15:16-18; Rom. 6 : 4; Col. 3 : 1-3; Ef. 2 : 4-6; Rom. 8 : 11; 1 Cor. 15 : 12-14; 20-22;
Zondag 18	Vr./antw. 46	Hand. 1 : 9; Marc. 16 : 19; Luc. 24 : 51; Hebr. 4 : 14; 7 : 24, 25; 9 24; Rom. 8 : 34; Ef. 4 : 10; Col. 3 : 1; Hand. 1 : 11; Matt. 24 : 30.
	Vr./antw. 47	Matt. 28 : 20; Matt. 26 : 11; Joh. 16 : 28; 17 : 11; Hand. 3 : 21; Hebr. 8 : 4; Joh. 14 : 16-18; Joh. 16 : 13; Matt. 28 : 20; Ef. 4 : 8.
	Vr./antw. 48	Jes. 66 : 1; Hand. 7 : 49; 17 : 27, 28; Jer. 23 : 23, 24; Col. 2 : 9; Joh. 3 : 13; 11 : 15; Matt. 28 : 6.
	Vr./antw. 49	1 Joh. 2 : 1; Rom. 8 : 34; Joh. 14 : 2, 3; 17 : 24; 20 : 17; Ef. 2 : 6; Joh. 14 : 16; 16 : 7; Hand. 2 : 33; 2 Cor. 1 : 22; 5 : 5; Col. 3 : 1; Filip. 3 : 20, 21.
Zondag 19	Vr./antw. 50	Ef. 1 : 20-23; Col. 1 : 18; Matt. 28 : 18; Joh. 5 : 22.
	Vr./antw. 51	Hand. 2 : 33; Ef. 4 : 8, 10-12; Ps. 2 : 9; Ps. 110: 1, 2; Joh. 10 : 28, 29; Ef. 4 : 8.
	Vr./antw. 52	Luc. 21 : 28; Filip. 3 : 20; Rom. 8:23, 24; Tit. 2:13; 1 Thess. 4 : 16; Matt. 25 : 41-43; 2 Thess. 1 : 6, 8, 9; Matt. 25 : 34-36; 2 Thess. 1 7, 10.

Zondag 20	Vr./antw. 53	Gen. 1 : 2; Jes. 48 : 16; 1 Cor. 3 : 6; 6 : i9; Hand. 5 : 3, 4; Matt. 28 19; Gal. 4 : 6; 2 Cor. 1 : 21, 22; Ef. 1 : 13; Gal. 3:14; 1 Petr. 1 : 2; 1 Cor. 6 : 17; Joh. 15 : 26; Hand. 9 : 31; Joh. 14 : 16, 17; 1 Petr. 4 14.
Zondag 21	Vr./antw. 54	Openb. 5 : 9; Rom. 8 : 29, 30; Ef. 1 : 10-14; 1 Petr. 1 : 20, 21; Jes. 59 : 21; Rom. 1 : 16; 10; 14-17; Ef. 5 : 26; Hand. 2 : 42; Ef. 4 : 3-6; Jes. 59 : 21; 1 Cor. 11 : 26; Matt. 16 : 18; Joh. 10 : 28-30; Ps. 129 1-5; 1 Joh. 3 : 14; 19-21; 2 Cor. 13 : 5; Rom. 8 : 10; Ps. 23 : 6; Ps. 71 : 9, 18; 1 Cor. 1 : 8; Joh. 10 ; 28; Rom. 8 : 35-39; 1 Joh. 2 : 19; 1 Petr. 1 : 5.
	Vr./antw. 55	1 Joh. 1 : 3; Rom. 8 : 32; 1 Cor. 12 : 12, 13; 1 Cor. 6:17; 1 Cor. 12: 21; 1 Cor. 13 : 1-7; Filip. 2 : 2-5.
	Vr./antw. 56	1 Joh. 2 : 2; 1 : 7; 2 Cor. 5 : 19, 21; Rom. 7 : 23, 25; Jer. 31 : 34; Micha 7 : 19; Ps. 103 : 3, 4, 10, 12; Joh. 3 : 18; 5 : 24.
Zondag 22	Vr./antw. 57	Luc. 16 : 22; 23 : 43; Filip. 1 : 21, 23; Job 19 : 25-27; 1 Joh. 3 : 2; 1 Cor. 15 : 53, 54; Filip. 3 : 21.
	Vr./antw. 58	Joh. 17 : 3; 2 Cor. 5 : 2, 3; 1 Cor. 2 : 9; Joh. 17 : 24.
Zondag 23	Vr./antw. 59	Hab. 2 : 4; Rom. 1 : 17- Joh. 3 : 36.
	Vr./antw. 60	Rom. 3 : 21-26; 5 : 1, 2; Gal. 2 : 16; Ef. 2 : 8, 9; Vilip. 3 : 9; Rom. 3 9; Rom. 7 : 23; Tit. 3 : 5; Deut. 9 : 6; Ezech. 36 : 22; Rom. 3 : 24; Ef. 2 : 8; 1 Joh. 2 : 2; 1 Joh. 2 : 1; Rom. 4 : 4, 5; 2 Cor. 5 : 19; 2 Cor. 5 21; Rom. 3 : 22; Joh. 3 : 18.
	Vr./antw. 61	1 Cor. 1 : 30; 2 : 2; 1 Joh. 5 : 10.
Zondag 24	Vr./antw. 62	Gal. 3 : 10; Deut. 27 : 26; Jes. 64 : 6.
	Vr./antw.63	Luc. 17: 10.
	Vr./antw. 64	Matt. 7 : 18; Joh. 15 : 5.
Zondag 25	Vr./antw. 65	Ef. 2 : 8; 6 : 23; Joh. 3 : 5; Filip. 1 : 29; Matt. 28 : 19; 1 Petr. 1 : 22, 23.
	Vr./antw. 66	Gen. 17 : 11; Rom. 4 : 11; Deut. 30 : 6; Lev. 6 : 25; Hebr. 9 : 7; 9 24; Ezech. 20 : 12; Jes. 6 : 6, 7; 54 : 9.
	Vr./antw. 67	Rom. 6 : 3; Gal. 3 : 27.
Zondag 26	Vr./antw. 69	Matt. 28 : 19; Marc. 16 : 16; Hand. 2 : 38; Joh. 1 : 33; Matt. 3 : 11; Rom. 6 : 3, 4; Marc. 1 : 4; Luc. 3 : 3.
	Vr./antw. 70	Hebr. 12 : 24; 1 Petr. 1 : 2; Openb. 1 : 5; 7 : 14; Zach. 13 : 1; Ezech. 36 : 25; Joh. 1 : 33; 1 Cor 6 : 11; 12 ; 13; Rom. 6 : 4; Col. 2:11, 12; Ezech. 36 : 26, 27.
Zondag 27	Vr./antw. 72	1 Petr. 3 : 21; Ef. 5 : 26, 27; 1 Joh. 1 : 7; 1 Cor. 6 : 11; Matt. 3 ; 11.
	Vr./antw. 73	Openb. 1 : 5; 7 : 14; 1 Cor. 6 : 11; Marc. 16 : 16; Gal. 3 : 27.
	Vr./antw. 74	Gen. 17 : 7; Matt. 19 : 14; Luc. 1 : 15; Ps. 22 : 11; Jes. 44 : 1-3; Hand. 2 : 39; 10 : 47; Gen. 17 : 14; Col. 2 : 11, 12.
Zondag 28	Vr./antw. 75	Matt. 26 : 26-28; Marc. 14 : 24; Luc. 22 : 19, 20; 1 Cor. 10 : 16, 17; 11 : 23-25; 12 : 13.
	Vr./antw. 76	Joh. 6 : 35, 40-54; Joh. 6 : 55 56; Col. 3 : l; Hand. 3 : 21; 1 : 9-11; 1 Cor. 11 : 26; Ef. 5 : 29, 30; 3 : 16, 17; 1 Cor. 6 : 15, 17, 19; 1 Joh. 3 : 24; 4 : 13; Joh. 14 : 23; Joh. 6 : 57; 15 : 1-6; Ef. 4 : 15, 16.
	Vr./antw. 77	Matt. 26 : 26-28; Marc. 14 : 22-24; Luc. 22 : 19, 20; Ex. 24 : 8; Hebr. 9 : 20; 1 Cor. 13 : 9.
Zondag 29	Vr./antw. 78	Matt. 26 : 29; Ef. 5 : 26; Tit. 3 : 5; 1 Cor. 10 ; 16; 1 Cor. 11 : 26-28; Gen. 17 : 10 11; Ex. 12 : 11,13, 26, 27; 13 : 9; Hand. 7 : 8; Ex. 24:

		8; Lev. 16 : 10; Jes. 6 : 6, 7; Tit. 3 : 5; Hand. 22:16; 1 Petr: 3 : 21; 1 Cor. 10 : 1-4.
	Vr./antw. 79	Joh. 6 : 51, 53-55; 1 Cor. 10 : 16.
Zondag 30	Vr./antw. 80	Hebr. 7 : 26, 27; 9 : 12, 25-28; 10:10, 12-14; Joh. 19 : 30; Matt. 26 : 28; Luc. 22 : 19, 20; 1 Cor. 6 : 17; 10 : 16, 17; 12 : 13; Joh. 20 17; Col. 3 : 1; Hebr. 1 : 3; 8 : 1, 2; Joh. 4 : 21-24; 20 : 17; Luc. 24 51-53; Hand. 7 : 55, 56; Col. 3 : I; Filip. 3 : 20; 1 Thess. 1 : 9, 10; Hebr. 9 : 26; 10 : 12, 14.
	Vr./antw. 81	1 Cor. 11 : 28; 10 : 19-22.
	Vr./antw. 82	1 Cor. 11 : 20, 34; Jes. 1 : 11-15; 66 : 3; Jer. 7 : 21-23; Ps. 50 : 16.
Zondag 31	Vr./antw. 83	Matt. 16 : 18, 19; 18 : 15-18.
	Vr./antw. 84	Joh. 20 : 21-23; Matt. 16 : 19.
	Vr./antw. 85	Rom. 12 : 7-9; 1 Cor. 12 : 28; Matt. 18 : 15-17; 1 Tim. 5 : 17; 2 Thess. 3 : 14, 15; 2 Joh. : 10, 1 I; 1 Cor. 5 : 3-5; 2 Cor 2 : 6-11.
Zondag 32	Vr./antw. 86	Rom. 6 : 13; 12 : 1, 2; 1 Petr. 2 : 5, 9, 10; 1 Cor. 6 : 19, 20; Matt. 5 16; 1 Petr. 2 : 11, 12; 2 Petr. 1 : 10, 11; Matt. 7 : 17, 18; Gal. 5 : 5, 6, 22, 25; 1 Petr. 3 : 1, 2; Matt. 5 : 16; Rom. 14 : 19.
	Vr./antw. 87	1 Cor. 6 : 9, 10; Ef. 5 : 5, 6; 1 Joh. 3 : 14, 15.
Zondag 33	Vr./antw. 88	Rom. 6 : 4-6; Ef. 4 : 22-24; Col. 3 : 5-10; 1 Cor. 5 : 7; 2 Cor. 7 : 10, 11.
	Vr./antw. 89	Rom. 8 : 13; Joël 2 : 13; Hos. 5 : 15; 6 : 1.
	Vr./antw. 90	Rom. 5 : 1; 14 : 17; Jes. 57 : 15; Rom. 6 : 10, 11; Gal. 2 : 19, 20.
	Vr./antw. 91	Rom. 14 : 23; Lev. 18 : 4; 1 Sam. 15 : 22; Ef. 2 : 10; 1 Cor. 10 : 31; Deut. 11 : 32; Ezech. 20 : 18, 19; Jes. 29 : 13, 14; Matt. 15 : 7-9.
Zondag 34	Vr./antw. 93	Ex. 34 : 28; Deut. 4 : 13; 10 : 3, 4; Matt. 22 : 37-40.
	Vr./antw. 94	1 Joh. 5 : 21; 1 Cor. 6 : 9, 10; 10:7, 14; Lev. 19 : 31; Deut. 18 10-12; Matt. 4 : 10; Openb. 19 : 10; 22 : 8, 9; Joh. 17 : 3; Jer. 17 : 5, 7; 1 Petr. 5 : 5, 6; Hebr. 10 : 36; Col. 1 : 1 I; Rom. 5 : 3-5; 1 Cor. 10 10; Filip. 2 : 14; Ps. 104: 27-30; Jes. 45 : 7; Jac. 1 : 17; Deut. 6 : 2; Ps. 111 : 10; Spr. 1 : 7; 9 : 10; Matt. 10 : 28; Matt. 4 : 10; Deut. 10 20; Matt. 5 : 29, 30; 10 : 37-39; Hand. 5 : 29.
	Vr./antw. 95	Ef. 5 : 5; 1 Kron. 16 : 26; Filip. 3 : 19; Gal. 4 : 8; Ef. 2 : 12; 1 Joh. 2 23; 2 Joh. : 9; Joh. 5 : 23.
Zondag 35	Vr./antw. 96	Deut. 4:15-19; Jes. 40:18, 19-25; Rom. 1 : 23-25; Hand. 17 : 29; 1 Sam. 15 : 23; Deut. 12 : 30-32; Matt. 15 : 9.
	Vr./antw. 97	Jes. 40 : 25; Ex. 23 : 24, 25; 34: 13, 14, 17; Num. 33 : 51, 52; Deut. 7 : 5, 6; 12 : 3; 16 : 22; 2 Kon. 18 : 4.
	Vr./antw. 98	Jer. 10 ; 8-10; Hab. 2 : 18, 19; Rom. 10 : 14-17; 2 Petr. 1 : 19; 2 Tim. 3 : 16, 17.
Zondag 36	Vr./antw. 99	Lev. 24 : 15, 16; Lev. 19 : 12; Matt. 5 : 37; Jac. 5 : 12; Lev. 5 : 1; Spr. 29 : 24; Jer. 4 : 2; Jes. 45 : 23; Matt. 10 ; 32; Rom. 10 ; 9, 10; Ps. 50 : 15; 1 Tim. 2 : 8; Col. 3 : 16, 17; Rom. 2 : 24; 1 Tim. 6 : 1.
	Vr./antw. 100	Spr. 29 : 24; Lev. 5 : 1; Lev. 24 : 15, 16.
Zondag 37	Vr./antw. 101	Deut. 6 : 13; 10 : 20; Jes. 48 : I; Hebr. 6 : 16; Gen. 21 : 24; 31 : 53; Joz. 9 : 15, 19; 1 Sam. 24 : 22; 2 Sam. 3 : 35; 1 Kon. 1 : 29, 30; Rom. 1 : 9; 9 : 1; 2 Cor. 1 : 23.
	Vr./antw. 102	2 Cor. 1 : 23; Rom. 9 : 1; Matt. 5 : 34-36; Jac. 5 : 12.
Zondag 38	Vr./antw. 103,	Titus 1 : 5; 1 Tim. 3 : 14, 15; 1 Cor. 9 : 11-14; 2 Tim. 2 : 2; 3 : 15;

		1 Tim. 4 : 13-16; 5 : 4; Ps. 40: 10, 11; Ps. 68 : 27; Hand. 2 : 42, 46; 1 Cor. 14 : 19, 29, 30; 1 Cor. 11 : 33, 34; 1 Tim. 2 : 1-3; 8-10; 1 Cor. 14 : 16; 16 : 2; Jes. 66 : 23.
Zondag 39	Vr./antw. 104	Ef. 6 : 1, 2, 5; Col. 3 : 18, 20, 22, 23, 24; Ef. 5 : 22; Spr. 1 : 8; 4 : 1; 15 : 20; 20 : 20; Ex. 21 : 17; Rom. 13 : 1; Spr. 23 : 22; Rom. 13 2-7; 1 Petr. 2 : 18; Matt. 22 : 21.
Zondag 40	Vr./antw. 105	Matt. 5 : 21, 22; 26 : 52; Gen. 9 : 6; Ef. 4 : 26; Rom. 12 : 19; Matt. 5 : 25; Matt. 18 : 35; Rom. 13 : 14; Col. 2 : 23; Matt. 4 : 7; Gen. 9 6; Ex. 21 : 14; Matt. 26 : 52; Rom. 13 : 4.
	Vr./antw. 106	Spr. 14 : 30; Jac. 1 : 20; Gal. 5 : 19-21; Rom. 1 : 29-32; 1 Joh. 2 9-11; 3 : 15.
	Vr./antw. 107	Matt. 22 : 39; 7 : 12; Rom. 12 : 10; Ef. 4 : 1-3; Gal. 6 : 1, 2; Matt. 5 : 5; Rom. 12 : 18; Matt. 5 : 7; 1 Petr. 3 : 8; Col. 3 : 12; Luc. 6 : 36; Ex. 23 : 5; Matt. 5 : 44, 45; Rom. 12 : 20, 21.
Zondag 41	Vr./antw. 108	Lev. 18: 27-29; Jud. : 22, 23; 1 Thess. 4 : 3-5; Hebr. 13 : 4; 1 Cor. 7:7.
	Vr./antw. 109	Ef. 5 : 3, 4; 1 Cor. 6 : 18, 20; Matt. 5 : 27, 28; Ef. 5 : 18, 19; 1 Cor. 15 : 33.
Zondag 42	Vr./antw. 110	1 Cor. 6 : 10; 1 Cor. 5 : 10; Jes. 33 : 1; Luc. 3 : 14; 1 Thess. 4 : 6; Spr. 11 : 1; 16 : 11; Ezech. 45 : 9-12; Deut. 25 : 13-15; Ps. 15 : 5; Luc. 6, ~ 35; 1 Cor. 6 : 10; Spr. 23 : 20, 21; 21 : 20.
	Vr./antw. 111	Matt. 7 : 12; Ef. 4 : 28.
Zondag 43	Vr./antw. 112	Spr. 19 : "5, 9; 21 : 28; Ps. 15 : 3; 50; 19, 20; Rom. 1 : 28-32; Matt. 7 1, 2; Luc. 6 : 37; Joh. 8 : 44; Spr. 12 : 22; 13 : 5; Ef. 4 : 25; 1 Petr. 4 8.
Zondag 44	Vr./antw. 1-13	Rom. 7 : 7, 8.
	Vr./antw. 114	1 Joh. 1 : 8-10; Rom. 7 : 14, 15; Pred. 7 : 20; 1 Cor. 13 : 9; Rom. 7 22, 23; Jac. 2 : 10, 11; Ps. 1 : 2.
	Vr./antw. 115	Rom. 3 : 20; 1 Joh. 1 : 9; Ps. 32 : 5; Matt. 5 : 6; Rom. 7 : 24, 25; 1 Cor. 9 : 24; Filip. 3 : 12-14.
Zondag 45	Vr./antw. 116	Ps. 50 : 14, 15; Matt. 7 : 7, 8; Luc. 11 : 9-13; Matt. 13 : 13; 1 Thess. 5 : 17.
	Vr./antw. 117	Openb. 19 : 10; Joh. 4 : 22-24; Rom. 8 : 26, 27; 1 Joh. 5 : 14, 15; Jac. 1 : 5; Joh. 4 : 23, 24; Ps. 145 : 18-20; 2 Kron. 20 : 12; Ps. 2 11; 34 : 19; Jes. 66 : 2; Rom. 10 : 14; 8 : 15, 16; Jac. 1 : 6-8; Joh. 14 13-16; 16 : 23; Dan. 9 : 17, 18; Matt. 7 : 8; Ps. 143 : 1; Ps. 27 : 8.
	Vr./antw. 118	Jac. 1 : 17; Matt. 6 : 33.
	Vr./antw. 119	Matt. 7 : 9-13; Luc. 11 : 2-4.
Zondag 46	Vr./antw. 120	Matt. 6 : 9-11; Luc. 11 : 11-13.
	Vr./antw. 121	Jer. 23 : 23, 24; Hand. 17 : 24-27; Rom. 10 : 12.
Zondag 47	Vr./antw. 122	Joh. 17 : 3; Jer. 9 : 23, 24; 31 : 33, 34; Matt. 16 : 17; Jac. 1 : 5; Ps. 119: 105; Ps. 119: 137, 138; Luc. 1 : 46-55; 68, 69; Ps. 145: 8, 9; Ex. 34 : 6, 7; Ps. 143: 1, 2, 5, 10-12; Jer. 31 : 3; 32 : 18, 19, 40, 41; Jer. 33 : 11, 20, 21; Matt. 19 : 17; Rom. 3 : 3, 4; 11 : 22, 23, 33; 2 Tim. 2 : 19; Ps. 115 : 1; Ps. 71 : 8.
Zondag 48	Vr./antw. 123	Ps. 119: 5; Ps. 143 : 10; Matt. 6 : 33; Ps. 51 : 20; Ps. 122 : 6, 7; 1 Joh. 3 : 8; Rom. 16 : 20; Openb. 22 : 17, 20; Rom. 8 : 22, 23; 1 Cor. 15 : 28.

Zondag 49	Vr./antw. 124	Matt. 16 : 24; Tit. 2 : 11, 12; Luc. 22 : 42; Ef. 5 : 10; Rom. 12 : 2; 1 Cor. 7 : 24; Ps. 103 : 20, 21.
Zondag 50	Vr./antw. 125	Ps. 145: 15, 16; Ps. 104: 27, 28; Matt. 6 : 25, 26; Jac. 1: 17; Hand. 14 : 16; 17 : 27, 28; 1 Cor. 15 : 58; Deut. 8 : 3; Ps. 37 : 3-7, 16, 17; Ps. 127 : 1, 2; Ps. 55 : 23; Ps. 62 : 11; Ps. 146 : 3; Jer. 17 : 5, 7.
Zondag 51	Vr./antw. 126	Ps. 51 : 1-3; Ps. 143: 2; 1 Joh. 2 : 1; Rom. 8 : I; Matt. 6 : 14, 15.
Zondag 52	Vr./antw. 127	Joh. 15 : 5; Ps. 103: 14-16; 1 Petr. 5 : 8; Ef. 6 : 12; Joh. 15 : 19; Rom. 7 : 23; Gal. 5 : 17; Matt. 26 : 41; 1 Thess. 3 : 13; 5 : 23.
	Vr./antw. 128	Rom. 10 : 11, 12; 2 Petr. 2 : 9; Joh. 14 : 13; Jer. 33 : 8, 9; Ps. 115: 1.
	Vr./antw. 129	2 Cor. 1 : 20; 2 Tim. 2 : 13.

Rapport

van de deputaten belast met de taalkundige modernisering van de Nederlandse Geloofsbelijdenis

Bij de regeling van hun werkzaamheden door de door de generale synode van Groningen-Zuid (1978) benoemde deputaten voorde herziening van het kerkboek (Acta, art. 441), ontvingen dr. R. H. Bremmer, mevr. dr. C. C. Jasperse, drs. J. A. Meijer, ds. W. Triemstra, mevr. drs. M. Wilckevan der Linden en ds. G. Zomer als taak de Nederlandse Geloofsbelijdenis volgens de door de synode vastgestelde richtlijnen te bewerken. Zij vergaderden daartoe vele malen te Amersfoort waarbij dr. R. H. Bremmer als voorzitter en ds. W. Triemstra als secretaris van deze werkgroep werd aangewezen. Het is voor ons een grote voldoening thans aan de kerken het resultaat van ons werk in de bijgaande voorgestelde tekst te kunnen aanbieden.

Voorgeschiedenis

Tot een goed begrip van de thans voorgelegde tekst en van het werk dat onze werkgroep deed, geven wij eerst een kort overzicht van wat ons werd opgedragen en de voorgeschiedenis daarvan. De synode van Kampen (1975) besloot reeds deputaten te benoemen om „de belijdenisgeschriften taalkundig te moderniseren" met inachtneming van door eerdere synoden en door haarzelf gegeven richtlijnen (Acts, art. 479, VII,a). Daarbij droeg ze deputaten op „bij voorrang" onder ogen te zien of daarbij gebruik kon worden gemaakt van „de teksten in de bewerking van de 'Commissie Dankbaar' ". Met het laatste had de synode van Kampen het oog op een bewerking van de teksten van de Nederlandse belijdenisgeschriften die in februari 1971 voltooid werd door een door prof. dr. W. F. Dankbaar voorgezeten commissie, ingesteld door de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken (synodaal) en de Christelijke Gereformeerde Kerken.

In zijn rapport aan de synode van Groningen-Zuid schreef ons vorige deputaatschap dat het naar zijn overtuiging „monnikenwerk zou zijn geweest zelfstandig een geheel eigen overzetting van de bestaande teksten in modern Nederlands te ondernemen." Zowel, zo vervolgde het deputaatschap „de namen van de auteurs van de tekst-Dankbaar als de lange tijd die deze Commissie voor dit werk gebruikte, staan er borg voor dat zij haar arbeid met de grootst mogelijke zorg en nauwkeurigheid en met liefde voor de bestaande teksten heeft verricht."

Dat nam niet weg dat het vorige deputaatschap op verschillende punten eigen wegen ging. Door een intensieve controle en een hernieuwde overweging van deze tekst, kwam een eigen bewerking van de Nederlandse Geloofsbelijdenis tot stand. Deze is destijds aan de synode en aan de kerken aangeboden. Ze is opgenomen in het „Rapport inzake de herziening van het kerkboek", aangeboden aan de kerken voor de synode, en in de Acta van Groningen-Zuid (1978), blz. 268-307.

De generale synode van Groningen-Zuid stelde deze tekst in handen van commissie IV, voorzitter ds. G. Zomer. Deze voerde over het concept grondig overleg met het deputaatschap en stelde aan de synode een aantal wijzigingen voor. Haar rapport met de wijzigingsvoorstellen kwam ter synode in bespreking op 26, 27 en 28 september 1978. Deputaten kregen daarbij gelegenheid hun tekst nader toe te lichten en te

verdedigen. Na afloop van de bespreking op de synode volgde langdurig overleg tussen de commissie-Zomer en deputaten over de tijdens de bespreking op de synode voorgestelde wijzigingen. Tenslotte deelde de praeses aan de synode mee „dat het moderamen zich met deputaten en commissie IV beraden heeft over de vraag, hoe het nu verder moet met het door de synode besproken voorstel van deputaten inzake de herziening van de Nederlandse Geloofsbelijdenis". De praeses stelde „namens het moderamen voor om de door deputaten aangeboden en door de synode besproken tekst van de Nederlandse Geloofsbelijdenis ter toetsing aan de kerken aan te bieden als bijlage bij de Acta."

De synode aanvaardde dit voorstel. Daarna deelde ds. G. Zomer aan de synode „de wijzigingen mee, die commissie IV in overleg met deputaten als vrucht van de bespreking ter synode aangebracht heeft in de door deputaten voorgestelde tekst van de Nederlandse Geloofsbelijdenis." (Acta, art. 386).

Het is deze tekst die als bijlage in de Acta werd opgenomen op blz. 510-522, onder de titel „Proeve 'nieuwe tekst' van de Nederlandse Geloofsbelijdenis."

Synodale opdrachten

De synode liet het daarbij niet. De praeses noemde het bereikte resultaat „een interimresultaat" en deelde mee dat de synode dit werk nu ter toetsing „mag aanbieden aan de kerken."

Vandaar dat in het eindbesluit (Acta, art. 425) de synode deputaten opdroeg (VII,f) „voor 1 januari 1979 overdrukken van de voorlopige, door deputaten gemoderniseerde, tekst van de Nederlandse Geloofsbelijdenis aan de kerken toe te zenden" met het verzoek voor 1 januari 1980 eventuele wijzigingsvoorstellen ten aanzien van de tekst in te dienen bij deputaten.

Daar kwam echter nog iets bij. In 11,2 van het eindbesluit **constateerde de synode voorts** „dat in deze bespreking (bedoeld is de bespreking van het concept van deputaten ter synode) bovendien punten in de tekst zijn aangewezen, die vernieuwd zouden kunnen en moeten worden, maar waarvan het de vraag is of dit geschieden kan louter binnen het kader van taalkundige modernisering."

Met betrekking tot deze punten **overwoog de synode voorts** (IV,2) „dat ook de kerken zelf in de gelegenheid gesteld dienen te worden, de punten, bedoeld in 11,2, te overwegen." Vandaar dat zij in het „**zij besluit voorts**" (VII,f) de opdracht aan deputaten opnam de in **11,2 en IV,2** genoemde punten nader toe te lichten.

Deputaten hebben aan deze synodale opdrachten voldaan. Zij zonden in hun missive van december 1978 aan de kerkeraden een overdruk van de synodale „Proeve 'nieuwe tekst' van de Nederlandse Geloofsbelijdenis" en zetten in een begeleidende brief uiteen op welke punten de synode in haar eindbesluit 1[1,2 doelde. Wij laten dit gedeelte uit de brief van deputaten hier in zijn geheel volgen.

„In de bespreking van de door deputaten taalkundig gemoderniseerde tekst ter synode is b.v. gewezen op artikel 4 van de N.G.B. In dit artikel wordt als schrijver van de brief aan de Hebreëen de apostel Paulus genoemd. Vrij algemeen wordt aanvaard dat de apostel Paulus deze brief niet heeft geschreven. In hetzelfde artikel worden Jakobus en Judas te onrechte apostelen genoemd. Ten aanzien van artikel 36 van de N.G.B. worden sinds de Generale Synode van Utrecht 1905 „de 21 woorden" tussen haken geplaatst. Ter synode is de vraag gesteld, of het vanwege dit synodebesluit van Utrecht 1905 niet juister is deze „21 woorden" geheel uit de tekst van het artikel weg te laten, of slechts op te nemen in een noot onder het artikel. In artikel 37 van de N.G.B. wordt een bepaalde exegetische gegeven van Openb. 20 : 12 („de boeken, dat zijn de gewetens"), een exegetische waarvan de juistheid wordt betwist."

Deputaten legden ook deze punten in genoemde missive aan de kerken voor ;,ter nadere overweging van de vraag, of ook deze zaken in de tekst van de N.G.B. gewijzigd zouden mogen en moeten worden."

Reactie van de kerken

Verschillende kerkeraden hebben op de brief van december 1978 gereageerd. Sommige hadden de nieuwe tekst uitbesteed" aan een commissie en zonden het rapport van zo'n commissie aan ons deputaatschap. Bovendien hebben ook verenigingen en individuele personen meegedaan. De kerk van Neede zond ons zelfs een omvangrijk boekwerk, vrucht van de arbeid van één broeder die enorm veel tijd en inspanning aan dit werk had gegeven. De ene kerkeraad beperkte zich tot een enkele opmerking, een ander gaf soms op elk artikel een breed commentaar. Duidelijk werd in ieder geval dat dit werk bij de kerkeraden leefde. Heel vaak concentreerden zich de kritische opmerkingen op dezelfde punten waarmee de deputaten in de ronde van vergaderingen voor Groningen-Zuid al moeite hadden gehad. .

Deputaten hebben zich ingespannen alles wat de kerkeraden inzonden te rubriceren en overzichtelijk te groeperen zodat het alles goed tot zijn recht kon komen. Ze zijn daarbij veel dank verschuldigd aan

mejuffrouw T. M. Drost te Enschede-Oost, die het voor dit alles noodzakelijke typewerk op een voortreffelijke manier heeft verricht.

Het werk van deputaten

Deputaten hebben zich in hun arbeid niet beperkt tot het overwegen van de door de kerkeraden ingezonden wijzigingsvoorstellen. Hun opdracht omvatte meer. In VII,2, h,2 van het Groninger eindbesluit werd hun opgedragen rapport van hun werkzaamheden uit te brengen nadat de opmerkingen uit de kerken zijn verwerkt en nadat „de tekst taalkundig nader is bezien en eventueel herzien”. De zaak waar het hier om gaat, was reeds tijdens de discussies op de synode zelf ter sprake gekomen. Veel synodeleden waren nl. van mening, dat het overzetten van de tekst van de Nederlandse Geloofsbelijdenis in hedendaags Nederlands verder diende te gaan dan het voorgelegde concept. Er was kritiek op de te lange zinnen, ook hier en daar op te ouderwetse uitdrukkingen. Vandaar het „taalkundig herzien” wat van ons werd gevraagd.

Deputaten hebben dit zo opgevat dat zij de gehele „Proeve” zoals die te Groningen-Zuid voorlopig was vastgesteld, nogmaals grondig hebben doorgenomen en opnieuw overwogen. Het resultaat daarvan, samen met het overwegen van de door de kerkeraden en anderen ingezonden opmerkingen, leidde tot het thans aan u voorgelegde nieuwe concept.

Deputaten leefden tijdens hun gesprekken niet op een eiland, ze zaten ook niet in een konklaaf. Om hen woedde de discussie in hoeverre oude teksten vernieuwd en herschreven moeten worden. Tijdens hun werk kwamen zij opnieuw onder de indruk van de zorgvuldigheid waarmee Guido de Bres eerst, en de oude Gereformeerde Kerk later in haar synoden deze geloofsbelijdenis hebben geschreven en gereviseerd. Zij hebben daarbij de door de synode van Dordrecht (1618/19) vastgestelde tekst als normatief doen gelden. De door deze synode uitgegeven tekst van de „Belijdenisse des Gheloofs der Ghereformeerde Kerkcken in Nederlant” zoals die in 1619 bij Isaac Jansz. Canin te Dordrecht het licht zag, en door dr. J. N. Bakhuizen van den Brink in de tweede druk van zijn „De Nederlandse belijdenisschriften”, Amsterdam 1976, is overgenomen.

lag daarbij voor hen. Terecht noemt Bakhuizen die „de geldige of authentieke tekst” (blz. 51). In hun inleiding op het bij de synode van Groningen ingediende concept citeerden deputaten de woorden van dr. F. J. Los „De confessie was professie, apologie en unie”. Opnieuw ervoeren deputaten de juistheid van deze woorden. Met bijzondere zorg heeft De Bres en hebben de kerken later in hun revisies van 1566 en 1618/19 de woorden en uitdrukkingen gekozen. Zij beleden hun geloof, maakten front tegen rooms en wederdopers en brachten de inhoud van de Schrift op essentiële punten onder woorden. Een totale herschrijving van de belijdenis bieden deputaten in hun werk niet. Hun rapporteur vraagt zich af of de huidige stand van de gereformeerde dogmatiek in geloofsstukken als b.v. de drieëenheid Gods en de twee naturen van Christus, om die alleen maar te noemen, reeds voldoende op de vraagstukken die zich hierbij voordoen, met name terminologisch, is ingespeeld. Zij hebben zich wel ingespannen in verstaanbaar hedendaags Nederlands voor de kerken en in het bijzonder voor de kerkjeugd en ook voor het spreken met nietgereformeerden de tekst van de 37 Artikelen te vertolken. Zij waren ervan overtuigd met een „kleinood” van de Gereformeerde Kerk uit haar eerste ontstaan bezig te zijn, dat om nogmaals Bakhuizen te citeren na „een aarzelend begin” een „grootse geschiedenis” heeft gekregen (blz. 1). Het openbreken van zinnen bracht uiteraard met zich mee dat er nogal wat verschil is tussen dit concept en het vorige. Ook gingen deputaten hier en daar verder in taalkundige modernisering. Zij werden daartoe ook gestimuleerd door de opmerkingen die de kerken inzonden. Het gaat niet aan dit alles zin voor zin te verantwoorden. Wie het bij de synode van Groningen-Zuid ingezonden concept, de door deze synode voorlopig vastgestelde „Proeve”, en het thans aan u voorgelegde werk vergelijkt, ziet met één oogopslag waarom hier en daar anders werd geformuleerd.

Toch leek het deputaten wenselijk op enkele punten hun keus voor bepaalde formuleringen te verantwoorden. Die laten zij nu volgen.

Verantwoording

Afkortingen: F.: Franse tekst; N.: Nederlandse tekst 1618/19; L.: Latijnse tekst; D.: tekst Dankbaar; R.: tekst prof. Rutgers; P.: Proeve Groningen-Zuid.

Art. 1: De inzet van P. is veranderd. Het bijzinnetje „dat wij God noemen”, in N.: „twelck wij God noemén”, is naar voren gehaald. Dit is directer en spreekt meer aan en is meer in overeenstemming met het belijden van de enige God.

Het „eenvoudig" dat in alle andere teksten voorkomt onder de opsomming van de deugden Gods, baarde ons moeilijkheden. Het enkelvoudig van ons eerste concept voor Groningen veranderde P. in eenvoudig (F.: et simple essence; L.: **simplicem essentiam**). Depp. zijn van oordeel dat dit in hedendaags Nederlands moeite blijft geven. De uitweg van een verklarende noot die in Groningen Z. ter sprake kwam, verwerpen zij. Een belijdenis moet niet met verklarende noten werken. Zij bieden thans als oplossing aan: een-voudig. Het liggende streepje duidt aan dat hier niet bedoeld wordt eenvoudig in de zin van „een eenvoudige jongen".

Art. 4: Hier hebben depp. langdurig overwogen wat hun te doen stond. Sommige kerken stelden voor alleen een opsomming te geven van de titels van de Bijbelboeken. Depp. waren echter van oordeel dat dit een dorre lijst van titels van Bijbelboeken betekende. Zij waren ook van mening dat het niet aan een deputaatschap staat exegetische en kanonieke knopen door te hakken. De belijdenis dient bovendien ook voor catechetisch gebruik en enige afwisseling in de opsomming van de Bijbelboeken leek daarom gewenst. Zodoende kwamen zij tot de thans voorliggende tekst.

Evenmin als **de Psalmen van David** betekent dat alle Psalmen van Davids hand zijn (zie b.v. Psalm 72, 90 en andere) wordt met **de drie boeken van Salomo** een bindende uitspraak gedaan over het auteurschap van Salomo tot in details. Hebreëen hebben depp. niet opgenomen onder de brieven van Paulus. Zij sloten zich daarin aan bij de titel van dit boek in de Nieuwe Vertaling. De moeilijkheid met **de zeven brieven der andere Apostelen** in N en R, losten zij op door op te nemen **de zeven overige brieven namelijk**.

Art. 6: Bij de titels van de apocriefe boeken sloten depp. zich zoveel mogelijk aan bij de titels in de Statenvertaling.

Art. 9: Het z.g. comma Johanneum, 1 Joh. 5 : 7, 8 handhaafden depp. bij het Schriftbewijs inzake de drieëenheid Gods. In de Nieuwe Vertaling staat het wel tussen haken maar het is niet geschrapd. Ook de door de Nieuwe Vertaling tussen haken geplaatste Schriftgedeelten behoren voor ons tot de kanonieke Schrift.

Zowel in het opschrift van art. 9 als in de tekst vervangen wij getuigenissen door het getuigenis. Dit is taalkundig beter.

Art. 10 en 11: Het geboren in de tweede regel van art. 10 en het verwekt in de tweedé regel van art. 11 hebben depp. veranderd in voortgebracht. Bij F is dit **engendré, in L. genitum, N en R** hadden geboren. In het concept voor Groningen-Z. stelden depp. voor **verwekt in art. 10 en geboren in art. 11**. Na rijpe overweging kozen depp. voor het ook door enkele kerken voorgestelde **voortgebracht**, als komende het dichtst bij het engendré in de ook normatieve Franse tekst, en meer in overeenstemming met het geloofsstuk van de generatie van de Zoon en de uitgang van de Heilige Geest.

Art. 13: Depp. stellen voor in plaats van de zinsnede: Maar wij aanbidden in alle ootmoed en eerbied de rechtvaardige beslissingen van God in P te lezen: Maar in alle ootmoed en eerbied aanbidden wij God in zijn rechtvaardige beslissingen. Dit is directer en stelt God centraal in zijn besluiten. Decreta Dei sunt Deus decernens: Gods besluiten wil zeggen: de besluitende God. Art. 15: P heeft: zij (de erfzonde) is ook zelfs door de doop niet volkomen tenietgedaan of geheel uitgeroeid. Dat sloot nauw aan bij N: Sy is oock selfs door den Doop niet ganschelick te niette ghedaen, noch gheheel uut-geroyt. Depp. stellen nu voor: Zelfs door de doop is zij (de (erfzonde) **niet geheel vernietigd of uitgeroeid**. Het niet volkomen en niet geheel uit P is zo samengetrokken in niet geheel. Slaat dus nu zowel op vernietigd als op uitgeroeid. Sprekender en krachtiger zinsbouw. Een voorstel om het woord geheel te schrappen namen depp. niet over. Er gaat van de doop door de Heilige Geest ook een uitdelgende werking uit tegenover de erfzonde, maar wij blijven worstelen met de erfsmet.

Art. 16: In plaats van in verderf en ondergang gestort had in P nu in verderf en ondergang gestort was. Dit komt dichterbij in verderfenisse en onderganck sijnde in N.

Art. 20: in haar de schuld te betalen thans in plaats van in haar genoegdoening te geven in P. In L. qui in ea ipsa satisfaceret, in N om inde selve te voldoen. D had in haar genoegdoening te geven, dat wij aanvankelijk overnamen. Het thans voorgestelde spreekt directer aan (schuld is een modern woord) en handhaaft tegelijk de satisfactie voor onze zonden.

Art. 24: Reeds bij de vorige ronde hadden wij moeite met het ja wij zijn in God gehouden voor de goede werken die wij doen. R voegt hier in een noot aan toe: In iemand gehouden zijn betekent bij iemand in de schuld staan. In P hadden wij geformuleerd: Wij zijn veeleer schuldenaars van God voor de goede werken die wij doen. Zo ook D. We zijn gelukkig nu te kunnen komen met de formulering: Wij zijn veeleer aan God dankbaarheid verschuldigd voor de goede werken die wij doen. Dit geeft in goed Nederlands precies weer wat R met een noot moest verduidelijken bij de oorspronkelijke tekst.

Art. 25: De wat omslachtige manier van zeggen zodat het gebruik daarvan onder de christenen moet worden afgeschaft in P - R had: weggenomen moet worden - is nu vervangen door het actieve en meer

hedendaagse: **Daarom moeten de christenen zich daarvan niet langer bedienen.** In L: **usum inter Christianos aboleri debere.**

Art. 26: Omdat in artikel 4 de brief aan de Hebreëen niet langer aan Paulus wordt toegeschreven, moest in dit artikel de uitdrukking de apostel zegt vervangen worden door de Schrift of Hetzelfde Schriftgedeelte zegt.

Art. 28: Uit taalkundige overweging hebben wij van welke rang of stand ook in de plaats van van welke stand of hoedanigheid ook gesteld. Het woord hoedanigheid wordt niet meer in de betekenis gebruikt die het hier had. Tegelijk hebben wij deze woorden in de eerste zin van artikel 28 naar voren gehaald. Daardoor komt de bedoeling van die eerste zinsnede beter uit. Bovendien hebben wij in de plaats van deze heilige vergadering de vergadering is enz. genomen: de verzameling is enz. Op die manier komt toch het verschil tussen coetus en congregatio beter uit. Ook N had dese heylige vergaderinge is een versamenlinghe der genen, die salich werden. De vele participia in het vervolg van artikel 28: in N onderwerpente, buygende, dienende zijn vervangen door korte actieve zinnen. De omslachtige zin: overeenkomstig de gaven, die God aan ieder verleend heeft, allen samen als leden van eenzelfde lichaam is bondiger samengetrokken in: overeenkomstig de gaven die God aan allen verleend heeft als leden van eenzelfde lichaam. **Art. 29:** In het slot van dit artikel hebben wij het berispen in P in navolging van D vervangen door het oorspronkelijke bestraffen. In F is dit la reprennent. Berispen was ons toch net iets te zwak. **Art. 30:** Het om met de herders een raad der kerk te vormen uit P werd nu om met de herders een kerkeraad te vormen. Het woord kerkeraad wordt toch het meest in hedendaags Nederlands gebruikt.

Art. 33: De uitdrukkingen in de inzet van dit artikel die in het oorspronkelijk van N luidden op onse grovicheyt ende swachheyt, door R overgezet in op onze grovigheid en zwakheid, hadden wij in P vervangen door met ons onverstand en onze zwakheid. D had: met onze onbevattelijkheid en zwakheid. Hoewel verschillende kerkeraden pleitten voor handhaving van grovigheid, eventueel grofheid, bleven wij bij onverstand omdat grofheid in het hedendaags Nederlands toch een andere betekenis heeft, die hier niet past. Het zwakheid hebben wij nu nader omschreven door er aan toe te voegen: **van ons geloof.** Dat sluit misverstand uit.

Art. 35: De wat moeilijke uitdrukking in de eerste alinea van dit artikel over het brood **dat daarvoor bestemd en allen gemeen is**, hebben wij samengetrokken in: **dat allen ontvangen.** **Art. 36:** De uitdrukking aan het slot van dit artikel **overheden en magistraten**, een typisch voorbeeld van het vaak in tweevoud uitdrukken van een bepaalde zaak door de geloofsbelijdenis, hebben wij vervangen door **overheid en gezag.** Het woord **magistraten** zag oudtijds vooral op de stedelijke overheden en wordt in het hedendaags Nederlands weinig meer gebruikt.

Verschiedende kerkeraden gingen uitvoerig in op de kwestie van de zogenaamde „21 woorden“ die door de synode van Utrecht (1905) uit de belijdenis verwijderd zijn. De synode van (Iromngenzuid) droeg ons deputaatschap op zich nader te beraden of ze uit de tekst geheel moesten worden dus ook niet tussen haken opgenomen of eventueel in een noot vermeld.

Wij hebben ze uit de tekst weggelaten. Na de verwijdering door de generale synode van Utrecht (1905) zijn wij aan dit besluit gebonden tenzij het door een andere generale synode gewijzigd zou zijn. En dat is niet het geval.

Daarom hebben wij ze ook niet overgezet in hedendaags Nederlands en ze evenmin tussen haken in de tekst opgenomen.

Binnen het deputaatschap werd wel de vraag gesteld of het niet wenselijk zou zijn in een noot te vermelden dat ze uit de tekst zijn weggenomen. Een van de kerkeraden acht dit om historische en catechetische redenen wel wenselijk. Wat dit laatste punt betreft, deze kerkeraad schreef: „Het kan daarbij dienen als een voorbeeld van het feit dat bezwaren tegen een zinsnede in de belijdenis op grond van Gods Woord bij de kerken gehoor vinden.“

Ons deputaatschap wil deze kwestie overlaten aan de generale synode. Het zag zich niet geroepen zich uit te spreken over de juistheid van de verwijdering en over de vraag of wat in de 21 woorden staat Schriftuurlijker is te formuleren.

Art. 37: De woorden **dat zijn de gewetens** uit de zin **Dan zullen de boeken, dat zijn de gewetens, geopend** enz. waarover ons deputaatschap zich diende uit te spreken, hebben wij in deze tekst niet opgenomen. P had ze nog wel maar exegetisch is niet te handhaven dat met de boeken die geopend worden volgens Openb. 20 : 12 de gewetens der mensen zijn bedoeld. Greijdanus zegt wel: „dit zullen de consciëntiën zijn“ (Kommentaar) maar Openbaring sluit zich hier - ook volgens Greijdanus - nauw aan bij Daniël 7 : 10. Daar gaat het niet over de gewetens maar over de aktestukken in het gericht Gods. Aalders spreekt in zijn Kommentaar over „notities omtrent de daden der mensen op grond waarvan het oordeel wordt geveld.“ Ook de Kanttekeningen verwijzen naar Daniël 7 : 10 en geven als eerste betekenis: „een gelijkenis, genomen van het gericht der mensen, en handelingen onder grote prinsen, waar notitie of

kennis wordt gehouden van alle dingen." Pas in de tweede plaats noemen *zij* de gewetens als eventueel bedoeld door deze boeken. Het leek ons daarom juist deze woorden uit de tekst weg te nemen. Tenslotte besloten wij de haakjes om de opschriften van de artikelen weg te laten. R plaatste deze haken om aan te duiden dat zij niet authentiek zijn. Maar het maakt het beeld van de tekst onrustig. Dankbaar met deze aan u voorgelegde tekst en dit rapport ons werk te hebben volbracht, tekenen wij

met christelijke groet

R. H. Bremmer, rapporteur
C. C. Jasperse
J. A. Meijer
W. Triemstra
M. Wilcke-van der Linden
N. G. Zomer

Artikel 1

De enige God

Wij geloven allen met het hart en belijden met de mond, dat er één God is, een geheel enig en eenvoudig geestelijk wezen. Hij is eeuwig, gaat alle begrip te boven, is onzienlijk, onveranderlijk, oneindig, almachtig; volkomen wijs, rechtvaardig en goed, en een zeer overvloedige bron van al het goede.

Artikel 2

Hoe wij God kennen

Wij kennen Hem door twee middelen. Ten eerste door de schepping, onderhouding en regering van de gehele wereld. Want deze is voor onze ogen als een prachtig boek, waarin alle schepselen, groot en klein de letters zijn, die ons laten zien wat van God niet gezien kan worden, namelijk zijn eeuwige kracht en goddelijkheid, zoals de apostel Paulus zegt in Romeinen 1 : 20. Dit alles is voldoende om de mensen te overtuigen en hun elke verontschuldiging te ontnemen.

Ten tweede maakt Hij Zichzelf nog duidelijker en volkomener aan ons bekend door zijn heilig en goddelijk Woord, namelijk in zoverre dit voor ons in dit leven nodig is tot zijn eer en tot behoud van de zijnen.

Artikel 3

Het Woord van God

Wij belijden dat dit Woord van God niet is voortgekomen uit de wil van een mens, maar dat mensen, door de Heilige Geest gedreven, van Godswege gesproken hebben, zoals de
2 Petrus 1 : 21

apostel Petrus zegt.
Daarna heeft God in zijn bijzondere zorg voor ons en ons behoud aan zijn knechten, de profeten en apostelen, geboden zijn geopenbaarde Woord op schrift te stellen. Bovendien heeft Hij zelf met zijn vinger de twee tafelen van de wet gegchreven. Daarom noemen wij deze geschriften: de Heilige Schrift of Gods Woord.

Artikel 4

De canonieke boeken

Wij onderscheiden in de Heilige Schrift twee delen: het Oude én het Nieuwe Testament. Dit zijn canonieke boeken, waartegen niets valt in te brengen. Hiertoe worden in Gods kerk gerekend: de boeken van het Oude Testament: de vijf boeken

van Mozes, namelijk Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium; Jozua, Richteren, Ruth, 1 en 2 Samuël, 1 en 2 Koningen, 1 en 2 Kronieken, Ezra, Nehemia, Esther, Job, de Psalmen van David, de drie boeken van Salomo, namelijk Spreuken, Prediker en Hooglied; de vier grote profeten: Jesaja, Jeremia (met de Klaagliederen), Ezechiël en Daniël; vervolgens de twaalf kleine profeten: Hosea, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Zefanja, Haggai, Zacharia en Maleachi.

De boeken van het Nieuwe Testament: de vier evangeliën, namelijk van Mattheus, Marcus, Lucas en Johannes; de dertien brieven van de apostel Paulus, namelijk aan de Romeinen, twee aan de Corinthiërs, aan de Galaten, aan de Efeziërs, aan de Filippenzen, aan de Colossenzen, twee aan de Thessalonicenzen, twee aan Timotheüs, aan Titus, aan Filémon; de brief aan de Hebreëren de zeven overige brieven, namelijk de brief van Jacobus, twee brieven van Petrus, drie van Johannes, de brief van Judas; de Openbaring van de apostel Johannes.

Artikel 5

Het gezag van de Heilige Schrift

Wij ontvangen al deze boeken, en deze alleen, als heilig en canoniek om ons geloof daarnaar te richten, daarop te gronden en daarmee te bevestigen. En zonder in enig opzicht te twifelen geloven wij alles wat zij bevatten.

Dat doen wij niet zozeer omdat de kerk ze aanneemt en als canoniek erkent, maar vooral omdat de Heilige Geest in ons hart getuigt dat zij van God zijn. Het bewijs daarvan ligt bovendien in de boeken zelf. Want zelfs blinden kunnen tasten dat de dingen die er in voorzeggd zijn, gebeuren.

Artikel 6

Het onderscheid tussen de canonieke en de apocriefe boeken

Wij onderscheiden deze heilige boeken van de apocriefe, namelijk het derde en vierde boek van Ezra, het boek Tobias, Judith, het boek Wijsheid, Jezus Sirach, Baruch, de Toevoegingen aan het boek Esther, het Gebed van de drie mannen in het vuur, de Geschiedenis van Susanna, van Bel en de draak, het Gebed van Manasse en de twee boeken van de Maccabeeën.

De kerk mag deze boeken wel lezen en ervan leren voorzover zij overeenstemmen met de canonieke boeken. Zij hebben echter niet zo'n kracht en gezag, dat men door het getuigenis van deze boeken enig punt van het geloof of van de christelijke godsdienst zou kunnen bevestigen; laat staan dat zij het gezag van de andere, de heilige boeken zouden kunnen verminderen.

Artikel 7

De volkomenheid van de Heilige Schrift

Wij geloven dat deze Heilige Schrift de wil van God volkomen bevat, en voldoende leert al wat de mens moet geloven om behouden te worden. Daarin is uitvoerig beschreven, hoe God van ons eist dat wij Hem zullen dienen. Daarom is het de mensen, zelfs al waren het

Galaten 1 : 8 apostelen, niet geoorloofd anders te leren dan ons reeds geleerd is door de Heilige
Deut. 4 : 2, 12 : 32 Schrift; zelfs niet een engel uit de hemel, zoals de apostel Paulus zegt. Het is
verboden

Openb. 22 : 18, 19 aan het Woord van God iets toe te voegen of daarvan af te doen. Daaruit blijkt
duidelijk dat wat daarin geleerd wordt, volmaakt en in alle opzichten volledig is.

Men mag ook geen geschriften van mensen, hoe heilig de schrijvers ook geweest zijn, op één lijn stellen met Gods Woord, of de gewoonte met Gods waarheid - want de waarheid gaat boven alles ; evenmin het grote aantal, de ouderdom van iets, de ononderbroken

Psalm 116 : 11 voortgang in de tijden of de opvolging van personen, of de concilies, decreten of besluiten. Want alle mensen zijn uit zichzelf leugenaars en ijdelers dan de ijdelheid zelf. Daarom verwerpen wij uit de grond van ons hart alles wat met deze onfeilbare regel niet
1 Joh. 4 : 1 overeenkomt. Zo hebben de apostelen het ons geleerd: Beproeft de geesten of zij uit
God 2 Joh. 10 zijn. En: Indien iemand tot u komt en deze leer niet brengt, ontvangt hem niet in uw huis.

Artikel 8

De Heilige Drieëenheid

Volgens deze waarheid en dit Woord van God geloven wij in één God, die een geheel enig wezen is, waarin drie Personen zijn, namelijk de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Deze zijn werkelijk en van eeuwigheid onderscheiden naar hun persoonlijke eigenschappen.

De Vader is de oorzaak, de oorsprong en het begin van alle zichtbare en onzichtbare dingen. De Zoon is het woord, de wijsheid en het beeld van de Vader. De Heilige Geest is de eeuwige kracht en macht, die uitgaat van de Vader en van de Zoon.

Uit dit onderscheid volgt echter niet, dat God in drieën gedeeld is. Want de Heilige Schrift leert ons dat de Vader en de Zoon en de Heilige Geest wel ieder hun eigen zelfstandigheid hebben, onderscheiden door haar eigenschappen, maar toch zo dat deze drie Personen slechts één enig God zijn. Het is dus duidelijk dat de Vader niet de Zoon is en dat de Zoon niet de Vader is; dat eveneens de Heilige Geest niet de Vader of de Zoon is.

Toch zijn deze Personen, aldus onderscheiden, niet gedeeld of onderling vermengd. Want de Vader heeft ons vlees en bloed niet aangenomen en ook de Heilige Geest niet, maar alleen de Zoon. De Vader is nooit zonder zijn Zoon en nooit zonder zijn Heilige Geest geweest, want Zij zijn alle drie even eeuwig in eenzelfde wezen. Er is geen eerste of laatste, want Zij zijn alle drie één in waarheid, in macht, in goedheid en barmhartigheid.

Artikel 9

Het getuigenis van de Schrift voor deze leer

Wij weten dit alles zowel uit het getuigenis van de Heilige Schrift als uit de werkingen van deze Personen, voornamelijk uit die welke wij in onszelf opmerken. Het getuigenis van de Heilige Schrift dat ons leert deze Heilige Drieëenheid te geloven, is op vele plaatsen in het Oude Testament te vinden. We behoeven ze niet alle op te sommen, maar dienen slechts een zorgvuldige keus te maken.

In Genesis 1 : 26 en 27 zegt God: Laat Ons mensen maken naar ons beeld, als onze gelijkenis, enz. En God schiep de mens naar zijn beeld, man en vrouw schiep Hij hen. Eveneens in Genesis 3 : 22: Zie, de mens is geworden als Onzer één. Daaruit blijkt dat er meer dan één Persoon in de Godheid is, want Hij zegt: Laat Ons mensen maken naar ons beeld; en Hij wijst daarna de eenheid aan, als Hij zegt: God schiep. Weliswaar zegt Hij niet hoeveel Personen er zijn, maar wat voor ons enigszins duister is in het Oude Testament, dat is zeer helder in het Nieuwe. Want toen onze Here gedoopt werd in de

Matt. 3 : 17 Jordaan, werd de stem van de Vader gehoord, die zei: Deze is mijn Zoon, de geliefde; terwijl de Zoon werd gezien in het water en de Heilige Geest verscheen in de gedaante van een duif.

Matt. 28 : 19 Bovendien heeft Christus voor de doop van alle gelovigen deze formule gegeven: Doopt al de volken in de naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest.

Lucas 1 : 35 In het Evangelie naar Lucas spreekt de engel Gabriël tot Maria, de moeder van de Here, aldus: De Heilige Geest zal over u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u overschaduwen; daarom zal ook het heilige dat verwekt wordt, Zoon van God genoemd worden.

2 Cor. 13 : 13   Eveneens: de genade van de Here Jezus Christus en de liefde van God en de
gemeenschap van de Heilige Geest zij met u.

1 Joh. 5 : 7   En: Drie zijn er die getuigen in de hemel: de Vader, het Woord en de Heilige Geest;
en deze drie zijn één.

Op al deze plaatsen wordt ons duidelijk geleerd dat er drie Personen zijn in één enig
goddelijk Wezen. En hoewel deze leer het menselijk verstand ver te boven gaat,
geloven wij die nu op grond van het Woord en verwachten dat wij de volle kennis en
vrucht ervan in de hemel zullen genieten. Verder moeten wij ook letten op het eigen
werk dat ieder van deze drie Personen aan ons verricht: de Vader wordt genoemd
onze Schepper door zijn kracht; de Zoon is onze Heiland en Verlosser door zijn bloed;
de Heilige Geest is onze
Heiligmaker doordat Hij woont in ons hart.

Deze leer van de Heilige Drieëenheid heeft de ware kerk altijd gehandhaafd, van de
tijd van de apostelen af tot nu toe, tegenover Joden, Mohammedanen, en valse
christenen en kettters als Marcion, Mani, Praxeas, Sabellius, Paulus van Samosata,
Arius en dergelijke. De vaders hebben hen terecht veroordeeld. Daarom aanvaarden
wij in dezen graag de drie geloofsbelijdenissen, namelijk de Apostolische, die van
Nicea en van Athanasius; en eveneens wat de vaders in overeenstemming daarmee
hebben vastgesteld.

Artikel 10

De Godheid van Jezus Christus

Wij geloven dat Jezus Christus naar zijn goddelijke natuur de eniggeboren Zoon van
God is, van eeuwigheid voortgebracht. Hij is niet gemaakt of geschapen - want dan
zou Hij

Hebr. 1 : 3   een schepsel zijn- maar één van wezen met de Vader, mede-eeuwig, de afdruk van
zijn Filip. 2 : 6   Wezen en de afstraling van zijn heerlijkheid, Hem in alles gelijk.

Hij is Gods Zoon, niet alleen sinds Hij onze natuur heeft aangenomen, maar van alle
eeuwigheid. De volgende getuigenissen leren ons dat, wanneer wij ze met elkaar
vergelijken.

Gen. 1 : 1   Mozes zegt dat God de wereld heeft geschapen, en de apostel Johannes zegt dat alle
Joh. 1 : 1-3   dingen zijn geschapen door het Woord, dat hij God noemt. De apostel zegt dat God
de

Hebr. 1 : 2   wereld door zijn Zoon geschapen heeft, en eveneens dat God alle dingen door Jezus
Christus geschapen heeft.

Col. 1 : 16   Daarom moet Hij die genoemd wordt God, het Woord, de Zoon en Jezus Christus, er
Micha 5 : 1   reeds geweest zijn, toen alle dingen door Hem geschapen werden. De profeet Micha
zegt

Hebr. 7 : 3   dan ook: zijn oorsprong is van ouds, van de dagen der eeuwigheid. En de apostel: Hij
is zonder begin van dagen of einde van leven. Zo is Hij dan de ware eeuwige God, die
Almachtige die wij aanroepen, aanbidden en dienen.

Artikel 11

De Godheid van de Heilige Geest

Wij geloven en belijden ook dat de Heilige Geest van eeuwigheid van de Vader en de
Zoon uitgaat. Hij is niet gemaakt of geschapen en ook niet voortgebracht; Hij gaat
alleen van beiden uit.

In orde is Hij de derde Persoon van de Drieëenheid, van éézelfde wezen, majesteit
en heerlijkheid als de Vader en de Zoon, waarachtig en eeuwig God, zoals de Heilige
Schrift ons leert.

Artikel 12

De schepping, met name van de engelen

Wij geloven dat de Vader door zijn Woord, - dat is door zijn Zoon- de hemel, de aarde en alle schepselen uit niets heeft geschapen, toen het Hem goeddacht. Ook heeft Hij aan elk schepsel zijn wezen en gedaante gegeven en zijn eigen taak om zijn Schepper te dienen. Ook nu nog houdt Hij ze alle in stand en regeert ze overeenkomstig zijn eeuwige voorzienigheid en door zijn oneindige kracht, om de mens te dienen, opdat de mens zijn God dient. Hij heeft ook de engelen goed geschapen om zijn gezanten te zijn en zijn uitverkorenen te dienen. Sommigen van die engelen zijn uit die verheven staat

waarin God hen geschapen had, in het eeuwige verderf gevallen, maar de anderen hebben door Gods genade volhard en zijn in hun oorspronkelijke staat staande gebleven. De duivelen en de boze geesten zijn zo verdorven dat zij vijanden van God en van al het goede zijn. Uit alle macht loeren zij als moordenaars op de kerk en elk van haar leden om alles door hun bedriegerijen te vernielen en te verwoesten. Zij zijn daarom door hun eigen slechtheid veroordeeld tot de eeuwige verdoemenis en verwachten dagelijks hun verschrikkelijke pijnigingen.

Wat dit betreft verwerpen en verfoeien wij de dwaalleer van de Sadduceeën, die loochenen dat er geesten en engelen zijn; en ook de dwaling van de Manicheeërs, die zeggen dat de duivelen hun oorsprong uit zichzelf hebben en van nature slecht zijn. Zij ontkennen dat de duivelen verdorven zijn geworden.

Artikel 13

Gods voorzienigheid

Wij geloven dat deze goede God, nadat Hij alle dingen geschapen had, ze niet aan zichzelf heeft overgelaten of aan het toeval of het lot heeft prijsgegeven, maar ze overeenkomstig zijn heilige wil zo leidt en regeert, dat in deze wereld niets gebeurt zonder zijn beschikking. Toch is God niet de bewerker van de zonde die gedaan wordt, en evenmin draagt Hij er de schuld van. Want zijn macht en goedheid zijn zo groot en gaan ons begrip zo te boven dat Hij zijn werk zeer goed en rechtvaardig beschikt en doet, ook al handelen de duivelen en goddelozen onrechtvaardig. En alles wat Hij doet dat ons verstand te boven gaat, willen wij niet nieuwsgierig onderzoeken, verder dan ons begrip reikt. Maar in alle ootmoed en eerbied aanbidden wij God in zijn rechtvaardige beslissingen, die voor ons verborgen zijn. Wij stellen ons ermee tevreden, dat wij leerlingen van Christus zijn om slechts te leren wat Hij ons onderwijst door zijn Woord, zonder deze grenzen te overschrijden. Deze leer schenkt ons een onuitsprekelijke troost, als wij erdoor leren verstaan dat ons niets bij toeval kan gebeuren, maar dat alles ons alleen overkomt door de beschikking van onze goedertieren hemelse Vader. Hij waakt over ons met een vaderlijke zorg, terwijl Hij zo over alle schepselen heerst, dat niet één

Matt. 10 : 29, 30

haar van ons hoofd - want die zijn alle geteld- en niet één musje ter aarde zal vallen zonder de wil van onze Vader. Hierop stellen wij ons vertrouwen, omdat wij weten dat Hij de duivelen en al onze vijanden in toom houdt en zij ons zonder zijn toelating en wil niet kunnen schaden.

Daarom verwerpen wij de verfoeilijke dwaling van de Epicureeërs, die zeggen dat God zich nergens mee bemoeit en alles aan het toeval overlaat.

Artikel 14

De schepping van de mens; zijn val en zijn verdorvenheid

Wij geloven dat God de mens uit het stof der aarde geschapen heeft en hem gemaakt en gevormd heeft naar zijn beeld en gelijkenis: goed, rechtvaardig en heilig, zodat hij met zijn wil in alles overeen kon stemmen met de wil van God.

Maar toen de mens in die eervolle positie verkeerde, heeft hij er geen acht op geslagen en zijn bevoorrechte plaats niet erkend. Hij heeft zich door gehoor te geven aan het woord van de duivel, willens en wetens aan de zonde onderworpen en

daarmee aan de dood en de vervloeking. Want het gebod ten leven dat hij ontvangen had, heeft hij overtreden en door zijn zonde heeft hij de gemeenschap met God, die zijn ware leven was, verbroken. Zo heeft hij zijn gehele natuur verdorven en daarmee de lichamelijke en geestelijke dood verdiend. Doordat hij in al zijn doen en laten goddeloos, verkeerd en

verdorven is geworden, heeft hij alle voortreffelijke gaven die hij van God ontvangen had, verloren. Hij heeft daarvan niets overgehouden dan geringe sporen, die niettemin voldoende zijn om de mens iedere verontschuldiging te ontnemen.

Al het licht in ons is immers in duisternis veranderd, zoals de Schrift ons leert:

Joh. 1 : 5 Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet gegrepen. Hier noemt de apostel Johannes de mensen duisternis. Daarom verwerpen wij al wat men in strijd hiermee leert over de vrije wil van de mens, omdat de mens slechts een slaaf van de

Joh. 3 : 27 zonde is en niets kan aannemen of het moet hem uit de hemel gegeven zijn. Want wie zal

Joh. 6 : 44 zich erop beroemen uit eigen kracht iets goeds te kunnen doen, daar Christus immers zegt: Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader die Mij gezonden heeft, hem trekt? Wie

Rom. 8 : 7 zal wijzen op zijn eigen wil, als hij weet dat de gezindheid van het vlees vijandschap is tegen God? Wie zal spreken over zijn eigen kennis, wanneer hij inziet dat een ongeestelijk

1 Cor. 2 : 14 mens niet aanvaardt wat van Gods Geest is? Kortom, wie zal ook maar één eigen denkbeeld naar voren brengen, wanneer hij weet dat wij niet bekwaam zijn iets uit onszelf te denken, maar dat onze bekwaamheid Gods werk is?

2 Cor. 3 : 5 Daarom behoort het woord van de apostel onwrikbaar vastgehouden te worden: Filip. 2 : 13. dat het God is die om zijn welbehagen zowel het willen als het werken in ons werkt. Want geen kennis of wil is in overeenstemming met die van God, als Christus ze niet in de mens

Joh. 15 : 5 heeft tot stand gebracht, zoals Hij ons leert met de woorden: zonder Mij kunt gij niets doen.

Artikel 15

De erfzonde

Wij geloven dat door de ongehoorzaamheid van Adam de erfzonde zich over heel het menselijk geslacht heeft verbreid. Zij is een verdorvenheid van de gehele natuur en een erfelijk kwaad, waarmee zelfs de kleine kinderen in de moederschoot besmet zijn. Zij is namelijk de wortel waaruit allerlei zonden in de mens voortkomen. Daarom is ze zo gruwelijk en afzichtelijk voor God, dat zij reden genoeg is om het menselijk geslacht te verdoemen.

Zelfs door de doop is zij niet geheel vernietigd of uitgeroeid, omdat de zonde altijd uit deze verdorvenheid ontspringt als opwellend water uit een giftige bron. Zij wordt evenwel de kinderen van God niet toegerekend om hen te veroordelen, maar door zijn genade en barmhartigheid vergeven; niet opdat zij zorgeloos in de zonde zouden voortleven, maar

Rom. 7 : 24 opdat het besef van deze verdorvenheid de gelovigen dikwijls zou doen het lichaam dat in de macht van de dood is, verlost te worden. Op dit punt verwerpen wij de dwaling van de Pelagianen, die zeggen dat de zonde slechts uit navolging ontstaat.

Artikel 16

De eeuwige verkiezing door God

Wij geloven dat, toen het gehele geslacht van Adam door de zonde van de eerste mens in verderf en ondergang was gestort, God getoond heeft dat Hij barmhartig en rechtvaardig is. Barmhartig, doordat Hij diegenen uit dit verderf trekt en verlost die Hij in zijn eeuwige en onveranderlijke raad uit louter genade verkoren heeft in Jezus

Christus, onze Here, zonder ook maar enigszins hun werken in rekening te brengen. Rechtvaardig, doordat Hij de anderen laat in hun val en verderf, waarin zij zichzelf gestort hebben.

Artikel 17

De belofte van de Verlosser

Wij geloven dat onze goede God, toen Hij zag dat de mens zich zo in de lichamelijke en geestelijke dood gestort en zich volkomen ongelukkig gemaakt had, hem in zijn wonderbare wijsheid en goedheid zelf is gaan zoeken, toen hij bevend voor Hem vluchtte.

Galaten 4 : 4   God heeft hem getroost met de belofte hem zijn Zoon te geven, die geboren zou worden
Genesis 3 : 15   uit een vrouw, om de kop van de slang te vermorzelen, en hem gelukkig te maken.

Artikel 18

De menswording van Gods Zoon

Wij belijden dus dat God de belofte die Hij aan de vaders gedaan had bij monde van zijn heilige profeten, vervuld heeft door zijn eigen, eniggeboren en eeuwige Zoon in de wereld

Filip. 2 : 7   te zenden op de door Hem bepaalde tijd. Deze heeft de gestalte van een dienstknecht aangenomen en is aan de mensen gelijk geworden door werkelijk een echte menselijke natuur aan te nemen met al haar zwakheden, uitgezonderd de zonde. Hij is ontvangen in de schoot van de gezegende maagd Maria door de kracht van de Heilige Geest, zonder toedoen van een man. Hij heeft niet alleen de menselijke natuur aangenomen wat het lichaam betreft, maar ook een echte menselijke ziel om werkelijk mens te zijn. Want omdat de ziel evenzeer verloren was als het lichaam, moest Hij ze beide aannemen om beide te redden. Tegenover de ketterij van de Wederdopers, die ontkennen dat Christus

Hebr. 2 : 14   van zijn moeder de menselijke natuur aangenomen heeft, belijden wij daarom dat Hij deel

Hand. 2 : 30   gekregen heeft aan het vlees en bloed van Gods kinderen; dat Hij een vrucht van Davids

Rom. 1 : 3   lendenen is, naar het vlees voortgekomen uit het geslacht van David;

Luc. 1 : 42   vrucht van Maria's schoot; geboren uit een vrouw; spruit van David; scheut uit de wortel

Gal. 4 : 4   van Isäi; , gesproten uit Juda; wat het vlees betreft afkomstig uit de Joden; uit het

Jer. 33 : 15   ,nageslacht van Abraham, omdat Hij dat heeft aangenomen en in alle opzichten aan zijn

Jes. 11 : 1   broeders gelijk is geworden met uitzondering van de zonde. Zo is Hij werkelijk onze

Hebr. 7 : 14   ,Immanuël: God met ons.

Rom. 9 : 5

Hebr. 2 : 16, 17,
4 : 15

Matt. 1 : 23

Artikel 19

De twee naturen van Christus

Wij geloven dat de Persoon van de Zoon door deze ontvangenis onafscheidelijk verenigd en verbonden is met de menselijke natuur. Er zijn dus geen twee zonen van

God en geen twee personen, maar twee naturen verenigd in één Persoon, waarbij elke natuur haar onderscheiden eigenschappen behoudt. De goddelijke natuur is altijd ongeschapen gebleven, zonder begin van dagen of einde van leven, en vervult hemel en aarde. Evenzo heeft de menselijke natuur haar eigenschappen niet verloren, maar is schepsel gebleven, dat wel een begin van dagen heeft, eindig is en alles behoudt wat bij een echt lichaam behoort. Wel heeft Hij haar door zijn opstanding onsterfelijkheid gegeven, maar Hij heeft de echtheid van zijn menselijke natuur niet veranderd, omdat ons behoud en onze opstanding mede van de echtheid van zijn lichaam afhangen. Deze twee naturen zijn zo in één Persoon verenigd, dat zij zelfs door zijn dood niet gescheiden zijn geweest. Bij zijn sterven gaf Hij dus in de handen van zijn Vader een echt menselijke geest, die zijn lichaam verliet; maar toch bleef de goddelijke natuur steeds met de menselijke verenigd, zelfs toen Hij in het graf lag. De Godheid hield niet op in Hem te zijn, evenals zij in Hem was toen Hij een klein kind was, hoewel zij zich voor korte tijd niet openbaarde. Daarom belijden wij dat Hij werkelijk God en werkelijk mens is: werkelijk God om door zijn kracht de dood te overwinnen, werkelijk mens om voor ons te kunnen sterven vanwege de zwakheid van de menselijke natuur.

Artikel 20

Gods rechtvaardigheid en barmhartigheid in Christus

Wij geloven dat God, die volkomen barmhartig en rechtvaardig is, zijn Zoon gezonden heeft om de natuur waarin de ongehoorzaamheid begaan was, aan te nemen en in haar de schuld te betalen en de straf voor de zonden door zijn zeer bitter lijden en sterven te dragen. Zo heeft God zijn rechtvaardigheid bewezen jegens zijn Zoon door onze zonden op Hem te laden. Zijn goedheid en barmhartigheid heeft Hij uitgestort over ons die schuldig waren en verdienden veroordeeld te worden. Want in volkomen liefde heeft Hij zijn Zoon voor ons in de dood overgegeven en Hem opgewekt tot onze rechtvaardiging, opdat wij door Hem onsterfelijkheid en eeuwig leven zouden hebben.

Artikel 21

De voldoening door Christus

Wij geloven dat Jezus Christus een eeuwig Hogepriester is naar de ordening van Melchizedek, wat God met een eed heeft bevestigd. Hij heeft Zichzelf in onze plaats voor zijn Vader gesteld om door volkomen voldoening diens toorn te stillen. Daartoe heeft Hij Zichzelf aan het kruishout geofferd en zijn kostbaar bloed vergoten om ons te reinigen van onze zonden, zoals de profeten hadden voorspeld.

Jes. 53 : 5, 7, 12   Want er staat geschreven, dat de straf die ons de vrede aanbrengt, op de Zoon van God was en dat wij door zijn striemen genezen zijn; dat Hij als een lam ter slachting is geleid en onder de overtreders is geteld; dat Hij als een misdadiger veroordeeld is door Pontius Pilatus, hoewel deze Hem onschuldig verklaard had.

Psalm 69 : 5   Zo heeft Hij teruggegeven wat Hij niet geroofd had, en heeft Hij als rechtvaardige voor onrechtvaardigen geleden. En dit zowel naar lichaam als naar ziel, zodat Hij de

Luc. 22 : 44   verschrikkelijke straf voelde die wij door onze zonden verdiend hadden, en zijn zweet als bloeddruppels werd, die op de aarde vielen.

Matt. 27 : 46   Hij heeft geroepen: Mijn God mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten? en heeft dit alles geleden terwille van de vergeving van onze zonden.

1 Cor. 2 : 2   Daarom zeggen wij terecht met Paulus, dat wij niets anders weten dan Jezus Christus die gekruisigd; wij beschouwen alles als vuilnis, omdat de kennis van Christus Jezus, onze

en Filipp. 3 : 8   onze

Here, alles te boven gaat. Wij vinden allerlei vertroosting in zijn wonden en behoeven

Hebr. 10 : 14 geen enkel ander middel te zoeken of uit te denken om ons met God te verzoenen dan dit ene eens voor al gebrachte offer, dat de gelovigen voor eeuwig tot volmaaktheid brengt. Daarom noemt de engel Hem ook Jezus, dat is Redder, omdat Hij zijn volk zou redden van hun zonden.

Artikel 22

De rechtvaardiging door het geloof in Christus

Wij geloven dat de Heilige Geest, om ons de ware kennis van deze grote verborgenheid te doen verwerven, in ons hart een waar geloof ontsteekt, dat Jezus Christus met al zijn verdiensten omhelst, Hem zich toeëigent en niets meer buiten Hem zoekt. Want één van beide: of in Jezus Christus is niet alles wat voor ons heil nodig is; of dit alles is wel in Hem en dan heeft hij die Jezus Christus door het geloof bezit, daarmee zijn gehele heil. Zou men dus beweren dat Christus niet genoeg is, maar dat er naast Hem nog iets anders nodig is, dan is dat een gruwelijke godslastering. Daaruit zou immers volgen dat Christus slechts een halve Heiland is.

Rom. 3 : 28 Daarom zeggen wij terecht met Paulus, dat wij door het geloof alleen, of door het geloof zonder de werken, gerechtvaardigd worden. Wij vatten dit, nauwkeurig gesproken, niet zo op dat het geloof zelf ons rechtvaardigt, want het is slechts het middel waarmee wij Christus, onze gerechtigheid omhelzen.

Maar Jezus Christus is onze gerechtigheid, doordat Hij ons toerekent al zijn verdiensten en al zijn heilige werken die Hij voor ons en in onze plaats heeft gedaan. En het geloof is het middel dat ons met Hem in de gemeenschap van al zijn schatten en gaven verbonden houdt. Als deze ons eigendom zijn geworden, zijn zij meer dan voldoende om ons vrij te spreken van onze zonden.

Artikel 23

Onze gerechtigheid voor God in Christus

Christus' Psalm 32 : 2, Wij geloven dat onze zaligheid ligt in de vergeving van onze zonden om Jezus wil. Daarin bestaat onze gerechtigheid voor God. Dat leren David en Paulus ons door te

Rom. 4 : 6 verklaren: Zalig is de mens aan wie God gerechtigheid toerekent zonder werken.

Rom. 3 : 24 En dezelfde apostel zegt, dat wij om niet, anders gezegd, uit genade gerechtvaardigd zijn door de verlossing in Christus Jezus.

Daarom houden wij dit fundament altijd vast. Daarin geven wij alle eer aan God door onszelf te vernederen en te belijden wat voor mensen wij zijn, zonder ons ook maar enigszins op onszelf of op onze verdiensten te laten voorstaan. Wij steunen uitsluitend op de gehoorzaamheid van de gekruisigde Christus en rusten daarin. En deze gehoorzaamheid is de onze, wanneer wij in Hem geloven. Zij is voldoende om al onze ongerechtigheden te bedekken. Zij bevrijdt ons geweten van vrees, ontzetting en verschrikking en geeft ons'zo de vrijmoedigheid om tot God te naderen, zonder te doen als onze eerste vader Adam, die zich bevend met vijgebladeren wilde bedekken. En werkelijk, als wij voor God moesten verschijnen, terwijl wij, in hoe geringe mate ook, op

Psalm 143: 2 onszelf of op enig ander schepsel zouden steunen - wij zouden vergaan!,

Daarom moet ieder met David zeggen: HERE, ga niet in het gericht met uw knecht, want niemand die leeft, is voor U rechtvaardig.

Artikel 24

De heiliging

Wij geloven dat dit ware geloof, in de mens verwekt door het horen van het Woord van God en door de werking van de Heilige Geest, hem wedergeboren doet worden en hem tot een nieuwe mens maakt. Dit ware geloof doet hem leven in een nieuw leven en bevrijdt hem van de slavernij der zonde.

Daarom is er geen sprake van dat dit rechtvaardigend geloof de mensen overschillig zou maken voor een vroom en heilig leven. Integendeel, zonder dit geloof zullen zij nooit iets doen uit liefde tot God, maar alleen uit liefde tot zichzelf en uit vrees verdoemd te worden. Het is dan ook onmogelijk dat dit heilig geloof in de mens niets zou uitwerken.

Galaten 5 : 6

Wij spreken immers niet van een onvruchtbaar geloof, maar van een geloof waarvan de Schrift zegt, dat het door de liefde werkt. Het beweegt de mens ertoe zich te oefenen in de werken die God in zijn Woord geboden heeft. Deze werken zijn als ze voortkomen uit

de goede wortel van het geloof, goed en God welgevallig, omdat zij alle door zijn genade geheiligd zijn.

Toch worden zij niet in rekening gebracht, als het gaat om onze rechtvaardiging. Wij worden immers gerechtvaardigd door het geloof in Christus, zelfs voor wij goede werken doen. Anders zouden deze werken niet goed kunnen zijn, evenmin als de vrucht van een boom goed kan zijn, voordat de boom goed is. Wij doen dus goede werken, maar niet om daarmee iets te verdienen, want wat voor verdienste zouden wij kunnen verwerven? Wij zijn veeleer aan God dankbaarheid verschuldigd voor de goede werken die wij doen, en

Filip. 2 : 13

werken Lucas 17 : 10
ook gij, nadat

Hij niet aan ons. Want Hij is het die om zijn welbehagen zowel het willen als het in ons werkt. Laten wij dus ter harte nemen wat geschreven staat: Zo moet

gij alles gedaan hebt wat u bevolen is, zeggen: Wij zijn onnutte slaven; wij hebben slechts gedaan wat wij moesten doen. Toch willen wij niet ontkennen dat God de goede werken beloont, maar door zijn genade kroont Hij zijn gaven. En verder, al doen wij goede werken, toch funderen wij daar ons heil niet op. Want wij kunnen geen enkel werk doen of het is besmet doordat wij zondaren zijn, en verdient daarom gestraft te worden. En al konden we op één goed werk wijzen, dan is toch de gedachte aan één zonde genoeg om het verwerpelijk te maken voor Gods ogen. Op deze wijze zouden wij altijd aan twijfel overgegeven zijn, heen en weer geslingerd, zonder enige zekerheid, en ons arme geweten zou altijd gekweld worden, indien het niet steunde op de verdienste van het lijden en sterven van onze Heiland.

Artikel 25

Christus de vervulling van de wet

Wij geloven dat de door de Wet voorgeschreven schaduwachtige gebruiken in de eredienst met de komst van Christus hebben afgedaan en dat zo aan al deze schaduwen een einde is gekomen. Daarom moeten de christenen zich daarvan niet langer bedienen. Toch blijft voor ons de waarheid en de inhoud er-jan in Christus Jezus, in wie zij hun vervulling hebben.

Wel maken wij nog gebruik van de getuigenissen uit de Wet en de Profeten om ons in het Evangelie te bevestigen en ook om overeenkomstig zijn wil ons leven in alle eerbaarheid in te richten tot Gods eer.

Artikel 26

Christus onze enige Voorspraak

Wij geloven dat wij geen toegang hebben tot God dan alleen door de enige Middelaar en Voorspraak Jezus Christus, de Rechtvaardige. Hiertoe is Hij mens geworden en heeft Hij de goddelijke en menselijke natuur verenigd, opdat wij mensen toegang zouden hebben tot de goddelijke majesteit. Anders zou de toegang voor ons gesloten zijn. Maar deze Middelaar, die de Vader ons gegeven heeft tussen Zich en ons, moet ons door zijn verhevenheid niet af schrikken, zodat wij een ander, naar ons goeddunken, zouden gaan zoeken. Want er is niemand in de hemel of op aarde onder de schepselen die ons meer

Filip. 2 : 6, 7   lief heeft dan Jezus Christus, die hoewel Hij in de gestalte Gods was, Zichzelf ontledigd Hebr. 2 : 17   heeft en de gestalte van een dienstknecht heeft aangenomen en aan zijn broeders in alle

opzichten gelijk geworden is.

Rom. 5 : 8, 10   Indien wij een andere middelaar moesten zoeken, die ons gunstig gezind zou zijn, wie zouden wij dan kunnen vinden, die ons meer lief heeft dan Hij die zijn leven voor ons gegeven heeft, zelfs toen wij zijn vijanden waren? En als wij iemand moesten zoeken

die

Matth. 28 : 18   macht en aanzien heeft, wie heeft er zoveel als Hij die gezeten is aan de rechterhand van zijn Vader en die alle macht heeft in hemel en op aarde? En wie zal eerder verhoord worden dan de eigen zeer geliefde Zoon van God?

Het is dus enkel gebrek aan vertrouwen dat geleid heeft tot de gewoonte om de heiligen te ontveren in plaats van hen te eren. Want men doet wat zij nooit gedaan of begeerd hebben, maar wat zij onophoudelijk volgens hun plicht verworpen hebben, zoals uit hun geschriften blijkt.

Men moet onze onwaardigheid hier niet tegen inbrengen, want er is geen sprake van dat wij onze gebeden op grond van onze waardigheid voor God zouden brengen, maar wij doen dat alleen op grond van de uitnemendheid en waardigheid van onze Here Jezus Christus, wiens gerechtigheid de onze is door het geloof. Daarom zegt de Schrift ons, als zij deze dwaze vrees of liever dit gebrek aan vertrouwen van ons wil wegnemen, dat Jezus Christus in alle opzichten aan zijn broeders is gelijk geworden, opdat Hij een

Hebr. 2 : 17, 18   barmhartig en getrouw Hogepriester zou worden bij God om de zonden van het volk te

verzoenen. Want doordat Hijzelf in verzoeken geleden heeft, kan Hij hun die verzocht worden, te hulp komen. En om ons nog meer moed te geven om tot Hem te gaan, zegt

Hebr. 4 : 14-16   de Schrift ook: Daar wij nu een grote Hogepriester hebben, die de hemelen is doorgedaan, Jezus, de Zoon van God, laten wij aan die belijdenis vasthouden. Want wij hebben geen Hogepriester die niet kan medevoelen met onze zwakheden, maar een die in alle dingen op gelijke wijze als wij is verzocht geweest, doch zonder te zondigen. Laten wij daarom met vrijmoedigheid toegaan tot de troon der genade, opdat wij barmhartigheid ontvangen en genade vinden om hulp te verkrijgen te gelegener tijd. Hetzelfde Schriftgedeelte zegt dat wij volle vrijmoedigheid bezitten om in te gaan in het

Hebr. 10 : 19, 22   heiligdom door het bloed van Jezus; laten wij dan toetreden in volle verzekerdheid des geloofs. Eveneens: Christus heeft een priesterschap dat op geen ander kan overgaan;

Hebr. 7 : 24, 25   daarom kan Hij ook volkomen behouden wie door Hem tot God gaan, daar Hij altijd leeft om voor hen te pleiten.

Joh. 14 : 6   Wat hebben wij dan nog meer nodig, daar Christus zelf uitspreekt: Ik ben de weg en de waarheid en het leven; niemand komt tot de Vader dan door Mij? Waarom zouden wij een andere voorspraak zoeken, daar het God behaagd heeft ons zijn Zoon tot Voorspraak te geven? Laten wij Hem niet loslaten om een ander te nemen, of liever, een ander te zoeken, zonder die ooit te vinden. Want toen God Hem aan ons gaf, wist Hij heel goed dat wij zondaars waren. Daarom roepen wij naar het gebod van Christus de hemelse Vader aan door Christus, onze enige Middelaar, zoals ons in het gebed des Heren geleerd is.

Joh. 16 : 23   En wij zijn verzekerd dat de Vader ons al wat wij Hem bidden zal geven in Christus' naam.

Artikel 27

De katholieke of algemene kerk

Wij geloven en belijden één katholieke of algemene kerk. Zij is een heilige vergadering van de waarlijk gelovige christenen, die al hun heil verwachten van Jezus Christus, gewassen zijn door zijn bloed, geheiligd en verzegeld door de Heilige Geest.

Deze kerk is er geweest van het begin der wereld af en zal er zijn tot het einde toe. Want Christus is een eeuwig Koning, die niet zonder onderdanen zijn kan. Deze heilige kerk wordt door God staande gehouden tegen het woeden van de gehele wereld, hoewel zij soms een tijdlang zeer klein en ogenschijnlijk verdwenen is. Zo heeft de Here gedurende de gevaarlijke tijd onder Achab zeventuizend mensen voor Zich doen overblijven, die hun knieën voor Baäl niet gebogen hadden.

Ook is deze heilige kerk niet gevestigd in, gebonden aan of beperkt tot een bepaalde plaats of gebonden aan bepaalde personen, maar zij is verbreed en verstrooid over de gehele wereld. Toch is zij met hart en wil samengevoegd en verenigd in eenzelfde Geest, door de kracht van het geloof.

Artikel 28

De roeping zich bij de kerk te voegen

Wij geloven dat niemand, van welke rang of stand ook, zich van deze heilige vergadering afzijdig mag houden om op zichzelf te blijven staan. De kerk is immers de vergadering van hen die behouden worden, en buiten haar is er geen zaligheid. Daarom moet ieder zich bij haar voegen en zich met haar verenigen. Zo wordt de eenheid van de kerk bewaard; men onderwerpt zich aan haar onderricht en tucht, buigt de hals onder het juk van Jezus Christus en dient de opbouw van de broeders overeenkomstig de gaven die God aan allen verleend heeft, als leden van eenzelfde lichaam.

Om dit alles des te beter te kunnen onderhouden, is het overeenkomstig Gods Woord de roeping van alle gelovigen zich af te scheiden van hen die niet tot de kerk behoren en zich bij deze vergadering te voegen op iedere plaats waar God haar gesteld heeft, zelfs al zouden de overheden en verordeningen van de vorsten zich daartegen verzetten en zou er dood of lijfstraf op staan.

Daarom handelen allen die zich van haar afzonderen of zich niet bij haar voegen in strijd met Gods verordening.

Artikel 29

De kenmerken van de ware kerk, van haar leden en van de valse kerk

Wij geloven dat men nauwgezet en met grote zorgvuldigheid, vanuit Gods Woord, behoort te onderscheiden wat de ware kerk is, omdat alle sekten die er tegenwoordig in de wereld zijn, zich ten onrechte kerk noemen. Wij spreken hier niet over de huichelaars, die zich in de kerk tussen de oprechte gelovigen bevinden en toch niet tot de kerk behoren, hoewel zij uiterlijk in haar zijn.

Maar wij bedoelen dat men het lichaam en de gemeenschap van de ware kerk moet onderscheiden van alle sekten, die beweren dat zij de kerk zijn.

De kenmerken waaraan men de ware kerk kan kennen, zijn deze: dat de kerk de zuivere prediking van het Evangelie onderhoudt; dat zij de zuivere bediening van de sacramenten onderhoudt, zoals Christus die heeft ingesteld; dat de kerkelijke tucht geoefend wordt om de zonden te bestraffen. Kortom, dat men zich richt naar het zuivere Woord van God, alles wat daarmee in strijd is verwerpt en Jezus Christus erkent als het enige Hoofd. Hieraan kan men met zekerheid de ware kerk kennen en niemand heeft het recht zich van haar af te scheiden.

Zij die tot de kerk behoren kan men kennen aan de kenmerken van de christenen, namelijk het geloof en dat zij, na de enige Heiland Jezus Christus aangenomen te hebben, de zonde ontvluchten en de gerechtigheid najagen, de ware God en hun naaste liefhebben, niet naar rechts of links afwijken en hun vlees kruisigen met zijn werken. Dat wil echter niet zeggen dat er geen grote zwakheid meer in hen zou zijn, maar zij strijden daartegen door de Geest al de dagen van hun leven. En zij nemen voortdurend hun toevlucht tot het bloed, de dood, het lijden en de gehoorzaamheid van de Here Jezus, in wie zij vergeving van hun zonden hebben door het geloof in Hem.

Wat de valse kerk betreft: deze schrijft zichzelf en haar verordeningen meer gezag toe dan aan Gods Woord en wil zich niet aan het juk van Christus onderwerpen. Zij bedient de sacramenten niet zoals Christus in zijn Woord geboden heeft, maar zij voegt eraan toe en laat eruit weg naar het haar goeddunkt. Zij grondt zich meer op mensen dan op Christus. Zij vervolgt hen die heilig leven naar Gods Woord en die haar bestraffen over haar zonden, hebzucht en afgoderij.
Deze twee kerken zijn gemakkelijk te kennen en van elkaar te onderscheiden.

Artikel 30

De regering van de kerk

Wij geloven dat deze ware kerk geregeerd moet worden overeenkomstig de geestelijke orde die onze Here ons in zijn Woord geleerd heeft. Er moeten dienaren of herders zijn om Gods Woord te prediken en de sacramenten te bedienen, en opzieners en diakenen om met de herders een kerkeraad te vormen. En op die manier moeten zij de ware godsdienst onderhouden en zorgen dat de ware leer voortgang heeft, dat de overtreders op geestelijke wijze gestraft en in toom gehouden worden, en dat de armen en zij die in moeite verkeren, geholpen en getroost worden, naarmate zij het nodig hebben.

Op deze wijze zal alles in de kerk in goede orde geschieden, wanneer personen
gekozen
1 Tim. 3 worden die trouw zijn, overeenkomstig de regel die de apostel Paulus daarvoor geeft in de brief aan Timotheüs.

Artikel 31

De ambten in de kerk

Wij geloven dat de dienaren van Gods Woord, de ouderlingen en de diakenen, tot hun ambt behoren gekozen te worden in de weg van wettige verkiezing door de kerk, onder aanroeping van Gods Naam en in goede orde, zoals Gods Woord leert.

Daarom moet ieder zich er terdege voor wachten zich met ongeoorloofde middelen in te dringen, maar moet hij de tijd afwachten dat hij door God geroepen wordt om daarin het overtuigend bewijs te hebben, dat zijn roeping van de Here is.

Wat de dienaren des Woords betreft, zij hebben, waar zij ook staan, gelijke macht en gelijk gezag, omdat zij allen dienaren van Jezus Christus zijn, de enige algemene Bisschop en het enige Hoofd van de kerk.

Bovendien zeggen wij - opdat de heilige verordening van God niet geschonden wordt of in verachting raakt - dat ieder voor de dienaren des Woords en de ouderlingen van de kerk bijzondere achting moet hebben om het werk dat zij doen, en met hen in vrede moet leven, zonder morren, twist of tweedracht, zoveel als mogelijk is.

Artikel 32

De orde en de tucht in de kerk

Wij geloven dat de regeerders van de kerk, hoewel het nuttig en goed is dat zij onderling een bepaalde vaste orde instellen en handhaven om het lichaam van de kerk in stand te houden, zich er wel voor moeten wachten af te wijken van wat Christus, onze enige Meester ons geboden heeft.

Daarom verwerpen wij alle menselijke bedenksels en alle wetten, die men zou willen invoeren om God te dienen en daardoor het geweten te binden en te dwingen, op welke wijze dan ook. Wij aanvaarden dus alleen wat kan dienen om eendracht en eenheid te bevorderen en te bewaren en alles te onderhouden in gehoorzaamheid aan God.

En hiertoe is vereist de uitsluiting uit de gemeenschap van de kerk, overeenkomstig Gods Woord, en wat daarmee verbonden is.

Artikel 33

De sacramenten

Wij geloven dat onze goede God, omdat Hij met ons onverstand en de zwakheid van ons geloof rekening houdt, voor ons de sacramenten heeft ingesteld. Hij wil ons namelijk zijn beloften bezegelen en ons onderpanden in handen geven van zijn goedgunstigheid en genade jegens ons en ook ons geloof voeden en onderhouden. Hij heeft de sacramenten gevoegd bij het Woord van het Evangelie om ons door onze zintuigen des te beter duidelijk te maken, zowel wat Hij ons door zijn Woord te verstaan geeft als wat Hij van binnen in ons hart doet.

Zo bekrachtigt Hij in ons het heil waaraan Hij ons deel geeft. Want de sacramenten zijn zichtbare tekenen en zegels van een inwendige en onzichtbare zaak. Door middel daarvan werkt God in ons door de kracht van de Heilige Geest. Daarom zijn de tekenen niet krachteloos en zonder inhoud zo dat zij ons zouden misleiden, want Jezus Christus is de waarheid ervan en zonder Hem zouden zij niets zijn.

Voorts hebben wij genoeg aan het aantal sacramenten dat Christus, onze Meester, voor ons heeft ingesteld: niet meer dan twee, namelijk het sacrament van de doop en dat van het heilig avondmaal van Jezus Christus.

Artikel 34

De heilige doop

Wij geloven en belijden dat Jezus Christus, die de wet vervuld heeft, door het vergieten van zijn bloed een einde gemaakt heeft aan elke andere bloedstoring die men zou kunnen of willen doen tot verzoening en voldoening voor onze zonden. Hij heeft de besnijdenis, waarbij bloed vloeide, afgeschaft en in plaats daarvan het sacrament van de doop ingesteld. Hierdoor worden wij in de kerk van God opgenomen en van alle andere volken en vreemde godsdiensten afgezonderd om geheel aan Hem toe te behoren, wiens merk en veldteken wij dragen. Dit dient ons tot een getuigenis dat Hij eeuwig onze God en onze genadige Vader zal zijn. Daarom heeft Christus geboden al de zijnen te dopen in de

Rom. 10 : 4

Matth. 28 : 19

naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest, met gewoon water. Daarmee geeft Hij ons te verstaan: evenals het water, waarmee de dopeling overgoten en voor aller ogen besprenkeld wordt, de onreinheid van het lichaam afwast, zo bewerkt het bloed van Christus hetzelfde van binnen, in de ziel, door de Heilige Geest: het besprenkelt haar en zuivert haar van zonde. Zo worden wij van kinderen des toorns wedergeboren tot kinderen van God.

Wij worden evenwel niet door het water als zodanig van onze zonden gereinigd, maar door de besprenkeling met het kostbaar bloed van de Zoon van God. Hij is onze Rode Zee, waar wij doorheen moeten gaan om te ontkomen aan de tirannie van Farao - dat is de duivel - en in te gaan in het geestelijke Kanaän.

De dienaren van hun kant geven ons alleen het sacrament, dat zichtbaar is, maar onze Here geeft wat het sacrament beduidt, namelijk de onzichtbare genadegaven. Hij wast onze ziel en reinigt haar grondig van alle onreinheden en ongerechtigheden. Hij vernieuwt ons hart en vervult het met alle vertroosting en geeft ons waarachtige zekerheid van zijn vaderlijke goedheid. Hij bekleedt ons met de nieuwe mens en Hij trekt ons de oude uit met al zijn werken. Daarom geloven wij dat wie tot het eeuwige leven wil komen, slechts eenmaal gedoopt moet worden. De doop mag niet herhaald worden, want wij kunnen ook niet tweemaal geboren worden. Deze doop immers is niet alleen van nut wanneer wij hem ontvangen en het water op ons is, maar gedurende ons gehele leven. Daarom verwerpen wij de dwaling van de Wederdopers, die niet tevreden zijn met de eens ontvangen doop en die bovendien de doop van de kleine kinderen der gelovigen veroordelen. Wij geloven daarentegen dat men hen behoort te dopen en met het teken van het verbond te verzegelen, evenals de kleine

kinderen in Israël besneden werden op grond van dezelfde beloften die aan onze kinderen gedaan zijn. Christus heeft zijn bloed even zeker vergoten om de kleine kinderen van de gelovigen te wassen als Hij dat gedaan heeft voor de volwassenen. Daarom behoren zij het teken en sacrament van wat Christus voor hen gedaan heeft, te ontvangen zoals de HERE in de wet gebod hen kort nadat zij geboren waren, deel te geven aan het sacrament van het lijden en sterven van Christus door het offer van een lam. Dat was een sacrament van Jezus Christus.

Col. 2 : 11

Bovendien doet de doop aan onze kinderen hetzelfde wat de besnijdenis deed aan het Joodse volk. Daarom noemt de apostel Paulus de doop: de besnijdenis van Christus.

Artikel 35

Het heilig avondmaal

Wij geloven en belijden dat onze Heiland Jezus Christus het sacrament van het heilig avondmaal voorgeschreven en ingesteld heeft om te voeden en te onderhouden degenen die Hij reeds wedergeboren deed worden en in zijn huisgezin, dat is zijn kerk, heeft opgenomen.

Nu hebben zij die wedergeboren zijn, tweërlei leven in zich, Het ene is lichamelijk en tijdelijk: zij hebben het van hun eerste geboorte meegebracht en alle mensen bezitten het. Het andere is geestelijk en hemels: het wordt hun gegeven in de tweede geboorte, die geschiedt door het Woord van het Evangelie in de gemeenschap met het lichaam van Christus. Dit leven bezitten slechts Gods uitverkorenen. Zo heeft God voor de instandhouding van het lichamelijke en aardse leven gewoon, aards brood voorgeschreven, dat allen ontvangen, zoals het leven zelf. Maar voor het onderhouden van het geestelijke en hemelse leven dat de gelovigen bezitten heeft Hij hun een levend

Joh. 6 : 51

brood gezonden, dat uit de hemel nedergedaald is, namelijk Jezus Christus. Hij voedt en onderhoudt het geestelijke leven van de gelovigen, als Hij gegeten wordt, dat wil zeggen geestelijk toegeëigend en door het geloof ontvangen.

Om ons dit geestelijke en hemelse brood af te beelden heeft Christus een aardst en zichtbaar brood voorgeschreven als sacrament van zijn lichaam en de wijn als sacrament van zijn bloed. Hiermee verzekert Hij ons: zo zeker als wij het sacrament ontvangen en in onze handen houden en het eten en drinken met onze mond om ons leven in stand te houden, zo zeker ontvangen wij in onze ziel door het geloof (dat de hand en mond van onze ziel is) het ware lichaam en het ware bloed van Christus, onze enige Heiland om ons geestelijk leven in stand te houden

Nu is het volstrekt zeker, dat Jezus Christus ons zijn sacramenten niet voor niets heeft voorgeschreven. Hij werkt dan ook in ons alles wat Hij ons door deze heilige tekenen voor ogen stelt, hoewel de wijze waarop dit geschiedt ons verstand te boven gaat, evenals de werking van de Heilige Geest verborgen en niet te begrijpen is.

Toch vergissen wij ons niet als wij zeggen, dat wat door ons gegeten en gedronken wordt, het eigen en natuurlijke lichaam en het eigen bloed van Christus is. Maar de wijze waarop wij deze nuttigen is niet met de mond, maar geestelijk door het geloof. Zo blijft Jezus Christus altijd gezeten aan de rechterhand van God, zijn Vader in de hemel en deelt Hij Zichzelf toch aan ons mee door het geloof. Bij dit geestelijke feestmaal geeft Christus ons deel aan zichzelf met al zijn schatten en gaven en doet Hij ons zowel zichzelf als de

verdiensten van zijn lijden en sterven genieten. Hij voedt, sterkt en troost onze arme, verslagen ziel door het te eten geven van zijn lichaam en verkwikt en vernieuwt haar door het te drinken geven van zijn bloed. Voorts, hoewel het sacrament met de zaak waarvan het een teken is, verbonden is, worden beide toch niet door allen ontvangen. De goddeloze ontvangt wel het sacrament, tot zijn veroordeling, maar niet de waarheid van het sacrament, evenals Judas en Simon de tovenaars beiden wel het sacrament ontvingen, maar niet Christus die daardoor voorgesteld wordt. Hij wordt alleen het deel van de gelovigen. Tenslotte, wij ontvangen dit heilig sacrament in de samenkomst van Gods volk met ootmoed en eerbied. Daarbij vierten wij samen met dankzegging een heilige gedachtenis aan de dood van Christus, onze Heiland, en doen

wij belijdenis van ons geloof en van de christelijke godsdienst. Daarom behoort niemand aan het avondmaal te gaan zonder zichzelf eerst op de rechte wijze beproefd te hebben, opdat hij, als hij eet van dit brood en drinkt uit de beker, niet tot zijn eigen oordeel eet en drinkt. Kortom, we worden door het gebruik van dit heilig sacrament bewogen tot een vurige liefde jegens God en onze naaste. Daarom verwerpen wij als ontheiliging van de sacramenten alle toevoegingen en te veroordelen verzinsels die de mensen daarin aangebracht en daarmee vermengd hebben. En wij verklaren dat men zich tevreden moet stellen met de ordening die Christus en zijn apostelen ons geleerd hebben en dat men daarover moet spreken zoals zij erover gesproken hebben.

Artikel 36

De taak van de overheid

Wij geloven dat onze goede God wegens de verdorvenheid van het menselijk geslacht geboden heeft dat er koningen, vorsten en overheden zullen zijn. Hij wil namelijk dat de wereld geregeerd wordt door wetten en staatsregelingen, opdat de losbandigheid van de mensen bedwongen wordt en alles in goede orde onder het toegaat. Hiertoe heeft Hij de overheid het zwaard in handen gegeven tot bestraffing van de slechte en bescherming van de goede mensen. Haar taak is niet alleen zorg te dragen voor de openbare orde en daarover te waken, maar ook de heilige dienst van de kerk te beschermen om zodoende de voortgang van het Koninkrijk van Jezus Christus te bevorderen en het Woord van het Evangelie overal te doen prediken, opdat God door ieder geëerd en gediend wordt, zoals Hij in zijn Woord gebiedt. Voorts is ieder, van welke positie, rang of stand ook, verplicht zich aan de overheid te onderwerpen, belasting te betalen, haar eer en eerbied te bewijzen, haar gehoorzaam te zijn in alles wat niet in strijd is met Gods Woord, en voor haar te bidden, opdat de HERE haar bestuurt op al haar wegen en wij een stil en rustig leven mogen leiden in alle godsvrucht en waardigheid.

Op dit punt wijzen wij de Wederdopers en andere oproerige mensen af en in het algemeen allen die overheid en gezag verwerpen, de rechtsorde omver willen werpen door het invoeren van gemeenschap van goederen en die de goede zeden die God onder de mensen heeft ingesteld, verstoren.

Artikel 37

Het laatste oordeel

Tenslotte geloven wij in overeenstemming met Gods Woord dat als de door de HERE bepaalde tijd (die aan alle schepselen onbekend is) gekomen en het getal van de uitverkorenen vol zal zijn, onze Here Jezus Christus uit de hemel zal komen, lichamenlijk en zichtbaar, op dezelfde wijze als Hij ten hemel gevaren is, met grote heerlijkheid en majesteit. Hij zal zich openbaren als Rechter over levenden en doden, terwijl Hij deze oude wereld door vuur zal zuiveren. Dan zullen voor deze grote Rechter alle mensen die ooit geleefd hebben, persoonlijk verschijnen: mannen, vrouwen en kinderen, gedagvaard door de stem van de aartsengel en het geklank van de bazuin Gods. Want al de gestorvenen zullen uit de aarde verrijzen en de zielen zullen verenigd worden met het eigen lichaam waarin zij geleefd hebben. Zij die dan nog leven, zullen niet sterven zoals de anderen, maar in één ogenblik veranderd worden en van vergankelijk onvergankelijk worden. Dan zullen de boeken geopend en de doden geoordeeld worden naar wat zij in deze wereld gedaan hebben, hetzij goed, hetzij

- 2 Cor. 5 : 10
Matt; 12 : 36
- kwaad. Ja, de mensen zullen rekenschap moeten geven van elk ijdel woord dat zij gesproken hebben, al vindt de wereld zulk spreken slechts spel en scherts. Dan zal wat door de mensen in het verborgen bedreven is, en hun huichelarij openlijk voor allen aan het licht gebracht worden.
- Daarom is de gedachte aan dit oordeel terecht schrikwekkend en angstaan jagend voor de slechte en goddeloze mensen en zeer begeerlijk en troostrijk voor de rechtvaardigen en uitverkorenen. Hun verlossing zal dan immers geheel voltooid worden en zij zullen dan de vruchten van hun moeitelijke arbeid ontvangen. Hun onschuld zal dan door allen worden erkend en zij zullen zien de verschrikkelijke manier waarop God zich wreekt op de goddelozen, die hen in deze wereld getiranniseerd verdrukt en gekweld hebben. Die zullen tot erkenning van hun schuld gebracht worden door het getuigenis van hun eigen
- Matt. 25 : 41
- geweten. Zij zullen wel onsterfelijk worden, maar alleen om gepijnigd te worden in het eeuwige vuur, dat voor de duivel en zijn engelen bereid is.
- De gelovigen en uitverkorenen daarentegen zullen gekroond worden met heerlijkheid
- en
- Matt. 10 : 32
- eer. De Zoon van God zal hun naam belijden voor God, zijn Vader, en zijn uitverkorenen engelen en God zal alle tranen van hun ogen afwissen.
- Openb. 21 : 4
- Dan zal blijken dat hun zaak, die- nu door vele rechters en overheden als ketters en goddeloos veroordeeld wordt, de zaak van de Zoon van God is. En als een genadige beloning zal de HERE hun zo'n heerlijkheid doen bezitten als in het hart van een mens nooit zou kunnen opkomen.
- Daarom verwachten wij die dag met sterk verlangen om ten volle te genieten de beloften van God in Jezus Christus, onze Heer.

Rapport van de deputaten, benoemd door de generale synode van Groningen-Zuid 1978, voor de Herziening Kerkboek, onderdeel Heidelbergse Catechismus.

1. Opdracht en samenstelling

Genoemde synode gaf opdracht (voor wat de H. C. betreft):

VII Zij besluit voorts

- 2.b. bij deze arbeid nadrukkelijk voorrang te verlenen aan de nadere toetsing van de door de generale synode Hattem 1972/73 voor het gebruik bij het catechetisch onderwijs vrijgegeven tekst van de Heidelbergse Catechismus met het oog op het vrijgeven van deze tekst voor algeheel kerkelijk gebruik door de eerstkomende generale synode, dit laatste in afwijking van het bepaalde in art. 21 der Acta van de generale synode van Groningen-Zuid 1978;
- c. daarbij, indien enigszins mogelijk, te blijven bij deze (voorlopige) vastgestelde tekst en bovendien een lijst van Schriftplaatsen bij de antwoorden van de Heidelbergse Catechismus ter vaststelling aan de eerstvolgende generale synode aan te bieden;
- e. de door hen aan te bieden ontwerpen van taalkundig gemoderniseerde teksten van een behoorlijke argumentatie te voorzien;
- g. de reeds ingezonden en nog in te zenden opmerkingen vanuit de kerken in hun arbeid te betrekken;
- h. van hun werkzaamheden rapport uit te brengen aan de eerstkomende synode, nadat
  1. opmerkingen uit de kerken zijn verwerkt;
  2. de tekst taalkundig nader is gezien en eventueel herzien;
- i. het eindrapport aan de kerken toe te zenden voor 1 oktober 1980.

Als deputaten voor het onderdeel Herziening Heidelbergse Catechismus werden aangewezen: ds. M. Brandes, ds. A. Kooij, ds. J. Meilof en br. G. Slings.

2. Werkwijze

Genoemde deputaten wezen als voorzitter aan ds. J. Meilof en als secretaris ds. M. Brandes. Zij vergaderden regelmatig in Amersfoort en mochten met hun arbeid gereedkomen.

Het werkresultaat bieden zij bij dezen aan de generale synode Arnhem 1981 aan.

Opmerkingen uit de kerken en van kerkleden zijn door de deputaten besproken., en waar mogelijk verwerkt.

Op de Hattemse tekst hebben uw deputaten alleen daar correcties willen aanbrengen, waar hun dit om redenen van theologische, taalkundige of didactische aard beslist noodzakelijk voorkwam. Besloten werd in het kort argumenten te noemen voor de voorgestelde correcties.

Op deze wijze menen uw deputaten aan de opdracht vervat in het besluit van de generale synode van Groningen-Zuid 1978, Acta, art. 425.2, b, c, e, g, h, i, uitvoering gegeven te hebben.

3. De wijze waarop de voorgestelde correcties in de catechismustekst zijn aangegeven

- a. Worden in een vraag of antwoord van de H. C. **geen** correcties voorgesteld, dan wordt de tekst van Hattem van deze vraag of dit antwoord **niet** afgedrukt;
- b. worden wel correcties voorgesteld, dan wordt de **volledige** tekst van deze vraag of dit antwoord opgenomen **in de lezing die door uw deputaten wordt voorgesteld**, waarbij die woorden, zinsdelen en leestekens **vetgedrukt zijn waar wordt afgeweken van de tekst van Hattem**.

4. Argumentatie bij de voorgestelde correcties

Deze wordt gegeven **direct onder de tekst** van „vraag-en-antwoord” in geding. Daarbij wordt gemakshalve volstaan **met verwijzing naar de regel** van „vraag-en-antwoord”, waarna de argumentatie gegeven wordt. Bij de toetsingsarbeid hoeft men dan voor de argumentatie niet te zoeken in een aanhangsel of bijlage.

5. Argumentatie bij telkens terugkerende correcties

Er zijn zaken die de hele Catechismus door terugkeren, zoals de vraag, of in het antwoord de vraag herhaald dient te worden, de vraag voor welke volgorde van de werkwoorden men kiest en de vraag, of men de naam Christus in het antwoord zal herhalen als deze in de vraag reeds genoemd is, of dat men deze dan zal vervangen door het persoonlijk voornaamwoord.

Uw deputaten besloten ten aanzien van deze zaken als volgt te werk te gaan:

- a. Een enkele uitzondering daargelaten, **zal de vraag niet in het antwoord herhaald worden**.
Argumenten hiervoor zijn:
  1. Dit sluit aan bij de oude teksten van de H. C.
  2. Het is niet de bedoeling in het antwoord een losse waarheid te poneren. Er wordt een vraag gesteld waarop van de leerling een antwoord verwacht wordt. In dat verband is het natuurlijker de vraag niet te herhalen.
  3. Bovendien wordt zo de catechisant gedwongen ook de vraag te leren.
  4. Vier eeuwen lang heeft het zo zonder problemen gefunctioneerd.
- b. Wat betreft de **volgorde van de werkwoorden** (hoofdwerkwoord-hulpwerkwoorden) is gekozen voor de constructie, waarbij eerst het hoofdwerkwoord gebruikt wordt, **daarna** het hulpwerkwoord.
Argument:
Deze constructie sluit aan bij het natuurlijk spraakgebruik en is veelal ook conform de oude teksten van de H. C.
- c. **Komt in de vraag de naam Christus al voor**, dan wordt deze - in afwijking van de Hattemse tekst **niet in het antwoord herhaald**, maar daar opgenomen door „Hij”, tenzij dit onduidelijkheid kan opleveren.
Argument:
Dit is in een direct volgend antwoord van een leerling veel natuurlijker.

N.B. Treft men in de hierna volgende catechismustekst vetgedrukte woorden aan die onder de tekst zelf niet nader geargumenteed zijn, dan heeft men te doen met een van de onder 5 genoemde gevallen, waarvoor de argumenten hierboven al gegeven zijn.

6. Afkortingen

H. C. = Heidelbergse Catechismus

G. K. = Gereformeerd Kerkboek 1975

Dankbaar = H. C. tekst van de commissie Dr. W. F. Dankbaar

7. De Tekst van de Heidelbergse Catechismus

- Antw. 1 **Dat** ik met lichaam en ziel, in leven en sterven, het eigendom ben, niet van mijzelf, maar van mijn trouwe Heiland Jezus Christus. Want Hij heeft met zijn kostbaar bloed voor al mijn zonden volkomen betaald en mij uit alle heerschappij van de duivel verlost. Hij bewaart mij nu zo, dat zonder de wil van mijn hemelse Vader geen haar van mijn hoofd vallen kan, ja zelfs **dat alles dienen moet tot mijn heil**. Hij verzekert mij daarom ook door zijn Heilige Geest van het eeuwige leven en maakt mij van harte gewillig en bereid om voortaan voor Hem te leven.
- r. 3: Hier is een verschil tussen de editie Hattem en het G. K. „alle" verdient de voorkeur boven „al". Het stoot minder en leert gemakkelijker.
- r. 6: Hattem had hier nog „mij". Dit is overbodig en verouderd.
- Antw. 3 **Uit de wet** van God.
- Antw. 4 Dat leert Christus ons in een samenvatting, Matt. 22 : 37-40:....
- r. 1 De plaatsing van dit woord is in de edities van Hattem en G. K. niet overal gelijk. Deputaten geven voorkeur aan deze volgorde.
- Vr. 5. Kunt u dit alles **volbrengen**?
- r. 1 „Volkomen houden" is geen Nederlands meer. Zie Dankbaar.
- Antw. 9 Neen, want God heeft de mens zo geschapen dat hij dit kon doen. Maar de mens heeft zichzelf en al zijn nakomelingen, **aangezet door** de duivel, door moedwillige ongehoorzaamheid, van deze gaven beroofd.
- r. 2 „op ingeven" is niet duidelijk en ouderwets.
- Antw. 10 Volstrekt niet, maar God vertoort zich verschrikkelijk, zowel over de zonde die ons **aangeboren is** als over de zonden die wij doen. Hij wil die dan ook door een rechtvaardig oordeel in tijd en eeuwigheid straffen, want Hij heeft gezegd: Vervloekt is een ieder die zich niet houdt aan alles, wat geschreven is in het boek der wet, om dat te doen; Galaten 3 : 10.
- r. 4 Onnodig het antwoord in drieën te knippen. Op deze manier sluit het aan bij de enkelvoudige zin en valt het gemakkelijker te memoriseren. Beperkende bijvoegelijke bijzin, dus geen komma Acta Gron. Z. 265; 4.
- r. 5 „In" is in Hattemse tekst per abuis weggevallen.
- Antw. 11 God is wel barmhartig, maar Hij is ook rechtvaardig. Daarom eist zijn gerechtigheid dat de zonde, die tegen de allerhoogste majesteit van God **begaan** is, ook met de zwaarste, dat is met de eeuwige straf aan lichaam en ziel straft wordt.
- r. 2 „begaan" is minder neutraal dan „gedaan"; cf. een moord begaan.
- Vr. 12 **Hoe kunnen wij aan deze straf ontkomen en weer in genade aangenomen worden, nu wij** naar Gods rechtvaardig oordeel in tijd en eeuwigheid straf verdiend hebben?

- Antw. 12 God wil dat aan zijn gerechtigheid **voldaan wordt**. Daarom moeten wij bf zelf of door een ander volkomen betalen.
- r. 1/2 Een stelling in een vraag poneren kan verwarrend werken.
Uit didactisch oogpunt is het wenselijk alles in de vraag in te bouwen.
- r. 4 Betalen „aan de gerechtigheid" kan niet in het Nederlands.
- Vr. 15 **Wat voor** een Middelaar en Verlosser moeten wij dan zoeken?
- r. 1 De woorden „wat voor" horen bij elkaar. De zin loopt dan ook beter.
- Antw. 20 Neen, maar alleen zij, die door waar geloof bij **Hem ingelijfd worden** en al zijn weldaden aannemen.
- Antw. 22 Alles wat ons in het evangelie **beloofd wordt**:
Daarvan geven de artikelen van ons algemeen en ontwijfelbaar christelijk geloof een samenvatting.
- Antw. 23 Tekst van het Apostolicum over te nemen naar de tekst van de deputaten ad hoc.
N.B.! De H. C. vragen 26 t/m 58 dienen naar de gemoderniseerde tekst van het Apostolicum gecorrigeerd te worden.!
- Antw. 24 In drie delen.
Het eerste **gaat over** God de Vader en onze schepping;
het tweede over God de Zoon en onze verlossing;
het derde over God de Heilige Geest en onze heiliging.
- r. 2 „handelt over" wordt archaïstisch.
- Antw. 26 Dat de eeuwige Vader van onze Here Jezus Christus, die hemel en aarde, met al wat er in is, uit niets geschapen heeft en ze nog door zijn eeuwige raad en voorzienigheid onderhoudt en regeert, om zijn Zoon Christus mijn God en mijn Vader is.
Daarom vertrouw ik zo op Hem, dat ik er niet aan twijfel, of Hij zal mij voorzien van alles wat ik voor lichaam en ziel nodig heb; en ook alle kwaad, dat Hij mij in dit moeitevol leven toedeelt, voor mij doen **meewerken** ten goede. Want Hij kan dit doen als een almachtig God en wil het ook doen als een trouw Vader.
- r. 6 conform tekst Doopsformulier.
- Antw. 27 **De almachtige en tegenwoordige kracht van God**, waardoor Hij hemel en aarde, met alle schepselen, als met zijn hand onderhoudt en zo regeert, dat loof en gras, regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, eten en drinken, gezondheid en ziekte, rijkdom en armoede en alle dingen, niet bij toeval, maar uit zijn Vaderhand ons ten deel vallen.
- r. 5 G. K. „vaderhand!" Liever met hoofdletter.
- Vr. 28 **Waarom is het voor ons belangrijk te weten**, dat God alles geschapen heeft en nog door zijn voorzienigheid onderhoudt?
- Antw. 28 Om in alle tegenspoed geduldig, in voorspoed dankbaar te zijn, en voor de toekomst dit vastvertrouwen te hebben in onze trouwe God en Vader, dat geen schepsel ons van zijn liefde scheiden zal. Want alle schepselen zijn zo in zijn hand, dat zij tegen zijn wil zich niet roeren en bewegen kunnen.
- r. 1 Als op deze plaats een accentteken („Waaròm") de zaak duidelijk moet maken is deze niet goed geformuleerd.
- r. 3, 4 „Opdat" is hier vervangen door „Om", omdat dit natuurlijker is en dus didactisch beter.
- Vr. 29 Waarom wordt de Zoon van God Jezus, dat is Heiland, genoemd?
- Antw. 29 Omdat **Hij ons redt** van al onze zonden en er bij niemand anders enig heil te zoeken en te vinden is.

- r. 3 Meer in overeenstemming met de Duitse en Latijnse tekst en gemakkelijker te memoriseren.
- N.B.! Zalig en Zaligmaker in alle formulieren op dezelfde wijze weergeven. Vgl. ook NGB, art. 28, 29; formulier Op. Gel. Bel. en H.A.
- Antw. 30 Neen, maar zij verloochenen met de daad de enige Heiland Jezus, ook al roemen zij met de mond in Hem.
Want, één van tweeën, óf Jezus is geen volkomen Heiland, bf zij die deze Heiland met waar geloof aannemen, moeten alles in Hem hebben wat voor hun heil nodig is.
- r. 3 Dit is didactisch beter en de tegenstelling komt beter uit.
- Antw. 31 Omdat Hij door God de Vader aangesteld en met de Heilige Geest gezalfd is tot onze hoogste Profeet en Leraar, tot onze enige Hogepriester en tot onze eeuwige Koning.
Als Profeet en Leraar heeft Hij ons de verborgen raad en wil van God over onze verlossing volkomen geopenbaard.
Als Hogepriester heeft Hij ons met het **enige offer** van zijn lichaam verlost en **blijft** Hij met zijn voorbede bij de Vader voor ons pleiten.
En als Koning regeert Hij ons met zijn Woord en Geest en beschermt en bewaart Hij ons bij de verworven verlossing.
- n. b. 1 Een zeer ingrijpende omzetting, maar om didactische redenen nodig.
- r. 6 „enige” is hier taalkundig juister.
Het duratieve element wordt naar voren gehaald door de toevoeging „blijft”.
- Antw. 32 Omdat ik door het geloof een lid van Christus ben en zo deel heb aan zijn zalving, om:
als profeet zijn naam te belijden,
als priester mijzelf als een levend dankoffer aan Hem te offeren,
en als koning met een vrij en goed geweten in dit leven tegen de zonde en de duivel te strijden en na dit leven in eeuwigheid met Hem over alle schepselen te regeren.
- r. 4 „als” i.p.v. „tot”. Dit laatste is geen goed Nederlands.
- Antw. 34 Omdat Hij ons met lichaam en ziel, niet met goud of zilver, maar met zijn kostbaar bloed van al onze zonden vrijgekocht en uit **alle** heerschappij van de duivel verlost heeft. Zo heeft Hij ons tot zijn eigendom gemaakt.
- r. 2 vgl. bij antw. 1.
- Antw. 35 De eeuwige Zoon van God, die waarachtig en eeuwig God is en blijft, heeft door de werking van de Heilige Geest **echte** menselijke natuur aangenomen uit het vlees en bloed van de maagd Maria om het ware zaad van David te zijn, zijn broeders in alles gelijk, maar zonder zonde.
- r. 2 „echte” is in dit verband verantwoord en sprekender.
Dat geldt niet in r. 3, omdat het hier gaat om de Schriftuurlijke term „het zaad van David”.
Dan zegt „echte” te weinig. „waar” heeft hier ook het karakter van „rechtens”, „wettig”; Hij is de Beloofde!
- Antw. 37 Christus heeft **heel de** tijd van zijn leven op aarde, maar vooral aan het einde daarvan de toorn van God tegen de zonde van het gehele menselijke geslacht **aan lichaam en ziel** gedragen. Zo heeft Hij door zijn lijden, als het enige zoenoffer, ons lichaam en onze ziel van de eeuwige **verdoemenis** verlost en Gods genade, gerechtigheid en het eeuwige leven voor ons verworven.
- r. 1 Men spreekt vandaag niet meer van „de gehele tijd”.
- r. 3 „aan lichaam en ziel” hoort bij „gedragen”, daarom ook liever daarheen verplaatsen.
- r. 4 „verdoemenis” gehandhaafd, omdat het meer is dan het vonnis en ook meer dan de strafvoltrekking, nl. beide.
Daarom is dit woord vrijwel niet te vervangen.
- Antw. 38 Christus is onschuldig onder de wereldlijke rechter veroordeeld om **ons te bevrijden** van het strenge oordeel van God, dat over ons **komen zou**.

- r. 1 „daarmee" weggelaten, omdat het geen functie heeft in het geheel.
- Vr. 39 Heeft het een bijzondere betekenis dat Christus **gekruisigd is** en niet op een andere wijze **gestorven is**?
- Antw. 44 Opdat ik in mijn felste aanvechtingen **er zeker van ben en er ook kracht uit put**, dat mijn Here Jezus Christus mij van de helse benauwdheid en pijn verlost heeft. Hij heeft deze verlossing bewerkt door zijn onuitsprekelijke **benauwdheid, smarten**, verschrikking en helse kwelling, waarin Hij gedurende zijn gehele lijden, maar vooral aan het kruis, verzonken was.
- r. 1 „verzekerd ben" doet jongelui gemakkelijk denken aan assuranties.
„vertroosten" verstaan de jongemensen vandaag als:
met troostwoorden kalmeren. Maar het heeft de betekenis van: er houvast aan hebben.
- Antw. 45 Ten eerste heeft Hij door zijn opstanding de dood overwonnen om ons **te doen delen in** de gerechtigheid, die Hij door zijn dood voor ons **verworven had**;
ten tweede worden ook wij door zijn kracht opgewekt tot een nieuw leven;
en ten derde is de opstanding van Christus voor ons een onderpand van onze opstanding in heerlijkheid.
- r. 2 „deelgenoot maken van" is volgens Koenen: met een ander samen iets beleven.
- Antw. 46 Dat Christus voor de ogen van zijn discipelen van de aarde naar de hemel **opgenomen is en daar is tot ons heil**, totdat Hij wederkomt om **te oordelen** over de levenden en de doden.
- r. 2 „dat Hij" is een zinloze herhaling.
„heil" zegt meer dan „goede". Vgl. Dankbaar.
„oordelen" conform Apostolicum.
- Antw. 48 Volstrekt niet. Want de godheid kan door niets **ingesloten worden** en is overal tegenwoordig.
Daaruit moet volgen dat de godheid wel buiten haar aangenomen menselijke natuur is, maar tegelijk persoonlijk met haar verenigd blijft.
- Antw. 49 Ten eerste is Hij in de hemel voor het aangezicht van zijn Vader onze **Advocaat**;
ten tweede hebben wij in Hem ons vlees in de hemel tot een onderpand, dat Hij als het Hoofd ons, zijn leden, ook tot zich nemen zal;
en ten derde zendt Hij ons zijn Geest als tegenpand, door wiens kracht wij zoeken wat boven is, waar Christus zit aan Gods rechterhand, en niet wat **op aarde** is.
- r. 1 „Pleitbezorger" is verouderd. N.B.! Ook in andere formulieren, b.v. de nodiging in H.A.-formulier!
- r. 2 „in Hem" toevoeging ter verduidelijking van „ons vlees".
- r. 5 „is zittende" is stotend; „op aarde": zo ook in antw. 47.
- Antw. 50 Christus **is opgevaren** naar de hemel om zich daar het **Hoofd** van zijn christelijke kerk te betonen door wie de Vader van alle dingen regeert.
- r. 1 „Hoofd": Hoofdletters cf. Profeet, Priester, Koning, Middelaar. Vr. + antw. 18, 31, 46.
De werkwoorden zijn verplaatst, omdat dit een fraaiere zin geeft en ook gemakkelijker te leren is.
- Antw. 52 Dat ik in alle droefheid en vervolging met opgeheven hoofd juist Hem als rechter uit de hemel verwacht, die zich tevoren om mij voor Gods rechterstoel gesteld en **heel de vloek** van mij weggenomen heeft.
Hij zal dan al zijn en mijn vijanden in de eeuwige verdoemenis werpen, maar mij met alle uitverkorenen tot zich nemen in de hemelse blijdschap en heerlijkheid.
- r. 3 „al de vervloeking" is geen goed Nederlands. „alle vervloeking" kan ook niet.
- r. 4 „immers" is onnodig toevoegsel en staat ook niet in de Duitse tekst.

- Antw. 54 **Dat** de Zoon van God uit **de hele mensheid** zich een gemeente, die tot het eeuwige leven uitverkoren is, van het begin van de wereld tot aan het einde, vergadert, beschermt en onderhoudt. Hij doet dit door zijn Geest en Woord in eenheid van het ware geloof. En ik geloof dat ik van deze gemeente een levend lid ben en eeuwig **blijven zal**.
- r. 1 Zo zegt men dat in onze tijd.
- r. 3 „in eenheid" stoot minder.
De constructie van de eerste zin is iets veranderd. Dit leert gemakkelijker.
- Antw. 55 Ten eerste dat de gelovigen allen samen en ieder **persoonlijk** als leden gemeenschap hebben met de Here Christus en deel hebben aan al zijn schatten en gaven. Ten tweede dat ieder verplicht is zijn gaven tot nut en heil van de andere leden gewillig en met vreugde te gebruiken.
- r. 1 „persoonlijk": bedoeld is: stuk voor stuk.
- Antw. 56 Omdat Christus voldaan heeft, wil God al mijn zonden, ook mijn zondige aard, waartegen ik mijn leven lang moet **vechten**, nooit meer gedenken. **Maar Hij schenkt** mij uit genade de gerechtigheid van Christus, opdat ik nooit meer door God veroordeeld word.
- r. 2 „vechten": ergens tegen vechten is meer gangbaar Nederlands.
„willen" ontbreekt in de Duitse tekst en ook wordt hier-geen modale zaak aangegeven.
- vr. 57 **Wat troost** u de wederopstanding des vleses?
- Antw. 57 Dat niet alleen mijn ziel na dit leven **terstond tot ons Hoofd** Christus **opgenomen zal worden**, maar dat **ook mijn** vlees, door de kracht van Christus opgewekt, weer met mijn ziel verenigd en aan het verheerlijkt lichaam van Christus gelijkvormig zal worden.
- r. 1 In de lezing van Hattem lijkt het alsof het om een kwalificatie van de troost gaat.
Christus is het Hoofd van allen, niet van mij alleen, cf. Antw. 50.
- r. 2 „dit" weglaten, omdat het hier geen functie heeft.
- Vr. 58 **Wat troost** u het artikel van het eeuwige leven?
- Antw. 58 **Evenals ik nu al** het begin van de eeuwige vreugde in mijn hart gevoel, zal ik na dit leven volkomen **heil** bezitten dat geen oog **gezien heeft** en geen oor **gehoord heeft** en in geen mensenhart **opgekomen is**: en wel om God daarin eeuwig te prijzen.
- r. 1 zie bij vr. 57.
- r. 2 Dit geeft beter het zwak redengevende aan, zoals hier bedoeld is. Vgl. Ef. 5 : 25.
- r. 3 „heil": zie de opmerkingen bij Antw. 29.
- Vr. 59 **Wat helpt het u**, dat u dit alles gelooft?
- r. 1 „baat" is een woord dat de jeugd niet meer direct verstaat.
- Antw. 60 Alleen door waar geloof in Jezus Christus.
Al klaagt mijn geweten mij aan dat ik tegen alle geboden van God zwaar gezondigd en geen daarvan gehouden heb en ik nog steeds tot alle kwaad geneigd ben, **toch schenkt** God mij, zonder enige verdienste van mijn kant alleen uit genade, de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus. Hij rekent mij die toe, alsof ik nooit zonde had gehad of gedaan, ja, alsof ik zelf al de gehoorzaamheid **volbracht had**, die Christus voor mij volbracht heeft.
Aan deze weldaad heb ik alleen deel, als ik die met een gelovig hart aanneem.
- r. 2/4 In aansluiting bij de oorspronkelijke zinsbouw.
Dit is veel sterker, al is de zin lang.
- Antw. 61 Niet omdat ik om de **waarde** van mijn geloof God welgevallig ben, **maar omdat alleen** de voldoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus mijn gerechtigheid voor God is. En ik kan alleen door het geloof die aannemen en mij toeëigenen.
- r. 1 „verdienste" is resultaat van het geloof.
waarde" is het gewicht van het geloof zelf. Vgl. Duitse tekst.
- r. 1/3 Zo wordt de tegenstelling duidelijker.

- Antw. 63 Deze beloning is niet uit verdienste maar uit genade.
r. 1 In directe aansluiting bij de vraag. Vgl. p. 42 sub 5a.
- Antw. 64 Neen, want het kan niet anders, of ieder die door waar geloof in Christus **ingeplant is**, brengt vruchten van dankbaarheid voort.
- Antw. 66 Sacramenten zijn heilige, zichtbare tekens en zegels, die **God ingesteld heeft** om ons door het gebruik daarvan nog beter de belofte van het evangelie te doen verstaan en die te bezegelen.
Deze belofte houdt in dat Hij ons om het enige offer van Christus, aan het kruis volbracht, vergeving van de zonden en eeuwig leven uit genade schenkt.
r. 2/3 „nog beter“: zo wordt benadrukt dat het gaat om het nog beter de belofte te doen verstaan. Het „die“ moet dan wel toegevoegd worden.
r. 4 „enige“, vgl. antw. 31.
- Antw. 67 Ja, want de Heilige Geest leert ons in het evangelie en verzekert ons door de sacramenten, dat ons volkomen **heil rust in het enige** offer van Christus, dat voor ons aan het kruis gebracht is.
r. 2 „heil“, vgl. opmerkingen bij antw. 29.
„rusten in“ is beter dan „rusten op“.
„enige“, zie antw. 31.
- Vr. 69 Hoe wordt u in de heilige doop onderwezen en ervan verzekerd, dat het enige offer van Christus aan het kruis u ten goede komt?
- Antw. 69 Christus heeft **het teken** van de doop ingesteld en daarbij beloofd, dat ik vast en zeker met zijn bloed en Geest van de onreinheid van mijn ziel, dat is, van al mijn zonden gewassen ben. Dit is even zeker als ik gewassen ben met het water, dat de onreinheid van het lichaam wegneemt.
r. 1 voorlopig voorzetselvoorwerp.
zie antw. 31.
r. 3/5 Wat Hattem wil is geen goed Nederlands, maar een goed alternatief is moeilijk.
Wellicht toch beter te lezen: „het teken“ en het woord „uitwendig“ weg te laten, omdat dit hier abundant is.
- Vr. 70 Wat **betekent dat**: met het bloed en de Geest van Christus gewassen te zijn?
- Antw. 70 **Dat wij van God** vergeving van de zonden hebben uit genade om het bloed van Christus, dat Hij in zijn offer aan het kruis voor ons **vergotten** heeft.
Verder ook, dat wij door de Heilige Geest vernieuwd en tot leden van Christus geheiligd zijn, opdat wij steeds meer **aan de zonde afsterven** en godvrezend en onberispelijk leven.
r. 1 „dat“ is terugwijzend naar iets wat weer opgenomen wordt.
r. 2 „van God“ naar voren gehaald en de komma na „genade“ weglaten om verbondenheid tussen beide goed te laten uitkomen.
r. 2/4 Hattemse tekst heeft: Ten eerste.... Ten tweede.....
Dat is zuiver een opsomming zonder dat daaruit blijkt, dat het een uit het ander volgt.
Daarom liever: Verder ook“.
r. 3 „vergotten“ is naar de Duitse tekst, is ook bekend uit het H.A.-formulier. Storten doet te massaal aan.
r. 5 Gelaten zoals het was. We weten hiervoor geen alternatief. Bedoeld is: zoals een blad van een boom afsterft.
- Antw. 73 God zegt dat niet zonder dringende reden. Want Hij wil ons **daarmee leren**, dat onze zonden door het bloed en de Geest van Jezus Christus weggenomen worden, evenals de onreinheid van het lichaam door het water.

Maar vooral wil Hij ons door dit goddelijk pand en teken **ervan** verzekeren, dat wij even werkelijk van onze zonden geestelijk gewassen zijn als **ons lichaam** met het water gewassen worden.

r. 1 „eerst" is niet logisch als je daarna vervolgt met „vooral". De oudere teksten geven dan ook: niet alleen ....maar ook.

r. 4 voorlopig voorzetselvoorwerp, vgl. 69.

r. 5 vgl. antw. 69.

Antw. 74 Ja, de kinderen behoren evengoed als de volwassenen tot Gods verbond en tot zijn gemeente. Ook worden aan hen evenals aan de volwassenen, **door** het bloed van Christus, de verlossing van de zonden en de Heilige Geest, die het geloof werkt, beloofd.

Daarom **moeten zij** door de doop, als teken van het verbond, bij de christelijke kerk ingelijfd en van de kinderen van de ongelovigen onderscheiden worden. In het oude verbond gebeurde dat door de besnijdenis; in het nieuwe verbond is in plaats daarvan de doop ingesteld.

r. 2 „in" is hier juist, maar zeer moeilijk te verklaren.

Het volgende zinsdeel wordt explicatief. „door het bloed van Christus" kan zeer wel, is gemakkelijker en sluit aan bij de oude Nederlandse teksten.

r. 5 Niet: „ook zij": het gaat niet om vergelijking met de volwassenen, maar om een conclusie uit de belofte. Vgl. de Duitse tekst.

Vr. 75 Hoe wordt u in het heilig Avondmaal onderwezen en **ervan** verzekerd dat u aan het **enige** offer van Christus aan het kruis **volbracht** en aan al zijn schatten deel hebt?

Antw. 75 Christus heeft mij en alle gelovigen een bevel en daarbij ook een belofte gegeven. Hij heeft bevolen tot zijn gedachtenis van dit gebroken brood te eten en uit deze beker te drinken.

Hij heeft **daarbij** beloofd: ten eerste dat zijn lichaam voor mij aan het kruis geofferd en zijn bloed voor mij vergoten is. Dit is even zeker als ik met de ogen zie, dat het brood des Heren voor mij gebroken en de beker mij gegeven wordt.

Ten tweede dat Hij zelf mijn ziel met zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed tot het eeuwige leven voedt en verkwikt.

Dit is even zeker als ik het brood en de wijn, als betrouwbare tekens van Christus' lichaam en bloed, uit de hand van de dienaar ontvang en met de mond geniet.

r. 1 voorlopig voorzetselvoorwerp zie bij vr. 69.

r. 2 „enige", zie antw. 31.

ingevoegd naar de oude lezing.

r. 6 Met „daarbij" neem je de zin weer op, vgl. antw. 69.

Vr. 76 **Wat betekent dat:** het gekruisigd lichaam van Christus eten en zijn vergoten bloed drinken?

Antw. 76 Dat wij met een gelovig hart het gehele lijden en sterven van Christus aannemen en daardoor vergeving van de zonden en eeuwig leven verkrijgen.

Verder ook, dat wij door de Heilige Geest, die tegelijk in Christus en in ons woont, steeds meer met zijn heilig lichaam verenigd worden. En wel zo, dat wij, hoewel Christus in de hemel is en wij op de aarde zijn, toch vlees van zijn vlees en been van zijn gebeente zijn. En ook dat wij door één Geest eeuwig leven en geregeerd worden, zoals de leden van het lichaam door één ziel.

r. 1, 3, 5 Zie bij vr. en antw. 70.

Antw. 77 In de instelling van het avondmaal:

In de nacht, waarin Hij werd overgeleverd, nam de Here Jezus een brood, sprak de dankzegging uit, brak het en zeide: Dit is mijn lichaam voor u, doet dit tot mijn gedachtenis. Evenzo ook de beker, nadat de maaltijd afgelopen was, en Hij zeide: Deze beker is het nieuwe verbond in mijn bloed, doet dit, zo dikwijls gij die drinkt, tot mijn gedachtenis. Want zo dikwijls gij dit brood eet en de beker drinkt, verkondigt gij de dood des Heren, totdat Hij komt; 1 Cor. 11 : 23-26.

Deze belofte **had Paulus al eerder zó uitgedrukt:**

- Is niet de beker der dankzegging, waarover wij de dankzegging uitspreken, een gemeenschap met het bloed van Christus? Is niet het brood, dat wij breken, een gemeenschap met het lichaam van Christus? Omdat het één brood is, zijn wij, hoe velen ook, één lichaam; wij hebben immers deel aan het ene brood; 1 Cor. 10 : 16, 17.
- r. 5 leesteken!
- r. 8 Is geen herhaling van een belofte, maar een herinnering aan een eerder neergeschreven woord. Hoofdstuk 10 komt voor 11.
- Antw. 78 Neen. Het is bij het avondmaal **net als** bij de doop. Bij de doop wordt het water niet veranderd in het bloed van Christus en de doop is ook niet de afwassing van de zonden zelf, maar alleen een door God gegeven teken en waarborg ervan. Zo wordt ook het brood in het avondmaal niet veranderd in het lichaam van Christus zelf. Maar het brood wordt het lichaam van Christus genoemd, overeenkomstig de aard van de sacramenten en de manier waarop de Heilige Geest hierover spreekt.
- r. 1 Zo zegt men dat vandaag.
- r. 6 Naar de Duitse tekst.
- Antw. 79 Christus zegt dat niet zonder dringende reden. Want Hij wil ons **daarmee leren**, dat zijn gekruisigd lichaam en vergoten bloed de echte spijs en drank zijn, waardoor onze zielen tot het eeuwige leven gevoed worden, evenals brood en wijn ons tijdelijk leven onderhouden. Maar vooral wil Hij ons door deze zichtbare tekens en panden ervan verzekeren, ten eerste dat wij door de werking van de Heilige Geest even werkelijk deel krijgen aan zijn echte lichaam en bloed, als wij deze heilige tekens met de lichamelijke mond tot zijn gedachtenis ontvangen; ten tweede dat geheel zijn lijden en gehoorzaamheid zo zeker ons deel zijn, alsof wij in eigen persoon voor onze zonden alles geleden en onze schuld aan God voldaan hadden.
- r. 2/5 Zie de argumentatie bij antw. 73.
- Vr. 80 Wat is het verschil tussen het avondmaal van de Here en de pauselijke mis?
- Antw. 80 Het avondmaal van de Here betuigt ons ten eerste dat wij volkomen vergeving van al onze zonden hebben door het enige offer van Jezus Christus, dat Hij zelf éénmaal aan het kruis **volbracht heeft**; ten tweede dat wij door de Heilige Geest **ingelijfd worden** bij Christus, die nu naar zijn menselijke natuur niet op de aarde is, maar in de hemel aan de rechterhand van God zijn Vader en daar door ons wil aanbeden worden. **Maar de mis** leert ten eerste dat de levenden en de doden alleen dan door het lijden van Christus vergeving van zonden hebben, indien Christus nog dagelijks door de priesters in de mis **voor hen** geofferd wordt; ten tweede dat Christus lichamenlijk in de gedaante van brood en wijn aanwezig is en daarom ook in die gedaante **aangeboden moet worden**. De mis is dus in de grond van de zaak niet anders dan een verloochening van het enige offer en lijden van Jezus Christus en een vervloekte afgoderij.
- r. 1 Zo meer bij de tijd.
- r. 3/15 „enige“, zie antw. 31.
- r. 8 „pauzelijke“ kan hier zonder bezwaar weggelaten worden. Ritmisch beter.
- r. 11 „voor hen“ is verplaatst. Het hoort bij „de mis“ en staat er zo dicht bij.
- Antw. 81 Voor hen die om hun zonden een afkeer van zichzelf hebben en toch vertrouwen dat deze hun om Christus' wil vergeven zijn, en dat ook de overblijvende zwakheid door zijn lijden en sterven bedekt is; die ook begeren hoe langer hoe meer hun geloof te **versterken** en hun leven te beteren. Maar de **onbekeerlijken** en huichelaars halen door hun eten en drinken een oordeel over zich.
- r. 4 „versterken“ gebruikt men vandaag nog wel, „sterken“ niet. En zie ook antw. 65.

- r. 5 Naar het doopsformulier!
- Vr. 82 Mag men ook hen tot dit avondmaal toelaten, die zich door hun belijdenis en leven als ongelovigen en goddelozen doen kennen?
- Antw. 82 Neen, want op deze wijze wordt Gods verbond ontheiligd en zijn toorn over de gehele gemeente opgewekt.
Daarom is de christelijke kerk verplicht volgens het bevel van Christus en van zijn apostelen allen die zich als ongelovigen en goddelozen doen kennen, door de sleutels van het koninkrijk der hemelen buiten te sluiten, totdat zij hun leven beteren.
- r. 1 „zal" is verouderd.
r. 5 „volgens" is moderner dan „naar".
r. 6 De komma na allen vervalt, omdat een beperkende bijvoegelijke bijzin volgt.
- Antw. 84 Volgens het bevel van Christus wordt aan de gelovigen, **allen samen en ieder persoonlijk**, verkondigd en in het openbaar betuigd, dat al hun zonden hun door God om de verdienste van Christus werkelijk vergeven zijn, zo vaak zij de belofte van het evangelie met waar geloof aannemen.
Maar aan alle ongelovigen en huichelaars wordt verkondigd en betuigd, dat Gods toorn en het eeuwig oordeel op hen liggen, zolang zij zich niet bekeren.
Naar dit getuigenis van het evangelie zal God oordelen, zowel in dit als in het toekomstige leven.
- r. 1 zie antw. 82 r. 5.
r. 2 zie antw. 55.
- Antw. 85 Volgens het bevel van Christus worden zij die onder de naam van christen zich in leer of leven onchristelijk gedragen, eerst herhaalde malen broederlijk vermaand.
Wanneer zij toch in hun dwalingen of schandelijk leven volharden, worden zij aangeklaagd bij de gemeente of bij hen die door de gemeente daarvoor aangewezen zijn.
Wanneer zij zich ook aan hun vermaning niet storen, worden zij niet langer tot de sacramenten toegelaten en zo uit de christelijke gemeente en door God zelf buiten het rijk van Christus gesloten.
Zij worden weer als leden van Christus en van zijn gemeente aangenomen, wanneer zij werkelijk beterschap beloven en betonen.
- r. 1/2 zie antw. 82 r. 5.
De komma na „allen" vervalt. Na „gedragen" hoort wel een komma, vgl. antw. 82 r. 6.
- Vr. 86 Nu wij immers uit onze ellende, zonder enige verdienste van onze kant, alleen uit genade door Christus verlost zijn, **waarom moeten wij dan nog goede werken doen?**
- Antw. 86 **Omdat** Christus ons niet alleen met zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, maar ons nu ook door zijn Heilige Geest vernieuwt tot zijn beeld, opdat wij met ons gehele leven tonen, dat wij God dankbaar zijn voor zijn weldaden, en opdat Hij door ons geprezen wordt; vervolgens om zelf van ons geloof uit de vruchten verzekerd te zijn en om door onze godvrezende levenswandel ook onze naasten voor Christus te winnen.
- r. 2/3 Deze redactie geeft een korte samenvatting van het eerste en tweede deel van de H.C. en gaat dan over naar de vraag. Ook loopt dit ritmisch beter, vgl. vr. 65.
r. 4, 5, 8 Theologisch moeilijk. Zie Dankbaar, Niesel en Hollweg.
Vgl. ook de Latijnse tekst.
Is geen zuivere opsomming. Daarom liever niet: ten eerste ....ten tweede. De oude tekst heeft ook: „Daarom dat Christus, nadat...".
r. 5 „nu" ingevoegd, omdat het om de voortzetting van Christus' werk gaat.
r. 6 Komma, omdat een nieuwe bijzin volgt.
r. 7 puntkomma om de verbinding met het volgende toch vast te houden.
- Antw. 87 Volstrekt niet; want de Schrift zegt dat **geen onkuis mens, geen** afgodendienaar, echtbreker, dief, gierigaard, dronkaard, lasteraar, oplichter, of dergelijke **zondaar** het koninkrijk van **God beërven** zal.

- r. 1, 2, 3 Naar de oude zinsconstructie. „geen onkuise" is verouderd.
r. 2 Komma na „lasteraar". Het woord „zondaar" moet er in het hedendaags Nederlands wel bij.
- Antw. 89 **Echte** droefheid, dat wij God door onze zonden vertoornd hebben. En ook dat wij deze zonden steeds meer haten en ontvluchten.
r. 1 „echte" is tegenwoordig natuurlijker dan „oprechte".
De bedoeling is: welgemeende.
- Vr. 93 Hoe worden deze tien geboden **ingedeeld?**
- Antw. 93 In twee tafelen. De eerste leert ons hoe wij ons tegenover God moeten gedragen; de tweede wat wij aan onze naaste verplicht zijn.
r. 1 Geboden verdelen is iets anders dan ze indelen. Het laatste is hier bedoeld.
r. 2 „zullen" is verouderd.
- Antw. 94 Ten eerste dat ik om mijns levens wil alle afgoderij, toverij, waarzeggerij, bijgeloof, aanroeping van de heiligen of van andere schepselen vermijd en ontvlucht.
Ten tweede dat ik de enige ware God naar waarheid leer kennen, Hem alleen vertrouw, in alle ootmoed en geduld mij aan Hem alleen onderwerp, al het goede van Hem alleen verwacht, Hem met heel mijn hart liefheb, vrees en eer; en wel zo, dat ik eerder alle schepselen prijsgeef dan dat ik **het minste of geringste** tegen zijn wil doen zou.
r. 4 „ootmoed" handhaven i.v.m. H. A.-formulier en H. C. antw. 117.
r. 5 Gemakkelijker te leren.
r. 6 Zo luidt de vaste uitdrukking, vgl. Dankbaar.
- Antw. 95 Afgoderij is in plaats van de enige ware God, die zich in zijn Woord **geopenbaard heeft**, of naast Hem iets anders verzinnen of hebben, waarop de mens zijn vertrouwen stelt.
- Antw. 99 Dat wij Gods naam niet lasteren of misbruiken door vloeken of door een valse eed en evenmin door onnodig zweren. Verder dat wij ons ook niet door zwijgen of toelaten aan zulke gruwelijke zonden mee schuldig maken.
Kortom, dat wij de heilige naam van God **alleen** met ontzag en eerbied gebruiken, opdat Hij door ons naar waarheid beleden en aangeroepen en in al onze woorden en werken geprezen wordt.
r. 4 „alleen" is positiever dan „slechts".
- Vr. 100 Is het lasteren van Gods naam door zweren en vloeken dan zo'n grote zonde dat God ook toornst tegen hen, die het vloeken en zweren niet zoveel mogelijk helpen tegengaan en verbieden?
r. 2 „naar vermogen" is wat verouderd.
- Antw. 103 Ten eerste dat **gezorgd wordt voor instandhouding van de eredienst** en de scholen, en dat ik vooral op de sabbat, dat is op de rustdag, trouw tot Gods gemeente **komen zal** om Gods Woord te horen, de sacramenten te gebruiken, God de Here publiek aan te roepen en christelijke barmhartigheid aan de armen te betonen;
ten tweede dat ik al de dagen van mijn leven mijn slechte werken nalaat, de Here door zijn Geest in mij werken laat, en zo de eeuwige sabbat in dit leven begin.
r. 1 „kerkediens" is geen Nederlands. Kan niet vervangen worden door „kerkdienst", omdat ook bedoeld wordt het zorgen voor kerkgebouwen, koster enz. Daarom is „ambtelijke Woordbediening" ook te beperkt.
Komma na „scholen", omdat een nieuwe gedachte volgt, vgl. Duitse tekst.
r. 4 „de" weglaten, omdat dit te specialiserend is.
- Antw. 104 Dat ik aan mijn vader, moeder en aan allen die over mij gezag ontvangen hebben, alle eer, liefde en trouw bewijs, mij aan hun goede onderwijzing en tucht met gepaste gehoorzaamheid onderwerp en ook met hun zwakheid en gebreken geduld heb, omdat God ons door hun hand **regeren wil**.
r. 1 Komma vervalt; beperkende bijzin.

- r. 3 „behoorlijk" kan niet meer, omdat dit tegenwoordig betekent: redelijk, aardig.
- Antw. 105 Dat ik mijn naaste niet **van zijn eer beroof, niet** haat, kwets of dood. **Dit mag niet** met gedachten, woorden of gebaren en nog veel minder met de daad, ook niet door middel van anderen. Maar **ik moet juist** alle wraakzucht afleggen, ook mijzelf geen letsel toebrengen of moedwillig in gevaar begeven.
De overheid draagt dan ook het zwaard om de doodslag te weren.
N.B. Een antwoord dat moeilijk te leren blijkt te zijn. Er is gepoogd de lange zin aan het begin te splitsen.
- r. 1 „onteren" doet de jeugd eerder denken aan „aanranden" dan aan wat hier werkelijk bedoeld wordt.
- r. 1/2 Zo staat er. gelukkig niet meer: „dood met gedachten".
- Vr. 106 Dus in dit gebod **gaat het niet** alleen om doodslag?
- r. 1 Zo wordt de vraag in combinatie met het antwoord voor de leerling doorzichtiger.
- Antw. 107 Neen, want terwijl God afgunst, haat en toorn verbiedt, gebiedt Hij dat wij onze naaste liefhebben als onszelf, tegenover hem geduldig, vredelievend, zachtmoedig, barmhartig en vriendelijk zijn, zijn schade **zoveel mogelijk** afwenden en dat wij ook onze vijanden goed doen.
- r. 2 „jegens" is te ouderwets.
- r. 3 „zoveel mogelijk" zie antw. 100.
- Vr. 111 Wat gebiedt God u in dit gebod?
- r. 1 „u" invoegen naar de oude tekst. Dit is iets persoonlijker.
- Antw. 112 Dat ik tegen niemand vals getuigenis afleg, niemands woorden verdraai en geen kwaadspreker of lasteraar ben. Dat ik ook niemand lichtvaardig en onverhoord veroordeel of help veroordelen. Maar dat ik alle liegen en bedriegen als typisch werk van de duivel vermijd, als ik tenminste de zware toorn van God niet op mij laden wil.
Verder dat ik in rechtszaken en in alle andere handelingen de waarheid liefheb, oprecht spreek en belijd en ook de eer en goede naam van mijn naaste naar mijn vermogen verdedig en bevorder.
- r. 3 „typisch" is moderner.
- Antw. 113 Dat zelfs de geringste neiging of gedachte die tegen enig gebod van God ingaat, in ons hart nooit meer mag komen, maar dat wij altijd met heel ons hart alle zonden haten en liefde tot alle gerechtigheid hebben.
- r. 2 In plaats van „zal" gebruikt men hier in hedendaags Nederlands „mag".
- Antw. 114 Neen, want zelf de allerheiligsten hebben in dit leven slechts een klein begin van deze gehoorzaamheid, maar toch zo, dat zij met een ernstig voornemen niet slechts naar sommige maar naar alle geboden van God beginnen te leven.
- r. 2 Het accent op „zo" kan vervallen, heeft geen zin.
- Antw. 115 Ten eerste opdat wij ons leven lang onze zondige aard steeds meer leren kennen en daardoor nog meer begeren de vergeving van de zonden en de gerechtigheid in Christus te zoeken.
Ten tweede opdat wij altijd ijverig zijn in **het doen van Gods geboden** en God bidden om de genade van de Heilige Geest, om steeds meer naar het beeld van God vernieuwd te worden, totdat wij na dit leven het doel, namelijk de volmaaktheid, bereiken.
- r. 4 „in goede werken" sluit niet geheel aan bij de vraag en deze woorden komen in de oudere teksten helemaal niet voor. Toch is aanvulling nodig. Maar dan liever in aansluiting bij de vraag.
- Antw. 117 Ten eerste dat wij alleen de enige ware God, die zich in zijn Woord aan ons geopenbaard heeft, van harte aanroepen om alles wat Hij ons geboden heeft te bidden.

Ten tweede dat wij onze nood en ellende grondig kennen om ons voor het aangezicht van zijn majesteit te verootmoedigen.

Ten derde dat wij deze vaste grond hebben, dat Hij ons gebed, al zijn wij dat nietwaardig, om Christus' wil zeker **verhoren wil**, zoals Hij ons in zijn Woord beloofd heeft.

- Antw. 119 De tekst van het Onze Vader opnemen zoals die elders in de andere formulieren voorkomt.
- Antw. 120 Christus wil reeds bij het begin van ons gebed in ons het kinderlijk ontzag en vertrouwen jegens God **wekken**, waarop ons gebed gegrond moet zijn. God is immers door Christus onze Vader geworden en Hij zal ons nog veel minder weigeren wat wij met waar geloof van Hem bidden, dan onze vaders ons aardse dingen ontzeggen.
- r. 2 „verwekken” = genereren. Dat is de bedoeling niet. De Latijnse tekst heeft hier „excitare = opwekken, wekken. Dit laatste kan heel goed. Het gaat immers om het leren bidden van gelovigen.
- Antw. 124 Uw wil geschiede, gelijk in de hemel also ook op de aarde. Dat wil zeggen: Geef dat wij en alle mensen onze eigen wil verloochenen en uw wil, die alleen goed is, zonder enig tegenspreken gehoorzaam zijn, opdat zo een ieder zijn ambt en beroep even gewillig en trouw **uitoefent als de engelen in de hemel doen**.
- r. 4 „doen” moet er grammaticaal gezien bij.

RAPPORT VAN DE WERKGROEP DORDTSE LEERREGELS

In de plenaire vergadering van deputaten voor de herziening van het Kerkboek, benoemd door de generale synode van Groningen-Zuid 1978, op 9 november 1978 werd aan de deputaten prof. dr. C. Trimp, drs. N. H. Gootjes, dr. A. N. Hendriks en S. Bakker de herziening van de Dordtse Leerregels toevertrouwd.

Van br. S. Bakker ontvingen genoemde deputaten bericht, dat het hem om gezondheidsredenen niet mogelijk was aan de arbeid deel te nemen. Mej. E. van Veen was zo bereidwillig als Neerlandica tot de werkgroep toe te treden. Zij heeft op voortreffelijke wijze br. Bakker vervangen.

Drs. N. H. Gootjes heeft tot in februari 1980 aan de herziening van de Leerregels zijn bijdragen geleverd. Het speet de werkgroep, dat zijn vertrek naar Korea het onmogelijk maakte, om verder aan de arbeid deel te nemen.

De werkgroep heeft op de volgende data vergaderd: 25-1= 79; 15-3-'79; 10-4-'79; 9-5-'79; 20-6-'79; 16-8-'79; 20-9-'79; 25-10-'79; 17-11= 79; 15-12-'79; 17-1= 80; 7-2-'80; 18-6-'80. Als voorzitter trad op prof. dr. C. Trimp, terwijl dr. A. N. Hendriks aangewezen werd als secretaris.

Deputaten konden gereed komen met de taalkundige modernisering van de Leerregels. Bewijsplaatsen c.q. verwijfsplaatsen uit de Schrift zijn in margine aangebracht, dit als uitvoering van Art. 425 VII d. Acta generale synode van Groningen-Zuid 1978.

Tot hun spijt slaagden deputaten er niet in, ook de vier gedeelten „Verwerping der dwalingen” taalkundig te moderniseren. De datum, waarop dit rapport moest worden afgesloten, bracht deputaten in tijdnood.

Gezien het vele werk, dat verzet moest worden, zal dit te billijken zijn.

Deputaten zijn voornemens hun arbeid voort te zetten en te trachten om de generale synode van Arnhem 1981 toch nog een concept-Verwerping der dwalingen aan te bieden.

Voor de authentieke Nederlandse en Latijnse teksten is gebruik gemaakt van de tweede editie van J. N. Bakhuizen van den Brink, De Nederlandse Belijdenisgeschriften.

Deputaten hebben bij hun concept een korte toelichting gevoegd.

Deputaten Werkgroep
Dordtse Leerregels
C. Trimp, voorzitter
E. van Veen
A. N. Hendriks, secretaris.

HET EERSTE HOOFDSTUK VAN DE LEER De Goddelijke uitverkiezing en verwerping

- Artikel 1**
Rom. 5 : 12 Alle mensen hebben in Adam gezondigd en verdienen Gods vloek en de eeuwige dood. Daarom zou God niemand onrecht gedaan hebben, als Hij besloten had het hele menselijke geslacht aan zonde en vervloeking over te laten en vanwege de zonde te veroordelen.
De apostel zegt immers: *de gehele wereld is voor God strafwaardig. Want allen hebben gezondigd en derven de heerlijkheid Gods* (Rom. 3 : 19, 23). En: *het loon, dat de zonde geeft, is de dood* (Rom. 6 : 23).
- Artikel 2**
Maar hierin is de liefde Gods geopenbaard, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gezonden heeft in de wereld, opdat een ieder die in Hem gelooft, niet verloren ga, maar eeuwig leven hebbe (1 Joh. 4 : 9; Joh. 3 : 16).
- Artikel 3**
Om de mensen tot het geloof te brengen, zendt God in zijn genade verkondigers van deze
Jes. 52 : 7
Cor. 1 : 23 zeer blijde boodschap tot wie Hij wil en wanneer Hij wil. Door hun dienst worden de 1 mensen geroepen tot bekering en tot het geloof in Christus, de gekruisigde.
Want hoe zullen zij in Hem geloven, van wie zij niet gehoord hebben? Hoe horen zonder prediker? En hoe zal men prediken zonder gezonden te zijn? (Rom. 10 : 14, 15).
- Artikel 4**
Joh. 3 : 36
aannemen
Joh. 3 : 16
Rom. 10 : 9 Op hen die dit evangelie niet geloven, blijft de toorn van God. Maar zij die het en de Verlosser Jezus met een echt en levend geloof omhelzen, worden door Hem van de toorn van God en van de ondergang verlost, en zij ontvangen door Hem het eeuwige leven.
- Artikel 5**
Hebr. 4 : 6
1 Petr. 2 : 8 Van dat ongelooft, evenals van alle andere zonden, is God volstrekt niet de oorzaak, maar draagt de hens de schuld. Daarentegen is het geloof in Jezus Christus als ook het behoud door Hem een genadegave van God, zoals geschreven is: *door genade zijt gij behouden, door het geloof, en dat niet uit uzelf het is een gave van God* (Ef. 2 : 8). Evenzo: *aan u is de genade verleend in Christus te geloven* (Filip. 1 : 29). i
- Artikel 6**
Hand. 13 : 48
Petr. 2 : 8 Gods eeuwig besluit is er de oorzaak van, dat Hij in dit leven het geloof aan sommige mensen schenkt, terwijl Hij dat aan anderen onthoudt. Want de Schrift zegt, *dat al zijn 1 werken Hem van eeuwigheid bekend zijn* (Hand. 15: 18), en *dat Hij alles werkt naar de raad van zijn wil* (Ef. 1 : 11). Overeenkomstig dat besluit vermurwt Hij in zijn genade de harten van de uitverkorenen, hoe hard die ook zijn, en Hij buigt ze om te geloven. Maar volgens dat-zelfde besluit laat Hij hen die niet zijn uitverkoren, krachtens zijn rechtvaardig oordeel over aan eigen slechtheid en hardheid. Juist hier wordt voor ons zichtbaar dat fundamentele, even barmhartige als rechtvaardige onderscheid tussen de mensen, die allen evenzeer verloren zondaren zijn. Dit is het besluit van de uitverkiezing en de verwerping, dat in het Woord van God geopenbaard

is. Terwijl slechte, verdorven en onstandvastige mensen dit besluit verdraaien tot hun ondergang, ontvangen heiligen en godvrezenden daardoor een onuitsprekelijke troost.

Artikel 7

Ef. 1 : 11

Deze uitverkiezing is een onveranderlijk voornemen van God, waardoor Hij voor de grondlegging van de wereld uit het hele menselijke geslacht - dat dooreigen schuld de oorspronkelijke gerechtigheid verloren en zich aan zonde en ondergang uitgeleverd heeft -

Joh. 17 : 2, 12, 24

een groot en vast aantal mensen in Christus tot het heil heeft uitgekozen.

Deze uitverkorenen zijn uit zichzelf niet beter dan anderen en zij hebben evenmin enig recht op Gods liefde, omdat zij met alle mensen aan de ellende prijsgegeven zijn. Alleen uit genade zijn zij in Christus uitverkoren overeenkomstig het volstrekt vrije welbehagen

Ef. 1 : 4

van Gods wil. God heeft Christus ook van eeuwigheid tot Middelaar en Hoofd van alle uitverkorenen en tot fundament van het heil gesteld. En om hen door Christus te behouden, besloot God ook deze uitverkorenen aan Hem te geven en krachtdadig tot de

Joh. 6 : 37

gemeenschap met Christus te roepen en te trekken door zijn Woord en Geest. Of met 1

Cor. 1 : 9

andere woorden: God besloot hun het geloof in Christus te schenken, hen te rechtvaardigen en te heiligen en hen, nadat zij in de gemeenschap van zijn Zoon met kracht bewaard zijn, uiteindelijk te verheerlijken. In dit alles toont God zijn heerlijkheid tot lofprijzing van de schatten van zijn roemrijke genade. Want er staat geschreven: *God heeft ons immers in Christus uitverkoren voor de grondlegging der wereld, opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor zijn aangezicht. In liefde heeft Hij ons tevoren ertoe bestemd als zonen van Hem te worden aangenomen door Jezus Christus, naar het welbehagen van zijn wil, tot lof van de heerlijkheid zijner genade, waarmee Hij ons begenadigd heeft in de Geliefde* (Ef. 1 : 4-6). En verder: *die Hij tevoren bestemd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt* (Rom. 8 : 30).

Artikel 8

Deze uitverkiezing is niet veelsoortig, maar zij is een en dezelfde verkiezing Deut. 7 : 7; 9 : 6 van allen die in oud en nieuw verbond behouden worden. De Schrift verkondigt ons immers één welbehagen, voornemen en raad van Gods wil, waardoor Hij ons van eeuwigheid heeft uitverkoren tot de genade en de heerlijkheid, tot het behoud en de weg van het behoud, die Hij gemaakt heeft, opdat wij daarop zouden gaan (Ef. 1 : 4; 2 : 10).

Artikel 9

God heeft uitverkoren niet *omdat* Hij tevoren in de mens geloof, geloofsgehoorzaamheid, heiligheid of een andere goede eigenschap of aanleg zag, die als oorzaak of voorwaarde in de mens, die uitverkoren zou worden, aanwezig moest zijn: Nee, Hij heeft uitverkoren *opdat* Hij geloof, geloofsgehoorzaamheid, heiligheid, enz. zou bewerken. Deze

Rom. 8 : 30

uitverkiezing is dus de bron van al het goede, dat tot behoud leidt. Daaruit komen het geloof, de heiligheid en de andere heilsgaven (als vruchten) voort. De apostel getuigt immers: *Hij heeft ons uitverkoren*, (niet: omdat wij waren, maar:) *opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor zijn aangezicht* (Ef. 1 : 4).

Artikel 10

De oorzaak van deze genadige uitverkiezing is alleen het welbehagen van God. Dat bestaat niet hierin, dat Hij uit alle mogelijke voorwaarden zekere eigenschappen of prestaties van mensen heeft uitgekozen tot een voorwaarde voor het ontvangen van het heil. Integendeel, dit welbehagen bestaat hierin, dat Hij bepaalde personen uit de hele ongehoorzame mensheid tot zijn eigendom aangenomen heeft. Er staat immers

geschreven: *Want toen de kinderen nog niet geboren waren en goed noch kwaad hadden gedaan .... werd tot haar (namelijk Rebekka) gezegd.- de oudste zal de jongste*

Gen. 25 : 23
gehaat

Mal. 1 : 2, 3

(Rom. 9 : 11-13); en: *allen, die bestemd waren ten eeuwigen leven, kwamen tot geloof* (Hand. 13 : 48).

Artikel 11

Joh. 6 : 37

Omdat God volkomen wijs, onveranderlijk, alwetend en almachtig is, kan ook zijn keus niet onderbroken of veranderd, noch herroepen of tenietgedaan worden. Evenmin kunnen de

Joh. 10 : 28

uitverkorenen verworpen of kan ook hun aantal kleiner worden.

Artikel 12

Van hun eeuwige en onveranderlijke uitverkiezing tot behoud worden de uitverkorenen te zijner tijd verzekerd, al komt deze zekerheid bij iedereen niet op dezelfde wijze tot stand en is zij ook bij iedereen niet even sterk. Die zekerheid ontvangen de uitverkorenen niet,

Deut. 29 : 29

wanneer zij de verborgenheden en diepten van God nieuwsgierig doorzoeken. Maar zij

Cor. 2 : 10, 11

worden verzekerd, wanneer zij met een geestelijke vreugde en heilig genot de onbedrieglijke vruchten van de uitverkiezing, die Gods Woord aanwijst, bij zichzelf opmerken, zoals het ware geloof in Christus, kinderlijk ontzag voor God, droefheid naar 2

Cor. 7 : 10

Gods wil over de zonde, honger en dorst naar de gerechtigheid (2 Cor. 13 : 5).

Matt. 5 : 6

Artikel 13

Wanneer Gods kinderen de uitverkiezing opmerken en er zeker van zijn ontlene zij daaraan dagelijks meer reden om zich voor God te verootmoedigen, de diepte van zijn barmhartigheden te aanbidden, zichzelf te reinigen en Hem, die hen eerst zo zeer liefgehad heeft, van hun kant vurig lief te hebben. Er is dan ook geen sprake van, dat zij

Lev. 23 : 27-32

1 Joh. 4 : 19

1 Joh. 3 : 3

door deze leer van de uitverkiezing en de overdenking ervan in het onderhouden van Gods geboden zouden verslappen of in zondige zorgeloosheid zouden gaan leven. Dit gebeurt doorgaans naar Gods rechtvaardig oordeel met degenen die of zichzelf lichtvaardig laten voorstaan op de genade van hun uitverkiezing of hun tijd verdoen met lichtzinnige praat daarover, terwijl zij op de wegen van de uitverkorenen niet willen gaan.

Artikel 14

Deze leer van de goddelijke uitverkiezing is naar Gods wijze raad door de profeten, Christus zelf en de apostelen zowel in het oude als in het nieuwe verbond verkondigd en later in de Heilige Schriften beschreven en overgeleverd.

Job 36 : 23-26

1 Kor. 4 : 6

Daarom moet ze ook nu op de juiste tijd en plaats onderwezen worden in Gods kerk, waar zij allereerst thuis hoort, met onderscheidingsvermogen, godvrezend en heilig, zonder nieuwsgierig naspeuren van de wegen van de Allerhoogste, tot eer van Gods heilige naam en tot een levende troost van zijn volk (Hand. 20 : 27; Rom. 12 : 3; 11 : 33; Hebr. 6 : 17, 18).

Artikel 15

Het voorrecht van deze eeuwige en onverdiende genade van onze uitverkiezing wijst de Heilige Schrift ons bovenal aan, wanneer zij verder getuigt, dat niet alle mensen zijn

Hand. 14 : 16

Rom. 9 : 22

en

uitverkoren. Sommigen is God namelijk in zijn eeuwige uitverkiezing voorbijgegaan.

Dit zijn de mensen over wie God naar zijn volkomen vrij, rechtvaardig, onaantastbaar

1 Petr. 2 : 8

onveranderlijk welbehagen besloten heeft, hen in de gemeenschappelijke ellende, waarin zij zichzelf door hun eigen schuld gestort hebben, te laten. God besloot hun het heilbrengend geloof en de genade van de bekering niet te schenken, maar hen op hun eigen wegen en onder zijn rechtvaardig oordeel te laten en hen tenslotte niet alleen om hun ongelooft, maar ook om alle andere zonden te veroordelen en voor eeuwig te straffen, en daarin zijn rechtvaardigheid te tonen. Dit is het besluit van de verwerping, waardoor God beslist niet de bewerker van de zonde wordt- dat is een godslasterlijke gedachte! - maar het stelt Hem tot de ontzagwekkende, onaantastbare en rechtvaardige rechter en wreker ervan.

Artikel 16

Jac. 2 : 26
ziel, de
Rom. 5 : 1
Filip. 3 : 3
Rom. 5 : 11

Nu zijn er mensen die het levend geloof in Christus of het vertrouwen met hart en

vrede met God, het najagen van de kinderlijke gehoorzaamheid en het roemen in God door Christus nog niet zo sterk bij zichzelf opmerken.

Toch gebruiken zij de middelen, die dit alles naar Gods belofte in ons bewerken. Zij moeten zich niet laten ontmoedigen, wanneer zij over de verwerping horen spreken en evenmin zichzelf tot de verworpenen rekenen. Integendeel, zij moeten de middelen trouw blijven gebruiken, vurig verlangen naar de tijd van overvloediger genade en die eerbiedig en ootmoedig verwachten. Zij die ernstig verlangen zich tot God te bekeren, Hem alleen te behagen en van het lichaam des doods verlost te worden, maar toch nog niet zo ver in het gelovig leven voor de Here kunnen komen, als zij wel wilden, behoren voor deze leer van de verwerping al helemaal niet bevreesd te worden.

Jes. 42 : 3
ven
Matt. 12 : 20
Matt. 13 : 22
Hebr. 12 : 29

De barmhartige God heeft immers beloofd, dat Hij de walmende vlaspit niet zal uitdo-

en het geknakte riet niet zal verbreken. Deze leer is wel degelijk schrik aanjagend voor hen die God en Christus de Verlosser vergeten, opgaan in dedrukke van iedere dag en zich laten beheersen door de begeerten van het vlees - tenminste zolang zij zich niet ernstig tot God bekeren.

Artikel 17

eigen
Jes. 59 : 21
zichzelf,

Wij kunnen ons over de wil van God alleen een oordeel vormen op grond van zijn

Woord. Dit verzekert ons, dat de kinderen van de gelovigen heilig zijn, niet van maar omdat zij met hun ouders tot het genadeverbond behoren. Daarom mogen godvrezende ouders niet twijfelen aan de uitverkiezing en het behoud van hun kinderen, die God op jeugdige leeftijd uit dit leven wegneemt (Gen. 17 : 7; Hand. 2 : 39; 1 Cor. 7 : 14).

Artikel 18

strengheid
Job 39 : 34-37
de

Degenen die over deze genade van de onverdiende uitverkiezing en over de

van de rechtvaardige verwerping opstandig spreken, houden wij deze uitspraak van

apostel voor: *Maar gij, o mens! wie zijt gij, dat gij God zoudt tegenspreken?* (Rom. 9 : 20). En deze van onze Verlosser: *Staat het mij niet vrij met het mijne te doen, wat ik wil?* (Matt. 20 : 15).

Maar wij aanbidden deze heilsgeheimen met godvrezende eerbied en roepen met de apostel uit: *O diepte van rijkdom van wijsheid en van kennis Gods, hoe ondoorgrondelijk zijn zijn beschikkingen en hoe onnaspeurbaar zijn wegen! Want: wie heeft de zin des Heren gekend? Of wie is Hem tot raadsman geweest? Of wie heeft Hem eerst iets gegeven, waarvoor hij vergoeding ontvangen moet? Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen: Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid! Amen* (Rom. 11:33-36).

HET TWEEDE HOOFDSTUK VAN DE LEER

De dood van Christus en onze verlossing daardoor

Artikel 1

Rom. 5 : 16
zijn Gal. 3 : 10
gestraft.

God is niet alleen volmaakt barmhartig, maar ook volmaakt rechtvaardig. Nu eist zijn gerechtigheid - zo heeft Hij Zich in zijn Woord geopenbaard – dat onze zonden tegen oneindige majesteit bedreven in tijd en eeuwigheid naar ziel en lichaam worden

Aan deze straffen kunnen wij alleen ontkomen, als er aan Gods gerechtigheid voldaan wordt.

Artikel 2

Joh. 3 : 16
toorn Rom. 5 : 8
Zoon als
2 Cor. 5 : 21
en Gal. 3 : 13

Maar omdat wij zelf niet in staat zijn die genoegdoening te geven en ons van Gods te bevrijden, heeft God uit onmetelijke barmhartigheid ons zijn eniggeboren

Borg gegeven. Deze is voor ons en in onze plaats aan het kruis tot zonde geworden heeft onze vervloeking op Zich genomen om voor ons te voldoen.

Artikel 3

Hebr. 10 : 14
Hebr. 9 : 26, 28
de
1 Joh. 2 : 2

De kruisdood van Gods Zoon is het enige offer en de volledige betaling voor de zonde. De kracht en de waarde ervan zijn oneindig en meer dan genoeg om de zonden van de

hele wereld te verzoenen.

Artikel 4

Hebr. 7 : 26
ondergaan Hebr. 4 : 15
eniggeboren Zoon van Joh. 3 : 16
God is - zo immers moest

Deze dood is ten eerste zo krachtig en waardevol, omdat de persoon die hem heeft niet alleen een echt en volkomen heilig mens is, maar ook de God, die met de Vader en de Heilige Geest eeuwig en oneindig onze Verlosser ook zijn.

1 Joh. 4 : 19

Ten tweede is Christus dood zo waardevol, omdat Hij bij zijn sterven heeft ervaren de

Matt. 27 : 46
Gal. 3 : 13

toorn van God en de vervloeking die wij door onze zonden verdiend hadden.

Artikel 5

Joh. 3 : 16
1 Cor. 1 : 23
Matt. 28 : 19
Hand. 2 : 38
Hand. 16 : 31

De belofte van het evangelie is nu, dat ieder die in de gekruisigde Christus gelooft, niet verloren gaat, maar het eeuwige leven heeft. Aan alle volken en mensen tot wie God naar zijn welbehagen zijn evangelie zendt, moet zonder onderscheid deze belofte openlijk verkondigd worden met het bevel zich te bekeren en te geloven.

Artikel 6

Christus; Matt. 22:14
aan het kruis te Hebr. 4 : 6

Velen die door het evangelie geroepen zijn, bekeren zich niet en geloven niet in zij gaan in ongeloof ten onder. Maar dit komt niet doordat Christus' offer aan het kruis te zwak of te ontoereikend zou zijn; het is hun eigen schuld.

Artikel 7

en 2 Cor. 5 : 18
Deze genade Ef. 2 : 8, 9
gegeven.

Maar allen die echt geloven en door Christus' dood van zonde en ondergang bevrijd verlost worden, ontvangen deze weldaad alleen op grond van Gods genade. Deze genade is God aan niemand verschuldigd, maar is hun van eeuwigheid in Christus gegeven.

Artikel 8

Want dit is het soevereine besluit, de genadige wil en bedoeling van God de Vader

Joh. 17 : 12, 15   geweest, dat de levendmakende en reddende kracht van de kostbare dood van zijn Zoon Ef. 5 : 27   ten goede zou komen aan alle uitverkorenen, om alleen hun het rechtvaardigmakend

geloof te schenken en hen daardoor met vaste hand tot het volle heil te brengen.
Luc. 22 : 20   Anders gezegd: God heeft gewild dat Christus door zijn bloedstorting aan het kruis
Hebr. 8 : 6   (waarmee Hij aan het Nieuwe Verbond rechtskracht verleend heeft) uit alle volken,
Openb. 5 : 9   stammen, geslachten en talen krachtdadig al diegenen - en hen alleen- zou verlossen,
die

de Vader van eeuwigheid tot het heil uitverkoren en aan zijn Zoon gegeven heeft. God
1 Joh. 1 : 3   heeft ook gewild dat Christus aan dezen het geloof zou schenken, dat Hij - evenals de
I Joh. 1 : 7   overige reddende gaven van de Heilige Geest- door zijn dood voor hen
verworven heeft.

God heeft eveneens gewild dat Hij hen door zijn bloed zou reinigen van al hun zonden
- zowel van hun erfzonde als van de zonden die zij voor of na het ontvangen van het
geloof zouden bedrijven.

Joh. 10 : 28   En ook was het Gods wil dat Hij hen tot het einde toe trouw zou bewaren en hen
Ef. 5 : 27   tenslotte stralend zonder vlek of rimpel voor Zich zou plaatsnemen.

Artikel 9

Dit besluit, dat voortkomt uit Gods eeuwige liefde voor de uitverkorenen, is van het
begin der wereld tot vandaag toe met kracht uitgevoerd en het zal ook voortaan ten
uitvoer

Matt. 16 : 18   gebracht worden, ondanks de tegenstand van de poorten van het dodenrijk. Dus
zullen de uitverkorenen- ieder op zijn tijd- bijeengebracht worden en zal er altijd een
kerk van 1

Kon. 19 : 18   gelovigen zijn, die gefundeerd is in Christus' bloed. Zij heeft Christus, haar Verlosser,
die voor haar als een brui degom voor zijn bruid aan het kruis zijn leven gegeven
heeft,

Joh. 11 : 52   standvastig lief, zij dient Hem met volharding en prijst Hem nu en in alle eeuwigheid.
Ef. 5 : 25

HET DERDE EN VIERDE HOOFDSTUK VAN DE LEER

De verdorvenheid van de mens en zijn bekering tot God

Artikel 1

Gen. 1 : 26, 27   De mens is naar het beeld van God geschapen. Hij was oorspronkelijk in zijn verstand
toegerust met ware en heilzame kennis van zijn Schepper en van de geestelijke
dingen; in zijn wil en hart met gerechtigheid; in al zijn gevoelens met zuiverheid. Hij
was dus

Gen. 3 : 1   volkomen heilig. Maar op ingeven van de duivel is hij uit eigen vrije wil van God
afgeweken en daardoor heeft hij zich van deze uitnemende gaven beroofd. In plaats
daarvan heeft hij over zich gehaald, wat zijn verstand betreft, blindheid,
verschrikkelijke duisternis en een onbetrouwbaar en verdorven oordeel; wat zijn wil
en hart aangaat,

Ef. 4 : 18, 19   slechtheid, opstandigheid en hardnekkigheid; en bovendien in al zijn gevoelens
onzuiverheid.

Artikel 2

Job 14 : 4   Zoals de mens was na de val, zo werden ook zijn kinderen: de verdorven mens
bracht

Ps. 51 : 7   verdorven kinderen voort. Op deze wijze is naar Gods rechtvaardig oordeel de
Rom. 5 : 12   verdorvenheid van Adam gekomen over al zijn nakomelingen -uitgezonderd alleen
Hebr. 4 : 15   Christus - en dit niet door navolging, zoals de Pelagianenvroeger beweerden, maar
door voortplanting van de zondige natuur.

Artikel 3

Ef. 2 : 1   Daarom worden alle mensen in zonde ontvangen: Gods toorn rust al op hen, wanneer zij geboren worden. Zij zijn niet in staat ook maar iets voor hun behoud te doen, geneigd tot

Rom. 6 : 16, 17   het kwade, dood in zonden en slaven van de zonde. Zij willen noch kunnen terugkeren tot

Ef. 2 : 3   God en evenmin kunnen zij verbetering brengen in hun verdorven natuur of zich daarop

Joh. 3 : 3, 5, 6   richten, zonder de genade van de Heilige Geest, die opnieuw geboren doet worden.

Tit. : 5

Artikel 4

Rom. 1 : 19, 20   Wel is er na de zondeval nog iets van het licht der natuur in de mens overgebleven.

Rom. 2 : 14, 15   Hierdoor behoudt hij enig besef van God, van de natuurlijke dingen, van het onderscheid tussen wat past en niet past en ook geeft hij er wel blijk van zich fatsoenlijk en ordelijk te willen gedragen. Maar de mens kan door dit licht der natuur niet tot heilzame kennis van God komen en zich bekeren; hij kan immers niet eens in het dagelijkse leven dit licht der natuur op de juiste manier gebruiken. Sterker nog, hij verduistert het helemaal op

Rom. 1 : 18, 20   allerlei wijze - wat dit licht ook wezen mag - en hij houdt het in ongerechtigheid ten onder. Daarom heeft hij tegenover God geen enkele verontschuldiging.

Artikel 5

Rom. 7. : 10, 13   Wat geldt van het licht der natuur, geldt in dit opzicht ook van de wet van de Tien Geboden, die God door Mozes in het bijzonder aan de Joden gegeven heeft. Want de wet legt wel de grootheid van de zonde bloot en ze overtuigt de mens steeds meer van zijn

Rom. 8 : 3   schuld, maar zij wijst het redmiddel niet aan en ook geeft zij geen kracht om uit deze ellende te komen. En doordat zij door het vlees krachteloos geworden is en de overtreder

Rom. 3 : 20   onder de vloek laat blijven, kan de mens door de wet de heilzame genade niet verkrijgen.

2 Cor. 3 : 6, 7

Artikel 6

Wat dan het licht der natuur en de wet niet tot stand kunnen brengen, dat doet God door

2 Cor. 5 : 18   de kracht van de Heilige Geest en door het Woord of de bediening van de verzoening,

het 1 Cor. 1 : 21   evangelie van de Messias. Het heeft God behaagd de gelovigen zowel onder het oude als

onder het nieuwe verbond daardoor te behouden.

Artikel 7

Ef. 1 : 9   Dit heilsgeheim van zijn wil heeft God onder het nieuwe verbond aan meer mensen geopenbaard dan onder het oude verbond. Het onderscheid tussen de volken is nu

Ef. 2 : 14   immers opgeheven. De grond voor dit handelen van God moet men niet hierin zoeken

Col. 3 : 11   dat Rom. 2 : 11   het ene volk voortreffelijker is dan het andere of het licht der natuur beter gebruikt, maar Matt. 11 : 26   in het soevereine welbehagen en de onverdiende liefde van God. Daarom moeten

degenen aan wie zo'n grote genade te beurt valt - zonder dat zij deze verdienen ja zelfs tegen al wat zij verdienen in -, haar met een nederig en dankbaar hart erkennen. Maar

Rom. 11 : 22, 33   ten aanzien van de anderen, wie deze genade niet te beurt valt, moeten zij, met de apostel, de strengheid en rechtvaardigheid van Gods oordelen aanbidden en die in geen geval nieuwsgierig onderzoeken.

Openb. 16 : 7

Artikel 8

Matt. 22 : 4   Allen die door het evangelie worden geroepen, worden in volle ernst geroepen. Want

God Openb. 22 : 17   laat in zijn Woord in volle ernst en ondubbelzinnig zien wat Hem aangenaam is:

dat zij die Joh. 6 : 37 geroepen worden, tot Hem komen. Even echt gemeend belooft Hij allen die tot Hem
Matt. 11 : 28, 29 komen, de rust voor hun ziel en het eeuwige leven.

Artikel 9

Matt. 22 : 3-14 Velen die door de bediening van het evangelie geroepen zijn, komen niet en worden niet bekeerd. Dit is niet te wijten aan het evangelie of aan Christus, die door het evangelie
Matt. 11 : 20-26 aangeboden wordt, en evenmin aan God die door het evangelie • roept en de mensen die Hij roept, zelfs verschillende gaven schenkt. De schuld ligt bij henzelf: sommigen zijn
Matt. 23-37 achteloos en nemen het Woord des levens niet aan; anderen nemen het wel aan, maar laten het niet toe in hun hart en daardoor keren zij zich na een vluchtige blijdschap van een tijdelijk geloof weer af; nog anderen verstikken het zaad van het Woord onder de
Matt. 13 : 7, 20, 22 dorsen van de zorgen en genoegens van de wereld en brengen geen vruchten voort. Dit leert onze Verlosser in de gelijkenis van het zaad.

Artikel 10

Anderen die door de bediening van het evangelie geroepen zijn, komen wel en worden bekeerd. Dit moet men niet aan de mens toeschrijven, alsof hij zich door zijn vrije wil zou
Rom. 9 : 16 onderscheiden van anderen aan wie even grote of voldoende genade tot geloof en bekering geschonken is (zoals de hoogmoedige ketterij van Pelagius zegt). Men moet dit aan God toeschrijven: evenals Hij de zijnen van eeuwigheid in Christus heeft uitverkoren,
Col. 1 : 13 roept Hij hen in dit leven met kracht, schenkt hun geloof en bekering, verlost hen uit de
Gal. 1 : 4 macht van de duisternis en brengt hen over in het rijk van zijn Zoon. God doet dit alles,
1 Petr. 2 : 9 opdat zij de grote daden zouden verkondigen van Hem die hen uit deduisternis geroepen
1 Cor. 1 : 31 heeft tot zijn wonderbaar licht en opdat zij niet in zichzelf, maar in de Here zouden roemen, zoals de geschriften van de apostelen op tal van plaatsen getuigen.

Artikel 11

Wanneer God overeenkomstig zijn welbehagen in de uitverkorenen werkt en in hen de ware bekering tot stand brengt, dan laat Hij niet alleen het evangelie aan hen prediken en hun verstand door de Heilige Geest zo sterk verlichten, dat zij goed begrijpen en
1 Cor. 2 : 10 onderscheiden wat Gods Geest hun wil leren. Maar Hij dringt ook door tot in het diepst
Hebr. 4 : 12 van de mens met de krachtige werking van diezelfde Geest, die wedergeboorte werkt; Hij
Hand. 16 : 14 opent het gesloten hart, Hij maakt het harde zacht, Hij besnijdt het onbesnedene.
Jer. 4 : 4 Hij schenkt de wil nieuwe gaven en krachten: de dode wil maakt Hij levend, de slechte goed, de onwillige gewillig, de ongehoorzame gehoorzaam.
Matt. 7 : 18 Hij brengt deze zover en geeft de wil zoveel kracht, dat hij als een goede boom vruchten van goede werken kan voortbrengen.

Artikel 12

Joh. 3 : 3 Dit is de wedergeboorte, de vernieuwing, nieuwe schepping, opwekking uit de dood en
Rom. 4 : 17 levendmaking, die God zonder ons in ons tot stand brengt en waarover in de Schrift zo
2 Cor. 5 : 17 indrukwekkend gesproken wordt. Door de prediking alleen komt deze wedergeboorte

Ef. 5 : 14 niet tot stand en evenmin doordat er op ons gemoed wordt gewerkt. Ook geschiedt zij niet op zo'n manier dat de mens, wanneer God voor zijn deel het werk voltooid heeft, nog steeds bij machte is al dan niet wedergeboren en bekeerd te worden. Nee, het is een volstrekt bovennatuurlijke, zeer krachtige en tegelijk zeer liefdevolle, verbazingwekkende, verborgen en onuitsprekelijke werking. Deze is naar het getuigenis van de Schrift,

die

Joh. 5 : 25 ingegeven is door dezelfde God, die dit bewerkt, niet minder krachtig dan zijn werk bij schepping of opwekking van doden. Daardoor worden allen, bij wie God op deze wonderbare wijze in het hart werkt, volstrekt zeker en krachtdadig wedergeboren en gaan zij echt geloven. En wanneer de wil vernieuwd is, wordt hij niet alleen door God geleid en

Filip. 2 : 13 bewogen, maar door God in beweging gebracht, werkt hij ook zelf. Daarom wordt terecht gezegd dat de mens zelf gelooft en zich bekeert door de genade, die hij ontvangen heeft.

Artikel 13

Joh. 3 : 8

Rom. 10 : 9

Hoe dit in zijn werk gaat, kunnen de gelovigen in dit leven niet volledig begrijpen.

Intussen vinden zij rust in de wetenschap en ervaring, dat zij door deze genade van God van harte geloven en hun Verlosser liefhebben.

Artikel 14

Filip. 1 : 29

Filip. 2 : 13

Het geloof is dus een gave van God. Dat wil niet zeggen dat God het aan de mens aanbiedt, die er vervolgens mee doen kan, wat hij wil, maar dat Hij het metterdaad de mens schenkt, ingeeft en instort. Evenmin is het zo dat God slechts de kracht om te geloven zou geven en daarna de instemming of het daadwerkelijk geloven verwacht van de vrije wil van de mens. Want Hij die zowel het willen als het werken in ons werkt, ja alles in allen tot stand brengt, is het immers, die zowel de wil om te geloven als het geloof zelf in de mens bewerkt.

Artikel 15

Rom. 11 : 35

aan Job 41 : 2

Nog

Deze genade is God aan niemand verschuldigd, want wat zou Hij verschuldigd zijn een mens, die Hem niet eerst iets kan geven dat beloond zou moeten worden?

sterker, wat zou God verschuldigd zijn aan degene die zelf niets anders heeft te bieden dan zonde en leugen? Wie deze genade ontvangt, is dus aan God alleen eeuwige dankbaarheid verschuldigd en hij brengt die dank dan ook. Maar wie deze genade niet

Amos 6 : 1

Jer. 7 : 4

Rom. 14 : 18

geloof 1 Cor. 4 : 7

diepst van het hart

ontvangt, bekommert zich in het geheel niet om de geestelijke dingen en hij gaat op in

zijn eigen leven of beroemt zich in zijn zorgeloosheid ten onrechte op wat hij niet heeft.

Verder moet men naar het voorbeeld van de apostelen over hen, die openlijk hun belijden en hun leven beteren, gunstig oordelen en spreken, want het

is ons onbekend. Wat de anderen betreft die nog niet geroepen zijn, voor hen moet men tot God bidden, die het niet-zijn in aanzijn roept. In geen geval moeten wij ons hoogmoedig tegenover hen gedragen, alsof wij onszelf van hen onderscheiden hadden.

Artikel 16

Ef. 2 : 1

de Rom. 8 : 2

mens

De mens is ondanks de zondeval mens gebleven, toegerust met verstand en wil, en zonde, die het hele menselijke geslacht heeft doordrongen, heeft de natuur van de

niet weggenomen, maar misvormd en geestelijk gedood.

in Ps. 51 : 12
de Filip. 2 : 13

Evenzo werkt ook de goddelijke genade van de wedergeboorte niet in de mensen als stokken en blokken en zij vernietigt de wil met zijn eigenschappen niet en zij dwingt mens niet tegen wil en dank. Maar zij maakt de wil geestelijk levend, geneest, herstelt hem en buigt hem liefdevol en toch krachtig. Waar eerst de hardnekkige tegenstand van het vlees de mens geheel beheerste, begint nu door de Geest een gewillige en oprechte gehoorzaamheid de overhand te krijgen; dat is de echte en geestelijke vernieuwing en vrijheid van onze wil. En indien de Heilige Geest die dit alles zo wonderbaarlijk in ons werkt, niet op deze wijze met ons deed, zou er voor de mens geen enkele hoop overblijven. Want hoe zou hij ooit na zijn zondeval kunnen opstaan door zijn vrije wil, waardoor hij zich in het verderf heeft gestort, toen hij nog stond!

Artikel 17

De almachtige werking van God, waardoor Hij ons natuurlijk leven voortbrengt en in stand houdt, sluit het gebruik van middelen niet uit, maar vereist die juist. Daarmee heeft

Jes. 55 : 10, 11 God immers naar zijn oneindige wijsheid en goedheid zijn kracht willen uitoefenen. Zo is het ook met de bovennatuurlijke werking van God, waardoor Hij ons opnieuw geboren 1

Cor. 1 : 21 doet worden: deze sluit niet uit en neemt evenmin weg het gebruik van het evangelie, dat

1 Petr. 1 : 23, 25 de alwijze God tot zaad der wedergeboorte en voedsel der ziel bestemd heeft. De Hand. 2 : 42 apostelen en de leraars die hen hebben gevolgd, hebben het volk over deze genade van

2 Tim. 4 : 2 God eerbiedig onderwezen tot Gods eer en om alle menselijke hoogmoed neer te 2 Cor. 5 : 11-21 drukken. Intussen hebben zij toch niet nagelaten, de mensen met het heilig onderwijs van het evangelie te houden onder de bediening van het Woord, van de sacramenten en van de kerkelijke tucht.

Daarom moeten ook nu degenen die in de gemeente onderwijzen of onderwezen worden, Rom. 10 : 14 het niet wagen God te verzoeken, door wat Hij naar zijn welbehagen voor altijd heeft willen samenvoegen, te scheiden.

Jud. 25 Want door al dat onderwijs wordt de genade geschonken en hoe meer wij ons inzetten bij

het volbrengen van onze roeping, des te heerlijker openbaart zich het heilzaam werk van God in ons en zo gaat zijn werk des te voorspoediger voort. Zowel om de middelen als om de heilzame vrucht en kracht daarvan komt alleen aan deze God toe alle eer tot in eeuwigheid. Amen.

HET VIJFDE HOOFDSTUK VAN DE LEER

De volharding van de heiligen

Artikel 1

Joh. 8 : 34 Degenen die God naar zijn voornemen roept tot de gemeenschap met zijn Zoon, onze wel Here Jezus Christus, en door de Heilige Geest doet wedergeboren worden, verlost Hij van de tirannie en slavernij van de zonde.

Rom. 6 : 17 Maar Hij verlost hen in dit leven niet helemaal van het vlees en het lichaam der zonde.

Rom. 7 : 21-24

Artikel 2

1 Joh. 1 : 8 Hierdoor zondigen zij in hun zwakheid elke dag weer en zelfs aan de beste werken van de heiligen kleven gebreken. Dit geeft hun voortdurend reden zich voor God te verootmoedigen en hun toevlucht tot de gekruisigde Christus te nemen.

Hebr. 6 : 18 Ook gaan zij daardoor steeds meer het vlees doden door de Geest der gebeden en Col. 3 : 5 zich te oefenen in een godvrezend leven en verlangen zij vurig naar het bereiken

1 Tim. 4 : 7, 8 door Filip. 3 : 12, 14

van de Openb. 5 : 6, 10 volmaaktheid. Hierin volharden zij, tot zij, verlost van het lichaam des doods, met het

Lam Gods in de hemelen zullen regeren.

Artikel 3

Rom. 7 : 20 Doordat deze zonden nog in hen overgebleven zijn en bovendien de wereld en de satan
Matt. 26 : 41 hen steeds bestrijden, zouden de bekeerden in de genade niet staande kunnen
blijven,
1 Cor. 10 : 13 als zij aan zichzelf werden overgelaten. Maar God is trouw:
1 Petr. 1 : 5 barmhartig bevestigt Hij hen in de genade, die hun eenmaal is gegeven en tot het einde toe bewaart Hij hen met kracht.

Artikel 4

Ef. 1 : 19 Gods macht, waardoor Hij de ware gelovigen in de genade bevestigt en bewaart, is zo groot dat zij niet door het vlees overwonnen kan worden. Toch leidt en bestuurt God het leven van de bekeerden niet altijd zo, dat zij in sommige gevallen door hun eigen schuld niet zouden kunnen afdwalen van de weg waarop zij genadig geleid worden; zij worden
Matt. 26 : 41 dan verleid door de begeerten van hun eigen vlees en volgen die. Daarom moeten zij
1 Thess. 5 : 6, 17 voortdurend waken en bidden, dat zij niet in verzoeken geleid worden. Wanneer zij dit niet doen, bestaat niet alleen de mogelijkheid dat zij door het vlees, de wereld en de satan meegesleept worden en tot zware en zelfs afschuwelijke zonden gebracht worden,
2 Sam. 11 maar gebeurt het werkelijk dat zij daarin - en God laat dit rechtvaardig toe - soms worden
Matt. 26 : 69-75 meegesleept. Dit wordt ons in de Schrift duidelijk aangetoond, als daar beschreven staat, hoe treurig David, Petrus en andere heiligen in zonde gevallen zijn.

Artikel 5

2 Sam. 12 Met zulke grove zonden wekken zij Gods toorn in hoge mate op; zij verdienen de dood;
Ef. 4 : 30 zij bedroeven de Heilige Geest; zij leven een tijdlang niet meer als gelovigen;
Ps. 32 : 3-5 zij brengen grote schade toe aan hun geweten en zij ervaren soms voor een tijd de genade niet meer. Eerst wanneer zij door ernstig berouw op de goede weg terugkeren, doet God zijn vaderlijk aangezicht weer over hen lichten.
Num. 6 : 25

Artikel 6

Ef. 1 : 11 Naar het onveranderlijk voornemen van de uitverkiezing neemt God die rijk is aan
barm-
Ps. 51 : 13 hartigheid, de Heilige Geest niet helemaal van de zijnen weg, zelfs niet wanneer zij zo
Gal. 4 : 5 treurig in zonde zijn gevallen. Hij laat hen ook niet zo diep vallen, dat zij de genade
van 1 Joh. 5 : 16 de aanneming tot kinderen en de staat van de rechtvaardiging verliezen of dat zij
de Matt. 12 : 31, 32 zonde tot de dood of de zonde tegen de Heilige Geest bedrijven en helemaal door
God
verlaten, zichzelf in de eeuwige ondergang storten.

Artikel 7

1 Petr. 1 : 23 Want ten eerste bewaart God, wanneer zij zo diep vallen, nog in hen zijn onvergankelijk zaad waaruit zij wedergeboren zijn, zodat dit niet vergaat of weggedaan wordt. Verder vernieuwt Hij hen zeker en met kracht door zijn Woord en Geest, zodat zij zich bekeren: 2
Cor. 7 : 10 zij krijgen van harte en naar Gods wil verdriet over deze zonden; door het geloof en met
Ps. 51 . 19 een verbroken hart begeren en ontvangen zij vergeving door het bloed van de Middelaar;
Ps. 32 : 7 zij ervaren opnieuw de genade van God, die nu met hen verzoend is; zij aanbidden de

Filip. 2 : 12 barmhartigheid, die Hij hun in zijn trouw bewees, en zij spannen zich voortaan des te meer in om hun behoud met vrees en beven te bewerken.

Artikel 8

Niet aan hun eigen verdiensten of krachten, maar aan de genadige barmhartigheid van God hebben zij het te danken, dat zij niet helemaal van het geloof en de genade vervreemden of voorgoed in hun zonden blijven en zo verloren gaan. Zeker zou dit, hen betreft, niet alleen heel goed mogelijk zijn, het zou ongetwijfeld gebeuren. Maar wat Rom. 9 : 11 God betreft, kan dit beslist niet. Rom. 8 : 34 Want zijn raadsplan kan niet veranderd, zijn belofte gebroken of de roeping naar zijn voornemen herroepen worden; evenmin kunnen Christus' verdienste, voorbede en Luc. 22 : 32 bewaring krachteloos gemaakt worden en ook de verzegeling van de Heilige Geest Ef. 1 : 13 kan niet verijdeld of vernietigd worden.

Artikel 9

Rom. 8 : 31-39 De gelovigen kunnen persoonlijk zeker zijn van deze bewaring der uitverkorenen tot 2 Tim. 4 : 8, 18 behoud en van de volharding der ware gelovigen in het geloof. En even zeker als zij vast geloven dat zij ware, levende leden van de kerk zijn en altijd zullen blijven, dat zij vergeving van de zonden en een eeuwig leven hebben, zijn zij hiervan verzekerd.

Artikel 10

Deze zekerheid komt dus niet voort uit een of andere speciale openbaring zonder op buiten het Woord, maar uit het geloof in Gods beloften, die Hij in zijn Woord zo overvloedig tot onze troost geopenbaard heeft. Rom. 8 : 16 Zij komt ook voort uit het getuigenis van de Heilige Geest, die met onze geest getuigt, dat 1 Joh. 3 : 1, 2 wij Gods kinderen en erfgenamen zijn, en tenslotte hieruit, dat zij zich ernstig en heilig Hand. 24:16 toeleggen op een goed geweten en goede werken. En als Gods uitverkorenen in deze wereld de vaste troost dat zij de overwinning zullen behouden moesten missen en zonder 1 Cor. 15 : 19 dit onbedrieglijke onderpand van de eeuwige heerlijkheid moesten leven, dan zouden zij de beklagenswaardigste van alle mensen zijn.

Artikel 11

Intussen getuigt de Schrift dat de gelovigen in dit leven tegen allerlei zondige twijfel te 2 Cor. 1 : 3 strijden hebben en in zware aanvechting dit volle geloofsvertrouwen deze zekerheid 1 Cor. 10 : 13 van de volharding niet altijd ervaren. Maar God, de Vader van alle vertroosting, laat hen 2 Tim. 4 : 17, 18 niet boven vermogen verzocht worden, want Hij zal met de verzoeking ook voor de uitkomst zorgen en Hij maakt door de Heilige Geest hen weer zeker van de volharding.

Artikel 12

Deze zekerheid van de volharding verleidt de ware gelovigen beslist niet tot hoogmoed en Rom. 12 : 1 zondige zorgeloosheid. Nee, hieruit komen voort nederigheid, kinderlijke eerbied, een godvrezend leven, volharding in alle strijd, vurige gebeden, standvastigheid in het Ps. 116 : 12 kruisdragen en in het belijden van de waarheid en ook blijvende blijdschap in God. Het Tit. 2 : 11-14 overdenken van die weldaad is voor hen juist een aansporing zich ernstig en voortdurend

te oefenen in dankbaarheid en goede werken. Dit blijkt immers uit de getuigenissen van de Schrift en de voorbeelden van de heiligen.

Artikel 13

2 Cor. 7 : 9-11 Bij hen die weer opgericht worden, nadat zij in zonde gevallen zijn, herleeft het vertrouwen te zullen volharden. Maar dat veroorzaakt zeker geen zorgeloosheid en slordigheid in de dienst van God, nee, zij zorgen er juist des te meer voor nauwgezet op

Ef. 2 : 10 de wegen van de van de Here te blijven; deze zijn immers van tevoren bereid, opdat zij

die daarop wandelen, de zekerheid van hun volharding mogen bewaren. Zo zal het niet weer gebeuren, dat het aangezicht van God, die met hen verzoend is, wegens misbruik

Jer. 33 : 5 van zijn vaderlijke goedheid zich van hen afkeert, waardoor zij in nog grotere geestelijke Jes. 64 : 7 benauwdheid zouden terecht komen. Want wanneer de godvrezenden Gods vriendelijk Ps. 63 : 4 aangezicht zien, is dat hun zoeter dan het leven, maar wanneer God dat verbergt, is dat

hun bitterder dan de dood.

Artikel 14

Deut. 6 : 20-25 Het heeft God behaagd zijn genadewerk in ons te beginnen door de prediking van het evangelie. Evenzo wil Hij het instandhouden, voortzetten en voltooien door het horen, 2 Tim. 3 : 16, 17 lezen en overdenken van het evangelie, door aansporingen, dreigementen, beloften en Hand. 2 : 42 ook door het gebruik van de heilige sacramenten.

Artikel 15

Openb. 14 : 12 Deze leer dat de ware gelovigen en heiligen zullen volharden en daar zekervan mogen zijn, heeft God tot eer van zijn naam en tot troost van allen, die Hem vrezen, zeer overvloedig in zijn Woord geopenbaard en Hij prent die in de harten van de gelovigen in.

Weliswaar wordt deze leer door het vlees niet begrepen, door de satan gehaat, door de wereld bespot, door onkundige en huichelachtige mensen misbruikt en door dwaalgeesten

Ef. 5 : 32 bestreden, maar de bruid van Christus heeft haar als een onbetaalbare schat innig Ps. 33 : 10, 11 liefgehad en standvastig verdedigd. God zal ervoor zorgen, dat zij dit ook zal blijven doen;

1 Petr. 5 : 10, 11 tegen Hem kan geen plan iets uitrichten en is geen enkele macht opgewassen. Deze enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest, zij eer en heerlijkheid in eeuwigheid. Amen.

SLOTWOORD

Dit is de duidelijke, eenvoudige en oprechte uiteenzetting van de rechtzinnige leer over de vijf Artikelen, waarover in Nederland verschil van mening bestaat, met daarbij de verwerping van de dwalingen, waardoor de Nederlandse kerken in opschudding zijn gebracht. De synode is van oordeel, dat deze uiteenzetting en verwerping aan het Woord van God ontleend zijn en met de belijdenis van de gereformeerde kerken overeenstemmen. Hieruit blijkt onmiskenbaar, dat zij-wie dit het allerminste paste - in strijd met alle waarheid, redelijkheid en liefde gehandeld hebben door het volk te willen wijsmaken:

- De leer van de gereformeerde kerken over de voorbeschikking en wat daarmee verband houdt vervreemdt door haar aard en strekking de harten van de mensen van alle vroomheid en dienst van God.
- Zij is een oorkussen voor het vlees en de duivel en zij is een vesting van de satan, van waaruit hij alle mensen listig bestrijdt, de meesten verwondt en velen met de pijlen van wanhoop of zorgeloosheid dodelijk treft.
- Deze leer maakt God tot Bewerker van de zonde, tot een onrechtvaardige God, een tiran en huichelaar en zij is niet anders dan een vernieuwd Stoïcisme, Manicheïsme en Mohammedanisme.

- Zij brengt de mensen tot zondige zorgeloosheid, doordat zij zichzelf gaan wijsmaken, dat het er voor het behoud van de uitverkorenen niet op aankomt, hoe zij leven en dat zij daarom ook rustig allerlei afschuwelijke misdaden kunnen bedrijven.
- A1 hadden degenen, die verworpen zijn, echt alle werken van de heiligen gedaan, het zou niet kunnen bijdragen aan hun behoud.
- Met deze leer wordt beweerd, dat God enkel en alleen door zijn wilsbeschikking en zonder te letten op of rekening te houden met enige zonde het grootste deel van de wereld voorbeschikt en geschapen heeft tot de eeuwige ondergang.
- De verwerping is op dezelfde manier de oorzaak van het ongeloof en de goddeloosheid als de verkiezing de bron van het geloof en de goede werken is.
- Vele onschuldige kinderen van de gelovigen rukt God van de moederborst weg en werpt ze als een tiran in het helse vuur zonder dat het bloed van Christus, de doop of het gebed van de kerk bij de doop hen kan helpen.

En zo is er nog wel meer, dat de gereformeerde kerken niet alleen niet belijden, maar ook van harte vol afschuw verwerpen.

Daarom bezweert deze synode van Dordrecht in de naam van de Here aan allen, die de naam van onze Verlosser Jezus Christus godvrezend aanroepen, dat zij over het geloof van de gereformeerde kerken niet moeten oordelen op grond van de lasterpraat, die hier en daar weggeraapt is; ook niet op grond van persoonlijke of losse uitspraken van sommige oude of nieuwe leraren, die vaak ook te kwader trouw uit hun verband gerukt, verminkt en verkeerd uitgelegd worden. Maar over het geloof van de gereformeerde kerken moeten zij oordelen op grond van de publieke belijdenisgeschriften van de kerken zelf en op grond van deze uiteenzetting van de rechtzinnige leer, die door alle leden van de hele synode met volledige overeenstemming is vastgesteld.

Vervolgens vermaant deze synode ook de lasteraars ernstig om te bedenken wat voor zwaar oordeel van God zij op zich laden, wanneer zij een vals getuigenis spreken tegen zoveel kerken en de belijdenisgeschriften van zoveel kerken, de gewetens van de zwakken in het geloof verontrusten en proberen de gemeenschap van de ware gelovigen bij velen verdacht te maken.

Tenslotte spoort deze synode alle mededienaars van het evangelie van Christus aan, zich bij het behandelen van deze leer in scholen en kerken godvrezend en vroom te gedragen. Zij moeten zich in het onderwijs van deze leer, zowel mondeling als schriftelijk, richten op de eer van God, de heiliging van het leven en de vertroosting van de verslagen harten van de gelovigen. Zij behoren zich in hun denken en spreken over deze leer te houden aan de Schrift naar de overeenstemming van het geloof. Zij moeten zich tenslotte van elke manier van spreken onthouden, die de duidelijke bedoeling van de Heilige Schrift te buiten gaat en die aan mensen die brutaal spitsvondige redeneringen verzinnen, goede grond zou kunnen geven, om de leer van de gereformeerde kerken te beschimpen of te belasteren.

Wij bidden dat de Zoon van God, Jezus Christus, die gezeten aan de rechterhand van zijn Vader, aan de mensen gaven schenkt, ons in de waarheid heiligt; dat Hij hen, die afgedwaald zijn, tot de waarheid terugbrengt; dat Hij de lasteraars van de gezonde leer de mond snoert en dat Hij aan de trouwe dienaars van zijn Woord de Geest van wijsheid en inzicht geeft, zodat alles wat zij zeggen, zal strekken tot eer van God en tot opbouw van hun hoorders.

Amen

AANTEKENINGEN¹

Hoofdstuk I

Art. 1: **de vloek** in hedendaags Nederlands moet hier iets bij: 'de vloek Gods' of 'Gods vloek'.

Art. 6: **in den tijd**. Wij kennen nog wel: uit de tijd. Daarom hier: 'in dit leven'. **want** staat niet in Hand. 15 : 18. 'Want de Schrift zegt' zo betere aansluiting. Voor 'onstandvastig' zie 2 Petr. 3 : 16.

Art. 7: Eerste zin is lang, maar moet een eenheid blijven: is een definitie. **menigte** een aardig alternatief is 'een vast aantal van talloze mensen'.

¹ oorspronkelijke tekst is vetgedrukt weergegeven, voorstel van deputaten tussen hoge komma's

- allemensen'.
 Art. 8: wandelen **in** een weg is geen goed Nederlands.
 Ef. 2 : 10 spreekt over 'wandelen in goede werken'.
 Art. 10: **uit de gemene menigte der zondaren** 'uit het geheel van de zondaren' is te abstract, daarom: 'uit de hele ongehoorzame mensheid'.
 Art. 15: **prijst aan** vandaag te marktachtig. Deputaten vingen dit op door'voorrecht'.
 Art. 16: **den vrede der consciëntie** 'geweten' is te algemeen; 'de vrede met God' naar Rom. 5 : 1.
niet krachtiglijk gevoelen lat. heeft 'sentiunt'; sentire=opmerken.
vlijtig lat. diligenter = nauwgezet, trouw.
veel minder vreemde aansluiting. Opgevangen door: 'al helemaal niet'.
in den weg der godzaligheid en des geloofs 'godsvrucht' is ook verouderd, omvat de vreze des HEREN én het leven. De hele uitdrukking is weergegeven door 'het gelovig leven voor de Here'.
de zorgvuldigheden der wereld naar Matth. 13 : 22; bedoeld is 'de drukte van iedere dag'.
 Art. 17: **getuigt** hier ter afwisseling 'verzekert'.
moeten niet twijfelen er zit iets normatief in; vandaar'mogen niet twijfelen'.
 Art. 18: **deze verborgenheden** de N.B.G.-vert. heeft 'geheimenis' zie Col. 1 : 26; 1 Tim. 3 : 16.

Hoofdstuk II

- Art. 1: **ten hoogste** geen superlatief, maar elatief: 'volmaakt'.
 Art. 2: **oneindig** lat. immensa, daarom: 'onmetelijk'.
 Art. 3: 'kruisdood' er is nog niet over Christus' dood gesproken.
volmaakte bij 'betaling' past beter: 'volledige'.
 De adjectiva zijn verdeeld.
 Art. 4: **geleden heeft** lat. subiit, subire = ondergaan. Dit is meer dan 'geleden heeft'. 'bij zijn sterven' het gaat niet om het dood-zijn.
 Art. 7: **genieten** zit al in weldaad. Vandaar 'ontvangen'.
 Art. 8: **gans souverein** 'gans' overbodig.
raad beter 'besluit' God de Vader is Subject. Het gaat hier niet om de beraadslaging van de drie Personen.
voornemen lat. intentio = bedoeling.
onfeilbaar lat. infallibiliter. Moeilijk weer te geven: Gods werk mislukt niet onderweg; daarom: 'met vaste hand'.
heerlijk beter: 'stralend' naar Ef. 5 : 27.
 Art. 9: 'ieder op zijn tijd' vanwege het lat. suis temporibus.

Hoofdstuk III/IV

- Art. 1: **van den beginne** bedoeld is: oorspronkelijk, maar dit past niet goed bij'geschapen', daar om naar 2e zin.
 'geestelijke dingen' niet erg fraai, maar toch te handhaven vanwege contrast met 'natuurlijke dingen' in **Art. 4**.
ijdelheid lat. vanitas is ook: waardeloosheid, onbetrouwbaarheid.
 Art. 2: **gedreven hebben** 'drijven' is in oud-Ned. 'beweren'.
 Art. 4: **het licht der natuur** zo laten staan, is een vaste uitdrukking.
uiterlijke tucht: je houdt je aan de burgerlijke regels, vandaar: 'ordelijk'.
ja, dit veel meer een climax: 'sterker nog'.
bezoedelt past niet bij 'licht', daarom: 'verduistert'.
en dewijl hij dit doet opgevangen door 'daarom'.
 Art. 5: 'geldt van' verwijderd zich iets van de tekst, maar geeft betere zin.
remedie 'geneesmiddel' is niet zo mooi in de beeldspraak, daarom: 'redmiddel'.
 Art. 6: 'behaagd' is wat ouderwets, maar 'willen' is te vlak.
 Art. 7: **toebedeling** lat. dispensatio = beschikking. Vandaar: 'handelen van God'.

- Art. 8: 'ondubbelzinnig' lat. verissime: God meent het.
- Art. 9: 'Woord des levens' vaste uitdrukking.
- Art. 11: **tot de binnenste delen** 'binnenste' is niet mooi, daarom: 'diepte'.
nieuwe hoedanigheden zeer moeilijk te wijzigen.
Depp. kozen voor 'nieuwe gaven en krachten' naar Verwerping 6.
- Art. 12: **uiterlijke predicatie**: bedoeld is, dat de Heilige Geest de prediking tot het hart moet brengen.
minder noch geringer zelfde betekenis, daarom: 'geringer' weggelaten.
dan de schepping niet geheel juist, daarom: 'dan zijn werk bij de schepping'.
- Art. 14: **de macht om te geloven** 'macht' kan niet meer, daarom: 'kracht'. Slot herinnert aan Filip. 2 : 13.
- Art. 15: **roemt hij ijdelijk** lat. inaniter = zonder grond, ten onrechte.
het beste oordelen heeft thans de gevoelswaarde van: er het beste van hopen.
- Art. 16: 'in stokken en blokken' vaste uitdrukking.
begaafd hier te veel: de knappe mens, daarom: 'toegerust'.
verdorven lat. deprevavit: misvormd.
des Geestes = gen. object.: 'door de Geest'.
'geen enkele hoop overblijven' naar lat.
uit den val lelijk, beter: 'na zijn zondeval'.
Art. 17: **voormelde** spreekt vanzelf, daarom weggelaten.
'hebben gevolgd' bedoeld is niet 'opgevolgd' (successie), maar: nagevolgd in het geloof.
heilige vermaningen in oud-Ned. 'vermaning' meer omvattend dan ons huidige woord; daarom: 'onderwijs'.

Hoofdstuk V

- Art. 1: **heerschappij** lat. dominium, daarom: tirannie.
- Art. 2: **allerbeste** wat veel van het goede, daarom: 'beste' (zie Zondag 24).
'verootmoedigen' is meer dan vernederen. Daarom gehandhaafd.
'zich te oefenen in een godvrezend leven' naar 1 Tim. 4 : 7.
'Hierin volharden zij' om iets van het lat. tantisper duur weer te geven.
- Art. 3: **aanvechtingen** ouderwets; 'bestrijden' naar lat. tentationes.
- Art. 5: **de oefening des geloofs** bedoeld is de praktijk van het geloofsleven.
- Art. 6: 'de staat van de rechtvaardiging' theologische uitdrukking, die wel gehandhaafd moet blijven.
- Art. 7: **noch uitgeworpen worde** moeilijke beeldspraak i. v.m. zaad. Daarom het vlakkere: 'weggedaan wordt'.
- Art. 8: 'voorgoed' naar lat. finaliter.
'wat God betreft' bedoeld is: van God uitgezien.
- Art. 9: Slot aangepast aan nieuwe tekst Apostolicum.
- Art. 10: **betrachting van een goede consciëntie** zie Hand. 24 : 16.
'behouden' lat. obtinendae. De toon is die van Rom. 8 : 31 e.v.: meer dan overwinnaars.
- Art. 11: 'want Hij zal met de verzoeking...' naar 1 Cor. 10 : 13.
- Art. 12: De laatste regel moet een aparte zin zijn, omdat zij slaat op het hele artikel.
- Art. 14: 'en ook': vergeet de sacramenten niet! lat. nee non.
- Art. 15: de eerste regel van depp. wil het veelvuldig gebruik van het woordje 'van' voorkomen.
'onkundige' naar 2 Petr. 3 : 16.
'geen enkele macht' geweld is in oud-Ned. vaak 'macht'.

SLOTWOORD

Opschrift te wijziging: **besluit** heeft thans andere betekenis.
verklaring is dubbelzinnig. De leer is uitgelegd; daarom: 'uiteenzetting'.
naakte lat. perspicua: duidelijk.
'eenvoudig' bedoeld is: ongekunsteld. Geen alternatief.
billijkheid lelijk: 'redelijkheid'; de Remonstranten waren kwaadwillig!

drijving lat. impulsus: strekking.

'naar de overeenstemming van het geloof bedoeld is de analogia Eidei zie Rom. 12 : 3, 6.

RAPPORT

van deputaten voor de herziening van het kerkboek:

Onderdeel: liturgische formulieren en gebeden

Opdracht en samenstelling

De generale synode van Groningen-Zuid 1978 benoemde deputaten herziening kerkboek (Acta art. 441).

Op voorstel van de samenroeper dr. A. N. Hendriks, in overleg met prof. dr. C. Trimp, werden voor het onderdeel „liturgische formulieren en gebeden" aangewezen: prof. dr. J. Douma, ds. L. Douw, ds. C. J. Smelik en mej. E. van Veen.

Deputaten hadden de opdracht: (Acta Groningen-Zuid, art. 426 V 6 a-g)

- a. de reacties uit de kerken, zowel die welke hun door deze synode en door het vorige deputaatschap ter hand worden gesteld als die welke bij hen zelf alsnog binnenkomen, in ontvangst te nemen;
- b. de teksten van de liturgische formulieren en de gebeden, die nog ter toetsing staan, kritisch te bezien en daarbij ook de reacties uit de kerken te betrekken;
- c. de onder V 2.c. genoemde vraagpunten te bestuderen en daarover voorstellen te formuleren;
- d. 1. het werk van het aanbrengen van tekstverwijzingen in de marge bij de liturgische formulieren te voltooien;
2: overal in de liturgische formulieren waar in de liturgische aanwijzingen het woord dienaar" staat dit te vervangen door het woord „voorganger";
3. waar nodig in de liturgische formulieren en gebeden de regels die voor spelling, interpunctie enz. zijn vastgesteld, door te voeren;
4. voor de orden van dienst voorstellen te doen met betrekking tot de tekst van votum, zegengroet en zegen;
- e. nog uitgewerkt aan te geven hoe de reeds ontworpen gebeden gaan aansluiten bij de orden van dienst sub a.;
- f. in overleg met de overige deputaten inzake de herziening van het kerkboek een voorstel te doen inzake de volgorde van de onderdelen van het kerkboek;
- g. aan de volgende generale synode verslag uit te brengen van hun werkzaamheden en hun rapport tenminste een halfjaar voor de aanvang van de synode aan de kerken te doen toekomen.

Overeenkomstig art. 426 V 6.g. brengen deputaten u verslag uit van hun werkzaamheden en doen zij hun rapport aan de kerken toekomen.

Werkwijze

Als voorzitter werd aangewezen ds. L. Douw. Mej. E. van Veen fungeerde als accurate en diligente secretaresse.

Deputaten hebben 8 keer vergaderd: 3 keer te Kampen, 2 keer te Amersfoort, 2 keer te Ommen en 1 keer te Zwolle.

Wegens drukke werkzaamheden en bezoek aan zusterkerken in het buitenland kon prof. Douma de laatste vergaderingen niet bijwonen.

Uit de kerken zijn door deputaten tot en met 15 mei 1980 ruim tachtig brieven ontvangen, naast de reacties die hun door het vorig deputaatschap en door de generale synode van Groningen-Zuid ter hand gesteld werden. Sommige kerken waren zo attent hun opmerkingen in veelvoud toe te zenden, wat de werkwijze van deputaten vergemakkelijkte.

Uitgaande van art. 426 V 6 d.3, waar, bij ruime interpretatie, ook opdracht tot harmonisatie en correctie van alle tot nu toe in het kerkboek opgenomen formulieren, gebeden en orden van dienst valt te lezen, hebben deputaten aan deze opdracht voldaan.

Bij de reeds door Groningen-Zuid. vastgestelde formulieren hebben zij zich beperkt tot doorvoering van regels die voor spelling en interpunctie zijn vastgesteld. In die vastgestelde formulieren zijn geen inhoudelijke veranderingen meer aangebracht behalve dan waar het noodzakelijke correctie betrof en

waar de generale synode zelf daarom verzocht heeft. Dit conform art. 426 V 2.a.b.c. De teksten van formulieren en gebeden die nog ter toetsing staan, zijn, overeenkomstig de opdracht (art. 426 V b.), kritisch bezien en de reacties uit de kerken daarbij betrokken.

Resultaten

Overeenkomstig hun opdracht (Acta Groningen-Zuid, art. 426 V 6.c.) hebben deputaten aandacht geschonken aan de ter bestudering voorgelegde vraag (art. 426 V 2.c.1.) „of het 'zondarenregister' in het avondmaalsformulier gehandhaafd dient te blijven en zo ja, in welke vorm.”

Het resultaat van die bestudering bieden zij u in een beknopte nota aan.

Wat betreft het vraagpunt in art. 426 V 2.c.2. over „Brood- en wijnbeelspreek” doen zij u een nota toekomen waarin zij voorstellen het beeld te schrappen en de betreffende passage anders te lezen.

Inzake het in art. 426 V 2.c.3. gestelde „of het 'Onze Vader' op zijn huidige plaats in beide avondmaalsformulieren gehandhaafd moet blijven en welke consequenties eventuele verplaatsing heeft”, hebben deputaten advies gevraagd aan prof. dr. C. Trimp. Deze heeft een Nota inzake de plaats van het 'Onze Vader' in de avondmaalsgebeden opgesteld, die deputaten hebben overgenomen en u doen toekomen.

Dit houdt in dat een nieuw dankgebed voor het Kort Formulier nodig is. Een concept-dankgebed is aan de nota toegevoegd.

Deputaten hebben zich overeenkomstig art. 426 V 2.c.4. bezig gehouden met de vraag van de generale synode in verband met de „nota prof. dr. J. van Bruggen” „of het wenselijk c.q. noodzakelijk is citaten van bepaalde Schriftplaatsen uit de vertaling van het N.B.G. te corrigeren naar de Statenvertaling”.

Aan de opdracht (art. 426 V 6.d.L) „het werk van het aanbrengen van tekstverwijzingen in de marge bij de liturgische formulieren te voltooien” hebben deputaten voldaan door tekstverwijzingen te geven in de marge van de Formulieren: kinderdoop, volwassendoop, openbare geloofsbelijdenis en heilig avondmaal. Het aantal teksten is royaal genomen, voor de overzichtelijkheid misschien zelfs iets te veel. De synode kan dan een keuze maken uit het voorgelegde tekstenmateriaal.

Overal in de liturgische formulieren waar in de liturgische aanwijzingen het woord'dienaar' staat, hebben deputaten dit (overeenkomstig art. 426 V 6.d.2.) vervangen door het woord'voorganger'. Zij stellen voor in het Formulier voor de bevestiging van (missionaire) Dienaren des Woords de uitdrukking „Dienaren des Woords” te handhaven. Dat is ook de terminologie van de herziene kerkorde (b.v. art. 2, 13, 18 K.O.). De voorgestelde uitdrukking „van de Dienaren van het Woord” is geen fraai nederlands.

Zij stellen eveneens voor de term „missionaire” in de uitdrukking „missionaire Dienaren des Woords” te handhaven, zoals ook gebeurt in het opschrift van art. 25 K.O.

Conform art. 426 V 6.d.3. hebben deputaten, waar nodig, in de liturgische formulieren en gebeden de regels die voor spelling, interpunctie enz. zijn vastgesteld, doorgevoerd.

Zij pleiten niet voor uniformiteit in vraagstelling bij de verschillende bevestigingsformulieren. Wanneer er geen inhoudelijke verschillen zijn, is variatie zelf aanbevelenswaardig.

De generale synode vroeg (art. 426 V 6.d.4.) deputaten voorstellen te doen voor de orden van dienst met betrekking tot de tekst van votum, zegengroet en zegen.

Deputaten stellen voor dat voorgangers zich houden aan de in de verschillende door de synoden van Middelburg en Kampen vrijgegeven orden van dienst genoemde teksten (1 Cor. 1 : 3; Openb. 1 4b, 5a; Num. 6 : 24-26; 2 Cor. 13 : 13; 1 Tim. 1 : 2;) in de vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap.

Hun werd niet de opdracht gegeven en bereikte ook niet het verzoek de formules van votum, zegengroet en zegen expliciet in de orden van dienst op te nemen.

Wanneer de kerken in het verlengde van wat in de Acta van Groningen-Zuid (art. 399) vermeld is, dit alsnog wensen, kan de generale synode hiertoe uiteraard besluiten.

Overeenkomstig art. 426 V 6.e. hebben deputaten zich beziggehouden met de vraag hoe reeds ontworpen gebeden kunnen gaan aansluiten bij de orden van dienst sub a (vrijgegeven door de synode van Middelburg 1933). Vgl. ook Acta Groningen-Zuid, bijlage 3, pag. 328.

In een ontwerp „Gebeden - Orde van dienst a" geven deputaten aan hoe de ontworpen gebeden aansluiten bij genoemde orde van dienst. Verder adviseren zij, in het gebed dat aansluit bij de orde van dienst b, de „kopjes" naar de marge te verplaatsen.

Ten aanzien van het Formulier voor de bevestiging van Dienaren des Woords, het Formulier voor de bevestiging van missionaire Dienaren des Woords, het Formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen hebben deputaten, zoals reeds gememoreerd, gehandeld overeenkomstig hun opdracht (Acta art. 426 V 6.a.b.).

Zij hebben de kritiek uit de kerken (toetsingstermijn tot 1 januari 1980 en voor zover de kritiek tot 15 mei 1980 door deputaten nog „meegenomen" kon worden) verwerkt en dienovereenkomstig deze formulieren herschreven.

Hetzelfde geldt in versterkte mate van het Formulier voor de bevestiging van het huwelijk voor de gemeente van Christus.

Deputaten hadden weliswaar geen bijzondere opdracht van de generale synode van GroningenZuid met betrekking tot dit formulier, maar zij hebben toch rekening gehouden met wat in art. 399 van de Acta is vastgesteld, m.n. „De commissie wil in de voorgestelde besluittekst nieuw 'te benoemen deputaten ruimte geven dit formulier'zo nodig, materieel te herzien'. Deputaten kunnen de bezwaren uit de kerken nader beoordelen en eventueel verwerken".

Ook na sluiting van de synode zijn uit de kerken nog heel wat reacties binnengekomen, naast waardering ook kritiek.

Deputaten hebben alle reacties grondig bezien.

Het resultaat is dat het door de generale synode van Kampen vastgestelde formulier ingrijpend is herzien, zowel wat structuur als wat inhoud en formulering betreft.

Hierbij zijn veel waardevolle kritische opmerkingen uit de kerken verwerkt. Sterker benadrukt zijn: de goddelijke instelling van het huwelijk, het kwaad van de echtbreuk, de positie van de man als hoofd van de vrouw volgens de Heilige Schrift, met vermindering van archaïsmen die misverstand zouden wekken.

Het zal overbodig zijn te zeggen dat het onmogelijk was a 1 1 e - ook op zichzelf goede - opmerkingen en suggesties over te nemen. Er waren veel tegengestelde verzoeken. De één vroeg: s.v.p. niet herhalen! De ander: alstublieft niets weglaten van wat in het „oude" formulier staat.

Maar het zal duidelijk zijn dat bij voldoen aan het eerste verzoek het geheel te zakelijk en strak zou uitvallen en in het tweede geval het formulier te lang(dradig) zou worden. Wanneer aan alle verzoeken om aanvulling(en) voldaan was, zou het bovendien stilistisch een lappendeken geworden zijn.

Deputaten hebben daarom enkele algemene uitgangspunten vastgesteld en bijzondere toepassingen gemaakt, waarvan zij u graag rekenschap geven.

a. De taal moet duidelijk hedendaags nederlands en aansprekend zijn, temeer omdat in de erediensten waarin huwelijken kerkelijk bevestigd worden, vaak mensen van buiten de kerk zich onder het gehoor bevinden.

b. De afkondiging. Deze is geen wezenlijk onderdeel van het formulier. Bij geen van de andere formulieren (b.v. doop, openbare belijdenis - zeker niet minder gewichtig dan huwelijk) vindt men een brede af- of aankondiging. Het is heel sober gehouden.

Uit een oogpunt van harmonisatie zou de afkondiging dus zo kort mogelijk moeten zijn. Dit zou een verkorting betekenen van de traditionele afkondiging van het „oude" formulier. Hierbij dient bedacht te worden dat een liturgisch formulier geen belijdenisgeschrift is, waarop geen reductie mag worden toegepast.

Toch stellen deputaten voor, vanwege de aandrang uit de kerken, waar blijkbaar de gegroeide gehechtheid aan die afkondiging een grote rol speelt, een bredere afkondiging op te nemen dan in het door „Kampen" vastgestelde formulier.

c. Er waren verschillende verzoeken uit de kerken om de vraag aan bruid en bruidegom gezamenlijk weer in te voegen.

Volgens deputaten is dit overbodig. Het bruidspaar heeft de begeerte tot kerkelijke bevestiging al te kennen gegeven, de kerkeraad heeft de bevestiging toegestaan, en de gemeente reeds in kennis gesteld heeft van hun begeerte.

Maar voor het geval de synode de vraag aan het bruidspaar-samen toch wil invoegen (er is geen principieel bezwaar tegen) hebben deputaten een concept tussengevoegd.

- d. Enkele kerken verzochten een lange reeks van teksten die betrekking hebben op het huwelijk, (b.v. uit Gen. 1 en 2; Matt. 19; Ef. 5 enz.) expliciet achter elkaar op te nemen in het formulier. Deputaten hebben gemeend aan dit verzoek niet te moeten voldoen.
Men kan dan evengoed een aaneenrijging van Schriftgedeelten geven in plaats van een formulier waarin gestreefd wordt naar een aansprekend en uit de Schrift opgebouwd logisch betoog.
Bovendien kan de schriftuurlijke uitwerking van wat het huwelijk is en behoort te zijn, in schriftlezing en preek naar voren komen.

Tenslotte: gebleken is dat incidentele en haastige veranderingen tijdens bespreking op de generale synode bij nader inzien vaak niet passen in het geheel. Zij vallen dikwijls uit de stijl en de toon van het totaal. Dat geldt trouwens niet alleen ten aanzien van de formulieren.

Deputaten adviseren de generale synode dan ook eventuele voorstellen tot wijzigingen in handen te geven van een commissie of nieuw deputaatschap dat het geheel rustig kan overzien en aan een volgende synode adviseert.

Met betrekking tot de overige - nog niet genoemde - formulieren en de gebeden zijn slechts enkele reacties binnengekomen.

Daar de toetsingstermijn van bedoelde formulieren en gebeden loopt tot 1 januari 1983 adviseren deputaten u deze weinige en incidentele opmerkingen door te geven aan een volgend deputaatschap met het oog op de behandeling door een volgende generale synode.

Suggesties

Deputaten willen de generale synode graag het volgende in overweging geven:

- a. de tot nu toe herziene en door de generale synode goedgekeurde formulieren en gebeden vrij te geven voor gebruik in de eredienst;
- b. opnieuw deputaten te benoemen met als opdracht:
de nog niet vastgestelde formulieren en gebeden kritisch te bezien en daarbij eventueel nog binnenkomen suggesties uit de kerken in hun werk te betrekken.

Deputaten voor herziening kerkboek - onderdeel liturgische formulieren en gebeden:

(rapporteur)

L. Douw, voorzitter
E. van Veen, secretaresse
J. Douma
C. J. Smelik

Het zondaren-register

Op de aan deputaten voorgelegde vraag „of het zondaren-register in het Avondmaalsformulier gehandhaafd dient te blijven en zo ja, in welke vorm”, antwoorden wij het volgende:

Een zondaren-register bergt het gevaar van selectie in zich. Waarom wel de ene en niet de andere zonde opgenomen? Zullen sommige zondaren zich niet gemakkelijk vrijuit voelen gaan? Verder is het niet zo gemakkelijk gebleken het register dat in het oude Avondmaalsformulier voorkwam, te moderniseren. Heeft het zin om (zoals gebeurd is) nogte blijven spreken over „allen die gestorven heiligen, engelen of andere schepselen aanroepen allen die beelden vereren; alle tovenaars en waarzeggers, die over vee mensen of iets anders bezweringen uitspreken”? Wat moet verstaan worden onder de 'kansspelen'? Wat valt daar wel en wat niet onder? Herinneren de aangewezen zonden uit het oude formulier, nu enigszins bijgeschaafd in de editie die we in het Gereformeerd Kerkboek hebben, niet aan de volkskerk die in vroeger dagen bij onvoldoende tucht en opzicht over haar leden een dergelijk register nodig had om de meest in het oog lopende zondaren van het Heilig Avondmaal te weren?

Wij hebben in een vroeger stadium van onze arbeid dan ook geadviseerd om het register maar helemaal weg te laten. Toch was er op de generale synode van Groningen-Zuid bij velen geen bereidheid het register uit het Avondmaalsformulier te verwijderen. Wij hebben ons daarom op verzoek van deze synode opnieuw over de zaak gebogen en getracht een weg te vinden die de bezwaren tegen het bestaande

zondaren-register (in oude of enigszins gemoderniseerde vorm) zou kunnen wegnemen, zonder dat dit zou leiden tot het maar helemaal niet meer afdrukken van een dergelijk register.

Mocht uw synode besluiten om een zondaren-register in het lange Avondmaalsformulier te handhaven dan zouden wij het volgende register- moderner van opzet, zonder dat het gevaar loopt snel verouderd te zijn -daarvoor willen aanbieden:

„Wij noemen de volgende zondaars:

allen die niet op de HERE alléén willen vertrouwen of Hem op eigenwillige manier vereren;

allen die de naam van de HERE door vloeken of op andere wijze misbruiken;

allen die de kerkdiensten niet trouw bezoeken en de verkondiging van het Woord of de heiligheid van de sacramenten minachten;

allen die aan hun ouders of andere gezagsdragers ongehoorzaam zijn;

allen die zich aan menselijk leven vergrijpen of haat koesteren tegen hun naaste en zich niet met hem willen verzoenen;

allen die, getrouwd of ongetrouwd hun lichaam niet rein bewaren;

allen die hebzuchtig of verkwistend een werelds leven leiden;

alle leugenaars en roddelaars;

kortom, allen die zich in hun woord en wandel als ongelovigen gedragen".

'Brood- en wijnbeeldspraak'

Op de vraag „of de 'brood- en wijnbeeldspraak' over de onderlinge eenheid der gelovigen in het Avondmaalsformulier gehandhaafd dient te blijven en zo ja, op welke wijze", antwoorden wij het volgende: Het gaat over de volgende passage in het (lange) Avondmaalsformulier:

En ook verbindt Hij ons onderling door dezelfde Geest als leden van één lichaam in ware broederlijke liefde. Want de apostel Paulus zegt: 'Omdat het één brood is, zijn wij, hoevelen ook, één lichaam; wij hebben immers allen deel aan het ene brood'.

Want zoals uit vele graankorrels één brood gebakken wordt en uit vele druiven één wijn en drank geperst wordt, zullen wij allen als leden van Christus, die onze lieve

Zaligmaker is en ons eerst zo uitnemend heeft liefgehad, om zijnentwil in broederlijke liefde één lichaam zijn en dat niet alleen met woorden, maar ook met de daad aan elkander bewijzen".

Het woordje 'want' waarmee de graankorrels- en druivenpassage begint, veronderstelt dat hetgeen volgt uitleg is van hetgeen voorafgaat. Maar dat is niet het geval. **Paulus** zegt dat wij één lichaam vormen omdat wij aan hetzelfde brood (dat uitgedeeld wordt) **deelhebben**. Maar het beeld van de graankorrels en de druiven zegt dat wij samen als veel graankorrels één brood vormen of samen als veel druiven één wijn en drank vormen. Het beeld verspringt dus. Want het gaat Paulus niet om het proces waarin brood en wijn tot stand komen maar om het feit dat wij aan eenzelfde brood en eenzelfde beker deelhebben. Niet de **samenstelling** van brood en wijn maken duidelijk dat wij één lichaam (van Christus) moeten zijn, maar de uitdeling van één brood en één (beker) wijn geeft die eenheid aan.

Het beeld van de graankorrels en druiven is al zeer oud. Het is een van die talrijke allegorieën waarin de kerk uit vroeger dagen voortspoon op bepaalde bijbelse gegevens (hier: brood en wijn) om tot uitleggingen te komen die geen eenvoudige uitleggingen meer zijn, maar bespiegelingen genoemd moeten worden. Paulus denkt helemaal niet aan de samenstelling van brood en wijn om daaruit tot de christelijk eenheid te concluderen; maar de oud-christelijke en middeleeuwse theologen stellen zich met de voor de hand liggende verklaring van Paulus' woorden niet tevreden. Zij willen er méér uithalen en verbinden dan aan brood en wijn ook andere gelijkenissen, b.v. aan het feit dat brood met vele graankorrels en wijn met vele druiven te maken heeft. Aan dat feit wordt dan de geestelijke boodschap verbonden van veel leden die samen het ene lichaam van Christus (moeten) vormen.

Wij ontkennen niet dat er in zulke beelden veel waars en schoons kan schuilen, maar moeten ontkennen dat zij een verklaring geven van wat de **Schrift** bedoelt. Het is geen uitleg-, maar inlegkunde, waarvan ook het beeld van de graankorrels en druiven een voorbeeld is.

Daarom pleiten wij voor weglating van dit beeld uit het Avondmaalsformulier. Men zou nog als tussenoplossing kunnen voorstellen om het woordje 'want' alleen weg te laten, zodat de nauwe verbinding tussen Paulus' woorden en het beeld van graankorrels en druiven wordt weggenomen. Het genoemde beeld zou dan gewoon **naast** Paulus' woorden kunnen staan als een **nieuw** beeld. Maar zoiets blijft toch verwarrend. De niet aanwezige verbinding in betekenis wordt toch gelegd en leidt gemakkelijk de aandacht van Paulus' woorden af.

Daarom stellen wij voor het beeld te schrappen en de hierboven afgedrukte passage voortaan als volgt te lezen:

„En ook verbindt Hij ons onderling door dezelfde Geest als leden van één lichaam in ware broederlijke liefde. Want de apostel Paulus zegt: 'Omdat het één brood is, zijn wij, hoevelen ook, één lichaam; wij hebben immers allen deel aan het ene brood: Daarom zullen wij allen, die door het ware geloof Christus ingelijfd zijn, om Christus' wil, die ons eerst zo uitnemend heeft liefgehad, samen één lichaam zijn en dat niet alleen met woorden, maar ook met de daad aan elkander bewijzen".

NOTA inzake de plaats van het 'Onze Vader' in de avondmaalsgebeden

I

Reeds eeuwenlang is het Onze Vader door de gelovigen als **gebed vóór de communie** gesproken. Wij lezen daarvan b.v. reeds bij Hippolytus en Tertullianus (begin van de derde eeuw). Het was het eerste gebed, dat de pas-gedoopten spraken voor hun eerste communie.

Het feit, dat ook in latere liturgieën het Onze Vader vaak door het gehele volk werd gesproken of althans met luide stem aan het volk werd voorgezegt, wijst erop, dat dit gebed het volk wilde voorbereiden op het ontvangen van de communie.

De motieven, die achter dit gebruik liggen, zullen stellig gevarieerd gewest zijn.

Ziet men de eucharistie-viering als een deelneming van de kerk aan de offergang van Christus, dan zal gemakkelijk in de **eerste en derde** bede het motief gevonden worden. De gezindheid, die in Christus was (vgl. voor de eerste bede Joh. 12 : 28; voor de derde: Mt. 26 : 39, 42, 44) is thans onze gezindheid.

Vanaf Tertullianus heeft men de **vierde** bede beschouwd als het typische eucharistische gebed: Christus is het 'dagelijks brood'.

Bij Augustinus krijgt ook de **vijfde** bede veel aandacht in dit verband, terwijl de **zesde** bede een duidelijke relatie heeft met Christus' woorden tot zijn discipelen in Gethsemané, vgl. Mt. 26 : 41; Lk. 22 : 40, 46.

Er zijn derhalve sterke zakelijke en historische motieven aan te voeren voor de handhaving van het Onze Vader als gebed voor de communie.

Tegelijk pleiten diverse argumenten **tegen** het spreken van het Onze Vader als dankgebed na de communie, zoals het Korte Formulier wil.

- a. Het onze Vader is als zodanig geen dankgebed, maar een vraaggebed.
- b. Wij vieren in het Avondmaal het feest van de verzoening met God door de voldoening van Christus. In de zgn. **Dankzegging** is de gemeente opgeroepen naar Ps. 103 om Hem te prijzen, 'die al uw ongerechtigheid vergeeft'. Het doet vreemd aan om enige ogenblikken later te bidden om deze vergeving.
- c. Het Onze Vader na de communie komt in de geschiedenis slechts zelden voor.
- d. Omdat het Korte Formulier meestal in de middagdiensten wordt gebruikt, leert de praktijk dat de plaats van het Onze Vader in de orde van de middagdienst zich moeilijk laat invoegen.

Conclusie uit het voorgaande is:

1. Handhaving van het Onze Vader in het lange formulier en
2. Verwijdering van het Onze Vader uit het Korte Formulier.

II

Wat komt er in de plaats van het Onze Vader op p. 423 van ons kerkboek? M.i. verdient het aanbeveling, dat Deputaten een nieuw dankgebed concipiëren.

Het dankgebed uit het lange formulier (p. 416, 417) kan moeilijk dienst doen, omdat de eerste zin daarvan reeds is benut voor het gebed voor de communie op p. 421.

Afgedacht daarvan - het concipiëren van een nieuwe tekst is te prefereren, omdat daardoor goede afwisseling ontstaat. Het Korte Formulier ontleent juist daaraan op diverse plaatsen zijn aantrekkelijkheid.

Deze nieuwe tekst zal de volgende elementen kunnen bevatten:

1. Dank voor het feit, dat we Avondmaal mochten vieren als gedachtenis aan de dood van Christus.

Daarbij kan - evenals in het 'oude' formulier- tegelijk God gedankt worden voor het geschenk van het geloof. Maar het is m.i. niet noodzakelijk, aangezien het Korte Formulier niet dient ter vervanging van het 'oude' formulier.

In het Dienstboek van de N.H.Kerk vinden we diverse voorbeelden (uit de geschiedenis) voor een dankgebed, vgl. aldaar de pp. 110, 111, 118, 125.

2. Gebed om kracht tot een leven van geloof en dankbaarheid.
3. Overwogen zou kunnen worden om een fakultatieve zin tussen haakjes bij te voegen, waarin gevraagd wordt om Gods zegen over de bediening van het Woord - gelet op het feit, dat in de praktijk het Korte Formulier vooral in de namiddagdiensten wordt gebruikt.
4. Lofverheffing. Hierbij valt te denken aan het weer opnemen van de klassieke doxologie:
Dit alles vragen wij U in de naam van Jezus Christus Uw Zoon, door wie aan U en de Heilige Geest toekomt de lof en eer, de aanbedding en dank - nu en in alle eeuwigheid, Amen".

III

Het Korte Formulier heeft - zoals reeds werd opgemerkt - een gedeelte van de dankzegging verplaatst naar het gebed voor de communie. Dit gebed wordt dan ook - anders dan in het lange formulier - aangekondigd met de woorden:

Laat ons de Here danken en bidden" (vgl. p. 421 met p. 413).

Dit is winst ten opzichte van het oude formulier, waar de dank en lofprijzing vrijwel geheel ontbreekt aan het gebed voor de viering en alles staat in het teken van de verootmoediging en het vragen om het geschenk van de Heilige Geest.

De vraag laat zich stellen, of aan deze verbetering 'terugwerkende' kracht moet worden toegekend in de richting van het lange formulier.

- a. **Ervoor pleit** het feit dat daardoor het karakter van de **eucharistia** beter tot zijn recht komt. Al is het in het licht van de historie zeer begrijpelijk, dat onze vaders formuleerden, zoals zij dedenhet blijft te betreuren, dat de verootmoediging voor God niet gefundeerd is in een lofprijzing van de Here.

Iets voorzichtiger gesteld: het is jammer dat er geen explikatie is gegeven aan de aanspraak: **Barmhartige** God en Vader.

- b. **Ertegen pleit**, dat in één formulier niet alles gezegd behoeft te worden wat bij de viering van het Heilig Avondmaal te zeggen valt. Bovendien heeft het zin het klassieke formulier van 1566 zoveel mogelijk onaangetast te laten.

Juist het feit dat wij thans twee formulieren ter beschikking hebben, versterkt dit argument. Er zijn in het Korte Formulier meer'nieuwe' elementen ingevoegd, die daarom nog niet in het oude formulier behoeven te worden ingevoegd; we denken m.n. aan de eschatologische verwachting, aan het slot van het didactisch gedeelte.

Op dit punt kan aan de synode de keus gelaten worden. (Deputaten pleiten ervoor in het lange formulier geen veranderingen op dit punt aan te brengen.)

Dankgebed kort avondmaalsformulier

Barmhartige God en Vader, U alleen komt de dank toe, dat wij hier aan de tafel van onze Here Jezus Christus mochten eten van het brood en drinken uit de drinkbeker, om te verkondigen de dood van onze Here als de enige grond van ons heil.

Wij loven U dat wij door uw Heilige Geest mochten genieten de vreugde van de gemeenschap met uw Zoon en de gemeenschap met elkaar.

Wij bidden U, geef dat wij, in ons geloof gesterkt door de viering van dit avondmaal, vruchten van dankbaarheid voortbrengen. Laten wij in heel ons leven tonen onze hartelijk liefde tot U en tot elkaar. Doe ons met volharding verwachten de wederkomst van onze Heiland, die ons beloofde de vrucht van de wijnstok nieuw met ons te drinken in uw Koninkrijk.

U, Vader, zij de lof, en uw Zoon en de Heilige Geest, nu en in eeuwigheid. Amen.

FORMULIER VOOR DE BEDIENING VAN DE HEILIGE DOOP AAN DE KINDEREN DER GELOVIGEN

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

Leer over de doop

Ps. 51 : 7

rust

Ef. 2 : 3; Joh. 3 : 3
moeten

Ezech. 36 : 25

1 Cor. 6 : 11

Rom. 7 : 24, 25
ons

Luc. 5 : 8

verootmoedigen

Hand. 4 : 12

Hand. 22:16

Matt. 28 : 19

Gen. 17 : 7

Rom. 8 : 15-17
sluit.

Rom. 8 : 28

Hand. 2 : 38

1 Joh. 1 : 7

Rom. 6 : 4

Zoon,

Col. 2 : 12

Rom. 5 : 9

recht-

1 Cor. 6 : 19

Ef. 1 : 13, 17 e.v.

verzekert

Joh. 16 : 13, 14

1 Cor. 1 : 30

hebben,

1 Petr. 1 : 2

leven.

Ef. 5 : 27

Gen. 17 : 1, 2

1 Petr. 2 : 9

Ef. 4 : 24

Matt. 22 : 37

Rom. 12 : 1, 2

Col. 3 : 5-10

1 Petr. 2 : 17

Ps. 51 : 1-3

Ps. 103: 17

1 Joh. 1 : 9

Rom. 6 : 1, 2

Jes. 54 : 10

*Fundering van de
van*

De leer over de doop is als, volgt samen te vatten:

Ten eerste: wij en onze kinderen zijn in zonde ontvangen en geboren. Daarom

Gods toorn op ons, zodat wij in het rijk van God niet kunnen komen, of wij
opnieuw geboren worden.

Dit leert ons de onderdompeling in en de besprenkeling met het water.

Daardoor wordt ons de onreinheid van onze zielen voor ogen gesteld. Dit moet

ertoe brengen, dat wij een afkeer krijgen van onszelf, ons voor God

en onze reiniging en zaligheid buiten onszelf zoeken.

Ten tweede: de doop betuigt en verzegelt ons de afwassing van onze
zondendoor Jezus Christus. Daarom worden wij gedoopt in de naam van de
Vader, de Zoon en de Heilige Geest.

Immers, wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Vader, betuigt en
verzegelt ons God de Vader, dat Hij met ons een eeuwig verbond der genade

Hij neemt ons tot zijn kinderen en erfgenamen aan en zal ons daarom van al het
goede voorzien en al het kwade van ons weren of voor ons doen meewerken ten
goede.

En wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Zoon, verzekert ons de

dat hij ons in zijn bloed wast en reinigt van al onze zonden. Hij maakt ons één
met Zichzelf in zijn dood en opstanding, zodat wij van onze zonden bevrijd en

vaardig voor God gerekend worden.

Tenslotte, wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Heilige Geest,

ons de Heilige Geest door dit sacrament, dat Hij in ons wonen en ons tot levende
leden van Christus maken wil. Want Hij eigent ons toe wat wij in Christus

namelijk de afwassing van onze zonden en de dagelijkse vernieuwing van ons

Het einddoel hiervan is, dat wij volkomen rein in het eeuwige leven een plaats
ontvangen temidden van de gemeente der uitverkorenen.

Ten derde: omdat elk verbond twee delen heeft, namelijk een belofte en een eis,
worden wij door God in de doop ook geroepen en verplicht tot een nieuwe
gehoorzaamheid. Dit betekent, dat wij deze enige God, Vader, Zoon en Heilige
Geest, aanhangen, vertrouwen en liefhebben met geheel ons hart, met geheel
onze ziel, met geheel ons verstand en met geheel onze kracht. Het betekent ook
dat wij met de wereld breken, onze oude natuur doden en godvrezend leven.

En wanneer wij soms uit zwakheid in zonden vallen, moeten wij aan Gods
genade niet wanhopen en al evenmin in de zonden blijven liggen. Want de
doop is een zegel en een volkomen betrouwbaar getuigenis dat wij een eeuwig
verbond met God hebben.

Hoewel onze kinderen dit alles niet begrijpen, mogen wij hen daarom toch niet

kinderdoop
Rom. 5 : 18, 19

de doop uitsluiten.

Want evenals zij zonder het te weten deel hebben aan de verdoemenis in Adam, zo worden zij ook zonder het te weten in Christus uit genade tot Gods kinderen aangenomen.

Gen. 17 : 7
ons

Immers, wat God zegt tot Abraham, de vader van alle gelovigen, geldt ook voor

Ps. 105: 8
nageslacht

en onze kinderen: *Ik zal mijn verbond oprichten tussen Mij en u en uw*

Lev. 26 : 12

in hun geslachten, tot een eeuwig verbond, om u en uw nageslacht tot een God te zijn.

Hand. 2 : 39
allen,

Dit betuigt ook Petrus: *Want voor u is de belofte en voor uw kinderen en voor*

die verre zijn, zovelen als de Here onze God, ertoe roepen zal.

Gen. 17 : 10-13

Daarom heeft God onder het oude verbond bevolen de kinderen te besnijden:

Rom. 4 : 11

deze besnijdenis was een zegel van het verbond en van de gerechtigheid van het geloof.

En Christus zelf heeft kinderen omhelsd de handen opgelegd en gezegend.

Marc. 10 : 14-16

Omdat nu, onder het nieuwe verbond, de doop in de plaats van de besnijdenis

Hebr. 7 : 22

gekomen is, moeten de jonge kinderen als erfgenamen van het rijk van God en

van

Deut. 6 : 6, 7

zijn verbond gedoopt worden. En de ouders zijn verplicht hun kinderen bij het

2 Tim. 3 : 15

opgroeien hun doop te leren verstaan.

Laten wij nu Gods heilige naam aanroepen, om zo tot zijn eer, tot versterking van ons geloof en tot opbouw van de gemeente dit sacrament te bedienen.

*Gebed voor
de doop*

Almachtige en eeuwige God, Gij zijt het die naar uw rechtvaardig oordeel de

Gen. 7 : 23

ongelovige en onbekeerlijke wereld met de zondvloed gestraft hebt. Maar de

1 Petr. 3 : 20, 21
zijn

barmhartigheid gered en bewaard. Gij zijt het die de hardnekkige farao met al

Ex. 14 : 28-30

volk in de Rode Zee deed verdrinken. Maar uw volk Israël hebt Gij daar

droogvoets

1 Cor. 10 : 1, 2

door geleid, waardoor Gij toen reeds de doop hebt aangeduid.

Ps. 25 : 6

Pleitend op uw grondeloze barmhartigheid, bidden wij U of Gij dit uw kind in

genade

Ef. 1 : 5, 6

wilt aanzien en het door uw Heilig Geest in uw Zoon Jezus Christus wilt inlijven.

Rom. 6 : 3, 4

Laat het door de doop in Christus' dood begraven worden, maar ook met Hem

Matt. 10 : 38

opstaan in een nieuw leven. Geef dat het iedere dag zijn kruis bij het navolgen

1 Petr. 2 : 21

van Christus blijmoedig zal dragen door Hem aan te hangen met een waar

geloof,

1 Cor. 13 : 13

vaste hoop en vurige liefde. Laat het zo dit leven, dat toch niet anders is dan een

Ps. 90 : 7-10

voortdurend sterven, door uw beloften getroost verlaten.

2 Cor. 5 : 10

Geef dat het op de jongste dag voor de rechterstoel van Christus, uw Zoon, met

Matt. 25 : 34

vrijmoedigheid zal verschijnen, door Hem onze Here Jezus Christus, uw Zoon, die

met U en de Heilige Geest, één enig God, leeft en regeert in eeuwigheid. Amen.

*Vragen aan de
vader (en de
moeder)*

Geliefden in de Here Christus,

U hebt gehoord, dat de doop een instelling van God is om aan ons en onze kinderen zijn verbond te verzegelen. Daarom moeten wij dit sacrament tot dat doel en niet uit sleur of bijgeloof gebruiken.

Om nu duidelijk te laten blijken, dat u zo de doop begeert, behoort u op de volgende vragen oprecht te antwoorden:

Ten eerste:

Ps. 51 : 7

Belijdt u, dat onze kinderen, hoewel zij in zonde ontvangen en geboren zijn en

1 Cor. 7 : 14

daarom aan allerlei ellende, ja zelfs aan de verdoemenis onderworpen, toch in

Ef. 2 : 13; 5 : 26
te
1 Tim. 3 : 15

Christus geheiligd zijn en daarom als leden van zijn gemeente behoren gedoopt
zijn?

Ten tweede:

2 Tim. 3 : 14-16

Belijdt u, dat de leer van het Oude en Nieuwe Testament, die in de Apostolische
Geloofsbelijdenis is samengevat en in de christelijke kerk alhier geleerd wordt, de
ware en volkomen leer der zaligheid is?

Ten derde:

Deut. 6 : 7
(en
Ef. 6 : 4

Belooft u, dat u dit kind (deze kinderen, een ieder het zijne), waarvan u de vader
de moeder) bent, bij het opgroeien in deze leer naar uw vermogen zult
onderwijzen en doen onderwijzen?
Wat is hierop uw antwoord?

(Antwoord:) Ja.

*Bediening van
de doop*
Matt. 28 : 19

(De voorganger noemt de volledige voornaam (voornamen) en eventueel
achternaam van de dopeling en spreekt:)
Ik doop u in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

Dankzegging

Almachtige, barmhartige God en Vader, wij danken en loven U, dat Gij ons en
onze kinderen door het bloed van uw geliefde Zoon Jezus Christus al onze
zonden vergeven hebt en ons door uw Heilige Geest tot leden van uw
eniggeboren Zoon en zo tot uw kinderen aangenomen hebt. Wij danken U, dat
Gij ons dit met de doop bezegelt en bekrachtigt. Wij bidden U ook door Hem, uw
geliefde Zoon, dat Gij dit kind door uw Heilige Geest voortdurend wilt regeren,
opdat het christelijk en godvrezend opgevoed wordt en in de Here Jezus Christus
zal opgroeien en toenemen. Geef dat het zo uw vaderlijke goedheid en
barmhartigheid, die Gij aan dit kind en aan ons allen bewezen hebt, zal erkennen
en belijden. Geef dat het gehoorzaam onder onze enige Leraar, Koning en
Hogepriester Jezus Christus zal leven en krachtig tegen de zonde, de duivel en
heel zijn rijk zal strijden en overwinnen. Zo zal het U en uw Zoon Jezus Christus
en de Heilige Geest, de enige en waarachtige God, eeuwig loven en prijzen.
Amen.

FORMULIER VOOR DE BEDIENING VAN DE HEILIGE DOOP AAN VOLWASSENEN

(Zij die in hun jeugd niet gedoopt zijn en op latere leeftijd te kennen geven de
christelijke doop te begeren, dienen vooraf grondig onderwezen te worden in de
hoofdzaken van de christelijke leer.

Na voor de kerkeraad of zijn afgevaardigden deze leer beleden te hebben, zullen
zij tot de doop toegelaten worden. Bij de bediening daarvan zal het volgende
formulier gebruikt worden.)

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

*Leer over de
doop*
Ps. 51 : 7
rust

De leer over de doop is als volgt samen te vatten:

Ten eerste: wij en onze kinderen zijn in zonde ontvangen en geboren. Daarom

Ef. 2 : 3 moeten	Gods toorn op ons, zodat wij in het rijk van God niet kunnen komen, of wij
Joh. 3 : 3	opnieuw geboren worden.
Ezech. 36 : 25	Dit leert ons de onderdompeling in en de besprenkeling met het water.
1 Cor. 6 : 11 ons	Daardoor wordt ons de onreinheid van onze zielen voor ogen gesteld. Dit moet
Rom. 7 : 24, 25 verootmoedigen	ertoe brengen, dat wij een afkeer krijgen van onszelf, ons voor God
Luc. 5 : 8	en onze reiniging en zaligheid buiten onszelf zoeken.
Hand. 4 : 12	
Hand. 22 : 16 door	Ten tweede: de doop betuigt en verzegelt ons de afwassing van onze zonden
Matt. 28 : 19	Jezus Christus. Daarom worden wij gedoopt in de naam van de Vader, de Zoon
Gen. 17 : 7	en de Heilige Geest.
Rom. 8 : 15-17 sluit.	Immers, wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Vader, betuigt en
Rom. 8 : 28	verzegelt ons God de Vader, dat Hij met ons een eeuwig verbond der genade
Hand. 2 : 38	Hij neemt ons tot zijn kinderen en erfgenamen aan en zal ons daarom van al het
1 Joh. 1 : 7	goede voorzien en al het kwade van ons weren of voor ons doen meewerken ten
Rom. 6 : 4 Zoon,	goede.
Col. 2 : 12 met	En wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Zoon, verzekert ons de
Rom. 5 : 9	dat Hij ons in zijn bloed wast en reinigt van al onze zonden. Hij maakt ons één
1 Cor. 6 : 19	Zichzelf in zijn dood en opstanding, zodat wij van onze zonden bevrijd en
Ef. 1 : 13, 17 e.v. verzekert	rechtvaardigvoor God gerekend worden.
Joh. 16 : 13, 14	Tenslotte, wanneer wij gedoopt worden in de naam van de Heilige Geest,
1 Cor. 1 : 30 hebben,	ons de Heilige Geest door dit sacrament, dat Hij in ons wonen en ons tot levende
1 Petr. 1 : 2 leven.	leden van Christus maken wil. Want Hij eigent ons toe wat wij in Christus
Ef. 5 : 27	namelijk de afwassing van onze zonden en de dagelijkse vernieuwing van ons
	Het einddoel hiervan is, dat wij volkomen rein in het eeuwige leven een plaats
	ontvangen temidden van de gemeente der uitverkorenen.
Gen. 17 : 1, 2	Ten derde: omdat elk verbond twee delen heeft, namelijk een belofte en een eis,
1 Petr. 2 : 9	worden wij door God in de doop ook geroepen en verplicht tot een nieuwe
Ef. 4 : 24	gehoorzaamheid. Dit betekent, dat wij deze enige God, Vader, Zoon en Heilige
Matt. 22 : 37	Geest, aanhangen vertrouwen en liefhebben met geheel ons hart, met geheel
Rom. 12 : 1, 2	onze ziel, met geheel ons verstand en met geheel onze kracht. Het betekent ook
Col. 3 : 5-10	dat wij met de wereld breken, onze oude natuur doden en godvrezend leven.
1 Petr. 2 : 17	
Ps. 51 : 1-3 genade	En wanneer wij soms uit zwakheid in zonden vallen, moeten wij aan Gods
Ps. 103: 17	niet wanhopen en al evenmin in de zonden blijven liggen. Want de doop is een
1 Joh. 1 : 9	zegel en een volkomen betrouwbaar getuigenis dat wij een eeuwig verbond met
Rom. 6 : 1, 2	God hebben.
Jes. 54 : 10	
<i>Voorwaarden voor</i>	Nu worden de kinderen van christenen krachtens het verbond gedoopt, zonder
<i>dat</i>	zij er iets van begrijpen. Maar volwassenen mogen eerst gedoopt worden,
<i>volwassendoop</i>	zij met berouw en bekering hun zonden erkend en hun geloof in Christus
<i>wanneer</i>	hebben.
Hand. 2 : 38 beleden	
Marc. 16 : 16	

Marc. 1 : 4, 5
tot
Luc. 3 : 3
Matt. 28 : 19
Marc. 16 : 16
Hand. 2 : 38, 41;
8 : 36, 37
10 : 47, 48
andere
16 : 14, 15, 31-33
Rom. 10:9, 10
de
1 Tim. 6 : 12

Want Johannes de Doper heeft, toen hij naar Gods gebod de doop der bekering
vergeving van zonden predikte, alleen hen gedoopt die hun zonden beleden.
En onze Here Jezus Christus zelf heeft zijn apostelen bevolen, alle volken tot zijn
discipelen te maken en hen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de
Heilige Geest.
Christus heeft daaraan toegevoegd de belofte dat wie gelooft en zich laat dopen,
behouden zal worden. Volgens deze regel hebben dan ook de apostelen geen
volwassenen gedoopt dan die met berouw en bekering hun geloof beleden.
Daarom mag men ook nu geen volwassenen dopen dan die de rijke inhoud van
doop uit de prediking van het Evangelie hebben leren verstaan en van hun
geloof rekenschap afleggen door persoonlijke belijdenis.

*Gebed voor
van
de doop*

Gen. 7 : 23
1 Petr. 3 : 20, 21
Ex. 14 : 28-30
barmhartigheid
1 Cor. 10 : 1, 2
Rode
Ps. 25 : 6
waar-
Ef. 1 : 5, 6
Rom. 6 : 3, 4
de
Matt. 10 : 38
in
1 Petr. 2 : 21
dood
1 Cor. 13 : 13
Ps. 90 : 7-10
blijmoedig
2 Cor. 5 : 10
Matt. 25 : 34

Laten wij nu Gods heilige naam aanroepen, om zo tot zijn eer, tot versterking
ons geloof en tot opbouw van de gemeente dit sacrament te bedienen.
Almachtige en eeuwige God, Gij zijt het die naar uw rechtvaardig oordeel de
ongelovige en onbekeerlijke wereld met de zondvloed gestraft hebt. Maar de
gelovige Noach en de zijnen, slechts acht zielen hebt Gij in uw grote
gered en bewaard. Gij zijt het die de hardnekkige farao met al zijn volk in de
Zee deed verdrinken. Maar uw volk Israël hebt Gij daardroogvoets doorgeleid,
door Gij toen reeds de doop hebt aangeduid.
Pleitend op uw grondeloze barmhartigheid, bidden wij U, of Gij hem (haar) die
doop zal ontvangen, in genade wilt aanzien en hem (haar) door uw Heilige Geest
uw Zoon Jezus Christus wilt inlijven. Laat hem (haar) door de doop in Christus'
begraven worden, maar ook met Hem opstaan in een nieuw leven.
Geef dat hij (zij) iedere dag zijn (haar) kruis bij het navolgen van Christus
zal dragen door Hem aan te hangen met een waar ge loof, vaste hoop en vurige
liefde. Laat hem (haar) zo dit leven, dat toch niet anders is dan een voortdurend
sterven, door uw beloften getroost verlaten.
Geef dat hij (zij) op de jongste dag voor de rechterstoel van Christus, uw Zoon,
met vrijmoedigheid zal verschijnen, door Hem onze Here Jezus Christus, uw
Zoon, die met U en de Heilige Geest, één enig God, leeft en regeert in
eeuwigheid. Amen.

Doopgelofte

Geliefde broeder (zuster)

U begeert de doop te ontvangen als een zegel van uw inlijving in Gods kerk.
Duidelijk moet blijken, dat u de christelijke leer, waarin u door de kerk bent
onderwezen, niet alleen aanneemt, maar daarnaar ook door Gods genade wilt
leven. Daarom behoort u voor God en zijn gemeente op de volgende vragen
oprecht te antwoorden:

Ten eerste:

Matt. 3 : 16, 17
Zoon
1 Joh. 5 : 7
heeft,

Geloof u in de enige waarachtige God, onderscheiden in drie personen, Vader,
en Heilige Geest, die hemel en aarde met al wat erin is uit niets geschapen

Gen. 1 : 1
Hebr. 11 : 3

nog onderhoudt en zo regeert, dat er niets gebeurt zonder zijn goddelijke wil?
Matt. 10 : 29

Ten tweede:

Ps. 51 : 7
toorn
Rom. 5 : 12
alle
Rom. 7 : 18

' Geloof u, dat u in zonde ontvangen en geboren bent en dat daarom Gods toorn rust op u, die van nature geheel onbekwaam bent tot iets goeds en geneigd tot kwaad? En belijdt u, dat u met gedachten, woorden en daden de geboden van de Here dikwijls hebt overtreden en dat u over deze zonden oprecht berouw hebt?

Ten derde:

Gal. 4 : 4
waarachtig
Luc. 1 : 35
Hebr. 2 : 14
1 Cor. 1 : 8, 9
Heilige
1 Petr. 1 : 5

Geloof u, dat Jezus Christus waarachtig en eeuwig God is en blijft, en mens is geworden door zijn geboorte uit de maagd Maria? En gelooft u, dat deze Christus u door God tot Heiland geschonken is? Belijdt u, dat u door dit geloof vergeving van zonden in zijn bloed ontvangt en dat u door de kracht van de Geest een lid van Jezus Christus en van zijn kerk geworden bent?

Ten vierde:

2 Tim. 3 : 15
is
Hand. 2 : 42
2 Tim. 4 : 3-5
Hebr. 10 : 24, 25

Belijdt u, dat het Woord van God, zoals dat in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en in de christelijke kerk alhier geleerd wordt, de waarheid is? Zult u in leven en sterven bij de belijdenis van deze leer blijven en alle ketterijen die met deze leer in strijd zijn, verwerpen? Beloof u in gemeenschap met deze gemeente trouw het gepredikte Woord te horen en het heilig avondmaal te gebruiken?

Ten vijfde;

Ps. 119 : 10
de
Ef. 4 : 20-24
Matt. 18 : 15-17
Hebr. 13 : 17

Verklaart u, dat u van harte begeert altijd godvrezend te leven en te breken met de wereldse begeerten, zoals het leden van Christus en van zijn gemeente past? Zult u zich gewillig onderwerpen aan alle christelijke vermaningen?

Wat is hierop uw antwoord?

(Antwoord:) Ja.

Onze barmhartige God schenke u zijn genade en zegen tot het volbrengen van dit heilig voornemen, door onze Here Jezus Christus. Amen.

Bediening van de doop

Matt. 28 : 19

(De voorganger noemt de volledige voornaam (voornamen) en eventueel achternaam van de dopeling en spreekt:)

Ik doop u in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

Dankzegging

Almachtige, barmhartige God en Vader, wij danken en loven U, dat Gij ons en onze kinderen door het bloed van uw geliefde Zoon Jezus Christus al onze zonden vergeven hebt en ons door uw Heilige Geest tot leden van uw eniggeboren Zoon en zo tot uw kinderen aangenomen hebt. Wij danken U, dat Gij ons dit met de doop bezegelt en bekrachtigt.

Wij bidden U ook door Hem, uw geliefde Zoon, dat Gij deze broeder (zuster) door uw Heilige Geest voortdurend wilt regeren, opdat hij (zij) christelijk en

godvrezend zal leven en in de Here Jezus Christus zal groeien en toenemen. Geef dat hij (zij) zo uw vaderlijke goedheid en barmhartigheid, die Gij hem (haar) en ons allen bewezen hebt, zal erkennen en belijden. Geef dat hij (zij) gehoorzaam onder onze enige Leraar, Koning en Hogepriester Jezus Christus zal leven en krachtig tegen de zonde, de duivel en heel zijn rijk zal strijden en overwinnen. Zo zal hij (zij) U en uw Zoon Jezus Christus en de Heilige Geest, de enige en waarachtige God, eeuwig loven en prijzen. Amen.

FORMULIER VOOR DE OPENBARE GELOFSBELIJDENIS

Geliefden in onze Here Jezus Christus,

Matt. 10 : 32
van
1 Tim. 6 : 12
Rom. 10 : 10
1 Cor. 11 : 28, 29

U bent verschenen voor God en zijn heilige gemeente om belijdenis af te leggen van uw geloof en zo toegang te verkrijgen tot het avondmaal van de Here Christus.

Wilt daarom oprecht antwoorden op de volgende vragen:

Ten eerste:

Rom. 15 : 4
2 Tim. 3 : 15
Hand. 2 : 42
Matt. 24 : 13

Belijdt u dat de leer van het Oude en Nieuwe Testament, die in de Apostolische Geloofsbelijdenis is samengevat en in de christelijke kerk alhier geleerd wordt, de ware en volkomen leer der zaligheid is? En belooft u bij de belijdenis van deze leer door Gods genade te blijven in leven en sterven?

Ten tweede:

Gen. 17 : 7
ontvangen
Hand. 2 : 39
wegens
Rom. 7 : 24, 25
Gal. 2 : 20
Hand. 4: 12

Gelooft u Gods verbondsbelofte, waarvan u in de doop het teken en zegel hebt? En belijdt u, nu u de toegang vraagt tot het heilig avondmaal, dat u uw zonden een afkeer hebt van uzelf en u voor God verootmoedigt en uw leven buiten uzelf in Jezus Christus, de enige Verlosser, zoekt?

Ten derde:

Ps. 119: 10, 105
zijn
Ef. 4 : 20-24
1 Joh. 2 : 15-17

Betuigt u, dat u van harte begeert God de Here lief te hebben en te dienen naar Woord, te breken met de wereldse begeerten, uw oude natuur te doden en godvrezend te leven?

Ten vierde:

Hebr. 13 : 17
indien u
Matt. 18 : 15-17

Belooft u zich te zullen onderwerpen aan de kerkelijke vermaning en tucht, zich (waarvoor God u genadig beware) in leer of leven misgaat?

Wat is hierop uw antwoord?
(Antwoord:) Ja.

(Het antwoord wordt door ieder afzonderlijk gegeven, nadat zijn naam genoemd is.)

(Daarna spreekt de voorganger:)

1 Petr. 5 : 10, 11

De God van alle genade, die u in Christus geroepen heeft tot zijn eeuwige heerlijkheid, Hij zal u, na een korte tijd van lijden, volmaken, bevestigen, sterken en grondvesten. Hem zij de kracht in alle eeuwigheid! Amen.

FORMULIER VOOR DE VIERING VAN HET HEILIG AVONDMAAL

Gemeente van onze Here Jezus Christus,

Instelling

1 Cor. 11 : 23-29

De apostel Paulus beschrijft de instelling van het heilig avondmaal door onze Here Jezus Christus in 1 Corinthhe 11 : 23-29:

Want zelf heb ik bij overlevering van de Here ontvangen, wat ik u weer overgegeven heb, dat de Here Jezus in de nacht, waarin Hij werd overgeleverd, een brood nam, de dankzegging uitsprak, het brak en zei: Dit is mijn lichaam voor u, doet dit tot mijn gedachtenis. Evenzo ook de beker, nadat de maaltijd afgelopen was, en Hij zei: Deze beker is het nieuwe verbond in mijn bloed, doet dit, zo dikwijls gij die drinkt, tot mijn gedachtenis. Want zo dikwijls gij dit brood eet en de beker drinkt, verkondigt gij de dood des Heren, totdat Hij komt. Wie dus op onwaardige wijze het brood eet of de beker des Heren drinkt, zal zich bezondigen aan het lichaam en bloed des Heren. Maar ieder beproeve zichzelf etedan van het brood en drinke uit de beker. Want wie eet en drinkt, eet en drinkt tot zijn eigen oordeel, als hij het lichaam niet onderscheidt.

Om tot versterking van ons geloof het avondmaal te kunnen vieren, moeten wij

in de

1 Cor. 11 : 28

eerste plaats ons vooraf naar de Schrift beproeven.

Luc. 22 : 19

In de tweede plaats moeten wij het avondmaal zo gebruiken als de Here Christus het heeft bedoeld, namelijk tot zijn gedachtenis.

Zelfbeproeving

Ps. 51 : 5

Rom. 7 : 24, 25

Ps. 40 : 7-9

met

Jes. 53 : 5

Joh. 3 : 36

al

Rom. 3 : 24

dat

Rom. 7 : 25

is,

1 Cor. 1 : 30

volbracht

2 Cor. 5 : 21

Rom. 12 : 1, 2

uit

Gal. 5 : 20, 22

1 Joh. 2 : 11

haat

Ef. 4 : 2

De zelfbeproeving omvat drieërlei:

Ten eerste moet ieder zijn zonden overdenken en beseffen dat hij Gods toorn verdient. Vanwege die zonden zal hij een afkeer krijgen van zichzelf en zich voor God verootmoedigen. Want Gods toorn over de zonde is zo groot, dat Hij (eerder dan ze ongestraft te laten) zijn geliefde Zoon Jezus Christus erom gestraft heeft

de bittere en smadelijke dood aan het kruis.

Verder dient ieder zichzelf te onderzoeken, of hij Gods vaste beloften gelooft, dat

zijn zonden hem vergeven zijn alleen om het lijden en sterven van Christus, en

at de gerechtigheid van Christus hem zo volkomen toegerekend en geschonken

alsof hij in eigen persoon voor al zijn zonden betaald en alle gerechtigheid

had.

Ten derde eist de zelfbeproeving, dat ieder zich afvraagt of hij gezind is voortaan

dankbaarheid met heel zijn leven God de Here te dienen en voor zijn aangezicht oprecht te wandelen. Ook moet hij bij zichzelf nagaan, of hij alle vijandschap,

en nijd van harte aflegt en zich ernstig voorneemt voortaan in liefde en vrede met zijn naaste te leven.

*Nodiging en
aan*

*terugwijzing
gezind*

1 Cor. 11 : 28

1 Cor. 5 : 4, 5

1 Cor. 5 : 11

Allen dan die zo gezind zijn, wil God zeker in genade aannemen en een plaats

de tafel van zijn Zoon Jezus Christus waardig keuren. Maar allen die niet zo

zijn, eten en drinken tot hun eigen oordeel.

Overeenkomstig het bevel van Christus en van de apostel Paulus vermanen wij daarom allen die in schandelijke zonden leven, zich van het avondmaal te onthouden en wij verkondigen hun dat zij geen deel in het rijk van Christus

hebben. (Zondarenregister?) Zolang zij in hun zonden volharden, moeten zij zich van het avondmaal onthouden, opdat hun oordeel en verdoemenis niet des te zwaarder worden.

Jes. 57 : 15
1 Joh. 1 : 8
die

Maar, geliefde broeders en zusters, dit wordt ons niet voorgehouden om de gelovigen, verslagen van hart als ze zijn, alle moed te ontnemen, alsof alleen zij

Ef. 2 : 5

zonder enige zonde zijn, tot het avondmaal van de Here mogen komen.
Want wij komen niet tot dit avondmaal om daarmee te kennen te geven, dat wij in onszelf volmaakt en rechtvaardig zijn. Integendeel, wij erkennen nu wij ons leven buiten onszelf in Jezus Christus zoeken, dat wij midden in de dood liggen.

Filip. 3 : 12-14
Rom. 7 : 23

Nu zijn er ontegenzeggelijk veel zonden en gebreken in ons hart en leven: wij hebben geen volkomen geloof; wij dienen God niet met zoveel ijver als wij verplicht zijn en wij hebben dagelijks met de zwakheid van ons geloof en de kwade begeerten van ons vlees te strijden.

Ps. 19 : 13, 14
Jes. 1 : 18

Maar wij hebben door de genade van de Heilige Geest over deze zonden van harte berouw. Wij begeren tegen ons ongeloof te strijden en naar alle geboden

BIJLAGE A 2 RAPPORT VAN DE DEPUTATEN AD ARTIKEL 19 K.O.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Hierbij ontvangt u ingevolge de opdracht van de generale synode van Groningen-Zuid 1978, Acta art. 304, het rapport van bovengenoemde deputaten.

Het rapport is gesplitst in een meerderheids- en een minderheidsrapport.

Opdracht

De opdracht luidt:

- a. met zorg een instructie op te stellen, waarbij gebruik gemaakt kan worden van de aan de generale synode van Groningen-Zuid 1978 voorgelegde concept-instructie en waarbij ook overwogen kan worden of en hoe de arbeid van de particulier-synodale deputaatschappen ad artikel 19 K.O. volledig in die van het generaal synodaal deputaatschap kan en mag worden geïncorporeerd;
- b. overeenkomstig de opdracht van de generale synode van Kampen 1975 (Acta art. 140, besluit 4b) de bestudering van de kwestie financiering studiekosten door de Overheid, en dan bijzonder de vraag, of een studietoelage van de Overheid principiëel aanvaardbaar is voor studenten aan de Theologische Hogeschool die zich voorbereiden voor het ambt van dienaar des Woords, af te ronden;
- c. aan de eerstkomende generale synode uiterlijk drie maanden voor het bijeenkomen rapport uit te brengen van het geheel van zijn werkzaamheden, onder toezending van het rapport aan de kerken, aan de particuliere synoden en aan de provinciale deputaatschappen ad artikel 19 K.O. ,

Deputaten

Tot deputaten werden door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 benoemd de broeders:

P. J. Doornbos te Bedum (secundus U. Berghuis te Westernieland),
F. J. Bijzet te Heerenveen (secundus A. Rozema te Heerenveen),
Ds. Joh. Francke te Emmen (secundus Ds. H. Bouma te Assen),
Ds. D. Nieuwenhuis te Vollenhove thans te Wageningen (secundus M. Lucas te Vroomshoop),
K. C. F. Stolper te Warnsveld (secundus Ds. J. Bos te Nijmegen),
J. Janssens te Nijkerk (secundus W. J. Mackaay te Amersfoort),
J. P. de Boer te Diemen (secundus W. Schön te Bloemendaal),
L. W. van Pelt te Ridderkerk (secundus Ds. H. W. Noordman te Barendrecht) en
Ds. H. M. Smit te Zaamslag thans te Delfzijl (secundus S. de Putter te Goes).

De door de synode aangewezen samenroeper, Ds. Joh. Francke, werd tijdens de eerste vergadering van deputaten gekozen tot voorzitter; tot secretaris werd br. J. Janssens en tot penningmeester werd br. J. P. de Boer gekozen.

Uitvoering van de opdracht

Ter uitvoering van hun opdracht hebben deputaten zeven keer vergaderd.

Het bleek al spoedig dat de punten a. en b. van de opdracht nagenoeg geheel los van elkaar staan en daardoor ook afzonderlijk behandeld konden worden.

Met name punt a. bleek echter enkele problemen op te leveren. Immers, zou de vraag of volledige incorporatie mogelijk en geoorloofd is bevestigend beantwoord worden dan zou ook de vraag beantwoord moeten worden of die incorporatie wenselijk is. Zou ook die vraag bevestigend beantwoord worden dan zou de op te stellen instructie een geheel andere inhoud moeten krijgen dan wanneer tenminste één van de vragen ontkennend beantwoord zou moeten worden. Alvorens een instructie te kunnen opstellen moest daarom eerst de kwestie van de incorporatie bezien worden.

Bij dit alles rees ook nog de vraag of een permanent generaal deputaatschap ad art. 19 K.O. wel nodig is gelet op het gestructureerde samenwerkingsverband dat inmiddels tussen de negen particulier-synodale deputaatschappen ad art. 19 K.O. is tot stand gekomen.

Zou de unanieme mening zijn dat er geen permanent generaal deputaatschap nodig is dan zou het weinig zin hebben een instructie op te stellen.

Om enigszins te peilen welke de meningen van de kerken met betrekking tot met name volledige incorporatie zijn hebben uw deputaten aan de particulier-synodale deputaten ad art. 19 K.O. verzocht hun geargumenteerde mening (en zo mogelijk ook die van hun particuliere synoden) inzake die incorporatie te mogen vernemen. Van alle deputaatschappen mochten uw deputaten daarop antwoord ontvangen. De reacties bleken de standpuntbepaling van uw deputaten zeer te vereenvoudigen.

Na uitvoerige bespreking van een en ander kon helaas tussen deputaten geen eenheid van gevoelen, met name over de noodzakelijkheid van een generaal deputaatschap, worden verkregen. De deputaat Ds. Joh. Francke is van mening dat er geen nieuw generaal deputaatschap moet komen. In een minderheidsrapport geeft hij daarvan rekenschap.

Punt b. van de opdracht vereiste een geheel andere aanpak. Bestudering van de historie van de steunverlening alsmede van diverse wettelijke bepalingen op het gebied van belastingen, sociale verzekeringen en subsidies bleek nodig. Een dankbaar gebruik kon worden gemaakt van de resultaten van een tweetal subsidiecongressen welke een tiental jaren geleden door enkele Gereformeerde organisaties werden gehouden.

Terzake van dit punt bestond algehele eenstemmigheid onder deputaten.

Indeling van het rapport

Het meerderheidsrapport is als volgt ingedeeld:

Hoofdstuk 1: De noodzakelijkheid van een generaal deputaatschap

Hoofdstuk 2: De concept-instructie

Hoofdstuk 3: De conceptregeling studiekostenfinanciering

Hoofdstuk 4: Financiering studiekosten door de Overheid

Hoofdstuk 5: De concept-uitspraken voor de generale synode Aan het geheel gaat een uitgebreide inhoudsopgave vooraf.

Vanzelfsprekend zijn deputaten gaarne bereid desverlangd hun rapport mondeling toe te lichten.

Bij al uw arbeid en inzonderheid bij de zaken van art. 19 K.O. bidden deputaten u de kracht en de wijsheid van de HEERE toe.

Met heilbede en broedergroeten,
Voor deputaten,

(w.g.) Joh. Francke, voorzitter

(w.g.) J. Janssens, secretaris

Emmen,

september 1980

Nijkerk,

Hoofdstuk 1

De noodzakelijkheid van een generaal deputaatschap

1.1 Noodzakelijkheid generaal deputaatschap

Bij de bestudering van de materie voor het opstellen van een instructie kregen de deputaten uiteraard te maken met de vraag naar een generaal deputaatschap. Die vraag bleek ingegeven door het feit dat de interressortale samenwerking van de particulier-synodale deputaatschappen „los-vast" en te vrijblijvend was en daarom een verbindende regeling diende te ontvangen. Om „bevoogding" van particuliersynodale deputaatschappen door het generale deputaatschap te voorkomen moest een goede instructie worden opgesteld. Zie voor dit alles Acta generale synode Kampen 1975, art. 140.

Ook moesten deputaten zich beraden over de door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 opgeworpen vraag of een generaal deputaatschap alle particulier-synodale deputaatschappen zou moeten en kunnen vervangen.

De deputaten zijn van mening dat de laatste kwestie het meest verstrekkend is en brengen van hun bevindingen daarover eerst verslag uit.

1.2 **Geen volledige incorporatie**

De deputaten hebben aan de provinciale deputaten verzocht om hun mening met betrekking tot een volledige incorporatie kenbaar te maken met zo mogelijk ook de reactie van hun particuliere synoden daarop.

De deputaten moesten daarop concluderen dat in het algemeen afwijzend gereageerd werd op een generaal deputaatschap dat de particulier-synodale deputaatschappen overbodig zou maken. Hierbij valt nog op te merken dat geen van de particuliere synoden zich voor een **dergelijk** deputaatschap heeft uitgesproken. Door de zo verzamelde gegevens zijn de deputaten tot de slotsom gekomen dat zij de synode tegen volledige incorporatie moeten adviseren. Hun argumenten laten zij hieronder volgen.

1.3 **Argumenten tegen volledige incorporatie**

- a. Reeds in het algemeen is het niet gunstig om een alomvattend deputaatschap in te stellen waar provinciale deputaatschappen het werk kunnen doen, en wel omdat het kerkelijk werk zo dicht mogelijk bij de plaatselijke kerken gehouden moet worden.
- b. Bij een door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 bedoeld generaal deputaatschap moet al het werk door ongetwijfeld minder mensen gedaan worden. Het aantrekken van een part-time (en dus betaalde) kracht wordt dan noodzakelijk. (Daarbij valt te denken aan het feit dat zowel het innen van het jaarlijks quotum als het uitkeren van de steun in gedeelten gebeurt.) A1 met al zal dit meer kosten meebrengen dan nu het geval is.
- c. Het werk krijgt een veel te veel ambtenaarlijk karakter waardoor:
  1. noodzakelijk contact van de deputaten met de studenten én hun ouders/verzorgers moeilijker en waarschijnlijk minder zal zijn dan bij de oude opzet;
  2. hetzelfde het geval is met betrekking tot de kerken;
  3. de persoonlijke belangstelling en liefde van deputaten voor dit kerkelijk werk gemakkelijker kan tanen door de grote afstand.
- d. Het werk van de deputaten zal ook verder van de generale synode af komen te staan dan het nu verwijderd is van de particuliere synoden: dan omvat het werk immers drie jaren tegen nu één jaar. Dit heeft belangrijke gevolgen voor de hulp, het advies, de rapportage en het eventueel beroep.
- e. Het principiële onderscheid tussen de steun van de kerken naar art. 19 K.O. en de Rijksstudietoelagen zal in de praktijk minder goed zichtbaar zijn.
- f. De noodzaak is vanuit de praktijk niet gebleken. De kerken hebben deze kwestie niet aan de orde gesteld. Slechts vanuit de synode is de wenselijkheid aan de orde gesteld om deze materie te onderzoeken.

1.4 **Een generaal deputaatschap met beperkte bevoegdheden**

Uw deputaten zouden het liefst een generaal deputaatschap ad art. 19 K.O. ontraden. Maar de opdracht van de generale synode ligt er. Bovendien is met name in de laatste paar jaren gebleken dat een bindende regeling niet gemist kan worden. Een argument daarvoor is gelegen in de omstandigheid dat het ten zeerste wenselijk, zo niet noodzakelijk is dat op uniforme wijze gesteund wordt met het oog op de studenten.

Ook verdient in dit verband het bedrag dat met de steunverlening is gemoeid aandacht. De laatste jaren beloopt dit f 300.000,- à f 325.000,- per jaar. Indien u het advies van uw deputaten volgt en het aanvaarden van Rijksstudietoelage ten zeerste afraadt, is het te verwachten dat dit bedrag niet onaanzienlijk zal stijgen. Structurering van de steunverlening is daarom naar de mening van uw deputaten zonder meer vereist om verantwoord bij de kerken het benodigde quotum te kunnen vragen.

De concept-instructie alsmede de concept-regeling studiekostenfinanciering welke u in de twee volgende hoofdstukken worden voorgelegd zijn inhoudelijk in hoofdzaak gelijk aan de regelingen welke de laatste jaren bij de interressortale samenwerking van de particulier-synodale

deputaatschappen toegepast worden. Naar de mening van uw deputaten is daarin niet alleen het minimum van hetgeen geregeld moet worden opgenomen maar tevens het maximum. Met name de contacten met (a.s.) studenten en hun ouders alsmede de beoordeling of op andere gronden dan financiële al dan niet gesteund moet worden dienen bij de particuliere synoden te blijven (daarbij geadviseerd door hun deputaten).

Sommige van de in punt 1.3 genoemde argumenten kunnen ook hier genoemd worden.

Hoofdstuk 2

De concept-instructie

Instructie voor generale deputaten ad art. 19 K.O.

- Art. 1 De gewone generale synode zal uit ieder particulier-synodaal ressort één broeder tot primus-deputaat en één broeder tot secundus-deputaat ad art. 19 K.O. benoemen. Tevens zal zij één van de benoemde broeders aanwijzen als samenroeper van het deputaatschap. De particuliere synoden zullen voor deze benoemingen voordrachten indienen waarbij zij broeders zullen voordragen die in hun ressorten door hen als primi zijn benoemd in hun deputaatschappen ad art. 19 K.O.
- Art. 2 Zo spoedig mogelijk na hun benoeming houden deputaten een constituerende vergadering waarin zij uit hun midden een voorzitter, een secretaris, een penningmeester en een algemeen-adjunct kiezen. De samenroeper zal aan de Academische Senaat van de Theologische Hogeschool te Kampen verzoeken een vaste waarnemer en een plaatsvervanger aan te wijzen. Deze waarnemer heeft in de vergaderingen van deputaten een adviserende stem.
- Art. 3 Deputaten hebben tot taak de steunverlening naar art. 19 K. O. te coördineren opdat landelijk op een gelijke wijze gesteund wordt. Tevens stellen zij het door de kerken op te brengen quotum vast opdat de lasten gelijkelijk verdeeld worden. Zij zullen desgevraagd de particulier-synodale deputaten van advies dienen.
- Art. 4 Jaarlijks uiterlijk 1 maart zullen deputaten gegadigden voor financiële hulp door middel van een oproep in de regionale Kerkbladen en in het Nederlands Dagblad verzoeken zich bij- de secretaris van de particulier-synodale deputaten te melden; namen en adressen van die secretarissen zullen in de oproep medegedeeld worden. De secretarissen zullen aan hen die zich aanmelden een aanvraagformulier toezenden welk formulier geheel ingevuld uiterlijk 1 april weer ingeleverd dient te zijn. Aan hen die ook in het lopende studiejaar een voorschot genieten zal door de secretarissen uit eigen beweging een aanvraagformulier worden gezonden.
- Art. 5 Jaarlijks uiterlijk 15 april zullen deputaten vaststellen:
- a. het maximum steunbedrag dat in het komende studiejaar ten behoeve van een student uitgekeerd mag worden; daarbij zal onderscheid gemaakt kunnen worden tussen thuiswonende en niet-thuiswonende studenten. Tevens houden zij daarbij rekening met het al dan niet verschuldigd zijn van collegeen/of examengeld. Zij stellen ook vast het bedrag aan boekengeld dat in het maximale bedrag is begrepen;
  - b. de bedragen en percentages tot welke ouders, studenten en hun (eventuele) echtgenotes uit eigen inkomsten en vermogen geacht kunnen worden zelf bij te dragen in de studiekosten;
  - c. het bedrag dat voor het komende studiejaar naar schatting per ziel opgebracht zal moeten worden (voorlopig quotum).

In verband met het vorenstaande zullen de particulier-synodale deputaten jaarlijks uiterlijk 7 april schriftelijk aan deputaten meedelen welk bedrag naar schatting in hun ressorten voor het komende studiejaar benodigd is.

Alvorens deputaten het maximum steunbedrag per student vaststellen zullen zij de Faculteitscommissie van de Theologische Hogeschool te Kampen in de gelegenheid stellen een door die commissie opgestelde begroting in te dienen en toe te lichten. De ingevolge dit artikel vastgestelde bedragen en percentages zullen deputaten uiterlijk 1 mei van ieder jaar schriftelijk meedelen aan de particulier-synodale deputaten ad art. 19 K.O.

Art. 6 Uiterlijk 1 september van ieder jaar dienen de particulier-synodale deputaten aan deputaten schriftelijk mee te delen:

- a. het saldo van hun geldmiddelen op 1 augustus daaraan voorafgaande, rekening houdend met over de daaraan voorafgaande periode nog te ontvangen en nog te betalen bedragen;
- b. het bedrag aan steun dat zij, rekening houdend met de door deputaten vastgestelde bedragen enz. (art. 5) voor het juist begonnen studiejaar zullen uitkeren.

Uiterlijk 15 september van ieder jaar zullen deputaten aan de hand van deze gegevens vaststellen het totale bedrag dat landelijk ten behoeve van de steunverlening nodig is; bij deze vaststelling zullen zij voor ieder ressort tevens een reservebedrag bepalen.

Vervolgens berekenen zij het definitieve quotum dat de kerken per ziel zullen moeten opbrengen waarbij het zielental uit het laatst verschenen Handboek gehanteerd zal worden.

Tenslotte berekenen zij de overschotten en tekorten van de onderscheiden ressorten en verdelen zij de overschotten over de ressorten die een tekort hebben.

Uiterlijk 1 oktober van ieder jaar brengen zij een en ander ter kennis van de particulier-synodale deputaten.

De particulier-synodale deputaten dragen zorg voor de inning van het quotum en de uitkering van de toegezegde bedragen in hun ressort; voor zover zij zijn aangewezen om andere ressorten te steunen dragen zij zorg voor tijdige en regelmatige overmaking van door hen af te dragen gelden.

Art. 7 Deputaten zullen ontwerpen en ter beschikking stellen van de particulier-synodale deputaten:

- a. een aanvraagformulier voor financiële hulp;
- b. een door ouders en/of studenten te tekenen overeenkomst van geldlening;
- c. een steunberekenningsformulier.

Art. 8 Deputaten zullen in geen geval rechtstreeks contacten onderhouden met studenten en/of hun ouders. Evenmin zullen zij zelf steunverzoeken in behandeling nemen.

Art. 9 Zowel de particulier-synodale als de generale deputaten zullen bij de steunverlening de bepalingen in acht nemen welke zijn opgenomen in de eveneens door deze synode vastgestelde „Regeling studiekostenfinanciering“.

Art. 10 Indien een particuliere synode en/of haar deputaten ad art. 19 K. O. meent/menen te moeten afwijken van de door deputaten vastgestelde steunnormen en/of van het bepaalde in de „Regeling studiekostenfinanciering“ zullen zij dit gemotiveerd schriftelijk aan deputaten meedelen.

Laatstgenoemden zullen beoordelen of, en zo ja tot welk bedrag, afwijking goedgekeurd kan worden. Alleen in dat geval mag met het afwijkend bedrag rekening worden gehouden bij de berekening van het totaal benodigde.

Niet-goedgekeurde bedragen zullen door de ressorten zelf gefinancierd moeten worden.

Art. 11 Deputaten zullen uiterlijk drie maanden voor het bijeenkomen van de generale synode een beknopt rapport over hun werkzaamheden aan de kerken, de particuliere synoden en de particulier-synodale deputaten ad art. 19 K.O. zenden.

Hoofdstuk 3

De concept-regeling studiekostenónciering

Regeling studiekostenfinanciering ten behoeve van studenten aan de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Kampen (Broederweg)

- Art. 1 Financiële hulp wordt uitsluitend verstrekt ten behoeve van studenten die voornemens zijn predikant te worden in de Gereformeerde Kerken in Nederland.
- Art. 2 De financiële hulp wordt verleend in de vorm van één of meer renteloze voorschotten aan de ouders van de studenten.
Verstreking van de voorschotten aan de studenten zelve is mogelijk maar vereist goedkeuring van de generale deputaten ad art. 19 K.O.
- Art. 3 Aanvragen om steun dienen jaarlijks uiterlijk 1 april met gebruikmaking van het daartoe vastgestelde formulier gericht te worden aan de door de particuliere synoden benoemde deputaten ad art. 19 K.O. in het ressort waarin de steunaanvrager op 1 april woonachtig is.
- Art. 4 Particulier-synodale deputaten zullen jaarlijks in februari bij de Academische Senaat van de Theologische Hogeschool informeren naar de studieresultaten van de alumni ten behoeve van wie voorschotten verleend worden.
Blijkt hun uit die informatie en/of uit informatie welke zij verkrijgen uit een gesprek met de student zelf dat die resultaten duidelijk onvoldoende zijn doch menen zij dat de steunverlening toch voortgezet dient te worden dan zullen zij hun mening geargumenteed schriftelijk aan de generale deputaten ter beslissing voorleggen.
- Art. 5 Het in de toegekende bedragen begrepen boekengeld is bestemd voor de opbouw van een basisbibliotheek (woordenboeken, commentaren e.d.). Particuliersynodale deputaten zullen op door hen te bepalen wijze toezien op de besteding van dit geld.
- Art. 6 De renteloze voorschotten worden over ten hoogste zeven aaneensluitende jaren toegekend te beginnen bij het propedeutische jaar.
Boekengeld wordt toegekend over het propedeutische jaarende daaropvolgende vijf jaren.
Indien particulier-synodale deputaten menen dat de toekenning van voorschotten nadat de student reeds zeven jaren heeft volgemaakt (inclusief de propedeuse) moet worden voortgezet, zullen zij hun mening geargumenteed schriftelijk aan generale deputaten ter beslissing voorleggen.
- Art. 7 Ouders of studenten aan wie voorschotten worden toegekend zijn verplicht een „Overeenkomst van geldlening" volgens een door generale deputaten vast te stellen model te ondertekenen.
Indien de voorschotten aan de ouders worden toegekend zal de student zich door medeondertekening mede aansprakelijk stellen voor de eventuele aflossing van de voorschotten.
- Art. 8 Tenzij in de aanvraag duidelijk en onmiskenbaar een fout is gemaakt zal geen hoger voorschot verstrekt worden dan gevraagd wordt.
- Art. 9 Behoudens zeer bijzondere omstandigheden zullen slechts voorschotten worden verstrekt ten behoeve van de student zelve en niet mede ten behoeve van zijn (eventuele) gezin.
Indien particulier-synodale deputaten menen dat zich een bijzondere omstandigheid voordoet dan zullen zij hun mening geargumenteed schriftelijk aan generale deputaten ter beslissing voorleggen.

- Art. 10 Geen voorschotten zullen worden verstrekt ten behoeve van studenten die - in welke vorm dan ook - een Rijksstudietoelage ontvangen.
- Art. 11 Indien een student tijdens de studie in het huwelijk treedt blijft op de normale wijze met de ouderlijke bijdrage rekening gehouden in de jaren die nog volgen.
- Art. 12 Het voorschot ten behoeve van een gehuwde student zal vastgesteld worden rekening houdend met de inkomsten van zijn echtgenote nadat die inkomsten zijn verminderd met een door generale deputaten jaarlijks vast te stellen bedrag voor levensonderhoud van haarzelf en de eventuele kinderen. Indien de inkomsten van de echtgenote wegvallen of verminderen voordat de student is afgestudeerd en tengevolge daarvan de echtgenote en de kinderen geen of onvoldoende levensonderhoud meer hebben, kunnen in bijzondere gevallen de voorschotten ten behoeve van de student herzien worden tot maximaal het bedrag dat van de inkomsten (en het vermogen) van de echtgenote is aangewend ten behoeve van de student.
Deze gevallen zullen steeds aan de generale deputaten worden voorgelegd.
- Art. 13 Alumni ten behoeve van wie voorschotten worden verstrekt zijn verplicht hun deputaten aanstonds in kennis te stellen van zowel het verkrijgen van (meer) eigen inkomsten als van het vervallen (of verminderen) daarvan (daaronder begrepen inkomsten van hun eventuele echtgenote) waardoor de berekening van de toegezegde voorschotten wijziging zou kunnen ondergaan.
Eveneens zijn zij verplicht hun deputaten aanstonds in te lichten indien zij hun studie aan de Theologische Hogeschool afbreken, niet langer voornemens zijn predikant te worden of indien er andere omstandigheden optreden welke van invloed kunnen zijn op de toekenning en uitbetaling van verdere voorschotten.
- Art. 14 De voorschotten worden- met inachtneming van het bepaalde in artikel 6 –verleend tot uiterlijk het tijdstip waarop de student na afstudering en na het binnen de normale tijd daarna afleggen van de kerkelijke examens voor rekening van een kerk komt. Indien hij onverhoopt geen beroep ontvangt zal de voorschotverlening in de regel eindigen zes weken na de datum van het afgelegde praeparatoir examen.
- Art. 15 De voorschotten worden toegekend over perioden die gelijk lopen met het cursusjaar. Bij een studieperiode welke niet het gehele tijdvak omvat alsmede wanneer in verband met gewijzigde omstandigheden het voorschot tussentijds veranderd dient te worden wordt aan iedere maand één twaalfde deel van het jaarbedrag toegerekend.
- Art. 16 Particulier-synodale deputaten zullen aan de hand van de op te vragen definitieve aanslagbiljetten in de inkomsten- (en vermogens-) belasting van beide ouders alsook van de student en zijn eventuele echtgenote de op de aanvraagformulieren verstrekte gegevens controleren. Indien geen aanslagen zijn opgelegd in de genoemde belastingen zullen zij in plaats van de aanslagbiljetten de door de werkgevers verstrekte loonopgaven ter inzage vragen.
Aan de hand van genoemde stukken zullen zij beoordelen of de verstrekte voorschotten juist zijn berekend. Mocht dat niet het geval blijken dan zullen zij de eventueel te veel uitbetaalde bedragen terugvorderen of verrekenen met nog uit te betalen bedragen.
- Art. 17 Zowel ouders als studenten zijn gehouden alle terzake zijnde gegevens welke door particulier-synodale deputaten worden gevraagd binnen door deze te stellen termijn, ter keuze van deputaten, hetzij schriftelijk, hetzij mondeling te verstrekken.
- Art. 18 Studenten afkomstig uit buitenlandse zusterkerken waarmee de Gereformeerde Kerken in Nederland in correspondentie staan kunnen op dezelfde wijze als hiervoor omschreven gesteund worden mits zij zich verbinden na het voltooien van hun studie eerst tenminste drie jaren één van de Gereformeerde Kerken in Nederland als predikant te zullen dienen.
Aanvragen van deze studenten dienen door de particulier-synodale deputaten aan generale deputaten te worden voorgelegd.

- Art. 19 Vanaf de datum waarop een student ten behoeve van wiens studie voorschotten zijn verstrekt bevestigd is als predikant in één van de Gereformeerde Kerken in Nederland zal jaarlijks één vijfde gedeelte van de ten behoeve van hem verstrekte voorschotten worden kwijtscholden. Die kwijtscholding zal worden gestaakt indien betrokkene ophoudt predikant in één van die kerken te zijn.
De kwijtscholding wordt voortgezet indien de predikant nadat hij tenminste 36 maanden één van de hier bedoelde kerken heeft gediend, zich verbindt aan een buitenlandse zusterkerk en zolang hij predikant in één van die kerken is.
- Art. 20 De verstrekte voorschotten dienen te worden afgelost en zijn in één bedrag direct op vorderbaar wanneer:
- a. de student zijn studie aan de Theologische Hogeschool te Kampen afbreekt of daarvan wordt uitgesloten;
  - b. de student niet langer voornemens is predikant te worden;
  - c. de student zich na voltooide opleiding niet binnen de normale tijd beroepbaar laat stellen en stelt in de Gereformeerde Kerken in Nederland;
  - d. de student na beroepbaarstelling een beroep aanneemt naar een buitenlandse zusterkerk waarmee de Gereformeerde Kerken in Nederland in correspondentie staan;
  - e. de student zich na beroepbaarstelling onttrekt aan of wordt uitgesloten uit de Gereformeerde Kerk in binnen- of buitenland waarvan hij lid is;
  - f. de student na beroepbaarstelling geen van de op hem uitgebrachte beroepen aanneemt ofwel na aanneming van een beroep zich alsnog terugtrekt en geen ander beroep aanneemt;
  - g. de student geen enkel beroep ontvangt en hij in verband daarmee op een andere wijze dan als predikant in zijn levensonderhoud moet gaan voorzien;
  - h. een predikant niet meer voldoet aan de in artikel 19 genoemde voorwaarden voor kwijtscholding;
  - i. achteraf blijkt dat te hoge voorschotten zijn verstrekt (b.v. bij de controle ingevolge artikel 16):
In de gevallen h. en i. geldt de aflossingsverplichting slechts voor de nog niet kwijtscholden bedragen respectievelijk voor de te hoog verstrekte bedragen.
- Art. 21 Stuit directe algehele aflossing op bezwaren dan kunnen particulier-synodale deputaten op daartoe gedaan schriftelijk gemotiveerd verzoek toestaan dat in een aantal nader overeen te komen termijnen wordt afgelost.
- Art. 22 Wanneer een student of predikant die nog geen volledige kwijtscholding van voorschotten heeft ontvangen komt te overlijden, wanneer een student door ziekte niet in staat is zijn studie te voltooien of indien andere bijzondere omstandigheden daar aanleiding toe geven, zullen de particulier-synodale deputaten nagaan of kwijtscholding (verder) zal plaats vinden. Zij leggen hun bevindingen voor aan de generale deputaten opdat ten deze zoveel mogelijk op gelijke voet wordt gehandeld.
- Art. 23 In gevallen waarin deze Regeling niet voorziet, beslissen de generale deputaten onder voorbehoud van goedkeuring door de eerstkomende particuliere synode van het desbetreffende ressort.
In zeer bijzondere gevallen kunnen ze onder gelijk voorbehoud van deze Regeling afwijken.
- Art. 24 Aanvragers van voorschotten zal een exemplaar van deze Regeling worden toegezonden.

Vastgesteld door de generale synode van Arnhem 1981
Acta art .....

Financiering studiekosten door de Overheid

4.1 Begripsomschrijvingen en afkortingen

Onder studiekosten worden hierna verstaan niet alleen de eigenlijke studiekosten maar ook de volledige kosten van levensonderhoud van de student tijdens de studie periode.

Onder studiekosten in engere zin worden hierna verstaan de eigenlijke studiekosten zoals kollegegelden, boeken, enz. Kinderbijslag zal worden afgekort tot KB.

De aftrek wegens buitengewone lasten bij de inkomstenbelasting terzake van studiekosten wordt aangeduid met bgl-aftrek, de aftrek terzake van studiekosten in engere zin door bgl/stk-aftrek.

De Rijksstudietoelagen worden afgekort tot Rst, de huwelijkstoelagen en de kindertoelagen ingevolge de Rst tot Ht respectievelijk Kt.

4.2 Afbakening van de studie

Ten einde te voorkomen dat dit rapport te uitvoerig zou worden is besloten dat de hier en daar wel voorkomende Provinciale- en Gemeentelijke Studiekostenregelingen niet behandeld worden. Ze zijn vaak verschillend van opzet en kennen alsregel slechts bescheiden tegemoetkomingen; bovendien zou het van uw deputaten onevenredig veel tijd gevergd hebben om ze overal op te vragen. Het rapport beperkt zich derhalve tot de vier algemeen voorkomende regelingen:

- Kinderbijslag;
- Aftrek buitengewone lasten studiekosten;
- Aftrek buitengewone lasten studiekosten in engere zin;
- Rijksstudietoelagen.

4.3 Werkingssfeer van de vier genoemde regelingen

De KB en bgl-aftrek zijn niet specifiek bedoeld voor studiekostenfinanciering maar hebben een veel uitgebreidere werkingssfeer; de bgl/stk-aftrek en de Rst zijn daarentegen wel specifieke regelingen op het terrein van studiekostenfinanciering.

KB en bgl-aftrek kunnen niet samengaan, KB, bgl/stk-aftrek en Rst wel evenals bgl aftrek, bgl/stk-aftrek en Rst zij het dat bij dat samengaan ze elkaar wel beïnvloeden zoals uit het vervolg zal blijken.

4.4 Kinderbijslag

4.4.1 Ontstaan, doel en werking

De eerste Kinderbijslagwet is tot stand gekomen tijdens de crisisperiode in de tweede helft van de dertiger jaren en had alleen betrekking op loontrekkenden. Voor het tot stand komen van die wet waren er wel werkgevers die hun werknemers die kinderen hadden een hoger loon betaalden dan gelijkwaardige werknemers zonder kinderen.

Dit leidde tot ongewenste situaties zoals de voorkeur voor kinderloos personeel. Om nu de factor van het al dan niet hebben van kinderen zoveel mogelijk uit te schakelen kwam de Kinderbijslagwet tot stand. Naar gelang de werknemer kinderen had werd zijn loon gesuppleerd met een bedrag per kind. Die suppletie was afkomstig uit het fonds dat ingevolge de wet ingesteld was en welk fonds gevoed werd door de werkgevers gezamenlijk via premie-betaling naar rato van de totale loonsom.

Na de oorlog 1940/ 1945, toen de greep van de overheid op de lonen noodgedwongen zeer streng was bleef de wet bestaan en ze heeft in feite gefunctioneerd tot en met 1962. Vanaf 1963 tot en met 1979 was de werking beperkt en gold ze alleen nog voor de eerste twee kinderen van werknemers omdat met ingang van 1963 een Algemene kinderbijslagwet was tot stand gekomen die KB toekende aan alle ouders voor hun kinderen vanaf het derde. Met ingang van 1980 is de Kinderbijslagwet voor loontrekkenden ingetrokken en is de volksverzekering (AKW) dusdanig gewijzigd dat ze KB toekent aan iedereen vanaf het eerste kind.

Zoals reeds is opgemerkt had de wet oorspronkelijk tot doel onder meer werknemers met kinderen niet in een nadeliger positie voor wat betreft het kunnen krijgen van werk te plaatsen

dan werknemers zonder kinderen. Complementair werd door de Kinderbijslagwet tevens het in de belastingwetten ingebouwde draagkrachtbeginsel versterkt.

Van dat fiscale draagkrachtbeginsel hebben echter de mensen met de hoogste inkomens het meeste voordeel (door de werking van het progressiebeginsel).

Dit was (en is nog) velen een doorn in het oog. Onder invloed van het sterk opkomend socialisme met de alverzorgingsgedachte zijn de oorspronkelijke uitgangspunten van de KB-wet steeds meer naar de achtergrond gedrongen en werd met ingang van 1963 een de gehele bevolking omvattende „kinderbijslagverzekering" ingevoerd waarbij iedereen recht op KB vanaf het derde kind kreeg.

Om allerlei redenen waaronder ook de ondoorzichtigheid in verband met de fiscale draagkrachtregels is in de zeventiger jaren besloten in een aantal fasen het gehele systeem van fiscale kinderaftrek en KB om te bouwen. Dit besluit heeft er tenslotte toe geleid dat met ingang van 1980 alle kinderbijslagregelingen en kinderaftrekregelingen (een vijftal) zijn ingetrokken met uitzondering van de Algemene kinderbijslagwet en dat het draagkrachtbeginsel met betrekking tot kinderen tot uiterlijk hun 27e jaar thans in nagenoeg alle gevallen uitsluitend via de KB wordt toegepast.

Met name de socialisten gaat deze gelijkschakeling nog niet ver genoeg, bepleit wordt een KB die lager wordt naarmate het inkomen stijgt (nivelleringsgedachte).

4.4.2 Financiering

De KB wordt gefinancierd door middel van een zogenaamde bestemmingsheffing.

Iedere ingezetene is vanaf z'n 15e tot en met z'n 64e jaar premieplichtig naar rato van z'n inkomen tot een jaarlijks vastgesteld maximumbedrag. Voor zover dat inkomen uit loon bestaat moet de premie echter door de werkgevers betaald worden, ze mogen daarvan niets op hun werknemers verhalen (het oude uitgangspunt van de Kinderbijslagwet voor loontrekkenden). Niet-werknemers moeten de premie zelf betalen, hebben ze een laag inkomen dan krijgen ze als regel een reductie op die premie. Het moeten betalen van premie en het (daadwerkelijk) recht hebben op KB zijn niet aan elkaar gekoppeld op één uitzondering na: een ongehuwde vrouw (waaronder ook een weduwe wordt begrepen) die op 1 januari van het betreffende jaar 45 jaar of ouder is en die geen aanspraak op KB (meer) heeft is, voor zover ze de premie zelf zou moeten betalen, daarvan vrijgesteld.

De premies worden geïnd door de Rijksbelastingdienst die ze stort in het Kinderbijslagfonds dat beheerd wordt door de Sociale Verzekeringsbank. Uit dit fonds betalen de Raden van Arbeid op aanvraag eens per kwartaal de KB uit. Het fonds ontving tot 1980 geen dotaties of dergelijke uit 's-Rijksschatkist.

4.4.3 Voorwaarden

Om voor KB in aanmerking te komen worden eisen gesteld die verschillen onder meer in verband met de leeftijd, het al dan niet behoren tot de huishouding van de rechthebbende op de KB enz. De hoofdregel is dat recht op KB bestaat voor kinderen tot en met het kwartaal waarin ze 16 jaar worden; zijn ze ouder dan worden de eisen zwaarder. Voor studerende kinderen geldt dan dat ze, behalve aan de algemene eis dat het eigen-, aangehuwde- of pleegkinderen moeten zijn van de aanvragende ouder, aan de volgende voorwaarden moeten voldoen:

- hun voor werkzaamheden beschikbare tijd moet grotendeels, dat is dus voor meer dan 50%, aan de studie worden besteed;
- ze mogen op de eerste dag van het betreffende kalenderkwartaal niet ouder zijn dan 26 jaar;
- ze moeten tenminste in belangrijke mate door hun ouders worden onderhouden, dat wil zeggen dat de ouders tenminste een in de wet geregeld bedrag (voor 1980 f 2.600,-) aan hen ten koste leggen.

Is een studerend kind 18 jaar of ouder en wordt het grotendeels, dat is voor meer dan 50% door de ouders onderhouden, dan telt het voor twee kinderen.

Is de student bovendien uitwonend en komt hij geheel of nagenoeg geheel, dat is voor tenminste 90%, ten laste van de ouders, dan telt hij voor drie kinderen.

Heeft een student eigen inkomsten, waaronder ook begrepen worden uitkeringen aan de ouders ten behoeve van de student gedaan, dan wordt hij geacht tot het bedrag van die inkomsten niet op kosten van de ouders te worden onderhouden. Hiervan is uitgezonderd zogenaamd vakantiewerk tot maximaal het wettelijk minimumloon over één maand.

De bepaling betreffende de toerekening aan de student is ook van toepassing op de renteloze voorschotten welke particuliere synoden toekennen aan de ouders van onze Kamper studenten. Dit bleek uit het antwoord dat de Utrechtse deputaten ad art. 19 K.O. in 1978 ontvingen van de Vereniging van Raden van Arbeid op hun vraag dienaangaande. De Raad van Arbeid te Alkmaar besliste in 1979 in een concreet geval overeenkomstig dat antwoord.

4.4.4 **Hoogte van de KB**

Het bedrag van de KB is variabel, niet alleen wordt het regelmatig aangepast in verband met de prijsindex, het is ook afhankelijk van het aantal kinderen (inclusief dubbeltelling of drievoudige telling). Per 1 januari 1980 zijn de bedragen:

- enkelvoudig minimaal f1.036,- tot maximaal f2.484,- per jaar per kind;
- tweevoudig minimaal f2.716,- tot maximaal f4.968,- per jaar per kind;
- drievoudig minimaal f4.408 - tot maximaal f7.452,- per jaar per kind.

Deze bedragen zijn netto, dat wil zeggen dat er (vanaf 1973) geen inkomstenbelasting over geheven wordt.

Tenzij door het verstrekken van onjuiste gegevens ten onrechte KB is uitgekeerd is terugvordering door de Raden van Arbeid van eenmaal verstrekte KB niet mogelijk.

4.4.5 **Principiële aanvaardbaarheid**

Naar de mening van uw deputaten zijn tegen de oorspronkelijke opzet van de KB regeling als zijnde een deel van het loon dat in onderling overleg tussen werkgevers en werknemers werd vastgesteld, geen principiële bezwaren in te brengen. Ook niet toen de overheid een flinke vinger in de pap kreeg in verband met de loon- en prijsbeheersing. In principe is er voor werknemers nog niets veranderd sedert de invoering van de eerste Kinderbijslagwet ruim 40 jaar geleden. Van bezwaren uit onze kring tegen die regeling is uw deputaten niets bekend. Wel zijn er bezwaren geuit tegen de invoering met ingang van 1963 van de KB-volksverzekering, bezwaren welke zich richtten tegen de alverzorgingsgedachte door de socialistische staat. De bezwaren waren echter niet talrijk, slechts een enkeling verbond er voor zichzelf de consequentie aan af te zien van het aanvragen van KB. Zelfs in de kringen waar men de zogenaamde „erkende gemoedsbezwaarden" aantreft komen zeer weinig gemoedsbezwaarden voor die tegen de KB zijn. De wet kent de mogelijkheid de KB niet als een verzekering te zien en vele erkende gemoedsbezwaarden verklaren dan ook dat ze hier geen verzekering aanwezig achten.

Verder verdient aandacht dat de KB-wet strikt neutraal is met betrekking tot de soort onderwijs, al of niet erkende onderwijsinstelling, studie in binnen- of buitenland, enz.

Als aan de opgesomde voorwaarden voldaan wordt bestaat aanspraak op K.B. Reeds eerder is opgemerkt dat het draagkrachtbeginsel dat van ouds in de fiscale wetten was ingebouwd vanaf 1980 voor wat betreft kinderen tot hun 27e jaar uit sluitend door middel van de KB wordt verwezenlijkt.

In de praktijk van de steunverlening naar art. 19 K.O. is door de onderscheiden particulier-synodale deputaatschappen met volledige instemming van hun opdrachtgevers ook altijd getracht de steun op een zodanige wijze te verlenen dat de maximaal mogelijke KB door de ouders genoten zou kunnen worden. Uw deputaten is geen enkel geval bekend waarin tegen die handelwijze bezwaar is gemaakt op principiële gronden; de KB wordt onder ons algemeen aanvaard.

Aan het aanvaarden van KB zijn noch voor de ouders, noch voor de studenten, noch voor de kerken consequenties verbonden. Of de student de studie voltooit of niet, of hij predikant wordt of niet, of welke omstandigheden zich ook voordoen, het recht op KB wordt op iedere peildatum (dus vier keer per jaar) beoordeeld, wordt dan aan de voorwaarden voldaan dan wordt KB uitgekeerd en daarmee is de kous af.

4.5 **Aftrek buitengewone lasten studiekosten**

4.5.1 **Omschrijving, doel, werking**

Deze regeling is een zuiver fiscale, ze heeft ook een veel breder werkingsveld dan voor studerende kinderen. Indien men juridisch verplicht is (en soms ook indien men zich moreel gedrongen voelt) naaste verwanten te onderhouden zijn de uitgaven die men daarvoor doet van

invloed op het vermogen om belasting te betalen. De wetgever heeft dat ook erkend en daarom is er dan ook al ruim 40 jaren een wettelijke regeling dat in zo'n geval die onderhoudskosten van het inkomen mogen worden afgetrokken alvorens dat inkomen als „belastinggrondslag" wordt vastgesteld. De wet noemt dat aftrekbare bedrag „buitengewone last". De regeling stoelt geheel op het draagkrachtbeginsel.

4.5.2 Voorwaarden

De aftrek is gereguleerd, de belangrijkste bepalingen zijn:

- de ondersteuning moet „kosten van levensonderhoud" betreffen, dat wil zeggen kosten die nodig zijn om de verwant in staat te stellen tot het voeren van een redelijk bestaan overeenkomstig **zijn** plaats in de samenleving. Voor een student is dat zijn plaats als student.
- de ondersteunde moet of niet in eigen levensonderhoud kunnen voorzien of redelijke motieven hebben om de bestaande mogelijkheden voor een voorziening in eigen levensonderhoud niet te gebruiken. Voor een student worden als regel die redelijke motieven zonder meer aanwezig geacht;
- de ondersteunde moet zijn een bloed- of aanverwant in de rechte linie of in de tweede graad van de zijlinie ofwel een stief- of pleegkind;
- indien de ondersteunde een kind betreft waarvoor de ondersteuner aanspraak heeft op KB wordt geen bgl-aftrek verleend. Deze bepaling komt er op neer dat in het algemeen voor studerende kinderen tot 27 jaar geen bgl-aftrek zal worden verleend omdat ofwel aanspraak bestaat op tenminste enkelvoudige KB ofwel de student over zoveel eigen inkomsten beschikt dat ondersteuning niet nodig is. Alleen als de ouders minder dan in belangrijke mate (dus minder dan fl 2.600,- in 1980) uitgeven voor hun kind kunnen ze bgl-aftrek claimen voor een kind jonger dan 27 jaar.

4.5.3 Financiering

Van een financiering in de gebruikelijke zin van het woord is bij deze tegemoetkoming eigenlijk niet te spreken. Het is voor de overheid een zaak van minder belastingopbrengst (dus een budgettaire). Voor de ouders is het een zaak van minder belasting betalen. Het is in de jaarlijkse Rijksbegroting zelfs niet zichtbaar hoe groot het bedrag is dat met de bgl-aftrek is gemoeid en dit bedrag is ook niet zonder een vergaand onderzoek zichtbaar te maken.

4.5.4 Hoogte van de „tegemoetkoming"

Het bedrag van de „tegemoetkoming" is van diverse factoren afhankelijk waarvan met name te noemen valt de hoogte van het inkomen van de ondersteuner.

Daar komt bij dat de bgl-aftrek ook geldt voor de premieheffing volksverzekeringen. Omdat die heffing aan een maximum is gebonden zal vanaf een zeker punt de „reductie" voor die premies geleidelijk verminderen tot nihil. Voor werknemers zal de premiereductie minder zijn dan voor niet-werknemers; de laatsten moeten immers ook de premies **AKW/AWBZ/AAW** zelf betalen, premies die voor een werknemer door zijn werkgever betaald worden. Laatstgenoemde kan zelfs profiteren van de bgl aftrek van zijn personeel indien dit n.l. de aftrek realiseert door middel van een zogenaamde verminderingsbeschikking voor de loonbelasting.

De belasting- en premiereductie is voorts afhankelijk van het ondersteuningsbedrag (waarvan een gedeelte tot maximaal f 200,-, afhankelijk van de hoogte van het onzuiver inkomen, niet aftrekbaar is). Als een student fl 10.200,- kost en volledig door zijn ouders wordt onderhouden, zal de belastingbesparing, afhankelijk van het inkomen van de vader variëren van nihil tot fl 7.200,-. De hoogste besparing heeft de ouder met het hoogste inkomen, dit als gevolg van ons progressieve inkomstenbelastingtarief en de heffingstechniek. Soms is er daarenboven ook nog enige reductie bij de heffing van de vermogensbelasting (maximaal fl 360,- per studerend kind) en van het schoolgeld.

Zoals reeds is gezegd is bgl-aftrek alleen mogelijk indien voor een studerend kind geen aanspraak op KB bestaat. Het komt uw deputaten voor dat, gelet op de bewoordingen van de wet, een vader die geen KB ontvangt omdat de door de particuliere synoden aan de ouders verstrekte voorschotten ingevolge de KB-wet aan het kind worden toegerekend en de vader daardoor niet meer geacht wordt het kind in tenminste belangrijke mate te onderhouden, fiscaal wel bgl-aftrek kan claimen. Voor onder meer die gevallen is de aftrek wettelijk geregeld: maximaal fl 6.300,- per jaar (1980). Is het kind 27 jaar of ouder dan kan in principe het gehele

bedrag dat het kind kost afgetrokken worden. De fiscale wetten hebben op het punt van de toerekening niet een zo ver doorgevoerde bepaling als de KB-wet.

4.5.5 Principiële aanvaardbaarheid

Tegen het gebruik maken van de wettelijk mogelijke aftrekbevestigingen bestaat naar de mening van uw deputaten geen enkel bezwaar. Het achterliggende beginsel is, het is reeds opgemerkt, het rekening willen houden met de draagkracht van de contri buabelen, een beginsel dat voluit Bijbels genoemd kan en mag, worden. Past het niet dankbaar te zijn dat de overheid hier mogelijkheden geeft eif zelfs terugtreedt ten gunste van de ouders?

Onaanvaardbare voorwaarden worden niet gesteld, de overheid stelt zich ook hier neutraal op met betrekking tot de soort studie, het resultaat van de studie enz.

Tenzij blijkt dat onjuiste gegevens zijn verstrekt wordt op een eenmaal genoten bglaf trek ook niet meer teruggekomen, consequenties voor de toekomst zijn niet verbonden aan het genieten van de aftrek.

4.6 Aftrek buitengewone lasten studiekosten in engere zin

Ook deze aftrekregeling is een zuiver fiscale regeling die verder wel invloed heeft op de premieheffing volksverzekeringen. De genietter van deze aftrekregeling, die in principe op dezelfde wijze geëffectueerd wordt als de reeds behandelde bgl-aftrek, is echter meet de ouder maar de student. In de praktijk sorteert deze regeling dan ook slechts effect indien de student (of zijn vrouw als hij getrouwd is) over eigen inkomsten beschikt die meer bedragen dan de zogenaamde belastingvrije voet. Aftrekbaar zijn de directe studiekosten zoals college- en inschrijvingsgelden, examengelden, aanschaf van studieboeken en -materialen, extra kosten verbonden aan het hebben van een studeerkamer, reiskosten in verband met de studie, enz. Ook hier geldt dat een bedrag van nihil tot f 200,- niet aftrekbaar is.

Met betrekking tot het gebruik maken van deze regeling moge verwezen worden naar hetgeen in het voorgaande (punt 4.5.5) is vermeld.

4.7 Overige fiscale tegemoetkomingen

Om niet al te technisch te worden blijven enige andere fiscale regelingen welke in het verlengde van de hier behandelde liggen, buiten bespreking (verliescompensatie zowel carry-back als carry-forward, maritale verliescompensatie, rolwisseling).

Wel menen uw deputaten dat in diverse gevallen de bestaande fiscale faciliteiten niet altijd optimaal door onze studenten, hun eventuele echtgenotes en/of hun ouders benut worden. De vraag rijst of op dit terrein niet meer aan voorlichting gedaan kan worden voor met name die ouders en studenten aan wie door de kerken steun wordt verleend opdat ook hierdoor het „kerkgeld" zo verantwoord mogelijk wordt besteed.

4.8 Rijksstudietoelagen

4.8.1 Omschrijving en doel

Van geheel andere aard dan de hiervoor behandelde „tegemeetkomingen" is de Rijksstudietoelagenregeling. Deze is in de naoorlogse jaren in het leven geroepen teneinde ieder die daarvoor de capaciteiten heeft gelijke kansen te geven een Hogere Beroeps- dan wel een Wetenschappelijke Opleiding te volgen. De regeling is in de loop der jaren op diverse punten herzien maar vanaf het studiejaar 1974/1975 geldt hetgeen is opgenomen in een Algemene Maatregel van Bestuur (Staatsblad 1974, 272). Ook op deze regeling is herhaaldelijk kritiek uitgebracht de regering wil ook wel een andere kant op met de studiekostenfinanciering en heeft al diverse malen aangekondigd dat er een geheel nieuwe regeling opstapel staat. Laatstelijk gebeurde dat in september 1978 toen de Staatssecretaris van Sociale Zaken aan de Eerste Kamer mededeelde dat in de loop van 1979 een afgerond plan kon worden tegemoet gezien. Tot heden is het echter bij die mededeling gebleven.

Wel is er in een veel breder kader iets gedaan door de overheid maar wat het gevolg daarvan zal zijn is nog geheel onbekend. De Rst is een zogenaamde inkomensprijs ofwel een inkomensafhankelijk subsidie. Dit wil zeggen dat de te verstrekken subsidie mede afhankelijk is van het inkomen van de ouders en de student: hoe hoger dat inkomen hoe minder toelage. Als regel moet over een dergelijke subsidie ook belasting betaald worden (bij de Rst over het beursgedeelte) en ten gevolge van een en ander treden dan soms onbedoelde

nevenverschijnselen op. In zeer extreme gevallen komt het zelfs wel voor dat men voordeliger uit is door zo'n subsidie niet aan te vragen. Mede om die reden heeft de Minister van Financiën op herhaald aandringen van de Tweede Kamer een studie over dit soort subsidies laten verrichten waaruit in de herfst van 1979 een analyserend rapport heeft geresulteerd dat als basis kan dienen voor een coördinerende beleidsontwikkeling door het Kabinet. Op dit moment is er nog niets over te zeggen welk beleid en welke beslissingen naar aanleiding van genoemd rapport uit de bus zullen komen.

4.8.2 Financiering

De financiering van de Rst geschiedt geheel uit de algemene rijksmiddelen via een begrotingspost van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

4.8.3 Voorwaarden

Om voor Rst in aanmerking te komen moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan: de aanvrager moet

- de Nederlandse nationaliteit bezitten;
- ingeschreven zijn aan een door de overheid erkende instelling van WO of HBO;
- toegelaten zijn tot het afleggen van alle examens in de gekozen studierichting (WO);
- voldoende studieresultaten behalen;
- uitstel hebben van eerste militaire oefening, deze reeds hebben vervuld of hiervan zijn vrijgesteld;
- volgens de geldende normen geacht worden financiële studiehulp nodig te hebben; - bij de aanvang van de studie 46 jaar of jonger zijn.

4.8.4 Hoogte van de Rijksstudietoelage

Als regel is de Rst een zogenaamde gemengde toelage, dat wil zeggen dat een deelbeurs is (behoeft niet terugbetaald te worden) en dat een deel renteloos voorschot is.

Is de student bij de aanvang van de studie reeds 27 jaar of ouder dan is in ieder geval de Rst over de eerste twee jaren van de studie geheel renteloos voorschot.

Voor iedereen geldt bovendien dat een bodembedrag van de Rst (voor 1979/ 1980 de eerste fl 1.500,-) altijd renteloos voorschot is. Hetgeen meer toegekend wordt dan dit bodembedrag is voor 60% beurs en voor 40% renteloos voorschot. Voor het studiejaar 1979/1980 komt dit er op neer dat een student die de maximaal mogelijke Rst ontvangt (f 9.940,-) daarvan fl 5.064,- (51%) als beurs en fl 4.876,- (49%) als renteloos voorschot ontvangt. Naar mate de Rst lager is stijgt dit laatste percentage tot het bij f1.500,- of minder 100% is geworden.

De hoogte van het toe te kennen bedrag is afhankelijk van het inkomen en het vermogen van de student, indien hij gehuwd is mede van het inkomen en vermogen van zijn vrouw en voorts van het inkomen en vermogen van zijn ouders. Dit laatste lijdt uitzondering indien de student voor 1 april van het studiejaar waarvoor Rst wordt aangevraagd 27 jaar wordt en tevens gehuwd is of indien hij de studie begint op 27-jarige of latere leeftijd.

De hoogte van de toe te kennen Rst is voorts afhankelijk van het al dan niet thuiswonen van de student: de thuiswonende student kan maximaal ± 70% ontvangen van het bedrag dat aan een uitwonende student wordt toegekend.

Deze 70% kan echter verhoogd worden met een reiskostenvergoeding per km indien de student verder dan 8 km van de onderwijsplaats woont tot een in de regeling genoemd maximum waardoor een thuiswonende student toch ± 95 % kan ontvangen van hetgeen als absoluut maximum geldt.

4.8.5 Huwelijks- en kindertoelage

De regeling kent ook nog extra uitkeringen voor gehuwde studenten. Daarbij wordt onderscheid gemaakt naar gelang de echtgenote al dan niet studeert.

Voorwaarde voor het verkrijgen van een Ht is dat de student op 1 april van het studiejaar 23 of ouder is. De Ht is altijd geheel renteloos voorschot en bedraagt ten behoeve van een niet-studerende echtgenote in het studiejaar 1979/1980 maximaal f6.390,-.

Als er kinderen zijn kan voorts ook nog, eveneens als renteloos voorschot, een kindertoelage toegekend worden van (1979/1980) maximaal fl 1.220,- per kind.

De regeling kent voorts een groot aantal bijzondere bepalingen voor bijzondere gevallen, het zou te ver gaan die alle te verwerken in dit rapport. Alle bedragen worden jaarlijks aangepast in verband met de stijging van de kosten van levensonderhoud.

4.8.6 Hoogte studieschuld en aflossing

Tot welke bedragen een studieschuld kan oplopen blijkt uit het volgende voorbeeld waarin gemakshalve voor alle jaren de voor 1979/1980 geldende bedragen zijn gebruikt: een student doet zevenjaren over zijn studie, de laatste drie jaren daarvan is hij gehuwd en in de laatste twee jaren is er ook een kind.

Indien hij de maximaal mogelijke Rst (inclusief Ht en Kt) geniet zal hij bij de voltooiing van zijn studie een schuld hebben van $(7 \times f 4.876,-) + (3 \times f 6.390,-) + (2 \times f 1.220,-)$ is totaal fl 55.742,-. Deze schuld moet in 10 jaren worden afgelost te beginnen twee jaren na het afstuderen. In het eerste jaar moet dan tenminste 10% van de schuld worden terugbetaald, in de overige negen jaren per jaar een overeen te komen bedrag maar tenminste f 240,- per jaar.

4.8.7 Principiële aanvaardbaarheid

Aan uw deputaten is onder meer opgedragen in het bijzonder de vraag of een studietoelage van de Overheid principieel aanvaardbaar is voor studenten aan de Theologische Hogeschool die zich voorbereiden voor het ambt van dienaar des Woords, te bestuderen.

4.8.7.1 Voorafgaande vragen

Bij deze bestudering werd op enkele voorafgaande vragen gestuit:

- hoe dient geoordeeld te worden over subsidies in het algemeen?
- hoe dient geoordeeld te worden over de Rst in het algemeen?

Het stellen van deze vragen is gemakkelijker dan de beantwoording ervan. Een poging zak echter niet achterwege kunnen blijven.

4.8.7.1.1 Subsidies in het algemeen

„De ontwikkeling die zich de laatste eeuw in het optreden van de overheid heeft voorgedaan zou kunnen worden gekarakteriseerd als de overgang van de liberale rechtsstaat naar de sociale verzorgingsstaat.“, aldus H. H. Sietsma, **Subsidie, Steun of teugel**, Groningen 1978, 7.

Allerlei ontwikkelingen die hier verder onbesproken kunnen blijven omdat ze voldoende bekend geacht kunnen worden, brachten mee dat de greep van de overheid op het maatschappelijk leven steeds sterker werd. Gelijktijdig won het socialisme meer terrein. De beide wereldoorlogen en de crisis in de dertiger jaren brachten mee dat de overheid op veel gebieden in moest grijpen.

Alle factoren om tot een sociale verzorgingsstaat te komen waren derhalve aanwezig. Een uitvloeisel van zo'n staat is een groot aantal subsidieregelingen. Het daaraan verbonden gevaar is door een deel van ons Gereformeerde kerkvolk wel onderkend en nadat er al heel wat over geschreven en gesproken was is in 1970 door het Comité Centrale Diaconale Conferentie, het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond, het Gereformeerd Politiek Verbond en het Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband een driedaags congres georganiseerd over het subsidievraagstuk.

In 1972 werd nog een vervolgcongres gehouden meer toegespitst op de Algemene Bijstandswet. Hetgeen op deze congressen besproken is is te vinden in: A. J. Verbrugh, e.a., **Autarkie of subsidie**, Groningen 1972 en M. J. C. Blok en J. Douma, **Autarkie of bijstandswet**, Groningen 1973. Het reeds eerder genoemde werkje van Sietsma heeft speciaal de gesubsidieerde instellingen tot onderwerp. Het is ondoenlijk in dit rapport alle meningen weer te geven welke op genoemde congressen naar voren kwamen. Wel worden hier opgenomen de conclusies waartoe men kwam. De eerste zes daarvan bleken algemeen aanvaard te worden, vanaf conclusie zeven liepen de meningen uiteen. De conclusies zijn te vinden in het boekje van Verbrugh op blz. 194 v. en in het boekje van Blok op blz. 11 v.v. Ze luiden:

- „1. De overheid, wier roeping het is in dienst van de Koning der koningen recht en gerechtigheid te doen en de ongebondenheid der mensen te bedwingen, kan zowel door bestuurlijke voorschriften als door subsidies of belastingmaatregelen voorzieningen treffen wanneer het vrije ruilverkeer niet naar behoren verloopt en wanneer de waarde van de geldeenheden voor het economisch leven in sterke mate verandert.

2. Indien particuliere activiteiten mede ten voordele komen van derden is dit op zichzelf geen grond voor het toekennen van subsidies. Subsiëring van activiteiten in de sociaal-culturele sector dient beperkt te blijven tot zaken welke op de roeping der samenleving gericht zijn.
3. Een gezonde sociaal-economische politiek behoort er op gericht te zijn de eigen verantwoordelijkheid der burgers te stimuleren. In dit verband verdient het aanbeveling de omvang en de opzet van het stelsel van sociale verzekeringen opnieuw aan dit uitgangspunt te toetsen, ook al omdat het huidige stelsel een onrechtvaardige herverdeling van het inkomen betekent. De voorzieningen, die betrekking hebben op de gewone risico's, die ook de laagst-betaalden moeten kunnen opvangen dienen in de sociale wetgeving te vervallen.
4. Het feit, dat de gehele samenleving door allerlei vormen van subsidie gestructureerd is, zodat wij - soms onwetend- velerlei subsidies ontvangen, ontslaat ons niet van de roeping de subsidies die de overheid aanbiedt op aanvaardbaarheid te toetsen.
5. Hierbij dient in aanmerking genomen te worden dat velerlei subsidie uitvloeisel is van een onschriftuurlijke gemeenschapsidee, waarbij de overheid optreedt als alverzorgster. Het blijft roeping deze overschrijding van de overheidsbevoegdheid tegen te gaan. Aan gewetensbezwaren tegen volksverzekeringen dient de overheid op meer reële wijze tegemoet te komen dan in de huidige wetgeving plaats vindt.
6. De aanwezigheid van een algemene sociale voorziening verandert niets aan de roeping, die in de Heilige Schrift tot ons komt om binnen de eigen kerkelijke gemeenschap in een samengaan van een geestelijk en financieel dienen allen te helpen, die zich op een of andere wijze niet kunnen redden.

7A.

Bij de beantwoording van de vraag of wij subsidies zullen vragen voor b.v. de Theologische Hogeschool te Kampen of andere specifiek kerkelijke arbeid dient voor alles rekening gehouden te worden met de eis der Schriften, dat de kerk van Christus als gemeenschap der heiligen ook financieel onafhankelijk van de Overheid dient te blijven in de belijdenis van de haar door Christus geschonken zelfstandigheid.

8A.

Derhalve zal de Schriftuurlijke gedragslijn blijven, dat wij als kerk en kerkleden alle uitgaven t.b.v. het specifiek ambtelijke werk der kerk (zoals armenverzorging, kerkbouw) zonder overheidssteun financieren. Tevens dienen wij met alle wettige middelen tegen te gaan dat de overheid instellingen op andere geestelijke grondslag subsidieert en daardoor burgers discrimineert.

9A.

Zolang het schriftuurlijk verantwoord is, zullen wij als *kerkleden* van de sociale *verzekeringen* gebruik kunnen maken.

7B.

Bij de beantwoording van de vraag of wij subsidies zullen vragen voor b.v. de Theologische Hogeschool te Kampen of andere specifiek kerkelijke arbeid dient voor alles rekening gehouden te worden met de eis der Schriften, dat de kerk van Christus als gemeenschap der heiligen ook bij evt. aanvaarding van een financiële bijdrage van Overheidzijde onafhankelijk van de Overheid dient te blijven in de belijdenis van de haar door Christus geschonken zelfstandigheid.

8B.

Ook in de huidige situatie zal de schriftuurlijke gedragslijn blijven, dat wij als Kerk en kerkleden dit kerkewerk zelf financieren. Wanneer wij door overheidsbijdragen in de gelegenheid zouden worden gesteld deze arbeid uit te breiden, behoeft het aanvaarden van deze bijdragen niet bij voorbaat uitgesloten te worden.

9B.

Bij de huidige stand van sociale wetgeving kunnen de kerkleden van de sociale verzekeringen gebruik maken. Evenmin bestaat bezaar tegen subsidiëring van activiteiten als gezinszorg en andere vormen van maatschappelijk werk. Inschakeling van de A.B.W. is onvermijdelijk in die sectoren waarin het onmogelijk is de financiële lasten zelf te dragen,

zoals b.v. bejaardenzorg en langdurige verpleging.

10A.

10B.

Bij de overwegingen van deze inschakeling behoort een gezonde beoefening van de gemeenschap der heiligen erop gericht te zijn de eigen verantwoordelijkheid van die gemeenschap te bevorderen." ,

Uit het vorenstaande blijkt wel dat er in onze kerken geen communis opinio bestaat met betrekking tot het al dan niet aanvaarden van alle soorten subsidies. Zonder daarnaar een onderzoek te hebben ingesteld menen uw deputaten echter wel te kunnen stellen dat ook door onze kerkleden subsidies voor b.v. woningbouw, bedrijfsbeëindigingen, prijzen e.d. alsmede die voor instellingen als scholen, maatschappelijk werk ent. zonder meer geaccepteerd worden.

Verscheidend wordt nog wel gedacht over de A.B.W. en over subsidies ten behoeve van het directe kerkelijk leven zoals b.v. premie ten behoeve van kerkbouw. Slechts weinig scribenten pleiten voor het aanvaarden van subsidie ten behoeve van de Theologische Hogeschool te Kampen.

Uw deputaten zijn van mening dat, mede gelet op hetgeen door velen onder ons reeds is gezegd en geschreven over subsidies, op grond van Gods Woord niet gezegd kan worden dat het aanvaarden van overheidssteun altijd zonder meer tegen dat Woord ingaat. Onderscheiden zal moeten worden waarvoor de subsidie gegeven wordt, welke de achterliggende gedachte is en in hoeverre door het aanvaarden van subsidie een stuk geestelijke vrijheid moet worden ingeleverd.

4.8.7.1.2 Rijksstudietoelagen in het algemeen

Vervolgens komt de vraag aan de orde hoe geoordeeld dient te worden over de Rst in het algemeen.

Zoals (reeds is opgemerkt is de Rst in het leven geroepen om ieder die de capaciteiten daarvoor heeft in de gelegenheid te stellen te studeren. Het doel van de regeling kan naar de mening van uw deputaten niet verwerpelijk worden genoemd. In de cultuuropdracht ligt ook besloten dat de gaven van het hoofd die de Schepper aan de mens heeft gegeven niet onverantwoord ongebruikt mogen blijven. Of dit ook wil zeggen dat dus iedereen in z'n jeugd **moet** studeren is een vraag die hier niet relevant is. Wel is het zo dat in de huidige tijd veel inzicht gevraagd wordt in vaak zeer complexe maatschappelijke en andere verschijnselen. Voor ons als gelovigen komt daar bij dat wij dat inzicht ondergeschikt hebben te maken aan Gods geopenbaarde wil hetgeen meebrengt het toetsen aan Zijn Woord en aan de Belijdenis van de kerk.

Wil de kerk des Heren vandaag geen dor instituut zijn dan zullen haar leden ook mee moeten denken en praten over allerlei zaken die in de „wereld" aan de orde zijn.

De kerk heeft er daarom ook belang bij dat er onder haar leden zijn die gestudeerd hebben in diverse wetenschappelijke disciplines.

Studeren is echter kostbaar en veel kerkleden zijn financieel niet in staat mede door de onder ons gelukkig nog voorkomende grote en grotere gezinnen en mede door de bedragen die van ons gevraagd worden om het kerkelijk leven te kunnen financieren, hun kinderen te laten studeren.

De vraag rijst dan in hoeverre hier een taak voor de „Dienst der Barmhartigheid" ligt. Is diaconale hulp in deze gevallen leniging van nood en vervulling van behoefte? Uw deputaten kunnen zich voorstellen dat onder ons die vraag verscheidend zal beantwoord worden. Bij ontkennende beantwoording zullen velen ofwel van studie af moeten zien of wel bij de overheid aan moeten kloppen om een Rst. Bij bevestigende beantwoording zal er een zware financiële last op de kerken komen te liggen en bovendien een zeer zware verantwoordelijkheid op de schouders van de broeders diakenen. Wat dit laatste betreft: deze ambtsdragers, die de hun toevertrouwde geldmiddelen verantwoord hebben te besteden, zullen dan uiteindelijk beslissen of een (veelal jeugdig) kerklid in de gelegenheid gesteld kan worden om te studeren. Maar dat niet alleen, zij zullen het ook eens moeten zijn met de studierichting van de jonge broeder of zuster. Veel kan dan zelfs afhangen van de samenstelling van de „diaconie" (of de kerkeraad) op het moment dat over een steunverzoek beslist moet worden.

De praktijk wijst uit dat de Rst echter door nagenoeg al onze broeders en zusters die er mee te maken krijgen dankbaar aanvaard wordt en dank zij die Rst tellen onze kerken onder haar leden

zeer veel afgestudeerden van het HBO (waaronder ook de onderwijzers en onderwijzeressen begrepen zijn) en het WO.

Het komt uw deputaten ook niet gemakkelijk voor om op grond van Gods Woord te stellen dat deze vorm van subsidie voor ons niet aanvaardbaar zou zijn.

4.8.7.2 Kritische aantekeningen bij de Rijksstudietoelagen

Dit neemt niet weg dat er wel kritische aantekeningen zijn te plaatsen bij de regeling. De voorwaarden als zodanig zullen geen problemen opleveren. Een socialistisch en liberaal element is echter te vinden in de bepaling dat de Rst toegekend wordt aan de student en niet aan de ouders. Deze laatsten toch zijn in de eerste plaats verantwoordelijk voor de opvoeding en het onderhoud van hun kinderen. Komt de overheid of wie dan ook hen in de onderhoudskosten tegemoet dan is het onjuist dat dat gebeurt door de studenten geheel of gedeeltelijk financieel onafhankelijk te maken van hun ouders. Slechts wanneer de student reeds enige jaren financieel onafhankelijk is geweest (heeft b.v. eerst al een aantal jaren gewerkt en is daarna gaan studeren) zou tegen die toekenning geen bezwaar behoeven te worden gemaakt. In dit verband zij hier vermeld dat de particulier-synodale deputaten ad art. 19 K.O. de steun in principe ook steeds toekennen aan de ouders. Dit is ook expliciet opgenomen in artikel 2 van het aan u voorgelegde ontwerp „Regeling studiekosten financiering” (Hoofdstuk 3 van dit rapport). In een verzoek dat deze deputaten in 1979 over een hier verder niet ter zake doende materie richtten tot de Minister van Financiën schreven zij:

„Zeer bewust is gesteld dat de voorschotten aan de ouders worden verstrekt.

Naar de overtuiging van deputaten zijn zij degenen die verantwoordelijk zijn voor de opvoeding en het onderhoud van hun kinderen en zou het onjuist zijn als de kerken (een deel van) die onderhoudsverplichting zouden afnemen van de ouders. Juist is dan naar onze mening de ouders in staat te stellen aan die verplichting te kunnen voldoen”.

Deze zelfde argumentatie werd in 1978 (naast nog een andere) ook aangevoerd door de toenmalige generale deputaten ad art. 19 K.O. bij de generale synode van Groningen-Zuid in hun verzoek aan die synode een wijziging aan te brengen in de voorgestelde nieuwe tekst van art. 19 K. O. en welk verzoek door de synode ook werd ingewilligd.

Een ander bezwaar is dat de Rst niet alleen een tegemoetkoming is in de extra kosten die het studeren met zich mee brengt maar dat de overheid tevens de normale dagelijkse kosten van het levensonderhoud voor haar rekening neemt.

Als wij als Gereformeerden nogal wat bezwaren hebben tegen de A.B.W.toekenningen aan onze bejaarde broeders of zusters die in een bejaardenoord verblijven en voor wie die A.B.W.-uitkeringen voor het allergrootste deel de extra kosten betreffen die verbonden zijn aan dat verblijf en als wij dan menen dat hier een taak ligt voor de gemeenschap der heiligen (diaconie), dan is het welhaast onbegrijpelijk dat tegen het overnemen door de overheid van (een deel van) de kosten van levensonderhoud van onze studerenden nagenoeg nimmer bezwaar wordt gemaakt.

4.8.7.3 Conclusie

Er van uitgaande dat genoemde bezwaren toch niet zo zwaar wegen en dat niet gezegd moet worden dat de Rst op principiële gronden onaanvaardbaar is voor onze studerende broeders en zusters in het algemeen, dan kan naar de mening van uw deputaten ook niet gezegd worden dat het aanvaarden van die Rst door onze Kamper studenten principieel niet verantwoord is. Zou dat wel zo zijn dan betekent dat dat Gods Woord voor studenten in de theologie die zich voorbereiden om te zijner tijd dienaar des Woord te worden „strengere” regels bevat dan voor anderen. En dat is volgens uw deputaten niet zo.

„Kampen” is weliswaar „de school der kerken” maar voor de studenten is zij in de eerste plaats een inrichting van wetenschappelijk onderwijs waar theologie gestudeerd kan worden. Het doel van de school is vanzelfsprekend dat de afgestudeerden predikant zullen worden in de Gereformeerde Kerken, maar kerkelijke examens neemt de school niet af, zij reikt een doctoraalbul uit waarmee de afgestudeerde zich, zo hij wil, kan presenteren bij een kerkelijke vergadering die dan de garantie heeft dat betrokkene het vereiste wetenschappelijk peil heeft.

De studenten hebben ook geen enkele bijzondere ambtelijke status binnen onze kerken. En waarom zou hen dan niet zijn toegestaan hetgeen zonder meer geaccepteerd wordt voor

studenten in het algemeen en zelfs voor Kamper studenten die niet voornemens zijn predikant te worden of dat soms zelfs niet kunnen worden (dames-studenten)?

4.8.8 **Bezwaren tegen Rijksstudietoelagen voor onze theologie-studenten**

Met het vorenstaande willen deputaten echter geen pleit voeren voor het maar accepteren van de Rst door onze studenten. Hiervoor zijn reeds enkele algemeen geldende bezwaren genoemd.

4.8.8.1 **Artikel 19 van de Kerkorde**

In art. 19 K.O. zijn de kerken overeengekomen dat zij er naar zullen streven dat er studenten in de theologie zijn en dat ze, als dat nodig is, financiële steun zullen verlenen. Betekent dit laatste nu dat de kerken de beurs pas openen als **alle** andere mogelijkheden afwezig zijn? Om die vraag te beantwoorden is het goed de historische achtergrond van art. 19 K.O. eens te bezien.

Het nu volgende citaat is te vinden in H. Bouwman, Gereformeerd Kerkrecht deel I, blz. 505 v.v. „Wijl de kerken behoefte hebben aan dienaren des Woords, is het voor haar een levensbelang, dat er geregeld een voldoende aantal studenten is, die opgeleid worden voor de heilige bediening. De kerk der Reformatie heeft dat van den beginne zeer goed verstaan. Marnix van St. Aldegonde vestigde in de dagen, toen de hoop leefde, dat de Nederlandsche kerken weldra tot de vrijheid zouden komen, in een brief van 21 maart 1570 aan de vluchtelingenkerken er de aandacht op, dat er wat gedaan moest worden „opdat door goeden voorraad getrouwer dienaeren de honger en de dierte des goddelicken Woordes, welck is de grouwelickste plage, die God den menschen toesynden mach, geweert werden mach“. Daartoe stelde hij voor, dat de kerken bij hare leden er op zouden aandringen, dat deze hunne kinderen zouden geven voor de kerk, en dat de kerken gelden zouden verzamelen en in „eene algemeyne borsse“ zouden bijeenbrengen om jonge mannen, met schoone gaven begiftigd, daaruit te steunen. De synode van Emden stemde in hoofdzaak met deze gedachte in, en het is mede aan dit initiatief van Marnix te danken, dat de latere synoden maatregelen namen om hulpbehoevende studenten te steunen.

Voor de oprichting der Leidsche Hoogeschool studeerden de studenten van NederlariUschen huize in Wittenberg, Genève, Heidelberg, Zürich, Bazel, terwijl ook hier en daar jongelieden bij predikanten eene opleiding ontvingen. Toen evenwel de kerken tot vrijheid waren gekomen en de universiteit van Leiden was opgericht (1575) leefden de kerken in de hoop, dat door het theologisch onderwijs aan deze school in de behoefte der kerken zou worden voorzien. Maar ze werden zeer teleurgesteld. Het predikambt stond niet in hooge achting. Vele ouders en voogden hielden de jongelieden, die de neiging tot studie der godgeleerdheid hadden, daarvan terug, omdat de predikanten veelal een kommervol bestaan hadden. Er waren wel onder de geringere klassen, die zich gaarne wilden geven aan de kerk, doch het ontbrak hen aan middelen, om op eigen kosten te studeren. Gevolg hiervan was dat kerkeraden, die geen wetenschappelijk gevormd predikant konden bekomen, gewezen priesters en monniken, onderwijzers, wier scholen verlopen waren en zelfs ambachtslieden tot dienst in de kerk toelieten.

Het werd nodig dat de kerken hiertegen maatregelen namen. Zij besloten op de synode van Dordrecht (1578), dat de kerken alle vlijt zouden aanwenden, dat sommige studenten van goeder hope door de overheid of andere particuliere personen aan de hooge scholen zouden onderhouden worden, terwijl de synode van Middelburg (1581, art. 14) en van 's-Gravenhage (1586, art. 17) bepaalden, dat de kerken zouden zorgen dat studenten, die niet in staat waren de studiekosten te betalen, ex bonis publicis zouden worden onderhouden. De overheid had ten tijde van de Reformatie de geestelijke goederen in beheer genomen en nu achtten de kerken het billijk, dat de inkomsten van die publieke goederen ten behoeve van de kerk gebruikt werden en de oude predikanten en de arme studenten hiervan werden onderhouden. In plaats dat de kerken zelve zorgden voor de opleiding van hulpbehoevende studenten wentelden zij deze zorg op de overheid. De studiekosten werden door de stedelijke of provinciale overheid gedragen, terwijl voorts ook vele particulieren een student voor hun rekening namen. In sommige academie-steden had men een studentenhuys, waar deze studenten verzorging en soms ook leiding bij hunne studie genoten.

De Staten van Holland hadden bovendien nog deze gunstige bepaling gemaakt, dat zij aan sommige predikantsplaatsen academiegelden verbonden hadden.

Bij Koninklijk Besluit van 26 Dec. 1814 werd dit voorrecht gehandhaafd voor die predikanten, ook indien zij in eene andere provincie woonden, welke gunstige bepaling gevolgd werd door

een Koninklijk Besluit van 1 Aug. 1816, waarbij niet alleen de in Holland en Zeeland genotene gelden behouden bleven maar kinderschool- en academiëgelden daarenboven werden toegelegd aan alle Hervormde predikanten in Nederland, evenals aan Lutherse en Remonstrantsche predikanten. De predikanten van de Gereformeerde Kerken deelen voor hun kinderen in deze voorrechten niet.

De vrijgemaakte Gereformeerde kerken uit de actie der Afscheiding en de Doleantie hebben van den beginne aan de onderhouding van eigen kerkelijk leven en dus ook van de hulpbehoevende studenten zelf moeten bekostigen. Behalve door den steun van particuliere personen hebben de kerken der Afscheiding door de oprichting van provinciale kassen, getracht, aan den eisch van Art. 19 der D.K. te voldoen. Veelal bleef men nog spreken van de kas ex bonis publicis, hoewel de inkomsten van deze kas werden bijeengebracht door collecten. De Ned. Gereformeerden, die ook voor de hulpbehoevende studenten zorgden, sloten bij de ineensmelting der kerken in 1892 zich bij deze regeling aan. Evenwel werd daarbij de redactie van Art. 19 in overeenstemming met de werkelijkheid gebracht en aldus gelezen:

„De gemeenten zullen arbeiden, dat er studenten in de theologie zijn, die door haar onderhouden worden“. De synode van Utrecht in 1905 heeft bij de revisie der Kerkenordering in Art. 19 ingevoegd de woorden: „voor zooveel noodig“.

Joh. Jansen, Korte Verklaring van de Kerkenordering, blz. 79 v.v. schrijft zakelijk hetzelfde. De redactionele wijziging van art. 19 K.O. in verband met het vervallen van de overheidssteun motiveerde de synode, aldus Jansen, niet alleen door te wijzen op het geen steun meer ontvangen uit de kas ex bonis publicis, maar ook door te wijzen op de veranderde verhouding van de kerken tot de overheid.

Zonder in te gaan op al hetgeen door Bouwman hier vermeld wordt moge toch speciaal uw aandacht gevestigd worden op de volgende punten:

- aanvankelijk werd geen overheidssteun gevraagd;
- later werd die steun wel gevraagd **naast particuliere** steun, maar uit de opbrengsten van de goederen die de overheid van de kerken had afgenomen;
- na Afscheiding en Doleantie zorgden de kerken weer geheel zelf voor de ondersteuning van de hulpbehoevende studenten met als motivering onder meer de veranderde verhouding van de kerken tot de overheid;
- de kerken der Reformatie hebben de steunverlening aan hulpbehoevende studenten altijd gezien als een kerkelijke aangelegenheid. In de periode dat overheidssteun voor de kas ex bonis publicis aanvaard werd, bemoeiden de kerken zich daarmee zelf en zeiden ze niet tegen de studenten dat zij (de studenten) dat maar met de overheid moesten regelen.

Het gaat dan ook te ver te concluderen, zoals wel gedaan wordt, dat de kerken der Reformatie zonder meer overheidssteun accepteerden ten behoeve van de studenten. Uw deputaten menen dat het onjuist is te stellen dat, omdat art. 19 in de Kerkorde staat overheidssteun uit den boze is. Zij menen wel dat, nu de kerken zich garant gesteld hebben voor de financiering van de studiekosten en een en ander vanaf de Reformatie in de Gereformeerde kerken toch kennelijk als een kerkelijke zaak is beschouwd, uiterste terughoudendheid betracht dient te worden door ouders en studenten met het zich wenden tot de overheid.

De kerken achten het nodig (en terecht) dat ze een opleidingsmogelijkheid ten behoeve van haar a.s. predikanten in eigen hand houden, ook wat betreft de financiering daarvan (art. 18 K.O.) en ze stellen er een eer in dat te kunnen doen. Welnu, diezelfde kerken stellen er ook een eer in dat, voor zover dat nodig is, ze het de studenten ook mogelijk maken te kunnen leven tijdens de studie en dat ze hen daarvoor niet na- ..z overheid verwijzen. Op een mogelijk kwalijk gevolg van een aanvaarding van de overheidssteun wordt in het vervolg nog teruggekomen.

4.8.9 Ontwikkeling in de praktijk

Uw deputaten betreuren het dat, nadat vanaf 1973 de mogelijkheid voor onze Kamper studenten geopend is Rst te verkrijgen, steeds meer studenten (en ouders) zich, wat de geldelijke zijde van de studie betreft, van de kerken afwenden en zich naar de overheid begeven om daar steun te ontvangen. Dit is te meer te betreuren als gelet wordt op de daarvoor aangevoerde argumentatie. Zonder te streven naar volledigheid worden hier enige argumenten genoemd:

- de kerkelijke steun is te karig, de Rst is veel royaler. Deputaten geven toe dat in het verleden inderdaad de kerkelijke steun niet altijd voldoende was, de oorzaken daarvan

blijven hier verder onbesproken. De laatste jaren echter is de kerkelijke steun mede door de tot stand gekomen samenwerking tussen de diverse particuliersynodale deputaatschappen beslist niet te karig tenzij men van mening is dat de student door middel van de steun ook in staat gesteld moet worden om zich allerlei luxe aanschaffingen te kunnen permitteren zoals een auto enz.;

- de kerkelijke steun is (buitengewone omstandigheden daargelaten) niet afgestemd op gezinskosten indien de student huwt. Daarmee wordt geen rekening gehouden, de Rst doet dat wel en daarom gaat men naar de overheid;
- de gegevens die deputaten vragen over de financiële toestand van ouders en studenten acht men niet veilig bij deputaten en daarom wendt men zich van de kerken af tot de overheid die men dus kennelijk in dit opzicht meer vertrouwt en die zelfs veel meer wil weten dan deputaten vragen;
- de toegekende steun acht men niet voldoende; zonder enig contact op te nemen met deputaten (ook zij kunnen zich vergissen en een foute berekening maken, ook komt het voor dat de aanvrager foutieve gegevens verstrekt hetgeen later ontdekt wordt) stapt men naar de overheid en als daar alles geregeld is ontvangen deputaten een briefje dat ze bedankt worden maar dat verdere steun niet meer nodig is.

Uw deputaten zijn van oordeel dat de mentaliteit die uit deze en andere argumenten spreekt nu niet bepaald de mentaliteit is die van a. s. dienaren des Woords verwacht mag worden. Dit klemt te meer als gelet wordt op de omstandigheid dat het tot dusver geen problemen oplevert de benodigde gelden uit de kerken bijeen te krijgen.

4.8.10 Schuldplichtigheid van de predikant

Een argument dat ook pleit tegen het aanvaarden van Rst door onze Kamperstudenten is het volgende: zoals bij de technische uiteenzetting van de Rst-regelingsbleek moet een deel van de verstrekte gelden terugbetaald worden. De met behulp van een Rst gestudeerd hebbende predikant zal daardoor de eerste twaalf jaren van zijn ambtsbediening met een meer of minder grote schuld aan de overheid in de pastorie zitten. Hij is als het ware met een zilveren koord aan de overheid gebonden. Het komt uw deputaten in hoge mate ongewenst voor dat die gebondenheid er is, zij menen dat een predikant geheel vrij moet staan tegenover de overheid (behoudens de relatie overheid - burger die voor iedereen geldt) en zeer zeker tegenover een overheid die zich, zoals in ons land helaas het geval is, steeds verder van God en Zijn Woord afwendt.

4.8.11 Te verwachten financiële problemen

Een praktische vraag is vervolgens hoe het straks zal gaan met de financiering van de aflossingen van de renteloze voorschotten. Kan de predikant dat betalen uit zijn honorarium? De kerkelijke steunverlening is thans zo gestructureerd dat de gehele steun weliswaar als renteloos voorschot wordt verstrekt maar dat die voorschotten in een aantal termijnen worden kwijtgescholden zodra degene te wiens behoefte de gelden zijn verstrekt als predikant in de pastorie is gearriveerd. Uw deputaten vrezen echter dat metertijd zal blijken dat diverse predikanten niet in staat zijn uit hun honorarium de verplichte aflossingen Rst te financieren. Weliswaar zijn de predikantshonoraria voor zover bekend wel redelijk maar in veel gevallen zullen ze toch niet berekend zijn op extra uitgaven als hier bedoeld. Tot welke bedragen die extra uitgaven kunnen oplopen is hiervoor reeds uiteengezet toen een bedrag van bijna f 56.000,- werd berekend (zie 4.8.6). De aflossingsregeling van de Rst voorschotten is gebaseerd op de salarissen die normaliter door afgestudeerde HBO en WO studenten worden verdiend. Enige indicatie daarvan kan dus nuttig zijn. Een van de grootste overheidsdiensten in ons land betaalt aan een pas afgestudeerde academicus het eerste jaar een salaris van ± f 44.000,- per jaar (salarispeil 1 januari 1980). Dit bedrag is inclusief vakantiegeld, tegemoetkoming premie ziektekosten verzekering en AOW/AWW-premie, de pensioenpremie die de man moet betalen is er al afgetrokken. Via jaarlijkse periodieke salarisverhogingen en normale bevorderingen is dat salaris na 12 jaar (het laatste jaar van aflossing) gestegen tot ± f 64.000,- (eveneens salarispeil per 1 januari 1980). Gelet op het grote verloop onder deze mensen en de daarvoor door hen aangevoerde redenen is gebleken dat voor hen in het vrije bedrijf nog aanzienlijk hogere salarissen gelden.

Wat onze predikanten aangaat kan rustig gesteld worden dat verreweg de meesten daarvan niet aan deze bedragen toekomen. Daarbij dient bovendien nog in rekening gebracht te worden dat

zij enkele premies (**AWBZ, AAW en AKW**) die voor een loontrekkende door hun werkgever betaald moeten worden, zelf moeten betalen; het gaat daarbij over bedragen tot maximaal f 4.364,- per jaar (1980). De hiervoor genoemde f64.000,- wordt dus in feite ± f68.400,-.

Te verwachten is dan ook dat er mettertijd betalingsmoeilijkheden voor een deel van onze predikanten zullen komen en dat verschillenden van hen zich tot hun kerkeraden zullen wenden met het verzoek de aflossing van hun schuld geheel of gedeeltelijk te willen overnemen omdat ze anders niet meer „zonder zorg van het Evangelie kunnen leven". In verband met hetgeen in art. 11 van de K.O. is overeengekomen zullen die kerkeraden in veel gevallen niet anders kunnen besluiten dan aan het verzoek gevolg te geven. Ze zijn dan echter niet klaar met het financieren van de aflossingen want de aldus betaalde bedragen zijn voor de predikanten weer inkomsten waarover ze inkomstenbelasting en premieheffing volksverzekeringen moeten betalen. De hoogte daarvan is afhankelijk van het inkomen van de predikanten maar dooreengenomen kan gesteld worden dat dit tenminste ± 50% zal belopen van de aflossingsbedragen. Wil men de predikanten toch hun normale (en nodige) netto inkomen laten behouden dan zal men ook die belasting en heffing dienen te vergoeden. Ook die vergoeding behoort weer tot hun inkomen zodat het er per saldo op neer zal komen dat men de predikanten die zulks aangaat tenminste het dubbele bedrag van de af te lossen voorschotten zal moeten betalen.

Als regel dienen onze predikanten aanvankelijk kleine en kleinere gemeenten die vaak net een predikant kunnen onderhouden of vaak al steun van het kerkverband nodig hebben. In de hiervoor geschetste situatie kan verwacht worden dat het aantal hulpbehoevende kerken toe zal nemen en dat via de kassen art. 11 K.O. de kerken toch de studiekosten van de studenten gaan betalen, ja zelfs nog meer dan de gehele Rst die de predikant destijds als student genoten heeft. In het reeds eerder genoemd voorbeeld genoot de predikant als student totaal ± f 90.000,- Rst waarvan ± f 56.000,- terug te betalen is. Inclusief aan hem te vergoeden belasting en premieheffing daarover zou dat de kerken indien ze die terugbetaling overnemen ± f 112.000,- gaan kosten.

Uw deputaten menen dat op deze wijze door de studenten toekomstige lasten op de kerken gelegd worden die absoluut onverantwoord zijn. Dit klemt te meer als bedacht wordt dat:

- een deel van die lasten veroorzaakt wordt door het studentenhuwelijk dat tot heden steeds door de kerken als reden voor verhoging van de studietoelagen is afgewezen. Via de achterdeur van de Rst en art. 11 K. O. dwingen de studenten nu als het ware de kerken dat huwelijk toch te financieren;
- bij financiering door middel van de kerkelijke steun er later geen financiële problemen kunnen ontstaan omdat, het is reeds gezegd, de daardoor ontstane schuld geheel wordt kwijtgescholden (slechts bij het afbreken van de studie, het zich niet beroepbaar stellen enz. dient als regel terugbetaald te worden, art. 20 Hoofdstuk 3 van dit rapport).

4.8.12 Overige bezwaren

Als bezwaar tegen het aanvaarden van de Rst voor met name onze theologische studenten zou ook nog genoemd kunnen worden de daardoor gestimuleerd wordende mindere bereidheid tot het brengen van offers zowel door de ouders als door de kerkelijke gemeenschap alsmede het steeds meer aanleunen tegen de overheid ook voor wat betreft de financiering van dit deel van de opleiding tot de dienst des Woords.

Bij zich wijzigende omstandigheden (ook onder de huidige overheid indien deze de studiekostenfinanciering dusdanig wijzigt dat ze ofwel absoluut onaanvaardbaar wordt ofwel niet meer voor onze studenten geldt) zal het moeilijk zijn het geheel weer in het oude spoor te krijgen.

4.9 Concluderende samenvatting

Concluderend vatten uw deputaten het vorenstaande als volgt samen:

- overheidssteun ten behoeve van onze studenten en meer in het bijzonder van onze theologische studenten is op principiële gronden in de huidige maatschappelijke structuur moeilijk in haar algemeenheid af te wijzen;
- noch tegen aanvaarding van Kinderbijslag noch tegen aanvaarding van de fiscale tegemoetkomingen kunnen doorslaggevende bezwaren aangevoerd worden;
- aanvaarding van Rijksstudietoelagen wordt in het algemeen ook niet in strijd met Gods Woord gezien;

- gelet echter op de consequenties die de aanvaarding van laatstgenoemde vorm van steun in de toekomst zal hebben voor zowel de predikanten als de kerken, waarvan met name genoemd worden de langdurige schuldplichtigheid van de predikanten aan de overheid en de hoge financiële lasten die op de kerken komen te liggen, alsmede gelet op de bereidheid van de kerken de studiekosten ten behoeve van haar a.s. predikanten nu te financieren, wordt aanvaarding van de Rijksstudietoelagen door onze theologische studenten die zich voorbereiden op het ambt van dienaar des Woords met zeer veel klem afgeraden.

Zowel de plaatselijke kerken waaruit de studenten afkomstig zijn als die waarvan zij lid zijn alsmede de Academische Senaat van de Theologische Hogeschool te Kampen dienen in dezen diligent te zijn.

De kerken zullen hun deputaten ad art. 19 K.O. ook niet toe mogen staan dat zij studenten naar de overheid verwijzen teneinde daar steun te vragen.

Hoofdstuk 5

Conclusies

Concluderend stellen deputaten u voor op grond van de hierna vermelde constatering en overwegingen als volgt te besluiten en uit te spreken:

De generale synode van Arnhem 1981 **heeft kennis genomen van** het rapport van het generaal deputaatschap ad art. 19 K.O. benoemd door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 (Acta art. 304);

1. **zij constateerde:**

dat aan de deputaten was opgedragen met zorg een instructie op te stellen, waarbij gebruik gemaakt kan worden van de aan de generale synode van Groningen-Zuid voorgelegde concept-instructie en waarbij ook overwogen kan worden of en hoe de arbeid van de particulier-synodale deputaatschappen ad artikel 19 K.O. volledig in die van het generaal synodaal deputaatschap kan en mag worden geïncorporeerd;

zij constateerde voorts

dat deputaten ten aanzien van de vraag of de arbeid van de particulier-synodale deputaatschappen volledig in die van het generaal synodaal deputaatschap kan en mag worden geïncorporeerd het gevoelen hebben gevraagd van de onderscheiden provinciale deputaatschappen en hebben moeten concluderen dat in het algemeen afwijzend werd gereageerd; zij hebben tevens moeten vaststellen dat geen van de particuliere synoden zich voor een dergelijk generaal deputaatschap heeft uitgesproken;

zij overwoog

dat reeds om deze reden niet moet worden overgegaan tot de instelling van een dergelijk deputaatschap;

zij besluit

niet over te gaan tot volledige incorporatie van de particulier synodale deputaatschappen in een generaal deputaatschap.

2. **zij constateerde vervolgens**

dat deputaten het liefst een generaal deputaatschap ad art. 19 K. O. zouden ontraden, mmaar om praktische redenen van mening zijn dat een zodanig deputaatschap niet kan worden gemist;

zij overwoog

dat een goede structurering van de steunverlening voor de studenten vereist is;

zij oordeelde

dat deze goede structurering kan worden bereikt door de vaststelling van een instructie voor generale deputaten en van een regeling voor financiering van de studiekosten;

zij besluit

- a. een instructie voor te benoemen generale deputaten vast te stellen;
- b. een regeling te treffen voor de financiering van de studiekosten.

3. **zij heeft kennis genomen van**

het door deputaten bij haar ingediende ontwerp voor:

- a. een instructie voor een generaal deputaatschap ad art. 19 K.O.
- b. een regeling voor financiering van de studiekosten als bedoeld in art. 9 van het ontwerp voor de instructie;

zij constateerde

dat deputaten hiermee hebben voldaan aan de hun gegeven opdracht;

zij besluit

overeenkomstig de ingediende ontwerpen vast te stellen de „Instructie voor generale deputaten ad art. 19 K.O." en de „Regeling studiekostenfinanciering ten behoeve van studenten aan de Theologische Hogeschool van de Gereformeerde Kerken in Nederland te Kampen (Broederweg)", maar omdat de steunverlening aan hulpbehoevende studenten voor het studiejaar 1981/1982 reeds in een gevorderd stadium is gekomen aan deputaten op te dragen overeenkomstig deze „Instructie" en „Regeling" te handelen met ingang van het studiejaar 1982/1983.

4. **zij constateerde**

dat aan deputaten tevens was opgedragen overeenkomstig de opdracht van de generale synode van Kampen 1975 (Acta art. 140, besluit 4b) de bestudering van de kwestie financiering studiekosten door de Overheid, en dan bijzonder de vraag, of een studietoelage van de Overheid principiëel aanvaardbaar is voor studenten aan de Theologische Hogeschool die zich voorbereiden voor het ambt van dienaar des Woords, af te ronden;

zij overwoog

- a. dat het aanvaarden van Rijksstudietoelagen in het algemeen in de huidige maatschappelijke structuren niet absoluut onaanvaardbaar kan worden genoemd;
- b. dat de kerken van ouds haar eigen verantwoordelijkheid hebben verstaan voor het financiële onderhoud van studenten die zich voorbereiden op het ambt van dienaar van het Woord;
- c. dat indien al een beroep werd gedaan op de overheid, dit niet gebeurde door de studenten of hun ouders, maar door de kerken; waarbij dient aangetekend, dat voor zulk **kerkelijk beroep** op de overheid destijds andere gronden konden worden aangevoerd dan thans nog kunnen gelden;
- d. dat aanvaarding van een Rijksstudietoelage een ongewenste schuldverhouding tussen predikant en overheid doet ontstaan;
- e. dat aanvaarding van een Rijksstudietoelage extra financiële lasten op de kerken legt, die immers er wel voor zullen moeten zorgen, dat haar predikanten hun schulden kunnen afbetalen; dit geldt te sterker, wanneer de student tijdens zijn studie in het huwelijk treedt en in het genot wordt gesteld van een huwelijkstoelage en eventueel een kindertoelage, die volledig moeten worden terugbetaald;
- f. dat ingeval de Rijksstudietoelagenregeling in de toekomst zodanig wordt herzien, dat aanvaarding beslist moet worden afgewezen, het zeer moeilijk zal zijn, dan terug te keren tot het oude spoor;

zij spreekt uit

dat het aan studenten die zich voorbereiden op het ambt van dienaar van het Woord en aan hun ouders ten stelligste moet worden afgeraden een Rijksstudietoelage te aanvaarden ter bekostiging van de studie;

zij besluit

- a. hiervan kennis te geven aan
  1. de kerken;
  2. de Senaat van de Theologische Hogeschool te Kampen;
  3. de deputaten-curatoren van die school;
- b. er bij de kerken, uit wier midden de studenten afkomstig zijn of van welke zij lid zijn, alsmede bij de senaat van de Theologische Hogeschool op aan te dringen in deze diligent te zijn;
- c. de kerken te verzoeken haar particulier-synodale deputaten ad art. 19 K.O. niet toe te staan studenten naar de overheid te verwijzen voor het verkrijgen van een Rijksstudietoelage.

Hoofdstuk 6

Minderheidsrapport

Aan de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, samen te komen D. V. op woensdag 22 april 1981, p.a. de roepende kerk te Arnhem, scriba br. J. Hollaar, Postbus 1143; 6801 BC Arnhem.

Joh. Francke vdm
Holtlaan 135
7824 SG Emmen
Tel. 05910 - 23497

Weleerwaarde en Eerwaarde Broeders!

Ondergetekende door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 benoemd in het generale deputaatschap ad art. 19 K.O., acht het noodzaak zich tot uw vergadering te wenden met een minderheidsrapport inzake de opdracht, door de generale synode van Groningen-Zuid aan dat generale deputaatschap verstrekt, Acta art. 304 sub „zij besluit 1 a" (pag. 57). Het betreft wat het meerderheidsrapport noemt **de noodzakelijkheid van een generaal deputaatschap** (Hoofdstuk1).

Over die noodzakelijkheid is breed beraad geweest. Tijdens dat beraad is ondergetekende tot de overtuiging gekomen dat een generaal deputaatschap **niet alleen kerkrechtelijk maar ook praktisch** ongewenst, onnut en onjuist is te achten.

Ondergetekende wil daarvoor de onderstaande **bezwaren, constatering en conclusies** onder uw aandacht brengen.

A. Kerkrechtelijk:

1. dat de vraag naar **volledige incorporatie** van al de arbeid der negen particulier synodale deputaatschappen in een generaal deputaatschap niet uit de kerken is opgekomen en niet door mindere vergaderingen ter generale synode is voorgesteld, zodat de instelling van **zulk** een deputaatschap hiërarchisch zou zijn, nl. een opleggen van boven af aan de kerken, wat niet gereformeerd is te achten.

De particuliere synode van Groningen 1979 schreef daarover aan het générale deputaatschap, in 1978 benoemd, o.a. het volgende:

Het is de P.S. opgevallen dat de vraag naar volledige incorporatie door de G.S. Groningen-Zuid is toegevoegd aan de opdracht die vorige deputaten hadden ontvangen van de G.S. Kampen. Blijkens art. 304 der Acta was hierom niet door de kerken gevraagd, maar had integendeel de P. S. van Gelderland de synode verzocht geen nieuwe opdrachten te verstrekken, voordat die van de G.S. KAMPEN behoorlijk zouden zijn uitgevoerd. Zonder de G.S. Groningen-Zuid hiervan een verwijt te maken constateerde de P. S. dat het instellen van een generaal deputaatschap en het overdenken van de taak daarvan blijkbaar de tendens in zich heeft om in elk geval te vragen naar de mogelijkheden van volledige incorporatie. De P. S. achtte dit wel voor de hand liggend:

als men eenmaal generale deputaten aanwijst, dan volgt als vanzelf de neiging om aan zo'n deputaatschap inhoud en betekenis te geven op generaal niveau".

2. dat bijna alle particuliere synoden en alle particuliere deputaatschappen in 1979 hebben uitgesproken, dat door de instelling van een generaal deputaatschap met bedoelde incorporatie de **centralisatie** wordt bevorderd, terwijl het naar gereformeerd kerkrechtelijk beginsel is dat het algemeen kerkelijk werk zo dicht mogelijk bij de plaatselijke kerken en mindere vergaderingen wordt gehouden. Het is dan ook opmerkelijk dat zelfs voor de vrijmaking van 1944/45, toen er wel een centraliserende tendens was om het getal generale deputaatschappen uit te breiden, toch nooit een generaal deputaatschap ad art. 19 K.O. is voorgesteld of heeft gefunctioneerd.
3. dat men zich voor de instelling van een generaal deputaatschap met bedoelde incorporatie niet kan beroepen op door de generale synode benoemde deputaten-curatoren en deputaten-financieel voor de Theologische Hogeschool, omdat deze deputaten noodzakelijk zijn voor een functioneren van de Hogeschool.
Die noodzaak is er juist bij deputaten ad art. 19 K.O. niet: de hulpbehoevende studenten worden door de particulier-synodale deputaatschappen voldoende geholpen want klachten over onvoldoende hulp bereiken de particuliere synoden niet.
Daaruit blijkt dat die particulier-synodale deputaatschappen voldoende functioneren.
4. dat eventuele klachten van ouders over b.v. onvoldoende steun of ook bezwaren van alumni over de arbeid van de generale deputaten, bij bedoelde incorporatie, welke moeilijkheden onderling niet weggenomen kunnen worden, slechts éénmaal per drie jaar in de weg van appèl ter generale synode gebracht kunnen worden, wat niet alleen uitbreiding van het werk der generale synode betekent maar ook en wel eerst het kerkelijk appèlrecht van bezwaardenden sterk beperkt. Immers nu ligt de weg van appèl naar de particuliere synode jaarlijks open.
5. dat de generale synode, wanneer zij door instelling van een generaal deputaatschap met bedoelde incorporatie aan de particuliere synoden de beslissingsbevoegdheid inzake het werk naar art. 19 K.O. ontnemt (wat in casu tegen de wil van particuliere synoden zou zijn - zie boven - en dus echt hiërarchisch), o.i. in strijd met art. 30 K.O. zou handelen. Want in art. 30 K.O. is immers o.a. bepaald dat een meerdere vergadering slechts zaken, die in de mindere vergadering niet konden worden afgehandeld, in behandeling mag nemen. Het is immers allerminst gebleken dat de particuliere synoden de zaken naar art. 19 K.O. niet kunnen afhandelen. Bij ons weten is na 1944/45 nimmer een appèl over een zaak van art. 19 K.O. tegen een particuliere synode ter generale synode gekomen. Zie ook tevoren sub 3.

B. Praktisch:

1. Dat hier als eerste bezwaar moet gelden tegen volledige incorporatie, dat er niet meer kosteloos gewerkt zal kunnen worden. Het meerderheidsrapport voert terecht aan dat dan al het werk ongetwijfeld door minder mensen moet worden gedaan, zodat het aantrekken van een part-time en dus betaalde kracht noodzakelijk wordt. Er zijn volgens ons Handboek 1980 niet minder dan 262 kerken, die het jaarlijks quotum dienen op te brengen. Dat alleen al zal veel werk meebrengen, omdat de meeste kerken het quotum bij gedeelten overmaken en sommige kerken meer dan éénmaal daarover aangeschreven moeten worden. Nu de kerken over negen particuliere synoden zijn verdeeld, wordt die arbeid door de particulier-synodale deputaatschappen pro deo verricht.
2. dat verder als praktisch bezwaar moet gelden dat de afstand tussen de generale deputaten en de betrokken **ouders** nodeloos wordt vergroot. Veelal is er contact tussen de p.s. depp. en de ouders van alumni, vooral van beginnende studenten, noodzakelijk.
Een generaal deputaatschap, waarin slechts één primus uit een particulier-synodaal ressort zitting heeft, kan minder persoonlijk contact met een ouder oefenen inzake de persoonlijke omstandigheden van die ouder en zijn gezin. De particulier-synodale depp. kennen meestal persoonlijk bedoelde levensomstandigheden.
Hetzelfde geldt voor het persoonlijk contact met de **alumni**. De provinciale depp. kunnen gemakkelijker dan de generale depp. met de alumni persoonlijk contact oefenen. Ze hebben nu

al b.v. jaarlijks een gesprek met hen. Wanneer in een particulier-synodaal ressort uit elke classis minstens één primusdeputaat zitting heeft, zoals in de negen ressorten al het geval is, dan kunnen ook moeilijke gevallen, die zich wel voordoen gemakkelijker worden behandeld. Alle depp. staan immers dan dichterbij de betrokkenen. Centralisatie bevordert dus de contactoefening tussen depp. En ouders met alumni niet.

3. dat ook als bezwaar moet gelden dat een generaal deputaatschap wel éénmaal per maand zal dienen te vergaderen, omdat tussentijds allerlei omtrent de alumni verzorging behoeft, terwijl nu omdat de particulier-synodale depp. slechts één ressort voor hun rekening hebben, die zorgen zijn verdeeld en derhalve plaatselijker geconcentreerd zijn.
4. dat als praktische noodzaak voor een volledig generaal deputaatschap niet kan gelden dat de onderlinge financiële lasten niet billijk verdeeld worden over alle kerken in het kerkverband. Immers nu reeds hebben alle negen particuliere ressorten bewilligd in zulk een billijke verdeling, zodat een landelijk quotum kan worden gevraagd. Daartoe wordt in een Interressortale Vergadering al zeer veel geregeld. Wanneer men zich aan de afspraken in dezen houdt, is een generaal deputaatschap geheel overbodig. Zo functioneert nu al de onderlinge hulpverlening.
5. dat pro een generaal deputaatschap evenmin kan gelden dat de belangen van de arbeid naar art. **19 K.O. naar buiten** beter door een generaal deputaatschap kan worden behartigd. De gezamenlijke particulier-synodale deputaatschappen hebben via de Interressortale Vergadering zich tot de betrokken Minister gewend om belastingvrije kwijtschelding van de financiële voorschotten te verkrijgen en hebben daarop een gunstig antwoord gekregen. Dit is een mooi voorbeeld tegen het genoemde bezwaar!

SAMENVATTENDE CONCLUSIE:

Volledige incorporatie van de arbeid naar art. 19 K.O. in een generaal deputaatschap is kerkrechtelijk en praktisch ongewenst en onjuist en allerm minst noodzakelijk. Instelling van zulk een deputaatschap leidt nodeloos op de weg naar deputatenhiërarchie.

C. Onvolledige incorporatie?

1. Het meerderheidsrapport schrijft: „Uw deputaten zouden het liefst een Generaal Deputaatschap ad art. 19 K.O. ontraden”. En inderdaad is er in de kring van het bestaande generale deputaatschap weinig enthousiasme voor. „Maar - zo gaat het meerderheidsrapport verder - de opdracht van de generale synode ligt er.” Dus als noodgedwongen heeft men de arbeid aan een instructie enz. verricht!
2. Als enig argument voert het meerderheidsrapport in feite aan, dat op uniforme wijze zal worden gesteund. Maar daartegen moet gelden: die steunverlening geschiedt al op uniforme wijze! De particulier-synodale deputaatschappen zijn daar al enige jaren in interressortaal verband mee bezig. Er is een Interressortale Vergadering met een Akkoord van Samenwerking (waartegen nog wel enige bezwaren zijn ingebracht, die dus nog behandeld dienen te worden, maar dat in hoofdzaak kan functioneren).
3. Vandaar dat in de reeds genoemde brief van de Part. Synode van Groningen werd geschreven: „De P. S. overwoog dat voor de Generale Synode Kampen het wezenlijke motief om generale deputaten te benoemen, dit was: dat de toenmalige samenwerking tussen de particuliere deputaatschappen te „los-vast” en te vrijblijvend was (Acta art. 140). De reeds bestaande samenwerking zou een **verbindende regeling** moeten ontvangen. Het kwam de P. S. voor, dat die verbindende regeling thans zeer duidelijk aanwezig is in het Akkoord van Samenwerking, aangenomen door de Interressortale Vergadering van de P.S.deputaatschappen”.
4. De particuliere synode van Groningen 1979 heeft ook overwogen „wat er zou gebeuren als aan een generaal deputaatschap, zonder volledige incorporatie, de functie van de huidige I. V. zou worden overgedragen, wat b.v. betreft het vaststellen van de maximumvoorschotten, het

quotum, de controle op en de eventuele herziening van door part. deputaten gemaakte berekeningen.

Laatstgenoemde deputaten zouden dan niet meer in gezamenlijk overleg deze zaken behartigen onder toezicht van hun P.S.-en, maar ze zouden beslissingen gaan uitvoeren en onder controle staan van generale deputaten. Hun geïnstrueerd en gecontroleerd worden door die P. S.-en die hen benoemen, zou daarmee wel op losse schroeven komen te staan".

Vandaar het volgende:

„De P.S. (van Groningen 1979; J. F.) droeg ons op, uw deputaatschap in overweging te geven, of een hernieuwde benoeming van generale deputaten door de komende G.S. wel zinvol is of zelfs ontraden moet worden, omdat

- a) de samenwerking tussen de particuliere ressorten de door „Kampen" gewenste verbindende regeling reeds heeft ontvangen;
- b) de G.S. Groningen-Zuid reeds de tendens vertoont, aan de opdracht van een generaal deputaatschap meer inhoud te willen geven, ten koste van de particuliere deputaatschappen;
- c) het verlenen van een **bepaalde** opdracht aan genoemde generale deputaten, naar het model van de I. V., reeds met zich meebrengen zou, dat generale deputaten de beslissingen gaan nemen waarnaar particuliere deputaten hebben te handelen;
- d) de particuliere deputaten in een kerkrechtelijk wel zeer aanvechtbare positie zouden geraken, daar zij van de part. synode hun opdracht ontvangen en aan haar verantwoording schuldig zijn, maar tegelijk door generale deputaten gedirigeerd zouden worden".

5. De door de meerderheid van generale depp. bij uw vergadering ingediende **conceptinstructie** laat zien, dat ook een zog. **bepert** generaal deputaatschap in feite een **volledig** deputaatschap wordt, want de particuliere synoden worden toch geheel uitgeschakeld! De particuliere deputaatschappen worden immers slechts uitvoerders van hetgeen de generale depp. verordenen en beslissen!

Een beperkt generaal deputaatschap lijkt ons een onmogelijke figuur: het dilemma is o.i.: geen generaal deputaatschap of een volledig generaal deputaatschap.

D. Besluit en verzoek.

Gelet op het bovenstaande kan ondergetekende aan de overige hoofdstukken of delen van het meerderheidsrapport als niet interessant voor hem voorbijgaan. Een uitzondering wil hij echter maken voor het onderdeel: „Financiering van studiekosten door de Overheid", omdat dat onderdeel zijn hartelijke instemming heeft. Rijksstudiebeurzen voor onze theologische studenten, die het voornemen hebben zich na volbrachte studie voor het praeparatoir examen in onze kerken te presenteren en dus naar het ambt van predikant willen staan, dienen eenparig afgewezen te worden en dus ten sterkste ontraden!

Tenslotte is het verzoek van ondergetekende dat op grond van bovenstaande bezwaren, constatering en conclusies door uw vergadering geen nieuwe deputaten ad art. 19 K.O. benoemd zullen worden.

Uw vergadering de leiding van de Heilige Geest in al uw arbeid toebiddend,
met broedergroeten

w. g. Joh. Francke

Emmen, 3 september 1980.

BIJLAGE A 3

RAPPORT (INFORMATIE) VAN DE DEPUTATEN VOOR DE PSALMBERIJMING AAN DE GENERALE SYNODE VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN TE ARNHEM 1981

Weleerwaarde en eerwaarde heren en broeders

De deputaten benoemd door de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Groningen-Zuid in 1978, leggen U bij dezen over de informatie betreffende hun arbeid, zoals hun dat was opgedragen.

1. De opdracht voor en de samenstelling van het deputaatschap

1.1. De opdracht voor het deputaatschap.

In artikel 318 van haar Acta heeft de generale synode van Groningen-Zuid, 1978, haar besluit inzake de psalmberijming vastgelegd.

Voor zover hier van belang luidt dat besluit:

zij besluit

a.....

- b. deputaten in dezelfde samenstelling te benoemen met de opdracht:
1. tot 1 januari 1983 eventuele opmerkingen uit de kerken over de in de proefbundel vrijgegeven berijmingen in te wachten;
  2. de eerstvolgende synode te informeren betreffende de stand van hun werkzaamheden;
  3. de daarna volgende generale synode - onder beding van hun herbenoeming door de eerstvolgende generale synode - te dienen met een rapport en voorstel inzake de definitieve vaststelling van de nieuwe psalmberijming en het resultaat van hun arbeid tenminste zes maanden voor de aanvang van die synode aan de kerken toe te zenden;
- c. aan de deputaten ter hand te stellen de onder „kennis genomen" c en e genoemde brieven;...'.

1.2. De samenstelling van het deputaatschap.

In artikel 345 van haar Acta stelt de genoemde generale synode van Groningen-Zuid: „De praeses deelt mee dat de synode in besloten zitting de volgende benoemingen deed:

a....

- b. *deputaten - Psalmberijming*
ds. R. Houwen, Spakenburg (S), dr. K. Deddens, Groningen, ds. R. Koolstra, Veenendaal, E. B. van Lomen, Rotterdam, B. Nap, Aduard, D. Jansz. Zwart, Rotterdam, *primi*; ds. G. Blijdorp, Alblasserdam, ds. A. Jagersma, Groningen, drs. B. Vuyk, Spakenburg,

secundi. "

Deputaten constateren met dankbaarheid, dat die generale synode aan het verzoek van hun voorgangers heeft voldaan blijkens het hier vermelde besluit in artikel 318 en de hier gereleveerde benoemingen uit artikel 345 van de Acta. Het heeft de voortzetting van de arbeid in gunstige zin beïnvloed.

2. Verslag van de werkzaamheden van het deputaatschap

2.1. Vergaderingen en functieverdeling.

Deputaten hebben sinds het sluiten van de generale synode van Groningen-Zuid, 1978, zevenmaal vergaderd en wel op 22 april, 13 oktober, 27 november en 13 december 1980 alsmede op 29 januari, 23 februari en 19 maart 1981, tijdens welke laatste vergadering de eindredactie van deze informatie werd vastgesteld.

Tijdens de eerste vergadering werden de functies binnen het deputaatschap als volgt verdeeld: ds. R. Houwen, voorzitter/penningmeester en rapporteur, ds. R. Kooktra, secretaris en dr. K. Deddens, algemeen adjunct.

2. 2. Het inwachten van eventuele opmerkingen uit de kerken.

2.2. 1. De overwegingen en het oordeel van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 in dezen. Onze voorgangers schreven in hun informatie aan de voorgaande generale synode inzake de toetsingstermijn met betrekking tot de Proefbundel Psalmen onder meer: „Deputaten leggen uw vergadering, nu de bundel rond een jaar later verschenen is dar verwacht werd, de suggestie voor de termijn voor het kunnen inzenden van opmerkingen over de berijmingen ook met een jaar te verlengen en dus te doen duren tot 1 januari 1981”, Acta Groningen-Zuid 1978, pag. 413.

Voordat de generale synode van Groningen-Zuid 1978, tot behandeling van die informatie kwam, werd ze geconfronteerd met een aantal verzoeken tot uitstel van behandeling onder meer van de zaak - psalmberijming, zie Acta, art. 21.

Op voorstel van het moderamen komt de synode dan tot de volgende uitspraak:

De synode heeft kennis genomen van een verzoek, de zaak van de psalmberijming niet te behandelen, maar uit te stellen tot de volgende synode.

De synode is van oordeel dat krachtens besluit van de generale synode van Kampen 1975 de toetsingstermijn nog niet verstreken is.

Deputaten voor de psalmberijming hebben dan ook slechts een informatie verstrekt aan de huidige synode. Er is geen reden, deze informatie niet te behandelen. Aangezien het gereformeerd kerkboek niet eerder dan op de synode van 1984 in zijn geheel kan worden vastgesteld, besluit de synode de toetsingstermijn van de proefbundel Psalmen te verlengen tot 1 januari 1983.”, Acta, art. 21.

Toen de synode kwam tot behandeling van de zaak- Psalmberijming, kwam ze ook de argumenten tegen, die onze voorgangers hadden bijgebracht ter onderbouwing van hun bovenvermelde suggestie. De synode gaat daarop in in haar drietal overwegingen en haar ene oordeel. Die overwegingen en dat oordeel luiden:

„Zij overweegt

- a. dat de deputaten ook voor 1981 zich een oordeel kunnen vormen over reeds binnengekomen opmerkingen;
- b. dat de door de deputaten noodzakelijk bevonden wijzigingen ook voor 1982 met de verschillende personen en instanties kunnen worden doorgesproken;
- c. dat niet verwacht mag worden dat de kerken hun opmerkingen eerst tegen 1 januari 1983 zullen inzenden;

zij is van oordeel

dat de tijd die deputaten in het jaar 1983 ten dienste staat voldoende is om de tekst van de definitieve berijmingen met hun rapport voor de generale synode van 1984 vast te stellen en tijdig op de tafels van de kerkeraden te deponeren; ....”, Acta, art. 318.

2.2. 2. De binnenkomende opmerkingen.

Reeds tijdens de eerste vergadering van deputaten was duidelijk, dat er niet maar enkele opmerkingen zouden worden ontvangen, maar een ware stroom van opmerkingen van zeer uiteenlopende waarde en van zeer onderscheiden aard.

Tevens werd duidelijk, dat vaak bezwaren werden gemaakt vanuit een verschillende hoek tegen één en dezelfde regel uit een psalm. In sommige gevallen werd niet alleen bezwaar aangetekend tegen een regel, maar ook een andere gesuggereerd. De gemaakte suggesties waren echter lang niet altijd gelijk van inhoud.

Bovendien werd aan het begin van meer dan één ingezonden rapport een aantal opmerkingen van meer algemene aard aangetroffen.

Deze stand van zaken maakte duidelijk, dat het een onjuiste methode zou zijn de binnengekomen opmerkingen stuk voor stuk te bezien. Immers zou dan niet alleen een bepaalde regel meer dan eens de aandacht vragen, maar zou ook een eenmaal genomen beslissing inzake een bepaalde regel in heroverweging kunnen moeten komen. Op die wijze zou het zeker onmogelijk zijn met derden in

onderhandeling te treden zolang niet volkomen zeker zou zijn, dat er geen opmerkingen ten aanzien van de betrokken berijming meer te wachten waren.

Overweging drie van de generale synode leek deputaten de vrijheid te geven de kerken te verzoeken hun opmerkingen getermineerd in te zenden. Daartoe besloten ze in hun eerste vergadering en zo is onder dagtekening 1 mei 1980 een schrijven naar de kerken uitgegaan, **dat als BIJLAGE I** aan deze „Informatie” is toegevoegd.

Het is hier ook de plaats iets te zeggen over de binnenkomende opmerkingen. Die opmerkingen zijn afkomstig

- a. van kerkeraden, 42 in getal;
- b. van secretarissen en secretaresses van studieverenigingen, een tiental tot dusver, en
- c. van particuliere personen, zeker ruim een dertigtal.

Het laat zich denken, dat de kerkeraden bij hun toetsen verschillende wegen zijn gegaan. Sommigen zenden bij hen ingekomen opmerkingen eenvoudig door, anderen hebben zelf een commissie benoemd en komen met gedegen besprekingen van de diverse berijmingen. Tot de laatste behoren de raden van de kerken te Alphen aan den Rijn, Dalfsen, Delft, Eindhoven, Hilversum, Hoogeveen, Leens, Leerdam, Leeuwarden, Utrecht-Centrum (het rapport - Huizinga), Zutphen en Zwijndrecht. En we beweren niet daarmee uitputtend te zijn geweest. Van al deze binnengekomen opmerkingen moest goede nota worden genomen evenals van die, afkomstig van studieverenigingen en particulieren, onder wie er zijn, die uren en dagen besteed hebben aan het toetsen van de proefbundel. Daarbij komt het uiteraard ook voor, dat enige inzender van opmerkingen met een alternatieve berijming ter tafel komt, die dan heroverwogen moet worden of voor het eerst gewogen.

Zoveel mag uit het voorgaande wel worden afgeleid, dat als eenmaal de definitieve tekst zal worden vastgesteld van de berijmingen van de proefbundel, we dan te maken hebben met door het kerkvolk getoetste berijmingen. Het kerklied berijmd, mee door het kerkvolk!

2.2. 3. De beslissing inzake het verwerken van de binnengekomen opmerkingen.

Vanwege de veelheid van de binnengekomen opmerkingen en vanwege het vaak voorkomen van bezwaren tegen dezelfde regel van een psalm bleek het niet mogelijk de gemaakte opmerkingen afzonderlijk te bespreken. Een behandelingswijze, waarbij uitgegaan zou worden van de binnengekomen opmerkingen was duidelijk niet profijtelijk.

In feite is er dan slechts één alternatief: uitgaan van de berijming, opgenomen in de proefbundel. Per psalm moeten de binnengekomen opmerkingen dan worden geïnventariseerd en later per couplet en regel worden gerubriceerd. Deputaten besloten in hun tweede vergadering deze werkwijze te gaan volgen. Telkens wordt voor een vergadering een „deelrapport” over een aantal psalmen rondgezonden en ter vergadering worden de gemaakte opmerkingen, gerubriceerd naar coupletten en regels besproken, eventueel in samenhang met ingezonden alternatieve berijmingen. Ter uwer informatie is zulk een deelrapport, en wel dat over psalm 6, als BIJLAGE II bij deze „Informatie” gevoegd.

Tijdens de bespreking van een psalm wordt vervolgens de gewenste definitieve tekst vastgesteld. Deze tekst wordt na iedere vergadering uitgetikt en voor een volgende vergadering rondgezonden ter fine van controle ervan door al de deputaten. Heeft die controle plaats gehad, dan wordt de betrokken tekst in portefeuille gehouden tot er gelegenheid is tot overleg met de houders van auteursrechten. Deputaten trachten de tekst van de psalmen 1-10 in overleg met die houders van auteursrechten vastgesteld te krijgen en voegen die dan als BIJLAGE III aan deze „Informatie” toe.

2. 3. Bespreking van de binnengekomen opmerkingen

2.3. 1. Algemene bemerkingsen in de binnengekomen opmerkingen.

2.3. 1. 1. Inzake het taalgebruik in de berijmingen.

Inzake het taalgebruik in de berijmingen komen een drietal bemerkingsen vrij veelvuldig voor: - het al weer verouderende taalgebruik in de berijmingen - Hasper;

- het veelvuldig voorkomen van, vaak storende, samentrekkingen;
- het gebruik van het verouderende „gij”.

Ten aanzien van deze punten hebben deputaten besloten:

- speciale aandacht te geven aan het taalgebruik in de berijmingen - Hasper om waar mogelijk dit taalgebruik aan te passen aan het meer hedendaags nederlands;

- zich ervoor in te zetten om samentrekkingen zoveel mogelijk weg te nemen; uit BIJLAGE III kan blijken, dat dit vrijwel steeds het geval is tot dusver;
- in de gehele bundel het gebruik van „gij” te vervangen door „u”; daarmee vervalt dan ook het bezwaar van het gebruik van verouderde werkwoordsvormen.

2.3. 1. 2. Inzake de muzieknotatie.

Inzake de muzieknotatie bij de berijmingen is van diverse zijden het verzoek ingekomen die geheel gelijk te doen zijn aan de muzieknotatie in het „Liedboek voor de kerken”.

Deputaten hebben besloten per psalm aandacht aan deze zaak te geven en eventueel verschil ofwel weg te nemen dan wel uitdrukkelijk te argumenteren.

Inzake het al of niet gebruiken van het zogenaamde tactusteken hebben deputaten een rapport doen opstellen door hun mededeputaat, br. D. Jzn. Zwart, dat zij na bespreking ervan als **BIJLAGE IV** aan deze „Informatie” toevoegen.

Het is duidelijk, dat in dezen geen verschil mag worden gemaakt tussen de bundel psalmen en de bundel enige gezangen. Van de zijde van deputaten inzake de bundel enige gezangen heeft uw vergadering een rapport bereikt, waarin ook aandacht voor deze zaak wordt gevraagd en het is duidelijk, dat uw vergadering maatregelen zal moeten nemen die er toe kunnen leiden, dat uw opvolgster in deze zaak een verantwoorde beslissing zal kunnen nemen, en wel door het instellen van een deputaatschap van terzake deskundige broeders.

2.3. 1. 3. Inzake de uitvoering van de definitieve bundel.

2.3. 1. 3. 1. Opschriften en kerktoonsoort. i

Van diverse zijden heeft deputaten het verzoek bereikt, de opschriften in de psalmen, die -'uiteraard- in de berijming niet worden betrokken, boven de berijming van een psalm af te drukken.

Deputaten hebben geoordeeld, dat dit een goede zaak is en daarom besloten aan dit verzoek te voldoen.

Zij verzoeken uw vergadering aan dit besluit haar goedkeuring te hechten.

Ook is van diverse zijden verzocht boven een berijming de kerktoonsoort weer af te drukken, zoals dat ook in de oude bundel geschiedde.

Ook te dezen aanzien hebben deputaten besloten aan dit verzoek te voldoen, zodat zij ook hier om uw goedkeuring verzoeken.

2.3. 1. 3. 2. Inzake een lijst van beginregels.

De kerk te Hoogeveen is van oordeel, dat de gebruikers van de bundel gebaat zouden zijn met een lijst van beginregels van de diverse coupletten in alfabetische orde.

Zulk een lijst bestaat ook bij de bundel in de statenberijming.

Deputaten oordelen, dat de kerk te Hoogeveen in dezen een juiste kijk heeft. Daarom verzoeken zij Uw vergadering aan te benoemen deputaten op te dragen ook een lijst van beginregels in alfabetische volgorde te concipiëren en aan de definitieve tekst van de berijmingen toe te voegen.

2.3. 2. Speciale bemerkingsen in deze opmerkingen.

Vanwege de veelheid van binnengekomen opmerkingen kon in 'feite niet één regel van de berijmingen in de proefbundel zonder nadere overweging blijven.

Dat heeft twee gevolgen:

- het werk gaat aanmerkelijke tijd vergen en er is een scherp werkschema nodig om alles in gereedheid te krijgen voordat de in 1984 samen te roepen synode moet worden voorbereid. Deputaten trachten door maandelijks te vergaderen deze situatie op goede wijze het hoofd te bieden.
- de veelheid van opmerkingen brengt ook mee, dat er meer dan incidentele wijzigingen in de berijmingen worden aan gebracht. Gegeven het vrij ruim gebruik, dat reeds van de proefbundels wordt gemaakt, kan dit als een bezwaar worden aangemerkt. Deputaten hebben geoordeeld, dat dit bezwaar niet als doorslaggevend mag worden beschouwd, omdat de definitieve bundel straks voor lange tijd in gebruik zal gaan komen. De tekst daarvan moet niet meer afhankelijk worden gemaakt van het gebruik dat tussen 1977 en 1984 van de proefbundel is gemaakt.

Uw vergadering kan zich een beeld vormen over de mate van veranderen van de teksten uit BIJLAGE III. Deputaten verzoeken Uw vergadering aan hun beleid in dezen uw goedkeuring te hechten.

3. De aan deputaten ter hand gestelde stukken.

3.1. Het stuk van de Stichting ter verkrijging van een Schriftgetrouwe Psalmberijming”.

Deputaten is in opdracht van de voorgaande generale synode een stuk ter hand gesteld van de St ichting ter verkrijging van een Schriftgetrouwe Psalmberijming”.

Deputaten melden, dat zij met deze stichting tijdens het selecteren van de berijmingen voor deproefbundel regelmatig contact hebben gehad in dien zin, dat bij hen al de zes bundels met berijmingen ter tafel zijn geweest of zijn.

3. 2. Het stuk van br. B. H. Harsevoort te Rotterdam - Schiebroek.

Deputaten is voorts een brief ter hand gesteld, gericht aan de voorgaande generale synode en afkomstig van br. B. H. Harsevoort te Rotterdam - Schiebroek. Deze stelt daarin de vraag of de psalmberijming van Marnix van Sint Aldegonde te moderniseren is voor gebruik in de kerken.

Deputaten melden, dat zij de berijming van Marnix tijdens het selecteren meermalen hebben geraadpleegd. Naar hun oordeel is daarbij komen vast te staan, dat een modernisering van deze berijming, als bedoeld door br. Harsevoort, ten enenmale uitgesloten is.

Uw vergadering bij al haar beraadslagingen de zegen toebeddend van de Geest, die ook de psalmdichters heeft geïnspireerd, tekent

namens deputaten voor de psalmberijming,
R. Houwen, rapporteur.

Bijlage A 4

BIJLAGE A 4 RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE BUNDEL „ENIGE GEZANGEN"

1. Inleiding

1.1. Opdracht

De generale synode te Groningen-Zuid 1978 besloot „opnieuw deputaten te benoemen, onder wie enige neerlandici en musici/musicologen/hymnologen met de opdracht om:

- a. de stukken betreffende de proefbundel „Enige Gezangen", die hun worden ter hand gesteld door deze synode en door het deputaatschap van de synode van Kampen en die hen rechtstreeks bereiken, in ontvangst te nemen;
- b. in het in principe aanvaarde gezang 3 (B.V.a.2.) zo mogelijk verbeteringen aan te brengen;
- c. voor de gezangen 1, 5, 6, 7 en 8 om te zien naar een geschikt alternatief en mocht dat niet te vinden zijn een bestaande berijming, c.q. het bestaande gezang, zodanig te reviseren dat er een aanvaardbaar alternatief ontstaat; dit alles met dien verstande:
  1. dat voor de uitvoering van dit deel van de instructie opdrachten mogen worden verleend;
  2. dat geen andere melodieën worden ingevoerd;
  3. dat t.a.v. gezang 5 in eerster instantie contact wordt opgenomen met L. L. Bouwers;
- d. eventueel voor gezang 6a en 6b na te gaan welke problemen er ontstaan door de aanvaarding van de gemoderniseerde tekst van het Apostolicum en hoe die problemen kunnen worden opgelost;
- e. voor de „Engelenzang" om te zien naar een met name muzikaal meer aanvaardbaar alternatief;
- f. de regel t.a.v. de buigings-n geformuleerd onder C.V.a.l. op de gezangen toe te passen;
- g. de werkwijze t.a.v. de muzieknotatie, geformuleerd onder C.V.b.l. op de gezangen toe te passen, een oplossing te zoeken voor de problemen die daardoor wellicht ontstaan en reeds geconstateerde fouten in de muzieknotatie te corrigeren;
- h. met inachtneming van de door de synode van Kampen gepreciseerde regels van Hattem:
  1. diligent te zijn ten aanzien van geschikte berijmingen van Schriftgedeelten;
  2. de ontvangen reacties zo nodig te verwerken;
- i. van hun werkzaamheden aan de eerstvolgende generale synode verslag te doen;
- j. hun rapport tenminste zes maanden voor het begin van die synode aan de kerken toe te zenden" (Acta art. 342, E, 3).

1.2. Samenstelling

Blijkens art. 396 van haar Acta benoemde de generale synode van Groningen-Zuid 1978 als primideputaten „Enige Gezangen": ds. D. Vreugdenhil (S), ds. Tj. Boersma, prof. dr. J. van Bruggen, drs. J. F. Geerds, K. Nolles, W. Roos en D. Jansz. Zwart; als secundi-deputaten ds. H. J. Boiten, J. R. Luth en mej. E. van Veen.

De werkzaamheden werden als volgt verdeeld: ds. D. Vreugdenhil voorzitter-penningmeester en ds. Tj. Boersma secretaris van het deputaatschap. Bij afwezigheid van de voorzitter in verband met verblijf in het buitenland werd diens functie waargenomen door prof. dr. J. van Bruggen.

Besloten werd de secundus-deputaat J. R. Luth uit te nodigen in een sub-commissie zitting te nemen (zie verder bij 1.3.). Alle secundi-afgevaardigden werden door toezending van de notulen van de vergaderingen op de hoogte gehouden van de gang van zaken in het deputaatschap.

1.3. Vergaderingen

Deputaten hielden hun eerste vergadering op 28 oktober 1978. Daarin vond een inventarisatie plaats van de verschillende onderdelen van de opdracht met betrekking tot de bundel „Enige Gezangen". Besloten werd de zaak van de muzieknotatie met voorrang te behandelen en hiervoor een subcommissie van musicologen in te stellen. In een dergelijke gewichtige zaak (waarin de nietmusicologen in het deputaatschap niet over voldoende vaktechnische kennis beschikken) werd het raadzaam geoordeeld ook de secundus-deputaat J. R. Luth te betrekken in de sectie-musicologen en hem uit te nodigen als zodanig de vergaderingen van het deputaatschap bij te wonen en met zijn adviezen te dienen.

In totaal werden 9 vergaderingen gehouden, waarvan de laatste ter vaststelling van dit rapport plaats vond op 17 mei 1980.

1.4. Rapportage

In dit rapport wordt niet de volgorde aangehouden van het besluit waarin de opdracht aan het deputaatschap vervat is (Acta Groningen-Zuid art. 342, E, 3). Het leek terwille van de overzichtelijkheid beter zoveel mogelijk de volgorde van de gezangen in de proefbundel aan te houden en daarna apart aandacht te geven aan zaken van resp. taalkundige en musicologische aard en aan berijmingen van Schriftgedeelten.

Dat betekent dat eerst in bespreking komen de gezangen 1 t/m 9 en 11, die reeds in de opdracht van Kampen 1975 in één verband genoemd werden. Aparte aandacht wordt daarna gegeven aan de onberijmd gezongen Credo's (de gezangen 6a en 6b) en aan gezang 10. Vervolgens komen ter sprake de reacties uit de kerken op de door Kampen 1975 vastgestelde gezangen 12 t/m 36, waarna in dit rapport gehandeld wordt over de taalkundige toetsing van de proefbundel, over de muzieknotatie en berijmingen van Schriftgedeelten. Aan het slot worden nog enige opmerkingen gemaakt met betrekking tot de definitieve uitgave van de bundel, waarna in de conclusies het geheel van de voorstellen van deputaten aan de synode wordt samengevat en een slotparagraaf dit rapport besluit. De voorgestelde tekst van de gezangen met de daarbij behorende muzieknotatie is in een bijlage opgenomen (bijlage I).

2. Gezangen I t/m 9, 11

2.1. Gezang 1

Deputaten-Kampen hadden aan de synode van Groningen-Zuid 1978 voorgesteld om een berijming van L. L. Bouwers te aanvaarden. De synode overwoog, „dat in de berijming van L. L. Bouwers van de Wet des Heren veel te waarderen valt maar dat aan haar in de huidige vorm toch wel bezwaren kleven" en sprak als haar oordeel uit dat (o.a.) met betrekking tot gezang 1 „voortgaande deputatenarbeid vereist is" (art. 342, B, III, a, 1. en IV, a, 3.).

Behalve de berijming van L. L. Bouwers bevond zich in het dossier van deputaten een „Proeve van berijming van gezang 1" van S. Tuininga en „Gebet op de Wet des Heren" van mevr. H. J. RothVeltman. De beide laatstgenoemde berijmingen waren naar het oordeel van deputaten niet geschikt.

Deputaten hebben zich bezonnen op de door Comm. IV van Groningen-Zuid geuite kritiek op de berijming van L. L. Bouwers. Na een gesprek met de auteur konden in deze berijming enkele wijzigingen worden aangebracht (coupl. 1 r. 4 „zijne Majesteit" werd „deze Majesteit"; van coupl. 7 werd een nieuwe versie ontworpen). Deputaten menen dat na deze revisie de berijming-Bouwers kan dienen ter vervanging van de huidige berijming van de Wet des Heren. Gedetailleerde bespreking van de kritiek op het rapport van Comm. IV van Groningen-Zuid kan desgewenst aan de synode worden ter hand gesteld.

2.2. Gezang 2

Door de synode van Groningen-Zuid werd de berijming van W. Barnard aanvaard. Daarop zijn positieve reacties ontvangen van de kerken te Leiden en Groningen-Zuid. De kerk te Leeuwarden acht deze berijming ook aanvaardbaar, echter met een wijziging in coupl. 2, r. 3 („zalig prijzen" i.p.v. „zalig spreken").

Er dient evenwel op geattendeerd te worden dat in liederen welke voorkomen in het Liedboek voor de kerken (daartoe behoort de berijming van W. Barnard) geen veranderingen zijn toegestaan. De berijming moet dus integraal worden aanvaard of zij wordt afgewezen. Deputaten zijn van oordeel dat om het door Leeuwarden gesignaleerde deze berijming niet hoeft te worden afgewezen. De (ook in de oude berijming voorkomende) uitdrukking „zalig spreken" verschilt zakelijk niet van de onberijmd tekst die „zalig prijzen" heeft.

2.3. Gezang 3

Deputaten-Kampen dienden bij de synode van Groningen-Zuid een berijming van Anka Brands in. Ter synode was aanwezig een tweede versie van deze berijming, ten aanzien waarvan de synode overwoog, dat deze „nadat daarin zo mogelijk veranderingen zijn aangebracht, een duidelijke verbetering is" en besloot deputaten op te dragen in dit in principe aanvaarde gezang „zo mogelijk verbeteringen aan te brengen" (art. 342, B, III, a, 3. en E, 3, b.).

Na overleg met L. L. Bouwers aan wie het beheer van de dichterlijke nalatenschap van wijlen Anka Brands is toevertrouwd, konden enige wijzigingen in deze berijming worden aangebracht.

reacties op de tweede versie van deze berijming werden ontvangen van de kerken te Leiden, Groningen-Zuid en Leeuwarden. De laatste met een vanwege de prosodie noodzakelijk geachte wijziging die werd voorgesteld in coupl. 1 r. 8 „Hij schonk weleer door David als zijn knecht“, welke wijziging naar het oordeel van deputaten echter niet nodig is:

2.4. Gezang 4

De synode van Groningen-Zuid heeft in de oude berijming een geringe wijziging aangebracht (coupl. 1, r. 5 „die Gij hebt toebereid“). Hierop is positief gereageerd door Leiden, terwijl Leeuwarden dezelfde wijziging voorstelt. De kerk te Groningen-Zuid heeft geen overwegende bezwaren dit gezang uit de proefbundel ongewijzigd te handhaven.

2.5. Gezang 5

Deputaten-Kampen stelden aan de synode van Groningen-Zuid voor enkele zeer kleine wijzigingen van taalkundige aard in de bestaande berijming aan te brengen. Inmiddels was een berijming van het Gebed des Heren door L. L. Bouwers voorhanden. De synode overwoog, „dat aan de bestaande berijming van het Gebed des Heren ook met de verbeteringen die door deputaten zijn voorgesteld, nog bezwaren kleven en dat de berijming van L. L. Bouwers na wijzigingen aanvaardbaar geacht kan worden“ (art. 342, B, III, a, 5.).

Deputaten hebben aan de auteur van deze berijming enkele wijzigingen voorgesteld die door hem werden aanvaard.

Door de kerk te Groningen-Zuid werd aan deputaten geadviseerd deze versie van L. L. Bouwers (opgenomen in „Kom, zing en speel“, nr. 31) voor te stellen. Aansluitend aan dit advies stellen deputaten aan de synode de berijming-Bouwers voor.

2.6. Gezang 6

De synode van Groningen-Zuid overwoog, „dat tegen de bestaande berijming van de Twaalf artikelen des geloofs bezwaren bestaan“ (art. 342, B, III, a, 6.), waarom deputaten dan ook opdracht kregen ook voor dit gezang naar een geschikt alternatief om te zien.

Door mevr. H. J. Roth-Veltman werd een berijming ingestuurd, die naar het oordeel van deputaten niet aan de vereisten voldoet. Zij verzochten aan L. L. Bouwers een nieuwe berijming te vervaardigen aan welk verzoek deze heeft voldaan. Deputaten adviseren de berijming-Bouwers als een geschikt alternatief in de plaats van de bestaande berijming te aanvaarden.

2.7. Gezang 7

Groningen-Zuid overwoog, „dat aan de Bedezang voor de predikatie bezwaren kleven, al heeft hij een waardevolle melodie“, art. 342, B, III, a, 7. Ook voor dit gezang kregen deputaten opdracht om te zien naar een geschikt alternatief. Deputaten hebben aan L. L. Bouwers verzocht om uitgaande van het gedicht van Jan van Utenhove een nieuwe bewerking van de Bedezang te vervaardigen. Het resultaat is een berijming die naar het oordeel van deputaten een aanmerkelijke vooruitgang is ten opzicht van het gedicht van Jan van Utenhove. De elementen uit de versie Utenhove heeft Bouwers tot een gedicht gemaakt. Deze transformatie tot poëzie vereiste twee coupletten.

Naast de versie-Bouwers bereikte deputaten een „Bedezang voor de prediking“ van mevr. H. J. Roth-Veltman, die echter niet geschikt geacht werd.

Rest nog te vermelden dat de kerk te Groningen-Zuid aan deputaten voorstelde als alternatief naast het bestaande Gezang 7 op te nemen „Gebed voor de prediking“ van Anka Brands op de melodie van Psalm 17, opgenomen in de bundel „Kom, zing en speel“ (nr. 49). Deputaten zijn van oordeel dat, nu een voortreffelijke bewerking van de Bedezang op de bestaande melodie voorhanden is, er geen noodzaak bestaat als alternatief een berijming op een psalmmelodie toe te voegen. Zij willen dan ook de berijming-Bouwers aan u voorstellen ter vervanging van de bestaande berijming, met als opschrift: „Gebed voor de prediking“.

2.8. Gezang 8

Groningen-Zuid overwoog, „dat tegen de Morgen zang in zijn huidige vorm terecht bezwaren zijn ingebracht" (art. 342, B, III, a, 8.). Zoekend naar een geschikte berijming hebben deputaten aan L. L. Bouwers verzocht een nieuwe bewerking van de Morgen zang te vervaardigen, waarbij de door Groningen-Zuid voorlopig vastgestelde nieuwe tekst van het Morgengebed als uitgangspunt dient. L. L. Bouwers diende bij deputaten een ontwerp in, gevolgd door een tweede versie waarin de dichter/bewerker vrijwel alle kritiek van deputaten op het eerste ontwerp had verwerkt. Deputaten zijn van oordeel dat de versie-Bouwers een zeer aanvaardbare berijming is, die zij onder het opschrift „Morgengebed" aan de synode aanbieden.

2.9. Gezang 9

De synode van Groningen-Zuid besloot couplet 3 uit de Avond zang te verwijderen. Hierop is positief gereageerd door de kerk te Leiden.

Leeuwarden geeft in overweging in coupl. 6 r. 1, 2 („Behoed het ganse Christendom, geef dat in kruis uw vreugd weerom") het vet gedrukte woord „dat" te veranderen in „het". Deputaten achten wijziging niet noodzakelijk, daar niet onduidelijk is dat het woord „dat" terug slaat op „Christendom". Zij adviseren als opschrift: „Avondgebed".

2.10. Gezang 11

Deputaten-Kampen stelden aan Groningen-Zuid voor Gezang 11 ongewijzigd te handhaven. Na afsluiting van het rapport van deze deputaten werd evenwel nog de aandacht gevestigd op twee verschillende melodieën voor de Engelen zang. De synode besloot deputaten op te dragen om voor de Engelen zang naar een met name muzikaal meer aanvaardbaar alternatief om te zien.

De bedoelde alternatieven voor de Engelen zang waren: 1. een bewerking van C. van Rennes, en 2. de melodie van Adr. C. Schuurman.

De kerk te Groningen-Zuid stelt als alternatief naast het bestaande Gezang 11 het „Ere zij God" van Catharina van Rennes voor, opgenomen in „Kom, zing en speel" (nr. 18). De kerk te Leeuwarden wil de bewerking van Adr. C. Schuurman opnemen, met als motivering: „De melodie is korter en de tekst is beter". Deputaten zijn van oordeel, dat beide bewerkingen geen goede alternatieven zijn. (Zie voor nadere argumentatie in dezen bijlage II).

Zij adviseren om, nu geen geschikte alternatieven voorhanden zijn, Gezang 11 ongewijzigd te handhaven. Zij menen dat hiertegen geen bezwaren behoeven te bestaan in muzikaal opzicht- de motief-herhaling beantwoordt aan het karakter van het door hemelse spreekkoren gezongen lied noch in tekstueel opzicht daar de weergave „in de mensen een welbehagen" teruggaat op betrouwbare Griekse handschriften van Luk. 2 : 14. (Zie hierover Prof Dr. J. van Bruggen, NDVariant 23-12-'78.)

3. Onberijmd gezongen Credo's en Gezang 10 3.1

Wat de onberijmd gezongen Credo's betreft (de gezangen 6a en 6b in de proefbundel) stonden deputaten voor de opdracht om na te gaan welke problemen er ontstaan door de aanvaarding van de gemoderniseerde tekst van het Apostolicum en hoe die problemen kunnen worden opgelost.

Bij onderzoek bleek dat de gemoderniseerde tekst niet zonder meer te zingen is op de bestaande melodieën vanwege het verschil in aantal lettergrepen in vergelijking met de vigerende tekst. Deputaten hebben getracht zoveel van de gemoderniseerde tekst van het Apostolicum te handhaven als voor de zingbaarheid mogelijk was.

Daarbij hebben zij hun uitgangspunt gekozen in gezang 6b (de melodie van Paul Chr. van Westermg). Deputaten zijn van oordeel dat uniformiteit in het gebruik van belang is. Daar de melodie van Paul Chr. van Westermg blijkens de praktijk meer ingang heeft gevonden dan die van Straatsburg, menen deputaten dat deze melodie als gezang 6a naast de berijming van de twaalf artikelen des geloofs een plaats dient te ontvangen in de definitieve bundel.

Er wordt nog op geattendeerd dat in r. 3 het woord „zijn" (i.p.v. „zijnen") wel te zingen is, wanneer dit woord over de twee eerste melodienoten wordt verdeeld.

3.2.

De synode van Groningen-Zuid besloot de door Kampen 1975 aanvaarde versie van Gezang 10, die tengevolge van een misverstand niet in de proefbundel was opgenomen, alsnog in haar Acta op te nemen en aan de kerken ter toetsing voor te leggen. (Zie voor de tekst van deze versie Acta art. 342.)

Er kwamen reacties binnen van de kerken te Leiden en Groningen-Zuid. Leiden onderstreept de conclusie van deputaten-Kampen, dat het gewijzigde Gezang 10 geen verbetering is van het bestaande en dat herdichting van dit lied te overwegen zou zijn. Groningen-Zuid adviseert om bij Gezang 10 aan de synode voor te stellen de versie van Anka Brands in „Kom, zing en speel“, nr. 37.

Deputaten zijn van oordeel dat deze versie inderdaad een verbetering is van het bestaande gezang. Wel leefde bij hen enige kritiek op onderdelen, die zij onder de aandacht van L. L. Bouwers hebben gebracht. Als resultaat van het overleg konden met toestemming van de familie van Anka Brands enige wijzigingen worden aangebracht. Deputaten leggen u de gewijzigde versie-Anka Brands voor en adviseren u deze in het kerkboek op te nemen ter vervanging van het bestaande Gezang 10. Aangezien alle Nederlandse vertalingen van dit lied van Paul Gerhardt bewerkingen zijn (ook die van Anka Brands) komt het deputaten gewenst voor, dat bij dit gezang wordt aangegeven: „naar Paul Gerhardt“.

4. Reacties uit de kerken op de door Kampen 1975 vastgestelde Gezangen 12-36

Door de late verschijning van de proefbundel „Enige Gezangen“ - vastgesteld door de G.S. te Kampen 1975 - moesten de deputaten aan de G. S. te Groningen-Zuid rapporteren dat zij „slechts één reactie“ uit de kerken hadden ontvangen voor afsluiting van hun rapport (Acts GroningenZuid 342 D. II. a. 2). In een aanvullend schrijven meldden zij dat daarna „alsnog ettelijke reacties“ waren binnengekomen (idem. a. 3). Deputaten verklaarden zich bereid de synode te dienen met een rapport naar aanleiding van de bij hen binnengekomen brieven (idem. a. 5). De synode te Groningen-Zuid trad in de suggestie van genoemde deputaten om „alle - hetzij bij henzelf hetzij bij de synode - na afsluiting van het rapport binnengekomen reacties ter fine van advies in handen te stellen van nieuw te benoemen deputaten“ (idem. a. 6). De synode overwoog, dat „alle reacties uit de kerken op de proefbundel „Enige Gezangen“ overwogen moeten worden“ (idem. III. a. 2) en besloot de nieuwe deputaten op te dragen „de ontvangen reacties zo nodig te verwerken“ (idem. E. 3. h. 2). De opwekking aan de kerken om indien nodig, „reacties op de reeds aanvaarde gezangen in de proefbundel zo spoedig mogelijk aan de deputaten te doen toekomen“ (idem. E. 4) leidde tot brieven van de kerken te Leeuwarden en Groningen-Zuid en van B. Groeneveld te Utrecht.

Uw deputaten hebben alle ingebrachte reacties - waaronder het materiaal dat terzake aan het vorige deputaatschap en aan de G.S. te Groningen-Zuid werd toegezonden, alsmede de latere bij hen binnengekomen reacties - zorgvuldig overwogen.

Zij werden op een aantal punten overtuigd, zodat deputaten u adviseren deze, zoals hieronder gemotiveerd en in bijlage 1 verwerkt, over te nemen.

Inzake deze rapportage zagen de deputaten zich daarbij wel voor een moeilijkheid gesteld. Verreweg de meeste reacties uit de kerken waren gericht aan de synode en zij zouden, onder normale omstandigheden, verwerkt zijn in een rapport dat ter synode diende en niet aan de kerken werd toegezonden. Nu de toetsingsduur van de bundel is verlengd, bleek het mogelijk een stuk commissiewerk van de synode te verschuiven naar de deputaten, opdat zij een rapport over de bij de synode ingekomen brieven zouden voorbereiden voor de volgende synode. Het lijkt uw deputaten dan ook juist, dat zij het „werkrapport“ over de reacties overleggen aan de synode en in hun rapport dat aan alle kerken wordt toegezonden alleen verantwoording afleggen over de door hen gevolgde werkwijze en over de door hen noodzakelijk geachte verwerking van sommige reacties. Volledige rapportage over de ingekomen reacties zou alleen mogelijk zijn wanneer ook de ingekomen stukken zelf als bijlagen bij dit rapport werden gevoegd. Het gaat in verreweg de meeste reacties immers niet om hoofdlijnen, maar om details van zeer uiteenlopende aard. De argumentatie is soms zeer uitvoerig, dan weer geheel afwezig. Voor een evenwichtig rapport lijkt het ook daarom gewenst, onderscheid te maken in werkrapport en eindrapport. Het laatste treft u voor dit onderwerp hierbij aan.

Verwerkt werden reacties van de kerken te Barendrecht, Bedum, Brunssum-Treebeek, Dordrecht, Groningen-Zuid, Groningen-Noord, Hoogeveen, Leeuwarden, Rotterdam-Noord, SpakenburgZuid, Wageningen, IJmuiden;

alsmede van de broeders W. Zeldenrust te Rotterdam, J. J. Barnhard en J. Boiten te 'sGravenhage en B. Groeneveld te Utrecht.

In feite is de brief van de kerk te Groningen-Noord een door deze raad opgestuurde korte correspondentie tussen deze raad en br. Joh. Por.

De brieven van de kerken te Bedum en Hoogeveen zijn in feite zeer uitvoerige rapporten over de proefbundel.

Uit de binnengekomen reacties blijkt niet dat er in de gezangen 12-36 tekenen van onschriftuurlijkheid en strijd met de gereformeerde leer worden aangetroffen. Slechts op één punt zou dit aan de orde kunnen komen, wanneer namelijk de vraag wordt gesteld of het wel geoorloofd is God de Zoon en God de Heilige Geest in het biddend zingen afzonderlijk aan te spreken. Dit punt is uitvoerig behandeld in artikelen van de hand van Prof. Dr. J. Douma in De Reformatie (53-14, 15, 16). Uw deputaten menen dat daarin voldoende duidelijk is aangetoond, dat een dergelijke aanspraak niet zonder meer als onschriftuurlijk kan worden betiteld. Daar in geen enkel gezang sporen aanwezig zijn van een scheiding van de Zoon en de Geest van God de Vader, menen wij dat er geen redenen zijn, sommige gezangen om deze reden af te voeren.

In dit verband dient ook aandacht gegeven te worden aan wat een toetsingscommissie van Leeuwarden opmerkt, nl. dat het niet wenselijk is om bij een gezang in een Geref. Kerkboek een verwijzing te zetten naar een apocrief boek. Men heeft hier op het oog gezang 31 van de proefbundel, een gezang naar Jezus Sirach 50 : 22-24. De aarzeling van genoemde commissie blijkt uit de volgende opmerking: „Er wordt niet gepreikt uit de Apocriefe Boeken (ze worden in de prediking nauwelijks genoemd), moet er dan wel uit gezongen worden?”

Deze opmerking zou echter alleen terzake zijn, wanneer in de kerkzang slechts berijmde Schriftgedeelten werden gezongen. Nu dit niet het geval is, maar ook het zgn. „vrije lied” onder ons ingang heeft gevonden, behoeft op dit punt geen bezwaar te bestaan tegen een berijming uit een apocrief Bijbelboek. Als de inhoud maar met de Schrift in overeenstemming is. (Zie straks nader over dit gezang.)

De meeste reacties betreffen de kwaliteit van de gezangen. De waarderingsoordelen vallen echter meer dan eens in tegengestelde zin uit. Terwijl de ene kerk gezang 13 wil aanvaarden, acht de andere kerk het een slecht en personalistisch lied. Gezang 14 wordt door Bedum en Hoogeveen afgewezen, maar door Spakenburg-Zuid en Barendrecht en IJmuiden geaccepteerd. Bij gezang 18 gaat Bedum accoord, maar Hoogeveen wil wijzigen evenals Spakenburg-Zuid, terwijl 'sGravenhage-West nog weer andere wijzigingen voorstelt. Bij gezang 22 gaan drie kerken accoord, een andere kerk stelt een wijziging voor, een vijfde kerk is niet overtuigd van de noodzaak van dit gezang.

Dat geldt ook voor de beoordeling in musicologisch opzicht. Sommige kerken (Hoogeveen, Wageningen) verzoeken verwijdering van de Coda in gezang 17 („Ja, amen, ja, halleluja”), terwijl dit aanhangsel aan de melodie van psalm 54 zo is ingeburgerd in de kerkzang, dat verwijdering weer tegenspraak van andere zijde zou uitlokken.

Deze enkele voorbeelden zouden met vele te vermenigvuldigen zijn. Deze situatie dwingt tot voorzichtigheid bij het invoeren van steeds nieuwe wijzigingen: wanneer het niet gaat om de Schriftuurlijkheid van een lied, is het begrijpelijk dat de waardering altijd blijft variëren. Zo constateerden deputaten, dat, terwijl een archaisch woord voor de één functioneel is, het de ander stoot. Wanneer de één let op de elementen die wél in het lied staan, kijkt de ander naar elementen die er in ontbreken. Het is vaak moeilijk om in zulke gevallen uit te spreken dat de één gelijk en de ander ongelijk heeft. Uw deputaatschap wist zich echter gebonden door een aantal regels, waardoor de mogelijkheid tot wijzigingen en ingrepen is beperkt. (Zie Acta Hattem, art. 171 B. I. 3. d. en Acta Kampen art. 424 D. 2. en 3.)

Zo leggen wij uw vergadering een voorstel tot enkele wijzigingen voor, waarbij deputaten ook gelet hebben op de overeenstemming in de bezwaar-makende reacties uit de kerken.

Gezang 12: Vers 4 „aanbidt” veranderen in „gelooft”.

Gezang 17: „en werpen w'in aanbedding, Here” veranderen in „en werpen in aanbedding, Here”.

Gezang 19: Het huidige gezang vervangen door het alternatief, dat de kerk te Hoogeveen bij de G.S. van Groningen-Zuid 1978 heeft ingediend.

Gezang 24: Vers 5: „Noordenwind, o wil ontwaken! Zuidenwind doorwaai den hot” veranderen in: „Gij doet eens Gods volk ontwaken, tot het leven in zijn hof”.

Vers 4: achter r. 6 een puntkomma plaatsen.

Gezang 28: in opschrift en beginregel van coupl. 1 de woorden „Getrouw is God” veranderen in God is getrouw”.

Gezang 31: Sommige kerken geven de voorkeur aan de „oude berijming” van dit lied boven die van Jan Wit. Uw deputaten delen die voorkeur met de deputaten die een rapport voorlegden aan de G. S. te Kampen en brengen deze zaak opnieuw onder uw aandacht. Het bezwaar dat de berijming van Jan Wit minder is ingeburgerd, zal echter in sommige kerken snel afnemen. Beide berijmingen laten zich verdedigen. Deputaten hebben geen vrijmoedigheid, gezien de beslissing van de G. S. te Kampen, nu voor te stellen de berijming Jan Wit te vervangen door de destijds voorgestelde „oude berijming”. Zij missen echter ook de vrijmoedigheid om de voorstellen uit de kerken in dezen af te wijzen en leggen de zaak daarom in handen van de synode. Voor de tekst van de „oude berijming” zie bijlage III.

Gezang 32: Couplet 4 laten vervallen. Couplet 2 wijzigen: „Zo, zo lief had God de wereld" wordt „Ja, zo lief had God de wereld"; couplet 3: „Dat heet gadeloos'ontferming" wordt „Dat heet grondeloos'ontferming"; couplet 1: „iets uit niet tot aanzien riep" wordt: „iets uit niet tot aanzijn riep".

Gezang 33: Tegen dit door de G.S. te Kampen in de bundel geplaatste lied hebben diverse kerken bezwaar gemaakt. Uw deputaten delen dit gevoel en geven de synode in overweging dit gezang niette handhaven.

Gezang 36: achter de zevende regel een komma in plaats van een uitroepteken en op de achtste regel het woord „amen" met een kleine letter drukken.

5. Taalkundige toetsing van de proefbundel

Groningen-Zuid stelde inzake het gebruik van de buigings-n de volgende regel vast: alleen in gevallen waarin de buigings-n onmisbaar is, moet zij gehandhaafd blijven.

Resultaat van het onderzoek door deputaten is, dat uit alle gezangen de buigings-n verwijderd kan worden met enkele uitzonderingen waar die om de zingbaarheid moet blijven staan. Die uitzonderingen zijn:

- Gez. 13 : 1, r.2 („mijnen dood")
- Gez. 27 : 1, r. 1 („uwen naam"; de spelling in de proefbundel moet gecorrigeerd worden, want naam" is manlijk)
- Gez. 27 : 3, r.2 („uwen eigenen"; het volgende „uw eengeboor'nen Zoon" kan beter veranderd worden in „uw eengeboren Zoon", vgl. Gez. 18 : 2, r.1 „eerstgeboren")
- Gez. 27 : 3, r.3 („uwen Geest")
- Gez. 27 : 5, r.6 („uwen troon")
- Gez. 32 : 2, r.2 („zijnen eigen Zoon").

6. Muzieknotatie

6.1.

Met betrekking tot de muzieknotatie nam de synode van Groningen-Zuid 1978 het volgende besluit:

„de werkwijze t.a.v. de muzieknotatie, geformuleerd onder C.V.b.I . op de gezangen toe te passen, een oplossing te zoeken voor de problemen die daardoor wellicht ontstaan en reeds geconstateerde fouten in de muzieknotatie te corrigeren" (E.3.g.).

De werkwijze voor de muzieknotatie werd door de synode als volgt geformuleerd:

„voor de muzieknotatie deze werkwijze vast te stellen: De deputaten geven de voorkeur aan de oorspronkelijke melodie of een der oudste varianten daarvan, voorzien deze van een - voor ieder begrijpelijke - moderne notatie".

Toepassing van deze notatie op de tekst van de gezangen leidde niet tot onoverkomelijke problemen. Deputaten hebben tevens de reeds geconstateerde fouten in de muzieknotatie gecorrigeerd.

Hierbij moet worden opgemerkt dat een van de deputaten, nl. br. D. Jzn. Zwart, met betrekking tot de notatie een ander standpunt inneemt. Hij heeft daarvan rekenschap gegeven in een afzonderlijke verklaring. Daar dit rapport mede ondertekend is door br. Zwart heeft zijn ondertekening derhalve geen betrekking op hetgeen is gerapporteerd sub 6. Muzieknotatie en sub 9.4.

6.2.

De synode van Groningen-Zuid besloot tevens:

„de deputaten zullen in de definitieve uitgave van het kerkboek mededeling doen van hun uitgangspunt en werkwijze bij de muzieknotatie en van de bijzonderheden van een bepaalde melodie voor zover gewenst met het oog op de zingbaarheid van die melodie voor de gemeente" (C.V.b.I.).

Ter uitvoering van dit besluit stellen deputaten voor in de definitieve uitgave van het kerkboek een Vtaorwoord te plaatsen, en wel achter de 150 Psalmen en voor de Gezangen, van de volgende inhoud:

De synode van Groningen-Zuid 1978 heeft met betrekking tot de musicologische toetsing van de gezangen het volgende besluit genomen facta art. 342 C.V.b.I):

„voor de muzieknotatie deze werkwijze vast te stellen:

De deputaten geven de voorkeur aan de oorspronkelijke melodie of een der oudste varianten daarvan, voorzien deze van een - voor ieder begrijpelijke - moderne notatie; de deputaten zullen in de definitieve uitgave van het kerkboek mededeling doen van hun uitgangspunt en werkwijze bij de muzieknotatie en van de bijzonderheden van een bepaalde melodie, voor zover gewenst met het oog op de zingbaarheid van die melodie voor de gemeente".

De deputaten hebben als uitgangspunt voor de notatie het „Liedboek voor de kerken" genomen: hierin vindt men een weerslag van muziek-wetenschappelijke arbeid.

De werkwijze van deputaten bestond uit het vergelijken van de Liedboeknotatie met de bronnen en met andere gezangboeken, benevens het toepassen van het synodebesluit op melodieën die niet in het Liedboek voorkomen.

Deze benadering heeft tot gevolg dat voor de betekenis, die de opstellers van het Liedboek geven aan maattekens, tactustekens en oriënteringsstreepjes, verwezen wordt naar het voorwoord van dit Liedboek p. XVIII en XIX.

Met het oog op de zingbaarheid brengen de deputaten het volgende onder de aandacht: 1. Melodische verschillen met de tot nu toe gangbare notaties in gezangboeken binnen de Gereformeerde Kerken zijn o.a. te vinden in gezang 3, 5, 10, 13, 23, 24, 25, 30, 32 en 35. 2. Ritmische verschillen met de tot nu toe gangbare notaties in gezangboeken binnen de Gereformeerde Kerken zijn o.a. te vinden in gezang 3, 6, 12, 19, 24, 30, 31, 32, 33 en 35. 3. De apostolische geloofsbelijdenis kreeg van Paul Chr. van Westermg haar muzikale gestalte op basis van het derde gregoriaanse Credo. Hierdoor is een ritme ontstaan dat zich geheel voegt naar de tekst van het apostolicum en „vrij" gezongen kan worden.

Tot zover de voorgestelde tekst van het Voorwoord:

6.3.

Aparte vermelding verdient de berijming van het Lutherlied (proefbundel Gez. 30). Tengevolge van het besluit van Groningen-Zuid t.a.v. de oorspronkelijke melodie moet de in de proefbundel voorkomende berijming, die vervaardigd is op de zgn. isometrische melodie, komen te vervallen. Uit de voorhanden berijmingen op de oorspronkelijke melodie komen in aanmerking de versie van Anka Brands en die welke voorkomt in het Liedboek (nr. 401).

De kerk te Groningen-Zuid geeft de voorkeur aan de versie van Anka Brands (opgenomen in „Kom, zing en speel", nr. 47). Deputaten, die de beide versies met elkaar hebben vergeleken, zijn tot de conclusie gekomen dat de versie van Anka Brands de voorkeur verdient en zij stellen daarom de synode voor deze te aanvaarden.

7. Berijmingen van Schriftgedeelten

7.1.

Nadat reeds twee deputaatschappen geen geschikte berijmingen van Schriftgedeelten konden aanbieden sprak de synode van Groningen-Zuid als haar oordeel uit, „dat verdere deputatenarbeid wat betreft het zoeken naar berijmingen van Schriftgedeelten die geschikt zijn voor gebruik in de eredienst niet noodzakelijk is" (art. 342, B. IV, b.). Wel gaf de synode aan deputaten de opdracht om „met inachtneming van de door de synode van Kampen gepreciseerde regels van Hattem diligent te zijn ten aanzien van geschikte berijmingen van Schriftgedeelten" (besluit E, 3, h, 1.). De synode overwoog daarbij, „dat in de kerken wel de begeerte leeft berijmingen van Schriftgedeelten te mogen ontvangen en dat de verlenging van de toetsingstermijn de mogelijkheid openlaat dat zulke berijmingen alsnog gevonden worden", art. 342, B, III, b.

Deputaten hebben dan ook aandacht geschonken aan berijmingen van Schriftgedeelten die hen uit het midden van de kerken bereikten, terwijl zij bovendien berijmingen die als bijlage bij „Woord en School" verschenen, hebben beoordeeld. Buiten de beoordeling bleven onberijmde Schriftgedeelten en vrije liederen.

Beoordeeld werden:

(Anka Brands)

1. Het gebed van Hanna
2. Die geen van u ten achter stelt (Jes. 40 : 27-41)
3. Heilsverwachting (Hab. 3 : 11-19)
4. Het Woord werd Lam (diverse teksten)

(Zie hiervoor: bijlage Woord en School sept. 1978)

(L. L. Bouwers)

5. Efeze 5 : 14
6. Filipp. 2 : 5-11
7. Hebr. 1 : 3
8. Tit. 3 : 4-7

(Zie hiervoor: bijlage Woord en School 1978 pg. 299-310)

(Mevr. H. A. ten Hove-van Raalte)	9. Jes. 12
	10. 1 Tim. 3 : 16
(Mevr. H. J. Roth-Veltman)	11. Openb. 5 : 9
	12. Filipp. 2 : 6-11
	13. 1 Tim. 3 : 16
(A. v.d. Werf)	14. De bruiloft van het Lam (Openb. 19 : 6b-8)
	15. Van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde (Openb. 21 1-8)
	16. Gebed (Matth. 6 : 9-13, Luc. 11 : 2-4)

7.2.

Helaas konden deputaten in geen van deze gevallen komen tot een aanbeveling aan de synode. Hiervoor zijn in hoofdzaak drie oorzaken aan te wijzen.

7.2.1.

De kwaliteit van verschillende berijmingen was zodanig, dat deputaten moesten komen tot een afwijzend oordeel. Het komt hun niet zinnig voor in dit rapport de gronden voor dit oordeel aan te geven. Dat zou een breedvoerige bespreking vergen van berijmingen ten aanzien waarvan het eindoordeel zou moeten luiden, dat ze niet geschikt zijn voor gebruik in de eredienst. Deputaten zijn uiteraard gaarne bereid om desgevraagd aan de synode een nadere verantwoording op dit punt af te leggen.

7.2.2.

De melodie bleek in een bepaald geval een verhindering te zijn om een gezang aan te bevelen. Dat deed zich voor bij het lied „Die geen van u ten achter stelt" (van Anka Brands), een uitstekende berijming, maar op een melodie die ernstige problemen oplevert voor de kerkzang.

7.2.3.

De vraag doet zich herhaaldelijk voor, of een bepaald Schriftgedeelte zich wel leent voor zang in de liturgie. Hier ligt een methodisch probleem bij het berijmen van Schriftgedeelten. Zo is in het lied van L. L. Bouwers „Laat die gezindheid bij ons zijn" Filipp. 2 : 5-11 als uitgangspunt gekozen en berijmd. Maar dit Schriftgedeelte is geen gesloten eenheid (zoals bijv. een Psalm dat is en de lofzang van Maria, enz.). Wie een christelijk lied dicht zonder zijn uitgangspunt te nemen in een bepaald Schriftgedeelte zal allicht niet beginnen met een opwekking c.q. vermaning als waarmee het onderhavige lied begint. Dit is een aanwijzing dat het betreffende Schriftgedeelte zich niet leent om berijmd gezongen te worden in de eredienst.

8. Uitgave van de bundel

8.1.

Betreffende de uitgave van de bundel „Enige Gezangen" is in de eerste plaats te noemen, dat voor de Gezangen een Voorwoord wordt geplaatst dat informatie verstrekt over uitgangspunt en werkwijze bij de muzieknotatie en over de bijzonderheden van een bepaalde melodie, voorzover gewenst met het oog op de zingbaarheid van die melodie voor de gemeente. Hiervoor wordt verwezen naar het concept in 6.2. van dit rapport.

BIJLAGE I

Voorwoord bij de bundel „Enige Gezangen"

De synode van Groningen-Zuid 1978 heeft met betrekking tot de musicologische toetsing van de gezangen het volgende besluit genomen (acta art. 342 C.V.b.I):

„voor de muzieknotatie deze werkwijze vast te stellen:

De deputaten geven de voorkeur aan de oorspronkelijke melodie of een der oudste varianten daarvan, voorzien deze van een - voor ieder begrijpelijke - moderne notatie;

de deputaten zullen in de definitieve uitgave van het kerkboek mededeling doen van hun uitgangspunt en werkwijze bij de muzieknotatie en van de bijzonderheden van een bepaalde melodie, voor zover gewenst met het oog op de zingbaarheid van die melodie voor de gemeente".

De deputaten hebben als uitgangspunt voor de notatie het „Liedboek voor de kerken" genomen: hierin vindt men een weerslag van muziek-wetenschappelijke arbeid.

De werkwijze van deputaten bestond uit het vergelijken van de Liedboeknotatie met de bronnen en met andere gezangboeken, benevens het toepassen van het synodebesluit op melodieën die niet in het Liedboek voorkomen.

Deze benadering heeft tot gevolg dat voor de betekenis, die de opstellers van het Liedboekgeveenaan maattekens, tactustekens en oriënteringsstreepjes, verwezen wordt naar het voorwoord van dit Liedboek p. XVIII en XIX.

Met het oog op de zingbaarheid brengen de deputaten het volgende onder de aandacht:

1. Melodische verschillen met de tot nu toe gangbare notaties in gezangboeken binnen de Gereformeerde Kerken zijn o.a. te vinden in gezang 3, 5, 10, 13, 23, 24, 25, 30, 32 en 35.
2. Ritmische verschillen met de tot nu toe gangbare notaties in gezangboeken binnen de Gereformeerde Kerken zijn o.a. te vinden in gezang 3, 6, 12, 19, 24, 30, 31, 32, 33 en 35.
3. De apostolische geloofsbelijdenis kreeg van Paul Chr. van Westering haar muzikale gestalte op basis van het derde gregoriaanse Credo. Hierdoor is een ritme ontstaan dat zich geheel voegt naar de tekst van het apostolicum en „vrij" gezongen kan worden.

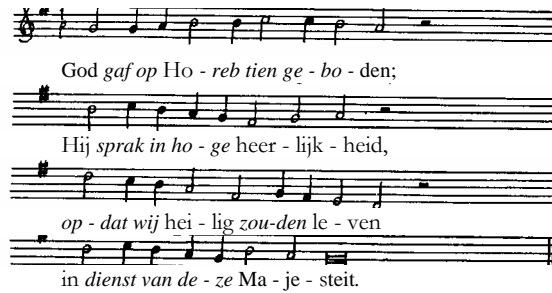
Inhoudsopgave gezangen

1. De wet des Heren
2. De lofzang van Maria
3. De lofzang van Zacharias
4. De lofzang van Simeon
5. Het gebed des Heren
- 6a. De twaalf artikelen des geloofs
- 6b. De apostolische geloofsbelijdenis
7. Gebed voor de prediking
8. Morgengebed
9. Avondgebed
10. Hoe zal ik Hem bezingen
11. Ere zij God
12. Dit is de dag, die God ons schenkt
13. Jezus, leven van mijn leven
14. Ontsluit, o Heer, voor U ons hart
15. In het kruis zal 'k eeuwig roemen
16. God, enkel licht
17. U, heilig Godslam, loven wij
18. Halleluja! Lof zij het Lam
19. Sions Vorst is opgestaan
20. Nu triomfeert de Zoon van God
21. De dag der kroning is gekomen
22. De dag van onze Vorst brak aan
23. Wij knielen voor uw zetel neer
24. Ja, de Trooster is gekomen
25. God in de hoog' alleen zij eer
26. Ere zij aan God, de Vader
27. Te Deum
28. God is getrouw, zijn plannen falen niet
29. De kerk van alle tijden
30. Een vaste burcht is onze God
31. Dankt, dankt nu allen God
32. Alle roem is uitgesloten
33. Nooit kan 't geloof teveel verwachten

34. 'k Wil U, o God, mijn dank betalen
 35. Halleluja, eeuwig dank en ere

1. De wet des Heren

Melodie: psalm 140

God gaf op Ho - reb tien ge - bo - den;
 Hij sprak in ho - ge heer - lijk - heid,
 op - dat wij hei - lig zou - den le - ven
 in dienst van de - ze Ma - je - steit.

2. *Ik ben de HERE God, uw Koning;
 erken mijn opperheerschappij:
 uw slaventijd, daar in Egypte,
 is door mijn hand voorgoed voorbij.*
3. *Gij zult geen valre goden eren:
 Ik ben de ware God, dien Mij!
 Stel uw vertrouwen op de HERE;
 geen afgod is er die bevrijdt.*
4. *Maak nooit een beeld om te aanbidden,
 buig nooit uw hoofd voor wat Ik haat,
 want Ik bezoek tot in geslachten
 verbondsverbrekers metterdaad.*
5. *Maar duizenden, die mijn geboden
 trouw onderhouden dag en nacht,
 mijn Woord als openbaring kennen,
 schenk Ik mijn liefde dag aan dag.*
6. *Gebruik mijn naam altijd eerbiedig,
 want zwaar zal zijn de straf voor hen
 die vloeken, spotten en vals zweren
 of zwijgen bij zo'n lasterstem.*
7. *Gedenk de sabbat als een rustdag
 volkomen aan zijn dienst gewijd,
 want in zes dagen heeft de HERE
 zijn schepping voor u toebereid.*
8. *Geef eer aan vader en aan moeder,
 aan ieder die gezag ontvangt,
 opdat uw dagen mogen lengen:
 een leven in 't beloofde land.*
9. *Gij zult niet doodslaan noch u wreken,
 niet haten wie uw naaste is,
 maar liefdevol de Schepper vrezen,
 zó dat u voor de vijand bidt.*
10. *Hoor, man en vrouw: Ik haat onkuisheid,
 verbreek niet wat Ik één laat zijn.
 Beheer het lichaam als een tempel,
 vol van mijn Geest. oprecht en rein.*
11. *Laat nooit uw voet de weg betreden
 van hem die roof noch diefstal vreest.
 Laat nooit het geld uw hoogste goed zijn,
 weet dat de arme naast u leeft.*

12. *Uw tong zal nergens vals getuigen,
maar waarheid spreken en geen kwaad;
de naam beschermen van uw naaste:
mijn straf treft elke lasterdaad.*
13. *Nooit zal uw hart maar iets begeren
van alles wat uw naaste heeft.
Leer steeds, vernieuwd, de zonde haten
zoals mijn wet te kennen geeft.*
14. *Leer ons, o God, naar uw geboden
te leven met ons hele hart;
genadebrood te mogen eten
door Hem, die sprak: „Het is volbracht“.*

L. L. Bouwers, geb. 1940

BIJLAGE A 5

RAPPORT VAN DEPUTATEN VOOR RADIO- EN TELEVISIEUITZENDING VAN KERKDIENTEN

Aan de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, samen te komen op 22 april 1981 te Arnhem.

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

De generale synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te Groningen-Zuid (1978), benoemde tot deputaten voor radio- en televisieuitzending van kerkdiensten de broeders: ds. D. Vreugdenhil, Velp (samenroeper), C. D. Goudappel, Delft, ds. P. Lok, Kampen, ir. R. F. van Mill, Amersfoort, ds. W. Pouwelse, Bergentheim, primi; J. J. Schreuder, Bussum, ds. G. Zomer, Rijnsburg, secundi (Acta artikel 263). Na het vertrek van ds. W. Pouwelse naar Canada neemt ds. G. Zomer diens plaats in als deputaat.

In dit deputaatschap zijn de functies als volgt verdeeld: ds. D. Vreugdenhil, voorzitter, ds. P. Lok, secretaris, en ir. R. F. van Mill, penningmeester.

De synode van Groningen-Zuid gaf de volgende instructies aan de deputaten (Acts artikel 127):

- a. met gelijke zorg als voorheen is geschied de radiouitzending van kerkdiensten voor het binnenland te verzorgen;
- b. op gelijke wijze de radiouitzending van kerkdiensten (via Radio Nederland Wereldomroep) voor het buitenland te blijven verzorgen;
- c. eveneens op gelijke wijze de televisieuitzending van kerkdiensten voor het binnenland te blijven verzorgen;
- d. diligent te zijn ten aanzien van de naleving van de aangegane overeenkomst met de IKON, zodat ook in de toekomst de uitzendingen geschieden „onder eigen naam en eigen verantwoordelijkheid en in volledige vrijheid“;
- e. ook diligent te zijn ten aanzien van een mogelijk nieuwe verdeling van de aan de kerkelijke zendgemachtigden toegewezen zendtijd en een zo mogelijk grotere zelfstandigheid van de kerken daarin na te streven;
- f. tevens diligent te zijn ten aanzien van het publiceren en verspreiden van preken van de uitgezonden kerkdiensten, zodat ook dit geschiedt „onder eigen naam en eigen verantwoordelijkheid“;
- g. aan de e.v. generale synode verslag uit te brengen van hun werkzaamheden en hun rapport drie maanden voor het bijeenkomen van die synode aan de kerken toe te zenden.

Uitvoering gevende aan de instructie sub g (eerste lid) hebben de deputaten de eer uw vergadering het volgende te rapporteren.

A. Radio-uitzending van kerkdiensten (binnenland)

In de verslagperiode (tussen de synode van Groningen-Zuid en die van Arnhem) werden de onderstaande kerkdiensten via de radio uitgezonden. Datum en plaats van uitzending zijn vermeld, en tevens de voorganger in bedoelde dienst.

16- 4-1978	Berkel en Rodenrijs	ds. W. Wierenga
4- 6-1978	Middelburg	ds. P. Schelling
2- 7-1978	Ommen	ds. J. van Dijk
6- 8-1978	Bedum	ds. H. W. Ophoff
3- 9-1978	Kampen	prof. dr. C. Trimp
15-10-1978	Dronten	ds. S. de Vries
31-12-1978	Amersfoort-Centrum	ds. J. F. Heij
4- 2-1979	Bunschoten	ds. H. J. Begemann
4- 3-1979	Utrecht-Centrum	ds. W. Triemstra
20- 5-1979	Zutphen	ds. W. Scherff
17- 6-1979	Groningen-Helpman	ds. W. Wierenga
19- 8-1979	Brunssum-Treebeek	ds. H. J. J. Feenstra
16- 9-1979	Kampen	prof. dr. J. van Bruggen

21-10-1979	Assen-Zuid	ds. H. J. Nijenhuis
2-12-1979	Ermelo	ds. H. E. Nieuwenhuis
16- 1-1980	Rotterdam-Centrum	ds. C. J. de Ruijter
17- 2-1980	Hatterm	ds' H. de Vries
6- 4-1980	Utrecht-Centrum	ds. W. Triemstra
15- 6-1980	Axel	ds. J. Verkade
20- 7-1980	Zuidhom	ds. C. v.d. Berg '
17- 8-1980	Rouveen	ds. H. Scholte
7- 9-1980	Kampen	prof. dr. L. Doekes
5-10-1980	Rijnsburg	ds. G. Zomer

Bij de afsluiting van dit rapport (oktober 1980) kan reeds worden gemeld, dat de vermoedelijke data van uitzendingen in 1981 (tot en met augustus) zullen zijn: 25 januari 11 maart, 26 april, 17 mei en 16 augustus. De overige drie data worden later bekend gemaakt.

Zoals blijkt uit bovenstaande gegevens zijn elk jaar acht kerkdiensten via de radio uitgezonden. Bij de verdeling van de ons toegewezen zendtijd is ook nu gezocht naar een zo groot mogelijke spreiding, waarbij in aanmerking dient genomen te worden, dat in de winterperiode gezocht wordt naar kerken op een niet al te grote afstand van Hilversum.

B. Radio-uitzending van kerkdiensten (buitenland)

De synode van Groningen-Zuid benoemde als deputaat voor Radio Nederland-Wereldomroep ds. D. Vreugdenhil als primus, en ds. W. Pouwelse als secundus. De onderstaande kerkdiensten werden in de afgelopen periode uitgezonden via Radio NederlandWereldomroep:

27- 8-1978	Rouveen	ds. H. Scholte
25- 3-1979	Steenwijk	ds. G. van Rongen
12- 8-1979	Mariënberg	ds. S. S. Cnossen
23- 3-1980	Groningen-Noord	ds. J. A. v.d. Velden
5-10-1980	's-Hertogenbosch	ds. S. Braaksma

Deze kerkdiensten die 's morgens worden gehouden, worden op de band opgenomen en worden' s middags uitgezonden naar het oostelijk halfmond en Afrika, terwijl ze 's avonds worden heruitgezonden naar het westelijk halfmond.

C. Televisie-uitzending van kerkdiensten

Via de televisie werden in de afgelopen verslagperiode de volgende kerkdiensten uitgezonden:

14- 5-1978	Bergentheim	ds. W. Pouwelse
13- 8-1978	Gouda	ds. J. v.d. Haar
7- 1-1979	Hasselt	ds. J. de Feijter
8- 7-1979	Arnhem	ds. T. J. Keegstra
13- 4-1980	Zwijndrecht	ds. J. Meilof

Op 23 november 1980 zal een kerkdienst worden uitgezonden vanuit de kerk te Enschede-Oost met als voorganger dr. R. H. Bremmer.

D. Naleving overeenkomst met IKON

Deputaten kunnen rapporteren, dat zij nauwlettend hebben toegezien op de stipte naleving van de overeenkomst die de Gereformeerde Kerken hebben gesloten met de stichting IKON. Met name zijn zij attent geweest op de voorwaarde, dat de kerkdiensten werden uitgezonden „onder eigen naam en eigen verantwoordelijkheid en in volledige vrijheid". Met voldoening kan gemeld worden, dat de stichting **IKON** zich heeft gehouden aan de afspraken zoals deze zijn neergelegd in het contract, dat vermeld staat in de bijlagen bij de Acta van de synode van Groningen-Zuid (1978), blz. 433/434.

E. Nieuwe verdeling van de zendtijd?

Met betrekking tot de instructie sub e. kan kort gerapporteerd worden, dat in de afgelopen twee jaren geen uitbreiding van de zendtijd aan de kerkelijke zendgemachtigden door de minister is verleend, en dat ook binnen de reeds toegewezen zendtijd geen herverdeling plaats kon hebben, omdat geen belangrijke verschuivingen in de getalsverhoudingen zich hebben voorgedaan.

Naar het oordeel van de deputaten wordt binnen het kader van de contractuele samenwerking op geen enkele wijze tekort gedaan aan de zelfstandigheid van de kerken.

F. Prekenuitgave

Ten aanzien van de publicatie en verspreiding van de preken die gehouden zijn in de uitgezonden kerkdiensten, mogen deputaten meedelen, dat luisteraars/kijkers de preken kunnen bestellen bij het „bureau preken Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) te Hilversum".

Aan de hand van de binnengekomen bestellingen wordt de oplaag vastgesteld, worden de preken gestencild en verzonden. De preken verschijnen onder het kopje „Zendtijd voor de kerken", en onder een afzonderlijk volgnummer.

G. Slot-opmerkingen

De uitzendingen van onze kerkdiensten komen op geen enkele wijze financieel ten laste van onze kerken. De financiering geschiedt met overheidsgelden.

Deputaten zijn van oordeel, dat het tot grote dankbaarheid stemt, dat in dit land de uitzending van gereformeerde kerkdiensten nog mogelijk is, en dat die uitzendingen door de overheid mogelijk gemaakt worden.

Continuering van de gemaakte regeling van de kerken met de stichting **IKON** achten deputaten in de gegeven situatie de verstandigste weg.

H. Voorstel

Deputaten stellen uw vergadering voor:

1. de deputaten, benoemd door de generale synode van Groningen-Zuid (1978), te dechargeren;
2. opnieuw deputaten te benoemen met de opdracht:
  - a. met gelijke zorg als voorheen is geschied de radiouitzending van kerkdiensten voor het binnenland te verzorgen;
  - b. op gelijke wijze de radiouitzending van kerkdiensten (via Radio Nederland Wereldomroep) voor het buitenland te blijven verzorgen;
  - c. eveneens op gelijke wijze de televisieuitzending van kerkdiensten voor het binnenland te blijven verzorgen;
  - d. diligent te blijven ten aanzien van de naleving van de aangegane overeenkomst met de stichting IKON, zodat ook in de toekomst de uitzendingen geschieden „onder eigen naam en eigen verantwoordelijkheid en in volledige vrijheid";
  - e. ook diligent te zijn ten aanzien van een mogelijke nieuwe verdeling van de aan de kerkelijke zendgemachtigden toegewezen zendtijd, c.q. uitbreiding van de toegewezen zendtijd;
  - f. diligent te zijn ten aanzien van het publiceren en verspreiden van preken van de uitgezonden kerkdiensten, zodat dit ook geschiedt „onder eigen naam en in eigen verantwoordelijkheid";
  - g. aan de e.v. generale synode verslag uit te brengen van hun werkzaamheden en hun rapport drie maanden voor het bijeenkomen van die synode aan de kerken toe te zenden.

Met heilbede en broedergroet,
namens deputaten voornoemd:
D. Vreugdenhil - voorzitter
P. Lok - secretaris

BIJLAGE A 6

RAPPORT VAN DEPUTATEN VOOR DE GEESTELIJKE VERZORGING VAN MILITAIREN

1. Samenstelling deputaatschap

De generale synode van Groningen-Zuid 1978 benoemde tot deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen de broeders ds. J. v.d. Haar Gouda; M. Fokkenra, Rosmalen; Ds. D. v. Houdt, Uithuizermeedem K. Pesman Utrecht J. Hensen 's-Gravenhage; ds. W. G. Raven, Almelo ds. A. D. v.d. Heuvel, Spakenburg N. (sec.); J. Lamain, 't Harde (sec.).

De onderlinge functieverdeling werd als volgt: ds. J. v.d. Haar, voorzitter; ds. A. D. v.d. Heuvel, secretaris; ds. W. G. Raven, penningmeester; M. Fokkenra, algemeen adjunct.

Br. J. Hensen, 's-Gravenhage deelde schriftelijk mee, zijn benoeming niet te kunnen aanvaarden.

2. Opdracht

De generale synode van Groningen-Zuid 1978 heeft het navolgende besloten:

- a. opnieuw deputaten te benoemen voor de geestelijke verzorging van militairen met als opdracht uit te voeren hetgeen bepaald is door de generale synode van Hattem 1972/73, Acta art. 78 A.V. 2, met nadrukkelijke verwijzing naar het „voorts van oordeel" bij het besluit van de generale synode van Hoogeveen 1969/70, Acta art. 332, onder Sa t/m g, en met bijzondere aandacht voor het onder f vermelde;
- b. zolang de mogelijkheid daartoe geboden wordt, in „Beukbergen" cursussen voor gereformeerde militairen te organiseren onder leiding van gereformeerde legerpredikanten en al het nodige te verrichten eventueel in samenwerking met het G.V.L, de C.C.G.G. en de sectie militairen van het G.M.V.;
- c. de besluiten van de generale synode van Hattem 1972/73, Acta art. 78 V 3 en 4 over te nemen met dien verstande, dat nu f 4.000,- aan deputaten ter beschikking zal worden gesteld, waarvan zij verantwoording zullen afleggen aan de volgende synode;

3. Contact met de hoofdlegerpredikant

De voorzitter, de secretaris en de penningmeester van de deputaten, resp. ds. J. v.d. Haar, ds. A.D. v.d. Heuvel en ds. W. G. Raven, hebben in het najaar van 1979 een bezoek gebracht aan de Hoofdlegerpredikant, ds. W. F. Jense.

Door de deputaten is toen het volgende naar voren gebracht:

- a. door de grote predikanten nood in de kerken is het de deputaten nog niet mogelijk gebleken om een of twee legerpredikanten voor de geestelijke verzorging van militairen ter beschikking te stellen. De Hoofdlegerpredikant deelde van zijn kant mee dat hij graag zou zien dat regelmatig een of twee vacatures door onze predikanten zouden worden vervuld.
- b. Wat de houding van de kerken ten aanzien van het legerpredikantschap betreft, hebben de deputaten er op gewezen dat er wel zorg leeft in de kerken inzake de zogenaamde oecumenische samenwerking die er in dit verband is. De Hoofdlegerpredikant stelde van zijn kant dat er van de legerpredikant verwacht wordt dat hij een goede verstandhouding heeft met de legeraalmoezenier, maar dat dat niet betekent dat eigen principes verloochend zouden moeten worden. Verder is er nog altijd de officiële vredesinstructie van toepassing, waarin staat dat de protestantse geestelijke verzorger belast is „met de geestelijke verzorging van het militaire personeel der Koninklijke Landmacht van Protestantse gezindte in het hem aangewezen arbeidsterrein" (art. 1 Instr. Legerpredikant, uit „Handboek van de Legerpredikant", 1974, 2de uitg.).
- c. De deputaten hebben hun bereidheid uitgesproken om ook een legerpredikant voor kortere of langere tijd naar Libanon uit te zenden. De Hoofdlegerpredikant stelde dat zeer op prijs, maar het was thans niet nodig om van onze diensten gebruik te maken, omdat er voldoende legerpredikanten bereid waren daar heen te gaan.

4. Werving legerpredikanten

Bijlage A 7

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN-CURATOREN VAN DE THEOLOGISCHE HOGESCHOOL VAN DE GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

Weleerwaarde en eerwaarde broeders,

Deputaten-curatoren hebben de eer u verslag uit te brengen over de gang van zaken aan de hogeschool en over hun handelingen in het tijdvak januari 1978 tot en met oktober 1980.

Het vorige verslag, dat betrekking had op het tijdvak januari 1975 tot en met december 1977, werd op 26 april 1978 voorgelegd aan de generale synode van Groningen-Zuid na eerst aan de kerken te zijn toegezonden.

De verslagperioden blijken niet precies gelijk te zijn, wat verband houdt met het tijdstip waarop een verslag aan de kerken moet worden gezonden.

Het verdient aanbeveling ernaar te streven de perioden wel zoveel mogelijk aan elkaar gelijk te doen zijn namelijk van november van het eerste jaar tot en met oktober van het derde jaar van het betreffende tijdvak, waardoor voldoende ruimte blijft voor het gereedmaken en vaststellen en de toezending aan de kerken. Bij enkele onderdelen van dit verslag wordt dit reeds toegepast.

De periode waarover nu gerapporteerd wordt geeft allereerst te zien de regelmatige en ongehinderde voortgang van het werk, met daarnaast enkele bijzondere gebeurtenissen die haar in meer dan één opzicht onderscheiden van vorige jaren en van belang zijn niet alleen voor de kerken in Nederland maar ook voor de zusterkerken in het buitenland. Dit alles doet gewagen van blijdschap over de niet aflatende trouw van het Hoofd der Kerk, die door alle gewone en buitengewone gebeurtenissen heen de arbeid van de Theologische Hogeschool dienstbaar wil doen zijn aan zijn kerkvergaderend werk.

De volgende onderdelen vragen achtereenvolgens uw aandacht:

- 1 Deputaten-curatoren
- 2 Docenten
- 3 Enkele data en feiten
- 4 Studie en studiegang
- 5 College- en examenbezoek
- 6 Hogeschooldagen
- 7 Bibliotheek
- 8 Samenwerking met de deputaten-financieel
- 9 Benoemingsprocedure
- 10 Statuut en reglementen
- 11 Contacten met het buitenland
- 12 Diversen
- 13 Slot

1. Deputaten-curatoren

1.1. Samenstelling en personalia

De generale synode van Groningen-Zuid 1978 benoemde tot deputaten-curatoren (conform de voordracht van de particuliere synoden):

drs. D. Deddens, Leeuwarden, dr. W. G. de Vries, Haren, ds. H. Bouma, Assen, ds. H. D. van Herksen, Heemse, ds. T. J. Keegstra, Arnhem, ds. J. Kok, Amersfoort, ds. C. J. Brem, Amsterdam, ds. W. de Graaff, Giessendam, ds. P. Schelling, Middelburg, **primi**;

ds. T. Dekker, Leek, ds. J. H. val. Hoeven, Drachten, ds. P. van Gorp, Emmen, ds. P. Lok, Kampen, ds. M. Brandes, Ermelo, dr. A. N. Hendriks, Amersfoort, ds. G. Zomer, Rijnsburg, ds. J. Verkade, Axel **secundi**;

voorts: prof. dr. A. J. Hendriks, Capelle a.d. IJssel en mr. N. E. Nieboer, Haren **priori**; prof. dr. T.J. Schaafsma, Wageningen en mr. E. Bos, Capelle aal. **IJssel, secundi**.

De synode besloot, dat als secundus van ds. C. J. Brem benoemd geacht zal zijn de broeder, die door de eerstvolgende particuliere synode van Noord-Holland zal worden voorgedragen (Acta, artikel 221). Later bleek dit te zijn ds. L. J. Joosse, IJmuiden (brief van de particuliere synode van Noord-Holland d.d. 30 mei 1979).

Tijdens de verslagperiode wisselden van plaats ds. P. Schelling en ds. T. Dekker. De eerstgenoemde ging naar Leeuwarden, de laatstgenoemde naar Kampen.

Drs. D. Deddens wisselde in dubbele zin van plaats. Hij werd van president-curator hoogleraar en verhuisde van Leeuwarden naar Kampen.

Ds. W. de Graaff werd emeritus-dienaar des Woords van de kerk te Giessendam-Hárdinxveld. Bij die gelegenheid werd hij koninklijk onderscheiden. Hij werd ridder in de orde van Oranje Nassau. Ook ds. J. H. val. Hoeven werd emeritus-dienaar des Woords en wel van de kerk te Drachten.

1.2. Vergaderingen

In 1978 werd zestien maal vergaderd, vijfmaal zonder, negen maal met hoogleraren en tweemaal gecombineerd met deputaten-financieel en hoogleraren.

In 1979 werd achtmaal vergaderd, eenmaal zonder, zesmaal met hoogleraren en eenmaal gecombineerd met deputaten-financieel en hoogleraren.

In 1980 werd negenmaal vergaderd tot het moment van afsluiting van dit rapport (eind oktober 1980), en wel driemaal zonder, zesmaal met hoogleraren, terwijl een gecombineerde vergadering met deputaten-financieel en hoogleraren genoteerd staat voor december 1980.

Als regel waren de priori op de vergaderingen aanwezig. Een enkele maal was er een secundus in plaats van de primus. Zij namen deel aan de werkzaamheden van het college na ondertekening van het betreffende ondertekeningformulier.

De secundus uit het ressort van de particuliere synode van Friesland verving ds. D. Deddens na diens benoeming tot hoogleraar.

1.3.1. Moderamen

Het moderamen bestond van eind 1977 tot 9 maart 1978 uit ds. D. Deddens, president, ds. G. Hagens, secretaris, ds. H. J. de Vries, assessor. Op 9 maart 1978 diende de ontslagaanvraag van ds. G. Hagens als secretaris. Onder grote dank voor al zijn arbeid werd hem, gehoord de redenen, ontslag verleend.

In zijn plaats werd gekozen ds. H. D. van Herksen om gedurende de tijd die nog restte tot aan de synode van Groningen-Zuid 1978 de secretariaatswerkzaamheden te verrichten.

Op 21 augustus 1978 kwamen de door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 benoemde deputaten-curatoren bijeen. In het moderamen werden gekozen ds. D. Deddens, president, ds. H. D. van Herksen, secretaris en ds. H. Bouma, assessor.

Afscheid werd genomen van ds. H. J. de Vries onder dank voor zijn arbeid in het deputaatschap ook als assessor verricht.

Tijdens de vergaderingen waarin gesproken werd over de opvolging van prof. dr. L. Doekes en waar ds. D. Deddens niet aanwezig was, nadat zijn naam genoemd was, in verband met een eventuele benoeming tot hoogleraar, presideerde de assessor ds. H. Bouma en nam ds. T. J. Keegstra als langst fungerend curator het assessoraat waar.

In de vergadering van 8 maart 1979 moest na de benoeming van ds. D. Deddens tot hoogleraar opnieuw een moderamen verkozen worden. De samenstelling werd nu: ds. H. Bouma, president ds. H. D. van Herksen, secretaris en ds. J. Kok, assessor. In september 1979 en oktober 1980 werd het moderamen in deze samenstelling herkozen.

1.3.2. Werkzaamheden

Het moderamen van deputaten-curatoren kwam in de regel eens per maand bijeen.

In deze vergaderingen werden voorbereidingen getroffen voor de komende curatoren-vergaderingen en met de rector de lopende zaken van de hogeschool besproken.

Ook werden bezoeken afgelegd in de gezinnen van de docenten. De taken binnen het moderamen zijn als volgt verdeeld: de president zit de vergaderingen voor; de secretaris maakt de notulen en voert de correspondentie; de assessor maakt de notulen van de vergaderingen van het moderamen en verzorgt het

kort verslag van de curatorenvergaderingen. Dit kort verslag wordt aan de pers verstrekt en bevat datgene wat voor publikatie in aanmerking komt.

1.4. Delegatie

Ter voorbereiding van bepaalde zaken worden taken gedelegeerd aan een of meer curatoren. Naar artikel 1, lid 2 van de Instructie voor curatoren blijft het college aansprakelijk voor het geheel van de aan curatoren opgedragen taken.

1.5. Archiefruimte

Voor het archief van deputaten-curatoren werd een eigen, afgesloten, plaats verkregen in de kluis van het hogeschoolgebouw. Ook van het archief van deputaten-financieel wordt in die ruimte een gedeelte bewaard. De twee college-secretarissen beschikken elk over een eigen sleutel.

Bovendien zijn in de vergaderzaal van de curatoren, in het prachtige Linneweeversgildehuis, twee kasten geplaatst, die gebruikt worden voor het bewaren van minder belangrijke stukken.

1.6. Afdracht van bescheiden

Artikel 2, lid 4 van de Instructie bepaalt, dat de curator of secundus die is teruggetreden of ontslagen of als zodanig heeft bedankt, er zorg voor draagt dat binnen een week nadien alle bescheiden die hij als curator respectievelijk, secundus onder zijn berusting heeft, ter beschikking van het college komen. Het college is bezig de naleving van deze bepaling te verwerklijken.

1.7. In memoriam

Tijdens deze verslagperiode nam de HEERE twee oud-curatoren tot Zich.

Ds. F. de Vries overleed op 20 november'78. Jarenlang was hij curator. Als assessor stond hij de president ds. D. van Dijk bij in de moeilijke jaren van strijd. Van 1972-1975 was hij presidentcurator. Ds. J. ten Hove overleed op 15 juni'80. Gedurende vele jaren vertegenwoordigde hij eerst het ressort van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, later dat van Drenthe.

Ieder voor zich hebben zij met de hun geschonken gaven de hogeschoolgemeenschap mogen dienen. Deputaten-curatoren hebben bij dit heengaan hun medeleven betuigd en zich doen vertegenwoordigen op de dag van de begrafenis.

2. Docenten

2.1. Algemeen

Met dankbaarheid kan vermeld worden dat de docenten vrijwel allen hun arbeid zonder lange onderbrekingen hebben kunnen verrichten. In een enkel geval moest door ziekte de arbeid gedurende wat langere tijd worden neergelegd.

In geval van buitenlandse reizen kon extra-verlof gegeven worden. Soms ook konden door omzetting college-uren worden ingehaald.

2.2. Prof. dr. L. Doekes

Prof. dr. L. Doekes is thans emeritus-hoogleraar. De buitengewone synode van Arnhem van 20 februari 1979 verleende hem met ingang van 6 september 1979 eervol ontslag overeenkomstig artikel 6 van het Reglement voor docenten.

Met dankbaarheid gedenken curatoren zijn arbeid gedurende meer dan 25 jaar aan de hogeschool verricht. Op 6 maart 1979 werd het feit herdacht, dat hij evenals prof. drs. H. J. Schilder 25 jaar in het ambt van hoogleraar diende. Overeenkomstig beider wens werd aan deze jubilea geen uitvoerige feestviering verbonden. In de academische gemeenschap werd uiting gegeven aan de dankbaarheid jegens de HEERE voor de ontvangen krachten voor hun arbeid in het midden van de kerken.

Na zijn afscheidscollege op 4 september 1979 werd aan professor Doekes en mevrouw DoekesSinnema een receptie aangeboden in het gebouw van de hogeschool. Veel oudleerlingen en anderen maakten van die gelegenheid gebruik professor en mevrouw Doekes de hand te drukken.

In het cursusjaar 1979/1980 gaf prof. Doekes op verzoek van curatoren, gehoord ook de wens van prof. J. Kamphuis, nog colleges Symboliek.

Bij zijn afscheid bood het studentencorps „Fides Quadrat Intellectum" professor Doekes een samenbundeling van artikelen aan, die hij in de loop der jaren had gepubliceerd.

Deze bundel kreeg de titel: „Een heilige natie". Deputaten-curatoren zijn dankbaar voor dit initiatief.

Op 9 juni 1980 mocht prof. Doekes herdenken, dat hij veertigjaar geleden in het ambt van dienaar des Woords bevestigd werd door zijn voorganger in Kampen prof. dr. K. Schilder.

2.3. Prof. drs. H. J. Schilder

In het cursusjaar 1980/81 hoopt prof. drs. H. J. Schilder de leeftijd van 65 jaar te bereiken. Hij zal volgens artikel 6 van het Reglement voor docenten en volgens het besluit van de generale synode van Arnhem dal. 30 september '80 aan het einde van de cursus 1980/81 ontslag uit zijn dienst ontvangen, als de HEERS hem het leven spaart. Genoemde synode benoemde prof. drs. H. M. Ohmann te Hamilton met ingang van 1 juni 1981 tot zijn opvolger. Vlak voor het afsluiten van dit verslag werd bekend dat prof. Ohmann deze benoeming heeft aangenomen. Deputatencuratoren zijn dankbaar dat op deze wijze in de komende vacature kon worden voorzien waardoor, zo de Here wil, de arbeid van prof. Schilder zonder onderbreking door zijn opvolger zal kunnen worden voortgezet.

2.4. Prof. J. Kamphuis

Nadat prof. J. Kamphuis bewilligd had om van leeropdracht te wisselen konden curatoren gehoord het advies van de senaat overeenkomstig artikel 8 lid 2 van het statuut van de hogeschool hem in plaats van prof. dr. L. Doekes als hoogleraar in de Dogmatiek en Symboliek aan de buitengewone synode van Arnhem van 20 februari 1979 aanbevelen.

Ruim 20 jaar doceerde prof. Kamphuis Algemene en Nederlandse Kerkgeschiedenis en Kerkrecht. Onmiddellijk aan het begin van de cursus 1979/80 werden door hem colleges Dogmatiek gegeven, hoewel hij wegens het voorbereiden van zijn rectorale oratie, die tevens het publieke begin van zijn dogmatische arbeid zou zijn, gebruik mocht maken van het (gewoonte)recht in die tijd geen colleges te geven.

Curatoren hebben hun erkentelijkheid daarvoor uitgesproken.

In het begin van het jaar 1980 werd prof. Kamphuis ziek. Een operatie bleek noodzakelijk. Gelukkig kon begin maart 1980 gemeld worden dat hij weer uit het ziekenhuis ontslagen mocht worden. Onze hemelse Vader heeft genadig de gebeden voor zijn herstel verhoord en nam zorg weg. In april 1980 heeft prof. Kamphuis alle arbeid hervat.

2.5. Prof. dr. J. van Bruggen

Op 16 september 1979 was prof. dr. J. van Bruggen 12¹/₂ jaar als hoogleraar aan de hogeschool verbonden. Op 16 augustus 1980 werden prof. en mevrouw Van Bruggen opnieuw verblijd door de geboorte van een kind, hun door de God van het Verbond toevertrouwd. De blijdschap en dankbaarheid van het hoogleraarsgezin werden door de hele hogeschoolgemeenschap gedeeld. De curatoren boden gelukwensen aan bij monde van een der hunnen.

2.6. Prof. dr. C. Trimp

Met ingang van de cursus 1980/81 zag prof. dr. C. Trimp zich genoodzaakt twee preekcolleges per week te geven. Gezien het aantal studenten en het aantal beurten dat ieder hebben moet, moesten twee werkgroepen gevormd worden. Prof. Trimp kreeg enige verlichting doordat de synode van Groningen-Zuid 1978 de leeropdrachten van de hoogleraren Trimp en Douma zodanig wijzigde, dat prof. dr. J. Douma voorshands belast werd met het onderwijs in de Evangelistiek.

2.7. Prof. dr. J. Douma

Prof. dr. J. Douma moest zijn arbeid in het tweede semester van de cursus 1979/80 onderbreken voor een reis naar Korea. Hij gaf daar colleges aan het Seminary te Pusan.

Bij die gelegenheid was hij er getuige van hoe twee uitgezonden leerlingen van de hogeschool, drs. J. M. Batteau en drs. H. N. Gootjes, hun arbeid aan deze zusterinstelling verrichtten.

Op verzoek van enkele zendingsarbeiders bezocht prof. Douma een deel van het zendingsterrein in Irian Jaya. Japan werd eveneens bezocht op verzoek van deputaten Correspondentie Buitenlandse Kerken. Vermeldenswaard mag verder genoemd worden, dat prof. dr. J. Douma op verzoek van de staatssecretaris voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne, mevrouw E. Veder-Smit, samen met prof. dr. W. H. Velema, Apeldoorn, een bijdrage leverde ter bezinning op het vraagstuk van de vaccinatie naar aanleiding van de polio-explosie in mei 1978. Deze bijdrage verscheen onder de titel „Polio. Afwachten of afweren?“ bij Uitgeverij Ton Bolland, Amsterdam, 1979.

2.8. Prof. drs. J. P. Lettinga

In de vergadering van deputaten-curatoren met hoogleraren van 21 augustus 1978 kon melding gemaakt worden van het feit, dat op die dag professor en mevrouw Lettinga 25 jaar in het huwelijk verbonden waren. Op gepaste wijze werd tijdens een pauze van die vergadering dit feit gevierd. Prof. drs. J. P. Lettinga kon worden gelukgewenst met het feit, dat onlangs zijn „Grammatica van het Bijbels Hebreeuws“ met het „Hulpboek“ in het Frans verscheen als „Grammaire 1'Hébreu Biblique“ met een „Volume complémentaire“. Het is ook voor de hogeschool een vreugde, dat een studieboek van deze docent nu in het buitenland gebruikt kan worden.

2.9. Prof. drs. D. Deddens

Prof. drs. D. Deddens, door de synode van Arnhem van 20 febr. 1979 benoemd als opvolger van prof. J. Kamphuis, begon op 7 september 1979 zijn arbeid met het uitspreken van een inaugurele rede. Met dankbaarheid merkten curatoren op, dat de lijn van zijn voorgangers, wijlen prof. P. Deddens en prof. J. Kamphuis, in deze rede werd voortgezet.

Voor de goede voortgang van het complete onderwijs was het een verheugende zaak, dat zo kort na de benoeming de arbeid kon worden begonnen.

2.10. Drs. J. A. Meijer

De generale synode van Kampen 1975 besloot de lector voor de klassieke talen, drs. J. A. Meijer, de verantwoordelijkheid toe te vertrouwen voor het geven van adviezen aan en het houden van toezicht op de vorderingen van de studenten, die na hun inschrijving een aanvullende opleiding dienen te volgen (Acta, art. 20). Ook in de afgelopen verslagperiode heeft drs. Meijer, naast zijn gewone arbeid, veel tijd hieraan moeten besteden. Op een vraag uit de kerken om de zaak van de vooropleiding opnieuw te bezien c.q. opnieuw ter hand te nemen hebben curatoren geantwoord, gehoord de senaat, geen redenen aanwezig te achten dit te doen.

2.11. Drs. K. Veling

Drs. K. Veling zette na zijn benoeming tot buitengewoon lector in de wijsbegeerte door de generale synode van Groningen-Zuid 1978 de arbeid voort, die hij reeds als wetenschappelijk medewerker verrichtte aan de Hogeschool.

2.12. Drs. M. K. Drost

De synode van Groningen-Zuid 1978 benoemde drs. M. K. Drost, die tijdelijk het onderwijs in de Zendingwetenschappen en Elenctiek waarnam, tot buitengewoon lector in de missiologie met als leeropdracht: introductie in de godsdienstwetenschappen en oriëntatie terzake van de grondslagen van de missiologie.

Helaas moest drs. Drost door ziekte in de cursus 1979/80 zijn werk onderbreken. Kon de rector op 11 sept. '80 bij de rectoraatsoverdracht melding maken van het herstel van de zendinglector, kort daarna overkwam hem een ongeval, waardoor hij opnieuw in het ziekenhuis moest worden opgenomen. Naar de verwachting is zal hij binnen afzienbare tijd zijn werk kunnen hervatten.

2.13. Drs. M: te Velde

Drs. M. te Velde zag zijn benoeming als wetenschappelijk medewerker in de ecclesiologie vernieuwd door de, generale synode van Groningen-Zuid 1978.

In plaats van met prof. J. Kamphuis werkt hij nu samen met prof. drs. D. Deddens.

In het gezin van drs. Te Velde kwam opnieuw blijdschap door de geboorte van een zoon. Op de gebruikelijke wijze werden schriftelijke gelukwensen aangeboden aan drs. en mevrouw Te Velde.

2.14. M. E. Hoekzema

Een nieuwe figuur was de benoeming van „een houder van een onderwijsopdracht“.

Als zodanig werd benoemd de heer M. E. Hoekzema, met als opdracht college te geven over de didactische en leerpsychologische aspecten van de catechese en enkele praktischcatechetische oefeningen per jaar te leiden.

Was de positie waarin de heer Hoekzema optrad nieuw, zijn persoon was reeds langer vertrouwd binnen de academische gemeenschap.

In het voorjaar van 1980 bracht de heer Hoekzema zijn M.O.-opleiding pedagogiek op fraaie wijze tot afsluiting.

3. Enkele data en feiten

3.1. Opening en sluiting van de cursusjaren

Was de cursus 1977/78 afgesloten met een toespraak door prof, dr. L. Doekes over „De kostbare studietijd“, prof. drs. H. J. Schilder opende de nieuwe cursus 1978/79 op 7 september 1978 met een rede over het onderwerp: „Participiale Godspraedicatuur in psalmodische teksten“.

De cursus 1978/79 werd gesloten met een toespraak door prof. J. Kamphuis, die als titel koos: „Inwonend geloot“.

De opening van het cursusjaar 1979/80 vond in verband met het feit dat in dezelfde tijd al zoveel aandacht gevraagd werd voor bijzondere gebeurtenissen - afscheidscollege prof. dr. L. Doekes op 4 sept. 1979, inaugurele oratie van prof. drs. D. Deddens op 7 sept. 1979 - plaats tijdens de eerste „weekopening“ op 10 september 1979, een samenkomst van docenten en studenten die geregeld op maandagavond plaats vindt.

De cursus 1979/80 werd beëindigd met een toespraak van prof. dr. L. Doekes, met de titel: „Nachtwerk“.

De colleges en lessen van de cursus 1980/81 werden op 11 september 1980 geopend door prof. drs. J. P. Lettinga met een voordracht getiteld: „Ebla. Over de opgravingen in Ebla (Syrië) en de daar gevonden teksten“.

3.2. Rectoraatsoverdrachten

Op 6 december 1978 droeg prof. dr. L. Doekes na het uitspreken van zijn oratie „Gebed en Dogma“ het rectoraat over aan prof. J. Kamphuis.

Op 6 december 1979 droeg prof. J. Kamphuis het rectoraat over aan prof. dr. J. van Bruggen. Hij deed dit na het uitspreken van een rede, die tevens het officiële begin was van zijn dogmatische arbeid. Prof. Kamphuis gaf zijn rectorale (inaugurele) rede de titel: „In dienst van de vrede“, en de ondertitel: „De kerkelijke consensus als dogmatische factor“.

Op 11 september 1980 droeg prof, dr, J. van Bruggen het rectoraat over aan prof, dr, C. Trimp na het vermelden van de fata academica. Hierna zal uiteengezet worden waarom dit rectoraat op 11 september in plaats van 6 december 1980 overgedragen werd zonder het uitspreken van een rectorale rede (zie 10.1 van dit rapport).

3.3. Openbare lessen

Op 5 april 1979 vonden de openbare lessen plaats van drs. K. Veling en drs. M. K. Drost. In de op die dag gehouden academische samenkomst sprak 's morgens drs, Veling bij de aanvaarding van zijn ambt als buitengewoon lector in de wijsbegeerte over: „Luisteren en spreken“ (Filosofie in een theologische opleiding) en 's middags handelde drs. Drost bij de aanvaarding van zijn ambt als buitengewoon lector in de misgeologie over: „Woord en daad in de huidige missiologie“.

3.4. Promotie

Op 15 mei 1979 vond de promotie plaats van de heer Bo Min Lee. De titel van zijn proefschrift luidde: „Mendacium Officiosum“, een beoordeling van de zgn. „noodleugen“, met speciale aandacht voor Augustinus' opvattingen. Promotor was prof. dr. J. Douma.

3.5. Afscheidscollege prof dr. L. Doekes

Op 4 september 1979 vond het afscheidscollege plaats van prof. dr. L. Doekes. Onder grote belangstelling van vele leerlingen en oud-leerlingen handelde prof. Doekes in zijn afscheidscollege over het thema: „De Dordtse Leerregels en het symposium van Arminius en Wesley in de laatste decennia van de twintigste eeuw“.

3.6. Inaugurele rede prof. drs. D. Deddens

Prof. drs. D. Deddens begon zijn arbeid op 7 september '79 met een oratie over: „De verdwijnende ouderling“. Onder deze titel werd gesproken over het Engels-Amerikaanse congregationalisme.

3.7. Herdenking 125-jarig bestaan

Op 6 december 1979 werd in de kring van de hogeschoolgemeenschap het feit herdacht dat de hogeschool 125 jaar bestond. In een samenkomst, door deputaten-curatoren in de aula belegd, werd het woord gevoerd door enkele sprekers.

Als eerste sprak de president-curator, ds. H. Bouma, over: „Voor de Kerk door de Kerk“. Prof. drs. D. Deddens refereerde over: „Kampen en het buitenland“, terwijl de heer H. van Veen een inleiding hield over: „Het Schoolreglement van 1857 en zijn toepassing“.

Het was een herdenking op sobere wijze. De HEERE werd in lied en gebed dank gebracht voor zijn genade en trouw, die Hij hogeschool en kerken al die jaren bewees.

3.8. Feestbundel „De biddende Kerk“

Bij gelegenheid van het 125-jarig bestaan van de Hogeschool werd door de president-curator het eerste exemplaar van het boek „De biddende Kerk“, voorzien van een gecalligrafeerde opdracht, aan de bibliothecaris van de hogeschool overhandigd.

Namens de uitgeverij „De Vuurbaak“ was reeds op 22 nov. '79 dit exemplaar aangeboden aan het college van curatoren. Dit boek is gegroeid uit een aantal studies van de docenten. Het is een tastbaar bewijs van de samenwerking ten dienste van de prediking van het Woord des geloofs.

3.9. Bezoek van H. M. Koningin Juliana aan Kampen

Tijdens het bezoek dat H. M. Koningin Juliana 18 oktober 1979 aan Kampen bracht ontving prof. J. Kamphuis de eervolle opdracht haar te informeren over de situatie van een theologische hogeschool in de leefgemeenschap in Kampen.

Na de ontmoeting werd door de burgemeester van Kampen aan H. M. Koningin Juliana onder meer aangeboden het boek van wijlen prof. dr. K. Schilder: „Christus in Zijn lijden“ (3 delen).

3.10. Ontvangst door H. M. Koningin Beatrix

Op 19 juni 1980 vond een ontvangst plaats in het provinciehuis in Zwolle ter gelegenheid van het kennismakingsbezoek van H. M. Koningin Beatrix en Z.K.H. Prins Claus der Nederlanden. Deputaten-curatoren en senaat ontvingen hiervoor een uitnodiging. Voor de senaat was prof. dr. J. van Bruggen aanwezig. Voor deputaten-curatoren de presidentcurator, ds. H. Bouma en de assessor, ds. J. Kok.

Tijdens het korte onderhoud was er voor de president-curator en de rector gelegenheid enige beknopte informatie te geven over de hogeschool op vragen van H. M. de Koningin.

4. Studie en studiegang 4.1. Inschrijving

Aan de eigenlijke inschrijving gaat een voorlopige aanmelding omstreeks maart vooraf. Ieder jaar wordt er ook een „voorlichtingsmiddag" gegeven, waar allerlei informatie wordt verstrekt. Het houden hiervan voorziet in een behoefte en voldoet goed.

Het ligt in de bedoeling deze „voorlichtingsmiddag" voortaan in het najaar te houden in plaats van in het voorjaar.

Bij de inschrijving voeren de hoogleraren een gesprek met de in te schrijven studenten, waarbij gehandeld wordt over de motieven voor de studie in de theologie en een globaal onderzoek gedaan wordt naar de kennis van de Heilige Schrift, de belijdenisgeschriften en de kerkgeschiedenis. Het laatste jaar van deze verslagperiode hebben enkele curatoren op verzoek van de senaat deelgenomen aan deze gesprekken. Dit is (wordt) geen regel, al wordt de inschrijving wel van tijd tot tijd door sommige curatoren bijgewoond.

Na afloop daarvan is het de gewoonte, dat de rector in een samenkomst van docenten en studenten meedeelt dat men ingeschreven is; vervolgens zet hij in een korte toespraak het belang van de theologische studie met het oog op het ambt van dienaar des Woords uiteen.

4.2. Aantal nieuwe inschrijvingen

Blijkens de verslagen van de senaat, die jaarlijks door curatoren ontvangen worden, is het verloop van de inschrijving van nieuwe studenten als volgt geweest:

in 1978: 19 studenten, waarvan een zestal niet volledig bevoegd was, maar een deficiëntie had weg te werken;

in 1979: 15 studenten, waarvan een aantal (7) een onvolledig pakket had;

in 1980: 18 studenten, waarvan een betrekkelijk gering aantal (3) niet volledig bevoegd was.

4.3. Examina

Vond het eerste doctoraal-examen nieuwe stijl in 1978 plaats, sindsdien is dit examen door velen afgelegd. Niet alleen door studenten maar ook door predikanten, die van deze mogelijkheid gebruik maken. Zij krijgen na het volbrengen van verdere studie een aanvulling op de reeds door hen verkregen kandidaatsbul.

Het oude kandidaatsexamen is een aflopende zaak en komt nog slechts een enkele maal voor. De met de examina opgedane ervaring heeft de senaat aanleiding gegeven om met het studieprogramma zoals dat nu enige jaren fungeert verder te gaan.

4.4. Aantal examina

Over de periode 1977/78:   promotie 1
   doctoraal-examen (oude stijl) 4
   doctoraal-examen (nieuwe stijl) 7 (waarvan 2 cum laude)
   kandidaats-examen 16
   propaedeutisch-examen 19

Over de periode 1978/79:   promotie 1
   doctoraal-examen (oude stijl) 1
   doctoraal-examen (nieuwe stijl) 7
   kandidaats-examen 3
   propaedeutisch-examen 18

Over de periode 1979/80:   doctoraal-examen (oude stijl) 2 (waarvan 1 cum laude)
   doctoraal-examen (nieuwe stijl) 17
   kandidaats-examen 2
   propaedeutisch-examen 10

4.5. Studie

Over het algemeen kan de senaat gewagen van goede studiezijn en studiejijver bij de studenten. m enkele gevallen moest een examen herhaald worden.

In de loop van de jaren trokken enkele studenten zich terug of moesten afgevoerd worden, omdat onvoldoende basis of motivering voor verdere studie aanwezig was.

Het semestersysteem is nu enkele jaren in gebruik met het daarbij passend studieprogram. Een opzettelijke bespreking over het al of niet voldoen heeft nog niet plaats gevonden.

Ieder jaar geven de docenten een overzicht van het behandelde op de colleges.

Daaruit kan een goed inzicht verkregen worden in alles waarvoor de aandacht van de studenten gevraagd wordt.

Uiteraard brengt het uitgebreide studieprogram, het toegenomen aantal studenten en de vermeerdering van het aantal tentamens en examens een flinke toename van de werkzaamheden van docenten en senaat mee.

Deputaten-curatoren zijn van oordeel, dat de senaat op deze situatie goed heeft ingespeeld door bijv. het werk van de senaat zo te regelen dat dit de gewone arbeid niet belemmert.

Door de komst van de heer S. Riedstra als administrateur van de hogeschool konden bepaalde administratieve werkzaamheden van de senaat naar de administrateur overgaan. Dit betekende verlichting voor de senaat.

4.6. Praktische vorming

Deputaten-curatoren hebben aan de senaat de vraag voorgelegd, of er yen aanzien van de praktische vorming van de studenten voor het werken in de pastorie te spreken valt van een lacune in de opleiding en zo ja, wat daaraan gedaan moet worden.

Zij hebben deze vraag voorgelegd, omdat het hun bekend was, dat deze zaak leefde en leeft bij de studenten. Bovendien kwam onder hun aandacht dat de studenten bepaalde activiteiten met het oog op praktische vorming gingen ontwikkelen buiten het kader van de Theologische Hogeschool. Vlak voor het afsluiten van dit rapport ontving het college van curatoren de aan de senaat gevraagde nota inzake „Praktische vorming". De bespreking ervan moet nog plaats vinden.

4.7. Gastcolleges en dergelijke

Van de mogelijkheid tot het laten geven van gastcolleges werd gebruik gemaakt. In oktober/november 1979 werden gedurende een aantal weken gastcolleges gegeven in de dogmatiek door dr. M. J. Armzen.

Eind september 1980 heeft dr. Gerhard Maier te Tubingen onder verantwoordelijkheid en aanwezigheid van prof. dr. J. van Bruggen een drietal lezingen gehouden in het kader van de colleges Nieuwe Testament. Dit ter oriëntatie van de studenten in de hermeneutische discussies, die in Duitsland worden gevoerd. Dr. Maier is hoofd van het Bengel-Haus te Tiibingen, een centrum dat in de strijd met de bijbelkritiek de studenten begeleidt vanuit het geloof in de betrouwbaarheid van de Schriften.

5. College- en examenbezoek

De Instructie voor deputaten-curatoren bepaalt in artikel 3, lid 4:

Het college doet tenminste tweemaal per cursusjaar colleges en examens bezoeken door telkens twee curatoren die schriftelijk over hun bevindingen aan curatoren rapporteren.

Ook in deze verslagperiode hebben curatoren deze opdracht uitgevoerd.

Nadat alle schriftelijke rapporten van een semester besproken zijn wordt een samenvattende conclusie getrokken. Ook nu kunnen curatoren met dankbaarheid melden, dat zij de colleges overeenkomstig Schrift en belijdenis bevonden. Het niveau van de wetenschappelijke vorming bleef gewaarborgd.

Ten aanzien van de examina kan gezegd worden dat deze op goede wijze voorbereid en afgenomen worden.

Eventuele vragen of desiderata, die bij curatoren leven, worden met de betrokken hoogleraar of met de senaat besproken.

6. Hogeschooldagen

6.1. Opdracht

De opdracht luidt: „Het college benoemt jaarlijks een commissie, die belast is met de voorbereiding van een jaarlijks te organiseren „Schooldag" en daarover schriftelijk aan hem rapporteert'.

6.2. Uitvoering

In de praktijk is het zo gegroeid dat de senaat de „schooldagcommissie" vormt, die zich laat bijstaan door een uitgebreide technische commissie bestaande uit broeders in Kampen.

Enkele jaren geleden is een profiel van een schooldag-samenkomst ontworpen en door het college van curatoren vastgesteld. In de morgenvergaderingen spreken de curatoren. Zij geven in hun toespraak actuele informatie over de toestand aan de Theologische Hogeschool als wetenschappelijke opleiding tot de dienst des Woords. Hier ligt het zwaartepunt van de schooldag, tezamen met het gebed voor de hogeschool aan het eind van hun toespraak.

In de middagvergaderingen spreken de hoogleraren, die op eenvoudige wijze een onderwerp behandelen georiënteerd aan hun vakgebied. Naast hen treedt een aantal gast-sprekers op, die een algemeen thema aan de orde kunnen stellen.

6.3. Verslagen van de hogeschooldagen

Uit de verslagen van de hogeschooldagen blijkt dat deze in 1978, 1979 en 1980 gehouden konden worden. De belangstelling bleef verblijdend groot. Nog steeds wordt het aantal bezoekers rond de 12.000 geschat. Sinds 1978 wordt geen gebruik meer gemaakt van tenten. Het aantal beschikbare kerkgebouwen blijkt voldoende te zijn.

Een in 1978 begonnen experiment om in één gebouw voorzieningen te treffen voor gehandicapten (overhead-projector e.d.) werd in volgende jaren voortgezet. Deze voorzieningen worden zeer op prijs gesteld. De hogeschooldag van 1979 stond in het teken van het 125-jarig bestaan van de Hogeschool.

De totale opbrengst van de collecten, die op elk van die dagen gehouden worden gaat de fl 300.000, ruim te boven. Uit de bedragen blijkt de liefde en offervaardigheid voor de hogeschool. Wel was in 1980 ten opzichte van de voorgaande jaren een lichte achteruitgang van de collecten waar te nemen; maar dit is stellig geen teken van verminderende liefde, misschien eerder van een iets geringere opkomst van schooldagbezoekers.

7. Bibliotheek

7.1. Personeel

In het personeel kwam enige wijziging. Mej. S. van der Molen kreeg per 1 oktober 1978 eervol ontslag wegens huwelijk. In haar plaats kwam mej. E. I. van den Berg als bibliotheek-assistente. Arbeidsvoorwaarden en instructie werden samen met het college van deputaten-financieel vastgesteld en door haar getekend.

Helaas moest mej. van den Berg door ziekte geruime tijd het werk laten liggen. Dit had gelukkig niet tot gevolg dat grote achterstand werd opgelopen, al ondervonden wel enkele projecten hierdoor enige vertraging.

Ook met de B. Meijer, conservator, werd een arbeidsovereenkomst gesloten.

Met de heer A. L. Havinga, assistent-conservator, was dit al eerder gebeurd.

In de afgelopen jaren zijn gedurende kortere of langere tijd enkele stagiaires werkzaam geweest in de bibliotheek.

De oud-bibliothecaris, de heer A. J. Roukema, die zijn werk aan de administratie van de bibliotheek per 1 juni 1979 beëindigde, bleef werkzaam bij het inschrijven van de aanwinsten. De administratie werd ten gerieve van de bibliothecaris overgenomen door de administrateur, de heer S. Riedstra.

7.2. Arbeid

Het werk in de bibliotheek werd in goed overleg met de bibliothecaris, prof. drs. J. P. Lettinga, verricht. De jaarlijkse bibliotheekverslagen, die de bibliothecaris goed verzorgt en op tijd uitbrengt, spreken van harmonieuze samenwerking en prettige werksfeer. Het hoofdaccent ligt op de dienstverlening ter ondersteuning van het onderwijs aan de „School der kerken".

Noodzakelijke reorganisatie en het wegwerken van achterstanden volgen daarna.

Deputaten- curatoren spreken gaarne hun erkentelijkheid uit voor de activiteit van de bibliothecaris en zijn medewerkers.

7.3. Financiën

Het boekenbezit kon ieder jaar blijven groeien dank zij de arbeid van het Damescomité voor het Bibliotheekfonds. Het bedrag dat ieder jaar op de hogeschooldag afgedragen wordt stijgt nog steeds. Op de hogeschooldag 1980 bereikte het de hoogte van f 150.000,-! Deputaten-curatoren willen ook in dit verslag uiting geven aan hun dankbaarheid voor het werk dat door het Damescomité verricht wordt. Tevens danken zij alle leden van de kerk, die op deze wijze meehelpen dat de boekenschat uitgebreid kan worden.

Het gehele bezit van de bibliotheek bestaat uit circa 68.273 nummers, t.w. 53.309 boeken, 6.869 brochures en 8.095 tijdschriftbanden. Aldus het bibliotheekverslag van 12 juli '80.

7.4. Aanwinsten

Vele kostbare werken konden worden aangeschaft. Het catalogiseren van de nieuwe aanwinsten ging gelijk op met de aanschaf. Soms ook zijn er opmerkelijke aanwinsten. Ter illustratie willen curatoren hier één doorgeven uit het laatste bibliotheekverslag. „Dank zij de vriendelijke bemiddeling van M. André Benoit, dekaan van de „Faculté de Théologie Protestante" van de Universiteit van Straatsburg, kwamen wij in het bezit van een fotokopie van de 618 pagina's tellende dissertatie van G. A. D. Scott, getiteld: *Preaching biblically and persuasively: A study and translation of the first protestant homiletics, the De formandis concionibus sacris seu de interpretatione scriptu(r)arum populari libri duo, 1553 and 1562, of Andrew Gerardus Hyperlus (1511-1564)*. Scott geeft in dit proefschrift, waarop hij in juni 1971 te Straatsburg de doctorstitel verwierf, een geannoteerde (engelse) vertaling van de eerste (in het latijn gestelde) gereformeerde homiletiek van de hand van Andreas Gerhard van Iperen (Hypérius). Deze dissertatie is tot op heden niet in druk verschenen; onze bibliotheek is (voor nog geen fl 160,-) nu in het bezit van een fotokopie van het getypte origineel."

Met grote dankbaarheid mag worden vermeld, dat het boekenbezit van wijlen ds. N. Bruin, in leven laatstelijk dienaar des Woords bij de Gereformeerde Kerk te Helpman en gedurende vijf jaar curator van de hogeschool, aan de bibliotheek gelegateerd werd.

7.5. Diversen

Het aantal uitleningen schommelt na een explosieve toename in 1978 nu rond de 2600, waarvan ongeveer 2/3 binnen de kring van de hogeschool en 1/3 naar buiten. Voor het overgrote deel kon uit eigen collectie geleend worden. In genoemd getal is niet begrepen het aantal boeken dat binnen de bibliotheek ter inzage gegeven werd. Ook het bezoek aan de verschillende studiezalen bevindt zich in een stijgende lijn.

Een heel aparte zaak is het fotokopiëren. Sinds de bibliotheek beschikt over een voortreffelijk fotokopieer-apparaat is het gebruik ervan ieder jaar toegenomen. Het laatste verslagjaar werd een aantal bereikt van 91.000.

Op het sterk toegenomen gebruik van microfiches en andere „visuele" middelen in de bibliotheekwereld kon worden ingespeeld door de aanschaf van een eenvoudig leesapparaat voor micromateriaal en een overheadprojector.

7.6. Toezicht

Overeenkomstig hun instructie hebben curatoren toezicht gehouden op de functie-uitoefening van de beampten. Zij hebben met ieder van hen tenminste eenmaal per jaar een onderhoud gehad. Hiervan kon gerapporteerd worden dat de betrokkenen hun werk aan de hogeschool met blijdschap verrichten in onderling goede verhoudingen.

Om zijn taak ten opzichte van de bibliotheek te kunnen verrichten heeft het college dr. W. G. de Vries als bibliotheek-curator aangewezen als opvolger van drs. D. Deddens. Hij besteedt speciale aandacht aan de bibliotheek en informeert deputaten, terwijl de bibliothecaris in hem een „verbindingsman" heeft tussen bibliotheek en curatoren.

7.7. Slotopmerking

Deputaten-curatoren sluiten zich gaarne aan bij het slot van één van de bibliotheekverslagen, waarin gesteld wordt, dat als een bibliotheek niet elk jaar groeit, zij al gauw een groot deel van haar functionaliteit zou verliezen.

Met de bibliothecaris spreken zij hun vertrouwen uit, dat de kerken en kerkleden ook in de toekomst de hogeschool in staat zullen stellen door het belangrijke instrument van de bibliotheek dienstbaar te zijn aan de wetenschappelijke opleiding tot de dienst des Woords.

8. Samenwerking met deputaten-financieel

8.1. Artikel 4 van de Instructie voor curatoren

Lid 1 van artikel 4 van de Instructie voor curatoren bepaalt, dat het college van deputatencuratoren tezamen met het college van deputaten-financieel een formatieplan opstelt, dat aangeeft het aantal en de kwaliteit van de functies die moeten worden bezet door het overige personeel als bedoeld in art. 7, lid 1 van het Statuut.

Gemeld kan worden dat een eerste aanzet tot uitwerking van dit formatieplan in bespreking is.

8.2. Administrateur

In overeenstemming met het onder 8.1. genoemde artikel is er uitvoerig overleg geweest tussen beide colleges om over te gaan tot het aanstellen van een administrateur. In het verleden was de administratie niet in één hand, maar werkten verschillende personen daaraan.

Na beraad met alle betrokkenen benoemden deputaten-financieel de heer S. Riedstra tot administrateur. De hele administratie is nu ondergebracht in het gebouw van de hogeschool. Door een vrij ingrijpende verschuiving kon een kamer voor de administrateur vrijgemaakt worden.

Deputaten-curatoren zijn van oordeel, dat de heer S. Riedstra een belangrijke functie vervult binnen de organisatie van de hogeschool, die de arbeid aan de voortgang van de opleiding tot de dienst des Woords ten goede zal komen.

8.3. Begroting

Elk jaar stellen de deputaten-financieel een concept begroting op. In een gezamenlijke vergaderingmeestal op of omstreeks de diës natalis van de hogeschool - ontvangen de deputaten-curatoren de gelegenheid de begroting aan te vullen.

De vaststelling van de begroting geschiedt vervolgens door het college van deputaten-financieel. In de loop van de achterliggende jaren konden de begrotingen zonder moeilijkheden doordeputatenfinancieel worden vastgesteld nadat overeenkomstig artikel 3, lid 3 van de instructie voor deputaten-financieel gehandeld was. In hetjaar 1979 moest de voor dat jaar vastgestelde begroting herzien en aangevuld worden, hetgeen geschiedde in overleg met curatoren. Een aanvulling was nodig geworden omdat tevoren niet had kunnen worden gerekend met de benoemingen van 1979. Het is te begrijpen dat de jaarlijkse uitgaven van de Hogeschool regelmatig stijgen, maar met dankbaarheid kan daartegenover opgemerkt worden dat de inkomsten steeds voldoende waren zoals blijkt uit de jaarverslagen van deputaten-financieel.

8.4. Samenvatting

Samengevat kan gezegd worden dat de samenwerking tussen beide colleges - zowel mondeling als schriftelijk - goed verloopt.

9. Benoemingsprocedure

9.1. Bepaling van het Statuut

Het Statuut van de Theologische Hogeschool bepaalt in artikel 8, lid 2 dat de generale synode docenten benoemt, schorst en ontslaat.

In geval van een vacature maakt het college van deputaten-curatoren na ingewonnen advies voor elke te vervullen plaats een met redenen omklede aanbeveling op, die met het bedoelde advies naar de generale synode gaat.

9.2. Vacature prof. dr. L. Doekes

Daar de synode van Groningen-Zuid 1978 bepaald had dat aan een hoogleraar of lector, die de leeftijd van vijftig jaar heeft bereikt ontslag wordt verleend met het einde van het cursusjaar, waarin dat het geval is kwamen deputaten-curatoren te staan voor de vervulling van de vacature prof. dr. L. Doekes, die volgens deze regel einde cursus 1978/79 emeritus zou zijn.

Aan het begin van de cursus 1979 zou een opvolger klaar moeten staan. In verband hiermee lieten deputaten-curatoren op 9 oktober 1978 een brief uitgaan aan alle kerken met het verzoek de nodige stappen te willen doen, opdat een buitengewone synode door de samenroepende kerk te Arnhem zou worden bijeengeroepen.

Curatoren achtten het niet verantwoord voor de goede voortgang van het onderwijs dat benoeming van een opvolger van prof. Doekes eerst op de „gewone” synode zou plaats vinden.

De verwachting van deputaten-curatoren werd niet beschaamd. De kerken deden het hare in het belang van het onderwijs aan de hogeschool en daarmee in het belang van zichzelf.

Op 20 febr. 1979 kwam een buitengewone synode te Arnhem samen en benoemde als opvolger prof. J. Kamphuis, nadat deze bewilligd had in een wisseling van leeropdracht. In diens plaats werd tegelijkertijd drs. D. Deddens benoemd tot hoogleraar in de ecclesiologische vakken.

Een en ander geschiedde overeenkomstig de ingediende aanbeveling van het college van curatoren, gehoord het advies van de senaat.

Het stemt tot dankbaarheid dat de kerken het vertrouwen gaven en dat op deze wijze het onderwijs aan de hogeschool ononderbroken en met kracht kon worden voortgezet.

9.3.1. Vacature prof. drs. H. J. Schilder

In maart 1979 werd aan de senaat advies gevraagd voor de a.s. vacature prof. drs. H. J. Schilder, die aan het eind van de cursus 1980/81 in verband met zijn 65-jarige leeftijd, zo de Here wil, ontslag zal krijgen volgens artikel 6 van het reglement voor docenten. Deze vraag werd vroegtijdig aan de senaat voorgelegd om zo zorgvuldig mogelijk te kunnen handelen en ruimschoots tijd te hebben om tot een goede aanbeveling te kunnen komen.

Omstreeks februari 1980 was het overleg tussen senaat en curatoren zover gevorderd dat laatstgeïoemden gereed kwamen met het opmaken van een aanbeveling voor de voorziening in de vacature. Nu waren curatoren er bij hun aanvankelijke beraadslagingen van uitgegaan, dat een benoeming zou kunnen geschieden door de „gewone” synode, die op 22 april 1981 in Arnhem is samengeroepen. Maar bij verdergaand overleg moesten zij wel tot de slotsom komen, dat een benoeming van de door hen aanbevolen persoon eerst in april 1981 of later bijzonder zware lasten aan de Canadese kerken zou bezorgen. Tenzij de kerken hier te lande het risico zouden willen lopen, dat de benoemde broeder zijn benoeming niet op het vereiste tijdstip zou kunnen opvolgen. Vandaar dat zij opnieuw besloten, de kerken te verzoeken in een buitengewone generale synode bijeen te komen. In hun brief dal. 9 april 1980, waarin zij dit verzoek deden, schreven zij onder meer: „Het wachten op deze gewone synode brengt namelijk het risico met zich dat de oudtestamentische leerstoel geruime tijd onbezet zal blijven. Zij achten het niet verantwoord dit risico te nemen. Een inbreuk op de regelmatige voortgang van het complete onderwijs zou- zeker bij het sinds 1975 ingevoerde studiesysteem - ernstige schade berokkenen aan de opleiding tot de dienst des Woords.”

In diezelfde brief moesten deputaten-curatoren tot uiting brengen de moeilijkheid, dat zij de argumentatie, die ten grondslag lag aan het verzoek en zo nauw verband hield met de concreet in te dienen aanbeveling, niet in de brief konden geven.

Nu moest „zonder meer”, d.w.z. zonder nadere informatie te kunnen verschaffen, een beroep gedaan worden op de kerken en haar vergaderingen.

Opnieuw mochten deputaten-curatoren met vreugde en dankbaarheid constateren, dat het vertrouwen hun gegeven werd: op 30 sept. '80 werd een buitengewone generale synode te Arnhem samengeroepen voor de benoeming van een oudtestamenticus als opvolger van prof. H. J. Schilder.

9.3.2. Opening van zaken

Tijdens de generale synode van Arnhem van 30 september 1980 werd de aan de kerken beloofde opening van zaken gegeven. Dit gebeurde eerst in de comitézitting waarin prof. drs. H. M. Ohmann te Hamilton, Ontario, Canada, benoemd werd tot hoogleraar in de oudtestamentische vakken, waarna in openbare

zitting werd meegedeeld, dat de synode, gehoord de redenen van deputatencuratoren, het verzoek om een buitengewone synode volledig had kunnen goedkeuren.

Bij monde van de president-curator werd uiteengezet dat de curatoren enigszins in verlegenheid hadden gezeten met deze tweede buitengewone synode binnen twee jaar. Die verlegenheid was ontstaan door het feit dat de redenen die noopten tot het bijeenroepen van nog een buitengewone synode zo kort na de vorige niet konden worden bekendgemaakt aan de kerken.

Het lag voor de hand dat zou worden gevraagd waarom de opvolging van prof. Schilder niet kon worden geregeld door de gewone generale synode die op 22 april 1981 hoopt samen te komen. De reden was dat de Canadese zusterkerken de minste schade zouden oplopen door het verlies van haar oudtestamenticus, als de benoeming werd vervroegd naar september/oktober 1980. Het was namelijk bekend dat de eerstvolgende synode van de Canadian Reformed Churches hoopt samen te komen op 4 november 1980 te Smithville. Zou prof. Ohmann zijn benoeming naar Kampen aanvaarden dan zou de synode van de Canadese zusterkerken tijdig kunnen voorzien in de dan te Hamilton komende vacature. Maar zou onze synode pas in april 1981 tot benoeming overgaan, dan zou de benoemingsprocedure voor een nieuwe hoogleraar ginds te laat op gang komen. Gelet op de enorme afstanden zou het gevolg kunnen zijn, dat de opvolging daar pas in de late nazomer van 1981 tot stand komt, waardoor een opvolger niet veel eerder dan tegen het einde van de dan lopende cursus zou kunnen optreden. Het zou betekenen dat het College van Hamilton met zijn betrekkelijk kleine staf gedurende vrijwel een heel cursusjaar een lege plaats zou hebben. En dit kon worden voorkomen als de kerken er in zouden bewilligen opnieuw tussentijds in buitengewone synode bijeen te komen. Het is verheugend dat dit het geval bleek te zijn.

9.4. Nadere bezinning nodig

Hoewel op deze wijze nu tweemaal het vertrouwen aan curatoren gegeven werd, zijn zij toch van mening dat nadere bezinning op de benoemingsprocedure noodzakelijk is. Curatoren hebben zich langdurig en met veel zorg beraden op het verzoeken om een synode ad hoc voor de benoeming van een opvolger voor prof. Schilder. Met goede meerderheid werd tenslotte besloten dit te doen. Een der curatoren echter bleef zijn bezwaren behouden. Een synode ad hoc werd door hem voor dit geval niet nodig geoordeeld. Weliswaar achtte hij het niet noodzakelijk met zijn bezwaren naar de synode te gaan, nadat hem was toegezegd dat in het rapport melding zou worden gemaakt van zijn minderheidsstandpunt.

Daarbij ging het om de bevoegdheid van deputaten-curatoren voor het aanvragen van een buitengewone generale synode voor benoeming, en om de evidentie in het onderhavige geval. Ten overvloede moet worden opgemerkt dat de aanbeveling unaniem was. Het verschil van gevoelens ging dus alleen over de te volgen procedure.

In meerderheid waren curatoren van gevoelen, dat in het onderhavige geval het samenkomen van een buitengewone generale synode noodzakelijk was en het verzoek'daartoe gewettigd. Maar dat neemt niet weg, dat zij het op prijs zouden stellen als de kerken zich op deze bestuurlijke zaak zouden bezinnen en voorstellen zouden kunnen doen, die een vergemakkelijking zouden betekenen om artikel 8, lid 2 van het statuut uit te voeren.

In hun reeds eerder genoemde brief aan de kerken dal. 9 april '80 attendeerden deputatencuratoren reeds op deze aangelegenheid.

Zij schreven bovenaan pagina 2 van die brief: „In dit verband zij het curatoren vergund nog op te merken dat de tot heden vastgestelde regelingen met zich brengen dat het „eigenlijke bestuur" van de Hogeschool - de generale synode - slechts eens per drie jaar pleegt samen te komen. Voor een permanent functionerende instelling van wetenschappelijk onderwijs is dit een uitzonderlijke en ongewoon moeilijke situatie. Mogelijk is het gewenst dat in de toekomst nader beraad plaats vindt over de vraag of hierin verbetering te brengen is. Thans volstaan wij met het signaleren van dit bestuurlijke en onderwijstechnische probleem".

10. Statuut en reglementen

10.1. Wijziging rectoraal jaar

Op verzoek van de senaat werd een wijziging aangebracht in het „rectoraal jaar". Dit liep in het verleden van 6 december van het ene jaar tot 6 december van het andere jaar. Op deze dag (dië's natalis van de hogeschool) werd de „rectorale rede" uitgesproken en werden de fata academica vermeld, waarna het rectoraat werd overgedragen aan de door deputaten-curatoren benoemde opvolger.

Het nadeel was dat het rectoraat door twee cursusjaren heenliep, met alle gevolgen daarvan. Deze nieuwe regeling heft dat nadeel op.

Met ingang van 1980 is het zo geworden, dat de rector het rectoraat aan zijn opvolger overdraagt op de avond waarop de nieuwe cursus wordt geopend. Deze avond (als regel de donderdag na de schooldag) wordt nu aangeduid als „Opening van de lessen annex overdracht van het rectoraat”. Eén van de docenten houdt bij deze gelegenheid een voordracht. De rector, die de leiding heeft, sluit af met de fata academica. Dan volgt de rectoraatsoverdracht.

Op 6 december (of daaromtrent) viert de hogeschool haar diës natalis. Op deze dag, die dan niet meer de dag van rectoraatsoverdracht genoemd wordt, houdt de oud-rector de diësrede.

De hoogleraar die verwacht mag worden toekomstig rector te zijn, treedt op als secretaris en pro-rector (vervangend rector). De sluiting van de lessen blijft als regel bij de rector.

De oud-rector heeft voor de voorbereiding van de diës-rede enige vrijheid om (voorzover de studieopzet dat toelaat) reductie toe te passen op zijn collegewerk in het najaar.

10.2. Wijziging instructie deputaten-curatoren

Het onder 10.1. vermelde zal niet alleen verwerkt moeten worden in het Akademisch Reglement, maar zal ook wijziging van artikel 5 lid 2 van de instructie voor deputatencuratoren met zich mee moeten brengen.

Deputaten-curatoren hebben de commissie voor Statuut en Reglementen gevraagd hiervoor voorstellen te doen. Tevens werd gevraagd te kijken naar de inhoud van artikel 7 van de instructie, daar tijdens een bepaalde discussie de indruk ontstond dat dit artikel voor meer dan één uitleg vatbaar is. De commissie voor Statuut en Reglementen heeft curatoren doen weten dat aan deze zaken gewerkt wordt.

10.3. Akademisch Reglement

Door de commissie voor Statuut en Reglementen wordt voorbereid een Akademisch Reglement. Zo mogelijk zal u in een afzonderlijke nota hierover nog nader worden bericht en zullen voorstellen dienaangaande u bereiken.

Zo lang dit Akademisch Reglement niet tot stand gekomen is wordt in voorkomende gevallen overeenkomstig de bestaande regelingen gewerkt.

11. Contacten met het buitenland

11.1. Algemeen

Ook in dit verslag kan worden vermeld, dat de contacten met „het buitenland” bewaard bleven en verstevigd werden. Hierbij wordt gedacht aan studenten uit het buitenland die hier komen studeren en aan bezoeken die over en weer gebracht werden.

Voor studenten uit het buitenland werd op de laatste hogeschooldag (1980) bijzondere steun gevraagd bij de aanbeveling van de tweede collecte. Dat het fonds „Hulp Buitenlandse Studenten” die steun nodig heeft, geeft aan dat meer dan vroeger van dit fonds gebruik moet worden gemaakt. Het stemt tot dankbaarheid, dat de arbeid van de Hogeschool steeds meer bekend mag zijn in de wereld en deze plaats mag innemen.

Gemeten naar de maatstaven van de wereld stelt het werk van de hogeschool niets voor, maar in de ogen van de hemelse Vader weten wij deze arbeid in de Here niet ijdel.

11.2. Korea

Op verzoek van en in overleg met deputaten voor Correspondentie met de Buitenlandse Kerken (CBK) bezocht prof. dr. J. Douma eind april 1980 Korea. Hij gaf aan het Seminary te Pusan een veertiental colleges over fundamentele onderwerpen in de ethiek. Als tolk trad op zijn oud-leerling dr. Bo Min Lee.

Prof. Douma kon kennis nemen van de arbeid van de zendeling-hoogleraren drs. J. M. Batteau en drs. H. N. Gootjes, twee leerlingen van de Hogeschool die daarheen uitgezonden zijn om op te treden als zendeling-hoogleraar aan het Seminary te Pusan.

Prof. Douma deed de curatoren een schriftelijk verslag van zijn reis toekomen evenals van een reis die hij in diezelfde tijd maakte naar Japan op verzoek van deputaten CBK en naar Irian-Jaya op verzoek van zendingen daar. Moest de studie van één van de Koreaanse studenten beëindigd worden, inmiddels is

een andere student, ds. E. N. Pyan, overgekomen. Hij studeert diakoniologie, onder leiding van prof. dr. C. Trimp.

Dr. Bo Min Lee keerde na zijn promotie naar zijn vaderland terug en verricht als hoogleraar zijn werk nu aan het Seminary in Pusan.

11.3. Canada

In het kader van particuliere en/of vacantiereizen bezochten enkele curatoren het Theological College in Hamilton.

Voor de verdere studie (promotie) werd toegelaten rev. C. van Dam te Surrey B.C., Canada.

11.4. Andere landen

Uit Zuid-Afrika kwam een student, die zich nu op het doctoraal examen voorbereidt. Ook de Japanse predikant, ds. Y. B. Makita, die eerst een tijd in Duitsland heeft gestudeerd, is bezig zich voor te bereiden voor het doctoraal-examen nieuwe stijl aan de hogeschool.

Inmiddels zijn nieuwe aanvragen binnengekomen uit Indonesië en Duitsland. Bij zulke aanvragen wordt door senaat en curatoren gehandeld overeenkomstig artikel 9, lid 4 van het Statuut.

In aansluiting op het bezoek van de hoogleraren Pierre Courthial en Paul Wells, docenten aan de Faculté Libre de Théologie Réformé te Aix-en Provence (Frankrijk), gaf prof. J. Kamphuis tijdens een tegenbezoek enkele gastcolleges aan deze faculteit.

12. Diversen

12.1. Archivaris

In de plaats van prof. J. Kamphuis werd als archivaris benoemd prof. drs. D. Deddens.

12.2. Commissie „Huisvesting“

De in de wandeling zo genoemde commissie Huisvesting" is officieel „de contactgroep gemeente-hoger onderwijs", die sedert 9 april 1979 functioneert. Naast de burgemeester hebben van de zijde van de gemeente Kampen zitting in dit adviesorgaan verschillende diensthoofden en de vertegenwoordigers van de twee grote partijen in Kampen. Verder zijn in dit orgaan afgevaardigden van de verschillende academies en hogescholen in Kampen aanwezig. In deze „contactgroep gemeente-hoger onderwijs" worden gedachten uitgewisseld over toekomstige behoefte aan uitbreiding, studenten-huisvesting, gebruikmaking van poortgebouwen e.d. Uiteraard met behoud van ieders eigen verantwoordelijkheid worden deze zaken besproken. Namens onze hogeschool hebben in dit orgaan zitting de heren drs. J. A. Meijer en S. Riedstra, die rapport uitbrengen aan de senaat en de colleges van deputaten-financieel en deputaten-curatoren.

12.3. Contact met plaatselijke overheid

In gevallen waarin sprake was van contact met de plaatselijke overheid mag met dankbaarheid gesproken worden van een goede verstandhouding. Bij bepaalde gebeurtenissen was een afgevaardigde van B & W aanwezig. Bij de herdenking van het 125 jarig bestaan van de hogeschool bood de burgemeester een ets aan, die in dank werd aanvaard.

De medewerking op de hogeschooldagen, met name ook van de zijde van de politie, wordt met erkentelijkheid vermeld.

12.4. Studentencorps „Fides Quadrat Intellectum“

Aan het studentencorps „Fides Quadrat Intellectum" wordt van jaar tot jaar subsidie verleend voor leetuurvoorziening op de leeszaal sportbeoefening, de uitgave van het studentenorgaan „Cornu" en de uitgave van de almanak. Met blijdschap konden de studenten melden, dat de almanak de laatste jaren reeds op of kort na de hogeschooldag uitverkocht is.

Het college van curatoren heeft een paar van zijn leden gevraagd een onderzoek in te stellen naar en voorstellen te doen inzake het voor deze zaken te voeren subsidiebeleid.

12.5. Faculteitscommissie

Uit de senaatsverslagen blijkt dat de senaat van tijd tot tijd een goed contact heeft en overleg pleegt met de faculteitscommissie. Met name terzake van de praktische gerichtheid van de theologische studie was er overleg.

12.6. Pedel en onderhoudsdienst

Kan de senaat spreken van goede samenwerking met pedel en onderhoudsfunktionaris, de heren J. Bos en J. A. Hartman, ook deputaten-curatoren kunnen gewagen van goede verzorging en hulp door beiden in alle voorkomende gevallen. De pedel was op 15 oktober 1980 35 jaar in functie. Aan dit feit werd op gepaste wijze aandacht besteed. Helaas moest de schoonmaakster, mevr. M. Scholten-Boerhoff, haar arbeid wegens ziekte neerleggen.

12.7. Gebruik van het hogeschoolgebouw

In verband met de komst van de heer S. Riedstra als administrateur vond een herindeling plaats van de verschillende ruimten in het gebouw van de hogeschool. Door het inrichten van een kleinere collegezaal tot docentenkamer en door kamerruil kon een kamer voor de administrateur worden vrijgemaakt. Aan de Opleiding Gereformeerde Godsdienstleraren werd toestemming verleend op zaterdagen gebruik te maken van het hogeschoolgebouw voor haar cursussen.

12.8. Portrettengalerij

In het verleden werden schilderijen vervaardigd van overleden en scheidende (emeriti-)hoogleraren. Besloten werd over te gaan op portretfotografie in zwart-wit.

12.9. „Greijdanus-Kruithof-Fonds“

Als medebestuurders van het „Greijdanus-Kruithof-Fonds“ hebben deputaten-curatoren samen met deputaten-financieel het beheer van dit fonds behartigd ter ondersteuning van studenten in de theologie die krachtens de statutaire bepalingen van dit fonds daarvoor in aanmerking komen. Het dagelijks bestuur bestaat uit de heren dr. W. G. de Vries, voorzitter, mr. N. E. Nieboer, secretaris en W. G. Burenra, penningmeester.

Voor een beperkte toelage uit dit fonds kunnen als eersten in aanmerking komen studerende die zich voorbereiden op een promotie. Ieder jaar wordt in de pers per advertentie mededeling gedaan van deze mogelijkheid.

13. Slot

Aan het einde van dit verslag, waarin de deputaten-curatoren ingevolge hun opdracht rapporteren over de gang van zaken aan de hogeschool en hun handelingen, willen zij hun dankbaarheid uitspreken, dat de HEERS het werk aan en rond de Hogeschool goede voortgang heeft doen vinden.

In de afgelopen periode kon rustig worden doorgewerkt aan de opdracht, die ieder op eigen plaats in de hogeschoolgemeenschap heeft ontvangen. De HEERS heeft Zijn Kerk in ons land rijk gemaakt met Zijn Woord, dat nabij is. Het stemt tot dank aan Hem, dat Hij ook de hogeschool, als planting van Zijn hand aan die kerken geschonken in stand hield en verder uitbouwde. Hij gaf op Zijn tijd de opvolgers die nodig waren. Hij gaf studenten, die na wetenschappelijke voorbereiding de weg naar de pastorie begeren. Hij gaf de kerken trouw en genade om in gehoorzaamheid „de school te onderhouden“.

Met de bede dat de HEERS ook bij de voortduur zijn genade en trouw groot wil maken in de doorgaande arbeid van docenten, studenten en allen die zorg hebben te besteden in welke vorm ook aan de hogeschool wordt dit verslag afgesloten op 31 oktober anno Domini 1980.

Met heilbiede en broedergroeten,

namens deputaten-curatoren:

H. Bouma, president

H. D. van Herksen, secretaris

J. Kok, assessor.

Deputaten hebben door een andere wijze van benadering geprobeerd om een aantal jonge predikanten, die geschikt geacht werden voor het legerpredikantschap, door middel van een persoonlijk gesprek het belang en de noodzaak van dit werk onder de aandacht te brengen. Door deze methode- en niet alleen via een schriftelijk verzoek- hoopten deputaten betere resultaten te bereiken. Zeer tot hun spijt is dat niet gelukt. Met een vijftal predikanten zijn serieuze gesprekken gevoerd, maar toch hebben zij gemeend, om diverse redenen, geen gevolg te kunnen geven aan het verzoek om gedurende eenjaar en zes weken zich beschikbaar te stellen voor dit werk. Geen van de bezochte predikanten had echter overwegende principiële bezwaren tegen het legerpredikantschap als zodanig.

5. Vormingscursussen op Beukbergen

Op Beukbergen, het protestantse vormingscentrum, zijn in de afgelopen tijd, vier maal per jaar vormingsdagen geweest voor onze eigen jongens. Deze vormingsdagen zijn gegeven onder verantwoordelijkheid van deputaten, en in samenwerking met het C.C.G.G., het G.V.I. en de sectie militairen van het G.M.V.

De drie reservelegerpredikanten, di. J. v.d. Haar, W. G. Raven en A. D. van den Heuvel, hebben samen met een medewerker van het G.V.I. deze conferenties geleid. Het stemt deputaten tot vreugde dat de aandacht voor dit werk stijgende is en dat een tweetal cursussen met een maximum aantal deelnemers van 24 kon worden gehouden.

Toch verdient het aandacht om van kerkeraadswegen nog meer onze militairen op deze mogelijkheid te attenderen, omdat lang niet alle gereformeerde jongens die daarvoor in aanmerking komen, gebruik maken van deze vormingsdagen. Juist in een tijd als de onze met zijn grote problematiek wat betreft de bewapening en vooral de atoombewapening roept bij de christenmilitairen vragen op en velen voelen ook de behoefte om hierover door te spreken.

De kwestie van de kernwapens komt steeds meer in het middelpunt van de belangstelling te staan en het is noodzakelijk dat ook onze militairen in dit opzicht verantwoorde voorlichting hierover krijgen.

Er zijn een achttal conferenties op „Beukbergen“ gehouden en wel van:

- 14-16 maart 1979: thema: seksualiteit in het leger,
- 13-15 juni 1979: thema: geloof jij of geloof je het wel?
- 10-12 september 1979: thema: gezag en macht,
- 21-23 november 1979: thema: VREDE, veraf en dichtbij,
- 25-27 februari 1980: thema: geloof jij of geloof je het wel?
- 7-9 mei 1980: thema: Bijbel, leger en seksualiteit,
- 10-12 september 1980: thema: Gezag en macht,
- 19-21 november 1980: thema: VREDE, veraf en dichtbij.

6. Deputaten en het C.C.G.G.

Tussen deputaten en het C.C.G.G. wordt samengewerkt met name in de vormingscursussen, zoals ze op „Beukbergen“ worden gegeven. Verder zijn er contactvergaderingen geweest in Zwolle met vertegenwoordigers van deputaten, het C.C.G.G., het G.V.I. en de sectie militairen van het G.M.V.

7. Personalia

De reservelegerpredikanten J. val. Haar en W. G. Raven zijn ieder jaar gedurende vier tot zes weken in werkelijke dienst opgeroepen, terwijl ds. A. D. val. Heuvel in 1980 voor het eerst voor drie weken onder de wapenen is gekomen.

De Hoofdlegerpredikant heeft beide eerstgenoemden erop gewezen dat hun taak geëindigd zal zijn bij het bereiken van de zestigjarige leeftijd, zodat er dan nog maar één reservelegerpredikant overblijft, ds. A. D. val. Heuvel.

8. Voorstellen

Deputaten zijn van oordeel, dat het nog altijd mogelijk is voor gereformeerde predikanten, om als legerpredikant in de krijgsmacht werkzaam te zijn. Ze zijn van overtuiging dat het nu meer dan ooit nodig is om in een tijd waarin het gezag op allerlei terreinen van het leven wordt ondermijnd en verworpen, hiertegen op te komen en vanuit de normen van Gods Woord en de belijdenis te wijzen op de

gehoorzaamheid aan de overheden, zoals Rom. 13 : 1-7, 1 Petr. 2 : 13-17 en art. 36 N.G.B. daarover spreken. De kerken moeten in een tijd, waarin het zogeheten pacifisme verheerlijkt wordt, de overheid, waar het kan, steunen bij haar taak om het zwaard te dragen, overeenkomstig het Woord Gods. Deputaten menen nog altijd dat het niet te verantwoorden is tegenover de HEERS dat er nu en onder oorlogsomstandigheden geen gereformeerde legerpredikanten zijn. Zij stellen voor om:

- a. de twee plaatsen die er zijn voor gereformeerde legerpredikanten te doen bezetten en de kerkeraden te wijzen op hun verantwoordelijkheid in dezen en zich in dit opzicht bereid te verklaren, als er een beroep op hen gedaan wordt, om hun predikanten voor dit werk af te staan.
- b. bij benoeming van nieuwe deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen, stellen deputaten het zeer op prijs als zij vooraf een voordracht aan het moderamen van de generale synode mogen doen.
- c. de penningmeester voor de komende periode een bedrag ter beschikking te stellen van f 5.000,-. Gezien de sterke stijging van met name de vergaderkosten, menen deputaten genoemd bedrag voor te moeten stellen.

N.B. De financiële verantwoording van de penningmeester zal u separaat worden toegezonden. Uw vergadering de leiding van de Heilige Geest toebiddend in al haar arbeid,

met broedergroet en heilbede, namens deputaten voornoemd:

ds. J. v.d. Haar, voorzitter;

ds. A. D. v.d. Heuvel, secretaris.

BIJLAGE A 8

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE CORRESPONDENTIE MET DE BUITENLANDSE KERKEN

1. INLEIDING

1.1

We mogen weer rapporteren over het werk van de correspondentie met de buitenlandse kerken. We doen dat met vreugde.

Graag willen we de kerken laten delen in de blijdschap die we telkens weer ondervinden in al onze gemeenschaps-oefening met de broederschap die in de wereld is.

Sinds de synode van Groningen-Zuid-1978 zijn de contacten sterk uitgebreid. Dat is iets waar we dankbaar voor zijn.

Men verklaart dikwijls, tegenover het vasthouden aan de volkomen leer der zaligheid: straks komt er een tijd waarin die nadruk op de rechtzinnigheid in de leer zal verdwijnen tegenover het geweld van de anti-christelijke tijd - de anti-christ zal de kerken dan wel naar elkaar toe ranselen.

Wij ontdekken een geheel andere ontwikkeling: juist door de trouw aan de volkomen leer der zaligheid wordt in allerlei landen de kerk heel klein, en gaan die kleine kerken elkaar zoeken. Vanwege de kracht van dwaling, door de valse profetie die over de wereld sluipt, vinden Christus kerken elkaar.

1.2.

We hebben van de kerken steeds meer medeleven ondervonden met ons aandeel in deze ontwikkeling.

Het is waar wat het Handboek-1980 schrijft in het Jaaroverzicht: "het hart van het kerkelijk leven klopt inde plaatselijke kerken". "We kunnen stad en land, ja hele werelddelen afreizen, maar als het gewone werk niet 'thuis' gedaan wordt, valt de basis onder alles weg", p.275.

Maar we moeten erbij zeggen: wanneer we niet eerbiedig en dankbaar Christus' werk in de wereld opmerken, en erin meedoen, zijn we ontrouw aan Zijn wereldwijde opdracht en wordt het leven in de plaatselijke kerken steriel.

Daar komt bij, zoals de synode van Groningen-Zuid-1978 reeds overwoog (Acta art.175), dat we als kerken in deze wereld elkaar moeten dienen met de geestelijke gaven die Christus gegeven heeft en in elkaars nood voorzien, Efeziërs 3.14 - 4.16; 2 Korinthiers 8 en 9. In een tijd waarin kerken in de derde wereld een moratorium willen, en hoogstens van de kerken in het Westen vragen een solidair-zijn in hun strijd voor bevrijding, is het een weldaad dat wij van onze geestelijke en materiële rijkdom nog mogen en kunnen meedelen aan andere kerken, die de HEERE op onze weg plaatst.

Over deze weldaad willen we in dit rapport vertellen.

1.3.

Sinds de synode van Groningen-Zuid-1978

- hebben wij twee broeders gevonden die als zendeling-hoogleraar aan het seminarie te Busan zijn benoemd, en hun werk daar zijn begonnen;
- hebben wij een broeder gevonden die nu gereed staat als zendeling-docent de zusterkerken op Oost-Sumba/Savu te dienen in de opleiding tot de dienst des Woords;
- hebben wij een brochure uitgegeven over de Gereformeerde Oecumenische Synode en een over de Gereformeerde Kerken in Nederland; deze brochures zijn op ruime schaal verspreid, ook onder de leden-kerken van de GOS;
- hebben twee deputaten een reis gemaakt naar het Verre Oosten, twee deputaten naar Schotland/erland, een deputaat naar Zuid-Afrika, later twee deputaten naar Zuid-Afrika, en een afgevaardigde naar Australië;
- is de hulpverlening aan de bibliotheek te Busan op gang gekomen; - hebben wij verschillende nieuwe kerkelijke contacten gekregen;
- zijn we met sommige bestaande contacten zover gekomen dat wij voorstellen kunnen doen aan de synode.

1.4.

Deze weldaad van contact-oefening met buitenlandse kerken kan ons ook wel verlegen maken. Hoe moeten we verder wanneer blijkt dat kerken in het buitenland op verschillende punten nog zwakheden vertonen, die maken dat een volledige zusterkerk-verhouding nog niet mogelijk is? Over deze zaak schrijven we apart in hoofdstuk 5 over 'beleid'; we willen er nu al over opmerken dat naar ons oordeel we in deze zaken alleen dan op verantwoorde wijze ruim en soepel kunnen zijn, wanneer we ons uitgangspunt nemen in wat de kerk belijdt aangaande de kerkvergadering door de Heere Jezus Christus in art. 27-29 Nederlandse Geloofsbelijdenis.

1.5.

In dit rapport schrijven we eerst iets over de werkwijze van de deputaten; dan volgt een hoofdstuk over de zusterkerken met welke we kerkelijke gemeenschap hebben, en een hoofdstuk over kerken met welke we al geruime tijd contact hebben of voor het eerst contact kregen.

Zoals hierboven aangekondigd, volgt dan een hoofdstuk over het beleid vervolgens over internationale samenwerking - daarbij komt aan de orde de GOS en plannen voor een Gereformeerde Internationale Conferentie*.

Dat we met de belangrijke toename van alle contacten en verdere plannen in de moeite komen wat betreft de werkverdeling, wordt in hoofdstuk 7 betoogd -het loopt uit op een voorstel tot het instellen van een algemeen secretariaat.

We kunnen een optimistisch hoofdstuk schrijven over de financiën. Dan volgt een hoofdstuk met 'diversen' en tenslotte komen de voorstellen.

We hebben er van afgezien steeds eerst de besluiten van de synode van Groningen-Zuid te citeren, om aan te tonen dat we deze opdrachten inderdaad hebben uitgevoerd. Deze besluiten beslaan niet minder dan 37 bladzijden van de Acta, dat is ongeveer 15%.

1.6.

Wij bieden dit rapport aan de kerken aan, in de verwachting dat het de dankbaarheid zal doen groeien over het werk van Hem Die inderdaad regeert van zee tot zee, zover men volken kent,

Emmen, 22 november 1980

Namens de deputaten,

P. van Gulp
rapporteur.

* We willen liever spreken van een Gereformeerde Internationale Conferentie in plaats van 'Synode' - een verantwoording van deze voorkeur geven we in 6.2.

2. SAMENSTELLING EN WERKWIJZE

2.1.

De generale synode te Groningen-Zuid benoemde de volgende deputaten: Ds O.J. Douma, Groningen (S); Ds J. Bomhof, Ureterp; Ds S. S. Cnossen, Mariënberg; Dr K. Deddens, Groningen; Drs P. van Gulp, Emmen; Prof. J. Kamphuis, Kampen; Ds J. Klamer, Meppel; H.W. Rodink, Zwolle; J.J. Schreuder, Ermelo; C.J. Smallenbroek, Nijmegen; G. Visser, Santpoort; Ds H.J. de Vries, Harlingen, primi; Ds J.J. Burger, Bussum; Ds M. Nap, Leusden; J.G. Venema, Haren; Ds B. van Zuijlekom, Assen, secundi.

Het werk werd verdeeld over vier secties als volgt:

Sectie 1	Sumba: steun aan de kerken contact Commissie van Overleg regeling docent	Ds O.J. Douma, voorz. Ds J. Klamer, secr. H.W. Rodink
----------	--	---

Sectie 2	Korea: steun Busan regeling hoogleraren Taiwan Japan Sri Lanka	Prof. J. Kamphuis, voorz., Drs P. van Gurp, secr. C.J. Smallenbroek
Sectie 3	Australië Nieuw-Zeeland Canada Amerika: PCA, PCUS, OPC Ierland - Schotland	Dr K. Deddens, voorz. Ds S.S. Cnossen, secr. J.G. Venema
Sectie 4	Zuid-Afrika: Vrye Geref. Kerke Geref. Kerk Suid Afrika Brazilië Spanje Duitsland Frankrijk	Ds H.J. de Vries, voorz. Ds J. Bomhof, secr. J.J. Schreuder

2.2.

De algemene vergadering van deputaten wees Ds O.J. Douma aan als haar voorzitter; ds P. van Gurp werd algemeen secretaris, br. J.J. Schreuder penningmeester en ds J. Klamer notulist. Er werden vier secties ingesteld, en het werk onder deze secties verdeeld. Zij bereidden belangrijke zaken voor voor de algemene vergadering, zaken van minder gewicht werden soms door deze secties zelf afgehandeld.

Deze organisatie was nodig om op verantwoorde wijze door de grote hoeveelheid werk heen te komen. Er zijn tot nu toe 18 algemene vergaderingen gehouden, de secties hebben elk ongeveer 10 maal vergaderd. Dat betreft een periode van twee jaar.

In die tijd heeft de algemeen secretaris 272 brieven ontvangen en er 360 doen uitgaan, daar komt bij aan intern verkeer 182 stukken. De secties hebben ook hun correspondentie gehad, en de penningmeester heeft, naast het jaarlijks aanschrijven van de kerken, ook de nodige correspondentie gevoerd ten aanzien van het overmaken van gelden en het herinneren van nalatige kerken aan hun roeping.

2.3.

De deputaten hebben kracht en gezondheid van de HEERE ontvangen om hun werk te doen, met uitzondering van br. G. Visser: hij moest al meteen in het begin om gezondheidsredenen dit werk, dat hij al langere tijd had gedaan en dat hem lief geworden was, neerleggen. Met dankbaarheid denken we aan wat hij voor dit onderdeel van het kerkewerk heeft betekend. Zijn plaats werd ingenomen door br. J.G. Venema te Haren.

3. ZUSTERKERKEN

3.1. AUSTRALIË

"Het is onze bede, dat wij bij de gereformeerde belijdenis mogen blijven in een land, waar velen, die de naam van Christus noemen, Hem metterdaad verloochenen" (uit een toespraak van br. Slobe, afgevaardigde van de zusterkerken in Australië, Acta Groningen-Zuid p. 113).

3.1.1.

De gemeenschapsoefening met de Free Reformed Churches of Australia kon normaal doorgang vinden. Op hun verzoek werd aan de Australische deputaten het rapport van het bezoek aan het Verre Oosten gezonden, en ook dat over het bezoek aan Ierland en Schotland. Met dankbaarheid mogen we constateren dat deze kerken trouw zijn gebleven aan de Gereformeerde belijdenis in leer, dienst, kerkregering en tucht.

3.1.2.

Omdat deputaten zelf niet in staat waren de synode van deze kerken te bezoeken, en zij het toch wel belangrijk vonden dat ook deze kerken (voor de eerste keer!) een afgevaardigde van de kerken in Nederland zouden ontvangen, hebben zij iemand buiten de kring van deputaten gezocht om de kerken te vertegenwoordigen. Zij waren van oordeel dat ds P. Lok te Kampen, praeses van twee opeenvolgende generale synoden, voldoende representatief mocht worden geacht om deze taak op zich te nemen.

Wij vonden ds Lok bereid dit te doen, en de kerkeraad te Kampen gaf hem op ons verzoek daarvoor enkele weken verlof. Het was de eerste keer dat een afgevaardigde van de Gereformeerde Kerken een synode in Australië bijwoonde.

Uit zijn rapport vermelden wij:

per 1 januari 1981 zal het kerkverband vier kerken tellen vanwege voortgaande kerkinstituering te Kelmescott bij Armadale;

nadere bezinning over de opzet van het zendingswerk is nodig;

het gereformeerd kerkboek in de engelse taal was weer onderwerp van bespreking;

de Australische kerken maken een dankbaar gebruik van de door de synode van Groningen-Zuid 1978 herziene kerkorde en zelfs de huishoudelijke regeling voor de generale synode;

in besloten zittingen moest de synode besluiten medewerking te verlenen aan de losmaking van Rev. A.H. Dekker te Launceston.

3.1.3.

Helaas moesten wij om rectificatie verzoeken van een uitspraak van de praeses van de Australische synode, welke uitspraak door het persverslag publiek is gemaakt. Hij klaagde erover dat de deputaten CBK in Nederland voortdurend het verzoek van de Australische deputaten hebben genegeerd en er zich niet voor hebben ingespannen de correspondentie van de Australische kerken met kerken in andere delen van de wereld op gang te helpen.

Echter, de deputaten die het Verre Oosten bezochten hebben de daarvoor in aanmerking komende kerken gewezen op de Australische kerken; dit was voor het bijeenkomen van de synode ook aan de Australische deputaten meegedeeld.

3.1.4.

Onze conclusie kan zijn dat wij u voorstellen de kerkelijke gemeenschap met de Free Reformed Churches of Australia te blijven oefenen naar de overeengekomen regels.

3.2. CANADA

"Want wel is de meerderheid van onze kerkleden de moeiten van een integratie in de Canadese maatschappij gepasseerd, maar daardoor is het gevaar van assimilatie des te groter geworden, het gevaar namelijk van het overnemen van wat zich met de Heilige Schrift niet verdraagt".

"In het bewaren van het pand ons toevertrouwd, mogen wij ons met u één weten. Welke banden er tussen u en ons ook maar zijn mogen, de eenheid des waren geloofs in onze Heere Jezus Christus is wat ons waarlijk samenbindt. Moge die band besténdig blijven" (uit een toespraak van Rev. M. van Beveren, afgevaardigde van de zusterkerken in Canada, Acta Groningen-Zuid p. 65).

3.2.1.

Ook met de zusterkerken in Canada kon de correspondentie rustige voortgang hebben. Wij ontvingen van hen het Jaarboek, ook een uitvoerig rapport over de Koreaanse kerken. De Canadese deputaten komen tot de conclusie dat de HapDongkerken, gezien de kerkelijke ontwikkeling in het verleden, even acceptabel zijn als zusterkerken als de Koreaanse kerken met welke wij gemeenschap oefenen.

Wij hebben dit rapport gestuurd naar de deputaten in Korea met het verzoek hun oordeel daarover te geven; vervolgens hebben wij de synode in Canada gewaarschuwd geen verstrekkende besluiten te nemen over de correspondentie met Koreaanse kerken op de grondslag van dit rapport, omdat in dit

rapport geen plaats is ingeruimd aan het oordeel van de Koreaanse kerken (Kosin), die onze zusterkerken zijn.

Inmiddels is een reactie uit Korea gekomen, welke wij aan de Canadese zusterkerken hebben doorgezonden. Daaruit blijkt duidelijk dat de scheiding van de HapDongkerken ten diepste als oorzaak had het voortbestaan van het seminarie te Busan; het ging daarin om de vraag of de kerk zonder enig compromis te sluiten (zoals in de strijd tegen het Shintoïsme) zich zou blijven verzetten tegen het liberalisme.

3.2.2.

Het was helaas niet mogelijk een afgevaardigde naar de synode van de zusterkerken in Canada te sturen (de f 10.000 die door de synode was gevoteerd, was gebruikt voor de afvaardiging naar Zuid-Afrika en Australië).

Naast de hierboven genoemde zaak van de correspondentie met Korea, komt op deze Synode aan de orde de verhouding tot de Orthodox Presbyterian Church, en in verband daarmee het besluit tot het instellen van voorlopige kerkelijke correspondentie (Kerkelijk contact genoemd), en ook een voorstel om een wijziging aan te brengen in het Apostolicum.

Het is van belang hier enkele mededelingen te doen over het contact dat onze zusterkerken hebben met de O.P.C. Uit het rapport van de deputaten voor dit contact blijkt, dat de OPC in haar General Assembly 1979 het aanbod van kerkelijk contact, haar door de Canadian Reformed Churches gedaan, heeft aanvaard. In het kader van dit contact hebben de wederzijdse deputaten verschillende malen met elkaar gesproken en briefwisseling onderhouden. De besprekingen zijn nog niet afgerond de deputaten stellen daarom voor de opdracht te continueren. De voornaamste reden voor het niet klaar komen van de besprekingen is gelegen in het feit dat de OPC-deputaten veel tijd moesten geven aan besprekingen die moeten leiden tot een kerkelijk samengaan van de OPC met de PCA de RPCES en de RPCNA (dit zijn kerken in de Verenigde Staten - ze worden nader beschreven in hoofdstuk 4.7).

In een aanvullend rapport hopen we u verslag te doen over deze synode.

3.2.3.'

Ten aanzien van deze kerken mogen we eindigen met dezelfde conclusie als ten aanzien van de Australische kerken: zij zijn trouw gebleven aan de Gereformeerde belijdenis in leer, dienst, kerkregering en tucht; vandaar dat wij u voorstellen de kerkelijke gemeenschap met de Canadian Reformed Churches te blijven oefenen naar de overeengekomen regels.

3.3. KOREA

"Wij hebben elkaar gevonden op Gods tijd. Wij hebben in Uw kerken ontdekt kerken van Jezus Christus en het werk van de Geest van Christus".

Uit de toespraak van ds P. Lok tot ds M.D. Han op de synode van Groningen-Zuid, Acta p. 36.

"Ik ben er vast van overtuigd, dat de hoop van deze afvallige wereld in het gereformeerde geloof en in de gereformeerde kerken ligt. Het was de apostolische kerk, die de wereld van de oude tijd gered heeft. Het was de kerk van de Reformatie, die de wereld van de Middeleeuwen gered heeft.

Het is de gereformeerde kerk met de geest van de Reformatie, die de enige weg mag vinden voor de wereld van deze tijd".

Uit het antwoord van ds M.D. Han, Acta p. 37.

3.3.1. De correspondentie

- a. Er is een goed contact geweest tussen de beide deputaatschappen. De briefwisseling wordt steeds intensiever; we ontvangen ook sneller opgave van statistische gegevens en van besluiten van de General Assembly. We kunnen nu al merken dat de zendeling-hoogleraren een liaison-functie hebben en onze ogen en oren zijn en onze mond.
- b. Er is nog steeds groei in de Koreaanse kerken: gemiddeld 5% in aantal kerken in de laatste 3 jaar,

zelfs 15% in aantal kerkleden, zie Handboek 1980, p. 291.

Wat de scheuring betreft van enkele jaren geleden: het ziet er naar uit dat de uitgetreden groep deels verloopt, deels pogingen in het werk stelt om weer tot eenheid te komen met onze zusterkerken.

- c. Wij zijn nog steeds doende om de rapporten over voorgenomen wijzigingen in Confessie en Kerkorde te onderzoeken.
- d. In het Koreaanse deputaatschap wisselde Prof. Oh Prof. K.S. Lee af als secretaris; na de General Assembly van september 1980 trad Prof. Jun (missioloog in Busan) op als secretaris.
- e. Op de General Assembly van 1979 werden de kerken vertegenwoordigd door de predikanten K. Deddens en P. van Gulp; op die van 1980 door de hoogleraren J.M. Batteau en N. H. Gootjes.
- f. Een moeilijke zaak is de volgende: de Koreaanse kerken blijken op de General Assembly in 1979 het besluit te hebben genomen correspondentie aan te gaan met de Gereformeerde Kerk Suid Afrika (de Dopperkerken). Toen ons dit besluit ter ore kwam, hebben wij de Koreaanse deputaten allereerst gewezen op de regel van de correspondentie, dat de zusterkerken zich ertoe verplichten elkaar te informeren over plannen en besluiten tot het aangaan van correspondentie. Daarop hebben de Koreaanse deputaten hun verontschuldiging aangeboden dat zij niet goed gelet hadden op deze regel. Vervolgens hebben wij de bezwaren genoemd welke wij hebben tegen correspondentie met de GKSA: haar lidmaatschap van de GOS, haar band aan de Christelijke Gereformeerde kerken en de Nederlandse Gereformeerde Kerken; daar komt bij het feit dat wij kerkelijke gemeenschap hebben met de Vrije Gereformeerde Kerken in Zuid-Afrika. Ook hebben wij er op gewezen dat de VGKSA op hun brieven over het mogelijk aangaan van correspondentie tot nu toe geen antwoord hebben gekregen.
Deze briefwisseling met de Koreaanse deputaten over deze zaak is nog gaande.

3.3.2. Financiële steun.

- a. De overdracht van de saldi van deputaten Steun Kerken Korea aan de penningmeester van ons deputaatschap is soepel verlopen.
- b. De synode van Groningen-Zuid machtigde ons tot een maximale steun van \$35.500 per jaar (ongeveerfl 71.000).
Wij hebben over de afgelopen jaren uitgekeerd: aan het seminarie \$ 23.711, voor het blad 'Reformed Faith' \$ 6.185 en voor de bibliotheek \$ 3.000, dat is totaal \$ 32.896 (= f 65.792) per jaar.
- c. Een van de resultaten van het bezoek van twee deputaten aan Korea was, dat we besloten aan de Koreaanse deputaten voor te stellen over te gaan tot afbouw van de steun.
Met hun instemming is nu besloten om over het jaar 1981 de steun te halveren, en per 31 december 1981 te beëindigen.
Een uitzondering willen we maken: we zijn van oordeel dat de steun aan de bibliotheek gehandhaafd moet blijven op \$ 3.000 (= f 6.000) per jaar. We zijn nu pas goed op gang gekomen met de voorziening van de bibliotheek te Busan van de nodige gereformeerde wetenschappelijke literatuur.
We zijn dankbaar dat de economische omstandigheden in Korea zoveel verbeterd zijn dat we deze regeling aan de Koreaanse deputaten durfden voor te stellen, en dat de Koreaanse kerken zoveel waarde hechten aan het beginsel van het zelf voorzien in het onderhoud van het kerkelijke leven, dat zij met onze voorstellen hebben ingestemd. Wij mogen dat zien als geestelijke groei.
- d. In verband met deze ontwikkeling is in een onderhoud dat de deputaten die Korea bezochten, hadden met An Kosan Ri aan het bestuur van deze vereniging dringend aangeraden de hulpverlening aan Korea te beëindigen. Later is van de zijde van dit bestuur vernomen, dat het bereid is zijn krachten voor een ander doel in te zetten en de steun aan Korea af te bouwen.

3.3.3. Reizen

- a. Overeenkomstig het besluit van de synode van Groningen-Zuid (Acta art. 150-4) werden twee deputaten op reis gestuurd naar Korea, te weten de predikanten K. Deddens en P. van Gulp, die op ons verzoek van hun respectievelijke kerkeraden zes weken verlof kregen. Zij hebben tevens de kerken op Sri Lanka, Taiwan en in Japan bezocht.
In Korea hebben zij de komst van de zendeling-hoogleraren voorbereid, algemene correspondentie-zaken besproken, de financiële steunverlening, de scheuring, de contacten met Zuid-Afrika, de Gereformeerde Internationale Conferentie, de stand van zaken met betrekking tot de bibliotheek - dat waren de voornaamste zaken die aan de orde zijn geweest.

De Koreaanse kerken hebben veel belangstelling voor de plannen voor een Gereformeerde Internationale Conferentie, en dringen er bij de kerken in Nederland op aan zo spoedig mogelijk deze plannen te verwezenlijken. Zij zijn van oordeel dat de zaken van de zending op de ontwerpagenda bovenaan moeten staan.

Ten aanzien van de eventuele hereniging met de uitgetreden stuitte de General Assembly op de moeilijkheid dat deze uitgetreden personen in het ambt hebben bevestigd, zonder zich te houden aan de daarvoor in de Koreaanse kerken geldende regels.

Het was een belangrijk ogenblik, toen de Nederlandse deputaten de General Assembly konden toespreken; zij kregen als adviseurs het recht aan de besprekingen deel te nemen; door de goede zorg van Prof. S.B. Park konden zij de besprekingen enigszins volgen en hebben ze een enkel advies kunnen uitbrengen in een belangrijke zaak.

- b. Prof. Dr J. Douma heeft gastcolleges gegeven te Busan in april 1980, namelijk 14 colleges over fundamentele onderwerpen in de ethiek (deze zijn terug te vinden in het geschrift 'Verantwoord handelen').

Deze reis werd benut voor een bezoek aan Japan, waar Prof. Douma aan het seminarie te Kobe ook colleges heeft gegeven. Hij heeft ons daarna gediend met een uitvoerig rapport. Wij zijn dankbaar dat Prof. Douma deze reis heeft kunnen en willen maken, en dat de curatoren hem daarvoor verlof hebben gegeven.

Nu de zendeling-hoogleraren steeds meer kunnen doen aan het seminarie te Busan, zijn wij van oordeel dat het, althans voorlopig, niet meer nodig is een hoogleraar uit Kampen naar Korea te zenden voor het geven van gastcolleges.

3.3.4. Zending-hoogleraren.

- a. De synode te Groningen-Zuid 1978 nam een belangrijk besluit in dezen. Zij droeg de door haar te benoemen deputaten-CBK op, om te zien naar personen in onze kerken, welke geschikt en bereid zijn op te treden als zending-hoogleraar aan het seminarie te Busan; en zo mogelijk twee namen voor te dragen aan de faculteit te Busan ter benoeming als zending-hoogleraar".

Het was een grootse en zware opdracht. Wij zijn aan de uitvoering van deze opdracht dan ook meteen begonnen, al in augustus 1978, toen de synode nog vergaderde.

Door de goede gunst van God over ons, zijn wij er in geslaagd twee mannen te vinden die bereid waren met hun gezinnen naar Busan te gaan om zich daar te wijden aan de opleiding tot de dienst des Woords. Zij zijn Drs J.M. Batteau en Drs N.H. Gootjes; zij zijn februari 1980 in Busan aangekomen, en hebben zich met veel energie geworpen op de studie van het Koreaans, terwijl ze meteen ook al enkele colleges zijn gaan geven; ook gaan ze geregeld in de kerken voor.

- b. De regelingen daartoe waren de volgende:

beide broeders zijn voorgedragen aan de Senaat te Busan, opdat deze hen ter benoeming zou voordragen aan de Trustees. Dat is gebeurd, en hun benoeming door de Trustees was al spoedig een feit. De General Assembly 1979 bevestigde deze benoeming.

De Gereformeerde Kerk te Leiden heeft op ons advies, met behulp van de classis, Ds Gootjes naar analogie van artikel 18 kerkorde afgezonderd tot zijn taak aan de opleiding tot de dienst des Woords te Busan.

Drs Batteau echter was nog geen predikant. Hoewel de synode had gesproken van het omzien naar 'personen', bedoelde zij kennelijk wel predikanten, omdat ze sprak van een bijstaan van de betrokkenen "en de kerken, die ze tot nu toe dienen".

Toch waren wij van oordeel verantwoord te zijn in het voordragen van drs Batteau ter benoeming te Busan. Nu de HEERE in drs Batteau een man met singuliere gaven op onze weg gebracht heeft, zouden we niet verantwoord zijn, wanneer wij die singuliere gaven niet hadden opgemerkt en gehonoreerd.

De gang van zaken is toen geweest, dat drs Batteau door de kerk te Meppel is beroepen om te worden afgezonderd voor de arbeid te Busan.

Deputaten hebben rekening gehouden met de tegenwerping: men kan toch niet beroepen worden om meteen te worden geëmeriteerd? Echter, drs Batteau werd niet geëmeriteerd, maar zou als predikant verbonden blijven aan de kerk te Meppel 'op de wijze van een emeritus-predikant' naar analogie van art. 18. Blijkens artikel 2 van de kerkorde zijn er predikanten die afgezonderd worden

voor het zendingswerk; dan komt het vaak voor, dat iemand die nog geen predikant is, wordt beroepen door een gemeente om meteen te worden afgezonderd tot het zendingswerk.

Voor het werk in Busan is het van grote betekenis dat de betrokkene een ambtelijke band heeft aan een gemeente in Nederland: hij kan hulp en bemoediging ontvangen van zijn 'thuiskerk' en heeft ook ambtelijke rechtsbescherming, zo dat nodig zou zijn. Bovendien kan hij in Nederland, maar ook in Korea voorgaan in de dienst des Woords en der sacramenten. Bovendien is het ondenkbaar voor de Koreaanse kerken, dat iemand zou arbeiden in een theologisch professoraat aan de eigen school der kerken die niet staat in het ambt van dienaar des Woords; de opleiding immers behoort tot het geheel van de dienst des Woords (vgl. 2 Tim. 2.2).

Met de benoemden werden financiële regelingen getroffen, ook ten aanzien van hun emeritaat en ten aanzien van een regeling bij beëindiging van hun werk te Busan; verder regelingen voor huisvesting, ziektekosten, verlof enz.

Met de senaat te Busan werd een voorlopige regeling getroffen ten aanzien van de verdeling van de door betrokkenen te doceren vakken. Tevens werd de regeling bevestigd die de synode van GroningenZuid had voorgesteld ten aanzien van eventuele tuchttoefening over de zendelinghoogleraar.

Voorzover we nu kunnen zien, is alles nu ordelijk geregeld en behoeft er maar op een enkel punt iets te worden bijgesteld.

- c. De broeders maken goede vorderingen in de studie van het Koreaans. Zij rapporteren geregeld aan ons, en houden ons ook op de hoogte van verschillende ontwikkelingen in de Koreaanse kerken. Van onze kant begeleiden wij hen zo goed mogelijk. Zij vertegenwoordigden de kerken op de General Assembly in 1980.

3.3.5.

Ook ten aanzien van de Koreaanse zusterkerken is ons voorstel de kerkelijke gemeenschap met hen te blijven oefenen naar de overeengekomen regels, daar zij trouw gebleven zijn aan de Gereformeerde belijdenis in leer, dienst, kerkregering en tucht.

3.4. OOST-SUMBA/SAVU

"In de planting van uw kerken herkennen wij met grote dankbaarheid het werk van de Koning van de kerk. We hebben gezien dat het werk van Christus niet kan gebroken worden wanneer Hij dat in stand wil houden. Ondanks alle boze aanslagen, die bedacht werden op dat werk, is de kerk van de Heere Jezus Christus gebleven op Oost-Sumba/Savu. U hebt veel leed moeten dragen terwille van de naam en het evangelie van Gods genade. De Heere heeft u geloofsmoed gegeven om dit leed te kunnen dragen" (uit een toespraak van de praeses tot de afgevaardigden van de Gereformeerde Kerken van OostSumba/Savu, Acta Groningen-Zuid p. 52).

"Wij kunnen zeggen dat het lijden van de kerk op Oost-Sumba en Savu geleden is. Hoewel haar lijden beschouwd wordt als beëindigd te zijn, rust desniettemin op de kerken van Oost-Sumba en Savu de taak om getrouw te zijn in het getuigenis geven van de naam van Jezus.

Geachte praeses, de kerken van Oost-Sumba en Savu, die pas vrijgemaakt zijn, vertonen in elk geval niet weinig haar gebreken ten aanzien van het kerkelijke leven, zoals iemand die pas bevrijd is van zijn ketenen en die nog kreupelt, zoals gezegd werd door de geachte praeses van de synode in deze stad, namelijk in 1946" (uit het antwoord van Ds L. Kondamara, Acta p. 52).

3.4.1. De correspondentie

- a. In haar besluiten over Oost-Sumba/Savu (ook over de materiële hulpverlening) heeft de synode van Groningen-Zuid alle nadruk gelegd op de geestelijke hulp in het kader van de correspondentie met een zusterkerk.

Als eerste voorwaarde daarvoor noemde de synode de toezending van acta of notulen van de meeste vergadering (op Sumba: classis). We kunnen nu rapporteren dat dat gebeurd is: we ontvingen de notulen van de classes van 1976, 1977, 1978 - alle in 1979; en die van 1979, namelijk de 24ste en 25ste classis. Uit de notulen van de 24ste classis is vermeldenswaard dat de kerken op Sumba besloten ernaar te streven zoveel mogelijk zelf te voorzien in het onderhoud van het kerkelijke leven.

Met dankbaarheid maken we er melding van dat op Savu een tweede kerk kon worden geïnstitueerd, en wel te Gurijara.

Dit is een belangrijke ontwikkeling. Voordien bestonden er allerlei verbindinglijnen naar onderscheiden instanties en personen in Nederland, en dat van verschillende gemeenten en personen in de kerken op Oost-Sumba/Savu.

Nu moest dat worden één verbinding van het kerkverband op Oost-Sumba/Savu, namelijk van hun deputaten met de deputaten in Nederland. Dat is ook doorgevoerd in de materiële hulpverlening. Het is een krachtige stimulering van de gemeenschap in het kerkverband. De brieven aan de deputaten op Oost-Sumba/Savu werden tegelijk in afschrift gezonden aan de verschillende kerken in het kerkverband, tenminste wanneer het over belangrijke zaken ging. Eenmaal hebben wij ons tot de Sumbanese deputaten moeten wenden met een opmerking over een besluit van hun classis (zie bij Commissie van Overleg).

- b. Overeenkomstig de opdracht van de synode hebben wij het examen bijgewoond van de Sumbanese broeders, die in Groningen aan de Gereformeerde Pedagogische Academie de opleiding hadden gevolgd voor het diploma Gereformeerd Onderwijs, en die een aanvullende opleiding hadden ontvangen van Drs M.K. Drost en Ds C. van Kalkeren. Dit afsluitend examen vond plaats op 14 december 1978; de beide broeders hebben een schriftelijk bewijs van hun slagen voor dit examen mogen meenemen naar Sumba, waar ze veilig zijn aangekomen.

3.4.2. Zending-docent.

- a. De synode van Groningen-Zuid heeft ook voor deze zaak de door haar benoemde deputaten een verantwoordelijke opdracht gegeven: "uit te zien naar een predikant die geschikt en bereid is als zending-docent aan de opleidingsschool van de kerken van Oost-Sumba/Savu op te treden, en de benodigde regelingen voor hem te treffen naar analogie van de regelingen voor zendelinghoogleraren voor Korea", Acta art. 232 besluit A 4.

Ook hier zeggen we: door de goede gunst van God over ons is ons ijverig zoeken bekroond met het resultaat, dat ds J.A. Boersema te Heerenveen-Mildam bereid bleek zich voor deze arbeid te gaan inzetten.

- b. In overleg met de bevoegde instanties op Sumba is zijn taakomschrijving als volgt:
"De zending-docent zal, onder het bevoegd gezag van het curatorium van de S.G.I. in goed overleg en in goede samenwerking met dit curatorium
  - de Heilige Schrift uitleggen en de zuivere leer verdedigen tegen ketterijen en dwalingen (vgl. art. 18 K.O.);
  - cursussen opzetten ter bijscholing van in actieve dienst zijnde predikanten, evangelisten, hulpevangelisten, ouderlingen en diakenen;
  - en verder alles doen wat in overeenstemming is met een goede uitvoering van zijn taak".
- c. Naar analogie van art. 18 K.O. is ds Boersema verbonden gebleven aan de kerk te Mildam. Er is geen termijn vastgesteld voor de duur van zijn arbeid; er is alleen bepaald dat, wanneer er zich belemmeringen zouden voordoen of er anderszins genoegzame redenen zouden zijn, de beëindiging van de dienst plaats zal hebben in overleg met deputaten-CBK.
Wij hebben van de Sumbanese deputaten een officiële benoemingsbrief ontvangen. Ook ontvingen wij een regeling van het curatorium, waaruit blijkt dat Drs Boersema als rector zal optreden, en dat hij zal worden bijgestaan door de broeders M.Ndj. Watuwaja en M.B. Radjah (hierboven onder 3.4.1. ad b genoemd).
Ook in dit geval werd de regeling inzake eventuele tuchtoefening, zoals deze door de synode was voorgesteld, aan Sumba voorgesteld.
- d. Wat de opleiding van de zending-docent betreft: hij heeft aan de Theologische Hogeschool het doctoraal examen afgelegd (hoofdvak: kerkgeschiedenis, bijvak: missiologie); hij heeft een cursus Indonesisch gevolgd en meegedaan aan speciale cursussen voor a.s. zendingsarbeiders voor Indonesië.
- e. Ook voor het vertrek van Drs Boersema naar Sumba is een visum nodig; er is op dit ogenblik nog geen uitzicht op een spoedige verstrekking van dit visum. In overleg met deputaten-CBK is drs.

Boersema sinds 19 oktober 1980 in de kerk te Drachten werkzaam; met deze kerk is een afspraak gemaakt dat drs Boersema op korte termijn kan vertrekken in geval zijn visum afkomt; ook werd met deze kerk een financiële regeling getroffen.

Overigens blijven wij actief voor het verkrijgen van het benodigde visum.

3.4.3. Materiële hulpverlening.

- a. De synode van Groningen-Zuid heeft er de nadruk op gelegd, dat ook de materiële hulpverlening een geestelijk element in zich heeft. Ze zal namelijk dienstbaar moeten zijn aan de geestelijke opbouw van de Sumbanese kerken. Daarom zal die steunverlening, zo overwoog de synode,
1. geen belemmering zijn voor de betoning van liefde en offervaardigheid door de broeders en zusters op Oost-Sumba/Savu zelf, maar hun verantwoordelijkheid honoreren;
  2. geen belemmering zijn voor de kerkelijke eenheid, en moet ze dan ook centraal worden geregeld;
  3. aanwerken op geleidelijke toeneming van het dragen van financiële verantwoordelijkheid door de Sumbanese kerken;
  4. aanmoedigen dat bepaalde taken worden overgenomen door ongesalarieerde ouderlingen. Vergelijk Acta art. 232 overweging f.

Wij hebben de steunverlening dan ook centraal geregeld, zodat de steun voortaan centraal wordt aangevraagd en ook verzonden. Al was het voor de Sumbanese kerken wel even wennen, het is toch al vrij spoedig goed geregeld kunnen worden.

De Sumbanese kerken besloten zelf, zoals hierboven onder 3.4.1. a vermeld, dat zij ernaar streven zoveel mogelijk zelf in hun onderhoud te voorzien.

Daarom is de steun aan de opleidingsschool (S.G.L) zo verleend, dat tweemaal 25% van het gevraagde bedrag is verzonden, met het verzoek nu eerst opgave te verstrekken van de bijdragen welke de kerken op Sumba-Savu aan de SGI geven.

Ook de steun aan de kerken werd dienovereenkomstig geregeld; deze kwam niet boven het niveau van 1977.

- b. De steunbedragen zijn geweest over 1979:

- vijf gemeenten totaal	f 35.243
SGI	20.633

- kerkbouw/onderhoud gebouwen: eerst inzage gevraagd in meerjaren-bouw-plannen.

De steun over 1980 werd tot nu toe slechts gedeeltelijk uitgekeerd.

Aan de kerken in Nederland is bij het verzoek om betaling van de bijdrage, opening van zaken gegeven met betrekking tot de uitgaven. De kerken hebben trouw hun bijdragen betaald.

- c. De overdracht van de financiën door Zwolle is soepel verlopen. Daar hoorde ook bij een bedrag voor diakonale steun ad f 34.000; tot nu toe was er geen noodzaak dit bedrag te besteden; wij hebben daartoe nauw contact gehad met ing. P.R. Boersema op Sumba, de landbouwkundige, uitgezonden door "De Verre Naasten".

Het besluit van de synode van Groningen-Zuid om de hele correspondentie met de kerken op Oost-Sumba/Savu op te dragen aan de deputaten-CBK heeft een positieve invloed gehad op de betrekkingen met deze kerken.

Uit een bespreking met het bestuur van de vereniging "De Verre Naasten" is gebleken, dat deze vereniging met betrekking tot de materiële hulpverlening eenzelfde beleid voert als deputaten CBK.

- d. Wij stellen u voor de nieuw te benoemen deputaten te machtigen een beleid te ontwikkelen op langer termijn, dat gericht is op nog beter functioneren van het contact -o.a. door een bezoek aan de meeste vergadering van deze kerken -en op afbouw van de financiële hulp aan de zusterkerken op Oost-Sumba/Savu.

3.4.4. Contact met de Commissie van Overleg.

- a. De generale synode van Groningen-Zuid heeft ons opgedragen, regelmatig overleg te plegen met vertegenwoordigers van de kerken, die als zending kerken werken in Indonesië. Dat overleg, als dus de synode, is zeer wenselijk met ~betrekking tot de zaak van het kerkverband in Indonesië. De

synode was daarbij van oordeel dat, gezien de grote afstanden binnen Indonesië, de kerkelijke gemeenschap tussen de uit de gereformeerde zending voortgekomen kerken, zou kunnen worden beoefend naar analogie van de regels voor de corresponderende kerken, m.a.w. niet door één groot kerkverband te vormen over heel Indonesië.

Als een bijkomend bezwaar tegen zo'n kerkverband moet genoemd worden het gevaar dat het kleine kerkverband op Oost-Sumba/Savu boven vermogen belast zou worden met beroepszaken uit Irian-Jaya, of omgekeerd.

- b. Wij hebben tweemaal overleg gepleegd met de Commissie van Overleg, te weten in januari 1979 en maart 1980.

Immers, op Irian leek een begin te zijn van een kerkverband en dat leek zich te gaan uitbreiden naar Oost-Sumba/Savu.

Op verzoek van de CvO werd tevens gesproken over de mogelijkheid de zendingsdocent voor Sumba te machtigen met de Middelbare Theologische School op Irian samen te werken, uiteraard zonder elkaars vrijheid aan te tasten.

In deze samensprekingen kwam duidelijk naar voren, dat op Irian Jaya nog geen sprake is van een normaal kerkverband, en dat daarom de 'kerkenconferentie' op Sumba in augustus 1978 ten onrechte deze naam droeg.

Wij hebben op grond van de verplichting tot onderling toezicht, overeenkomstig de regels voor de correspondentie, de zusterkerken op Oost-Sumba/Savu er dan ook op gewezen, dat de zogenaamde 'kerkenconferentie' van aug. 1978 geen rechtsgeldige kerkelijke vergadering is geweest en dat de daar genomen besluiten naar het gereformeerde kerkrecht geen rechtskracht bezitten. En dat het daarom onjuist was dat de classis van de Sumbanese kerken bepaalde punten van haar agenda niet afhandelde, maar doorverwees naar deze conferentie.

Op de bedoelde samensprekingen hebben wij er dan ook bij de zendende kerken op aangedrongen hun zendelingen te instrueren voorzichtigheid te betrachten bij het opzetten van een kerkverband, voordat de tijd ervoor rijp is. Verder hebben wij erop gewezen dat één groot, kerkverband voor Indonesië niet wenselijk is.

Op de laatste samenspreking bleken de afgevaardigden van de zendende kerken met deze opvattingen van de deputaten-CBK geheel in te stemmen.

3.4.5.

Ook ten aanzien van de zusterkerken op Oost-Sumba/Savu kan onze conclusie zijn dat ze niet zijn afgeweken van de Gereformeerde belijdenis in leer, dienst, kerkregering en tucht en dat daarom de synode besluiten kan de kerkelijke gemeenschap te blijven oefenen naar de overeengekomen regels.

3.5. ZUID-AFRIKA

3.5.1. Bezoeken

In de afgelopen periode zijn de vrije Gereformeerde Kerken tweemaal officieel bezocht.

De eerste keer in 1979 door ds H.J. de Vries hij heeft een particulier bezoek aan Zuid-Afrika, op verzoek van deputaten-CBK, met goedvinden van de kerkeraad te Harlingen, verlengd voor kerkelijke besprekingen; daarbij is bepaald dat alleen zijn extra onkosten voor rekening van deputaten-CBK kwamen. Dit bezoek had allereerst ten doel besprekingen te voeren met deputaten van de Gereformeerde Kerk Suid-Afrika (de zgn. Doppkerken). Daarover rapporteren wij onder 4.9.

Ook met de Vrije Gereformeerde Kerken werden besprekingen gevoerd, waarin aan de orde kwamen: een uitvoerige oriëntatie aangaande het kerkelijke leven in Nederland; onze houding ten opzichte van de Gereformeerde Kerk Suid-Afrika en de Gereformeerde Internationale Conferentie.

Het tweede bezoek werd gebracht in april 1980 door de deputaten ds J. Bomhof en ds H.J. de Vries, en dat vooral met het oog op de synode van de VGK; tevens hadden de broeders gelegenheid nog besprekingen te voeren met de kerkeraad van de VGK te Pretoria (14de Laan, dat is de kerk aan welke Dr C. v.d. Waal verbonden is geweest) en met afgevaardigden van de GKSA.

Wij waren van oordeel dat een bezoek aan de synode van de zusterkerken in Zuid-Afrika prioriteit moest hebben gezien de situatie in Pretoria (onze zusterkerk te Pretoria had op dit bezoek dan ook aangedrongen), en tegelijk omdat dan met de GKSA nog besprekingen konden worden gevoerd. Het was

de eerste keer dat afgevaardigden van de Gereformeerde kerken de synode van de Zuid Afrikaanse zusterkerken bezochten.

Van dit bezoek hebben de deputaten een rapport ontvangen van de deputaten Bomhof en De Vries; het wordt bij dit rapport gevoegd. Daaruit blijkt dat vooral twee zaken de aandacht hebben gevraagd:

- de correspondentie met de zusterkerken in Korea;
- de verhouding tot de GKSA.

3.5.2. De correspondentie met Korea.

Ter synode werd kritiek geuit op het beleid van de Gereformeerde Kerken in Nederland ten aanzien van de correspondentie met de kerken in Korea. Deze kritiek richtte zich op het aanvaarden als zusterkerk van een kerk, die de Westminster Confessie als belijdenis heeft. Een tweede punt van kritiek was, dat men van oordeel was dat de kerken in Nederland hadden moeten onderzoeken of in de Koreaanse kerken wel voldoende tucht werd beoefend inzake het niveau van de prediking, kerkbezoek e.d. Er werd zelfs aan toegevoegd of de "erfenis van de vrijmaking door deze besluiten van de generale synoden van Amersfoort-West 1967 en Groningen-Zuid-1978 niet disputabel gesteld was of losgelaten".

Wij hebben aan de zusterkerken in Zuid-Afrika geschreven, dat wij ons schaarden achter onze deputaten Bomhof en De Vries inzake wat zij hierover hebben opgemerkt op deze synode. Verder hebben wij onze bevreemding er over uitgesproken dat zo lange tijd na het aangaan van de correspondentie met Korea deze kritiek daarop wordt gehoord, en dat terwijl twee van de tijdens de synode in de Vrije Gereformeerde Kerken dienstdoende predikanten ten tijde van de synode van Amersfoort-West-1967 en daarna de Gereformeerde Kerken in Nederland gediend hebben als predikanten. In deze redenering wordt de ruimte van de Gereformeerde confessie en van de Schriftuurlijke oecumene gemist.

Wij hebben de Zuidafrikaanse deputaten herinnerd aan hun toezegging over deze zaak ons een memorandum te sturen.

3.5.3. De verhouding tot de Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika (GKSA)

De GKSA hebben onze zusterkerken uitgenodigd tot het aangaan van kerkelijke gemeenschap. Onze zusterkerken hebben verschillende bezwaren. Allereerst het lidmaatschap van de GOS, de dubbele correspondentie (met de Christelijke Gereformeerden) en haar besprekingen met de Nederduits Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika.

Ter synode werden nog meer bezwaren genoemd: moet de GKSA niet alsnog de leer van de veronderstelde werdergeboorte veroordelen, en de daarop gegronde tuchtmaatregelen? Moet zij alsnog niet oordelen, dat in de vrijmaking de schriftuurlijke verbondsleer werd gehandhaafd en bewaard, en deze vrijmaking dus reformatie is? Er zijn in de GKSA oecumenistische tendenzen, een niet-leven naar de normen van Gods verbond; in de prediking is vervlakking, exemplarisme, dode orthodoxie.

3.5.4.

Conclusie: de synode besluite de kerkelijke gemeenschap met de Vrije Gereformeerde Kerken in Zuid-Afrika te blijven oefenen volgens de overeengekomen regels, omdat deze kerken in leer, dienst, kerkregering en tucht trouw zijn gebleven aan de Gereformeerde belijdenis.

3.5.5. Pretoria

Vorige synoden hebben geregeld de deputaten-CBK opgedragen, de kerkeraad van de Vrije Gereformeerde kerk te Pretoria, welke dr C. van der Waal als predikant had (de 14de laan) te zoeken, vgl Acta Hoogeveen art. 414.

Een bijzondere ontwikkeling heeft zich voorgedaan die we hier mogen vermelden: bedoelde kerkeraad kwam ertoe tucht te oefenen over zijn emeritus-predikant, en publiek schuld te belijden. De deputaten Bomhof en De Vries hebben met machtiging van de deputaten-CBK op verzoek van de kerkeraad- 14de laan advies gegeven met betrekking tot de op gang gekomen ontwikkelingen. Zij hebben gesproken met het moderamen van die kerkeraad, een commissie uit de kerkeraad en tenslotte met de kerkeraad zelf.

Op 4 september 1980 verzocht de kerkeraad-14de laan ons hen te helpen bij hun pogingen om de verbroken banden te herstellen.

Wij hebben daarop geantwoord van oordeel te zijn ons op dit verzoek te moeten bezinnen. Daartoe hebben we zowel aan de kerkeraad van onze zusterkerk te Pretoria als aan de kerkeraad- 14de laan gevraagd ons de op deze zaken betrekking hebbende stukken te sturen.

3.6. BRAZILIË

De synode van Groningen-Zuid besloot de kerkelijke correspondentie aan te gaan met de Igreja Presbiteriana Evangelica do Sad Paulo (predikant ds Jeong), zie art. 251 van de Acta.

Door bemiddeling van Ds J.T. Oldenhuis te Curitiba is met deze kerk gecorrespondeerd. Zij hebben geantwoord graag de kerkelijke correspondentie te zullen aangaan met de Gereformeerde Kerken in Nederland,

Wij overwegen nog op welke wijze inhoud aan deze correspondentie gegeven zal worden. Meegedeeld moet worden, dat deze kerk overweegt lid te worden van de Presbytery van Noord- en Zuid-Amerika van Koreaanse kerken.

Wij stellen u voor de te benoemen deputaten te machtigen middelen en wegen te zoeken om de aangegane kerkelijke gemeenschap te oefenen met de Igreja Presbiteriana Evangelica do Sad Paulo in Brazilië.

4. CONTACTEN

4.1. NOORD-IERLAND

4.1.1. Evangelical Presbyterian Church of beland. (EPC)

Het bezoek dat aan de vorige synode gerapporteerd werd, duurde maar kort in 1976. Een tweede bezoek werd nu gebracht in 1979 door de predikanten S.S. Cnossen en O.J. Douma, die in september 1979 op ons verzoek van hun kerkeraden verlof kregen om dit bezoek te brengen. Zij hebben er uitvoerig over gerapporteerd; we voegen hun rapport als bijlage bij dit rapport.

Een bijzonder verblijdende ontwikkeling was, dat de EPC eind 1979 de band met de GOS verbrak. De broeders die in 1979 een bezoek brachten aan deze kerken, hadden de indruk dat de breuk niet eerder zou komen dan na de vergadering van de GOS in Nimes in de zomer van 1980. Het getuigde van een helder inzicht in de werkelijke stand van zaken en van christelijke moed, dat men daarop niet heeft gewacht.

We zullen verder niet mogen vergeten, dat deze kleine kerk haar buitenlandse contacten voor het grootste deel had via de GOS.

Wij hebben toen besloten, deze kerken te vragen nu van hun kant twee vertegenwoordigers te sturen, om nader kennis te maken met onze kerken. Dat was tevens bedoeld als bemoediging nu ze van veel contacten in de wereld ineens werden beroofd.

Twee predikanten zijn op bezoek geweest, namelijk Rev. A. A. Campbell en Rev. D. W.H. Thomas. Helaas moest Rev. Campbell wegens ziekte voortijdig terug naar huis. Rev. Thomas heeft ruim gelegenheid gehad met onze kerken kennis te maken. Na terugkeer kregen we een opgewekte brief van hun deputaten: zij zullen over de zaak van de correspondentie discussiëren, zodat we voor de synode van 1981 een officieel antwoord van hen krijgen.

We geven nog enkele bijzonderheden weer; deze informatie hebben we o.m. als vrucht van het bezoek van twee deputaten.

Ambtsdragers.

Sinds 1964 geldt in deze kerken 'The Form of Government of the Evangelical Presbyterian Church'.

In deze kerkorde staan ook regelingen voor de bevestiging van ambtsdragers. Deze moeten dan verklaren: "Ik geloof dat de Westminster Confessie en de Catechismi, zoals die door de kerk zijn aanvaard, gegrond zijn op en overeenkomen met Gods Woord. Als zodanig onderschrijf ik deze stukken als de belijdenis van mijn geloof en ik doe zulks zonder enig voorbehoud".

Predikanten en ouderlingen moeten bovendien bevestigend antwoorden op de vraag, of zij willen verklaren: Het is mijn vaste voornemen door Gods genade, steeds krachtig vast te houden aan de leer, die is vervat in de Westminster Confessie en de Catechismi, zoals deze door deze kerk worden aanvaard. Ook ben ik van plan die leer met alle kracht te verdedigen tegen alle dwaling, zolang ik ouderling (predikant) in deze kerk zal zijn".

Er zijn ook regelingen voor de tucht over ambtsdragers; deze tucht gaat over leer en leven.

Kerkregering.

Er moet worden toegegeven, dat de 'Form of Government' is opgesteld naar presbyteriaanse uitgangspunten. In deze kerken is de presbytery en de 'general assembly' samengesmolten tot de council. De beroeping van predikanten en de benoeming van ouderlingen in de plaatselijke gemeenten moeten wel worden goedgekeurd door de council', maar verder is toch bepaald: "De ouderlingen en de dienaren des Woords, gezamenlijk genoemd de 'session', zijn de uiteindelijk bevoegde autoriteit in de gemeente". Daar staat dan weer tegenover dat de notulen van de 'session' zowel als van de 'board of deacons' elk jaar moeten worden voorgelegd aan de commissie door de 'council' benoemd, ter inspectie. Toch kan gezegd worden dat de kerkeraden van de plaatselijke gemeenten meer bevoegdheden hebben dan in veel andere kerken van presbyteriaanse signatuur.

Verhouding tot andere kerken.

Free Church of Scotland.

Hoewel de FCS tot op zekere hoogte als de moederkerk geldt, heeft toch de EPCI getoond dat ze onafhankelijk is van de Free Church.

Wat de zending betreft: men werkt daarin samen met de FCS, al bestaat die samenwerking alleen in het verlenen van financiële steun.

Sommige predikanten krijgen hun opleiding aan het Free Church College, maar er zijn er ook die daarvoor naar Jacksonville Miss. in de USA gaan. Momenteel studeert één broeder van de EPCI in Belfast aan de Reformed Theological Hall, de opleiding van de Reformed Presbyterian Church of beland.

Er bestaan dan ook geen formele regels voor de correspondentie met de FCS. Men aanvaardt elkaar (en dat geldt ook voor andere kerken), voorzover er contacten of banden zijn, op grond van wat men van elkaar hoort en ziet.

Een duidelijk punt van verschil, dat in de praktijk een belangrijke rol speelt, doet zich voor op liturgisch terrein. De FCS zingt uitsluitend psalmen en dat zonder begeleiding. De EPCI volgt in dezen de FCS niet. Ze gebruikt gezangen in de eredienst, naast de psalmen en heeft wel orgels in de kerken. Dat is temeer opvallend, omdat de RPCI in dezen geheel op de FCS-lijn zit.

Reformed Presbyterian Church of beland.

Met deze kerkengroep is er overeenstemming wat de belijdenisgeschriften aangaat. We wezen al op het verschil in liturgie. Overigens is de verhouding tussen EPCI en RPCI zo hartelijk, dat er nogal eens kanselruil tussen de predikanten van de beide kerkengroepen voorkomt.

British Evangelical Council (BEC).

Ook de FCS en de RPCI werken mee aan deze organisatie. Het is een Raad, die is samengesteld uit allerlei kleine kerkengroepen, onafhankelijke gemeenten en zelfs organisaties binnen de grote staatskerken in Engeland, Schotland en Noord-Ierland. Doel is de opleving van het belijdend christendom; de grondslag is te vergelijken met die van de ICCC, hoewel de meeste deelnemende instanties niet bij de ICCC zijn aangesloten.

De EPCI en de FCS zeggen mee te doen met deze BEC om het gereformeerde element erin te beïnvloeden en te versterken door de rijkdom te laten zien van de calvinistische reformatie. Zij hopen dat op die manier veel kleine evangelische groepen gesteund en bemoedigd worden.

Wij vragen ons af of deze samenwerking wel het juiste middel is tot dat doel, en of niet deze deelname in de BEC gevaren inhoudt voor de kerken.

Conclusie.

Op grond van al deze inlichtingen, zijn wij van oordeel dat er geen bezwaar bestaat tegen het aangaan van kerkelijke gemeenschap.

De EPCI heeft beloofd vóór de synode te antwoorden op onze vraag of zij kunnen instemmen met onze regels voor kerkelijke gemeenschap. Wanneer dit antwoord inderdaad bevestigend is, besluite de synode de kerkelijke gemeenschap met de EPCI aan te gaan volgens de geldende regels.

4.1.2. Reformed Presbyterian Church of beland.

Deze kerk dateert uit de tijd van de reformatie in Schotland. Ze heeft als belijdenis de Westminster Confessie en de Westminster Catechismi. Ze telt 3500 leden in 38 gemeenten met 28 predikanten, en heeft in Belfast haar opleiding tot de dienst des Woordsi Reformed Presbyterian Theological Hall. Deze werkt nauw samen met het Reformed Presbyterian Seminary te Pittsburgh U.S.A., waar de studenten minstens één jaar moeten studeren.

Ze is presbyteriaans in kerkregering. Het verschil met de Evangelical Presbyterian Church is, volgens haar eigen mededeling, de zuiverheid van eredienst (geen muziekinstrumenten, alleen de psalmen), en het erkennen van de blijvende verplichting aan het historische 'Covenant'.

Ze hebben nauwe banden met Reformed Presbyterian Churches in Schotland, Australia, U.S.A., Canada, Cyprus, Japan.

Kort geleden gingen de Christelijke Gereformeerde Kerken met deze kerkengroep kerkelijke correspondentie aan. Wij weten niet wat dat inhoudt.

Wij stellen u voor deputaten te machtigen bij een volgend bezoek aan Ierland nadere kennismaking met deze kerken te zoeken, en voorshands schriftelijk informatie te geven en te zoeken.

4.2. SCHOTLAND

De deputaten Cnossen en Douma hebben de Free Church of Scotland bezocht en daarover uitvoerig gerapporteerd, zie bijlage 3.

Zij hebben waardevolle algemene indrukken opgedaan.

Van de synode van de Free Church kregen we officieel mededeling van hun standpunt ten aanzien van het lidmaatschap van de GOS. Dat was nog voor de samenkomst van de GOS.

Na de bijeenkomst van de GOS hebben de Schotse deputaten ons meegedeeld, dat hun afgevaardigden naar de GOS in het einde van de samenkomst hebben kennis gegeven van het voornemen tot uittreding van de Free Church of Scotland uit de RES, welk voornemen volgend jaar door de General Assembly zal worden bekrachtigd.

Van Prof. Dr. J. van Bruggen ontvingen we een verslag van zijn bezoek, in het kader van de contacten van de Theologische Hogeschool, als afgevaardigde van de senaat te Kampen, aan de senaat van het College in Edinburgh. Hij kon ook aanwezig zijn bij de opening van de General Assembly. "Schotland heeft zijn eigen historie en trots en staat niet op ons te wachten".

Vanwege het belang van de zaak halen we uit het verslag van de bezoekende deputaten (bijlage 3 bij dit rapport) enkele zaken naar voren.

Het bezoek is geslaagd: de broeders werden hartelijk ontvangen, en er bestond grote belangstelling voor onze kerken, hun geschiedenis en hun strijd.

In deze kerk kent men de zogenaamde 'adherents'. Dat zijn doopleden, die al wat ouder zijn, maar nog steeds geen openbare geloofsbelijdenis hebben afgelegd. Als ze trouwe kerkgangers zijn en ook overigens meelevend, mogen ze wel hun kinderen laten dopen. Zijn ze niet meelevend, dan worden ze onder de tucht geplaatst.

Dit verschijnsel is nog een gevolg van de verkeerde opvattingen die in de vorige eeuw leefden in de conventikels van hen die zich in de Church of Scotland niet thuis voelden vanwege de onschriftuurlijke prediking.

Wat de verhouding van de plaatselijke kerken tot de 'presbyteries' betreft, kan ook hier worden opgemerkt dat de invloed van de 'sessions', de plaatselijke kerkeraden, gaandeweg groter is geworden.

Er is wel een bevindelijke richting in de FCS; toch mag gesteld worden dat in de prediking de bevinding niet het Woord van God van zijn plaats dringt.

De FCS onderhoudt contact met de BEC en met de 'Fellowship of Independent Evangelical Churches in England'- deze 'Fellowship' onderhoudt de band met zo'n 550 kerkjes en groepen in Engeland. Ook werden nog in 1980 afgevaardigden gestuurd naar de synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Wij stellen u voor afgevaardigden uit Schotland uit te nodigen voor een min of meer uitgebreid tegenbezoek, waarbij er ruim gelegenheid geschapen zal worden bestaande verschillen door te spreken.

4.3. SRI LANKA

Wij verwijzen naar het rapport Deddens-Van Gulp over de reis naar het Verre Oosten en hun bezoek aan de Dutch Reformed Church of Sri Lanka, bijlage 2.

Een kleine kerkgemeenschap met slechts 6 dienstdoende predikanten en 7 evangelisten. Een kerk die veel doet aan zending, onder meer ook door schriftelijke bijbelcursussen. Er wordt gepreekt in het Engels, Tamil en Singalees.

Men was bijzonder dankbaar voor dit bezoek van officiële deputaten van de Gereformeerde Kerken in Nederland, voor het eerst sinds 1795! Met nadruk hebben ze ons gevraagd om geestelijke hulp: de Gereformeerde belijdenis functioneert te weinig, vond men; ook ten aanzien van het goed opzetten van het zendingswerk hebben ze hulp nodig. Om met hun eigen woorden een profielschets van de gevraagde predikant te geven: "We hebben geen behoefte aan iemand die ons wel vertelt hoe het moet, maar aan iemand die bereid is om samen met ons te praten en te proberen het 'kerkelijk leven' in de ruimste zin van het woord te verbeteren".

Deze kerken zijn ons wel heel nauw verwant. Ze hebben als confessie de Drie Formulieren van Enigheid. Opmerkelijk is dat ze zelfs het Kort Begrip heel dankbaar gebruiken voor het onderricht van de catechumenen die uit het heidendom komen!

Wel hebben ze een sterke band aan de Christian Reformed Church; deze kerk was de enige in de wereld die hen ter hulp gekomen is na de tweede wereldoorlog. Ook zijn ze nog altijd lid van de GOS.

Wel stemden zij van harte in met de plannen om te komen tot een Gereformeerde Internationale Conferentie.

Onze aanbeveling is:

- de relatie van voorlopig kerkelijk contact met deze kerk aan te gaan;
- deputaten-CBK te machtigen een predikant te zenden voor het onderricht aan de ambtsdragers, minimaal voor een half jaar;
- te bevorderen dat een student uit deze kerk in Kampen komt studeren;
- deputaten op te dragen inlichtingen te geven over de Christian Reformed Church.

4.4. TAIWAN - The Reformed Presbyterian Church-Second Presbytery

Ook hier beginnen we met te verwijzen naar het rapport Deddens-Van Gulp.

De bedoeling van het bezoek was, overeenkomstig de opdracht van de synode, tot meer inzicht te komen in het bestaansrecht van de Tweede Presbytery als apart kerkverband. Was de scheiding tussen de Eerste en de Tweede Presbytery reformatie en is het verantwoord kerkelijke gemeenschap aan te gaan?

Ook hier heerste grote vreugde om ons officieel bezoek. De deputaten hebben goede gesprekken kunnen hebben. Daaruit is wel gebleken dat naast andere oorzaken de hoofdoorzaak van de scheiding is geweest een kolonialistische bevoogding door zendelingen, die niet voldoende oog hebben voor de zelfstandigheid van de inheemse kerken als volwassen kerken.

Ook deze kerken zouden de tot stand koming van een Gereformeerde Internationale Conferentie zeer toejuichen.

Zij blijven zoeken de eenheid met de kerken van de Eerste Presbytery.

Wij stellen u voor met de Tweede Presbytery de relatie van voorlopig kerkelijk contact aan te gaan, dus nog geen kerkelijke correspondentie, met het oog op de consolidatie aan het kerkelijke leven, zonder daarmee de Eerste Presbytery scherp af te wijzen; en tevens om in het kader van dit contact op bescheiden wijze financiële steun te geven voor kerkbouw.

4.5. JAPAN - The Reformed Church of Japan

De deputaten Deddens en Van Gulp bezochten ook de Reformed Church of Japan. Wij verwijzen naar hun rapport.

De synode vond het nodig dat een onderzoek werd ingesteld naar de buitenlandse betrekkingen van deze kerk, en haar samenwerking met de Christian Reformed Church, de Presbyterian Church of America, de Reformed Presbyterian Church e.a.

Het bleek ons dat zij correspondentie hebben ('eerste graads' noemden zij het) met de Presbyterian Church United States (PCUS), de kerk uit welke zendingsarbeid zij zijn voortgekomen; verder met de CRC en de Orthodox Presbyterian Church contacten hebben, zo ook met de Korean Presbyterian Church (Kosin - onze zusterkerken in Korea). Verder zijn ze lid van de GOS.

Een kleine kerkgemeenschap met 125 gemeenten en 100 predikanten, 6000 zielen, een eigen opleiding tot de dienst des Woords te Kobe. Levend in een sterk materialistische samenleving, waar het Shintoïsme, de godsdienst die als staatsgodsdienst in de tweede wereldoorlog de motor was van alle oorlogsinspanning, weer sterk ervaart. Een kerkgemeenschap die we mogen erkennen als een gereformeerde kerk.

Prof. Douma heeft deze kerk ook bezocht. Ook van kerkleden, waaronder br. H. Olde te Nijmegen, kregen we belangrijke informatie.

Onze aanbeveling is met deze kerk de relatie van voorlopig kerkelijk contact aan te gaan.

4.6. NIEUW ZEELAND

4.6.1. Reformed Church of New Zesland.

In het kader van de toezending van de RES-brochure hebben deputaten van deze kerk gevraagd om nader contact: hun afgevaardigde Rev. G.I. Williamson naar de RES zou op zijn terugreis Nederland aandoen en graag een bespreking met ons hebben. Deze bespreking heeft inderdaad plaats gehad.

De Reformed Church of New Zesland heeft correspondentie (in enger zin) met de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland, met de OPC, met de GKSA en met de Australische Reformed Church, met welke ze samen de opleiding tot de dienst des Woord onderhouden te Geelong, Australië. Hoewel ze beweren de band met de synodaal-gereformeerde kerken te hebben verbroken, blijkt er toch nog een soort correspondentie-in-ruimer-zin met deze kerken te bestaan. We hebben aan de deputaten-CBK van onze Australische zusterkerken gevraagd over hun oordeel en mogelijke contacten, maar nog geen antwoord daarop ontvangen.

4.6.2. Orthodox Presbyterian Church of New Zesland.

Deze kerk is voortgekomen uit de Presbyterian Church, voor een deel uit de Reformed Church of New Zesland (naar aanleiding van hun klacht over het toelaten van schriftkritiek in Geelong). Zij zenden ons geregeld hun blad 'Gospel Witness' toe, en hebben onlangs een 'Open Letter' gepubliceerd aan alle gereformeerde kerken in de wereld, vragend om nader contact.

Ook over deze kerk hebben we de opinie gevraagd van de Australische deputaten, ook nog zonder resultaat.

4.7. NOORD-AMERIKA

4.7.1. Presbyterian Church of America-PCA

Met deze kerk is een eerste contact gelegd. Zendingen van deze kerk komen we tegen in Korea en Japan.

Ze is in 1973 ontstaan: conservatieven hebben zich losgemaakt van de grote Presbyterian Church United States (PCUS - een kerk van 830.000 leden; de grootste Presbyterian Church in USA is de United Presbyterian Church UPCUSA-deze had in 1974 3 miljoen leden, in 1979 nog slechts 2.6 miljoen, in 5 jaar tijds een verlies van 14,6%).

De meeste predikanten van de PCA ontvangen hun opleiding aan het onafhankelijke seminarie te Jackson, Mi.

De PCA zoekt eenheid met verschillende orthodoxe kerken, zoals de OPC, de Reformed Presbyterian Church - Evangelical Synod, en de Reformed Presbyterian Church in America. Er is heel veel in beweging in Amerika, en het is te verwachten dat er inderdaad concentratie zal komen van orthodoxe presbyteriaanse kerken.

Het zal goed zijn nauwlettend deze ontwikkeling te volgen en nader contact te zoeken met de PCA.

2. De Nederduits Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika - NGKSA

In het kader van de toezending van de brochure over de GOS hebben de deputaten van de NGKSA aangekondigd een bezoek aan Nederland te brengen en daarbij graag met de deputaten-CBK te spreken. Deputaten hebben geantwoord zulk een ontmoeting op prijs te stellen.

4.9.2. Nigeria.

Door bemiddeling van kerkleden in Nederland hebben wij inlichtingen gekregen over de 'Kerk van Christus in Sudan onder de Tiv'. Deze kerk is lid van de GOS. Ze is voortgekomen uit de Christian Reformed Church, en heeft onder meer als confessie de Heidelbergse Catechismus. Het is gewenst dat nader contact wordt gezocht.

4.10. EUROPA

4.10.1. Duitsland

In december 1979 heeft een bespreking plaats gehad met Dr G. Huntemann. Er zijn plannen voor een volgende bespreking.

4.10.2. Frankrijk

We hebben inlichtingen ontvangen over de kerkelijke ontwikkelingen in Frankrijk en over de theologische faculteit te Aix en Provence. Op verzoek is een exemplaar van het Gereformeerd Kerkboek, dat zich nog in het archief van deputaten bevond, toegezonden aan de faculteit te Aix. We blijven de verdere ontwikkeling nauwlettend volgen.

4.10.3. Spanje

Van de kerkeraad te Bussum werd bericht ontvangen dat deze voortaan verantwoordelijk is voor het werk van de Commissie Steun Broederschap Spanje. Tevens ontvingen wij een afschrift van correspondentie met de kerkeraad te Middelburg, over het dopen van een kind in Madrid.

4.10.4. Vietnamese bootvluchtelingen.

Door bemiddeling van de kerk te Dordrecht is een eerste contact gezocht met een predikant die werkt onder de Vietnamese bootvluchtelingen in Nederland.

5. BELEID

5.1. De besluiten van Groningen-Zuid met betrekking tot de 'regel' van Berkel en het aangaan van voorlopig kerkelijk contact.

Uitgangspunt moet altijd zijn dat er geen gemeenschap mogelijk is met hen die openlijk afwijken van de leer en de ordeningen van Gods Woord, of die zich schismatiek hebben afgescheiden van de ware kerk.

Daarnaast moeten we erkennen dat Christus is gegaan en nog gaat een weg van eigen historie in Zijn kerkvergadering. Er zijn daardoor verschillen ontstaan in confessie, kerkregering en liturgie.

Kerkelijke correspondentie houdt in een over en weer elkaar kennen als zusterkerken in de Heere Jezus Christus, en het oefenen van kerkelijke gemeenschap.

De verhouding van 'kerkelijk contact' is alleen een voorlopige verhouding, die na verloop van tijd uitloopt of op het aangaan van volle kerkelijke gemeenschap of op het verbreken van de banden. Zo oordeelde de synode van Groningen-Zuid.

5.2. Aanleiding.

Er zijn verschillende moeiten. We noemden al de moeite van het feit dat de zusterkerken in Korea correspondentie zijn aangegaan met de GKSA, maar niet met de VGKSA.

Vershillende kleine kerken hebben helaas nog steeds een band met de GOS, hoewel ze overigens wel als kerken van Christus te erkennen zijn. Of ze hebben een nauwe kerkelijke band met een kerkgemeenschap die op zijn beurt weer met de GOS verbonden is.

Dan zijn er kleine kerken die voor de instituering van nieuwe kerken zich aansluiten bij het zendingswerk van buitenlandse, meest Amerikaanse kerken; of nog een nauwe band hebben met de kerk uit welke zendingsarbeid zij zijn voortgekomen.

Er zijn ook kerken die nauwe relaties onderhouden met een kerkgemeenschap welke op haar beurt kerkelijke gemeenschap oefenen met de synodaal-gereformeerde kerken. We zouden van al deze mogelijkheden voorbeelden kunnen noemen uit onze contacten. Wat is de juiste weg? Het is geen zaak van wiskunde, maar van wijsheid.

5.3. De les der historie.

De geschiedenis van de beoefening van kerkelijke gemeenschap met kerken in het buitenland, is niet alleen bijzonder interessant, ze is ook leerzaam.

Er zijn verschillende voorbeelden te noemen van dubbele correspondentie van de kant van de Gereformeerde Kerken in Nederland voor de vrijmaking.

Zo werd gecorrespondeerd zowel met de Gereformeerde Kerk als met de Nederduits Gereformeerde Kerk in Suid Afrika, zeer tot verdriet van de eerste (zoals de deputaten van de GKSA ons nu nog verzekeren!).

Ook werd gemeenschap geoefend met verschillende kerkgemeenschappen in Schotland; evenzo in Amerika (de Reformed Church en de Christian Reformed Church).

Men handelde volgens de regel dat men correspondentie onderhield met kerken, die zelf verklaren dat zij in leer, dienst en tucht overeenstemmen met de 'aloude Gereformeerde kerk', tenzij het tegendeel blijkt!

Het positieve in deze wijze van gemeenschap oefenen was, dat men er besef van had, dat het niet gereformeerd was zich op te sluiten in eigen land. Prof. P. Biesterveld heeft op de synode van Middelburg-1896 er met nadruk op gewezen dat de belijdenis de catholiciteit van de kerk van onze Heere Jezus Christus handhaaft, en dat daarom het Gereformeerd beginsel niet gedooft dat wij ons opsluiten in eigen land. Hij vervolgt dan: "Integendeel, het eischt, dat wij de eenheid met alle Gereformeerde kerken in de wereld belijden, en, naar onze belijdenis handelend, met die kerken gemeenschap houden, ook tot meerdere uitzuivering van alles in hun of in ons midden wat niet met de ware Gereformeerde beginselen strookt. In den bloeitijd onzer kerken leefde die gedachte; en zij werkte zoo machtig, dat op de Synode van Dordrecht in 1618 en 1619 de buitenlandsche kerken van Gereformeerde belijdenis een zeer werkzaam aandeel aan den arbeid dier roemruchtige synode namen, gelijk ons allen bekend is", Acta p. 85.

In de door deputaten uitgegeven brochure over de GOS wordt gezegd over dat opsluiten in jezelf: dat is vrijwillige armoede lijden, een "gaan lijden aan de afschuwelijke kwaal van zelfingenomenheid", p. 3.

We hebben uiteraard de vrucht van de vrijmaking ook ten aanzien van de gemeenschapsoefening met de kerken in het buitenland te gebruiken.

Zo heeft de synode van Amersfoort-1948 in haarsituatie naar aanleiding van de GOS verklaard dat er geen oecumenisch kerkverband mogelijk is tussen kerken die in hun eigen land niet in één verband leven, Acta art. 75.

We zullen dan ook reformerend moeten inwerken op de kerken van Christus, die we in het buitenland ontmoeten. We mogen dan ook niet berusten in scheidingen in het buitenland, en zullen geen oordeel mogen uitspreken zonder een onderzoek naar de schuldvraag. Daarbij zullen we bereid moeten zijn om te helpen bij de opheffing van de gescheidenheid.

Verder zal ons uitgangspunt altijd moeten zijn de belijdenis van de kerkvergadering door Christus in art. 27-29 NGB; wanneer we zo principieel zijn in het stellen van de normen, kunnen we soepel zijn in de toepassing ervan.

Een aparte zaak is de correspondentie die kerken hebben met de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland. Dat weegt zwaarder dan een GOS-lidmaatschap omdat de Christelijke Gereformeerde Kerken de schriftekritiek toelaten, zodat deze zelfs in de opleiding tot de dienst des Woords vaste voet heeft gekregen.

Wij hebben over deze zaak geschreven aan de GKSA in ons Memorandum:

"Ook heeft ons als deputaten en ook anderen in onze kerken getroffen, wat prof. Versteeg heeft gezegd in genoemd interview over de dogmatische uitspraken van Assen-1926. Onze kerken nemen nog steeds deze beslissingen ter bewaring van de belijdenis van het goddelijk gezag en de betrouwbaarheid van de Heilige Schrift tegenover de Schriftekritiek van toen en nu, van harte voor haar rekening. Wij hebben dan ook in brief en toelichting (van het moderamen van de generale synode van Kampen-1975) blijk gegeven van onze bezorgdheid over de instemming van prof. dr B.J. Oosterhoff met het opheffen van de binding aan deze uitspraak door de synode der syn. GKN en voorts zijn eigen kritiek op deze uitspraak in zijn boek 'Hoe

lezen wij Genesis 2 en 3?'. Wij meenden ons als synode en deputaten terughoudend te moeten opstellen, zolang deze zaak bij de chr. gereformeerden zelf in bespreking was, al ontving genoemd boek veel kritische bespreking bij ons. Nu blijkt echter prof. Versteeg zich op gelijke wijze als prof. Oosterhoff over de uitspraken van Assen-1926 uit te laten. Vanwege de hartelijke instemming met Assen-1926 van de GKSA, boven vermeld, moeten deze verklaringen van hen die aan de Theologische School in Apeldoorn de uitlegging van de Heilige Schrift doceren, toch ook u evenals ons verontrusten".

Het interview dat we hier noemen, is te vinden in 'Kerknieuws', 35ste jaargang dal. 19.09.80. We wijzen ook nog op een artikel van prof. Oosterhoff in Credo, zie Persschouw Nederlands Dagblad 22.11.80, waarin hij zich kritisch uitlaat over de uitspraak van Assen-1926, "dat de boom der kennis des goeds en des kwaads, de slang en haar spreken, en de boom des levens naar de klaarblijkelijke bedoeling van het Schriftverhaal van Genesis 2 en 3 in eigenlijken of letterlijken zin zijn op te vatten, en dus zintuigelijk waarneembare werkelijkheden waren".

5.4. Conclusies.

1. steeds zal weer van geval tot geval moeten worden geoordeeld door de synoden;
2. het uitgangspunt zal daarbij altijd moeten zijn de belijdenis aangaande de kerkvergadering door Christus, art. 27-29 NGB;
3. daarbij zullen we het werk van Christus in andere landen moeten eerbiedigen en niet verstoren;
4. ten aanzien van scheidingen in het buitenland geldt dat we geen oordeel mogen uitspreken zonder onderzoek naar de schuldvraag; en dat we in de scheiding niet mogen berusten, maar altijd bereid moeten zijn om te helpen bij de opheffing van de gescheidenheid;
5. op de Gereformeerde Internationale Conferentie zal de zaak van de gemeenschap met kerken onderwerp van bespreking moeten zijn, onder het opschrift: de eenheid des geloofs als gave en opdracht - zie verder onder 6.2.

5.5. De inhoud van de correspondentie.

We willen nog aan de orde stellen de zaak van het overleg inzake wijzigingen in Belijdenis en Kerkorde.

De regels voor de correspondentie schrijven voor, dat over voorgenomen wijzigingen in Belijdenis en Kerkorde een voorafgaand overleg zal plaats vinden met de corresponderende zusterkerken. Alleen met de zusterkerken in Canada hebben we een andere afspraak. Deze hebben altijd bezwaar gehad tegen deze regel en zij willen alleen een informatie achteraf van tot stand gekomen wijzigingen in Belijdenis en Kerkorde.

De aanleiding tot deze zaak is de klacht van Prof. Dr J. Faber in Clarion dat de kerken in Nederland zich niet zouden hebben gehouden aan hun eigen afspraken in dezen, toen de synode van Groningen-Zuid 1978 de Kerkorde vaststelde.

Nu moet worden opgemerkt, dat de deputaten-CBK aan de synode van Groningen-Zuid in hun rapport hebben gemeld, dat zij de voorstellen tot wijziging van Kerkorde tijdig hebben toegezonden aan de deputaten van de zusterkerken in het buitenland, met het verzoek om tijdig voor de synode van Groningen-Zuid een oordeel daarover te willen geven.

Uit geen enkele zusterkerk is enige reactie gekomen. Ook niet uit de Canadese kerken. Hoewel dat te betreuren is, mag toch uit dit volstreekte stilzwijgen worden afgeleid dat de zusterkerken geen bezwaren hadden tegen de voorstellen. Want tegenover de beweringen van Prof. Faber moet worden vastgesteld, dat maar niet een 'rapport' werd toegezonden, maar de officiële wijzigingsvoorstellen. Dat staat dan ook nadrukkelijk vermeld in het rapport dat in de Acta van GroningenZuid is opgenomen.

In plaats van de Nederlandse kerken te kritiseren, zou de kritiek van Prof. Faber zich hebben moeten richten op de Canadese deputaten.

Wij willen u voorstellen om de regels voor de correspondentie in dezen nog duidelijker te maken. Daarbij willen we onderscheid maken tussen wijzigingen in Belijdenis en kerkorde of liturgische formulieren, die taalkundig of formeel van aard zijn, en wijzigingen van wezenlijke aard in Belijdenis of kerkorde.

In het eerste geval is het voldoende de buitenlandse zusterkerken te informeren over voorstellen en besluiten.

Betreft het echter wezenlijke punten van Belijdenis of kerkregering, dan moeten de zusterkerken in het buitenland ruimer gelegenheid ontvangen (tenminste drie jaren) om haar oordeel te geven, alvorens er bondige besluiten worden genomen.

Tenslotte stellen wij u voor, de regels voor de beoefening van de kerkelijke gemeenschap met de zusterkerken in het buitenland, te herschrijven, met insluiting van het bovengenoemde.

6. INTERNATIONALE SAMENWERKING.

6.1. Gereformeerd Oecumenische Synode - GOS.

De synode van Groningen-Zuid droeg ons op een brochure uit te geven met de uiteenzetting van de bezwaren tegen de GOS en deze op ruime schaal te verspreiden.

Deze opdracht is uitgevoerd. 'Om de ware Oecumene', 'For the Sake of True Ecumenicity' is in voldoende aantal, met een begeleidende brief, toegezonden aan alle leden van de GOS over de hele wereld. Bovendien zijn er vele exemplaren van verkocht door de drukker. De oplage bedroeg 400 Nederlandse en 960 Engelse exemplaren, dat kostte ons f 4000.

Van enkele kerken kwam antwoord binnen. Verschillende kerken besloten de band met de GOS te verbreken.

We zijn van plan binnenkort de nieuwe uitgave van de voorlichtingsbrochure in het Engels over de Gereformeerde Kerken in Nederland aan dezelfde adressen te versturen.

6.2. Gereformeerd Internationale Synode.

De synode van Groningen-Zuid droeg ons op overleg te plegen met de zusterkerken om een Gereformeerd Internationale Synode voor te bereiden.

Nu is deze zaak, zoals ook blijkt uit de geschiedenis, niet eenvoudig. De volgende vragen komen daarbij aan de orde:

- wat moet de naam van dit lichaam zijn, en in verband daarmee, wat is het gezag van de besluiten daar genomen?
- wie kunnen worden toegelaten als leden van deze synode? - welke zaken moeten op de agenda voorkomen?

De vraag kan gesteld worden, of een internationale synode gezien moet worden als het sluitstuk van de gereformeerde kerkregering, de bekroning van het gereformeerde stelsel van kerkrecht. Niemand minder dan Prof. H. Bouwman was deze mening toegedaan.

Daarop volgt dan de vraag of aan de besluiten van deze synode dit gezag moet worden toegekend, dat de internationale synode gezag heeft over de nationale generale synoden, zoals deze in ons bestel gezag hebben over de particuliere synoden.

Vóór de vrijmaking is uitvoerig over deze zaken gediscussieerd; het liep tenslotte uit op de vorming van de GOS.

De synode van Amersfoort-1948 oordeelde over deelname aan de GOS onder meer dat een internationale synode niet in de kerkorde is geregeld. Een ander bezwaar zag men in de divergentie tussen de Drie Formulieren van Enigheid en de Westminster Confessie. Opmerkelijk dat de synode van Amersfoort-West-1967 deze Confessie geen struikelblok achtte op de weg naar kerkelijke gemeenschap met de kerken in Korea.

Wij vrezen dat, als eerst over al deze zaken overeenstemming moet zijn bereikt tussen de zusterkerken, het nog heel lang zal duren voor er sprake kan zijn van het bijeenkomen van een internationale vergadering.

We moeten ons echter realiseren dat de tijd dringt. Er zijn verschillende kerken die door hun uittreding uit de GOS in een vacuum terecht zijn gekomen, ze zijn al hun buitenlandse contacten in één keer kwijtgeraakt; en zij zien naar ons en verwachten van ons dat wij een internationale samenkomst voor gereformeerde kerken zullen organiseren.

Wij hebben de volgende oplossing gevonden:

- er wordt een voor-vergadering gehouden, een constituerende vergadering, om te komen tot een gereformeerde internationale conferentie. Wij kiezen met opzet het neutrale woord 'conferentie' om de bespreking over de naam en het gezag van deze vergadering open te houden.
- de Gereformeerde kerken in Nederland organiseren deze vergadering en nodigen tot haar uit; uitgenodigd zullen worden de corresponderende kerken en de kerken met welke de relatie van voorlopig kerkelijk contact is aangegaan;

- deze constituerende vergadering zal onder meer moeten bespreken, naast huishoudelijke regelingen, de grondslag en de naam van de GIC en de betekenis en het gezag van de uitspraken en conclusies van de GIC.; vooral zal de zaak van de zending een belangrijke plaats innemen op de agenda; en wanneer het zal gaan over het hebben van verscheiden confessies en vormen van kerkregering, en over de contacten en relaties van de deelnemende kerken, zal dat moeten gebeuren onder de noemer van de eenheid des geloofs als gave en opdracht.

Wij stellen u voor de deputaten-CBK te machtigen deze zaak uit te werken volgens het bijgaande voorstel. Aan de zusterkerken is een afschrift van dit voorstel gezonden met het verzoek dat de synode (General Assembly) haar deputaten-CBK machtigt afgevaardigden naar deze constituerende vergadering te zenden en mee te helpen de ontwerp-agenda op te stellen en in te vullen.

De zusterkerken in Australië en Korea hebben al positief gereageerd op dit verzoek.

Wij stellen u voor, dat u de te benoemen deputaten machtigt, indien nodig, bij te dragen in de reiskosten van de afgevaardigden uit kleine kerkgemeenschappen. We willen er op wijzen, dat de reiskosten ten gevolge van de stijgende olie-prijzen, sterk gestegen zijn.

Verder zal er geld nodig zijn voor de organisatie van de GIC, zoals verblijfs- en vergaderkosten.

Wij hopen dat op deze wijze op korte termijn een begin kan worden gemaakt met het oefenen van de gemeenschap der heiligen over de hele wereld en het elkaar laten delen in de schatten en gaven welke de Heere Christus ieder heeft verleend.

Wij onderschrijven van harte de wens die de Koreaanse kerken uitspraken over de agenda van onze conferentie: weinig huishoudelijke zaken, veel over de leer, dienst en tucht van de kerk!

7. SECRETARIAAT.

1. Deputaten hebben zeer veel werk moeten verrichten. En het laat zich nu al aanzien dat in de toekomst het werk zal gaan toenemen. Wanneer de synode de voorstellen tot besluit verheft, zal er veel georganiseerd moeten worden voor een internationale conferentie, en zal er verder contact moeten worden geïnfuseerd met meer kerken in het buitenland dan tot dusver.
Er komen ook steeds meer mogelijkheden om in gereformeerde zin in te werken op buitenlandse kerken. We hebben hierin een hoge roeping, die we niet mogen verwaarlozen omdat we de mankracht er niet voor beschikbaar zouden stellen.
2. Een spreiding van het werk over verschillende deputaatschappen is geen aanvaardbare oplossing. De synode van Hattem 1972-73 sprak al uit dat het een zaak van wijs beleid is om de correspondentie te doen voeren door het ongedeelde deputaatschap CBK, opdat één deputaatschap het geheel van de correspondentie over de gehele wereld kan overzien (Acta art. 143 B II 7). En de synode van Groningen-Zuid sloot zich hierbij aan in haar overweging dat het niet wel mogelijk is aparte deputaatschappen te benoemen voor correspondentie met en steun aan zusterkerken in één land, omdat regelmatig kerkelijke zaken internationaal verweven zijn (Acta art. 243 VI).
3. Gegeven het uitgangspunt, dat het deputaatschap niet wordt gesplitst in vier aparte deputaatschappen, zijn wij ervan overtuigd, dat het secretariaat niet langer kan worden gecombineerd met een volledige dagtaak.
Daarom zijn wij van oordeel, dat er moet worden omgezien naar een predikant, die in staat en bereid is, het secretariaat als deeltaak uit te voeren. Dat zou betekenen, dat zijn kerkeraad hem gedeeltematig vrijstelt van ambtelijke arbeid, en dat hem voldoende faciliteiten worden verschaft. Wij hopen aan de synode een nader uitgewerkt voorstel in dezen te doen.

8. FINANCIËN.

1. De penningmeester zal een apart financieel verslag uitbrengen aan de synode. Hij is door een accountant geadviseerd, en de administratie is ook, overeenkomstig het besluit van de synode (art. 259 -12) door een accountant gecontroleerd.
2. Voor de afvaardiging van deputaten naar synoden in het buitenland was fl 10.000 beschikbaar gesteld. Dat bedrag ging op aan de afvaardiging naar Australië en Zuid-Afrika. Het was voor de kerken in Canada een teleurstelling dat alweer geen afgevaardigde uit Nederland de synode kon

bijwonen; wij vonden het wel belangrijk dat een van de deputaten de synode zou bezoeken, maar het geld was op.

Wij stellen u daarom voor het bedrag beschikbaar voor bezoeken aan synoden in het buitenland, op te trekken tot fl 15.000.

3. We ondervinden een goed meeleven uit de kerken. Er is vrijwel geen achterstand en het is nu nauwelijks meer nodig de kerken te herinneren aan hun verplichtingen in dezen.

We ontvingen enkele legaten:

mej. Binnema te Oegstgeest   f 4.600

mej. B. Baar te Assen   f 2.000

Verder o.m. een gift van militairen in Duitsland: fl 100, en van de Gereformeerde scholen (basisen kleuterschool) te Hoogezand resp. fl 915 en fl 263,10, en fl 5000 van een broeder voor een bepaald doel.

Het meeleven dat uit deze giften spreekt, heeft ons erg goed gedaan.

4. Alle financiële regelingen voor de zendeling-docent en de zendeling-hoogleraren zijn in orde, ook de regeling van hun emeritering (deze kon worden ondergebracht bij de Vereniging Emeritering). Een aparte financiële commissie, (waarvan ook de heer Riedstra deel uitmaakt) heeft deze zaken geregeld.

5. Bij het vragen van de quota aan de kerken is steeds uiteengezet waar het geld voor bestemd was, zo mogelijk met een eenvoudige begroting erbij.

Deputaten menen dat de tijd gekomen is om voor het contact met de buitenlandse kerken één gezamenlijk quotum te vragen.

Wanneer de synode onze voorstellen aanneemt, zal er niet alleen geld moeten zijn voor Sumba en Korea, maar ook voor Sri Lanka en Taiwan, en uiteraard ook voor de Gereformeerde Internationale Conferentie. We moeten zelfs overwegen of het niet op onze weg ligt kleine armlastige kerken te helpen in de reiskosten wanneer zij aan deze conferentie deelnemen.

De synode machtige deputaten van jaar tot jaar het quotum vast te stellen dat aan de kerken zal worden gevraagd voor de buitenlandse kerken.

9. DIVERSEN

9.1. Pers.

In het Nederlands Dagblad is af en toe de informatie gepubliceerd die wij hadden aangeboden. Ook bij bijzondere gelegenheden, bijvoorbeeld bij een bezoek uit het buitenland of naar het buitenland, heeft het N.D. ruime aandacht gegeven aan deze zaken.

Aan het N.D. is opgave verstrekt van adressen in het buitenland, waarheen het N.D. zou kunnen worden gezonden voor rekening van het N.D. fonds.

9.2. Acta.

De Acta zijn verzonden volgens opdracht van de synode. Wij stellen u voor aan deputaten wat ruimer armslag te geven bij het verzenden van de Acta; enkele malen moest achteraf toch nog een exemplaar gezonden worden, boven de opdracht van de synode uit.

9.3. Voorlichtingsboekje.

1. De Nederlandse editie was uitverkocht. Het Landelijk Verband van Evangelisatie-commissies wilde graag zelf een boekje uitgeven, en wilde gebruik maken, voor een deel, van de tekst van ons boekje. Wij hebben daarin toegestemd onder de voorwaarde van een zekere voorcensuur - tot tevredenheid van beide partijen is deze zaak afgewikkeld.

2. De Engelse editie is hard aan vernieuwing toe. De tekst is helemaal herschreven; deze editie zal op brede schaal worden verspreid.

9.4. Inventariseren van contacten.

Voorlopig willen we het aantal contacten niet uitbreiden door na te gaan waar in de wereld er kerken zijn met welke we contact zouden kunnen opnemen. Met de contacten die zullen voortvloeien uit onze bemoeienissen met de GOS (via de brochures) hebben we de handen meer dan vol.

9.5. Naam deputaatschap.

De synode droeg ons op te trachten een meer precieze en duidelijker term te zoeken in het Engels. (Art. 139 p. 63).

Het resultaat van onze zoek-actie is dat wij u voorstellen als naam: Deputaten voor betrekkingen met buitenlandse kerken (BBK).

Committee on Relations with Churches Abroad (CRCA).

9.6. Verklaringen.

Aan de volgende predikanten werd een verklaring afgegeven over hun predikant-zijn in volle rechten, met het oog op hun bezoek aan:

in 1979	H.J. de Vries	Zuid-Afrika
	C.J. Breen	Canada
	D. Vreugdenhil	Zuid-Afrika
	G. van Rongen	Australië
	C.J. Breen	Zuid-Afrika
	D. Grutter	Zuid-Afrika
	H. Venema	Canada
	W. Pouwelse	Canada
	L. Moes	Canada
H.J. Schilder	Canada	
in 1980	J. Bomhof	Zuid-Afrika
	H.J. de Vries	Zuid-Afrika
	R.H. Bremmer	Zuid-Afrika
	P. Lok	Australië
	C.G. Bos	Zuid-Afrika
	J.H. van der Hoeven	Canada

Omgekeerd werd er slechts één verklaring ontvangen van een predikant uit het buitenland op bezoek in de kerken, namelijk ds Cl. Stam uit Canada. Hoewel we ervan overtuigd zijn dat er wel predikanten in Nederland op bezoek zijn geweest en ook in de kerken zijn voorgegaan!

9.7. Meeleven uit de kerken.

We spraken al over het meeleven uit de kerken blijkend uit de financiële bijdragen en legaten en giften. Ook anderszins bleek dit meeleven. Zo krijgen we nogal eens informatie van broeders die kerken in het buitenland hebben bezocht; wij hebben dat altijd bijzonder op prijs gesteld! Ook vraagt men ons nogal eens om informatie, vooral over Engeland en Schotland.

Het Gereformeerd Wetenschappelijk Genootschap vroeg ons om samenwerking in een project voor het buitenland; ook werd ons gevraagd mee te doen in het organiseren van een lectuurdienst voor het buitenland - op particuliere basis wordt door een der deputaten daaraan meegedaan.

9.8. Uitnodiging synode.

De zusterkerken zijn op tijd uitgenodigd, afgevaardigden te zenden naar de synode-1981.

10. VOORSTELLEN.

10.1.

De synode is van oordeel dat de Free Reformed Churches of Australia Canadian Reformed Churches Presbyterian Church in Korea Gereformeerde Kerken op Oost-Sumba/Savu Vrije Gereformeerde Kerken in Zuid-Afrika trouw zijn gebleven aan de Gereformeerde belijdenis in leer, dienst, kerkregering en tucht; zij besluit de kerkelijke gemeenschap met deze kerken te blijven oefenen naar de overeengekomen regels.

10.2.

De synode besluit de door haar te benoemen deputaten voor de betrekkingen met de buitenlandse kerken op te dragen middelen en wegen te zoeken om de aangegane kerkelijke gemeenschap te oefenen met de Igreja Presbiteriana Evangelica do Saó Paulo in Brazilië.

10.3.

De synode besluit kerkelijke gemeenschap aan te gaan met de Evangelical Presbyterian Church of Ireland naar de overeengekomen regels.

10.4.

De synode besluit de relatie van voorlopig kerkelijk contact volgens de regels daarvan aan te gaan met de Dutch Reformed Church of Sri Lanka
Reformed Presbyterian Church of Taiwan - Second Presbytery
Reformed Church of Japan

10.5.

De synode geeft aan de door haar te benoemen deputaten BBK de volgende bijzondere opdrachten ten aanzien van de contacten:

- bij een volgend bezoek aan Ierland nadere kennismaking te zoeken met de Reformed Presbyterian Church of Ireland, en voorshands schriftelijke informatie te geven en te zoeken; - afgevaardigden uit de Free Church of Scotland uit te nodigen voor een min of meer uitgebreid tegenbezoek, waarbij er ruim gelegenheid geschapen zal worden de bestaande verschillen door te spreken;
- de ontwikkeling met betrekking tot de Presbyterian Church of America nauwlettend te volgen en met deze kerk nader contact te zoeken;
- nader contact te zoeken met de Igreja Presbiteriana Conservadore do Brasil; - de besprekingen met De Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika voort te zetten; - in het algemeen de gelegde contacten zo mogelijk voort te zetten.

10.6.

De synode geeft aande door haar te benoemen deputaten BBK de volgende bijzondere opdrachten:

- ten aanzien van de Dutch Reformed Church in Sri Lanka: een predikant te zenden voor het onderricht aan de ambtsdragers, minimaal voor een halfjaar; inlichtingen te geven over de Christian Reformed Church;
- ten aanzien van de Reformed Presbyterian Church of Taiwan (Second Presbytery): op bescheiden wijze financiële steun te geven voor kerkbouw.

10.7.

De synode besluit

aan de corresponderende zusterkerken te verzoeken voor de oefening van de kerkelijke gemeenschap voortaan het volgende te aanvaarden:

- a. het op elkander acht geven dat in de leer, dienst, kerkregering en tucht niet wordt afgeweken van de gereformeerde belijdenis;

- b. het toezenden aan elkaar van de agenda en de besluiten (facta) van de meeste vergaderingen en het ontvangen op die vergaderingen van elkanders afgevaardigden als adviseurs;
- c. het elkaar zoveel en zo tijdig mogelijk informeren inzake voorstellen (c.q. rapporten) en besluiten, die taalkundige of dergelijke wijzigingen van de belijdenisgeschriften of ook veranderingen op ondergeschikte punten van de kerkorde en de liturgische formulieren betreffen; betreft het echter voorstellen tot wijzigingen die wezenlijke punten de leer betreffen, dan zullen de buitenlandse zusterkerken ruime gelegenheid ontvangen (tenminste driejaar) om haar oordeel te geven, alvorens bondige besluiten worden genomen;
- d. het aanvaarden van elkanders attestaties;
- e. het toelaten van elkanders dienaren van het Woord tot de bediening van Woord en sacramenten, mits deze een verklaring overleggen van de deputaten voor buitenlandse betrekkingen van hun kerken, dat ze daartoe gerechtigd zijn.
Bij beroepsbaarstelling zullen ze eerst onderzocht worden naar de daarvoor geldende bepalingen voor het beroepen van predikanten uit buitenlandse kerken, die in het kerkverband zijn aanvaard.

10.8.

De synode besluit

door middel van de door haar te benoemen deputaten-BBK gedeputeerden van de buitenlandse zusterkerken en van de kerken met welke voorlopig kerkelijk contact wordt onderhouden, uit te nodigen tot een constituerende vergadering voor het samenroepen van een gereformeerde internationale conferentie.

Op de ontwerp-agenda van deze constituerende vergadering zal tenminste voorkomen:

1. De eenheid des geloofs als gave en opdracht, en haar betekenis voor:
  - a. het hebben van onderscheiden confessies;
  - b. het hebben van onderscheiden vormen van kerkregering;
  - c. de belijdenis aangaande de kerk;
  - d. de bezinning op contacten en relaties met andere kerken.
2. Onderlinge hulp bij de uitvoering van de zendingsofdracht in de huidige zendingssituatie.
3. Grondslag en naam van de gereformeerde internationale conferentie.
4. Betekenis en gezag van de uitspraken en conclusies van de gereformeerde internationale conferentie.
5. Huishoudelijke zaken als:
  - wijze van afvaardiging;
  - frequentie van de samenkomsten;
  - opstellen van de ontwerp-agenda;
  - wijze van afhandeling van de ontwerp-agenda.

10.9.

om te zien naar een predikant, die geschikt en bereid is het algemeen secretariaat als deelzaak op zich te nemen.

10.10

De synode besluit:

de naam van het deputaatschap zal voortaan zijn: Deputaten voor Betrekkingen met Buitenlandse Kerken
BBK

Committee on Relations with Churches Abroad CRCA.

10.11.

De synode besluit:

Deputaten te benoemen voor de betrekkingen met buitenlandse kerken met de volgende instructie:

1. het contact te onderhouden met die kerken in het buitenland, die met De Gereformeerde Kerken in Nederland kerkelijke gemeenschap onderhouden te weten:
The Canadian Reformed Churches,
The Free Reformed Churches of Australia,
Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika,
The Presbyterian Church in Korea,
De Gereformeerde Kerken op Oost-Sumba/Savu,
en de Igreja Presbiteriana Evangélica do Sad Paulo,
volgens de regels vastgesteld door de generale synode van Amersfoort-West-1967, Acta artikel 176;
2. contact te zoeken met andere kerken in het buitenland, met welke de mogelijkheid van kerkelijke gemeenschap mag worden vermoed, teneinde deze mogelijkheden nader te onderzoeken en eventuele verwerkelijking daarvan naar de aangenomen orde (vgl. Acta generale synode van Amsterdam 1936, artikel 122 en van Groningen-Zuid, artikel 139) voor te bereiden;
3. bij de deputaten binnengekomen Acta van synoden der zusterkerken te onderzoeken en over voor De Gereformeerde Kerken in Nederland van belang zijnde besluiten aan de volgende generale synode te rapporteren en eventueel te adviseren;
4. de hun ter beschikking te stellen exemplaren van de Acta dezer synode met een begeleidende brief te verzenden aan de onder 1. genoemde kerken;
5. de buitenlandse kerken, met welke kerkelijke gemeenschap wordt onderhouden, indien mogelijk een jaar van te voren, uit te nodigen tot de bijwoning van de eerstvolgende generale synode;
6. zoveel als wenselijk en mogelijk is - onverminderd het door de generale synode van Dordrecht 1893, Acta art. 155 onder 3 en 5 bepaalde - De Gereformeerde Kerken in Nederland te (doen) vertegenwoordigen op de meeste vergadering der onder 1. genoemde kerken, waarvoor hun tot de eerstvolgende synode een bedrag van f 15.000 ter beschikking wordt gesteld;
7. eventueel de volgende generale synode van advies te dienen naar aanleiding van bij hen binnengekomen stukken;
8. het archief met betrekking tot de correspondentie met buitenlandse kerken zorgvuldig te onderhouden;
9. regelmatig informatie te verstrekken over hun handelingen en over belangrijke ontwikkelingen in de zusterkerken en deze informatie toe te zenden aan de deputaten der zusterkerken.

10.11.

de door de generale synode genomen besluiten aangaande de financiële verzorging van hen die volgens deze besluiten voor de arbeid ten dienste van de buitenlandse kerken zijn aangesteld, uit te voeren, alsmede de materiële steunverlening zoals door de synode daartoe besloten; daartoe zullen de deputaten:
a. van de kerken een door deputaten jaarlijks vast te stellen quotum te vragen, met informatie over de bestemming van het door de kerken opgebrachte geld; b. deze gelden in ontvangst nemen en goed

beheren, en de boekhouding laten controleren door een accountant; c. bij nalatigheid van kerken deze herinneren aan de besluiten van de generale synode.

10.12.

van al hun handelingen rapport uit te brengen aan de eerstvolgende synode en dit rapport ook toe te zenden aan de kerken.

BIJLAGE 1

Rapport

van ds. P. Lok te Kampen betreffende de synode van Tbc Free Reformed Churches of Australia, gehouden te Armadale van 1 tot en met 5 september 1980.

Op uitnodiging van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken woonde ik de synode bij van de Free Reformed Churches of Australia (1980).

De synode werd geopend op maandagavond 1 september en gesloten op vrijdagavond 5 september 1980. De synode verkoos als haar praeses ds K. Bruning. De drie kerken te weten Armadale, Albany en Launceston, zonden elk drie afgevaardigden. Na overlegging van de mij door deputatenCBK verstrekte credentiebrieven werd ik uitgenodigd de zittingen bij te wonen als adviserend lid. Deze uitnodiging is dankbaar aanvaard en van de gelegenheid adviezen te geven is binnen het raam van mijn positie ter synode gebruik gemaakt.

Van de zaken die in openbare zittingen zijn behandeld zijn de volgende te noemen:

- a. per 1 januari 1980 zal het kerkverband in Australië vier kerken tellen, omdat de kerk te Armadale met ingang van die datum gesplitst zal zijn in de kerk te Armadale en de kerk te Kelmscott; van de eerstgenoemde gemeente blijft ds K. Bruning predikant, terwijl dr S.G. Huh predikant zal worden van de kerk te Kelmscott.
De consequenties, die voor het kerkverband uit die splitsing voortkomen, zijn door de synode overwogen en vastgelegd. Die betreffen onder meer de regeling van de kerkvisitaties, de aanwijzing van de 'appel-kerken', de samenroeping van de volgende synode, de vraag welke kerk zich blijft belasten met de zendingszaken;
- b. uitvoerig is gesproken over de voortzetting van het 'zendingswerk'. In de tien jaren, waarin dit werk gedaan wordt door een vaste 'zendingswerker', kan van geen enkele positieve vrucht gesproken worden. Dat wordt door de synode niet ervaren als een reden om dit werk te beëindigen, wel als een aanleiding zich te bezinnen over de voortgang en methode van dit werk. De arbeid geschiedt in hoofdzaak onder gedoopte 'aborigines', die niet als vijandig, zelfs niet als onverschillig worden gestempeld, maar anderzijds toch niet komen tot de kerkkeus. Het probleem houdt de aandacht van de deputaten. Overigens werd de klacht gehoord, dat dit werk nauwelijks leeft in de gemeenten;
- c. van de 'deputies for correspondentie with churches abroad' was een uitvoerig rapport ter tafel betreffende de correspondentie met The Canadian Reformed Churches, De Gereformeerde Kerken in Nederland, Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid Afrika en The Korean Presbyterian Church. Verder werd vermeld, dat de deputaten enig contact hadden gehad met de kerken op Oost-Soemba, en met christenen in Japan, Taiwan en Ierland. De synode kon zich verenigen met het voorstel van de deputaten, de bestaande correspondentie voort te zetten met de hierboven genoemde kerken, en verder de deputaten te instrueren contacten te leggen en indien mogelijk - de correspondentie voor te bereiden met andere kerken die blijken erkend te worden als ware kerken in overeenstemming met de normen van artikel 29 N.G.B.
Overigens zien deze kerken uit naar het rapport van de Nederlandse deputaten-CBK. Dat geldt ook de voorbereidingen voor een te beleggen Gereformeerde Internationale Synode c.q. Conferentie. Opdrachten inzake de voorbereidingen daarvan zijn gegeven aan de Australische deputaten;

- d. met betrekking tot het gereformeerd kerkboek in de Engelse taal verkeren de Australische kerken uiteraard in de omstandigheid, dat zij weliswaar niet afhankelijk zijn van de zusterkerken in Canada, maar toch wel aangewezen zijn op een goede samenwerking met deze kerken. Vandaar dat de belangstelling uitgaat naar besluiten in dezen van de synode te Smithville (1980). Onzerzijds is geadviseerd een zo groot mogelijke eenheid te betrachten ten aanzien van de psalmberijming, de gezangen en de formulieren, en vooral ten aanzien van de tekst van de confessie. Bij dat laatste onderdeel krijgt met name de Heidelbergse Catechismus de nodige aandacht. In de Nederlandse kerken zijn nu reeds twee versies van de Catechismus in gebruik, één voor de eredienst en één voor de catechisaties, terwijl de tekst van de in de Engelstalige kerken te gebruiken Catechismus ook weer onderlinge verschillen gaat vertonen, wanneer in dit opzicht de Canadese en de Australische kerken ieder een eigen weg gaan. De noodzaak van een zo groot mogelijke uniformiteit met betrekking tot de (vertalingen van de) belijdenisgeschriften kan mede aanleiding zijn tot het spoedig samenroepen van een Gereformeerde Internationale Synode, c.q. Conferentie;
- e. zowel op het punt van een huishoudelijke regeling voor de werkzaamheden van de synode als op dat van een herziening van de kerkorde, maken de Australische kerken een dankbaar gebruik van de huishoudelijke regeling, die geldt voor de synoden van de Gereformeerde Kerken in Nederland, en van de kerkorde, zoals die laatstelijk is vastgesteld door de generale synode van Groningen-Zuid (1978); uiteraard met verschillen in allerlei toepassingen vanwege de structuur van het kerkverband. Toch blijkt ook uit een en ander, dat men de hoop blijft koesteren, dat de tijd nog eens aanbreekt van classes en particuliere synoden van The Free Reformed Churches of Australia.

Verreweg de meeste vergadertijd is in beslag genomen door de behandeling van het verzoek van de kerk te Launceston (Tasmanië) medewerking te verlenen aan de losmaking van Rev. A. H. Dekker, naar artikel 11 K.O. Uit de aard van de zaak is deze kwestie behandeld in besloten zittingen; het besluit is in openbare zitting meegedeeld. De synode verleende uiteindelijk de gevraagde approbatie, die in een eerder stadium door de kerk te Albany als 'classis-kerk' niet gegeven was. Ds A.H. Dekker is derhalve losgemaakt van de kerk te Launceston en beroepbaar verklaard in de Gereformeerde Kerken.

Bij de opening van de synode heb ik van de geboden gelegenheid gebruik gemaakt, de hartelijke groeten over te brengen van de kerken in Nederland aan de zusterkerken in Australië, terwijl ik in het kader van de sluiting van de synode wat uitvoeriger ben ingegaan op de relaties tussen de kerken in Nederland en die in Australië, daarbij nadruk leggend op het feit, dat die verhouding onjuist wordt weergegeven met de relatie 'moeder- en dochterkerk', maar juist wordt uitgedrukt met de relatie 'zusterkerken'.

Buiten de uitvoering van mijn opdracht vallen de diensten, die ik geleid heb op drie achtereenvolgende zondagen, resp. in Armadale, Albany en Launceston. In die diensten kon ik op uitnodiging voorgaan na de 'verklaring' getoond te hebben, die de deputaten-CBK mij verstrekt hadden.

En tenslotte: zonder enige credentiebrieven of verklaring of welk ander document ook, kon ik een lezing houden voor de verenigingen in Armadale op dinsdagavond 9 september en voor de verenigingen in Launceston op dinsdagavond 16 september.

BIJLAGE 2

RAPPORT van de reis naar het Verre Oosten en het bezoek aan kerken in Sri Lanka, Taiwan, Korea en Japan door de deputaten K. Deddens en P. van Gurp 27 augustus - 9 oktober 1979.

1. OPDRACHT.

1.1. Sri Lanka

De synode droeg deputaten CBK op "nader contact met The Dutch Reformed Church of Sri Lanka op te nemen", nadat zij als haar oordeel had uitgesproken "dat het gelegde contact moet worden verbreed en verdiept". Acta art. 250.

Deputaten CBK droegen ons op, informatie te verschaffen over de Christian Reformed Church en de Gereformeerde Oecumenische Synode, en tevens informatie in te winnen over de contacten welke de kerk op Sri Lanka oefent.

1.2. Taiwan

De synode droeg deputaten CBK op "zo breed mogelijke informatie over de scheuring van 1975 in The Reformed Presbyterian Church op Taiwan te verzamelen om een verantwoord advies aan de volgende synode uit te kunnen brengen". Acta art. 249.

1.3. Korea

De synode machtigde deputaten CBK "een of twee van hen een bezoek te doen brengen aan de zusterkerken van Korea en haar seminarie".

Deputaten CBK droegen ons op:

1. informatie in te winnen over: de steun aan het seminarie en het aandeel van de Koreaanse kerken; confessie en kerkorde; besluiten Gen. Assembly 1978; contacten Zuid-Afrika en andere contacten; scheuring; bibliotheek;
2. voorbereidingen te treffen voor de arbeid van de zendeling-hoogleraren;
3. de kerken te vertegenwoordigen op de General Assembly in Korea.

1.4. Japan

De synode was van oordeel "dat het nodig is dat deputaten een nader onderzoek instellen aangaande de samenwerking van de RCJ met de Chr. Ref. Church en andere kerken en haar relaties tot de GOS, opdat zij aan de volgende generale synode advies kunnen uitbrengen of en zo ja welke relatie met de RCJ kan worden aangegaan", en besloot de deputaten CBK "op te dragen om bovengenoemd onderzoek in te stellen en daarover advies uit te brengen aan de volgende generale synode". Acta art. 248.

2. SRI LANKA

2.1. Agenda

Aankomst te Colombo: dinsdag 28 augustus 1979; vertrek naar Taipei maandag 3 september 1979.

Bezoek aan archivaris Wolvendaalkerk; aan zendingspost in het noorden (Kahatagadigiliya); vergadering van de General Consistory, met belangstellende gemeenteleden; bezoek aan kerkdiensten, gesprekken met Rev. N.L. Koch, die gedurende ons verblijf op Sri Lanka ons rondleidde en vervoerde.

2.2. Beoordeling.

De levensstandaard op Sri Lanka is bijzonder laag, het hele leven maakt een armetierige indruk. Ook het kerkelijke leven:

1. de kerkgebouwen zijn over liet algemeen vervallen;
2. het kostbare archief uit de tijd van de Verenigde Oostindische Compagnie, aanwezig in de Wolvendaalkerk, verkeert in een bedroevende toestand;
3. er zijn maar weinig ouderlingen in de kerken;
4. de confessie functioneert maar weinig;
5. de predikantstraktementen zijn bijzonder armelijk;
6. er zijn voor predikanten en gemeenteleden maar weinig vervoersmogelijkheden, wat de ambtelijke arbeid en de gemeenschapsoefening nadelig beïnvloedt;
7. de 'Burghers', afstammelingen van de Nederlanders uit de tijd van de VOC, houden zich krampachtig vast aan hun Nederlandse afkomst en maken van de kerk meer een Nederlandse aangelegenheid, dan de oecumenische zaak van Christus' kerkvergadering;

8. vanwege de kleine kracht van de kerk tegenover het heidendom heeft men zich laten vinden in 'inter-kerkelijke' activiteiten;
9. het zendingswerk is pas enkele jaren geleden op gang gekomen, en dat zonder dat er een deskundige begeleiding is van de zending en de evangelisten;
10. er is heel weinig kennis van de stand van zaken in het internationale kerkelijke leven.

Toch hebben we in onze contacten mogen constateren dat de Dutch Reformed Church een levende kerk is.

1. in de kerk is een discussie gaande juist over het 'Nederlandse' karakter van de kerk;
2. de preken die we beluisterden, waren echt gereformeerde preken;
3. op de catechisatie wordt nog altijd de Heidelbergse Catechismus gebruikt; voor de catechumenen maakt men in eerster instantie gebruik van het Kort Begrip;
4. men is bezig met een revisie van de taal (niet van de inhoud) van de Kerkorde en de Nederlandse Geloofsbelijdenis (beide in de Engelse taal); wij hebben hen daarbij gewezen op de hulp die zij van de zusterkerken in Canada zouden kunnen vragen;
5. op de vergadering van de General Consistory had men een open Oor voor onze uiteenzettingen inzake de Chr. Ref. Church en de GOS; met name de ouderlingen betuigden daarmee hun instemming;
6. op deze zelfde vergadering vroeg men onze kerken om hulp bij het onderwijs aan ambtsdragers; men zou het liefst zien dat iemand uit de Gereformeerde Kerken voor langere tijd (bv enkele jaren) voor dit doel zou kunnen worden afgestaan.

2.3. Conclusie.

1. Ons bezoek werd bijzonder op prijs gesteld. Men deelde ons mee dat voor het eerst sinds de Nederlanders in 1795 Ceylon verlieten een officiële delegatie van de Nederlandse kerken hen bezocht.
2. De band met de Christian Reformed Church is nog bijzonder sterk. Kort na de laatste oorlog hebben de kerken op Ceylon aan verschillende kerken in de wereld gevraagd om assistentie. Alleen de Chr. Ref. Church heeft daar toen positief op gereageerd, en zond in 1947 haar eerste 'leen-predikant'. Tevens heeft de Chr. Ref. Church veel financiële steun geboden o.m. voor kerkbouw. Een korte tijd heeft een predikant van de Gereformeerde Kerk Suid-Afrika op Ceylon gewerkt (1925-1927).
3. Onze informatie over de GOS en de synodale kerken in Nederland en in verband daarmee de Chr. Ref. Church in America, maakte diepe indruk; men was van deze zaken bijzonder slecht op de hoogte. En men heeft ons beloofd ernst te maken met onze informatie.
4. Het zou voor een beïnvloeding van onze kerken in Gereformeerde zin van belang zijn, wanneer het mogelijk zou zijn dat een student van deze kerken een tijdlang in Kampen zou kunnen studeren.
5. Onze mededelingen over een mogelijke Internationale Gereformeerde Conferentie, hadden de grootst mogelijke aandacht van de vergadering, en ook hun instemming.

3. TAIWAN.

3.1. Agenda.

Aankomst te Taipei: maandag 3 september 1979; vertrek naar Busan: donderdag 6 september 1979.

Gesprekken met Ds D.M. Hung; bespreking met predikanten van de Tweede Presbytery, samen met een zending van de Korean Presbyterian Church (Kosin), van de Christian Reformed Church en van de Orthodox Presbyterian Church.

3.2. Beoordeling.

Taiwan is een moderne staat, economisch welvarend, sterk gekant tegen het communisme. De samenleving is door de welvaart sterk materialistisch geworden. Het heidendom is krachtig, ook het moderne heidendom: steeds meer wordt het leven gesecculariseerd.

Daartegenover zijn de kerken, welke wij bezochten, klein in getal en klein van kracht. De predikanten moeten door bijverdiensten trachten in hun levensonderhoud te voorzien - de gemeenten zijn er niet toe in staat. Daar komt bij dat er naast de Eerste ook een Tweede Presbytery werd georganiseerd.

Het is niet juist zonder meer te spreken van een 'scheuring' in de *kerk*.

De Tweede Presbytery werd opgericht, omdat degenen die aangewezen waren de Presbytery bijeen te roepen, nalatig bleven. Tenslotte hebben toen anderen een Presbytery geconstitueerd. Zij noemden deze 'Tweede Presbytery', juist om aan te geven dat zij geen scheuring wensten, en graag zo spoedig mogelijk alle kerken wilde verenigen in één Presbytery.

Persoonlijke en kerkelijke zaken waren hierin vermengd. De hoofdoorzaak van de ontwikkeling, zoals hierboven geschetst, is de vraag hoever de invloed reikt van de zendelingen op kerkeraden en op te stichten kerken, en ook op het toelaten van broeders als predikant. Bij de Eerste Presbytery hebben zich voornamelijk oudere zendelingen gevoegd, die de oude, als kolonialistisch bestempelde, *praktijk willen* handhaven, terwijl bij de Tweede Presbytery meest jongere zendelingen zijn aangesloten (met uitzondering van de zending van onze Koreaanse zusterkerk, die meer dan 25 jaar op Taiwan werkzaam is, en de zaak van de Tweede Presbytery met vuur verdedigt), en de kerken van deze Presbytery als volwassen kerken worden behandeld.

Toch zou het onjuist zijn deze kerken als onbetekenend te beschouwen. We bemerkten dat men graag wilde luisteren naar onze uiteenzettingen. Men was goed op de hoogte van de ontwikkelingen in de Chr. Ref. Church en de GOS. Graag wilde men betrokken worden bij een eventuele uitwerking van plannen voor een Reformed International Conference.

Ontroerend was de dankbaarheid van de broeders voor ons bezoek. Met ons wordt in de wereld niet gerekend, zo zei men; het is voor ons al een bijzondere bemoediging dat u als officiële afgevaardigden van uw kerken de moeite hebt genomen ons te bezoeken. Men vroeg dan ook met nadruk om verdere bemoediging door gebed en meeleven.

Hoewel deze kerken klein zijn in aantal, hebben zij het gevaar van 'interkerkelijke' samenwerking goed ingezien, en aanvaardden zij liever het verwijt van bekrompenheid, dan dat zij hun identiteit zouden verliezen in een brede 'interkerkelijke' samenwerking. De wijze waarop de Tweede Presbytery is georganiseerd en nu functioneert, toont dat deze kerken als volwassen kerken hun roeping ten aanzien van het volk van Taiwan willen verstaan en volgen.

4. KOREA

4.1. Agenda

Aankomst te Busan: donderdag 6 september 1979; vertrek naar Tokyo woensdag 3 oktober 1979.

Vergadering met het comité voor Fraternal Relations; vergadering met de Trustees; vergadering met de Senaat; voorgaan in kerkdiensten; colleges te Busan en Seoul, door beide deputaten; onderzoek van samenstelling bibliotheek met het oog op steun aan de bibliotheek; voorbereiding komst zending-hoogleraren; aanwezigheid op en advies-dienst aan de General Assembly.

4.2. Algemeen.

De economie van Korea is de laatste jaren sterk gegroeid. Het inkomen-per-hoofd is gestegen van f 200 in 1961 tot fl 3000 nu; het 'gross national product' is nu 50 miljard gulden (viermaal dat van NoordKorea). Dit weerspiegelt zich ook in de ontwikkeling van onze zusterkerken. De predikante-traktementen zijn gestegen; verschillende nieuwe kerkgebouwen konden in gebruik worden genomen; de uitbreiding van de gebouwen voor College en Seminary kon voor een deel door de kerken worden bekostigd; dat geldt ook een forse uitbreiding van het ziekenhuis.

4.3. Seminarie en College.

De gebouwen zijn, hoewel niet luxueus, toch wel indrukwekkend. De dormitory is afgestaan aan het ziekenhuis, daarvan is een kliniek gemaakt voor kankerpatiënten. In ruil daarvoor laat het ziekenhuis nu een andere dormitory bouwen, naast de oorspronkelijke, en iets dichterbij de gebouwen van Seminarie en College. Men hoopt dit gebouw gereed te hebben tegen de winter.

Er zijn 115 studenten aan het Seminarie en 399 studenten aan het College. De bibliotheek telt 18.290 banden.

Het College is wel ten volle een theologisch college, hoewel sinds kort er ook een afdeling is gekomen voor pedagogiek en een voor muziek.

De docenten zijn overbelast: gemiddeld zestien college-uren per week per docent is normaal!

Voortdurend is men bezig de kerken te wijzen op haar roeping de opleiding tot de dienst des Woords in stand te houden; de Genera) Assembly besluit steeds dat de kerken hierin een roeping hebben. Maar de praktijk is helaas dat de kerken meestal eerst haar eigen uitgaven financieren en dan pas toekomen aan het Seminarie. Hoewel de plattelandskerken nog tamelijk arm zijn, zouden de stadskerken zeker ruim in staat zijn hun aandeel in de financiering van Seminarie en College te geven.

De Trustees, zowel van Seminarie en College als van het ziekenhuis, dienden ter synode het voorstel in hen te machtigen tot het oprichten van een 'Medical School', dat is een medische opleiding.

Op de synode bleken de meningen over deze zaak verdeeld te zijn. Aan de ene kant werd de wenselijkheid van deze artsen-opleiding benadrukt, teneinde de studenten te beveiligen tegen modernistische invloeden, men vond dat een minimum nu een vorige synode het voorstel om een christelijke universiteit te openen, had afgewezen.

Aan de andere kant werd betoogd dat de kerk allereerst de roeping heeft het evangelie te verkondigen, en niet om een ziekenhuis te exploiteren of een medische opleiding in het leven te roepen; het is wel heel wenselijk dat een ziekenhuis en een medische school e.d. nauw met de kerk verbonden zijn maar beslist niet dat zij door de kerk worden bestuurd en geëxploiteerd.

De synode besloot een uitgebreide studie-commissie te benoemen.

4.4. Correspondentie-zaken.

Besproken werd de mogelijkheid dat het aandeel van de kerken in het onderhoud van het seminarie zou worden opgevoerd, zie hierboven onder 4.3, 3de alinea.

De Gereformeerde Kerk van Suid-Afrika heeft van haar kant besloten correspondentie aan te gaan met onze zusterkerken; de Koreaanse deputaten deelden ons mee dat deze zaak nog in onderzoek is bij hen.

De Koreaanse deputaten steunen van harte eventuele plannen om te komen tot het bijeenroepen van een Reformed International Conference; zij juichen het van harte toe wanneer deze de GOS zou kunnen vervangen.

Over de steun aan de bibliotheek verschijnt een apart rapport.

Ons werd toegezegd de toezending van Acta van vorige Genera) Assemblies.

4.5. Genera) Assembly. 25 - 29 september 1979.

Het was voor de eerste keer sinds de correspondentie werd aangegaan, dat afgevaardigden van de Gereformeerde Kerken aanwezig konden zijn op de vergadering van de Genera) Assembly.

Het werd dan ook bijzonder op prijs gesteld dat wij in deze hoedanigheid aanwezig waren. Op de eerste dag, na de verkiezing van het moderamen, werd tijd ingeruimd voor allerlei toespraken van bezoekers; uw deputaten werden als eersten in de gelegenheid gesteld de synode toe te spreken. Dit was een goede gelegenheid vele predikanten en ouderlingen (de synode telde 160 leden) te bereiken en hen op te roepen trouw te zijn in het bewaren van het gereformeerde karakter van de kerken; met grote aandacht werden deze toespraken beluisterd. Daarna kwamen enkele zendelingen aan het woord, te weten van de Chr. Ref. Church, de Overseas Mission Fellowship, de Orth. Presb. Church, Ref. Presb. Church U.S.

De synode besluit de Nederlandse deputaten adviserende stem te verlenen.

Tijdens de synode wordt een voorstel behandeld van deputaten CBK van de Koreaanse kerken om een waarnemer te zenden naar de eerstvolgende synodevergadering van de GOS (1980). Op advies van uw deputaten besluit de synode het verzoek van de GOS af te wijzen.

Met nadruk noemen deputaten de belangrijke hulp van Prof. Drs S.B. Park, die als tolk optrad, waardoor deputaten de gang van zaken in grote lijnen konden volgen en zelfs advies konden geven in een belangrijke zaak- ook verder gedurende ons verblijf in Korea heeft Drs Park bijzonder goede diensten bewezen voor het welslagen van ons bezoek.

4.6. Voorbereiding komst zendeling-boogleraren.

Uw deputaten hebben verschillende regelingen kunnen treffen met betrekking tot de komst van de zendeling-hoogleraren. Dit betrof hun talenstudie, huisvesting, taakverdeling en datum van overkomst.

4.7. Conclusie.

We mogen spreken van een duidelijke ontwikkeling van de Koreaanse zusterkerken naar volwassenheid. De deputaten CBK van de Koreaanse zusterkerken hebben nog wel resten van het 'interkerkelijke' denken ten aanzien van de buitenlandse kerkelijke contacten. Opmerkelijk was dat, toen eenmaal deze zaak aan de synode bekend was geworden, er ook geen aarzeling bestond om de juiste beslissing te nemen. De Koreaanse deputaten werken tengevolge van de taalmoeilijkheden dikwijls te zelfstandig, en de zaken van de correspondentie gaan dientengevolge aan de meeste synodeleden voorbij.

Het is duidelijk dat deze kerken graag haar internationale contacten willen hebben, vandaar dat de voorlopige plannen voor een 'Reformed International Conference' zo'n enthousiast onthaal vonden.

De grootse plannen voor de uitbreiding van de medische opleiding welke door de kerkelijke 'Trustees' (curatoren en deputaten-financieel) zouden moeten worden gerealiseerd, vragen grondige studie. De correspondentie zou er dienstbaar aan kunnen zijn de Koreaanse zusterkerken in dezen van advies te dienen.

5. JAPAN.

S.1. Agenda

Aankomst te Tokyo: woensdag 3 oktober 1979; vertrek van Tokyo naar Eelde (via Amsterdam): maandag 8 oktober 1979.

Bezoek aan het Seminarie te Kobe; bespreking met de president van het seminarie, rev. R. Hashimoto, de secretaris van de deputaten CBK en de 'Stated Clerk' van de Reformed Church of Japan; bezoek aan verschillende predikanten en kerkgebouwen; bijwonen van enkele kerkdiensten; toespraak tot de studenten van het seminarie.

5.2. Beoordeling

De Reformed Church of Japan staat in een samenleving, die gekenschetst kan worden als materialistisch tengevolge van de sterke economische groei, waardoor Japan in dit opzicht de leiding heeft overgenomen van de landen in Azië.

Aan de andere kant moet gewezen worden op de terugkeer naar het verleden van het door het Shintoïsme beheerste Japan: er is een sterke aandrang op de overheid om van staatswege de Yasukuni Shrine te ondersteunen en te beschermen. Men deelde ons mee dat het een grote teleurstelling was dat President Carter, ondanks dringende waarschuwingen van christenen in Japan, toch als eerste officiële regeringspersoon, samen met de Japanse autoriteiten, een bezoek bracht aan de Meiji-Shrine. Ook prinses Margriet heeft deze Shinto-Shrine bezocht, zo zei men ons.

De kerk heeft zich in 1946 afgescheiden van de door staatsdwang tot stand gekomen eenheidskerk. Van begin af heeft de kerk steun ondervonden van de zendingen van de Presbyterian Church U.S. Vandaar dan ook dat zij met deze PCUS een eerste-graads-gemeenschap heeft; met de Chr. Ref. Church en de Orth. Presb. Church heeft ze eveneens kerkelijke correspondentie, evenals met onze zusterkerken in Korea.

In de laatste 30 jaar zijn er 130 predikanten afgestudeerd aan het seminarie.

Momenteel zijn er 125 meest kleine gemeenten met 100 predikanten en 6000 zielen. De kerk heeft twee zendingen naar Indonesië uitgezonden, die op Java doceren aan een seminarie.

5.3. Conclusie.

Deputaten hebben overeenkomstig hun opdracht deze kerken kunnen informeren over de stand van zaken met betrekking tot de GOS, de synodale kerken en de Chr. Ref. Church. Zij mochten constateren dat er een geopend oor was voor deze informatie. Bedacht moet worden dat deze kerk in het verleden veel hulp heeft ontvangen van de PCUS, CRC en OPC.

Ook hier heeft men beloofd over de kwestie ernstig na te denken; ook hier stond men open voor de gedachte aan een Reformed International Conference.

6. SLOT.

Aan het einde van hun reis, willen deputaten hun grote dankbaarheid uitspreken jegens de Koning der Kerk, dat Hij hen in staat stelde dit omvangrijke en verantwoordelijke werk te doen.

Aan de kerkeraden van Groningen-Zuid en Emmen komt dank toe voor het afstaan van hun predikant.

Deputaten zijn van oordeel dat hun reis tenvolle verantwoord is geweest. Hoewel men zou kunnen denken dat dezelfde inlichtingen zouden kunnen worden gegeven en verkregen, menen deputaten toch dat met hun reis veel meer bereikt is dan door middel van correspondentie.

1. Zij hebben met eigen ogen de stand van zaken in verschillende landen kunnen opnemen, zonder afhankelijk te zijn van de informatie die ons vanuit bepaalde landen bereikt.
2. Sneller en grondiger dan door correspondentie kunnen belangrijke zaken worden doorgesproken.
3. Heel wat meer mensen worden door een persoonlijk bezoek bereikt dan door correspondentie. Er zijn opmerkelijke voorbeelden te noemen van schriftelijke informatie welke haar doel niet bereikt. Deputaten ondervonden meermalen dat hun informatie nu meer mensen bereikte dan hun correspondentie en dat dit van grote betekenis geacht moet worden voor de invloed die deze informatie verwacht wordt uit te oefenen.
4. Kleine kerken zijn bijzonder bemoedigd geworden door het deputatenbezoek; het officiële karakter daarvan maakte indruk op de betrokkenen. Steeds weer dankten deze kleine kerken voor de bemoediging, die dit officiële deputaten-bezoek voor hen betekende.

Emmen, 6 november 1979.

De deputaten,

K. Deddens

P. van Gurp.

BIJLAGE 3

VERSLAG van de reis door brs. Douma en Cnossen gemaakt naar Noord-Ierland en Schotland van 20 september t/m 2 oktober 1979.

A. Opdracht

In overeenstemming met de besluiten van de generale synode van Groningen-Zuid 1978, acta art. 246, 247 en mede gelet op de inhoud van het rapport van het bezoek van de brs. Douma en Van Gurp, aan Noord-Ierland en Schotland gebracht van 26-8 t/m 1-9-1976, werd doordeputaten CBK de opdracht voor deze reis als volgt vastgesteld:

1. T.a.v. de Evangelical Presbyterian Church of beland moest worden nagegaan
  - a. of de kennisneming van onze regels voor correspondentie deze kerken aanleiding heeft gegeven tot overweging en bespreking daarvan in kerkelijke vergaderingen en of er een besluit te dezer zake is gevallen;
  - b. hoe de tegenwoordige houding is ten aanzien van de GOS. Is een breuk met de GOS aanstaande? Zo niet, om welke redenen wordt de band nog aangehouden? Hoe denkt men in deze kerken over het rapport van het Interim Committee van de GOS m.b.t. kerken in de GOS die tevens lid zijn van de Wereldraad van Kerken en met name over dat deel van genoemd rapport dat handelt over de situatie in de synodale kerken?
  - c. hoe de verhouding is tot de Reformed Presbyteriari Church of beland, die ook lid is van GOS en bestaat naast de EPCI.
2. T.a.v. de Free Church of Scotland moest worden onderzocht

- a. hoe men in de FCS denkt over onze correspondentieregels. Is er sedert 1976 nog in kerkelijke vergaderingen over gesproken? Hoe denkt men in de FCS over de zogenoemde dubbele correspondentie?
- b. hoe de houding van de FCS is ten aanzien van de GOS en hoe men daar denkt over het rapport van het Interim Committee;
- c. de plaats van de in het rapport Douma/Van Gorp genoemde 'adherents'. Zijn het doopleden die meelevende en geen ergenis geven of behoren er ook toe doopleden, die niet meelevende maar zich niet duidelijk onttrekken? Indien het laatste het geval is, hoe staat het dan met de tucht over zulke doopleden?
- d. de verhouding van de plaatselijke kerken tot de 'presbyteries';
- e. de omvang en invloed van de in het rapport Douma/Van Gorp genoemde 'bevindelijke richting';
- f. het bestaan van mogelijke contacten met andere kerken dan zulke die zijn aangesloten bij de GOS;
- g. of er gegevens beschikbaar zijn over met name Australische kerken waarmee de FCS samenwerkt in de zending.

B. De Reis in Vogelvlucht

20 september

Vertrek uit Groningen in de vroege ochtend. Aankomst in Belfast omstreeks het middaguur. Afgehaald door rev. Thomas en mr. Brown, beiden van de Stranmillis Church.

In een hotel vlak buiten het vliegveld werd een lunch genoten met de beide broeders, die ons daarna brachten naar het hotel waar we gedurende ons verblijf in Ierland werden ondergebracht.

Tegen 8 uur 's avonds werden we afgehaald voor het bijwonen van een prayermeeting in de hier bovengenoemde kerk. We hoorden hier eerst een goed voorbereide meditatie van rev. Thomas. Deze jonge dominee was nog maar pas bevestigd. Hij genoot zijn opleiding aan een seminarie in de Verenigde Staten (Jackson, Mississippi). Hij gaf van te voren de 'intenties' aan voor de gebeden: zieken in de gemeente, een geval van onbekeerlijkheid, voor de predikant, die een bepaalde moeilijkheid in de gemeente had te behandelen en voor het welslagen van het bezoek van de broeders uit Nederland.

Na afloop maakten we kennis met verschillende leden van de gemeente, o.a. mr. Blair, die tijdens het vorige bezoek optrad als gastheer van de brs. Douma en Van Gorp.

Terug in het hotel hadden we nog een langdurig gesprek met mr. Brown, die zeer gereformeerde opvattingen bleek te hebben over bv. de onderscheiding 'zichtbare-onzichtbare kerk' en de zaak van de kinderdoop. Hij bleek op deze punten ook goed belezen te zijn.

21 september.

Om plm. 10 uur kwam een van de oudere predikanten, reu. Mc Dowell van Ballyclair ons opzoeken. In de lounge van het hotel hebben we een hele poos met hem kunnen praten over onze opvatting van correspondentie. Hij liet weten dat daarover nog niet was doorgesproken in de kring van de EPCI. Wel kwam uit dat over deze zaak in de kringen van de 'evangelicals' in het algemeen de grenzen niet zo nauw worden getrokken. Hebben hem gevraagd naar de Reformed Presbyterian Church of Ireland. Het waren volgens hem 'good men', terwijl ook de verhoudingen goed waren, maar op vereniging bleek men niet echt uit te zijn. Hij hielp ons later aan het adres van deze kerken.

Het persoonlijk gevoel van rev. Mc Dowell was dat in de toekomst zeker gebroken zou worden met de Reformed Ecumenical Synod.

Hij vertelde ons dat we 's avonds werden verwacht in een meeting met de 'Council', waar we zouden kunnen doorspreken over onze contacten. Daarna zou er een meeting zijn met leden van de gemeenten waar wij beiden het woord zouden mogen voeren.

Na een bezoek aan de 'Bookshop' van de EPCI, waar we kennis maakten met de spraakzame en zeer geïnteresseerde zoon van de oude reu. Grier (beheerder van de bookshop), werden we 's middags meegenomen op een rijtoer naar het zuidelijk gedeelte van Noord-Ierland, waar we o.m. een bezoek brachten aan de vissershaven Kilkeel. Onze gastheren bij deze toer, mr. Brown en reu. Thomas, namen ons mee naar het huis van mr. Brown, waar we dinner gebruikten.

Van de meeting van de Council moeten we zeggen dat die teleurstellend was, omdat de zaken van onze opdracht daar door tijdsgebrek eigenlijk niet aan de orde kwamen. Naar de uiteenzetting van onze bezwaren tegen de RES werd welwillend geluisterd, maar toen was het tijd voor de bovengenoemde meeting. Het bezoek van de meeting viel tegen. Wel werd met veel belangstelling geluisterd naar de informatie over onze kerken. Van de vragen die daarna werden gesteld viel op een vraag naar onze

catechisaties. We hadden bij de beantwoording de gelegenheid over onze scholen te spreken. Daarvan kwam men bijzonder onder de indruk.

22 september.

Gedurende de morgen van de volgende dag hadden we een uitvoerig en belangrijk gesprek met mr. Brown in ons hotel. Hij vroeg ons op de man af: wat willen jullie van ons?

Hij haakte daarbij in op wat door ons in de meeting van de 'Council' was gezegd over onze bezwaren tegen de RES, en vroeg: wat doen jullie als die breuk, waarop jullie doelen nu eens niet onmiddellijk tot stand komt? Hij was bang dat met name de ouderen niet klaar zouden zijn voor de breuk. We moesten niet vergeten dat in het verleden de RES het enige middel was geweest waardoor de EPCI in haar geïsoleerde positie toch nog enige contacten naar buiten had gehad. We hebben gezegd dat we het betreurden dat deze en andere zaken op de Council-meeting niet beter hadden kunnen worden doorgesproken, maar dat de beste weg wellicht zou zijn dat we later per brief deze zaken nog eens officieel bij de Council aanhangig zouden maken. Mr. Brown was daar voor omdat op die manier een duidelijke positiebepaling van de kant van de EPCI noodzakelijk zou worden.

Na de lunch, die bij mr. Brown thuis werd gebruikt, gingen we naar Ballyclair, de gemeente van reu. Mc Dowell. In het mooie kerkje van deze gemeente werd een bijeenkomst gehouden, waar alle leden van de kerken werden verwacht en waar reu. Thomas zou spreken over Christus' brief aan de gemeente te Laodicea. Het kerkje was tamelijk bezet. Ds. Douma kreeg de gelegenheid enige informatie te geven terwijl ds. Cnossen een kort opwekkend woord mocht spreken.

We moesten helaas tijdens de goede toespraak van rev. Thomas de vergadering verlaten om op tijd te zijn op het vliegveld voor ons vertrek naar Schotland.

Tegen de avond arriveerden we op het vliegveld van Edinburgh. Daar werden we afgehaald door Prof. Graham, de principal (rector) van het College van de FCS, waar de predikanten van deze kerken worden opgeleid. Prof. Graham was een voorzichtig man, die zich niet te buiten ging aan openhartige uitlatingen. Met hem en zijn vrouw, die aan het College fungeert als de secretaresse van haar man, gebruikten we dinner. Dat prof. Graham overigens de komst van onze afgevaardigden wel op prijs stelde bleek duidelijk uit al zijn bemoeienissen om de reis zo te laten verlopen dat we zoveel mogelijk contacten kregen.

In de loop van de avond bracht hij ons naar het hotel, waar we verschillende nachten hebben doorgebracht. In de loop van ons bezoek bleek dat de FCS de hotelkosten voor hun rekening namen.

23 september.

Dit was de eerste zondag van ons verblijf in Schotland.

Ds Douma werd door prof. Graham meegenomen naar de Leith Memorial Church, een van de drie FCS-kerken in Edinburgh. Hij hoorde daar een preek van prof. Graham: eenvoudig en indringend. Ds Cnossen ging naar de Buccleuch and Greyfriars Church waar hij ds Ross hoorde. Een vlot uitgesproken, goed opgebouwde maar nogal dogmatisch ingestelde preek met aan het einde een 'bevindelijke' toepassing. In beide gevallen mochten we het niet grote gehoor informatie geven over ons kerkelijk leven en de historie van onze kerken.

Lunch gebruikt met prof. en mevr. Graham. In de gesprekken met Prof. Graham kwam naar voren dat hij het met de RES duidelijk niet goed zag gaan. Veel zou voor de FCS afhangen van de RES synode in 1980 te houden te Nimes (Fr.). Het rapport van het Interim Committee was toegezonden aan alle kerken ter overweging. Het zou ter sprake komen in de vergaderingen van de Presbyteries. In gesprekken over de vorm van de eredienst, ethische kwesties en adoptie bleek prof. Graham een man van scherp onderscheidend vermogen. Hij bleek meermalen afgevaardigd te zijn geweest naar synodes van synodalen en christelijke gereformeerden. Daarover liet hij alleen los dat zijn spreken in Lunteren hem niet in dank was afgenomen.

Door beide afgevaardigden werd de avonddienst meegemaakt in St. Columba's Church. Ook hier bleek de kerk zeer matig bezet. Over getrouwheid in het opkomen hebben we evenwel geen oordeel omdat we niet beschikken over gegevens m.b.t. het ledental. Die zijn namelijk niet in het jaarboekje opgenomen en men deed daarover bij voorzichtige informatie nogal vaag. Wel viel op dat de jeugd slecht vertegenwoordigd was. In deze dienst had ds Lamont de leiding, maar hij preekte niet. Hij liet beide afgevaardigden royaal aan het woord. Deze predikant stond meteen zeer duidelijk sympathiek tegenover ons bezoek. In een gesprek in de consistorie bleek dat ds Lamont Schilders 'Christus in Zijn Lijden' kende. Hij was daarover erg enthousiast. Hij nodigde ons uit voor dinner op dinsdagavond.

24 september.

Een dag met een niet al te bezet programma. Ze werd begonnen met een uitgebreid bezoek aan het al genoemde Free Church College. Prof. en mevr. Graham ontvingen ons maar gaven ons al gauw over aan de deskundige leiding van mr. Andersom de pedel van het College, die ons in en om het College veel moois liet zien aan oude bouwkunst en historische plekjes.

We ontmoetten hier ook prof. Collins, de man die bij het vorige bezoek nogal veel had gedaan om het tot een succes te maken. In een kort gesprek maakte hij ons deelgenoot van zijn grote zorg met betrekking tot de ontwikkelingen in de RES. Hij was aanwezig geweest in de dienst in St. Columba's Church en vertelde ons dat wat door ons naar voren was gebracht met grote belangstelling was ontvangen.

De rest van de dag werd doorgebracht met de planning van de rest van de reis. We hadden namelijk prof. Graham verteld dat we graag gemeenten zouden bezoeken in andere delen van Schotland en hij had beloofd te zullen helpen bij de uitvoering van ons plan.

25 september.

Aan de hand van het jaarboekje van de FCS en met een blik op de kaart van Schotland ons verder voorbereid op de verdere reis.

In de namiddag bezochten we de Bookshop van Free Church College, waar veel werk van Chr. Ref. en Missouri Lutheran theologen te koop is naast werken van mensen van Westminster Theological Seminary in Philadelphia en van allerlei fundamentalisten.

Het meest interessant was bij deze gelegenheid onze ontmoeting met de jonge reu. Nicholls, die voor de FCS in Londen werkt. Hij kent heel wat mensen uit de Gereformeerde Bond en Geref. Gemeenten, maar had in Londen ook mensen van ons ontmoet. Zijn werk in Londen is moeilijk. Er zitten daar honderden mensen van de FCS, inzonderheid afkomstig van de Hebriden (met name van Lewis en Skye), maar die zich niet of nauwelijks bekommeren om 'hun' kerk, wanneer ze in Londen en omgeving werk hebben gevonden.

Tijdens de maaltijd bij de Lamonts, waar we bijzonder hartelijk werden ontvangen, konden we ons gesprek met reu. Nicholls voortzetten. Onze gastheer en hij stelden ons zoveel vragen over ons eigen kerkelijk leven, de stand van zaken in de synodale kerk, onze verhouding tot de Geref. Bond en de Chr. Gereformeerden dat we nauwelijks zelf vragen konden stellen. We hadden de indruk dat we hier met mensen zaten te praten, die trachten uit te komen boven een zekere matheid die toch wel het leven in de FCS schijnt te kenmerken. Het was dan ook aan de avond van deze dag dat we in gesprekken tussen ons beiden tot de conclusie kwamen dat het uiterst belangrijk zou zijn dat zulke mensen eens voor een bezoek naar Nederland zouden kunnen komen om met eigen ogen ons kerkelijk leven nader te bezien. Hun belangstelling was inderdaad groot.

's Avonds waren we nog in de gelegenheid het begin mee te maken van een vergadering van de Presbytery van Edinburgh. Voorzitter was de jonge dominee Gary Horsburgh, die een drietal gecombineerde gemeentjes in de buurt van Edinburgh dient. Secretaris was de nieuwtestamenticus van Free Church College, prof. Boyd. De professoren hebben als predikanten namelijk zitting in het Presbytery. Ze fungeren uit dien hoofde ook als consulent van vacante gemeenten.

Na het lezen van de notulen was er voor ons gelegenheid iets te zeggen over het doel van onze reis. Vanwege de aard van het agendum (onderzoek van studenten in verband met 'preekconsent') was de vergadering van een besloten karakter. Na ons afscheid van de broeders konden we onze koffers gaan pakken voor de reis 'up north'. Prof. Graham had namelijk inmiddels gezorgd voor een volledig uitgewerkt en voorbereid 'schedule' voor een bezoek aan kerken in verschillende delen van Schotland. Hij heeft op die manier heel veel bijgedragen aan het welslagen van ons bezoek aan de FCS.

26 september.

In de loop van de morgen bezochten we o.m. het zgn. office van de FCS. Daar deden we nog wat informatieve lectuur over de FCS op. De lunch werd gebruikt met de leden van het college van zendingsdeputaten. We spraken inzonderheid met rev. Mac Ritchie van Stornoway, praeses van de laatstgehouden general assembly, rev. Fergus Mac Donald van Cumbernauld en rev. Mac Pherson van Dornoch vroeger zending in Peru. De laatste vroeg naar Geref. Bonders, die hij door het zendingswerk had leren kennen.

In de loop van de middag kochten we wat informatieve lectuur over de Hebriden en over het Gaelic, de taal die daar en in gedeelten van het oosten van Schotland wordt gesproken en waarin ook nog vaak wordt gepreekt.

Tegen de avond opgehaald door Prof. Graham en zijn vrouw, die ons reden naar Perth. Daar bezochten we een prayermeeting. Voor het kleine gezelschap hielden we onze toespraken. Na de bijeenkomst een

gesprek met een aantal leden. Het viel op dat hier vrij veel jonge mensen aanwezig waren, o.m. een 'reformed baptist' uit Engeland, die als gastlid was toegelaten. De predikant van Perth rev. Paterson, bleek een enthousiast man met wie op vlotte wijze een gesprek kon worden onderhouden. Na de bijeenkomst spraken we ook mr. en mrs. Sutherland. In hun huis brachten we de avond en de nacht door. Met hen de Grahams en rev. Paterson tot diep in de nacht gepraat. Mr. Sutherland, die een functie heeft bij de Schotse schoolinspectie, is een belangrijk man in de FCS. Hij is zoiets als 'general treasurer' van deze kerk. Bij hem komt vrijwel alles binnen wat in de plaatselijke kerken wordt opgebracht. Uit die opbrengst keert hij o.m. de predikantstractementen uit. Er is in deze kerken een algemeen geldend basis-tractement, dat uit de algemene kas wordt betaald. De plaatselijke kerken mogen daar boven uit nog toeslagen geven aan hun predikanten, als dat nodig wordt geoordeeld.

Hier hadden we een vrij diepgaand gesprek over onze correspondentieregels, waarbij vooral prof. Graham als zijn mening gaf dat die in hun omstandigheden toch eigenlijk te nauw bonden. De eigen opvatting ten aanzien van de RES werd verdedigd met: jullie moeten onze positie begrijpen. Wij hebben veel aan de RES gehad en zitten er in. Dan stapte er niet zomaar uit, al zien we heus wel de grote bezwaren. Ook gepraat over- het aandeel van de FCS in de British Evangelical Council. Dat is eigenlijk geen vaste organisatie maar een groep van Evangelische Kerken, die vaak geen kerkverband hebben en ook ten aanzien van de kinderdoop heel ongelijk denken, maar die elkaar zoeken omdat ze eenzaam zijn en klein en verstrooid. De FCS bezoekt de samenkomsten om invloed in gereformeerde zin uit te oefenen. "Als jullie hun situatie zouden kennen zouden jullie medelijden met hen hebben", aldus prof. Graham.

27 september.

Nadat we in de vroege morgenuren nog een beetje 'sightseeing' hadden gedaan in Perth en omgeving, zulks onder leiding van rev. Paterson, vertrokken we per trein naar Inverness, een reis van een paar uur. Daar werden we afgehaald door rev. Ferrier, een van de twee predikanten die in Inverness dienen. Hij was 'moderator', dat is praeses van de in 1978 gehouden general assembly. Na het middagmaal, genoten in zijn royale pastorie, bracht hij ons naar Loch Ness en de plaats vanwaar het 'monster' eventueel het best te zien zou zijn, nl. de ruïne van het kasteel Urquhart. Verder bezichtigden we de kerk van zijn gemeente, een indrukwekkend gebouw met een capaciteit voor 1200 kerkgangers, maar hij moest erbij vertellen dat er geregeld een gehoor is te vinden van niet meer dan 500, omdat de gemeente na de afscheiding van 1900 niet zo groot meer is. Na het avondeten gingen we met rev. Ferrier naar de Grey Friars Church, waar rev. M.A. Mac Leod, de andere predikant van Inverness, een prayermeeting leidde. Ook hier kregen we weer ruimschoots de gelegenheid onze speeches af te steken.

Terug in de pastorie van rev. Ferrier hadden we een gesprek met mr. Angus Mac Kay, hoofd van een school in Inverness. Hij vertelde ons hoe de kerkelijke scholen in de vorige eeuw waren overgedragen aan de staat en welke treurige gevolgen dat heeft gehad. Van de belofte dat aan de scholen onderwezen zou worden in de geest van de gereformeerde confessie is niets terecht gekomen. Er was een vergadering geweest van onderwijzers, die behoorden tot de FCS om te overleggen wat gedaan kon worden om het getij te keren. Men zag niet veel mogelijkheden. Mevrouw Ferrier was onderwijzeres aan de school van mr. Mac Kay. Hier konden we eindeloos vertellen van onze gereformeerde scholen. Na het vertrek van mr. Mac Kay stelde rev. Ferrier ons nog veel vragen over de bearbeiding van de gemeente in onze kerken, over de manier waarop meer dan een predikant een deel van een gemeente bewerkt, onze catechisaties enz.

28 september.

In de loop van de morgen vertrokken we per vliegtuig van Inverness naar Stornoway, de hoofdplaats van het eiland Lewis, welk eiland ons was beschreven als een 'stronghold' van de FCS. Op dit eiland met eraan verbonden schiereiland Harris zijn namelijk de Church of Scotland en de Free Presbyterians wat ledental betreft verdwijnend klein vergeleken bij de FCS. Daar rev. Mac Ritchie, de dominee van Stornoway, 'zich in Edinburgh bevond voor vergaderingen van verschillende deputaatschappen werden we afgehaald door rev. J.N. Mac Leod van Point. Hij heeft net als ds Mac Ritchie, als zoon van ouders die van Lewis naar Detroit waren geëmigreerd, zijn opleiding gehad in de Verenigde Staten en daar en in Canada een poos gediend.

Hij was een bijzonder levendig en ook open man. We logeerden in de pastorie van ds Mac Ritchie, waar we een bijzonder hartelijke ontvangst genoten van mevr. Mac Ritchie, een Amerikaanse. Des middags bezichtigden we een deel van het eiland onder leiding van ds Mac Leod. In elk dorp is hier een kerkgebouw van de FCS, hoewel nogal dikwijls dorpen zijn samengevoegd voor de bearbeiding door één predikant.

Des avonds werden we over het heuvelachtige eiland, dat grotendeels met veen is bedekt, gereden naar Carlway. Daar werd een zogenoemde pre-communion service gehouden. Het Avondmaal wordt namelijk maar tweemaal of soms maar eenmaal per jaar gevierd. In de week daaraan voorafgaande worden dan

soms wel drie voorbereidingsdiensten gehouden, waarin meestal 'guestpreachers' voorgaan. In Carloway ging die avond voor de bejaarde ds Mac Kay van het eiland Skye. Hij preekte in het Gaelic. Merkwaardig was het zingen in het Gaelic. Dat gebeurde onder leiding van een voorzanger, net als overal in de FCS, omdat men geen orgels wenst.

Het verschil was dat in het Gaelic de voorzanger eerst de regels voorzingt. Het nazingen gebeurt met veel 'versieringen' Hier kreeg ds Douma nog kort de gelegenheid enige informatie over onze kerken te geven.

Na de dienst werd een maaltijd genoten aan de pastorie van de plaatselijke predikant, ds Donald Mac Donald. Behalve de gastheer en onze 'gids' waren hier aanwezig de predikanten A.M. Mac Leod van Kinloch, M. Mac Iver, een emeritus-predikant, D. Gillies van Lochs, M. Mac Lean van North Tolsta en W.J. Campbell van Park. En dan uiteraard de 'guestpreacher', reu. Mac Kay. Was een bijzonder vruchtbare ontmoeting uit het oogpunt van een mogelijkheid van het verstrekken van informatie.

Ter sprake kwamen onze scholen, de vrijmaking en haar oorzaken, de leer van de veronderstelde wedergeboorte. Maar ook de bevindelijkheid, kerkelijke tucht. Duidelijk bleek de moeilijkheid dat we inzonderheid t.a.v. wedergeboorte en bevindelijkheid vaak zelfs een verschillende taal spreken. De nacht werd doorgebracht in de mooie pastorie van de Mac Ritchies in Stornoway.

29 september.

De morgenuren gingen heen met winkelen, bekijken van de vissershaven Stornoway en de bezichtiging van de grote kerk in deze plaats. In gezelschap van de dochter van reu. Mac Ritchie vlogen we 's middags naar Glasgow, waar reu. Mac Ritchie ons afhaalde en naar Edinburgh bracht, waar we weer onze intrek namen in ons hotel en gedurende de avond de balans opmaakten van onze ervaringen tot dusver.

30 september.

De Grahams haalden ons 's morgens af om de zondag door te brengen in Glasgow. In deze stad zijn 8 kerken van de FCS. In de morgendienst hoorden we in St. Vincentstreet Church de predikant van de gemeente die daar bijeenkomt, reu. Mac Millan. Wij mochten ook nu weer royaal ons woordje doen, maar het bijzondere was dat deze keer prof. Graham ons inleidde.

We brachten het grootste deel van de dag door bij dominee Mac Millan. Hij vertelde vrijuit krachtadig bekeerd te zijn onder een preek van de predikant die nu in Perth staat, de al genoemde Paterson. Hij was afkomstig uit Kilchoan in de streek Ardnamurchan, het zuidelijk gedeelte van de Highlands. We vroegen hem naar de oorzaak van het verschijnsel dat sommige predikanten achter hun namen wetenschappelijke titels hebben staan, meestal niet van theologische aard, terwijl anderen - en dat zijn de meesten - het er helemaal zonder moeten doen. Hij vertelde dat de 'degree' die men behaalt aan Free Church College in Engeland niet erkend wordt. In de Verenigde Staten daarentegen kun je er wel mee uit de voeten. Jongens, die aan Free Church College zijn geslaagd kunnen bv. aan Westminster Theological Seminary in Philadelphia hun 'mastersdegree' krijgen zonder dat ze hun 'candidaats' behoeven over te doen. Zo was het o.m. de andere predikant vergaan, die we op deze zondag hoorden, reu. Wm. Mac Leod, de predikant van de Partick gemeente. Bij een bezoek aan de pastorie voor de dienst kregen we van hem de indruk dat hij z'n tijd in Philadelphia goed had besteed. Hij stelde ons vragen die op de zaken ingingen, voornamelijk over de leergeschieden rondom de vrijmaking. We kregen daarbij wel sterk de indruk, die ook elders wel werd gewekt, dat het 'examineren' reu. Mac Leod beter lag dan het 'geëxamineerd worden'. We kregen niet de kans precies aan de weet te komen hoe hij dacht over de zaak die hij aansneed, hoewel hij er klaarblijkelijk wel eerder over had gehoord.

De vlot uit het hoofd uitgesproken preek van rev. Mac Leod sprak niet zo aan als de korte preek van rev. Mac Millan, die overigens ook voor de vuist weg sprak, zoals blijktbaar alle dominees van de FCS doen. De oorzaak van het verschil was wel te zoeken in de meer 'leerstellige' opzet bij reu. Mac Leod.

Na de dienst werden we door de Grahams teruggedreden naar Edinburgh.

2. Wat betreft de FCS

- a. Het bezoek is bijzonder nuttig geweest. Er zijn waardevolle algemene indrukken opgedaan. Om maar iets te noemen:
  - de aangenomen belijdenisgeschriften worden ernstig genomen;
  - behalve op de Hebriden zijn de gemeenten van de FCS voor het merendeel klein wat het zielenaantal betreft;

in de kerkdiensten zagen we over het algemeen weinig jeugd, waarmee wel zal samenhangen de'zorg, die tot uitdrukking kwam met betrekking tot het vasthouden van de jeugd; er is in de FCS een neiging naar subjectivisme met betrekking tot het geestelijk leven, die misschien wel het sterkst is op de eilanden;

we meenden ook - al willen we op dit punt voorzichtig zijn - een zekere matheid in het kerkelijk leven te mogen constateren.

- b. Er was over het algemeen een grote belangstelling voor ons kerkelijk leven waar te nemen. Om die belangstelling te stimuleren zou het wellicht van betekenis kunnen zijn aan te dringen op het zenden van een afvaardiging namens de FCS naar Nederland op korte termijn.
- c. Ten aanzien van de band aan de GOS wordt een afwachtende houding aangenomen. We zullen moeten afwachten wat de houding van de FCS zal zijn na de GOS-synode te Nimes. Er valt in dat opzicht weinig te voorspellen. Of bij een gunstige ontwikkeling in dezen verwacht mag worden dat men positief zal staan t.o.v. onze kerkelijke correspondentieregels is lang niet zeker.
- d. We mogen deze kerken niet uit het oog verliezen vanwege alles dat positief beoordeeld moet worden.

S.S. Crossen (rapp.)

O.J. Douma

BIJLAGE 4

Rapport

van het bezoek aan Zuid-Afrika van Ds. J. Bomhof en Ds. H.J. de Vries in opdracht van Deputaten C.B.K. 11 - 29 april 1980.

1. Inleiding en Opdracht 1.1.

Door de deputaten CBK werd in hun vergadering van 29 februari 1980 besloten om naar de synode van de Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika een afvaardiging te zenden, zo mogelijk bestaande uit twee deputaten. Deze zou tevens, zo mogelijk spreken met deputaten van die Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika en desgevraagd met de kerkeraad van de gemeente, die vergadert in het gebouw van de 14e Laan in Pretoria, waarvan dr. C. val. Waal (emeritus-) predikant was.

1.2.

Mede op grond van correspondentie uit Zuid-Afrika ontvangen, vooral in verband met te verwachten besprekingen met laatstgenoemde kerkeraad, werden door de sectie in overleg met het moderamen aangewezen als afgevaardigden de deputaten ds J. Bomhof en ds H.J. de Vries.

2. De vergadering van de Synode van die Vrije Gereformeerde Kerke te Pretoria.

2.1.

Op vrijdag 11 april werd 's avonds om 7 uur de bidstond voor de Synode gehouden in de Kerk te Pretoria, waarin voorging ds D. Los. Hij bediende het Woord in Joh. 17:17-19. Deputaten woonden deze kerkdienst bij.

2.2.

Tegen 20.30 uur werd de vergadering van afgevaardigden van de synode in één der zalen van de samenroepende kerk te Pretoria door haar predikant ds K.J. Kapteijn geopend. Hij las Openb. 1:9-20 en

bad het gebed voor de opening van meerdere vergaderingen. In zijn openingswoord vermeldde hij de geschiedenis van de vestiging van de gereformeerde kerken in Zuid-Afrika door Nederlandse gereformeerden en Franse Hugenoten, maar ook hoe door Jean de Labadie eerst in Nederland en vervolgens door de invloed van de Engelse en Schotse predikanten in Zuid-Afrika het piëtisme sterke invloed kreeg met zijn vrqomheidscultus, zonder rechte plaats voor de kerk. Tegenover: Ik geloof de Kerk, die naar zijn merktekenen zichtbaar en adresseerbaar door Christus op elke plaats vergaderd wordt, komt dan: Ik geloof de heiligen, die merktekenen van hun wedergeboorte dragen. Het gezelschap van wedergeborenen, die de praxis pietatis beoefenen, is dan onderdeel van die onzichtbare kerk, die in een bepaalde plaats verscheiden adressen kan hebben. Tegenover de hoogconjunctuur van dit piëtisme hebben we vandaag en ook in deze synode de gereformeerde belijdenis van de kerk te bewaren.

2.3.

Afgevaardigd blijken van de kerken van Johannesburg, Kaapstad en Pretoria ieder één predikant en twee ouderlingen. In het moderamen worden verkozen ds K.J. Kapteijn als praeses, ds D. Los als scriba, ds W. Boessenkool als assessor.

2.4.

De praeses heet de afgevaardigden van de Gereformeerde Kerken in Nederland heel hartelijk welkom. Hij memoreert, dat dit de eerste keer is sinds de vrijmaking in Nederland en de instituering van Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika, dat deputaten van de Nederlandse kerken officiëel hier ter synode zijn, al was één van hen langs andere weg adviseur ter synode van Kaapstad in 1974. "In uw komst ervaren wij iets van de wereldwijde kerkgemeenschap, met wie we verbonden zijn". Hierop nodigt de praeses de Nederlandse deputaten uit adviseurs van de synode te willen zijn en verzekert, "dat wij graag van uw arbeid gediend willen worden".

2.5

Bij de vaststelling van het agendum (vergaderd wordt van 8-22.30 uur) wordt voorrang gegeven aan het rapport van deputaten CBK, zodat op zaterdag 12 april ook met het oog op het meeleven van de gemeenteleden (dat vrij gering bleek in synodebezoek) dit rapport behandeld zou worden, nadat een deputaat namens de GKN gesproken heeft. Op maandag 14 april zal in de loop van de vergadering het rapport van de deputaten voor contact met binnenlandse kerkformaties, die aangewezen zijn voor contact met (deputaten van) die Gereformeerde Kerk in S.A., aan de orde komen.

2.6.

Zaterdag 12 april kreeg dadelijk na de opening ds J. Bomhof gelegenheid om namens de GKN groeten en zegenwensen uit te spreken. Hij eindigde zijn toespraak met het aanbieden van twee exemplaren van de brochure "Om de ware oecumene" (in Nederlands en Engels).

De Praeses dankte heel hartelijk voor de "gelovige, broederlijke en versterkende woorden tot de vergadering en in haar tot de kerken gericht en tevens voor de brochures, die met een aantal exemplaren voor predikanten en ter distributie voor de kerkeraden werden aangevuld.

2.7.

Bij de behandeling van het rapport van deputaten CBK door de synode concentreerde de bespreking zich vooral om drie zaken nl. de verhouding van de Korea Presbyterian Church tot de Gereformeerde Kerken in Nederland in onderscheid tot de houding jegens die Vrije Gereformeerde Kerke en het reeds aangaan van kerkelijke correspondentie met die Gereformeerde Kerk in S.A. Vervolgens kwamen ook wel in verband reeds met eerstgenoemde ter sprake de uitspraken van de generale synode van Groningen-Zuid-1978 inzake kerkelijke correspondentie en kerkelijk contact en het eventueel samenkomen in een Gereformeerde Internationale Synode of Conferentie.

Bij de bespreking van de eerste twee zaken speelde de verhouding tot die Gereformeerde Kerk in S.A. (GKSA) tot de Vrije Gereformeerde Kerke in S.A. (VGKSA) en de Koreaanse Presbyteriaanse Kerk (KPC), met wie de Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) kerkelijke correspondentie onderhouden telkens

weer op de achtergrond, al kwam de GKSA pas op maandag 14 april rechtstreeks ter sprake. Voor de overzichtelijkheid zijn ze hier na elkaar verslagen.

2.7.1. Inzake The Korea Presbyterian Church

deelden deputaten VGKSA mee: Ds W. Boessenkool heeft op 30-4-1979 een brief gestuurd aan het "Fraternal Relations Committee of: The Korea Presbyterian Church", waarin inlichtingen verstrekt werden over ontstaan en bestaan van de VGKSA met het verzoek om kerkelijke correspondentie aan te gaan. Daarbij had de brief namens deputaten ook nader geïnformeerd over de verhouding tot Die Gereformeerde Kerk in S.A., sinds zij de correspondentie met syn. GKN heeft verbroken. Gememoreerd werd de brief, die de synode-1978 van de VGKSA aan de nat. synode van Potchefstroom-1979 had gezonden. Bijzonder werd er op gewezen, dat de GKSA nog steeds lid is van de GOS, met wie de KPC toch op principiële gronden de band heeft verbroken. Er wordt dan op gewezen, dat desondanks de status van kerkelijke correspondentie is ontstaan tussen de KPC en de GKSA en gevraagd wordt: Betekent dit een verandering van de KPC in haar houding jegens de GOS? Zijn de bezwaren van de KPC tegen het lidmaatschap van de GOS tevoren met de GKSA besproken? Aldus de brief naar het rapport van de Afrikaanse deputaten CBK.

Ter synode deelde ds Boessenkool nog mondeling mee, dat hij als waarnemer op de synode van Potchefstroom-1979 ook Prof. Kim had aangesproken over reeds eerdere brieven over deze zaken die onbeantwoord bleven. Deze beloofde Prof. Oh hierover te zullen schrijven. Maar tot nu toe is uit Korea geen enkele respons ontvangen, ook niet op de b.g. brief van 30-4-1979.

Ook deelden de afgevaardigden van Johannesburg mee, dat een te Potchefstroom studerende Koreaan hun het bestaan van de correspondentie had bevestigd.

2.7.2.

Aan de Nederlandse afgevaardigden werd nader gevraagd of de Koreaanse kerken of haar b.g. Committee ook verantwoording van dit aangaan van correspondentie met de GKSA aan de aan de met haar corresponderende GKN hadden gegeven, en deze zaak (reeds eerder door de deputaten van de GKSA onder onze aandacht gebracht), ook door onze deputaten aan "Korea" was voorgelegd? Uw afgevaardigden hebben geantwoord, dat deze zaken inderdaad m.n. aan de deputatie naar Korea waren meegegeven maar dat aan deze gezegd was, dat wel door de GKSA correspondentie was aangeboden maar deze nog niet door de KPC was aangegaan. Op een latere brief hierover is bij ons vertrek nog geen antwoord uit Korea ontvangen.

Later ontvingen uw afgevaardigden van Prof. dr. B. Spoelstra namens de deputaten Ecumeniese Sake van de GKSA de bevestiging dat deze correspondentie als zusterkerken inderdaad zijn beslag had gekregen, voorbereid door de Proff. Oh en Lee.

2.7.3.

In de bespreking werden nog de volgende punten aan Uw deputaten met name voorgelegd.

2.7.3.1.

Is de huidige driehoeksverhouding KPC met GKN en met de GKSA, terwijl de VGKSA geen antwoord waardig wordt gekeurd, niet mede bepaald door overwegingen over het verkrijgen van financiële en andere hulp? Geven de Koreaanse kerk en deputaten niet een veel lichtere inhoud aan hun "fraternal relations" dan wij aan gereformeerde kerkelijke correspondentie? Is Amersfoort-1967 niet te haastig geweest met het aanbieden van correspondentie, gezien ook de relaties die men had met OPC en andere Amerikaanse kerken?

2.7.3.2.

De vraag of Amersfoort-1967 niet voorbarig is geweest werd nog aangescherpt door anderen, die wezen op *de regels van Amsterdam-1936, waarvan m.n. de eerste thans en ook bij de volgende punten inzake "Kerkelijk Contact" en verhouding tot de GKSA steeds weer werd geciteerd:* "Correspondentie met kerken in het buitenland zal niet worden aangegaan, dan nadat door een nauwgezet en ernstig onderzoek is

gebleken, dat deze kerken de gereformeerde belijdenis en kerkregering *niet slechts officieel hebben aanvaard, maar ook metterdaad handhaven*".

Gevraagd werd of deze ernstige toetsing wel heeft plaatsgevonden t.a.v. de KPC. Inzake de gereformeerde leer werd gesteld, dat de Westminster Confessie niet dan na ernstig onderzoek een gereformeerde confessie zou mogen worden genoemd en zelfs dat gezien wat daarin over *verbond, doop* en *kerk* gezegd wordt, ze veeleer *nietgereformeerd genoemd zou mogen worden*. Verder werd gevraagd of getoetst was, of deze Koreaanse kerken *allen wel gereformeerd zijn* in de *handhaving van de tucht*, waarmee blijkens de verdere bespreking kennelijk werd bedoeld: of nauwgezet onderzocht was of in de particuliere kerken wel inzake niveau van prediking, kerkbezoek en dergelijke voldoende tucht beoefend werd. Gesteld, dat deze toetsing t.a.v. het aangaan van relaties met andere kerken heeft ontbroken en gevraagd of de onder ons geldende regels wel aan hen zijn voorgehouden en door hen aanvaard?

Zelfs werd hier en ook bij de volgende punten gevraagd of de erfenis van de vrijmaking door deze besluiten van Amersfoort-I 1967 en Groningen-Zuid-1978 niet *disputabel gesteld was* of *losgelaten*.

2.7.3.3.

Door uw deputaten is geantwoord, dat reeds Amersfoort-1967 bij het aanbod van kerkelijke correspondentie ook de vigerende regels (zelfs inclusief Amsterdam 1936) heeft toegezonden aan Korea.

De Westminster Confessie is onder ons meermalen ernstig onderzocht ook voor en na Amersfoort-1967. Wel zijn er bezwaren tegen formuleringen o.m. inzake de genoemde punten, maar wij zijn daaraan niet gebonden en over deze zaken was vóór 1944 ook altijd wel verschil in de gereformeerde kerken in Nederland zonder dat men elkaar de naam gereformeerd ontzegde. Daarbij is de Westminster-confessie als één van de laatst opgestelde gereformeerde confessies, waarin bv. ook de vrucht van de Dordtse leerregels tegen de remonstranten is verwerkt, te waarderen als gereformeerde confessie. U wilt toch eigenlijk niet zeggen, dat men alleen gereformeerd is als men onze 3 formulieren als confessie heeft aanvaard? We moeten de "erfenis" van de vrijmaking niet voor ons zelf conserveren maar *vruchtbaar maken* voor anderen, ook in contacten met presbyteriaanse kerken.

Het is de vraag, of de regel van correspondentie meebrengt toetsing van de tuchttoefening voor particuliere kerken, voor zover het niet publiek legitimeren van valse leer inhoudt. Wel roept de hantering in Korea van de door hen aanvaarde regels van correspondentie in (het aangaan van) relaties met andere kerken ook bij ons vragen op, die we hebben voorgelegd. Over de OPC hebben we geen uitspraken gedaan en praktisch nog geen deputaten-contact gehad. De Canadese zusterkerken hebben najaren gesprekken wel uitspraken gedaan.

2.7.4.

Wij verzochten tenslotte de synode om haar bezwaren, over onze verhouding tot de KPC in verband met die tot de GKSA en de eigen kerken in een memorandum eventueel ons te doen toekomen. Dit werd toegezegd.

2.8. Inzake het besluit van Groningen-Zuid over "Voorlopig Kerkelijk Contact"

2.8.1.

In het rapport van de deputaten CBK van de VGK worden vragen gesteld over het besluit van onze laatst gehouden generale synode facta art. 139) inzake "Voorlopig Kerkelijk Contact". Impliceert de erkenning van kerken in het buitenland als ware kerken niet tévens de noodzaak rechtens te kunnen constateren, dat zulke kerken in hun gemeenschapsoefening met andere kerken zich houden aan wat in de belijdenis (H.C. en NGB) aangaande de kerk wordt beleden? Leidt het onderscheid tussen kerkelijk "contact" én "correspondentie" niet tot gemeenschapsoefening in "ruimere" en "engere" zin? Worden andere kerken daarmee niet in oecumenische praktijken gesteund en het beleven van de eigen leden van wat aangaande de kerkvergadering van Christus moet worden beleden verzwakt? Ook wordt dan gewezen op de praktische moeilijkheden met de "driehoeksverhouding" KPC en GKSA met de GKN en die jegens de VGKSA.

2.8.2.

In de bespreking worden de vragen van deputaten nog aangescherpt bv. Is in feite deze onderscheiding niet afkomstig van de presbyteriaanse kerken, die correspondentie in "ruimere" en "engere" zin kennen. Verwezen werd daarbij naar de CRC, die toen de OPC geen kerkelijke correspondentie naar onze regels wilden aanvaarden zich aanpasten aan de ruimere "fraternal relations". Daartegenover werd door onze deputaten er op gewezen, dat dit een *misverstaan is* van de betreffende passages in de acta van Coaldale-1977.

De CRC hebben gezegd: We erkennen u als ware kerken maar kunnen niet o.m. vanwege uw relaties met andere kerkgemeenschappen met U de kerkelijke correspondentie aangaan. Ook een aanbod van de OPC van "fraternal relations" werd afgewezen en aangeboden werd toen door de CRC "tijdelijk kerkelijk contact". Onze generale synode heeft zowel t.a.v. naam (voorlopig kerkelijk contact) als inhoud en motivering, vooral ook het laatste een eigen weg gevolgd, maar willen rekening houden met wat in zusterkerken, die al jaren besprekingen met presbyteriaanse kerken voeren in eigen omgeving, is uitgesproken. Wij hebben zelf nog geen enkel briefcontact met de OPC gehad.

De onderscheiding om naast correspondentie "in engere zin" correspondentie "in ruimere zin" te hebben, betekent in de stukken van de GOS, correspondentie met kerken, die in "enkele" punten van de gereformeerde leer en kerkregering *afwijken*. Dat betekent blijkens de duidelijke tekst "voorlopig kerkelijk contact" in het besluit van "Groningen-Zuid" zeer beslist niet. Daar gaat het om relaties tot andere kerkgemeenschappen, die geen reden zijn de naam ware kerk van Christus naar de belijdenis van de Schriften te ontzeggen, maar wel een verhindering zijn voor de oefening van kerkelijke correspondentie en daarom doorgesproken moeten worden. Ook werd door ons gezegd dat aan kerken om hun zwakheden en gebreken bv. inzake onderlinge tucht en t.a.v. vaak historisch gegroeide relaties niet rigoreus de naam ware kerk mag worden ontzegd, waarbij verwezen werd naar Calvijns bestrijding van de Dopers in hun rigoreuze oordeel en tucht en naar eigen zwakheden zowel voor als na de vrijmaking.

2.8.3.

Uit de synode werd o.m. gezegd: Je kunt spreken van herkennen van kenmerken van de ware kerk maar dat houdt nog lang geen erkennen als ware kerken in. Getoetst zal moeten worden of in de presbyteriaanse kerken wel de tucht wordt bediend en of voor kerkelijke relaties wel de toets van de kenmerken van de ware kerk wordt aangelegd. Calvijn schreef in een tijd van kerkelijke verwarring maar wij zijn vooral sinds de vrijmaking verder gekomen en moeten de erfenis van de vrijmaking niet disputabel stellen.

Ds D. Postma noemde de correspondentie van de NG kerk in SA met de Nederl. Herv. Kerk "vleien van de hoer". Kunnen wij dan van kerken, die via de GOS verbinding hebben met de valse kerk wel zeggen: Dat zijn ware kerken? Het antwoord, dat deze synodeleden zelf gaven was: Nee. Dat betekende volgens hen nog niet: valse kerk, want er zijn ook scheurkerken en dwalende kerken. Verwezen werd naar H.H. Kuiper, die heeft geschreven, dat art. 29 NGB spreekt van secten die zich met de naam van de kerk bedekken. Dat zijn geen ware kerken maar ook geen valse. Het proces van ware en valse kerk loopt via vele tussenstations van dwalende kerken, scheurkerken enz. Deze leden wezen ook naar Openb. 2 en 3 waar van dode en lauwe kerken wordt gesproken die dan tussenstations zouden zijn op de weg van de ware naar de valse kerk. Er kan een hele lange weg zijn van het herkennen van de kenmerken van de ware kerk en de erkenning als ware kerken. Te betreuren is het spreken van contact met kerken die als ware kerken zijn te erkennen in de besluiten van CRC en GKN. Hiertegenover hebben uw deputaten o.m. gesteld: Hoe kan men zeggen tegen kerken: wij herkennen bij U wel de kenmerken van kerken van Christus maar erkennen U toch niet als ware kerken?

De redenering van H.H. Kuiper is een vluchtweg uit het dilemma van de onderscheiding van ware en valse kerk in art. 29 NGB. Deze spreekt van secten, die ten onrechte de pretentie van kerk voeren en daarin juist valse kerk zijn. Daarentegen zijn Calvijns waarschuwingen tegen doperse rigoreusiteit niet tijdgebonden want hij verwijst met klem naar de Schriften bv. de brieven aan de Corinthiërs en de brieven in Openbaring. Deze zijn geadresseerd aan ware kerken van Christus met al hun gebreken, al is het wel met de dreiging van wegneming van de kandelaar als ze zich niet bekeren.

In bewust zijn van eigen gebreken, ook inzake de tucht, zullen we ootmoedig en ook lankmoedig zijn in het erkennen van kerken van onze Here Jezus Christus, hoewel ze veel gebreken en ellendigheden vertonen. Daarbij elkaar helpen die te beteren met gaven en inzicht ook in de vrijmaking genadig ontvangen.

2.9. Inzake een Gereformeerde Internationale Synode of Conferentie.

2.9.1.

Reeds het vorig jaar waren tegen ds De Vries bezwaren genoemd voornamelijk: De kerkorde kent geen internationale synode; en zijn de kosten gezien het nut wel verantwoord?

Uw deputaten deelden mee dat het Nederlandse deputaatschap zich voorstelt om eerst aan de komende synode te adviseren een conferentie van door de corresponderende kerken of haar deputaten aan te wijzen afgevaardigden te houden om over grondslag, en doel, samenstelling en agendum, de betekenis van rapporten en uitspraken te houden en conclusies hierover en wat eventueel verder ter sprake zou komen aan de nationale synoden voor te leggen.

2.9.2.

In de bespreking wordt gevraagd, waarom dit niet op een gewone generale synode in Nederland in bijzijn van buitenlandse afgevaardigden kan worden besproken, mede om de kosten. Verwezen wordt naar Dordrecht 1618/19. Is de verleiding niet groot, dat inplaats van de GOS iets anders wordt geboden. Zoeken geïsoleerde kerken dan niet contacten allereerst voor geestelijke en financiële steun gemakkelijk op een andere manier dan naar gereformeerde regels zoals al blijkt bij de KPC, In Zuid-Afrika zijn we huiverig voor een duplicaat van de GOS op gereformeerde grondslag, waarbij door resoluties en rapporten de grote kerken (zoals bij de GOS de Christ. Ref. in Amerika en de syn. geref. in Nederland doen) de kleine overheersend beïnvloeden.

Deputaten antwoordt, dat een dergelijke voorlopige conferentie moeilijk, zo niet onmogelijk met het agendum van een generale synode in Nederland kan worden verbonden, hoogstens na en buiten haar vergaderingen kan worden gehouden. De voorlopige conferentie bespreekt aard, samenstelling en bevoegdheid, de nationale synoden beslissen over een toekomstig houden van zo'n conferentie. Reeds van het begin van deze eeuw aan is dit in bespreking, niet het minst van Zuid-Afrika uit. In een kleiner wordende wereld met onze heel kleine kerken hebben we elkaar hard nodig en is overleg over de gemeenschappelijke roeping voor de verbreiding en bewaring van het Woord zeer gewenst. Juist bij kleine kerken, die veel smaad en aanvechting hebben te dragen is dit voornemen dankbaar begroet om elkaar tot hulp en steun te zijn in de internationale gemeenschap in Christus.

2.10. Verhouding tot die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika (VGKSA)

2.10.1.

Maandag 14 april en de daarop volgende dinsdagmorgen kwam het rapport van de deputaten voor Kontakt met Binnenlandse Kerkformaties (KBKF). De eerste opdracht van deze deputaten luidde: "overeenkomstig hulle eersoek "in bepaalde sake met deputate van die GKSA saam te werk en so moontlik die gesprek oor die hou op die een fundament voort te sit", en vervolgens o.m. " 'n uitnodiging tot bijwoning van meerdere vergaderings als waarnemers te aanvaar". De synode van Kaapstad-1979, waarin ze in de aanhef o.m. schreef: Die synode is bly dat U in 1976 die tug van die Here bedien het deur die kerklike korrespondentie met " De Gereformeerde Kerken in Nederland " (Sinodaal) te verbreek. Dit open perspektiewe vir eenwording tussen die Vrye Gereformeerde Kerke in Suid-Afrika en die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika.

Tog is daar enkele sake wat nader bespreek moet word:" Genoemd worden dan drie zaken. De eerste over de "Lunterse verklaring", welke intussen door het besluit van Potchefstroom-1979 is achterhaald.

De andere twee betreffen het lidmaatschap van de GOS en de dubbele correspondentie nl. die met de Chr. Geref. in Nederland en het aanbod aan de GKN (vrijg.) en deputatenopdracht-1976 voor bespreking met "de buitenverbanders". Als waarnemers hebben ds W. Boessenkool en ds K.J. Kapteyn de brief toegelicht ter synode.

Deputaten KBKF delen mee: "Die Sinode van die GKSA het uiteindelik die volgende uitspraak gedoen: Aangezien die sake wat in die verlede tussen dié kerk en die GKSA verhinderend was, veelal, indien nie alles, uit die weg geruim is en die kerk met ons één in diens, leer en tug is, nooi die GKSA dié kerk uit tot ons kerklike gemeenschap. Die Sinode dra dit aan die deputate vir gesprek met ander geloofsgroepe in SA op om alles in hulle vermoë te doen om 'n eenheid te bewerk" (Handelinge 1979, bls. 25 punt 2.2.25.)

Deputaten delen verder mee, dat in een briefwisseling door deputaten VGK zaken van verschil aan de orde zijn gesteld en door deputaten GKSA gevraagd is dit in een memorandum samen te vatten. Tevens stelden deze een samenspreking voor op 30 april of 28 mei 1980. Op de synode wordt de laatste datum gekozen.

2.10.2.

Ter synode is een bezwaarschrift van br. H.J. Nauta tegen de b.g. brief van de synode van Kaapstad 1978, omdat daarin niet gevraagd is aan de GKSA alsnog de veronderstelde-wedergeboorte-leer en de daarop gegronde tuchtmaatregelen te veroordelen en te erkennen, dat de vrijmaking een werk des Heren en reformatie van de kerk was. Dit bezwaarschrift wordt weliswaar afgewezen, maar ter synode worden de genoemde bezwaren toch weer met het oog op de besprekingen van de Nederlandse deputaten naar voren gehaald. Uw deputaten hebben er bij de bespreking op gewezen, dat de GKSA niet gebonden heeft aan de leer van de veronderstelde wedergeboorte en het de vraag is of die daar erg leeft. Ze hebben thans wel uitgesproken, dat onze GKN en Uw VGKSA met haar één zijn in leer, dienst en tucht en ze daarom met U één willen worden. Moeten we dan daarboven uit meer dan we zelf voor en na 1944 deden, binden om "een vrijgemaakt keurslijf" te dragen. Uiteraard als twee kerken met elkaar spreken zullen ze ook met elkaars geschiedenis te maken krijgen.

2.10.3.1.

Ter synode werden de volgende zaken nog aangevoerd, met verwijzing weer naar Amsterdam 1936 (zie sub 2.7.3.2.): Toetsen is niet alleen vragen naar de papieren maar of de gereformeerde leer en kerkregering ook metterdaad gehandhaafd wordt. Die toetsing heeft de GKSA wel in 1926/27 verricht maar in 1946 e.v. geweigerd. Ze is nog geroepen om te oordelen, dat in de vrijmaking de schriftuurlijke verbondsleer tegen onschriftuurlijke leerbeslissingen en hiërarchische kerkregering werd gehandhaafd en bewaard en deze dus reformatie is. Wat is van de GKSA geworden nu ze sinds 1950 correspondentie met de syn. GKN heeft gehad. Kan ze door dit jarenlang "vleien van de hoer" nog ware kerk zijn?

2.10.3.2.

Men vroeg zich ook af, waarom met de VGKSA gesproken moest worden door deputaten voor "contact met andere geloofsgroepen" en ze dus klaarblijkelijk op een lijn gesteld worden met apostolische groepen. Of de beide predikanten ook niet als waarnemers ter synode van Potchefstroom zijn uitgenodigd á titre personel en niet als deputaten, omdat men het bestaansrecht van de VKG in SA ontkent.

2.10.3.3.

Er zijn de laatste tijd oecumenistische lendenzen openbaar geworden zoals gezamenlijke evangelisatie-campagne met diverse geloofsgroepen in Kaapland en kaneelruil met NGvoorganger.

2.10.3.4.

Er is in de GKSA niet een leven naar de normen van Gods verbond. We moeten ook de praktijk van het kerkelijk leven toetsen. Dan blijkt er in de prediking vervlakking, exemplarisme, en dode orthodoxie. Het ambt der gelovigen functioneert niet zoals blijkt uit lauw verenigingsleven en het sturen van de kinderen naar de algemene "christelijke" staatsscholen. Op de synode zet de deputatenheerschappij van enkelen het stempel.

2.10.3.5.

Voor de toetsing van het kerkelijk leven werd ook met nadruk gewezen op het slechte kerkbezoek, in de avonddiensten 15-25%.

Op een vergadering, waar tientallen predikanten en enkele professoren aanwezig waren werd gepleit voor afschaffing van de 2e dienst op de zondag en dit had volgens de spreker de instemming van de meerderheid, want maar een enkele ging er tegen in.

Bij onttrekken wordt vaak gezegd: overgaan naar NG kerk of Hervormde kerk, dus ondermijning kerkbesef.

Tegen de Nederlandse deputaten wordt gezegd: "U hebt makkelijk praten U kent de slapheid van de GKSA niet. Wij zijn een kleine groep (1000 zielen) die zouden opgaan in **de GKSA (100.000 zielen)**. In Nederland staat dat anders.

2.10.4.

De Nederlandse deputaten vroegen, hoe dit alles te rijmen is met de aanhef van de brief van de vorige synode, die spreekt van perspectieven voor eenheid en aan het slot van de verantwoordelijkheid ' jegens ons *gemeenschappelijk Hoofd Christus*' en hoe spreekt u nu met hen als U zegt: Geen ware én geen valse kerk, najaren op de correspondentie met de (syn) GKN als het struikelblok geweest te hebben. Meteen antwoordde de praeses: De hoofdoorzaak van de breuk in 1950 was wel het aangaan van correspondentie met de syn. GKN, maar sindsdien moeten we ook toetsen wat er in die 30 jaar van geworden is. "Gemeenschappelijk Hoofd Christus" is geen erkenning als kerken maar een appél op hun geloof als Christenen. Toetsen is niet alleen onderzoeken of er valse leer is maar ook of er een zoeken en luisteren naar het Woord is bv. in avonddienst.

2.10.5.

Zonder verder gelegenheid tot weerwoord van ons, als deputaten, wordt de bespreking besloten en het rapport van deputaten goedgekeurd.

2.10.6.

Op een vraag uit de vergadering: waarom geen waarnemers van de GKSA waren uitgenodigd ter synode, werd geantwoord o.m.: We kunnen ze hier niet bij alle besprekingen hebben. Ze kunnen de problemen bv. in onze bezwaarschriften toch niet begrijpen.

Uiteindelijk werd besloten voor de volgende synode waarnemers uit te nodigen, alleen voor de bespreking van de rapporten CBK en KBKf.

2.11. Verdere zaken:

Van de verdere zaken zij nog vermeld, dat na een uitstekend rapport besloten werd de melodiën van de psalmberijming-1976 gewijzigd naar het voorstel van deputaten vrij te geven voor gebruik. Ook de formulieren uit het Kerkboek-1976 van de Afrikaanse kerken zullen verder getoetst worden om ze zo spoedig mogelijk te kunnen gebruiken in de eredienst.

Inzake de zending wordt gestreefd naar meer inbreng voor de zending in eigen omgeving, en voortgaand overleg met Drachten.

2.12.

Apart zij nog vermeld, dat één der kerken al de beperking heeft dat niet verder dan 100 km van het kerkgebouw verwijderd leden worden aanvaard. Dit werd positief gewaardeerd, al werd de kerk van Johannesburg nog gevraagd verstrooiden te bezoeken.

2.13.

Aan het einde van de zittingen heeft ds De Vries namens deputaten dank gezegd voor de hartelijke ontvangst en de zeer openhartige besprekingen, die gevoerd konden worden en de zegen van de Here voor de kerken en de ambtelijke arbeid toegewenst. De praeses heeft uw deputaten dank gezegd voor hun adviezen en de zeer hartelijke groeten en zegenwensen voor hun mededeputaten en vooral de kerken, die we mochten vertegenwoordigen, meegeven.

2.14.

Deputaten kunnen voorts nog meedelen, dat ze op de synode, ondanks verschillen van mening, een zeer hartelijke omgang hebben gehad en getuigen mochten zijn van blijdschap en dankbaarheid voor heifeit dat de Nederlandse kerken een afvaardiging hadden gezonden.

Dit contact was er verder niet alleen in de ere-diensten op de zondag, waarin wij ook enkele malen voorgingen, maar ook in de eerste week in informele ontmoetingen met de collega's en hun echtgenoten

in de pastorie, ten huize van J.H. de Vries, Naudestraat 630 en een gezamenlijk bezoek aan het Yster en Staalconcern "Yskor".

BIJLAGE 5

MEMORANDUM

betreffende enkele zaken, op hun verzoek verstrekt aan de "Deputate vir Ecumenische Sake van die Gereformeerde Kerk in S.A." door Deputaten voor Correspondentie met Buitenlandse Kerken van de Gereformeerde Kerken in Nederland (Vrijgemaakt).

1. INZAKE TOEGEZONDEN en ONTVANGEN STUKKEN

- a. Aan uw eerste verzoek inzake onze regels voor korrespondentie en onze besluiten inzake "kerkelijk kontakt" nader te worden geïnformeerd, hebben wij intussen door de begin januari 1980 toegezonden stukken voldaan. Wij danken u voor uw brief van februari 1980 waarin u de ontvangst van deze stukken mededeelde. Eveneens hartelijk dank voor uw brief van dezelfde maand, waarin u ons mededeling deed van de besluiten van uw synode en de goedkeuring van het verslag van de twee bespreking van uw dagelijks bestuur met onze deputaat, ds H.J. de Vries.
- b. Wij mogen u eraan herinneren dat reeds geruime tijd geleden de Acta van onze laatstgehouden generale synode van Groningen-Zuid-1978 zijn toegezonden aan uw centraal adres in Potchefstroom. Behalve op het besluit inzake het contact met de GKSA (art. 240) en inzake de inhoud van de korrespondentie (art. 139), mogen wij u ter toelichting van het laatste wijzen op het werkrapport van de synodale kommissie, dat de synode speciaal besloot op te nemen in deze Acta (blz. 529-535). Ook willen wij u in verband met het hieronder gememoreerde graag wijzen op de door de synode aanvaarde brief die toegezonden is aan de e.k. generale synode van de christelijke Gereformeerde Kerken (art. 310).
- c. Intussen hebben onze deputaten ds J. Bomhof en ds H.J. de Vries op maandag 21 april een informatief gesprek gehad met uw dagelijks bestuur, Prof. dr. B. Spoelstra en dr. J.M. Vorsten We hebben daarbij uitvoerig informaties mogen ontvangen over zaken die hun door de synode van de Vrije Gereformeerde Kerke omtrent de GKSA waren voorgelegd. Wedanken u zeer voor uw openhartige antwoorden en zien geen reden daarop in dit memorandum nog terug te komen, maar laten dat verder over aan deputaten van de VGK om dat voor hun deel met de betreffende deputaten van de GKSA door te spreken, zo ze dat nodig achten zouden.
- d. Tenslotte willen we u hartelijk danken voor de ontvangst van twee exemplaren van de Handeling van uw nationale synode-1979. We hebben nu de teksten van de verschillende besluiten inzake uw korrespondentie en kontakten met andere kerkgemeenschappen mogen lezen.

2. INZAKE KORRESPONDENTIE en VRIJMAKING

- a. Inde Handeling-1979 hebben we bijzondere aandacht gegeven aan de uitspraken onder art. 21 inzake korrespondentie en oekumenische roeping. Veelszins stemmen wij samen over de betekenis van kerkelijke korrespondentie, zoals onder 3.3. principieel is gefundeerd en onder 4 wordt omschreven. Wel hebben we onze vragen bij besluit 4.2. Afgezien van de term "strijdende kerk" vragen we ons af of u daarmee dubbele korrespondentie als een *blijvende* zaak legitimeert en aanvaardt. Wij menen veeleer, dat die slechts kan worden gezien als *voorlopig kontakt* met kerken, in wier houding tot elkaar als niet-legitiem naar Woord Gods en Confessie (artt, 27-29 NGB) niet kan worden berust. Uit de bespreking met prof. Spoelstra en mededeputaten menen we te mogen opmaken, dat U hierin in feite meer met ons samenstemt dan uit de tekst van uw uitspraak valt te lezen. Gaarne zouden wij daarover samen met het hieronder bij punt S de "Praktijk van dubbele korrespondentie" genoemde van u nog nader vernemen.
Uit de u toegezonden stukken en de b.g. Acta kan u blijken hoe onze laatstegehouden synode, in de lijn van haar voorgangsters heeft gesproken over dubbele korrespondentie met kerkgemeenschappen in hetzelfde land of elders, tussen wie onderling geen kerkelijke gemeenschap *mogelijk* is. Hiervan

onderscheidt de generale synode van Groningen-Zuid kerkgemeenschappen, tussen wie onderling die kerkelijke gemeenschap weliswaar momenteel niet bestaat maar ook niet gebleken is onmogelijk te zijn door gebrek aan eenheid in leer, dienst en tucht of schismatische afscheidingsmotieven. Het verblijdt ons dat u met ons instemt met de uitspraken van de generale synode van Amsterdam 1936 inzake het aangaan en onderhouden van kerkelijke correspondentie, waarbij nauwkeurig onderzoek en ook blijvend onderling toezicht zal zijn, "dat deze kerken niet slechts de gereformeerde belijdenis en kerkregering officieel hebben aanvaard, maar ook metterdaad handhaven".

- b. De Acta van de G.S. van Groningen-1927 (art. 220) vermelden, dat deze synode met grote dankbaarheid heeft kennis genomen van het schrijven van de Gereformeerde Kerk van Zuid Afrika, "waarmee deze instemming betuigt met de dogmatische beslissingen te Assen genomen". Dit oordeel heeft ook uw beslissing inzake de voortzetting van de correspondentie alleen met de kerken, die zich aan de dogmatische uitspraken van Assen-1926 conformeerden en dus niet met die van "Hersteld Verband" toch wel bepaald.

Toen in 1946 op de eerste "gereformeerde oekumenische synode" de vertegenwoordigers van de syn. GKN betuiging van instemming vroegen met "Vervangingsformule" van Utrecht-1946 tegenover de kerken die zich hadden vrijgemaakt van de dogmatische beslissingen van de G.S. van Sneek-Utrecht-1942 en de door deze daarmee verbonden kerkrechtelijke besluiten en tuchtmaatregelen, hebben uw afgevaardigden aan het besluit van instemming meegewerkt.

Later hebben uw synoden verklaard geen oordeel uit te spreken. In tegenstelling met uw besluit van 1927 ging u dus deze dogmatische beslissingen evenals de kerkrechtelijke niet betrekken in het toezicht en nauwkeurig onderzoek, waarvan Amsterdam-1936 spreekt. Maar intussen ging u wel sinds 1946 de facto kiezen door uw kerkelijke correspondentie met de synodale kerken in Nederland, die in de jaren van 1946-1961 haar afwijkingen inzake de gereformeerde belijdenis en kerkregering steeds bevestigden, o.m. in de aanvaarding van een "Herziene Kerkorde", waarin de ongereformeerde praktijk van 1942 en volgende jaren werd vastgelegd.

- c. Deze kerkelijke houding en gemeenschapsoefening van de GKSA is wel de voornaamste oorzaak geweest dat het tot instituering gekomen is van die Vrije Gereformeerde Kerke, met wie wij correspondentie oefenen.

Uiteraard zullen wij die ook hebben te betrekken in de besprekingen met u om tot rechte schriftuurlijke gemeenschapsoefening te komen met uw kerken, nu u de correspondentie met de syn. GKN beëindigd hebt op een wijze en met een motivering die in onze synode hartelijke en eenstemminge waardering heeft ontmoet. Maar uw en onze kerken en haar deputaten zullen niet heen kunnen om de realiteit van "die Vrije Gereformeerde Kerke in S.A." en wij willen die graag ook met de achtergrond van de Vrijmaking zoals bovengeschetst, bespreekbaar houden om tot een rechte consensus te komen.

3. INZAKE DE GEREFORMEERDE OEKUMENISCHE SYNODE

Gezien de motiveringen van uw synode voor de beëindiging van de kerkelijke correspondentie met de syn. GKN kunnen wij niet verstaan, dat u met deze en soortgelijke kerken blijft deelnemen aan de GOS of RES, mede in aanmerking genomen de grondslag en de doelstellingen. In opdracht van onze laatstgehouden generale synode hebben deputaten onze bezwaren tegen deze GOS nader omschreven in een brochure die zij aan de deelnemende kerken, voorzover mogelijk, ter overweging doen toekomen. Ook u hebben wij een aantal exemplaren ter kennismaking aangeboden. Mocht u meer exemplaren wensen, dan zullen wij u die graag toezenden.

4. DE VERHOUDING TOT DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN

- a. Sinds 1961 hebt u volledige kerkelijke correspondentie met de Christelijke Gereformeerde Kerken (CGKN) en sindsdien hebt u ook ons die correspondentie aangeboden. Nu hebben wij aanvankelijk u erop gewezen, dat er volgens ons op grond van m.n. art. 27-29 NGB geen dubbele correspondentie geoorloofd is met kerken in hetzelfde land tussen wie onderling *geen kerkelijke gemeenschap mogelijk is*. Dat gold van de Gereformeerde Kerken in Nederland, die wij als deputaten mogen vertegenwoordigen, en de synodaal gebonden kerken. In brieven hebben wij u dit meegedeeld. Maar geldt dit ook voor ons i.v.m. de CGKN? Wij behoeven daarvoor niet heel de geschiedenis sinds 1892 op te halen. Onze kerken staan vast in de overtuiging, dat de Vereniging van 1892 geschenk en

opdracht van Christus was wegens eenheid in leer, dienst en tucht naar Zijn Woord en dat het zich afzonderlijk houden van de christelijke gereformeerden van toen niet gerechtvaardigd was.

Toch hebben wij na de Vrijmaking met nadruk vanwege het gebod van Christus gezegd en betoond, dat verschil over ..1892" geen verhindering mocht zijn om te komen tot eenheid van kerkelijk samenleven. Onzerzijds werden deputaten benoemd om samen te spreken teneinde te komen tot die eenheid van kerkelijke gemeenschap in kerkverband en plaatselijk. Maar van christelijke gereformeerde zijde werden deputaten benoemd voor contact met gereformeerde belijders. Deze deputaten gingen samenspreken gelijkelijk met die van onze kerken en met die van de synodale kerken en zochten eenzelfde soort contact met de Gereformeerde Gemeente en met de Gereformeerde Bond in de Hervormde Kerk.

Onzerzijds werd steeds weer voorgesteld op grond van eenheid van belijden en kerkregering te komen tot voorbereiding van hereniging, maar door de christelijke gereformeerde deputaten werd dit afgewezen, op de duur vooral vanwege door hen genoemde verschillen inzake de toeëigening van het heil en het hanteren van de belijdenis aangaande de kerk. Maar zij weigerden te voldoen aan het verzoek van onze deputaten - die ook door schriftelijke nota's zich moeite gegeven hadden rekenschap van gevoelen te geven -hunnerzijds deze verschillen concreet te omschrijven en met bewijzen aan te geven, hoe door of in onze kerken zo struikelblokken gelegd werden op weg naar eenheid. Evenals deputaten spraken ook de chr. ger. synoden van verhinderingen op de weg naar eenheid van kerkelijk samenleven, maar weigerden die schriftelijk aan te wijzen. Zij droegen deputaten op hierover te spreken maar ook deze namen geen verantwoordelijkheid voor enige schriftelijke vastlegging. Toch bleven zij het wegnemen van verhinderingen als voorwaarde stellen om de weg tot eenheid te gaan betreden. Voor de bewijsvoering van een en ander mogen wij u verwijzen naar het hierbij gaande rapport van de kommissie van de G. S. van Hoogeveen 1969 dat bij besluit van deze synode ook afzonderlijk werd uitgegeven onder de titel "Om de ware katholiciteit van de Kerk"; zie o.m. blz. 16 e.v.; blz. 25, 26 e.v.; blz. 30 en 31.

- b. In een later stadium van de kontaktoefening en samenspreking van deputaten, hebben de christ. geref. kerken zich aangesloten bij de GOS. Hiertegen hebben onze deputaten en generale synoden (evenals tegen haar deelnemen aan de ICCG dat intussen beëindigd is) bezwaar gemaakt. Wij hebben op hen een appèl gedaan om met deze GOS te breken en liever de ware oekumene te zoeken, allereerst in eenheid van kerkelijk samenleven met onze kerken. Zie hiervoor het sub a genoemde rapport en besluit van de synode van Hoogeveen-1969 en de brochure "Om de ware oekumene" over de GOS.
- c. Intussen hebben onze synoden, zoals m.n. uit de brief van die van Groningen-Zuid 1978 kan blijken, ook moeilijk kunnen rijmen de houding die de christelijke gereformeerde kerken aannemen tegenover de "Nederlands Gereformeerde Kerken" ("buitenverbandse kerken"). Indertijd beklagden hun deputaten zich tegenover de onze in samensprekingen over de leringen van ds. B. Telder en het independentisme en vroegen naar onze kerkelijke behandeling daarvan (zie rapport-1969). Intussen hebben sinds 1969 dit independentisme en konfessioneel relativisme bij de kerken, die buiten het verband onzer kerken zijn gekomen, zich nog veel sterker doorgezet. Wij verwijzen u naar de informatie onder 6 door ons te geven. Toch gaan christelijke gereformeerde kerken en voorgangers plaatselijk allerlei kerkelijke gemeenschap en zelfs kanselruil en avondmaalsgemeenschap aan met deze kerken, met wie voor ons momenteel geen kerkelijke gemeenschap mogelijk blijkt. Wij wijzen u in deze ook naar het betreffende gedeelte van het interview van prof. dr. J.P. Versteeg, waarin hij uitspraken doet die wel persoonlijk zijn maar toch ook temeer wegen, omdat zij komen uit de mond van een lid van het deputaatschap voor eenheid gereformeerde belijders en voor korrespondentie met buitenlandse kerken van CGKN, terwijl hij ook optreedt als sekretaris voor laatstgenoemde korrespondentie.
- d. Ook heeft ons als deputaten en ook anderen in onze kerken getroffen, wat prof. Versteeg heeft gezegd in genoemd interview over de dogmatische uitspraken van Assen-1926. Onze kerken nemen nog steeds deze beslissingen ter bewaring van de belijdenis van het goddelijk gezag en de betrouwbaarheid van de Heilige Schrift tegenover de Schriftkritiek van toen en nu, van harte voor haar rekening. Wij hebben dan ook in brief en toelichting (van het moderamen van de generale synode van Kampen-1975) blij gegeven van onze bezorgdheid over de instemming van prof. dr B.J. Oosterhof met het opheffen van de binding aan deze uitspraak door de synode der syn. GKN en voorts zijn eigen kritiek op deze uitspraak in zijn boek "Hoe lezen wij Gen. 2 en 3?" Wij meenden ons

als synode en deputaten terughoudend te moeten opstellen, zolang deze zaak bij de chr. gereformeerden zelf in bespreking was, al ontving genoemd boek veel kritische bespreking bij ons. Nu blijkt echter prof. Versteeg zich op gelijke wijze als prof. Oosterhof over de uitspraken van Assen-1926 uit te laten. Vanwege de hartelijke instemming met Assen-1926 van de GKSA boven vermeld, moeten deze verklaringen van hen die aan de Theologische Hogeschool in Apeldoorn de uitlegging van de Heilige Schrift doceren toch ook u evenals ons verontrusten. Gaat het ook u niet als korresponderende kerk overeenkomstig Amsterdam-1936 bijzonder aan?

De tekening die prof. Versteeg voorts geeft zowel van de kerkelijke verschillen in de kring van zijn kerken als zijn mistekening van de verhouding tot onze kerken, wekken weinig positieve verwachtingen voor het antwoord van de komende christelijke gereformeerde synode op de brief van onze synode van Groningen-Zuid 1978.

5. PRAKTIJK BIJ DUBBELE KORRESPONDENTIE

In de besprekingen van uw dagelijks bestuur met onze deputaat ds. H.J. de Vries, werd van uw zijde gezegd dat ook u dubbele korrespondentie zag als iets voorlopigs, waarin niet zou mogen worden berust. Dat wordt door ons positief gewaardeerd. In bepaalde zin menen ook wij dat "voorlopig kerkelijk contact" juist de weg voor verdergaande besprekingen tussen partners zou kunnen banen, zoals uit de u toegezonden besluiten kan blijken. Maar uw voorslag om ook reeds attestaties af te geven, die door de betreffende leden kunnen worden ingeleverd bij de kerk naar eigen keuze, lijkt ons geen rechte oplossing te bieden. Wij achten dat niet in overeenstemming met de pastorale taak tegenover vertrekkende leden in de zo gewichtige zaak van het zich voegen bij de gemeente des Heren in het vreemde land.

Dat klemt nog temeer als het om dienaren des Woords gaat, die voorgaan. Waar hier door bovengenoemde oorzaken (nog) geen kerkelijk samenleven is verkregen, lijkt het ons onmogelijk dat buitenlandse predikanten wel van de kansel van de éne kerkgemeenschap naar die van de andere zouden kunnen gaan.

Wij wijzen op deze praktische bezwaren om temeer aan te dringen op bezinning op deze verhoudingen naar de schriftuurlijke normen van de gereformeerde confessie en kerkregering. Deze weg van "dubbele korrespondentie" zoals van uw zijde voorgesteld, is om deze redenen al voor ons onbegaanbaar.

Nadere bezinning en nader overleg t.a.v. onze wederzijdse verhouding zal dan ook naar ons inzien nodig zijn, zowel met het oog op de CGKN met wie u thans korrespondentie hebt, als met het oog op de VGKSA met wie wij thans korrespondentie hebben, terwijl ook andere relaties als de GOS nog onderwerp van gesprek zouden kunnen zijn. Maar mogelijk dat u ons met een schriftelijke reactie zoudt kunnen dienen ter voorbereiding van zulk een gesprek om tot voorstellen aan onze synoden te komen. Dit was ook de suggestie van prof. Spoelstra als voorzitter van uw deputaten in het gesprek met ds.H.J. de Vries in mei-1979.

6. INFORMATIE INZAKE DE NEDERLANDS GEREFORMEERDE KERKEN (buiten-verbandkerken)

a. Konfessioneel relativisme

In het jaar 1966 verscheen binnen de gereformeerde Kerken (vrijg.) de zogenoemde "Open Brief". Hoewel ze gericht was aan een reeds uit het verband van de GKN getreden "Tehuisgemeente" in Groningen, werd de inhoud ervan door toezending aan partikulieren en door publikatie in verschillende persorganen omstreeks eind 1966 alom bekend. Als gevolg grote beroering in de Ger. Kerken. Deze beroering nam nog toe, toen een van de ondertekenaars van deze "Open Brief" en tevens opsteller ervan door de partikuliere synode van N.-Holland werd afgevaardigd naar de generale synode van Amersfoort-West-1967. Door een instructie vanuit een ander partikuliersynodaal ressort kwam de synode voor de vraag te staan of deze afgevaardigde (ds. B.J.F. Schoep) wel kon worden aanvaard. In de "Open Brief" alsook in andere publikaties van deze afgevaardigde werd het geheel van de geref. belijdenis disputabel gesteld of werden stukken van de confessie weersproken.

De synode moest tot de konstatering komen "dat er tegenstrijdigheid bestaat tussen enerzijds de instemming met de belijdenis der kerk", door ds. Schoep ter synode betuigd, én anderzijds de inhoud van de "Open Brief" voor welke inhoud hij de verantwoordelijkheid aanvaardde (facta, art. 13). In een breed besluit geeft de synode als haar oordeel, dat in de Open Brief "het katholiek of algemeen karakter der geref. belijdenis" disputabel werd gesteld, waardoor de Drie Formulieren van Enigheid (een "historisch document" genoemd in de Open Brief) als samenvatting "van de waarachtige en volkomen leer der zaligheid in twijfel wordt getrokken" (Acta, art. 16 van oordeel A).

Nu was de binding aan de geref. belijdenis al eerder aan de orde gekomen toen ds. B. Telder zijn bedenkingen tegen antwoord 57A van de H. C. naar buiten bracht, en hij daarin in bescherming werd genomen door zijn kerkeraad (Breda). Zijn kerkeraad weigerde hem n.l. te vermanen, ook al brak ds. Telder zijn belofte die hij gedaan had bij de ondertekening van het "ondertekeningsformulier voor ambtsdragers" (art. 53 KO). Zijn opvattingen zijn onder meer te vinden in het boek "Sterven ...en dan?", waarin hij ontkent dat bij het sterven de ziel van de gelovigen onmiddellijk tot Christus wordt opgenomen, (Zondag 22 H.C.) Brede en gefundeerde afwijzing van diens leer door de partikuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg van 20 december 1962 en 17 januari 1963.

In een nog eerder stadium kregen de kerken te maken met opvattingen van ds. L.E. Oosterhoff. Deze leerde o.a. "dat de afwassing der zonden door het bloed van Christus, zoals deze in de Heilige Doop wordt betekend en verzegeld voor alle gedoopten "niet slechts belofte" maar "werkelijkheid" is; en dat alle gedoopten vergeving der zonden als "werkelijkheid" hebben ontvangen, "ook zonder dat er geloof is of komen zal". Deze afwassing van de zonde door het bloed van Christus zou tevens verliesbaar zijn; (acts, gen. synode Rotterdam-Delfshaven-1964/65, art 449b, sub 3 constateert eindelijk 1, 2 en 3).

Hoewel de meerdere vergaderingen deze en andere dwaalleer afwezen, lieten diverse kerkeraden haar toch toe. Met als gevolg dat de kerkelijke gemeenschap werd opgebroken. Zo wees b.v. de buitengewone part. synode van Overijssel-1968, de opvattingen van de Kamper predikant ds. G. Visee inzake het sabbatsgebod af, maar zijn kerkeraad liet hem ongemoeid; facta. P.S. Overijssel-1968, art. 3 deel A).

Voor dit konfessioneel relativisme kreeg men een pleitbezorger in het blad "Opbouw".

Na de breuk van 1969 zette dit konfessioneel relativisme zich door bij die kerken die niet langer met de Ger. Kerken zich wilden laten vergaderen in onderworpenheid aan Gods Woord, in gebondenheid aan de gereformeerde belijdenis en in een voor vast en bondig houden van de besluiten van de kerkelijke vergaderingen overeenkomstig art. 31 K.O.

Zo kan b.v. in deze "buitenverband-kerken" ds. M.R. val. Berg in zijn boekje "De gekerkerde kerk" ongehinderd fulmineren tegen de art. 28-32 en 36 van de NGB; blijven de opvattingen van ds. Telder en ds. Visee ongemoeid; wordt in artikelen betoogd, dat men zich niet wil binden aan de geref. konfessie, maar dat alleen Gods Woord als enig richtsnoer voor kerkelijk handelen kan worden erkend; kan men rustig stellen dat binden aan de belijdenis een binden zou zijn aan bovenschriftuurlijke leerstellingen; worden gedachten gelanceerd, die nauw verwant zijn aan die van dr. Geelkerken (1926) zonder dat dit kerkelijke konsekwenties heeft; zo poneert men, n.l. dat Abel en Kain beschouwd kunnen worden, niet als historische werkelijkheden, maar als modellen of "symbolen".

Voorts grijpen onschriftuurlijke opvattingen over homofilie, kinderen aan het avondmaal (hetgeen in Rijsbergen al sinds jaren het geval is, zelfs voor de breuk van 1969) en de vrouw in het ambt om zich heen. Een enkele kerkeraad is er al toe overgegaan kinderen aan het avondmaal toe te laten, of heeft vrouwen in het ambt bevestigd. De kerkelijke vergaderingen (vaak niet meer classis maar regio genoemd) geven in deze en dergelijke zaken wel hun advies, maar doen geen uitspraak meer. Zo komt het in een gemeente voor dat daar al jaren homofiele vrienden-paren wonen, zonder dat zij van het avondmaal worden geweerd.

Er is wel verzet tegen dit konfessioneel relativisme, maar tegelijk heeft zich binnen deze kerken een tolerantie van duidelijke afwijkingen van Gods Woord weten meester te maken. In een reeks artikelen in het blad van de Nederl. Ger. Kerken (zoals de "buitenverbanders" sinds kort officieel heten), in "Opbouw", verscheen vorigjaar een artikel van een van hun predikanten waarin hij stelde dat "er door het historisch karakter van de Heilige Schrift een rand van onzekerheid aan haar is". Daartegen heeft o.a. de kerkeraad van de kerk van Zaandam fel geprotesteerd, en deze in wezen Schriftkritische beschouwingen, uitdrukkelijk verworpen. Maar verder dan een schrijven aan de betrokken predikant komt men niet; (Opbouw 23e j. nrs. 46; 47 en 48).

Balans: het wordt allemaal getolereerd en gepropageerd; en inmiddels doet de gestage druppel zijn uithollend werk.

Het is o.a. dit konfessioneel relativisme dat deze kerken verder zal afvoeren van het vaste Woord van God en van de gereformeerde belijdenis.

b. Kerkelijk independentisme

In de zestiger jaren openbaarden tendenzen van een kerkelijk independentisme zich al sterker, met name in het partikulier-synodaal ressort van Noord-Holland. Een van de meest opvallende punten waaruit dit blijkt is wel, dat eerst enkele kerken in dit ressort, later ook de part. synode van N.-Holland zelf, de generale synode lieten weten zich niet meer op deze synode vertegenwoordigd te achten en dat alle eventuele besluiten van deze generale synode voor hen geen enkele kracht zouden hebben. En men stelde

het zó, dat de plaatselijke kerken wel het récht, de vrijheid hebben, maar niet de plicht overeenkomstig art. 31 K.O. van waarde te houden wat de synode had besloten of zou besluiten; (bijlage 10 in Acta van generale synode Hoogeveen 1969/70 deel 3 A1).

Voor 1960 al was deze independentistische geest aan het licht gekomen:

- a. de classis Alkmaar-Zaandam (behorend tot de p.s. van N.-Holland) stuurde géén afgevaardigden naar de part. synode 1975 zonder opgaaf van reden: men bleef eenvoudig weg; en op de volgende p.s. was men wel weer aanwezig doch zonder enig excuus; (genoemde bijlage deel 3 A2; als bijlage toegevoegd aan dit Memorandum).
- b. in deze classis kon het eveneens gebeuren dat een van de kerken een credentiebrieff inleverde, die niet overeenkomstig art. 33 van K.O. de stipulatie bevatte, dat de wettige besluiten voor vast en bondig zullen worden gehouden; (idem)

Een ander punt waaruit bleek dat de ontbinding van het kerkverband zich doorzette was, dat predikanten uit het ressort van de p.s. van N.-Holland door hun kerkeraden ongemoeid werden gelaten als zij voorgingen in een gemeente die niet meer als geref. kerk kon worden aangemerkt (uitspraak van synode van 1964/65), terwijl de predikant van deze gemeente (de reeds eerder genoemde ds. L.E. Oosterhoff) tot de kansels van bepaalde N.-Hollandse gemeenten werd toegelaten, hoewel twee generale synodes hadden uitgesproken dat ds. Oosterhoff niet in staat moest worden geacht de gemeente Gods in de goede leer te onderwijzen; een predikant van wie de synode ook uitsprak dat hij gezien zijn onschriftuurlijke leer schorsingswaardig moest worden geacht; (Acta, Rotterdam-Delfshaven 1964/65, art. 449b; 458b, 458d).

Maar in N.-Holland ging men zijn eigen gang.

Zo gingen ook diverse N.-Hollandse predikanten voor in een gemeente in Groningen, de "Tehuisgemeente", welke zich gegroepeerd had rondom de geschorste en afgezette predikant ds. A. val. Ziel, (zie bijlage, deel 3 AS).

Inmiddels had in N.-Holland zich een scheuring voltrokken. Men aanvaardde de uitspraak van de synode-1967 niet inzake de afvaardiging van ds. Schoep (zie boven bij 6A), en men wilde ook andere besluiten van de meerdere vergaderingen niet voor vast en bondig houden naar art. 31 K.O. Met kerkelijke besluiten deed men wat men zelf goed achtte. Gevolg dat een deel van de N.Hollandse kerken, welke zich wilden blijven houden aan de aangenomen regel van de K.O., zich tot een afzonderlijke part. synode van N.-Holland konstitueerden.

Toen in 1969 weer een generale synode bijeenkwam, te Hoogeveen, lagen er vanuit N.-Holland dan ook twee credentiebrieven. Deze synode besloot de credentiebrieff van die broeders, die behoorden tot die kerken in N.-Holland die zich "vrijblijvend" opstelden tegenover de besluiten van de meerdere vergaderingen niet te mogen aanvaarden; (Acta, art 29, A en B; zie toegezonden bijlage). Gevolg hiervan was dat een groot deel van de kerken in N.-Holland buiten het verband van de Ger. Kerken in Nederland kwam te staan. Ook elders in het land kwam het tot een breuk. En samen zijn zij sindsdien de lijn van het kerkelijk independentisme blijven doortrekken.

Op de laatste vergadering in 1978 (geen synode genoemd, maar landelijke vergadering) is deze lijn bekrachtigd. Het oude artikel 31 van de K.O. is door hen "herschreven" en luidt nu: "Een besluit van de regionale of landelijke vergadering zal door de plaatselijke kerken bekrachtigd worden en in onderlinge liefde nagekomen, tenzij dit besluit strijdig bevonden wordt met de Heilige Schrift of met dit Akkoord van kerkelijk samenleven of niet strekt tot heil van de gemeente. De kerk die een besluit niet bekrachtigt' zal hiervan aan de zusterkerken rekenschap geven; (besluiten van de Landelijke vergadering van de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (buitenverband) te Wezep 1978/79, sub 2). Deze formulering is niet uit de lucht komen vallen. Zo had de buitenverbandse ds. van den Berg met zijn boekje "De gekerkerde kerk" al een ware kruistocht ondernomen tegen de K.O. De K.O. zou aan de kerk een soort hiërarchische superstructuur geven, die moordend is voor het kerkelijk leven. Ook in het binnen deze kerken verschijnende en toonaangevende blad "Opbouw" wordt voor de niet-geref. kerkregering alle ruimte gegeven. Daarin poneerde men in 1973 rustig: "in de K.O. is de hiërarchie gereguleerd, dat heeft de kerk van Christus in haar kracht gebroken".

Zo is de kerkeraad van Breda van oordeel, dezelfde kerkeraad die het voor de afwijkende leer van ds Telder opnam, dat hij niet beloven kan opnieuw in alles "de kerkenordering te onderhouden", en waarschuwde tegen rekonstruktie van een hiërarchisch kerkverband.

Zeker, voor een belangrijk aantal kerken is de geref. K.O. nog steeds richtsnoer, maar tegelijk wordt het geduld dat andere kerken binnen het zelfde verband van kerken de K. O. aan kant hebben gezet. Met een

derde groep die zich tussen deze twee in beweegt. Maar de tweede groep (geen K.O.) met de derde legt wel een sterk stempel op het geheel van deze kerkengroep.

Uit de omschrijvingen in bovengenoemd "herschreven" art. 31 K.O. blijkt, dat men niet meer spreekt van een classis of van een generale synode. In hun "Landelijke vergadering" zijn de kerken niet alleen via afvaardiging van de desbetreffende regio's aanwezig, maar is een deel dat ook rechtstreeks.

Men spreekt veelal niet meer van kerkorde, maar van "Accoord van kerkelijk samenleven".

Voorzoveel als mogelijk is, moet wat aan de Kerkorde herinnert, worden uitgebannen. Want die K.O. is te strak van structuur, en laat de plaatselijke kerken te weinig vrijheid van handelen.

Dat laatste komt ook duidelijk uit in wat in bovenvermeld artikel bovendien nog wordt genoemd als verhindering tot aanvaarding van de besluiten van de meerdere vergaderingen, nl. als het heil van de gemeente ermee gemoeid is.

Want de vraag is te stellen: wat is het heil van de gemeente? Wie maakt dat uit? Die plaatselijke kerk zelf?

Wie als kerkeraad binnen deze Nederlands Ger. Kerken een ongereformeerde kant wil opgaan, en meent dat dit tot heil van de gemeente is, kan zich dus op dit artikel 34 van hun "Accoord van kerkelijk samenleven" beroepen. Hij hoeft ook niet méér te doen dan rekenschap te geven aan de zusterkerken waarom hij een bepaald besluit niet "bekrachtigt". Een verplichting om tegen zo'n genomen besluit van een regio of landelijke vergadering in appel te gaan of daarvan revisie te verzoeken, is er niet meer bij.

Maar hun kerken dan die met zo'n "namaak-K.O." niet eens zijn? Die hebben in 1974 zich hierop al vast gelegd dat "het al of niet aanvaarden van een kerkelijk akkoord geen oorzaak van breuk of verwijdering mag zijn tussen gemeenten die één zijn in geloof en belijden". Maar zijn kerkelijke akkoorden niet altijd zaken, die met geloof en belijden te maken hebben?

De kerken die zich in dit memorandum tegenover de GKSA nader verklaren met betrekking tot de in de zestiger jaren ontstane breuk, begeren gereformeerd te blijven en daarom zich in alles te houden aan de gereformeerde leer en kerkregering.

Aanvaard door de vergadering van deputaten CBK van de Gereformeerde Kerken in Nederland dal. 31 mei 1980 voor de deputatensectie IV (Suid-Afrika)

H.J. de Vries, Voorzitter

J. Bomhof, Sekretaris.

Bijlage A 9

AANVULLEND RAPPORT van de deputaten voor de correspondentie met de Buitenlandse kerken.

Aan de Generale Synode van Arnhem 1981.

Dit rapport bestrijkt de periode van 22 november 1980 tot 1 april 1981.

De nummering van de onderdelen, alsook van de voorstellen, sluit aan bij die van het eerste rapport.

2.2

Het aantal ingekomen stukken is inmiddels opgelopen tot 350, dat van de uitgegane stukken tot 480.

3.1 Australië

1. Inmiddels zijn binnengekomen de Acta van de synode welke in september 1980 werd gehouden.

Deze Acta geven geen aanleiding wijziging te brengen in de conclusie sub 3.1.4.

2. De Australische deputaten hebben gereageerd op de klacht, welke vermeld staat onder 3.1.3.

3.2. Canada

1. Een overzicht van de besluiten van de synode welke in 1980 werd gehouden, is binnengekomen.

Dit overzicht geeft geen aanleiding wijziging te brengen in de conclusie sub 3.2.3.

3.3. Korea

1. 3.3.2 An Kosan Ri: men wil werken in de richting van afbouw, welke binnen vijf jaar voltooid zal zijn. Men hoopt dan op een nieuw werkterrein te beginnen. An Kosan Ri wil graag contact met deputaten CBK houden.

2. 3.3.4 Huisvesting zendeling-hoogleraren. In het afschrift van de gevoerde correspondentie over deze zaak, doen deputaten verantwoording van hun beleid in dezen.

De Trustees van het Seminary te Busan vragen van de Nederlandse kerken een lening, als bijdrage in de bouwkosten voor onderkomen op het terrein van het Seminary, waar ook de zendelinghoogleraren onderdak zullen vinden. Deputaten leggen deze zaak aan de synode voor, en verzoeken u hen te machtigen, op de voorwaarden in de stukken genoemd (met name in brief 81.27, opgesteld in overleg met de accountant), de gevraagde lening aan te gaan.

In verband met de haast om voor de winter redelijke huisvesting te hebben voor de broeders, verzoeken zij u deze zaak bij voorrang te behandelen.

3. Vgl. ook 8.4 Salarissen. Achteraf is gebleken dat voor de zendeling-hoogleraren in Korea belasting-vrijdom geldt, waardoor hun salarissen, welke bruto bedoeld waren, nu als netto bedragen extra hoog zijn.

Deputaten verzoeken u dan ook, de nieuwe deputaten BBK op te dragen de salarissen van de uitgezonden (dit geldt ni. ook Drs. J. A. Boersema) te bezien, en daarbij overleg te plegen met de zendende kerken, om zoveel mogelijk tot een gelijksoortig beleid te komen bij de honorering van hen die uitgezonden/afgezonderd zijn voor de missionaire dienst of opleiding tot de Dienst des Woords in landen waar voor hen belastingvrijdom geldt.

3.4. Oost Sumba/Savu

3.4.2. Drs. J. A. Boersema is begin april vertrokken naar Sumba. Deputaten hebben allerlei regelingen getroffen voor zijn vertrek en voor zijn verblijf op Sumba, waaronder de huisvesting te Wai Marangu.

3.4.3. De financiële steun over 1980 is voor de helft uitgekeerd aan de kerken en de SGI, het wachten is op nadere gegevens die gevraagd zijn.

3.5. Zuid-Afrika

3.5.2. Op de brief aan de deputaten van onze zusterkerken in Zuid-Afrika, is inmiddels antwoord binnengekomen, waarop wij ook al hebben gereageerd.

3.5.4. De Handelingen van de in april 1980 gehouden synode zijn inmiddels ontvangen; deze geven geen aanleiding de conclusie onder 3.5.4. te wijzigen.

Deputaten hebben ons meegedeeld helaas niet in de gelegenheid te zijn een afgevaardigde te zenden naar de synode te Arnhem; zij hebben ons verzocht aan u over te brengen hun zegewens voor uw arbeid.

3.5.5. Met de kerkeraad van de Vrije Gereformeerde Kerk te Pretoria (14de Laan) is verder gecorrespondeerd over zijn pogingen, tot nu toe mislukt, om de verbroken banden te herstellen met onze zusterkerk te Pretoria.

Inmiddels heeft deze kerkeraad ons nu medegedeeld zich rechtstreeks tot u te wenden.

4.2. Schotland

1. Van de deputaten van de Free Church in Schotland kwam de mededeling, dat hun General Assembly in mei 1981 zeker zal bekrachtigen de mededeling van de afgevaardigden naar de RES in 1980, dat de Free Church uit de RES treedt. Deputaten stellen u voor, met de Free Church of Schotland de relatie van voorlopig kerkelijk contact aan te gaan volgens de regels daarvan, in geval de General Assembly in mei 1981 inderdaad uit de RES treedt.

2. De deputaten van de Free Church of Scotland hebben ons meegedeeld dat hun General Assembly zal worden gehouden D.V. van 19 tot 22 mei a.s. Zij zouden het op prijs stellen, wanneer wij een afgevaardigde als waarnemer zouden zenden. Wij verzoeken u, in dezen een beslissing te nemen, en deze zaak bij voorrang te behandelen.

4.10. Europa

1. Spanje. 4.10.3 Van de Commissie Steun Broederschap Spanje is het verzoek binnengekomen, een bespreking met hen te houden. Wij stellen u voor de nieuw te benoemen deputaten te machtigen tot besprekingen en eventueel samenwerking met de kerkeraad van Bussum, c.q. de commissie Steun Broederschap Spanje.

2. Griekenland. Deputaten hebben een gift ontvangen van een broeder, waaraan deze de bestemming gaf dat dit geld zou worden gebruikt voor een bezoek aan Athene, met name aan de Greek Evangelical Church. Wij ontvingen ook enkele reisverslagen van broeders die deze kerk bezochten, namelijk van de broeders W. C. van Dijk en Drs. J. A. Meijer te Kampen.

Wij stellen u voor, deputaten te machtigen ter plaatse een onderzoek in te stellen, en daartoe de hulp in te roepen van drs. Meijer.

7. Secretariaat

Bij dit rapport wordt het uitgebreide voorstel gevoegd over deze zaak (vertrouwelijk).

9.3. en 9.7. Bulletin

Deputaten zijn van oordeel, dat na het toezenden van de RES-brochure, en de informatie-brochure over de Gereformeerde Kerken, er behoefte is aan verdere informatie ten dienste van de contacten in het buitenland.

Zij stellen u voor de nieuwe te benoemen deputaten te machtigen tot het uitgeven van een geregeld te verschijnen bulletin in de Engelse taal, ten dienste van de buitenlandse contacten.

Voorstellen

10.4.

De synode besluit de relatie van voorlopig kerkelijk contact volgens de regels daarvan aan te gaan met de Free Church of Scotland.

10.5.

- met de kerkeraad te Bussum, c.q. de Commissie Steun Broederschap Spanje, besprekingen te voeren en eventueel samen te werken;
- ter plaatse een onderzoek in te stellen naar de Greek Evangelical Church, waarvoor het als gift voor dit doel ontvangen bedrag van f 5.000,- beschikbaar is.

10.6.

- ten aanzien van de verdere voorlichting van de contacten in het buitenland: op geregelde tijden een „bulletin" te doen verschijnen in de Engelse taal, en dit op zo ruim mogelijke schaal te verspreiden onder de contacten in het buitenland.

10.11

Voorts worden deputaten gemachtigd aan de Trustees van het Seminary te Busan een lening te verschaffen voor de financiering van de bouw van onderkomens voor de zendelinghoogleraren, onder de voorwaarden die de deputaten reeds hebben gesteld aan de belanghebbenden.

Tenslotte wordt aan deputaten opgedragen, de salarissen van de zendeling-hoogleraren en de zendeling-docent te bezien, en daarbij overleg te plegen met de zendende kerken, om zoveel mogelijk tot een gelijksoortig beleid te komen bij de honorering van hen die uitgezonden/afgezonderd zijn voor de missionaire dienst of de opleiding tot de dienst des Woords in landen waar voor hen belastingvrijdom geldt.

Emmen, 8 april 1981

De deputaten,
namens hen,
P. van Gorp

BIJLAGE A 10

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE CORRESPONDENTIE MET DE HOGE OVERHEID

Aan de generale synode van De Gereformeerde Kerken in Nederland, samen te komen te Arnhem in 1981.

Weleerwaarde en Eerwaarde Heren en Broeders,

Bovengenoemde deputaten zenden u hierbij het rapport van hun werkzaamheden in de periode tussen het tijdstip van hun benoeming en dat, waarop het rapport werd afgesloten, 10 oktober 1980.

Deputaten hebben vijf keer vergaderd. In hun eerste vergadering werd ds. J. F. Heij aangewezen als voorzitter, ds. T. Dekker als secretaris, br. J. van de Dijk als penningmeester en mr. P. A. C. Schilder als algemeen-adjunct.

Deputaten ontvingen van de synode van Groningen-Zuid de volgende opdracht:

- a. na te komen hetgeen bepaald is door de generale synoden van Dordrecht 1893, Acta art. 138, van Groningen 1899, Acta art. 38 onder B, van Amsterdam 1908, Acta art. 52 onder c en van Amersfoort-West 1967, Acta art. 245, uitspraak 2a;
- b. hun instructie aldus te verstaan:
  1. in het algemeen dient de ontvangst van hun toegezonden stukken aan de afzenders) te worden bevestigd;
  2. ingeval deputaten menen, dat bepaalde hun niet regarderende stukken van betekenis kunnen zijn voor de kerken of voor een ander generaal deputaatschap, dienen zij de afzenders) daarheen te verwijzen.
- c. de diverse onderdelen van hun opdracht samen te vatten in een aan de huidige omstandigheden aangepaste instructie en deze als ontwerp aan de eerstkomende generale synode aan te bieden;
- d. de door deputaten ad hoc, benoemd door de generale synode van Hattem 1972/73, doorgevoerde uniformering in de naamgeving van de kerken te corrigeren ten overstaan van de Hoge Overheid, voorzover dat op grond van het hiervoor genomen besluit onderdeel B II noodzakelijk is; zulks in overleg met de betrokken kerken en classes;
- e. diligent te zijn inzake het gebruik van de naam der kerken bij de aanstaande volkstelling;
- f. hun rapport alsmede de te ontwerpen instructie drie maanden voor de aanvang van de eerstkomende generale synode aan de kerken toe te zenden.

Het in de opdracht sub d genoemde besluit luidt:

De generale synode constateert

1. dat de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord de regel van de generale synode van Amsterdam 1892 zo leest, dat, indien in een plaats meer dan één Gereformeerde Kerk bestaat, deze Kerken moeten worden aangeduid als bijvoorbeeld „Gereformeerde Kerk te A.-Noord”;
2. dat de deputaten voor hun lezing van de regel van de generale synode van Amsterdam 1892 als argument aanvoerden, dat er burgerlijk geen plaats 'A.-Noord' bestaat;

De synode overweegt

1. dat door de deputaten niet is aangetoond, dat er enige noodzaak bestaat om de naamgeving van een kerk zo strikt te koppelen aan de burgerlijke plaatsaanduiding als door hen wordt voorgestaan;

2. dat de naamgeving van de kerken bij de doorvoering van de door deputaten gevolgde gedragslijn onnodig gecompliceerd wordt;
3. dat ook de generale synode van Amsterdam 1892 meerdere gereformeerde kerken in één plaats kende, die door haar eenvoudig werden aangeduid als „Gereformeerde kerk te ...A, resp. ...B, resp. ...C”.

De synode is van oordeel

dat de omstreden naamgevingen, zoals door de deputaten aan de Hoge Overheid opgegeven, minder juist moeten worden geacht.

De synode besluit

aan nieuw te benoemen deputaten op te dragen deze naamgevingen in overleg met de betrokken kerken en classes ten overstaan van de Hoge Overheid te corrigeren overeenkomstig het door de generale synode van Amsterdam 1892 bepaalde.

A. de opdracht sub a en b

1. Deputaten deden aan het Ministerie van Justitie mededeling van de volgende wijzigingen in de daar gedeponeerde lijst van De Gereformeerde Kerken in Nederland:
  - a. de naamsverandering van de Gereformeerde Kerk te Huizum in „Gereformeerde Kerk te Leeuwarden-Huizum" per 20 oktober 1978.
  - b. het beëindigen van haar bestaan door de Gereformeerde Kerk te Overschie-Schiedam per 1 januari 1979.
  - c. de samenvoeging van de kerken te Rotterdam-IJsselmonde en te Rotterdam-Zuid tot „Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Zuid/IJsselmonde" per 9 januari 1999.
  - d. de samenvoeging van de kerken te Blija en te Holwerd tot „Gereformeerde Kerk te BlijaHolwerd" per 15 september 1979.
  - e. de naamsverandering van de classis Schiedam in „classis Hoogvliet" per 1 januari 1979.
  - f. de naamsverandering van de classis Utrecht-Breukelen in „classis Utrecht" per 8 maart 1979.

Het Ministerie van Justitie bevestigde de ontvangst van al deze mutaties.

2. Deputaten zonden aan het Kabinet der Koningin twee exemplaren van de Kerkorde van de Gereformeerde Kerken in Nederland, herzien door de generale synoden van Kampen 1975 en van Groningen-Zuid 1978, ter voldoening aan artikel 1, tweede lid, van de Wet van 10 september 1853 (Stb. 102) „tot regeling van het toezigt op de onderscheiden kerkgenootschappen". Het bedoelde lid luidt: „De bepalingen betreffende de inrigting en het bestuur worden, voor zooveel zij niet reeds aan Ons bekend zijn gemaakt, binnen eene maand na de afkondiging dezer wet, door de bestuurders of hoofden der kerkgenootschappen aan Ons medegedeeld. Nieuw te maken bepalingen worden mede voor of bij het in werking brengen daarvan, op gelijke wijze ter Onzer kennis gebracht". Bevestiging van ontvangst werd deputaten toegezonden door het Ministerie van Justitie.
3. Aan Hare Majesteit Koningin Juliana werd een schrijven gezonden met gelukwensen bij Haar verjaardag op 30 april 1979. Hierop werd geen reactie ontvangen.
4. Eveneens aan H.M.Koningin Juliana werd een schrijven gericht met felicitaties voor Haar verjaardag op 30 april 1980. In deze brief werd dankbaarheid en blijdschap tot uitdrukking gebracht voor de rijkdom, die de Here ons volk gaf in de uitoefening van het Koningschap door Hare Majesteit, en werd Haar de zegen van de Here toegewenst bij Haar abdicatie. Ook hierop werd geen reactie ontvangen.
5. Aan H.M.Koningin Beatrix werd een schrijven gericht met betuiging van dankbaarheid, vreugde en aanhankelijkheid bij Haar inhuldiging als Koningin der Nederlanden op 30 april 1980. Door het Kabinet der Koningin werd schriftelijk de hartelijke dank van Hare Majesteit overgebracht.
6. Deputaten ontvingen een schrijven betreffende de instituering van een Nederlandse Evangelische Gemeente te Benidorm in Spanje op 18 maart 1979. Dit stuk werd doorgezonden naar de deputaten C.B.K.

7. De kerkeraad van de kerk te Gouda legde deputaten de vraag voor, dal. 23 november 1978, hoe het beste kon worden gehandeld m.b.t. het indienen van een klemmend protest tegen de in wording zijnde nieuwe abortuswet, en tevens of deputaten ook actie ondernamen teneinde te komen tot een uniform protestformulier.
Deputaten waren niet bevoegd, in dezen actie te ondernemen. Zij hebben geattendeerd op de aanwijzingen, die in het Nederlands Dagblad waren en nog zouden worden gegeven, met name van de zijde van het G.P.V.
8. Van de „Deputaten Hoge Overheid der Gereformeerde Gemeenten" werd een ongedateerd schrijven ontvangen (maart 1979) met het verzoek, dat deputaten uit hun midden één persoon zouden aanwijzen om deel uit te maken van een kleine commissie, waarin behalve de afzenders ook de betreffende deputaten van de Chr. Gereformeerde Kerken, van de Gereformeerde Gemeenten in Nederland en van de Oud Gereformeerde Gemeenten vertegenwoordigd zouden zijn. Deze commissie zou dan namens de genoemde kerken gezamenlijk een reactie opstellen en indienen bij de hoge Overheid op het komende wetsontwerp tot regeling van de abortus provocatus.
Deputaten hebben geantwoord dat het doel van dit schrijven hen ter harte ging, maar dat hun instructie geen mogelijkheid bood om aan de voorgestelde samenwerking deel te nemen.
9. De kerkeraad van de kerk te Zwolle verzocht deputaten d.d. 11 december 1979 contact op te nemen met de Hoge Overheid, teneinde de herdenking van de gevallen in de tweede wereldoorlog in 1980 te verschuiven van 4 naar 3 mei, omdat de vierde mei op een zondag zou vallen. Een van de kerkgebouwen in Zwolle pleegt nl. een functie te vervullen bij de dodenherdenking.
Deputaten hebben geantwoord, dat zij krachtens hun instructie niet bevoegd zijn, zich eigener beweging of op verzoek van afzonderlijke kerken tot de Overheid te wenden.
10. De kerkeraad van de kerk te Veenendaal wendde zich d.d. 11 oktober 1979 tot deputaten inzake de geldinzameling voor zgn. bootvluchtelingen, die op zondagavond 26 augustus 1979 plaatshad. De kerkeraad verzocht deputaten, er bij de Hoge Overheid op aan te dringen, in de toekomst niet meer de zondag te gebruiken voor het doen organiseren van nationale acties. Deputaten hebben deze kerkeraad hetzelfde geantwoord als de kerkeraad te Zwolle, en tevens opgemerkt dat volgens hun informatie de bedoelde actie niet was georganiseerd door de Hoge Overheid, maar door een stichting.
11. Deputaten ontvingen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) een schrijven dal. 24 december 1979, waaruit zij het volgende citeren:
„Het Interkerkelijk Contact heeft geconstateerd dat in de afgelopen jaren een aantal onderwerpen aan de orde zijn gesteld, waarvan de betekenis zich niet beperkt tot de Kerken, die aan het Contact participeren, maar zich ook uitstrekt tot andere kerkgenootschappen. Uit het recente verleden kunnen genoemd worden de volkstelling, het zondagsrijverbod en de vrijstelling van dienstplicht voor kerkelijke ambtsdragers.
Dit is aanleiding geweest voor het Interkerkelijk Contact om zich te bezinnen op zijn functioneren en op de wenselijkheid van uitbreiding van het aantal Kerken, dat participeert. Het Contact heeft geconcludeerd dat het belang van een aantal zaken die aan de orde zijn en zullen zijn, verlangt dat de Kerken in Nederland bij de behartiging van deze zaken zo veel mogelijk een eensgezinde gesprekspartner van de Overheid vormen. Daarbij moet ook een zo groot mogelijke representativiteit van de Kerken nagestreefd worden.
Daarom heeft het Interkerkelijk Contact besloten zich tot Uw Kerkgenootschap te richten met het verzoek in overweging te nemen aan het Contact te participeren."
Deputaten hebben de ontvangst van dit schrijven bevestigd d.d. 15 april 1980, met de mededeling dat zij dit verzoek zouden voorleggen aan de e.k. generale synode.
Zij hebben tevens de Acta van voorgaande synoden geraadpleegd en geconstateerd, dat de generale synode van Rotterdam-Delfshaven 1964/65 besloot, „de Gereformeerde Kerken in Nederland te doen vertegenwoordigen in het C.I.O." (Acta art. 136). Het ging toen om het contact met de overheid inzake de geestelijke verzorging van militairen.
De daartoe aangewezen deputaat moest aan de generale synode van Amersfoort-West 1967 rapporteren, dat een herhaald verzoek om toelating tot het C.I.O. niet was ingewilligd, met de motivatie dat het C.L.O. bezig was een nieuw statuut op te stellen.
Na totstandkoming van het nieuwe statuut werd dit aan de toenmalige deputaat toegezonden, waarbij de kerken op basis daarvan „in de gelegenheid gesteld werden zich te beraden deel te nemen" in het C.L.O.
De synode van Amersfoort-West oordeelde dat het niet op de weg van de gereformeerde kerken lag, deel te nemen aan de werkzaamheden van het C.I.O., welke op de nieuwe basis veel meer omvatten

dan de Geestelijke verzorging van militairen en voorts, dat uit geen der stukken was gebleken met voldoende duidelijkheid welk wezenlijk belang gediend was met het toetreden tot het C.I.O., nieuwe basis. Zij besloot, geen nieuwe deputaat voor deelname aan het C.I.O. te benoemen.

Deputaten hebben de mogelijkheid overwogen, het verzoek van het C.I.O. te beantwoorden met een eenvoudige verwijzing naar het besluit van de g.s. Amersfoort-West.

Zij overwogen tevens dat in de stukken van het C.I.O. bepaalde onderwerpen voorkomen, die van belang kunnen zijn voor de Gereformeerde Kerken, bijv. het zondagsrijverbod, de gemeentelijke onroerend-goedbelasting, giftenaftrek, herziening van de Wet op de kerkgenootschappen.

Zij constateerden tevens als feit, dat de Hoge Overheid bij een algemene raadpleging inzake een hernieuwd zondagsrijverbod zich wel gericht heeft tot het C.I.O., maar niet tot deputaten, terwijl dezen zelf geen bevoegdheid hadden zich tot de Overheid te richten (berichtgeving hierover verscheen in het Nederlands Dagblad dal. 11 juli 1979).

Zij besloten, het verzoek van het C.I.O. niet zonder meer op bovengenoemde wijze af te handelen, maar dit verzoek door te geven aan de generale synode, opdat zij zelf oordele of in deze zaak al dan niet moet worden teruggekomen op het besluit van de generale synode van Amersfoort-West.

Deputaten voegen de betreffende stukken daartoe als bijlage bij hun rapport, te weten het schrijven van het C.I.O. d.d. 24 december 1979, de „Regelen voor het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken d.d. 20 oktober 1978" en „Informatie over de samenstelling, werkwijze en werkzaamheden van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken d.d. 14 december 1979".

B. de opdracht sub c

De diverse onderdelen van de opdracht, die deputaten als vaste instructie plegen te ontvangen, luiden als volgt:

1. g.s. Dordrecht 1893, Acta art. 138

Instructie voor de Deputaten der Gereformeerde Kerken in Nederland voor de correspondentie met de Hooge Overheid.

Aan deze Deputaten wordt opgedragen:

1. Alle stukken, die van de Regeermg bij hen inkomen, bestemd voor de gezamenlijke Kerken, door mededeeling in het Kerkblad, of anderszins, ter kennis van die Kerken (te) brengen;
2. wanneer door het besluit van Benige Kerk verandering zou komen in de bij de Regeermg berustende officiële lijst van de Gereformeerde Kerken in Nederland, en wanneer aan Deputaten gebleken is, dat dit besluit door de Classe, waartoe de bedoelde Kerk behoort, is goedgekeurd, het bericht van zulke verandering, reeds door de bedoelde Kerk zelve aan de Regeermg gegeven, vanwege de gezamenlijke Kerken bij Haar te bevestigen, tevens met verzoek, dat Z. Exc. Minister van Binnenlandsche Zaken daarvan gelieve mededeeling te doen aan de gewestelijke en gemeentelijke autoriteiten;
3. in buitengewone gevallen van rouw of vreugde, het Koninklijke Huis betreffende, betuigingen van deelneming in naam der Kerken aan de Hooge Overheid te brengen;
4. van alle veranderingen, die in de sub 2 genoemde lijst worden aangebracht, telkens mededeeling te doen in het Kerkblad;
5. in ontvangst te nemen en te bewaren alle mededeelingen en afschriften van stukken, en betrekking hebbende op rechtsgedingen, en op belangrijke correspondentie met de Hooge en Lagere Overheid, welke door plaatselijke Kerken, Glassen en Synoden aan de Deputaten worden toegezonden, en van tijd tot tijd de Kerken er aan te herinneren dat het alleszins wenschelijk is, dat ze zulke mededeelingen en afschriften van stukken aan de Deputaten doen toekomen;
6. Bij hunne aftreding hun Archief over te geven aan de Deputaten, die alsdan door de Generale Synode zullen zijn aangewezen.

2. g.s. Groningen 1899, Acta art. 38 sub B

B. dat de Deputaten hunne instructie dus mogen opvatten, dat zij, uitgezonderd wanneer de Generale Synode bijeen is, op den verjaardag van H.M. de zegenbede der Kerken hebben over te brengen;

3. g.s. Amsterdam 1908, Acta art. 52 sub c

c. aan de Instructie van de Deputaten Benige uitbreiding te geven, hiertoe strekkende, dat zij ook mogen en kunnen Benig antwoord geven aan de Regeermg op eventuele vragen over het gevoelen

der Kerken aangaande bepaalde zaken, zonder evenwel verder te gaan dan betaamt aan **Deputaten** der Kerken; en deze uitbreiding aldus te doen luiden:

... aan de Hoge Overheid op eventueele vragen naar het gevoelen der Kerken over bepaalde zaken antwoord te geven, voor zoover onze Kerken zich (na 1892) over deze en dergelijke zaken hebben uitgesproken in Generale Synoden, en aan de te benoemen Deputaten op te dragen, van de eventueele vragen der Regeermg en de daarop gegeven antwoorden mededeeling te doen in het Kerkblad.

4. **g.s. Amersfoort-West 1967, Acta art. 245, „zij spreekt uit" sub 2a**

2a. hetgeen bepaald is door de generale synode van Dordrecht 1893, Acta art. 138; van Groningen 1899, Acta art. 38 sub B en van Amsterdam 1908, Acta art. 52 sub c na te komen met dien verstande, dat er op zal worden toegezien, dat bij eventuele vertegenwoordiging bij officiële plechtigheden, voor onze kerken geen uitnodiging kan worden aanvaard tot bijwoning van religieuze samenkomsten, die in strijd komen met het Woord des Heren en de op dat Woord gegronde belijdenis onzer kerken;

Deputaten leggen u thans als ontwerp de onderstaande instructie voor:

INSTRUCTIE voor de deputaten van De Gereformeerde Kerken in Nederland voor de Correspondentie met de Hoge Overheid.

Aan deze deputaten wordt opgedragen:

1. stukken die van de Hoge Overheid bij hen inkomen en bestemd zijn voor de kerken, via de pers of op andere wijze ter kennis van de kerken te brengen;
2. op vragen van de Hoge Overheid naar het gevoelen van de kerken over bepaalde zaken antwoord te geven, voorzover de kerken zich na 1892 over deze en dergelijke zaken in generale synoden hebben uitgesproken, en zowel de bedoelde vragen als de door deputaten gegeven antwoorden via de pers of op andere wijze ter kennis van de kerken te brengen;
3. op door de Hoge Overheid aangekondigde of reeds genomen maatregelen die overal in ons land de dienst van de kerk (art. 27 K. 0.) raken, te reageren indien dit van belang is voor de onbelemmerde voortgang c.q. de wettige bescherming van deze dienst, en indien hiermee niet op het bijeenkomen van de generale synode gewacht kan worden; van al zulke reacties dienen deputaten de kerken via de pers of op andere wijze in kennis te stellen;
4. namens de kerken gelukwensen of betuigingen van deelneming in buitengewone gevallen van vreugde of rouw, het Koninklijk Huis betreffende, over te brengen, behalve wanneer de generale synode bijeen is;
5. op uitnodiging van de Hoge Overheid de kerken te vertegenwoordigen bij officiële plechtigheden, met dien verstande dat geen uitnodiging aanvaard kan worden tot het bijwonen van religieuze samenkomsten en andere plechtigheden die in strijd komen met het Woord van de Here en de op dat Woord gegronde belijdenis van de kerken;
6. er zorg voor te dragen dat het Ministerie van Justitie kan beschikken over een officiële lijst van de Gereformeerde Kerken in Nederland, waarop de namen van de kerken, classes en particuliere synoden zijn vermeld;
7. de kerkelijke vergaderingen in de pers of op andere wijze eraan te herinneren, dat zij mededelingen inzake veranderingen die in de genoemde lijst moeten worden aangebracht, bij de deputaten dienen in te zenden;
8. de sub 7 bedoelde mededelingen door te geven aan het Ministerie van Justitie;
9. in ontvangst te nemen en te bewaren alle mededelingen en afschriften van stukken die door plaatselijke kerken, classes of synoden aan deputaten worden toegezonden en betrekking hebben op rechtsgedingen of belangrijke correspondentie van de kerken met hogere of lagere overheden, en bij gelegenheid de kerken te verzoeken, deze stukken aan hen toe te zenden;

10. het archief van deputaten voor correspondentie met de Hoge Overheid na hun dechargering over te dragen aan hun opvolgers.

Noot: in deze opdracht wordt onder de Hoge Overheid verstaan: de Kroon en de Ministers (en eventueel de staatssecretarissen).

Aanpassing aan de huidige omstandigheden leidde vooral tot een vereenvoudiging van de procedure volgens welke mutaties in de lijst van kerken bij het Ministerie bekend worden gemaakt. In ditzelfde kader echter zien deputaten het voorgestelde sub 3.

Dit onderdeel maakt voor het eerst mogelijk, dat deputaten zich in bepaalde gevallen eigener beweging (dus zonder dat de Overheid erom vraagt) tot de Hoge Overheid wenden.

Deputaten hebben nota genomen van het besluit van de generale synode van Groningen-Zuid (Acta art. 84) inzake een brief van de kerken te Enschede-Oost en te Enschede-ZuidWest, waarin verzocht werd, de deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid meer armslag en slagvaardigheid te geven en daarom hun instructie uit te breiden als volgt: „deputaten hebben bevoegdheid in acute situaties waarin de kerk het Woord van God aan de Overheid heeft te bedienen, zich namens de Gereformeerde Kerken in Nederland tot de betrokken Overheidsinstanties te wenden om Hun de eis van Gods Woord voor te houden. Van deze bevoegdheid maken deputaten gebruik, wanneer één of meer kerken daarom verzoeken en dit verzoek naar het oordeel van deputaten op een acute situatie betrekking heeft”.

De synode besloot aan dit verzoek niette voldoen, op grond van de overwegingen !

1. dat het bedienen van het Woord van God een ambtelijke opdracht is, toevertrouwd aan de zelfstandige, plaatselijke kerken;
2. dat het zich richten tot de Overheid in acute situaties om het Woord van God aan Haar te bedienen, tot de verantwoordelijkheid van de plaatselijke kerken behoort.

Deputaten zijn het eens met deze overwegingen.

Een andere zaak is echter, dat de punten 1 en 2 van de ontwerp-instructie alleen dan effect sorteren, wanneer de Hoge Overheid zich met stukken of vragen richt tot de deputaten van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Dit nu is in de laatste jaren in het geheel niet voorgekomen en het ziet er niet naar uit, dat dit in de toekomst wel zal gebeuren. De Overheid kent onze kerken wel, gezien de aanwezigheid van de officiële lijst van kerken op het Ministerie van Justitie, maar bij het voorbereiden van haar maatregelen waarschuwt noch consulteert zij onze kerken. Zij blijkt in het C.I.O. de instantie te zien, tot wie zij zich kan wenden wanneer zij een informatie of standpuntbepaling van „de kerken” verlangt. Dit blijkt uit het reeds in dit rapport genoemde voorbeeld sub A. 11, de consultatie betr. een evt. zondagsrijverbod. Het blijkt ook uit het hierna nog te vermelden geval van consultatie door een overheidsorgaan van kerkelijke en godsdienstige gemeenschappen in verband met de volkstelling. Ook in die zaak is met het C.I.O. gesproken als de stem van „de kerken”. Onze deputaten zijn er niet in betrokken, en kunnen ook zelf, onder de bestaande bepalingen, geen initiatief nemen om gehoord te worden.

Deputaten zijn van oordeel dat de punten 1 en 2 van de instructie gehandhaafd dienen te worden, ook al is de huidige praktijk dat er van de Overheid geen stukken of vragen inkomen. Zij menen echter dat het daarin opgesloten doel dichterbij gebracht wordt door toevoeging van een punt 3, waardoor zij in de huidige omstandigheden in staat worden gesteld te reageren op Overheidsmaatregelen, voorgenomen dan wel reeds in werking gebracht, die het leven van de kerk raken.

Een omschrijving als „het Woord van God aan de Overheid bedienen” zou hierin zeker niet passen. een bevoegdheid om te handelen op verzoek van afzonderlijke kerken zou plaats bieden aan een oeverloos aantal mogelijkheden om „de stem van de gezamenlijke kerken” te vragen voor wat wellicht in slechts enkele kerken leeft, en dat zonder tijdige beoordeling door de meeste vergadering.

Deputaten hebben gedacht aan de grens, die de kerken hun meerdere vergaderingen en daarmee ook hun deputaatschappen stellen in art. 30 K.O.: alleen kerkelijke zaken kunnen worden behandeld.

Zij hebben ook gedacht aan art. 27 K.O., waar als taak van de ambtsdragers in het einde wordt gesteld dat zij „in de weg van gepast respect en correspondentie nastreven dat de overheid de dienst van de kerk steeds wettig beschermt”.

Dit geldt primair de plaatselijke ambtsdragers, maar ligt tevens ten grondslag aan de correspondentie van de gezamenlijke kerken via hun generale synode en generale deputaten met de Hoge Overheid. Uitgaande van genoemde artikelen van de Kerkorde hebben deputaten het voorstel voor punt 3 van de instructie aldus geformuleerd:

„op door de Hoge Overheid aangekondigde of reeds genomen maatregelen die overal in ons land de dienst van de kerk (art. 27 K.O.) raken, bij de Overheid te reageren, indien dit van belang is voor de onbelemmerde voortgang c.q. de wettige bescherming van deze dienst, en indien hiermee niet op het bijeenkomen van de generale synode gewacht kan worden“, enz.

C. de opdracht sub d

Deputaten stuitten bij het bestuderen van deze opdracht op een moeilijkheid, die hen deed besluiten eerst het oordeel van uw vergadering te vragen, voordat tot de uitvoering wordt overgegaan.

De opdracht luidde in het boven geciteerde besluit „**B II**“:

... deze naamgevingen in overleg met de betrokken kerken en classes ten overstaan van de Hoge Overheid te corrigeren **Overeenkomstig het door de generale synode van Amsterdam 1892 bepaalde**" (de onderstrepingen in dit onderdeel zijn van deputaten).

„Amsterdam 1892" was ook reeds eerder ter sprake gekomen in de besluitenreeks van de g.s. Groningen-Zuid, Acta art. 84. Namelijk in het „Besluit inzake eerste verzoek AssenNoord". De synode overwoog aldaar sub 2:

„dat de deputaten ad hoc bij een kennelijk onjuiste opgave door sommige classes bevoegd mogen worden geacht tot een zelfstandig initiatief inzake de uniformering van de naamgeving, mits deze **in overeenstemming is met de regel van de generale synode van Amsterdam 1892**".

De synode constateerde vervolgens in haar „Besluit inzake tweede verzoek Assen-Noord" sub 1: „dat de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord de regel van de generale synode van Amsterdam 1892 zo leest, dat, indien in een plaats meer dan één Gereformeerde Kerk bestaat, deze kerken moeten worden aangeduid als bijvoorbeeld 'Gereformeerde Kerk te A.Noord'."

De synode zelf overwoog (sub 3):

„dat ook de generale synode van Amsterdam 1892 meerdere gereformeerde kerken in één plaats kende, die door haar eenvoudig werden aangeduid als '**Gereformeerde Kerk te... A, resp. ... B, resp. . C**'."

Vergelijking van de onderstreepte formulering met die van Amsterdam 1892 laat duidelijk zien, dat de g.s. Groningen-Zuid hier onnauwkeurig heeft geciteerd, en wel juist op het punt in geding. Artikel 21 in de Acta van de g.s. Amsterdam 1892 luidt:

„Aan de beide Praesides Ds. W. H. Gispen en Prof. Dr. A. Kuyper heeft de synode opgedragen in het Kerkblad te publiceeren, welke woorden in de notulen der Kerkeradsvergaderingen, Classicale vergaderingen en Synodale vergaderingen behooren voor te komen, tot vermelding van het alom te nemen besluit tot de verandering van de naam van „Christelijke Gereformeerde gemeente" of „Nederduitsche Gereformeerde Kerk" te ... in „**Gereformeerde Kerk, zo nodig met bijvoeging van letter A, B of C, te ....**"

De puntjes die de plaatsnaam aangeven, staan in het oorspronkelijke besluit na de onderscheidende letters, maar in de versie van de g.s. Groningen-Zuid ervoor.

Bij de vereniging van 1892 konden, na de naamsverandering, in één plaats meerdere „Gereformeerde Kerken te ..." bestaan. De leden van die resp. kerken woonden dan niet in afzonderlijke stadsdelen met eigen kerkelijke grenzen, zoals tegenwoordig na kerkplitsing het geval is. Elke „Gereformeerde Kerk te ..." had haar leden door de gehele plaats. De letters A, B of C moesten geplaatst worden voor de plaatsnaam. Zo kreeg men namen als „Gereformeerde Kerk A te X" en „Gereformeerde Kerk B te X" (vgl. hier de door deputaten toegepaste benaming als bijv. de „Gereformeerde Kerk van Groningen-Zuid te Groningen").

De overweging van de g.s. Groningen-Zuid, dat de g.s. Amsterdam 1892 meerdere kerken in één plaats liet aanduiden als „Gereformeerde Kerk te ...A", of „Gereformeerde Kerk te ...B" is dus evident onjuist.

Indien deputaten de naamgeving van sommige kerken gaan „corrigeren" **in overeenstemming met de regel van Amsterdam 1892**, dan komen zij tot hetzelfde resultaat, dat door de kerk te AssenNoord werd bestreden. Ja, zij zouden dan de naam van deze kerk moeten opgeven als „Gereformeerde Kerk Noord (of iets dgl.) te Assen".

Deputaten merken hierbij op, dat aan de wens van de kerken te Assen-Noord en te Assen-Zuid, om zo en niet anders genoemd te worden, reeds is voldaan bij missive dal. 3 februari 1977 aan het Ministerie van Justitie, waarvan aan de kerk te Assen-Noord afschrift werd gezonden.

Resumerend stellen deputaten:

1. correctie van de naamgevingen, zoals in hun opdracht bedoeld, leidt niet tot overeenstemming met de regel van Amsterdam 1892, maar juist tot afwijking daarvan;
2. bedoelde correctie heeft als gevolg, dat de namen van kerken, die géén bezwaar hadden tegen de gevolgde naamgeving, nu weer veranderd moeten worden.

Deputaten vragen uw oordeel over deze kwestie en brengen deze, door opneming in dit rapport, ter kennis van de kerken.

D. de opdracht sub e

Deputaten hebben bij het Centraal Bureau voor de Statistiek geïnformeerd naar de komende volkstelling. Hun is het volgende medegedeeld:

De voor 1981 voorgenomen volkstelling is voor ten minste tweejaar uitgesteld en wordt niet voor 1983 gehouden.

Naar aanleiding van de vraagstelling inzake kerkelijke gezindheid bij de volkstelling 1971 (en een enkele daarna gehouden proeftelling bij wijze van steekproef) heeft het C.B.S. overleg gepleegd met het C.L.O. (!, comm.), de Joodse gemeenschap en het Humanistisch Verbond. Bij de komende volkstelling wil men de vraag splitsen in twee hoofddelen. Het eerste zal betrekking hebben op de affiniteit, die men heeft voor deze of gene godsdienst of levensbeschouwing. Het tweede op het concrete kerkgenootschap of de concrete levensbeschouwelijke groepering, waartoe men behoort of wenst te worden gerekend.

In het eerste deel van de vraag zal men kunnen kiezen uit een Rooms Katholieke, Protestantse, Humanistische, Islamietische, of Joodse godsdienstige resp. levensbeschouwelijke overtuiging, waarbij ruimte is om nog een andere naam in te vullen of het antwoord „geen” aan te kruisen. De keuze van de concrete genootschappen of groeperingen in de tweede vraag zal als volgt zijn: Rooms Katholieke Kerk, Nederlands Hervormde Kerk, Gereformeerde Kerken, Gereformeerde Kerken (vrijg.), andere protestantse kerk of gemeenschap, nl ....., Humanistisch Verbond, Islamietische groeperingen, nl ....., Joods kerkgenootschap, nl ....., andere, nl....., of „geen”.

Overigens is bij de Overheid de vraag in discussie, of de vraag naar gezindheid resp. genootschap wel gesteld behoort te worden in verband met de privacy-gevoeligheid die hieraan verbonden kan zijn. Gewezen werd op Kamerstuk no. 15800 hoofdstuk XIII, departement van Economische Zaken nr. 36, van de zitting der Staten-Generaal 1979-1980, bevattende een brief van de Minister van Economische Zaken over deze materie.

Deputaten wijzen erop, dat de kerken bij de vorige volkstelling uiteindelijk stilzwijgend hebben berust in de toevoeging „vrijg.” bij hun naam. Zij leggen uw vergadering de vraag voor, of een hernieuwd pogen, de naam van de kerken zonder enige toevoeging vermeld te krijgen, nog zin heeft.

E. de opdracht sub f

Aan deze opdracht voldoen deputaten door toezending van dit rapport aan uw vergadering en aan de kerken, met de bede dat de Koning der koningen uw vergadering lelde tot de rechte besluiten, ook in de zaak van de Correspondentie met de Hoge Overheid.

Dijk

Schilder

Dekker

De deputaten Ds. J. F. Heij
J. van de

Mr. P. A. C.

Ds. T.

namens hen,

T. Dekker,
secr.

BRIEF C.I.O. D.D. 24 DECEMBER 1979

Sekretariaat:
013 - 425475
Tivolistraat 24
1979.
5017 HR Tilburg

Tilburg, 24 december

4 - 79/381/VS/C.I.O. 2.

Aan de Deputaten voor Correspondentie
met de Hoge Overheid van de
Gereformeerde Kerken - Vrijgemaakt
p/a Wilhelminastraat 9,
9401 **NL ASSEN**
Zeer geacht college,

Namens het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken willen wij uw aandacht vragen voor het volgende.

Ruim dertig jaren werken enige kerkgenootschappen samen in het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken. Dit Contact heeft ten doel de gemeenschappelijke bespreking, behandeling of afdoening van zaken, die op het terrein van Kerk en Overheid gelegen zijn, én waarvan de bespreking, behandeling of afdoening door de Kerken aan het Contact is verzocht of opgedragen. Het Interkerkelijk Contact heeft geconstateerd dat in de afgelopen jaren een aantal onderwerpen aan de orde zijn gesteld, waarvan de betekenis zich niet beperkt tot de Kerken, die aan het Contact participeren, maar zich ook uitstrekt tot andere kerkgenootschappen.

Uit het recente verleden kunnen genoemd worden de volkstelling, het zondagsrijverbod en de vrijstelling van dienstplicht voor kerkelijke ambtsdragers.

Dit is aanleiding geweest voor het Interkerkelijk Contact om zich te bezinnen op zijn functioneren en op de wenselijkheid van uitbreiding van het aantal Kerken, dat participeert.

Het Contact heeft geconcludeerd dat het belang van een aantal zaken, die aan de orde zijn en zullen zijn, verlangt dat de Kerken in Nederland bij de behartiging van deze zaken zo veel mogelijk een eensgezinde gesprekspartner van de overheid vormen. Daarbij moet ook een zo groot mogelijke representativiteit van de Kerken nagestreefd worden.

Daarom heeft het Interkerkelijk Contact besloten zich tot Uw Kerkgenootschap te richten met het verzoek in overweging te nemen aan het Contact te participeren.

Namens het Contact kunnen wij U verzekeren dat deze participatie zeer op prijs zal worden gesteld.

Als toelichting op ons verzoek zenden wij U de volgende bijlagen toe:

- Regelen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, dal. 20 oktober 1978;
- Informatie over de samenstelling, werkwijze en werkzaamheden van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, dal. 14 december 1979.

Graag zijn wij bereid een nadere toelichting te geven of overleg te voeren. In afwachting van Uw bericht tekenen wij met de meeste hoogachting, namens het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken,

Prof. Mr. I. A. Diepenhorst,
voorzitter

Mr. F. H. M. van Spaendonck,
secretaris.

BRIEF C.I.O. D.D. 20 OKTOBER 1978

Sekretariaat:
013 - 425475
Tivolistraat 24
5017 **HR Tilburg**

78-9510/VS/C.L0.24. - 20 oktober 1978.

Regelen

voor het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken.

I. Participatie

1. In het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken participeren de navolgende Kerken:

de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland
de Nederlandse Hervormde Kerk
de Gereformeerde Kerken in Nederland
de Christelijke Gereformeerde Kerken
de Evangelisch Lutherse Kerk
de Doopsgezinde Broederschap
de Remonstrantse Broederschap
de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten
de Unie van Baptisten Gemeenten
de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt buiten
Verband
de Oud-Katholieke Kerk.

2. Andere Kerken kunnen tot het Contact toetreden, indien daaromtrent in het Contact overeenstemming is verkregen.
3. De participerende Kerken kunnen bij gemotiveerd besluit de samenwerking met een participerende Kerk beëindigen, indien tenminste twee derden der participerende Kerken zich daarvoor hebben verklaard.

II. Doel

1. Het Contact heeft ten doel:
  - a. de gemeenschappelijke bepreking, behandeling of afdoening door de participerende Kerken van op het terrein van Kerk en Overheid gelegen zaken, die daartoe hetzij door een of meer Kerken worden ingebracht; hetzij door het Contact eigener beweging ter hand worden genomen; hetzij door de Overheid bij het Contact aanhangig worden gemaakt en daar ter gemeenschappelijke behandeling worden aanvaard.
  - b. de gemeenschappelijke verzorging - door middel van commissies van het Contact - van daartoe aangewezen taken of belangen, waarbij er met name commissies zijn voor de geestelijke verzorging
    1. in de inrichtingen van het Ministerie van Justitie;
    2. van de militairen.
2. Commissies, als bedoeld in II - 1 - b, kunnen door het Contact ook ten behoeve van slechts een deel van de in het Contact participerende Kerken worden ingesteld.

III. Samenstelling van het Contact

1. De gedelegeerden naar het Contact worden aangewezen door de Kerken, met dien verstande, dat de Rooms-Katholieke Kerk en de Nederlandse Hervormde Kerk drie, de Gereformeerde Kerken twee en de overige Kerken ieder één gedelegeerde aanwijzen.
2. Elke Kerk wijst desgewenst voor haar gedelegeerde (-n) één of meer plaatsvervangers aan.
3. Bij overhindering of ontstentenis van een gedelegeerde zorgt deze - of de door hem vertegenwoordigde Kerk - voor het oproepen van en de doorzending van de agendastukken aan degene, die hem vervangt.

IV. Moderamen

1. Het Contact heeft een moderamen, bestaande uit een voorzitter, een vice-voorzitter, een secretaris en twee assessoren, met dien verstande, dat in het moderamen niet meer dan twee gedelegeerden van één Kerk zitting kunnen hebben.
2. Het Contact kan ook buiten zijn leden een secretaris benoemen, die alsdan in de vergadering van het Contact en van het moderamen een adviserende stem heeft.

V. Besluitvorming

1. Een in het Contact genomen besluit bindt een participerende Kerk niet, indien haar delegatie blijkens een, in de notulen vast te leggen, verklaring meent voor dat besluit geen verantwoording te kunnen dragen en zich dus aan de verantwoordelijkheid voor dat besluit onttrekt.
2. Aan de behandeling van aangelegenheden, welke betrekking hebben op een commissie van het Contact, welke slechts ten behoeve van een deel van de participerende Kerken is ingesteld, nemen bij uitsluiting alleen de gedelegeerden van die Kerken, ten behoeve waarvan die commissie is ingesteld.

VI. Geldmiddelen

1. De onkosten van het Contact worden door de Kerken, behoudens het bepaalde in het tweede lid van dit artikel, tezamen gedragen, waartoe het voor elk kalenderjaar een begroting vaststelt en na afloop van dat jaar de binnen het kader dier begroting gedane uitgaven over de Kerken omslaat naar de volgende verhouding:

de Rooms-Katholieke Kerk	37%	
de Nederlandse Hervormde Kerk	28%	
de Gereformeerde Kerken	1/2%	14
de Christelijke Gereformeerde Kerken	1/2%	4
de Evangelische Lutherse Kerk	3%	
de Doopsgezinde Broederschap	1/2%	2
de Remonstrantse Broederschap	1/2%	2
de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten	1/2%	1
de Unie van Baptisten Gemeenten	1/2%	2
de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt buiten verband	1/2%	2
de Oud-Katholieke Kerk	1/2%	1

2. Bij toe- of uittreding van een Kerk of bij wijziging van de ledentallen van de Kerken kan deze verdeelsleutel door het Contact worden gewijzigd.
3. De financiële administratie van het Contact berust bij de secretaris van het Contact en die van de commissies bij de secretaris van die commissie.
4. Het Contact kan aan een financieel orgaan van één der participerende Kerken verzoeken de financiële administratie van het Contact of zijn commissie geheel of ten dele te verzorgen.
5. Indien een commissie slechts ten behoeve van een deel van de in het Contact participerende Kerken werkzaam is worden de financiële lasten van die commissie gedragen door en omgeslagen over dat

deel van die Kerken naar een regeling door de gedelegeerden van die Kerken vastgesteld en in de notulen van het Contact vastgelegd.

6. Indien of voorzover het vorige lid niet van toepassing is en financiële lasten ener commissie ten laste van alle Kerken worden gebracht, neemt het Contact - de betrokken commissie gehoord - daarvoor in zijn begroting een maximum bedrag op, terwijl de commissie binnen drie maanden na afloop van het kalenderjaar rekening doet aan het Contact over de in dat jaar te harer beschikking gestelde gelden.

VII De samenstelling der commissies

1. De vaststelling van het aantal leden der commissie geschiedt door het Contact, met dien verstande, dat elke Kerk, die in de arbeid van een commissie participeert, - zo zij het verlangen daartoe te kennen geeft- in die commissie op tenminste één zetel aanspraak heeft.
2. Bij de vaststelling van het aantal zetels en de toewijzing daarvan aan de Kerken wordt mede gelet op de grootte van de Kerken en op het belang, dat een Kerk bij de zorg voor het betrokken arbeidsveld heeft.
3. De benoeming van een lid ener commissie geschiedt door het Contact, op voordracht van de betrokken Kerk.
4. Niet benoembaar tot lid ener commissie zijn degenen, die op het terrein, waarop de commissie werkzaam is, een bezoldigde functie vervullen, met dien verstande evenwel, dat een reserve vloot-, leger-, of luchtmachtpredikant, die deel mocht uitmaken van de commissie voor de geestelijke verzorging van de militairen, aan de beraadslagingen en besluitvormingen van die commissie slechts deelneemt, zolang hij niet in actieve dienst is.
5. De commissies wijzen uit haar midden een voorzitter, een vice-voorzitter, een secretaris en zo nodig een penningmeester aan, welke aanwijzing geldt voor de tijd, dat de betrokkene in de commissie zitting heeft, doch met dien verstande, dat de keuze van de voorzitter geschiedt na overleg met het Contact.
6. Een commissie kan - na verkregen overeenstemming met het Contact over de keuze van de betrokkene - buiten haar leden een secretaris benoemen, die in de vergaderingen der commissie een adviserende stem heeft.
7. Voor de leden der commissies geldt geen termijn van aftreden, onverminderd de bevoegdheid der betrokken Kerk voor haar representant (-en) in de commissie een eigen regeling voor hun aftreden te maken of hen door een ander te vervangen, in welke gevallen de betrokken Kerk tijdig een voordracht tot vervanging bij het Contact indient.

VIII. De taak der commissie

1. De commissies hebben tot taak

de verzorging- in samenwerking met de Kerken, met de Overheid of met andere daarvoor in aanmerking komende lichamen- van het haar toegewezen arbeidsveld en bijstand te verlenen aan hen, die in dienst van de Overheid of anderzins op het betrokken arbeidsveld in het pastoraat werkzaam zijn.
2. Zij zenden aan het secretariaat van het Contact in evenveel exemplaren als het Contact gedelegeerden telt:
  - a. de notulen harer vergaderingen;
  - b. voor 1 mei van elk jaar een overzicht van de gang van zaken op haar arbeidsveld in het afgelopen jaar.
3. Op initiatief, hetzij van het Contact, hetzij van een commissie, vindt mondeling overleg plaats over het beleid. ,

4. Indien het Contact in dat overleg in geval van bijzondere vragen of moeilijkheden, dan wel bij onderwerpen, die mede van belang zijn voor of van invloed op het arbeidsveld van andere commissies of van het Contact zelf daartoe aanleiding meent te vinden, kan het de betrokken materie ter verdere behandeling en afdoening van de commissie overnemen.
5. Indien van een commissie een voordracht, aanbeveling of advies wordt gevraagd inzake de benoeming van een op het arbeidsveld der commissie met de leiding belaste functionaris, brengt de commissie het Contact tijdig van zulk een verzoek op de hoogte en wordt aan dat verzoek geen gevolg gegeven, dan nadat over zulk een voordracht, aanbeveling of advies tevoren tussen de commissie en het Contact overeenstemming is verkregen.
6. Een commissie neemt ten aanzien van haar gewone werkzaamheden besluiten bij meerderheid van stemmen, met dien verstande evenwel, dat een minderheid bij ernstig bezwaar bevoegd is opschorting van de tenuitvoerlegging van dat besluit te vragen, totdat het Contact daaromtrent een bindende uitspraak zal hebben gegeven, onverminderd de bevoegdheid van een of meer leden der commissie om zich bij in de notulen vast te leggen verklaring aan de verantwoordelijkheid voor het betrokken besluit te onttrekken.
7. Een commissie kan daarvoor in aanmerking komende overheidsfunctionarissen uitnodigen haar vergadering geheel of ten dele als adviseur bij te wonen.

IX. Vaststelling en wijziging

1. Deze regelen worden vastgesteld en gewijzigd door het Contact nadat daarover met de commissies, voorzover haar betreft, overleg is gepleegd en de Kerken haar goedkeuring daaraan hebben gehecht.
2. De Kerken, haar gedelegeerden in het Contact en de commissies ontvangen een door het moderamen van het Contact gewaarmerkt afschrift van deze regelen en van de wijzigingen daarin aangebracht.

Voor gelijkkluidend afschrift gewaarmerkt door het moderamen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, d.d. 20 oktober 1978:

voorzitter,
vice-voorzitter,
secretaris,
assessor,
assessor,

BRIEF C.I.O. D.D. 14 DECEMBER 1979

Sekretariaat:
013 - 425475
Tivolistraat 24
5017 HR Tilburg

4 - 79/383/vS/C.LO. 2. - 14 december 1979.

Informatie

over de samenstelling, werkwijze en werkzaamheden van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (C.I.O.). I. Samenstelling van het C.I.O.

In het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (C.I.O.) participeren tien kerkgenootschappen, die vertegenwoordigd worden door gedelegeerden. De R.K. Kerk en N.H. Kerk wijzen drie, de Gereformeerde Kerken twee en de overige Kerken ieder een gedelegeerde aan.

In 1979 was het C.I.O. samengesteld uit de volgende gedelegeerden:

- De Rooms-Katholieke Kerk in Nederland:
Mr. F. H. M. van Spaendonck,
Dr. P. C. M. J. Vriens,
Drs. B. J. Weterman.
- de Nederlandse Hervormde Kerk:
Dr. A. H. van den Heuvel,
Prof. Mr. G. J. Scholten,
Mr. S. Kloosterman.
- de Gereformeerde Kerken in Nederland:
Prof. Mr. I. A. Diepenhorst,
Mr. A. J. Hagen.
- de Christelijke Gereformeerde Kerken:
Mr. Dr. C. J. Verplanke.
- de Evangelisch-Lutherse Kerk:
Ds. J. A. Roskam.
- de Doopsgezinde Broederschap:
Ds. E. van Straten.
- de Remonstrantse Broederschap
Jhr. Ir. A. C. D. de Graeff.
- de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten:
Ds. W. de Goede.
- de Unie van Baptisten Gemeenten:
Ir. A. Klein Haneveld.
- de Nederlandse Gereformeerde Kerken:
Drs. A. J. van Raalte.
- de Oud-Katholieke Kerk:
Mr. J. A. C. de Jonge.

Het moderamen van het C.I.O. is als volgt samengesteld:

- Prof. Mr. I. A. Diepenhorst, voorzitter;
- Dr. A. H. van den Heuvel, vice-voorzitter;
- Mr. F. H. M. van Spaendonck, secretaris;
- Mr. Dr. C. J. Verplanke, assessor;
- Dr. P. C. M. J. Vriens, assessor.

Als adviserende en voorbereidende commissie van het C.I.O. is op 11 december 1974 de zgn. Kerncommissie geïnstalleerd, waarin naast enkele gedelegeerden deskundigen op juridisch en financieel terrein zijn benoemd.

De Kerncommissie bestaat uit Ds. C. Blomaard, R. Gosker, Mr. A. J. Hagen, C. D. Hamelink, Mr. J. A. C. de Jonge, Mr. E. Kronenberg, Mr. Dr. C. J. Verplanke (voorzitter) en Mr. F. H. M. van Spaendonck (secretaris).

Naast het C.I.O. en de Kerncommissie bestaan drie commissies voor de geestelijke verzorging in respectievelijk de inrichtingen van het Ministerie van Justitie, de krijgsmacht en het bijzonder jeugdwerk. De twee eerstgenoemde commissies functioneren alleen voor de protestantse geestelijke verzorging en zijn daarom samengesteld uit vertegenwoordigers van de Kerken, die bij deze geestelijke verzorging betrokken zijn.

II. Werkwijze van het C.I.O.

Het Interkerkelijk Contact vergadert 3 à 4 keer per jaar in Den Haag. De voorbereiding van deze vergaderingen vindt plaats in de kerncommissie of soms in ad-hoc-commissies.

De Kerncommissie vergadert 6 à 8 maal per jaar, eveneens in Den Haag.

Naast deze vergader-activiteiten worden door delegaties van het C.I.O. besprekingen met de departementen en met leden van het parlement gevoerd. Verslagen van deze gesprekken worden aan de gedelegeerden verstrekt.

Conform de Regelen van het C.I.O worden zaken behandeld, die op verzoek van Kerken of van de overheid of op eigen initiatief van het Contact aan de orde wordt gesteld.

In het algemeen is het streven, maar ook de praktijk, dat geen zaken worden behandeld, waartegen een of meer Kerken bezwaren hebben om deze gezamenlijk te behandelen.

Voorts beoogt het Contact alleen te fungeren als vertolker van standpunten, zo mogelijk van een gezamenlijk standpunt van de participerende Kerken.

Daartoe wordt regelmatig instemming van de Kerken gevraagd alvorens een standpunt of oordeel aan de overheid kenbaar wordt gemaakt.

Het secretariaat van het C.I.O., dat belast is met de uitvoerende en administratieve werkzaamheden, is gevestigd te Tilburg (Tivolistraat 24, 5017 HR Tilburg; 013 - 425475).

De uitgaven van het C.I.O. en de Kerncommissie (materiaalkosten, porti, reiskosten) bedragen tot nu toe ongeveer fl 3500,-. De kosten van C.I.O.-Justitie en C.I.O.-Militairen belopen f 4000, resp. f 10.000,-.

De kosten van het C.I.O. en de commissies worden over de deelnemende Kerken verdeeld volgens een verdeelsleutel. Deze is gebaseerd op het principe dat het aandeel van de ene Kerk n-maal zo groot is als dat van een andere Kerk, als het ledental van de ene Kerk n-maal zo groot is als dat van de andere Kerk.

III. Werkzaamheden van het C.I.O.

Afgezien van de geestelijke verzorging bij Justitie en in de krijgsmacht beperken de werkzaamheden van het Interkerkelijk Contact zich in het algemeen tot onderwerpen, die op landelijk niveau in het overheidsbeleid of als wetgeving aan de orde komen en vooral juridisch of financieel van aard zijn.

De volgende opsomming kan dit illustreren.

Als hoofdonderwerpen van de afgelopen jaren kunnen genoemd worden;

- Om de impasse inzake de financiële verhoudingen van Kerken - Overheid ex artikel X Additionele Bepalingen van de Grondwet te doorbreken deed het C.I.O. op 18 februari 1977 een voorstel aan de Minister van Financiën om een afkoopregeling in de pensioensfeer tot stand te brengen. Een ad-hoc-commissie bereidde dit voorstel voor en stelde een onderzoek in naar de mogelijkheden om de financiering, c.q. betaling van zo'n regeling te faseren. In 1979 werd hierover een aanvullende notitie aan de Minister aangeboden.
- In 1975 werd een studie aangevangen over een subsidieregeling voor het groot-onderhoud van kerkgebouwen. Aan de vorige Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening werd een voorstel aangeboden, dat hij na een aanvankelijk welwillende reactie in 1977 uiteindelijk afwees. Aan zijn opvolger is verzocht deze aangelegenheid opnieuw te bezien.

- Veelvuldig overleg vond plaats met het Ministerie van Sociale Zaken en de Sociale Verzekeringsraad over de toepassing van sociale werknemersverzekeringswetten op pastores.
Naar aanleiding van recente jurisprudentie heeft het C.I.O. zich in 1979 opnieuw gericht tot de Staatssecretaris van Sociale Zaken en hem verzocht een wettelijke regeling te bevorderen, welke rekening houdt met de principiële en praktische bezwaren van de Kerken.
De Vaste Kamercommissie voor Sociale Zaken werd van dit verzoek op de hoogte gesteld.
- Aan de Minister van Binnenlandse Zaken werd het standpunt van de Kerken kenbaar gemaakt over de aantekeningen van de kerkelijke gezindte in de gemeentelijke boekhouding. In 1979 voerde een C.I.O.-delegatie een informatief gesprek met het Ministerie.
- In de afgelopen jaren is opnieuw de vrijstelling van dienstplicht voor kerkelijke ambtsdragers aan de orde gesteld. Nadat het Contact in 1978 de verschillende standpunten van de Kerken aan de Staatssecretaris van Defensie had kenbaar gemaakt, vond in 1979 overleg plaats en werden de Kerken gevraagd haar medewerking te verlenen aan een eventuele wijziging, waardoor de vrijstelling beperkt zou worden tot de kerkelijke ambtsdragers.
Naast deze hoofdonderwerpen kwamen- al of niet incidenteel- o.a. de volgende aangelegenheden aan de orde:
  - het zondagsrijverbod;
  - volkstelling;
  - bejaarden- en gezondheidspastoraat;
  - gemeentelijke onroerend-goedbelasting;
  - waterschapslasten;
  - giftenaftrek;
  - rechtspersonenrecht van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek;
  - herziening van de Wet op de Kerkgenootschappen;
  - monumentenzorg.

Deze korte opsomming van onderwerpen kan slechts een globale duiding zijn van het werkkterrein van het C.I.O. De complexiteit van problemen waarvan verscheidene al meerdere jaren aan de orde zijn, verlangt veelvuldig overleg en de medewerking van vele deskundigen. Doordat de uitwisseling van informatie en de samenwerking van de Kerken in de afgelopen jaren groeide, is het mogelijk geworden dat een aantal gezamenlijke initiatieven van de Kerken konden worden ontwikkeld, die van grote betekenis kunnen worden.

Mr. F. H. M. van Spaendonck,
secretaris van het
Interkerkelijk
Contact in Overheidszaken

BIJLAGE A 11

RAPPORT VAN DE DEPUTATEN VOOR DE CORRESPONDENTIE MET DE HOGE OVERHEID, MET ADVIES AAN DE GENERALE SYNODE TE ARNHEM 1981 INZAKE TOETREDING TOT DE 'S.I.B.A.' (bij Acta X art. 170)

Geachte broeders, . De synode heeft in een schrijven dal. 3 juni 1981 van deputaten gevraagd advies uit te brengen betreffende de mogelijkheid van participatie van onze Kerken in een afkoopregeling van de staat. Na persoonlijke voorbereiding zijn deputaten voor beraad over deze zaak samengekomen op 9 september jl., bij welke gelegenheid P. Deddens tot secretaris van dit deputaatschap werd aangewezen, die tevens de taak kreeg het advies te formuleren. Deputaten willen u met het volgende dienen:

1. Wat de besluitbevoegdheid betreft, waar deze aangelegenheid op het agendum van de synode voorkomt en niet op enige kerkelijke tafel gelegen heeft, willen de deputaten zich van een oordeel graag onthouden.
2. Wanneer de synode deze zaak in behandeling neemt, willen de deputaten u graag dienen met het volgende.

Het mag bekend zijn, dat wat de zaak van de afkoopregeling betreft er iets in het verleden gegroeid is, wat voor het rechtsgevoel onbevredigend is. Het gaat uiteraard niet aan hierover breed uit te weiden. Om kort te gaan: het betreft goederen die in de loop van de tijd waren geschonken aan parochiekerken met als voorwaarde, dat ze zouden dienen tot onderhoud van onder andere de pastoors. In de Reformatietijd werden deze goederen door de overheid in beheer genomen. Ze werden ondergebracht in z.g.n. geestelijke kantoren of afzonderlijke rentambten. Van deze kassen werden dan predikantstractementen uitbetaald.

In 1798 werd in een staatsregeling gesteld, dat alle geestelijke goederen en fondsen nationaal bezit werden verklaard. Ze zouden in de toekomst bestemd worden voor 'de nationale opvoeding en ter verzorging van behoeftigen'. Dit ging zelfs Koning Lodewijk na 1806 te ver. Onder zijn leiding werd een Koninklijk decreet uitgevaardigd op 2 augustus 1808, waarbij wel bepaald werd dat de goederen en fondsen die 'thans' strekken om aan geestelijke personen hun tractement hetzij geheel of ten dele te betalen, aan de publieke schatkist worden overgebracht. Maar hieraan werd toegevoegd, 'welke daarentegen met de bovengemelde betaling zal zijn belast'. Tevens werd bepaald, 'dat de geestelijken van die gezindheden, welke eeredienst tot nog toe ten kosten van den staat niet werd onderhouden, bij vervolg betaald worden naarmate de staat der schatkist het zal toelaten'.

Hierbij mag worden opgemerkt, dat niet langer sprake was van 'nationaal verklaren' van die goederen, maar dat, zoals H.H. Kuiper in de Heraut van 9 mei 1920 opmerkt, de minister, die dit had te verdedigen sprak van 'beheeringen'. Dat neemt niet weg, dat in de praktijk beheer en eigendom werden verward, en wat voor 'vrome' doeleinden was afgestaan in de staatskas verdween. Het heette staatsbelang dat zorg werd gedragen voor de tractementen 'welke voor de inlijving dezer landen in het Fransche rijk van 's landswege zijn betaald geworden'. Bovendien werd overwogen, 'dat de na den jare 1795 genomene dispositiën over de vernietiging van de fondsen der kantoren van de geestelijke goederen, alsmede de afschaffing van de voormaals genotene rantsoenpenningen thans te meer voorziening van betaling der tractementen uit andere fondsen gebieden'. Zo werd uit het besluit zelf duidelijk dat er door de overheid verband werd aangehouden tussen de confiscatie van die goederen en de uitbetaling van de tractementen.

Opmerkelijk hierbij is, dat door de wetgever een speciale positie voor de kerk van de hervorming werd geschapen. Onder Bonaparte was het: Garantie van uitbetaling waar dat reeds plaats vond en mogelijkheid voor andere gezindheden voorzover de staatskas het toelaat. In 1814 wordt in de Grondwet bepaald in artikel 136 'Aan de Christelijke Hervormde kerk wordt bij voorduring verzekerd de voldoening uit 's lands kassen van alle zoodanige tractementen... als voormaals zijn betaald geworden.' Een volgend artikel (137) spreekt dan van toekenning van toelagen aan 'andere gezindheden'. Toen in 1815 het Rijk werd uitgebreid tot België, werd een nieuwe grondwet van kracht, waarbij het gebruik van de term 'Christelijke Hervormde Kerk' werd vermeden. Maar er werden garanties gegeven, daar waar reeds uitbetaling plaatsvindt. Door samenvoeging van artikel 136 en 137 wordt dan het volgende artikel van kracht:

De traktementen, pensioenen en andere inkomsten, van welke aard ook, thans door de onderscheidene godsdienstige gezindheden of derzelve leraars genoten wordende, blijven aan dezelve gezindheden verzekerd. Aan de leraars, welke tot nog toe uit 's Lands kas geen, of een

niet toereikend traktement genieten, kan een traktement toegelegd, of het bestaande vermeerderd worden'.

Ook na het van kracht worden van de grondwet, bleek telkens dat de wetgever zelf als rechtsbasis voor dit artikel teruggreep naar de historische achtergrond. Dit bleek bij allerlei processen. Het bleek ook bij de grondwetswijziging van 1887 waarbij de regering over het bewuste artikel (toen 168) opmerkte, dat ten aanzien van de uitkeeringen in de eerste alinea van art. 168 G. W., men tot op zekere hoogte kan spreken van verkregen rechten en dat ten opzichte van dit onder alinea 2 vallende een beroep mocht worden gedaan op billijkheid.

Het bewuste grondwet-artikel kreeg na 1815 in de Grondwet wel telkens een andere plaats, maar tot op de huidige is het ongewijzigd gebleven. Sinds 1972 staat het als additioneel artikel buiten de grondwet.

3. Reeds in de vorige eeuw zijn er veel pogingen ondernomen om deze strakke band tussen staat en 'kerk' te beëindigen. Na veel gestrande pogingen ook in deze eeuw is nu met medewerking van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken een afkoopregeling in de pensioensfeer voorbereid, die inmiddels ook door de minister van financiën is ondertekend. Deze regeling poogt recht te doen 'aan de historische en sociale betekenis van de financiële verhoudingen tussen de staat en de kerken'. (i). Van belang mag geacht worden wat is vastgelegd in j: dat een regeling in de pensioensfeer aansluit bij de historische strekking van de oude regelingen, waarbij dan tevens kan worden toegemoetgekomen aan de rechtsgelijkheid van de kerkgenootschappen'.

In artikel 1 wordt bepaald:

In deze overeenkomst wordt verstaan onder:

a. 'kerkgenootschap':

1. een ex Additioneel artikel X van de Grondwet rechthebbend kerkgenootschap;
2. een kerkgenootschap, dat geacht kan worden door afsplitsing of afscheiding onmiddellijk, dan wel middellijk te zijn voortgekomen uit een onder a. 1 bedoeld kerkgenootschap;'

Verder wordt bepaald dat de kerkgenootschappen, die partij zijn bij deze overeenkomst zich verbinden 'tot het oprichten van een stichting, waarvan de statuten de goedkeuring van de minister van financiën behoeven.' En dat de stichting de ter bescherming gestelde bedragen op geen andere wijze zal aanwenden dan ten gunste van de financiering van pensioenvoorzieningen voor ambtsdragers en hun nabestaanden', en dat 'een verdeelsleutel zal gelden, gebaseerd op de totale aantallen kerkelijke dienstjaren van de ambtsdragers van elk kerkgenootschap bij het van kracht worden van deze overeenkomst.'

Vooraf van belang is het volgende: (f) 'de stichting kerkgenootschappen, die bij deze overeenkomst geen partij zijn en die voldoen aan de begripsbepaling van artikel 1 onder a van deze overeenkomst in geval zij binnen zes maanden na het van kracht worden van deze overeenkomst de wens daartoe aan de stichting te kennen geven, door erkenning als zodanig in de gelegenheid zal stellen tot het aanvaarden van alle uit deze overeenkomst voortvloeiende rechten en verbintenissen als waren zij daarbij partij'.

4. Het behoeft geen betoog dat de kerken van de Reformatie steeds gepretendeerd hebben wettige voortzetting te zijn van de kerken van voor de Reformatie. Evenmin dat de Gereformeerde Kerken wettige voortzetting zijn van het instituut, dat sinds 1816 onder een hiërarchische organisatie de rechten opeist van de kerken van voor dit jaartal. Het standpunt dat mannen als Luther, Zwingli en Calvijn hebben ingenomen inzake de rechtsaanspraken op kerkelijke en geestelijke goederen, hebben de kerken van de Reformatie in praktijk gebracht.

De rechtmatigheid van het in de staatskas storten van opbrengsten van goederen, die voor 'vrome doeleinden' waren afgestaan is niet alleen door gereformeerden in de vorige eeuw en in deze eeuw betwist. Ook juristen hebben voor en na de ontstane toestand onbevredigend geacht. Terwijl een politieke partij als de oude Anti-Revolutionaire partij zich hierover in zijn beginselprogramma uitliet. Eveneens is betwist de mogelijkheid van passeren van de Gereformeerde Kerken, wanneer er sprake zou zijn van een beëindiging van de bestaande door middel van een afkoopregeling. Zo schreef H.H. Kuyper in 1920 in de Heraut nr. 2215 in zijn 26e artikel over deze zaak onder de welsprekende titel: 'Geen gunst maar recht': 'Met evenveel beslistheid als we ons steeds verzet hebben tegen staatssubsidie aan onze Kerken op grond van alinea b van Artikel 171, omdat we tegen zulk een staatssubsidie aan de kerk zeer ernstige bezwaren

hebben, komen we voor de *rechten* onzer Kerken op, nu de Regeermg tot kapitaaluitkeering wil overgaan, om daarmee de financiële verplichting van den Staat te doen ophouden. Wij zijn wettige erfgenamen van de aloude Gereformeerde Kerken in ons vaderland en wij vragen het erfdeel dat ook ons wettig toekomt'.

Het zal duidelijk zijn dat de nu voorgestane regeling meer perspectief biedt dan ooit tevoren. Aan de band met het historisch gegroeide wordt vastgehouden. Een regeling in de pensioensfeer van kerkedienswaardigen is niet in strijd met de oorspronkelijke bestemming die aan de gelden gegeven was. Er wordt geen bevoorrechte positie gesteld voor wat heden de Nederlands Hervormde Kerk heet. Mogelijkheden van participatie van de Gereformeerde Kerken worden opengesteld, terwijl vroeger de kerken van de Afscheiding, die 'erkenning' aanvroegen van al zulke voorrechten werden vervallen verklaard.

Deputaten hebben aandacht gegeven aan de stichtingsvorm. Wanneer de Gereformeerde Kerken via een synode-uitspraak zouden bekend maken dat zij als zodanig willen toetreden, kan dit alleen langs de weg van de participatie in de reeds tot stand gekomen stichting. De synode zal dan ook het moderamen moeten machtigen een verklaring te tekenen waardoor Prof. Mr. I.A. Diepenhorst en Mr. F.H.M. van Spaendonck gemachtigd zullen worden 'om voor en namens genoemd kerkgenootschap als gevolmachtigden over te gaan tot oprichting van een stichting in het kader van de overeenkomst om de financiële betrekkingen tussen de Staat en de kerken te beëindigen...' Terwijl verder gestipuleerd wordt: 'en daartoe de overeenkomst met de minister van financiën als vertegenwoordiger van de Staat te ondertekenen en verder te dier zake al datgene te doen, wat de gevolmachtigden noodzakelijk mochten achten binnen het kader van de overeenkomst'.

De mogelijkheid tot aanmelding staat nog open tot half november. Daarna niet meer. Deputaten hebben de mogelijkheid overwogen om aan de overheid, in casu de minister van financiën, bekend te maken de rechtsaanspraak van de kerken, en tevens bekend te maken het bezwaar om met vertegenwoordigers van kerkgenootschappen de verantwoordelijkheid van een stichtingsverband te delen. Maar het is niet te verwachten dat de overheid, mede gezien de korte tijd die nog rest, naast de geschapen gelegenheid nog een andere mogelijkheid zal bieden om op meer bevredigende wijze aan de gehandhaafde rechtsaanspraken van onze kerken te voldoen.

Deputaten in grootst mogelijke meerderheid achten toetreding tot de stichting, die tot stand kwam enkel voor het doel om rechten af te kopen tot een bedrag van fl 250.000.000 (uit te smeren over eventueel 20 jaar) en te verdelen tussen de verschillende partijen, niet onaanvaardbaar, nu de rechtsaanspraken ook voor de Gereformeerde Kerken gebillijkt worden.

Wel dient goed overwogen dat de overheid eisen stelt. Naast de genoemde volmacht, zal er ook een volmacht moeten zijn die namens de kerken in de stichting optreedt. Het over te maken bedrag zal moeten besteed worden in de pensioensfeer. Dat moet ook aantoonbaar zijn. Maar de kerken hebben geen beheer over een generale kas en stelden vast, dat de plaatselijke kerk voor emeritering verantwoordelijk is.

Deputaten stellen zich dan ook op het standpunt, dat wanneer de synode zou besluiten te willen toetreden tot de 'Stichting Interkerkelijke Belangenbehartiging Afkoop (S.I.B.A.)' het noodzakelijk is hiervoor een apart deputaatschap in het leven te roepen. Dit deputaatschap dient voorzien te worden van een instructie waarin bepaald wordt, dat het gemachtigd wordt uit het midden van de deputaten één persoon aan te wijzen die als vertegenwoordiger in de genoemde stichting kan optreden. Anderzijds moet bepaald worden dat deze deputaten berekeningen zullen maken inzake de dienstjaren die als basis zullen dienen van de verdeelsleutel, en verder zal dit deputaatschap contact moeten zoeken met de 'Vereniging Emeritering' en de 'Samenwerkende Kerken' en met de kerken die buiten deze lichamen staan, ten einde gezamenlijk te kunnen garanderen dat de gelden in de pensioensfeer zullen worden aangewend en tevens dat dit gebeurt op billijke wijze. Speciale aandacht bij het berekenen van de dienstjaren dient gegeven te worden aan de positie van het personeel van de Theologische Hogeschool.

U bij Uw beraad de wijsheid van de Here toebiddend

ds. T. Dekker

P. Deddens
J. van de Dijk

Mr. P.A.C. Schilder
J. Mulder Sr.

namens hen

P. Deddens, secretaris

BIJLAGE B 1

Rapport inzake de agendaire opzet van de Acta

(bij Proacta art. 20)

- I**
- 1 Sinds Dordrecht 1618-1619 wordt bij het redigeren van de Acta de *chronologische* opzet gebruikt: verslag van de handelingen in historische volgorde van dag tot dag.
  - 2 Het *voordeel* van deze opzet is dat de Acta zich laten lezen als een historisch verslag, zij het dan niet bepaald in romanvorm.
  - 3 De *nadelen* van deze opzet zijn:
    - a) de behandeling van veel zaken wordt in de Acta verspreid verslagen en vastgelegd: de behandelingstermijnen van een bepaalde zaak vinden hun weerslag in evenzovele niet op eenvolgende artikelen;
    - b) de Acta zijn daardoor moeilijk toegankelijk en hanteerbaar: het naslaan en vinden van de handelingen over één zaak vergt vanwege de onoverzichtelijkheid veel tijd;
    - c) bij de chronologische opzet behoort ook het in aparte artikelen verslaan van de openingen, schorsingen, heropeningen en sluitingen van de vergaderdagen en dagdelen; mede daardoor worden de Acta een lijvig boekwerk.
  - 4 Het bezwaar sub 3c kan opgevangen worden door het opstellen van een tabellarische lijst, zoals ook reeds voor de presentie een tabellarische lijst wordt gebruikt.
- II**
- 1 Groningen-Zuid 1978 (zie Acta art. 52) zocht reeds naar een verbeterde opzet, namelijk de *agendaire* opzet. Deze opzet houdt in dat de notulering geschiedt *naar onderwerp*, dus zaaksgewijs, ook bij behandeling in etappes. Eén zaak komt ook als één afgesloten zaak in de Acta. Het zal duidelijk zijn dat deze opzet de doeltreffendheid en de hanteerbaarheid van de Acta bij het naslaan ten goede komt.
  - 2 Deze wijze van notulering komt overeen met de wijze van optekening tijdens de synoden 1571 - 1586.
  - 3 De voorgenomen poging tot agendaire opzet door Groningen-Zuid is bij een (niet ter tafel gekomen) poging gebleven (zie Acta art. 436 en Agenda 1981 nr. VIII f).
  - 4 De synode van Arnhem staat nu voor de vraag of deze agendaire opzet gebruikt moet worden bij het redigeren van haar Acta.
- III**
- 1 *Hoe komen de Acta er bij een agendaire opzet uit te zien?*
Naar het ons voorkomt zullen de Acta in DRIE hoofddelen uiteenvallen:
    - A PROACTA**
waaronder: opening, interne regelingen, ontvangst van gedelegeerden, personalia, curiosa etc.
    - B ACTA**
Dit deel kan onderverdeeld worden in hoofdstuk I - X, naar analogie van de lijst van te behandelen stukken: `Inzake de LEER', inzake de `KERKREGERING' enz.
Binnen ieder hoofdstuk wordt elk onderwerp nu als één geheel in de Acta vastgelegd (rapportage, bespreking, besluitvorming).
Wordt het onderwerp in etappes behandeld, zal bij iedere termijn de datum vermeld worden, zodat de chronologie per onderwerp duidelijk blijkt.
    - C POSTACTA**
waaronder: benoemingen, binnengekomen reacties op besluiten, vaststelling acta, aanwijzing roepende kerk, censuur, rondvraag, afscheidswaarden enz.
  - 2 (Mogelijke) nadelen van de agendaire opzet zijn:
    - a) de Acta zijn minder kroniek-matig. Dit nadeel kan grotendeels opgeheven worden door een `Chronologisch overzicht der vergaderingen'.
    - b) de verschijningsdatum van de Acta zal enkele weken later vallen vanwege ingewikkelder werk voor scriba I en uitgever.

namens het moderamen
C.J. Smelik, rapporteur

BIJLAGE B 2

Rapport inzake de Geloofsbelijdenis van Nicea en de Geloofsbelijdenis van Athanasius (bij Acta I art. 47)

Opmerkingen bij de Geloofsbelijdenis van Nicéa

Regel 3 begint met: 'En in één Here Jezus Christus...'. 's-Gravenhage-West stelt voor hieraan vooraf te laten gaan de woorden 'Ik geloof' n die dan cursief te drukken.

Uw commissie meent dat dit niet nodig is, omdat de inzet van de Geloofsbelijdenis van Nicéa: 'Ik geloof...' duidelijk genoeg doorklinkt in het vervolg, zodat volstaan kan worden met de weergave van de Latijnse tekst: 'En in één Here Jezus Christus'.

Deputaten stellen in regel 5 de volgende lezing voor: 'van hetzelfde wezen als de Vader'. Uw commissie prefereert de lezing in 'De belijdenisgeschriften van de Nederlandse Hervormde Kerk' (3e druk 1978): 'één van wezen met de Vader'. Zo komt het Latijnse 'con' (= met) beter tot uitdrukking.

De commissie stelt verder voor achter 'Vader' in regel 5 een puntkomma te zetten en de zin te vervolgen met: 'door Hem zijn alle dingen geworden', waardoor de zin beter loopt. Ook zonder het voegwoord 'en' is door de aangebrachte interpunctie het misverstand uitgesloten dat hier iets gezegd zou worden van de Vader.

Deputaten hebben in regel 12 en regel 15 de woorden 'Ik geloof' toegevoegd en gecursiveerd. Dalfsen maakt bezwaar tegen de cursivering, die teveel accentueert, en geeft er de voorkeur aan de woorden gewoon te drukken. Uw commissie kan daarmee accoord gaan en stelt voor de woorden 'Ik geloof' ongecursiveerd toe te voegen.

In regel 17 stellen deputaten voor te lezen: 'de komende eeuw'. Dalfsen merkt op, dat wij hierbij denken aan de 21e eeuw en prefereert: 'toekomstige' of 'toekomstende' eeuw. Uw commissie stelt voor: 'de toekomstende eeuw', met het argument dat deputaten zelf noemen, nl. dat de vertaling van het N.B.G. meestal 'toekomstende' heeft.

Opmerkingen bij de Geloofsbelijdenis van Athanasius

In vs. 3 staat: 'de enige God'. Beter is de lezing: 'de ene God'. Het is hier niet de bedoeling te belijden dat God 'enig' is in de zin van 'onvergelijkbaar'. Maar om te zeggen: terwijl er drie Personen zijn, is er toch maar één God.

In vs. 4 schrijven deputaten het woord 'eenheid' met een kleine letter (vgl. hierover een opmerking van Dalfsen). Uw commissie stelt voor, nu Drieheid met een hoofdletter wordt geschreven, ook de hoofdletter te gebruiken bij Eenheid.

Hetzelfde moet dan gebeuren in vs. 27.

Deputaten stellen in vs. 7 de lezing voor: 'Zodanig als de Vader is, zo is de Zoon, zo is de Heilige Geest'. Uw commissie stelt een iets vlottere vertaling voor: 'Zoals de Vader is, zo is de Zoon, zo is ook de Heilige Geest'. De kwaliteiten worden in het vervolg uitgedrukt.

Het woord 'oneindig' in vs. 9 en vs. 12, door deputaten voorgesteld, kan de gedachte oproepen aan iets dat wel een startpunt heeft, maar waarvan het einde niet te zien is. Maar het Latijnse woord *immensus* betekent: wat door geen maat wordt begrensd. Hier, van God gezegd, het beste weer te geven met: 'onmetelijk'.

In vs. 15 stellen deputaten de lezing voor: 'Zo ook is de Vader God'. Het woordje 'ook' kan naar het oordeel van Uw commissie worden gemist. Het staat niet in de Latijnse tekst en is ook nog verwarrend, alsof al eerder iemand 'God' genoemd zou zijn.

In vs. 23 moet volgens de door Groningen-Zuid aanvaarde spellingsregels 'hen' met een hoofdletter worden geschreven: Hen.

In vs. 28 willen deputaten lezen: 'Wie dus behouden wil worden, moet deze overtuiging hebben aangaande de Drieëenheid. Dalfsen wil het woord 'overtuiging' vervangen door 'geloof'. Uw commissie meent dat deputaten het Latijnse woord goed hebben weergegeven met: overtuiging. Het gaat om de geloofsovertuiging.

In vs. 30 vinden we bij deputaten de lezing: 'Het rechte geloof nu is...'

Dalfsen maakt hier aanmerking op en wil het woord 'rechte' vervangen door 'ware' of 'zuivere'. Uw commissie meent dat het woord 'rechte' behouden moet blijven. Er ligt iets normatiefs in: je kunt er de lineaal bij leggen. Wij geloven volgens de regel, de meetlat van het geloof.

In vs. 32 staat het voegwoord `en' tussen haakjes. Uw commissie stelt voor deze haakjes te laten vervallen.

Verder komt in vs. 32 de uitdrukking voor: `met een redelijke ziel en menselijk vlees'. Deze woorden behoren bij `volkomen mens' en geven daarvan een nadere bepaling. De bedoeling van het eerste deel van die uitdrukking `met een redelijke ziel' is om te zeggen dat de mens niet zoals de dieren zonder verstand is, maar dat hij een met rede begaafd wezen is. Toch lijkt het Uw commissie niet juist deze niet gangbare uitdrukking te gebruiken. Beter is het te spreken over `een menselijke ziel'. Dit is wel een enigszins vrije weergave van het Latijnse woord, maar geeft de bedoeling precies weer.

Ook de uitdrukking `menselijk vlees' is niet fraai. Het is al een verbetering om te vertalen `menselijk lichaam'.

Uw commissie stelt voor de gehele uitdrukking te vervangen door: `met een menselijke ziel en een menselijk lichaam'.

In vs. 35 komt in de deputerentekst ook weer het woord `vlees' voor: 'Een is Hij, echter niet doordat zijn goddelijke natuur in vlees veranderde'. Ook hier dient voor het woord `vlees' naar een andere lezing te worden gezocht. Uw commissie stelt voor de betreffende zinsnede aldus weer te geven: 'Een is Hij, echter niet doordat zijn goddelijke natuur in de menselijke veranderde'.

In vs. 36 is de lezing van deputaten: 'Een is Hij, volstrekt niet door vermenging van naturen, maar door eenheid van Persoon. Dalfsen meent dat het woord `volstrekt' hier kan en moet vervallen. Uw commissie is het daarmee niet eens. Het woord `volstrekt' staat in de Latijnse tekst en heeft een wezenlijke functie. Met grote nadruk (`volstrekt niet') wordt hier de dwaalleer afgewezen; dat de beide naturen in Christus één nieuwe God-menselijke natuur zou zijn geworden.

In vs. 37 komt in de deputerentekst weer de uitdrukking `een redelijke ziel' voor en ook `het vlees', wanneer de volgende lezing wordt voorgesteld: `Want zoals een redelijke ziel en het vlees één mens zijn'.

Uw commissie stelt voor hier te lezen: `Want zoals ziel en lichaam één mens zijn'.

In vs. 39 en 40 wordt door deputaten de lezing voorgesteld: `Hij is opgevaren naar de hemelen, zit aan de rechterhand van God, de almachtige Vader, en zal vandaar komen om te oordelen de levenden en de doden'. Aangezien de Latijnse tekst hier dezelfde lezing heeft als die welke voorkomt in de Apostolische Geloofsbelijdenis, stelt Uw commissie voor de woorden hier op dezelfde wijze te vertalen. De tekst wordt dan: `Hij is opgevaren naar de hemel, en zit aan de rechterhand van God, de almachtige Vader. Vandaar zal Hij komen om te oordelen de levenden en de doden'.

Tenslotte: voor de slotzin is de cijferaanwijzing weggefallen. Het moet zijn: `42. Dit is het algemeen geloof. Wie dit niet oprecht en standvastig gelooft, zal niet behouden kunnen worden.'

Namens commissie I

Tj. Boersma, rapporteur

BIJLAGE B 3

Rapport inzake de lijst van teksten bij de Heidelbergse Catechismus in het deputatenrapport voor de herziening van het Kerkboek

(bij Acta I art. 54)

A Teksten die naar het oordeel van de commissie ten onrechte zijn toegevoegd:

Bij Vr./antw. 11: 2 Cor. 6:14-16
15: 2 Cor. 5:14, 15, 16
22: Matt. 28:20
77: Ex. 24:8; Hebr. 9:20; 1 Cor. 13:9
80: Joh. 4:22-24; Luc. 24:53
85: Rom. 12:7-9; 1 Cor. 12:28
103: 1 Cor. 14:30
116: Matt. 13:13
117: Joh. 14:15, 16
122: Jer. 32:40, 41; 33:20, 21
125: Hand. 14:16

B Teksten die naar het oordeel van de commissie ten onrechte zijn verwijderd:

Bij Vr./antw. 14: Nah. 1:6
15: 1 Cor. 15:21; Jer. 23:6
16: Hebr. 7:26, 27
18: Hebr. 2:17
42: Marc. 8:37
54: Joh. 10:11; Hand. 20:28; 1 Cor. 1:9; Ef. 4:11-13; Gen. 26:4; Ps. 71:17
56: Rom. 7:24
69: 1 Petr. 3:21
70: Joh. 3:5
75: Marc. 14:22, 23
85: 1 Cor. 5:11
94: Deut. 18:9; 6:5; Matt. 22:37
101: 1 Sam. 24:23
103: 2 Tim. 3:14
104: Ef. 6:4, 9
109: 1 Cor. 6:19
112: 1 Cor. 13:6
127: Marc. 13:33

C Teksten die naar het oordeel van de commissie niet kunnen worden gehandhaafd:

Bij Vr./antw. 12: Luc. 16:2
65: Ef. 6:23 66: Ezech. 20:12
74: Luc. 1:1.5 80: Joh. 4:21; Luc. 24:52*
99: Lev. 5:1; Spr. 29:24
100: id.
103: 1 Cor. 14:29

* Noot: Hierbij wordt uitgegaan van de vertaling van het NBG. Als de St. Vert. wordt gevolgd, kan Luc. 24:52 gehandhaafd worden.

namens commissie 1

Tj. Boersma, rapporteur

BIJLAGE B 4

Rapport inzake de bijbelvertaling

(bij Acta 1 art. 163)

- 1.1. De kerk te Haarlem herinnert eraan, dat de kerken in 1958 de zgn. 'Nieuwe Vertaling', uitgegeven in opdracht van het Ned. Bijbelgenootschap (1951), hebben vrijgegeven voor gebruik in de eredienst en dat verreweg de meeste kerken deze vertaling nu gebruiken. Toch mag deze praktijk niet gedachtenloos en besluiteloos worden gecontinueerd, gelet op de ontwikkelingen die zich hebben voltrokken zowel rondom de uitgave van de Statenvertaling als rond de (revisie of vervanging van de) Nieuwe Vertaling.
De meeste kerkgenootschappen in Nederland spreken zich over aangelegenheden rond de bijbelvertaling uit in de RCOB (Raad voor Contact en Overleg betreffende de Bijbel). Lidmaatschap van dit orgaan komt echter niet in overweging. Toch is het gewenst dat instanties op het gebied van bijbelvertaling kennis nemen van de Gereformeerde overtuiging inzake het karakter van de Schrift en de eventuele consequenties daarvan voor de bijbelvertaling.
Anderzijds is het van belang dat de Gereformeerde Kerken officieel op de hoogte blijven van nieuwe ontwikkelingen om tijdig hun verantwoordelijkheid voor de bijbelvertaling te kunnen uitoefenen. Momenteel is er geen adres (deputaatschap) waar de Gereformeerde Kerken voor derden bereikbaar zijn met betrekking tot het onderwerp 'bijbelvertaling'.
Op grond van deze overwegingen stelt Haarlem voor een klein deputaatschap te benoemen voor aangelegenheden rond de bijbelvertaling met een opdracht die nader omschreven wordt. Dit om te voorkomen dat de kerken min of meer overrompeld zouden worden door ontwikkelingen op het gebied van de bijbelvertaling en dit te meer, omdat de Nieuwe Vertaling wel bijna zeker binnen afzienbare tijd zal worden vervangen.
- 1.2. De kerk te Ermelo betuigt instemming met een uitspraak van prof. dr. J. van Bruggen (in Schooldag-Variant 1980, pag. 25) dat de kerken de wacht dienen te betrekken bij de bijbelvertaling. Er wordt op geattendeerd dat er nogal verschil van gevoelen bestaat over de kwaliteit van de vertaling van het NBG 1951 en dat ook al weer de gedachte speelt aan een nieuwe bijbeluitgave voor 'de kerken'.
De vraag die ons moet bezighouden is, aldus Ermelo, of we zo'n uitgave maar over ons heen moeten laten komen met het risico dat we, als het te laat is, moeten constateren dat deze bijbeluitgave onaanvaardbaar is.
Ermelo vraagt zich af, of we als kerken niet al het mogelijke moeten doen om op een of andere wijze bij het overleg over zo'n eventuele nieuwe bijbelvertaling c.q. uitgave betrokken te worden. Zou dit niet mogelijk blijken, dan zal onderzocht moeten worden of er mogelijkheden zijn om met gebruikmaking van de apparatuur van het NBG in samenwerking met anderen tot een andere bijbeluitgave te komen. Zou ook deze laatste weg onbegaanbaar blijken, dan dient onderzocht te worden, of er op een of andere wijze te denken valt aan het verzorgen van een eigen bijbelvertaling en uitgave.
De vertaling NBG 1951 is nu al zo sterk verouderd, dat veeljongeren grijpen naar vertalingen als 'Groot nieuws voor u'.
Ermelo zou het betreuren, wanneer we op het stuk van de bijbelvertaling overrompeld zouden worden door de ontwikkelingen en is van oordeel dat het de hoogste tijd is om gevolg te geven aan de suggestie van prof. dr. J. van Bruggen, gedaan in een interview (Schooldag-Variant 1980, pag. 27) om een klein deputaatschap in te stellen met een beperkte opdracht inzake bijbelvertaling en bijbeluitgave, die nader omschreven wordt.
- 1.3. De brief van br. J. Fokkes onderstreept in zoverre de missives van de kerken te Haarlem en Ermelo, dat deze een pleidooi bevat om te beginnen aan een zo goed mogelijke nieuwe bijbelvertaling 'in de plaats van de onbetrouwbare Bijbelvertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap'.
Dat in deze brief tevens wordt opgeroepen 'om de vernieuwingsdrang, om te komen tot een nieuw 'Gereformeerd Kerkboek', met psalmen, belijdenisgeschriften, alle formulieren, Kerkorde, etc. etc. inbegrepen, eerst een te laten rusten' is voor dit onderwerp niet terzake en gaat bovendien voorbij aan synodebesluiten.

- 2.1. De kerken te Haarlem en Ermelo hebben hun brief over de bijbelvertaling aan de generale synode geschreven naar aanleiding van het interview met prof. dr. J. van Bruggen in de Schooldag-Variant van het ND. Ermelo verwijst er met zoveel woorden naar, terwijl het uit de inhoud van het schrijven van Haarlem opgemaakt kan worden.

Dit interview is zeer belangwekkend voor de zaak van de bijbelvertaling. Het zal intussen duidelijk zijn, dat de achtergrond van dit interview gevormd wordt door een publicatie van prof. dr. J. van Bruggen uit 1975, getiteld: 'De toekomst van de bijbelvertaling'. Daar deze publicatie veel informatie verschaft die van direct belang is voor het onderwerp dat ons bezig houdt, lijkt het de commissie raadzaam daaruit het één en ander naar voren te halen.
- 2.2. In 1958 besloot de generale synode van Bunschoten/Spakenburg de Nieuwe Vertaling 'in de vrijheid der Kerken' te laten, wat overigens niet betekent dat de Statenvertaling werd afgeschaft. Intussen staat de ontwikkeling niet stil. Reeds werd een plan ontworpen voor een oecumenische bijbelvertaling, al werd dit project dan ook niet voltooid. Terwijl het plan bestaat de Vertaling-1951 te vervangen door een kaneelbijbel die meer bij de tijd is.
- 2.3. De Statenvertaling is tot stand gekomen op initiatief van de Dordtse Synode van 1618/19. Men stelde prijs op een zoveel mogelijke woordelijke vertaling, hetgeen samenhangt met de eerbied voor de Schrift en ook voor de bijbelgebruiker: de lezer moet zo volledig mogelijk ingelicht worden over wat de Here in zijn Woord zegt en de vertaler moet er zo min mogelijk tussenkomen.

De Statenvertaling draagt een kerkelijk karakter. De vertaling werd toevertrouwd aan theologen die deskundig zijn in de theologie en de talen en die ook met godzaligheid begaafd zijn. De synode heeft door een reeks maatregelen bij voorbaat bepaald, dat de 'nieuwe' vertaling kerkelijk aanvaard zou worden. De kerken hebben terwille van de bewaring van het toevertrouwde pand ook verantwoordelijkheid voor de vertaling van Gods Woord.
- 2.4. Het bijbelvertaalwerk is echter geleidelijk aan een zaak van de bijbelgenootschappen geworden. Via de bijbelgenootschappen komt dan in de laatste decennia ook het officiële contact met Rome tot stand voor de bijbelvertaling. Het eerste doel wordt de vervaardiging van één oecumenische bijbelvertaling, die door alle kerken aanvaard zal worden. In 1967 wordt een permanent overlegorgaan tussen 'de kerken' onderling inzake bijbelaangelegenheden opgericht: de RCOB.
- 2.5. Kunnen de kerken die de belijdenis van de Reformatie liefhebben, in de toekomst gebruik maken van het bijbelvertaalwerk van de bijbelgenootschappen? Wat vroeger op zakelijke basis kon, is straks misschien om principiële redenen niet meer mogelijk. Voor een goed oordeel in dezen is het nodig aandacht te schenken aan het beginsel van de dynamische equivalentie of gelijkwaardigheid, dat aan het moderne vertaalwerk ten grondslag ligt. Dit is niet alleen een kwestie van taalvisie (het respecteren van hedendaags Nederlands), maar in het hier genoemde beginsel ligt ook besloten een visie op de aard van de communicatie en op het karakter van de bijbel. Vroeger was er eenzijdige aandacht voor de boodschap die doorgegeven moest worden, maar van die 'eenzijdigheid' wil men af. Men ziet nu hoe een boodschap samenhangt met de ontvanger van de boodschap. De boodschap komt alleen werkelijk over, als deze is afgestemd op de luisteraar in zijn eigen situatie. Zou men de boodschap domweg vertalen, dan landt deze in een heel ander publiek en valt machteloos ter aarde. De vertaler mag dus de boodschap van de bijbel nooit zonder meer doorgeven. De bijbel is tijdgebonden en de vertaling moet de boodschap overbrengen aan mensen met een andere taal en in een andere cultuursituatie.

Deze visie verdraagt zich niet met het bijzondere karakter van de bijbel als het geopenbaarde Woord van God. God spreekt in de bijbel ook tot ons vandaag (vgl. Rom. 15:4) en we mogen aan dat Woord van God niets afdoen en daaraan niets toedoen.
- 2.6. Het eerste dat voor een goede bijbelvertaling nodig is, is respect voor de vorm waarin God zijn openbaring voor ons heeft neergelegd. De vertaling moet voldoen aan een aantal vaste normen die met de aard van het vertaalde boek samenhangen en die prof. dr. Van Bruggen omschrijft als: Vormgetrouw, Duidelijk, Compleet, Tekstgebonden, Geestelijk, Gezaghebbend, Kerkelijk.

De verantwoordelijkheid voor zo'n bijbelvertaling berust bij de kerk, aan wie de Here de Schriften heeft toevertrouwd. Omdat het gebruik van bijbelvertaling alle kerken aangaat, is de zaak van de vertaling ook een aangelegenheid voor de generale synode. Deze moet vanuit de normen die uit de gereformeerde belijdenis voortvloeien, aangeven, welke vertaling gebruikt zal worden.

Een beslissing over de vraag, welke vertaling we kiezen, kan worden gesteund en gediend door overleg in andere kaders. Zulke kaders zijn er echter niet. Het kader van overleg binnen de RCOB is niet aanvaardbaar, omdat het zich niet bindt aan normen, die voortvloeien uit de gereformeerde belijdenis inzake de Schrift. De Gereformeerde Bijbelstichting heeft zich helaas niet beperkt tot reformatorische beginselen voor bijbelvertaling, maar heeft zich geheel vastgelegd op een vrucht van die beginselen: de Statenvertaling ongewijzigd. Er bestaat geen overlegkader voor allen die de belijdenis van de Reformatie liefhebben en die de zaak van de bijbelvertaling op alle punten willen dienen.

- 3.1. Op dit laatste sluit het interview met prof. Van Bruggen in de Schooldag-Variant 1980 van het ND aan. Omdat we de wacht moeten betrekken bij de bijbelvertaling bepleit de hoogleraar de instelling van een deputaatschap dat aanspreekbaar is.

Het Ned. Bijbelgenootschap zal naast de RCOB ook de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken willen consulteren. Dan moeten we onze mening op tijd geven, en niet wachten tot het NBG en de Katholieke Bijbelstichting weer met een nieuwe vertaling op de markt komen.

De Nieuwe Vertaling van 1951 zal binnen een jaar of tien een uitzondering zijn in Nederland en daar staan we dan als kerken met een Nieuwe Vertaling, die we eigenlijk niet eens begeerd hebben. Daarom moeten we er op tijd bij zijn en de wacht betrekken. En wie de wacht betreft, kijkt alle kanten uit. Dat betekent ook, dat we al het mogelijke moeten doen om mensen die nog aan de Statenvertaling kleven - mensen uit de Gereformeerde Bijbelstichting en de Gereformeerde Bond - te helpen om wat bewuster over die dingen na te denken.

Prof. Van Bruggen acht het van belang een klein deputaatschap te benoemen met een heel beperkte opdracht, die hij bij wijze van voorbeeld omschrijft als: de stand der ontwikkelingen bij te houden en zich eventueel te laten raadplegen door instanties en daarover rapport uit te brengen aan de synode.

- 3.2. De commissie staat zeer sympathiek tegenover de instelling van een klein deputaatschap voor de zaken van de bijbelvertaling. Zij is zich echter bewust van de noodzaak, rekening te houden met het bepaalde in art. 30 K.O.

Het lijkt uw commissie gewenst, niet te talmen, omdat een uitstel van minstens drie jaren zou betekenen dat de Gereformeerde Kerken in deze jaren, waarin juist nieuwe plannen zullen worden opgezet, onbereikbaar zijn voor belangrijke informatie, zodat men ter synode in 1984 geen adequate beslissing zal kunnen nemen. Het komt uw commissie anderzijds gewenst voor, het deputaatschap tot de volgende synode slechts een zeer beperkte opdracht te geven, opdat de kerken gelegenheid hebben hun instemming of afkeuring over deze beslissing op de volgende synode kenbaar te maken zonder dat zij voor voldongen feiten van enige betekenis worden geplaagd. Zelfs kan het rapport van een klein deputaatschap er toe bijdragen dat de kerken het materiaal ontvangen dat hen in staat zal stellen tot verantwoorde en bewuste oordeelsvorming.

Namens commissie 1,

Tj. Boersma, rapporteur

BIJLAGE B 5

HISTORISCH OVERZICHT VAN HET CONTACT TUSSEN DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN EN DE GEREFORMEERDE KERKEN.

1. In de Acta van de generale synode van Hoogeveen, 1969/70, is als bijlage 17 opgenomen het rapport over de brief van de CGsynode (pagina 611-651). Dit rapport is later afzonderlijk uitgegeven. Het geeft een breed historisch overzicht van de gang van zaken met betrekking tot het contact met de CGkerken, sinds 1946. In dat jaar besloot de eerste gewone synode na de vrijmaking, ni. die te Groningen, contact te zoeken met de CGkerken.
De CGsynode van Utrecht 1947 besloot toen deputaten te benoemen voorcontact met de gereformeerde belijders. Men zocht deze in de Gereformeerde kerken, maar ook in de synodale kerken, in de Gereformeerde Gemeenten en in de Gereformeerde Bond. In CGkring werd daar later van gezegd: "Utrecht keek dus niet alleen naar de vrijgemaakte kerken, maar ook naar de synodale kerken. Onze middenpositie werd daarmee duidelijk aangegeven. Het was tegelijk in eigen kring duidelijk, dat we niet éézijdig wilden zijn en geen bijzondere plannen hadden ten aanzien van een bepaalde kerk", Acta Hoogeveen pagina 617. Het citaat is van ds. J.H. Velema uit: 'Kerk tussen klem en knoop', pagina 113. Het rapport eindigt met de situatie in 1969.
Wij willen in ons historisch overzicht bij dit rapport aansluiten.

2. Synode van Amersfoort-West 1967.
Om de besluiten van Hoogeveen 1969/70 goed te kunnen begrijpen, moeten we eerst terug naar Amersfoort-West 1967.

Deze synode heeft namelijk een dringend beroep gedaan op de CGsynode van Hilversum 1968/69, om in twee zaken de weg van de ware oecumene te gaan.

- a. Het eerste verzoek is, uit te spreken, dat de door de CG genoemde verschillen inzake de toeïgening des heils en de hantering van de belijdenis omtrent de kerk, verschillen zijn binnen het raam van de belijdenis, welke geen verhindering behoeven te zijn voor ware kerkelijke eenheid.

Zou de CGsynode deze uitspraak niet kunnen doen, dan wordt van haar verwacht aan te geven op welke wijze de Gereformeerde Kerken inzake de toeïgening des heils en de hantering van de belijdenis omtrent de kerk, afwijken van de Belijdenis. 'Daarom doet de synode van de Gereformeerde Kerken een ernstig beroep op uw vergadering om toch niet langer de verschillen aan te merken als beletsel tot eenheid'.

N.B. De deputaten, benoemd door de G.S. van Rotterdam-Delfshaven 1954/65 hadden hierom al gevraagd. Maar op die vraag had de CGsynode van Apeldoorn 1965/66 geantwoord, dat deze verschillen raken de bediening des Woords en de tuchttoefening in de kerken. Ze moeten eerst worden weggenomen, eerder kan het nooit tot vereniging komen.

- b. De tweede zaak betrof het lidmaatschap van de CGkerken van de ICCC en de GOS. De synode van Amersfoort-West 1967 zei daarvan, dat dit voortgezette lidmaatschap een struikelblok was op de weg naar eenheid. De synode zag namelijk in dit GOS-lidmaatschap (en ook bijv. in de samenwerking van de CGkerken met de synodaalgereformeerden en de Gereformeerde Gemeenten) een in de CGkerken zich openbarend oecumenisch streven, dat niet in overeenstemming is met het Woord van God en de daarop gegronde Belijdenis in de artikelen 27-29 der Nederlandse Geloofsbelijdenis, Acta pagina 301.

Vandaar het dringend verzoek het lidmaatschap van de ICCC en de GOS te beëindigen.

ad a

Deze wending van de CGkerken naar de hierboven genoemde door hen steeds weer ter sprake gebrachte twee verschillen, alsmede de door de CGsynoden steeds weer gestelde voorwaarde tot een overeenstemming in deze verschillen, alvorens verder over eenwording zal kunnen worden gesproken, dateert van 1962, CGsynode van Haarlem-Santpoort, gehandhaafd door de CGsynode van Apeldoorn 1966.

We zullen in de geschiedschrijving, tot op heden, deze zelfde zaken steeds weer tegenkomen.

ad b

Aan de andere kant, sinds de CGkerken lid zijn geworden van de GOS, is er van onze kant voortdurend op gewezen dat zij op deze wijze deel hebben aan de ongerechtigheid doordat de synodale kerken volwaardig lid van deze synode zijn.

Dat bezwaar is steeds zwaarder gaan wegen, tot op heden. T.a.v. het bezwaar tegen het lidmaatschap van de ICCC, waar allerlei valse leer wordt toegestaan: de CGkerken hebben wel in 1977 van deze organisatie afscheid genomen, maar niet vanwege de dwaalleer in de ICCC.

3. De CGsynode van Hilversum 1968/69.
Op de door de synode van Amersfoort-West 1967 gestelde vragen, antwoordde de CGsynode van Hilversum 1968/69 onomwonden:
  - a. de verschillen ten aanzien van de toeïgening des heils en het hanteren van de belijdenis omtrent de kerk, zijn wezenlijke verschillen, die een reëel beletsel vormen voor vereniging. (Echter, ook deze synode liet na aan te geven op welk punt de Gereformeerde opvattingen dan in strijd zouden zijn met de Belijdenis).
  - b. Wij zijn en blijven lid van de GOS, omdat wij contact of correspondentie willen hebben met andere gereformeerde kerken.

4. Synode van Hoogeveen 1969/70.
Zoals gezegd: na deze afwijzing door de CGsynode van Hilversum 1968/69 besloot de synode van Hoogeveen niet opnieuw deputaten te benoemen voor samenspreking met CGdeputaten, en aan de eerstkomende CGsynode van Rotterdam 1971 /72 dringend te verzoeken alsnog aan het appèl van de synode van Amersfoort-West 1967 te voldoen. Hiermee was een einde gekomen aan een arenlange contact-oefening.
De synode gaf uit Schrift, Belijdenis en Acte van Afscheiding een brede uiteenzetting van de roeping tot kerkelijke eenheid en van de geschiedenis van het contact met de CGkerken: hoe dit contact in 1946 door de Gereformeerde Kerken opnieuw was gezocht en sindsdien was beoefend, maar ook hoe voortdurend CGsynoden deze kerkelijke eenheid geweigerd hebben, zonder echter te verklaren en/of te bewijzen dat de Gereformeerde Kerken afwijken van de Belijdenis.
De synode sprak uit dat de CGkerken door hun besluiten de Gereformeerde Kerken verhinderd hebben de weg der eenheid te betreden. De CGsynoden deden dit, door het stellen van voorwaarden, die boven de gemeenschappelijke belijdenis van het Woord Gods uitgaan, in strijd met de ware katholiciteit; en vervolgens door het handhaven van hun 'breed' contact met de GOS, waarin een oecumenisch streven openbaar komt.

5. Sindsdien is van synode tot synode gecorrespondeerd. Het bleef telkens gaan om dezelfde zaken:
  1. het stellen van voorwaarden die boven de gemeenschappelijke belijdenis van het Woord Gods uitgaan (er moet eerst overeenstemming zijn met betrekking tot de toeïgening des heils en de hantering van de belijdenis omtrent de kerk, voor er verder over eenwording kan worden gesproken);
  2. de oecumenistische koers, blijkend in het voortgezette lidmaatschap van de GOS (van de ICCC namen de CGkerken afscheid in 1977).

6. De synode van Rotterdam 1971/72.
Deze synode sprak haar teleurstelling uit over het besluit van de synode van Hoogeveen, geen deputaten voor samenspreking met de CGdeputaten te benoemen.
Zij verklaarde verder, dat bij haar gebleven was de vrees voor eenzijdigheden bij de Gereformeerden, met name ten aanzien van de toeïgening des heils. Ook in het verstaan van de Belijdenis moette één zijn. Verder: het lidmaatschap van de GOS is geen toetssteen van ware of valse oecumenische gezindheid; wij zijn er dan ook niet van overtuigd ons GOS-lidmaatschap te moeten beëindigen.

7. Synode van Hattem 1972.
Deze synode constateert dat opnieuw niet wordt voldaan aan het twee-ledige dringende verzoek van de synode van Amersfoort-West 1967. Ten aanzien van de GOS brengt deze synode in herinnering, dat de CGkerken eens hebben gezegd, het besluit ten aanzien van de GOS nader te zullen bezien, wanneer de synodale kerken lid van de Wereldraad van Kerken zouden worden.
De synode wijst er verder op, dat de CGkerken in 1947 de weg zijn opgegaan van het aanwijzen van eenzijdigheden, links en rechts van hun als centrum-positie opgegeven plaats. De verhouding tussen de Gereformeerde kerken en de synodale kerken wordt óók onder deze noemer gebracht evenals

later die tussen de Gereformeerde kerken en de kerkenbuiten-verband. Deze synode besluit dan ook, niet te voldoen aan het verzoek opnieuw deputaten tot samenspreking met de CGdeputaten te benoemen.

In de brief aan de CGsynode wordt nog eens de geschiedenis van de samensprekingen en de correspondentie beschreven, tot op 1972. En de synode geeft dan samenvattend haar oordeel: het stellen van allerlei vragen is kenmerkend voor het hele CGbeleid, gevoed door de vrees 'voor éézijdigheden die ten gevolge hebben dat de volle waarheid niet meer tot zijn recht komt in het kerkelijk leven'.

8. De CGsynode van Amsterdam 1974.

Van deze synode is niet veel meer te vermelden, dan dat zij bleef bij het standpunt van de CGsynode van Rotterdam 1971/72.

9. Synode van Kampen 1975.

Ook deze synode herinnert weer aan het dringend verzoek van de synode van Amersfoort-West 1967. Zij herhaalt de al zoveel maal gestelde vragen:

1. wilt u aangeven op welke **schriftuurlijke** gronden de door u genoemde verschillen een verhindering zijn voor de eenheid?
2. waarom wilt u toch geen besluiten nemen ten aanzien van de GOS en de ICCC?

Het is dan voor het eerst dat er wordt gesproken over de ontwikkeling in de CGkerken met betrekking tot de Schriftkritiek, namelijk als volgt (in de brief aan de CGsynode, Acta artikel 178):

'Intussen willen wij u ook niet verzwijgen, dat er in onze vergadering zorg werd uitgesproken ten aanzien van bepaalde ontwikkelingen in uw kerkelijk leven. De synode is er zich van bewust, dat zij door u dit bekend te maken in uw moeiten treedt. Zij wil zich daarbij bescheiden opstellen, maar acht het toch noodzakelijk en broederlijk van deze zorg melding te maken'.

De bespreking van deze zaak wordt vermeld in artikel 160 van de Acta als volgt: 'Vooral hebben geschriften de aandacht, in verband met de verhouding tot onze kerken, waarin instemming wordt betuigd met de opheffing van de binding aan de uitspraken van 'Assen-1926' in de synodaal-gereformeerde kerken, alsmede verdere publicaties over Genesis 2 en 3 binnen de Christelijke Gereformeerde kerken. Anderzijds wordt ook gesteld dat wij ten opzichte van deze spanningen in de Christelijke Gereformeerde kerken ons voorzichtig opstellen. We zullen met geduld de ontwikkeling vooral wat die leringen betreft, volgen, of we mogelijk nog eens de helpende hand kunnen bieden, maar niet ongevroegd ons erin mengen'.

10. De CGsynode van Hoogeveen 1977.

Deze synode bleef stellen:

1. dat de verschillen ten aanzien van de toeëigening des heils en de hantering van de belijdenis omtrent de kerk méér zijn dan accentsverschillen. (Evenwel werd ook nu niet voldaan aan het dringend verzoek om aan te geven in welk opzicht de Gereformeerde Kerken in deze zouden ingaan tegen de Belijdenis).
2. dat wel een einde gemaakt is aan het lidmaatschap van de ICCC, maar niet aan dat van de GOS. Dat is een zaak van wereldwijde roeping. Deze synode herhaalt dan de verzekering van de synode van Haarlem-Santpoort 1962: Wij zien uw kerken als kerken die zich in alles willen stellen op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis, als daarop gegrond. Op de in de brief van de synode van Kampen 1975 geuite zorg ten aanzien van bepaalde ontwikkelingen in het CGkerkelijke leven, wordt niet ingegaan.

11. Synode van Groningen-Zuid 1978.

Ook deze synode weigert te voldoen aan het CGverzoek om deputaten te benoemen tot samenspreking met de CGdeputaten.

Deze synode schrijft aan de CGsynode: 'Wij kennen uw kerken als een gemeenschap die inderdaad wil staan op de grondslag van Gods Woord en de gereformeerde belijdenis'. Het is daarom dat wij steeds weer een appèl op u doen. Daarom opnieuw dezelfde twee zaken als vanouds:

1. welke schriftuurlijke gronden zijn er voor uw weigering om tot eenheid te komen? 'U wenst blijkbaar niet uit te spreken, dat u met ons op de weg wilt gaan staan, die leiden moet tot eenheid'.

2. opnieuw de oproep om te breken met de GOS, een organisatie waarvan ook de synodale kerken nog steeds lid zijn.

ˆ Als u méér hecht aan samenwerking met de GOS en door middel van die organisatie met de ˆ Gereformeerde Kerken' (synodaal) dan aan vereniging met de Gereformeerde Kerken dan moeten wij dat met droefheid constateren'.

ˆ De contacten met de Nederlands Gereformeerde kerken laten wij voor uw rekening'. Vooral: ˆ Wij constateren dat u naar meer dan één zijde contact wenst te onderhouden en besprekingen wilt voeren, zonder evenwel uit te spreken waarheen u uw koers heeft uitgezet. Zulk een ˆ vrijblijvendheid' past niet bij de stijl van de kerk van onze Here Jezus Christus'.

In deze brief wordt geen melding gemaakt van de Schriftkritiek in de CGkerken. Dat is te verklaren uit het feit, dat in 1978 in een bespreking tussen het moderamen van de CGsynode van Hoogeveen 1977, en de synode van Groningen-Zuid 1978, van CGzijde werd meegedeeld, dat de zaak van de Schriftkritiek intern was opgelost.

12. De CGsynode van Amersfoort 1980.

De brief van deze synode begint met een weergave van de verschillende standpunten, volgens CGzienwijze.

Uw visie, aldus deze brief, is: we hebben dezelfde confessionele grondslag, en dus moeten we één worden.

Onze visie: we hebben wel dezelfde confessionele grondslag, maar in de funktionering van de grondslag in de praktijk van het kerkelijk leven zijn wij uiteengegaan.

Dan volgen weer dé bekende twee punten:

1. weer worden genoemd bezwaren tegen uw ˆ kerkelijke opstelling die samenhangt met uw hantering van de belijdenis met betrekking tot de kerk'; weer wordt verzocht deputaten voor samenspreking te benoemen.

2. Het lidmaatschap van de GOS en ons contact met de Nederlands Gereformeerde Kerken zijn geen verhindering om de Gereformeerde Kerken in oprechtheid te zoeken.

ˆ Als wij het gebod tot eenheid verkeerd hebben betracht door het leggen van contacten, die naar uw overtuiging verkeerd zijn, dan is het uw plicht ons dat duidelijk uit te leggen, en dit niet alleen per brief.

13. Slot

De roeping tot eenheid is door de synode van Hoogeveen 1969/70 als volgt onder woorden gebracht, Acta pagina 364:

a. dat het naar het Woord Gods (o.a. Joh. 17 : 11, 17, 20, 21; Filip. 1 : 27- 2 : 4; Efeze 3 : 14 - 4 : 16; 1 Tim. 3 : 15, 16) en de daarop gegronde belijdenis (o.a. artikel 28 N.G.B. en antw. 55 H.C.) de roeping der ware christgelovigen en van de kerken is te staan naar kerkelijk samenleven met allen, die met hen eenzelfde geloof belijden en bewaren de leer, die naar het Woord Gods is en door de Gereformeerde Kerken in deze landen beleden is in de aangenomen Formulieren van *Enigheid*;

b. dat blijkens de ˆ Acte van Afscheiding of Wederkeer' van oktober 1834 de tot deze belijdenis naar het Woord Gods weergekeerde kerken ook die ware katholiciteit der kerk begeerd hebben, toen ze verklaarden gemeenschap te willen zoeken met alle ware gereformeerde lidmaten en zich te willen verenigen met elke op Gods Woord gegronde vergadering'.

LIJST van de AGENDA

Kort overzicht

I Inzake de **LEER**

II Inzake de **KERKREGERING**

- a betrekking hebbend op artikel 13 K.O.
- b betrekking hebbend op artikel 19 K.O.
- c betrekking hebbend op artikel 40 K.O.
- d betrekking hebbend op artikel 56 K.O.
- e betrekking hebbend op artikel 63, 64 K.O.
- f betrekking hebbend op artikel 65 K.O.
- g betrekking hebbend op artikel 69 K.O.
- h betrekking hebbend op artikel 43 K.O.

III Inzake de **EREDIENST**

- a Psalmberijming
- b 'Enige Gezangen'
- c Radio- en Televisieuitzending van kerkdiensten
- d Spreekconsent voor studenten
- e Geestelijke verzorging van militairen
- f Orden van dienst

IV Inzake **ZENDING en EVANGELISATIE**

- a Zending

V Inzake de **OPLEIDING TOT DE DIENST DES WOORDS**

- a deputaten-curatoren
- b deputaten-curatoren en deputaten-financieel
- c deputaten-financieel
- d reglement docenten
- e voordrachten voor benoeming deputaten-curatoren
- f benoemingsprocedure voor docenten

VI Inzake **CORRESPONDENTIE MET BUITENLANDSE KERKEN**

VII Inzake **CORRESPONDENTIE MET DE HOGE OVERHEID**

VIII **SYNODALIA**

- a Acta en Handelingen
- b Huishoudelijke Regeling

IX **PARTICULARIA**

X **VARIA**

- Nota bene: 1 de bovenstaande indeling van de agenda is tevens de indeling van de Acta in Hoofdstuk I tot X.
- 2 achter elk nummer van de agenda staat, voorzover mogelijk, in de rechterkolom vermeld in welk artikel van de Acta de rapportage en/of besluittekst te vinden zijn.

I Inzake de LEER.

- 1 rapport van de deputaten voor de herziening van het kerkboek;

Acta art.
45, 47, 50

- 2 brief van ds. Joh. Francke te Emmen, waarin hij bezwaren inbrengt tegen artikel 425 van de Acta van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 betreffende de redactie van het 4e artikel van het Apostolicum; 45
- 3 brief eveneens van ds. Joh. Francke, waarin hij een aanvulling geeft op het sub 2 genoemde schrijven; 45
- 4 brief van de classis van de Gereformeerde Kerken in het ressort Noord-Brabant-Limburg, waarin zij verzoekt de uitgave te bevorderen van een compleet 'Gereformeerd Kerkboek', dus inclusief de Bijbel in de vertaling van 1951;
- 5 brief van br. W. Kroes te Enschede, waarin hij opnieuw verzoekt het 'Kort Begrip' een plaats in het hernieuwde kerkboek te doen behouden; 60
- 6 brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Harderwijk, waarin hij enkele opmerkingen maakt met betrekking tot hetgeen in het sub 1 genoemde Rapport wordt voorgesteld;
- 7 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Apeldoorn, waarin enkele wijzigingsvoorstellen worden gedaan met betrekking tot hetgeen door deputaten wordt voorgesteld t.a.v. de artikelen 7, 10, 28 en 37 N.G.B.; 50, 51
- 8 Brief namens de particuliere synode van de Gereformeerde Kerken in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg met bericht, dat door haar het onder 4 vermelde voorstel van de classis Noord-Brabant werd overgenomen en als haar voorstel aan de synode wordt voorgelegd; 59
- 9 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Emmen, waarin adhesie wordt betuigd aan het sub 2 vermelde bezwaarschrift van ds. Joh. Franke; 45
- 10 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Neede met een drietal opmerkingen n.a.v. hetgeen door de deputaten voor de herziening van het kerkboek wordt gerapporteerd met betrekking tot de Heidelbergse Catechismus; 52, 53
- 11 brief van dezelfde kerkeraad met opmerkingen bij het rapport over de Nederlandse Geloofsbelijdenis; 50, 51
- 12 brief eveneens van deze kerkeraad, waarin een viertal opmerkingen worden gemaakt n.a.v. het rapport over de Dordtse Leerregels; 55
- 13 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Apeldoorn met het verzoek nieuw te benoemen deputaten opdracht te geven ook voor de N.G.B. een lijst van teksten samen te stellen; 50, 62
- 14 brief van dezelfde kerkeraad met een drietal opmerkingen met betrekking tot hetgeen door deputaten wordt voorgesteld inzake de avondmaalsformulieren; 56, 57
- 15 idem met betrekking tot het voorgestelde huwelijksformulier; 56, 57
- 16 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Neede met opmerkingen t.a.v. het nieuwe formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen; 56, 57
- 17 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Oost, waarin hij verzoekt de naam 'Kurios' konsekvent weer te geven met 'Heer'; 65
- 18 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Wageningen 50, 51

	met een aantal opmerkingen aangaande `de vertaling van de	
19	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Centrum met bezwaren tegen de tekst van de `zondencatalogus', zoals door deputaten voorgesteld in het Avondmaalsformulier;	56, 57
21	Brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Enschede-Oost, waarin deze kerkeraad bezwaar aantekent tegen het besluit van de generale synode te Groningen-Zuid 1978 inzake het Kort Begrip (Acts art. 425) en verzoekt dit Kort Begrip alsnog te laten moderniseren en te doen opnemen in het Gereformeerde Kerkboek;	60
22	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Pernis (met 2 bijlagen), waarin bezwaren worden ingebracht zowel tegen het huwelijksformulier zoals dit is opgenomen in de Proefbundel, als tegen het formulier zoals dit nu door de deputaten voor de herziening van het Kerkboek wordt voorgesteld;	56, 57
23	brief van dezelfde kerkraad met bezwaren tegen hetgeen wordt voorgesteld inzake antwoord 21 H.C. en met het verzoek terug te keren tot de tot nog toe gebruikelijke wijze van vertalen;	52, 53
24	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Dalfsen inzake het gebruik van het `Onze Vader', de plaats van de Heidelbergse Catechismus in het kerkboek en opmerkingen inzake de tekst van de geloofsbelijdenissen van Nicéa en Athanasius;	47, 50, 56 57, 62
25	brief van de deputaten voor de herziening van het kerkboek met een aanvullend Rapport inzake de formulieren en gebeden;	56, 58
26	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Mussel met algemene opmerkingen over het woord- en taalgebruik in het Rapport van deputaten over de Nederlandse Geloofsbelijdenis en over een drietal formulieren (met 3 bijlagen);	50, 56, 57
27	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Tiel met het verzoek het besluit van de generale synode te Groningen-Zuid 1978 inzake het Kort Begrip (Acts art. 425) te herzien en het gemoderniseerd een plaats in het kerkboek te geven;	60
28	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Uithuizen inzake het huwelijksformulier;	56, 57
29	brief van dezelfde kerkraad inzake art. 9 van het Apostolicum;	45
30	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te 's-Gravenhage-West inzake het Rapport van de deputaten voor de herziening van het kerkboek;	45, 57
31	brief van dezelfde kerkraad met adhesie aan brief I 2;	45
32	brief van ds. J. van Raalte te 't Harde, met enkele verzoeken t.a.v. het Kerkboek;	64
33	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord, met voorstel tot wijziging in het Ondertekeningsformulier voor dienaren-des Woords;	66
34	idem, met verzoek tot modernisering en opname van de `Zieken-troost' in het kerkboek;	61
35	idem, t.a.v. het `Kort Begrip';	60
36	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Enschede-	56, 57

Oost, bevattende enkele voorstellen tot wijzigingen in de Deputaten-rapporten over belijdenisgeschriften en formulieren;

37	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Zutphen, waarin de generale synode in overweging wordt gegeven aan het door de synode van Groningen-Zuid 1978 vastgestelde 'Formulier van tucht over afkerige, volwassen doopleden' (Acts art. 212) een gebed toe te voegen;	63
38	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Uithuizen, met dezelfde strekking;	63
39	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te 's-Gravenhage-West, met betuiging van adhesie aan de sub 37 genoemde brief;	63
40	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord, met voorstel tot een wijziging in het formulier van de tucht over afkerige, volwassen doopleden;	56.1

II Inzake de KERKREGERING

a Betrekking hebbend op artikel 13 K.O.

1	brief van de classis Drachten van de Gereformeerde Kerken in Nederland waarin zij adhaesie betuigt aan het voorstel van de classis Zwolle met betrekking tot de leeftijd voor de emeritering van de dienaren van het Woord;	68
2	brief namens de particuliere synode van Overijssel met een voorstel betreffende emeritering van predikanten op 65 jarige leeftijd;	68
3	brief namens de particuliere synode van Friesland, waarin aan het sub 2 vermelde voorstel adhesie wordt betuigd;	68
4	brief namens de particuliere synode van Zuid-Holland met een voorstel als in de sub 2 genoemde brief;	68
5	brief namens de particuliere synode van Groningen met eenzelfde voorstel als de particuliere synode van Overijssel;	68
6	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te 's-Gravenhage-West met het voorstel niet te voldoen aan het verzoek van de classis Zwolle;	68

b Betrekking hebbend op artikel 19 K.O.

1	rapport van de deputaten naar artikel 19 van de Kerkorde benoemd door de generale synode van Groningen-Zuid 1978;	69, 70
2	Minderheidsrapport van ds. Joh. Francke te Emmen, uitlopend op het verzoek geen nieuwe generale deputaten naar art. 19 K.O. te benoemen;	69, 70
3	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Bunschoten, waarin hij verzoekt uit te spreken, dat een generaal deputaatschap ad art. 19 K.O. bij nadere overweging niet gewenst blijkt te zijn;	69, 70
4	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Harderwijk, waarin hij bericht dat de instelling van een generaal deputaatschap niet behoort plaats te vinden;	69

5	brief namens de particuliere synode van de Gereformeerde Kerken in Utrecht, waarin adhesie wordt betuigd zowel aan de conceptinstructie in het meerderheidsrapport als aan het onderdeel conceptregeling studiefinanciering; t.a.v. het eerste worden wijzigingen voorgesteld;	69
6	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Arnhem met het verzoek niet opnieuw generale deputaten naar artikel 19 K. O. te benoemen;	69
7	brief van de particuliere synode van Gelderland, met verzoek als sub 6;	69
8	brief van de particuliere synode van Friesland met de mededeling van een voordracht van een primus en een secundus voor het generaal deputaatschap ad art. 19 K.O.;	69
9	idem namens de particuliere synode van Gelderland (onder 69, 70 voorbehoud);	
10	idem namens de particuliere synode van Utrecht;	69
11	idem namens de particuliere synode van Noord-Holland;	69
12	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer, waarin instemming wordt betuigd met hetgeen deputaten schrijven omtrent de studiefinanciering door de overheid en wordt voorgesteld het voorstel van de minderheidsnota te aanvaarden;	70
13	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Uithuizen met het verzoek geen generale deputaten naar art. 19 K.O. meer te benoemen;	
14	brief van de kerkeraad te Dalfsen met adhesie aan het voorstel studiefinanciering;	70
15	brief namens de particuliere synode van Groningen met het voorstel geen deputaten te benoemen;	69
c	Betrekking hebbend op artikel 40 K.O.	
1	brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Noord, waarin hij adhesie betuigt aan het voorstel van de kerk te Alphen aan de Rijn betreffende diakonaal overleg en kerkelijke besluitvorming;	71
2	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Leeuwarden met de mededeling dat hij het voorstel van de particuliere synode van Zuid-Holland 1981 inzake diakonaal overleg ondersteunt, waarbij echter naar zijn oordeel eerst door een deputaatschap onderzocht dient te worden of samenwerking van de kerken in diakonale arbeid kerkrechterlijk mogelijk is;	71
3	brief namens de particuliere synode van Overijssel, dat zij geen adhesie betuigt aan het voorstel van de kerk te Alphen aan de Rijn, maar wel van oordeel is, dat het aanhangig maken van deze zaak op de generale synode van nut kan zijn;	71
4	brief namens de particuliere synode van Zuid-Holland (met 2 bijlagen) met het verzoek een studiedeputaatschap te benoemen inzake de vraag of een vorm van samenwerking en overleg van kerken in haar diakonale arbeid onderling en in relatie tot hulpverlenende instellingen binnen de kerken, noodzakelijk en mogelijk is;	71
5	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Groningen-West met adhesiebetuiging aan het voorstel van de particuliere synode van Zuid-Holland.	71

d Betrekking hebbend op artikel 56 K.O.

- 1 brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Zuidlaren met de mededeling, dat hij om een aantal redenen het besluit van de generale synode te Groningen-Zuid 1978 (nog) niet kan en mag ratificeren; 75
- 2 brief van br. O. Hamming te Apeldoorn (met 11 bijlagen), waarin hij bezwaren inbrengt tegen het besluit van de generale synode te Groningen-Zuid 1978 inzake de doop van wettige geadopteerde kinderen (Acts art. 359); 76
- 3 brief van enkele broeders uit Steenwijk met het verzoek uit te spreken, dat kinderen die in de gezinnen van leden der kerk worden opgenomen (. . .) een plaats krijgen in het verbond en daarom (onafhankelijk van een rechterlijke uitspraak) behoren gedoopt te worden; 78
- 4 Uittreksel uit de brief van br. J. Fokkes te Bedum, waarin hij bezwaar inbrengt tegen de synode-besluiten inzake de doop van geadopteerde kinderen. (Brief IX j); 77
- 5 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Uithuizermeeden met bezwaren tegen het besluit van Kampen 1975, Acta art. 362 sub 3 en 366d; 73, 74
- 5 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Assen- Noord, met voorstel tot vaststelling van enige richtlijnen voor de bediening van de doop aan geadopteerde kinderen. 79

e Betrekking hebbend op de artikelen 63 en 64 K.O.

- 1 brief van de Gereformeerde Kerk te Ermelo, waarin hij revisie en/of aanvulling verzoekt inzake het 'Besluit Attesten Gehandicapten' van de generale synode van Groningen-Zuid 1978 (Acta art. 348); 81
- 2 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Heemse, waarin hij adhesie betuigt aan hetgeen gesteld is onder punt 1 van de samenvatting van het revisieverzoek van de Gereformeerde Kerk te Ermelo; 81
- 3 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Assen-Zuid met de mededeling, dat hij adhesie betuigt aan het voorstel van de Gereformeerde Kerk te Ermelo; 81
- 4 brief namens de particuliere synode van Gelderland met het bericht, dat deze synode adhesie betuigt aan hetgeen gesteld is onder punt 1 van de samenvatting van het revisieverzoek van de Gereformeerde kerk te Ermelo; 81
- 5 brief namens de particuliere synode van Groningen met het verzoek inzake de toepassing van art. 63a en 63b K.O. eenzelfde regeling te treffen als zij zelf voor haar ressort heeft gedaan; 80
- 6 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Zuidlaren met adhesie aan het voorstel van de Gereformeerde Kerk te Ermelo; 81

f Betrekking hebbend op artikel 65 K.O.

- 1 brief van de classis Arnhem d.d. 4 september 1980, waarin zij 82

adhesie betuigt aan het verzoek van de Gereformeerde Kerk te Velp om meer eenstemmingheid te bewerkstelligen in de liturgie in de zgn. leessamenkomsten;

- 2 brief (met 4 bijlagen) van de Gereformeerde Kerk te Velp, waarin hij verzoekt `om in de materie "liturgie" in de erediensten van de zgn. leessamenkomsten de eenstemmigheid te bewerkstelligen, die door het besluit van de generale synode van Kampen, Acta art. 449 C, pag. 222-223 niet werd bereikt'; 82
  - 3 brief van de Gereformeerde Kerk te Bodegraven-Woerden, behelzende het voorstel `een besluit te nemen over of deputaten te benoemen om onderzoek te doen naar het karakter van de zgn. `leesdiensten' teneinde te komen tot meer eenheid in de kerkelijke praktijk terzake van die diensten'; 82
  - 4 brief namens de particuliere synode van Gelderland met de mededeling, dat deze synode besloot adhesie te betuigen aan het voorstel van de kerk te Velp en de generale synode verzoekt in de aanhangig gemaakte zaak door een besluit de eenheid te willen bevorderen; 82
  - 5 brief namens de clasis te Harderwijk, waarin zij adhesie betuigt aan het verzoek van de kerk te Velp inzake `leessamenkomsten'; 82
  - 6 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Assen-noord, met voorstel tot herziening van art. 65 K.O. 83
- g Betrekking hebbend op artikel 69 K.O.**
- 1 rapport van de classis te 's-Gravenhage d.d. 24 september 1981 inzake het uitschrijven van bededagen; 84
- h Betrekking hebbend op artikel 43 K.O.**
- 1 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Assen- Noord, met voorstel tot herziening van art. 43 K.O. 62

III Inzake de EREDIENST

a Psalmberijming

- 1 brief van de `Stichting ter verkrijging van een Schriftgetrouwe Psalmberijming' met betrekking tot een zin in het `Voorwoord' van de Proefbundel inzake de overname van de auteursrechten op de psalmberijmingen;
- 2 brief van de br. R. Kreeft te Hattem, waarbij hij een bezwaarschrift aanbiedt tegen de berijming van Psalm 78 en daarmee tegen alle berijmingen van de Proefbundel; 90
- 3 brief van de sub I reeds genoemde Stichting, waarin zij een correctie voorstelt in het `Voorwoord' van de Proefbundel met betrekking tot de auteursrechten van een aantal psalmen;
- 4 brief van de heer J.D.W. Veldkamp te Lisse eveneens met betrekking tot de kwestie van de auteursrechten;
- 5 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Winschoten, waarin hij zijn bezorgheid uitspreekt over de stemmen die opgaan om de berijming van het IKB maar over te nemen, en de synode verzoekt het rapport van br. J. Huizinga te Utrecht-Centrum als basis te nemen voor een nieuw aan de kerken aan te bieden proefbundel psalmberijmingen; 89

6	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Delfshaven, waarin hij verzoekt een geheel nieuw deputaatschap te benoemen, dat door een vergelijkend onderzoek uit moet maken of onze bundel werkelijk beter is dan de IKB of dat de vroegere kritiek op de IKB uiteindelijk minder zwaar moet wegen dan de kritiek op onze eigen bundel;	85, 86
7	tussentijds Rapport van de deputaten voor de psalmberijming;	85, 87, 88
8	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Charlois, waarin adhesie wordt betuigd aan het sub 6 genoemde schrijven;	86
9	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Veendam;	86
10	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Bergsenhoek;	86
11	dem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Utrecht Noord/West;	86
12	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Drachten- Noord;	86
13	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Enschede- Oost, waarbij een afschrift wordt aangeboden van zijn brief aan de kerkeraad te Rotterdam-Delfshaven; daarin wordt het voorstel van deze kerkeraad a1S onkerkelijk afgewezen;	86
14	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Buitenpost van dezelfde strekking als de brief onder 12;	86
15	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam- Centrum;	86
16	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Stadskanaal;	86
17	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Ommen;	86
18	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Langeslag;	86
19	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Leeuwarden, waarin hij een afschrift aanbiedt van zijn brief aan de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Delfshaven; daarin wordt adhesie betuigd aan de brief van de raad te Enschede-Oost;	86
20	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Alblasserdam, met adhesie aan de brief van de kerkeraad te Rotterdam-Delfshaven;	86
21	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Almelo;	86
22	idem van br. J. Werkman en zr. N. Werkman-Rietveld te 86 Amersfoort;	
23	afschrift van de brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Noord aan de kerkeraad te Rotterdam-Delfshaven, waarin de brief van deze raad 'vanwege het onkerkelijk karakter' wordt afgekeurd;	86
24	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Winsum- Obergum met adhesie aan de brief van Rotterdam-Delfshaven;	86
25	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Niezijl;	86
26	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Deventer;	86

27	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Pijnacker;	86
28	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Westermenden;	86
29	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Uithuizen	86
30	idem van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Zuidlaren;	86
31	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te 's-Gravenhage-West met adhesie aan brief no. 13;	86
32	brief aan de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Delfshaven met een nadere verklaring van zijn brief onder 6;	86
33	brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Zuid/IJsselmonde, met adhesiebetuiging aan de sub 6 genoemde brief.	86

b `Enige gezangen'

1	rapport van de deputaten voor de bundel `Enige Gezangen'.	93, 95
2	brief van de Gereformeerde Kerk te Haren, dat hij in het algemeen kan instemmen met hetgeen de deputaten voorstellen, maar ten aanzien van de berijmingen van de hand van de heer L.L. Bouwers toch bedenkingen heeft;	93
3	brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Ten Boer, dat hij de bezwaren ingebracht tegen de gezangen 13, 14 en 33 deelt, maar moeite heeft met de melodieën die voor de gezangen 24, 30 en 32 worden voorgesteld;	93, 95
4	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Wageningen met reacties op het rapport van de deputaten `Enige Gezangen';	93, 95
5	brief van de classis Zutphen met het verzoek: <ol style="list-style-type: none"> a. de opgenomen berijming van gezang 31 te vervangen door de `oude berijming'; b. de door de generale synode van Groningen-Zuid vastgestelde werkwijze voor muzieknotatie (Acta art. 342 C.V. b.l.) te herzien; 	93, 95
6	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Hoogeveen, waarbij hij een reactie aanbiedt op het Rapport van de deputaten voor de bundel `Enige Gezangen';	93, 95
7	brief van br. J. Lommers te Hilversum, waarbij hij een bezwaarschrift aanbiedt betreffende een gedeelte uit het rapport van de deputaten voor de bundel `Enige Gezangen';	94
8	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Berkel en Rodenrijs met een aantal op- en aanmerkingen betreffende de bundel `Enige Gezangen';	93, 95
9	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Arnhem, waarin een besluit (met bijlagen) wordt aangeboden met betrekking tot het deputatenrapport;	93, 95
10	brief van br. J. R. Luth te Groningen, waarin hij protesteert tegen de gang van zaken op en rond de vergaderingen van deputaten en tegen de manier waarop hij behandeld is. Tevens geeft hij zijn bevindingen m.b.t. diverse gezangen;	

- 11 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Enschede- Oost 93, 95
(met 2 bijlagen), waarbij een rapport wordt aangeboden, dat de raad bereikte en besprak met betrekking tot de bundel 'Enige Gezangen';
- 12 brief van de 'Landelijke Werkgroep Gezangen', waarin het rapport 93, 95
van deze werkgroep m.b.t. de gezangenbundel wordt aangeboden;
- 13 brief van br. F.W. IJkel te Beverwijk met een bespreking van de 93
motieven, die deputaten geven voor de handhaving van gezang 1 I;
- 14 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Loppersum 93, 95
met toezending van een verslag, waarin op- en/of aanmerkingen gemaakt worden inzake een aantal gezangen en inzake de muzieknotatie;
- 15 brief van br. W. Zeldenrust te Rotterdam, waarin hij ter opname nog 93, 95
een aantal gezangen voorstelt en verder opmerkingen maakt n.a.v. hetgeen door deputaten wordt voorgesteld;
- 16 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Pernis inzake de gezangen 6 b en 30;
- 17 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam Centrum inzake de
muzieknotatie;
- 18 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Uithuizen 93, 95
met bezwaren tegen het voorgestelde gezang 1, gezang 30 en het weglaten van gezang 33;
- 19 brief van de deputaten voor de bundel 'Enige Gezangen', waarbij 93, 95
een werkrapport en een aanvullend rapport (1) met 2 bijlagen wordt aangeboden;
- 20 van de deputaten voor de bundel 'Enige Gezangen' een 'vertrouwelijk' 93
aanvullend rapport (2) inzake de auteursrechten van gezang 6b (met 4 bijlagen).

c Radio en televisieuitzending van kerkdiensten

- 1 rapport van de deputaten voor Radio- en Televisieuitzending van kerkdiensten; 96
- 2 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Neede, waarin hij verzoekt het 2e deel
van de sub e. in 1978 aan deputaten gegeven opdracht ('een zo mogelijk grotere
zelfstandigheid van de kerken daarin na te streven') te handhaven en te continueren; verder
worden een tweetal opmerkingen gemaakt betreffende de lengte van de
televisie-kerkdiensten en het ontbreken van een verslag van de penningmeester;
- 3 brief van de 'Werkgroep Nazorg Radio- en T.V.-Kerkdiensten 98
(met een aantal bijlagen), waarin verzocht wordt de opdracht van te benoemen deputaten zó
te wijzigen, dat samenwerking met de werkgroep mogelijk wordt; tevens wordt een
opmerking gemaakt inzake gelijktijdige uitzending van gelijksoortige diensten;
- 4 brief van het Landelijk Verband van Evangelisatiecommissies, 98
waarin wordt aanbevolen op het verzoek van de 'Werkgroep Nazorg Radio- en
T.V.-kerkdiensten' in te gaan;
- 5 brief van het G.O.V. met aankondiging van een bezwaarschrift tegen het besluit van de
generale synode van Groningen-Zuid inzake de uitzending van radio- en televisiediensten
(bezwaarschrift niet binnengekomen);

d Spreekconsent van studenten

1	brief van de Gereformeerde Kerk te Tweede Exloërmond met een verzoek betreffende het spreekconsent van studenten;	
2	brief van de classis van Stadskanaal, waarin zij haar instemming betuigt met het voorstel van de kerk te Tweede-Exloërmond;	99
e Geestelijke verzorging militairen		
	rapport van deputaten voor de geestelijke verzorging van militairen;	100
f Orden van dienst		
1	brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Assen-Noord, met voorstel tot enkele wijzigingen in de 'Orden van dienst';	101
2	rapport van de deputaten voor de herziening van het Kerkboek, betreffende de tekst van votum, zegengroet en zegen (pag. 70)	102

IV Inzake ZENDING en EVANGELISATIE

a Betreffende de zending

1	brief van de classis Drachten van de Gereformeerde Kerken in Nederland, waarin zij kennis geeft van haar besluit te voldoen aan een verzoek om in de kerkelijke weg stappen te ondernemen inzake: a de instelling van een kerkelijk zendingsexamen; b de oprichting van een gereformeerde missiologische opleiding;	103, 107
2	brief namens de particuliere synode van Friesland met soortgelijke verzoeken als in de brief sub. 1;	103-107
3	idem van de particuliere synode van Gelderland;	103-107
4	brief namens de particuliere synode van Utrecht met soortgelijke verzoeken, waarbij echter tegen hetgeen wordt voorgesteld zowel met betrekking tot het kerkelijke zendingsexamen als met betrekking tot het missiologisch instituut bezwaren worden in gebracht;	103-107
5	brief namens de particuliere synode van Drente met verzoeken als in de brief sub 1. (met 1 bijlage)	103-107
6	brief namens de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg met soortgelijke voorstellen; deze synode wil echter de opleiding vestigen binnen de Theologische Hogeschool;	103-107
7	brief namens de particuliere synode van Overijssel met het verzoek: a aan de Theologische Hogeschool een zendingsopleiding te verbinden; b ter afsluiting hiervan een examen in te stellen; c te bepalen dat a.s. missionaire predikanten met het porempoir examen, of bij de approbatie van het beroep dit testimonium dienen over te leggen;	103-107
8	brief namens de particuliere synode van Noord-Holland met een verzoek als in de brief sub 1;	103-107
9	idem van de particuliere synode van Zuid-Holland;	103-107
10	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Hoofddorp	103-107

(met 2 bijlagen), waarin revisie wordt gevraagd van het besluit van de generale synode te Groningen-Zuid 1978 (acta art. 75) en verzocht wordt het kerkelijk examen voor missionaire dienaren des Woords te regelen via de opleiding aan de Theologische Hogeschool;

- 11 brief van de particuliere synode van Groningen met verzoeken als in brief sub I; 103-107

V Inzake de OPLEIDING TOT DE DIENST DES WOORDS

a Deputaten-curatoren

- 1 verslag van de deputaten-curatoren van de Theologische Hogeschool over het tijdvak december 1977 tot en met oktober 1980; 108, 109
- 2 brief van de deputaten-curatoren, waarin zij verzoeken i.v.m. enkele benoemingen plaats te maken voor een zitting in comité, waarin zij de nodige aanbevelingen kunnen doen;
- 3 brief van deputaten-curatoren, waarin zij enkele wijzigingen voorstellen inzake artikel 5 sub 2 van de Instructie voor de deputaten-curatoren;

b Deputaten-curatoren en deputaten-financieel

- 1 brief met een wijzigingsvoorstel inzake de college-, examen, promotie- en inschrijfgelden;
- 2 brief met een nadere uitwerking van art. 8 van de Beleidsnota 1978 inzake de honorering van reeds geëmeriteerde docenten, die worden uitgenodigd college te blijven geven als docenten met een deeltaak;

c Deputaten-financieel

- 1 brief van deputaten-financieel, waarbij zij aanbieden de jaarverslagen over de jaren 1977, 1978, 1979 en een aantal exemplaren van het uitgebreide jaarverslag, welke zijn gecontroleerd door de accountants van Dien & Co.;
- 2 brief van deputaten-financieel, waarin zij verzoeken hen 'indien enigzins mogelijk vooral tijdig te informeren indien de Commissie of de Synode de aanwezigheid van deputaten-financieel nodig acht.'
- 3 brief van deputaten-financieel, met jaarverlag over 1980; 112

d Inzake het Reglement voor de docenten

- 1 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Terneuzen met bezwaar tegen hetgeen door de generale synode te GroningenZuid (Handelingen art. 57) in art. 6 van bovengenoemd Reglement werd vastgesteld met betrekking tot de leeftijdsgrens van emeritering van hoogleraren; 114
- 2 brief van de classis Axel, waarin zij aan het sub 1 vermelde schrijven adhesie betuigt; 114

e Voordrachten voor benoeming deputaten-curatoren

- 1 voordracht van de particuliere synode van Groningen; 173
- 2 idem van de particuliere synode van Friesland;
- 3 idem van de particuliere synode van Drente;
- 4 idem van de particuliere synode van Overijssel;

- 5 idem van de particuliere synode van Gelderland;
- 6 idem van de particuliere synode van Utrecht;
- 7 idem van de particuliere synode van Noord-Holland;
- 8 idem van de particuliere synode van Zuid-Holland;
- 9 idem van de particuliere synode van Zeeland, Noord-Brabant en Limburg;

f Benoemingsprocedure docenten aan de Theologische Hogeschool

Brief namens de particuliere synode van Drente met een voorstel inzake 115 een eenvoudiger benoemingsprocedure voor docenten aan de Theologische Hogeschool.

VI Inzake CORRESPONDENTIE MET BUITENLANDSE KERKEN

- 1 brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te 's-Gravenhage- West, 117
waarin hij:
  - a kennis geeft van zijn besluit `art 139 besluit sub 4, S, 6 en 7 van de generale synode van Groningen-Zuid 1978' niet te kunnen ratificeren;
  - b de e.v. generale synode verzoekt `dit besluit over de voorlopige relatie van `kerkelijk contact' weg te nemen';
- 2 rapport van de deputaten voor de Correspondentie met de Buitenlandse Kerken; 119-148
- 3 rapport (in drie-voud) van de penningmeester van de deputaten C. B. K.; 147
- 4 aanvullend rapport van de deputaten voor de correspondentie met 119-148
de buitenlandse kerken;
- 5 brief van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse 122
kerken, waarin zij verzoeken van het aanvullend Rapport bij voorrang te willen behandelen
  - 1 lening Seminary Busan (pag. 1, 3.3.4.) en Huisvesting zendeling-hoogleraren (voorstellen 10.11)
  - 2 afvaardiging General Assembly Free Church of Scotland 19-22 129 mei 1981 (pag. 3 sub 4.2.)
- 6 brief van dezelfde deputaten, waarin zij berichten dat het Die Vrije Gereformeerde Kerke in Suid Afrika `tot hun spijt niet mogelijk is afgevaardigden naar Uw synode te zenden';
- 7 kaartschrijven van ds. S.S. Clossen te Marienberg, waarbij hij een hem toegezonden telegram van het Committee for Correspondence With Churches Abroad van de Canadian Reformed Churches doorzendt;
- 8 brief van de kerkeraad van Die Vrije Gereformeerde Kerk te Pretoria met een zegenbede en het verzoek er mee te willen rekenen, dat in de loop van de volgende week `stukke (. . .) vir hierdie sinode' gezonden zullen worden;
- 9 brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Dalfsen met een 118 revisieverzoek t.a.v. de G.J.S.;
- 10 brief van dezelfde kerkeraad, waarin een adhesiebetuiging van de 118
classis Zwolle aan het onder 9 genoemde verzoek wordt aangeboden;
- 11 brief van Die Vrije Gereformeerde Kerk te Pretoria (pr. G. van Renssen) 139

met een brochure 'Die Feitlike Gebeure', met het verzoek de banden te herstellen en stappen te doen, dat ze ook in Afrika hersteld worden;

- 12 brief van de deputaten voor de correspondentie met de buitenlandse kerken, met een vertrouwelijk voorstel inzake het secretariaat.

VII Inzake CORRESPONDENTIE MET DE HOGE OVERHEID

- 1 rapport van de deputaten voor de correspondentie met de Hoge Overheid; 149
- 2 brief van ds. M. te Velde te Neede over hetgeen deputaten op pag. 8-9 van hun schrijven rapport inzake de naamgeving van de kerken, dat zij een evidente onjuistheid hebben geconstateerd in een desbetreffend besluit van de generale synode van Groningen-Zuid 1978; 149
- 3 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Utrecht-C., waarin het deelnemen aan de CIO wordt afgeraden; 149
- 4 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Dalflen met bezwaren t.a.v. aansluiting bij het CIO. 149

VIII SYNODALIA

- a Betreffende de Acta en de Handelingen
- 1 brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Groningen-Noord met het verzoek om tot een in de brief aangegeven uitbreiding van het register van de Acta te besluiten; 153
- 2 brief van dezelfde kerkeraad met het voorstel om te besluiten inzake gravamina niet meer in de Handelingen op te nemen;
- b Betreffende de Huishoudelijke Regeling
- brief van dr. A.N. Hendriks te Amersfoort met een voorstel namens de deputaten ter voorbereiding van de e.k. generale synode betreffende een nadere precisering van de in Hoofdstuk 111. 1 van de Huishoudelijke Regeling vermelde (algemene) uitnodiging aan de gewone hoogleraren van de Theologische Hogeschool (Acta Groningen-Zuid) art. 327); 154
- c brief van ds. Joh. Francke te Emmen met het verzoek de werkrapporten van de synode te mogen ontvangen; 152
- d brief van het Nederlands Dagblad met het verzoek de openbare gedeelten van de generale synode-vergaderingen te mogen bijwonen ten behoeve van het maken van persverslagen; 150
- e brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Groningen- Zuid, dat hij controle 'op het archief van de generale synode te Groningen-West' heeft uitgeoefend; 157
- f brief van de Deputaten voor de Voorbereiding van de volgende generale synode met aanbieding van hun rapport; gevraagd wordt de door de generale synode te Groningen-Zuid 1978 gegeven opdracht inzake Acta art. 327 bij voorrang te behandelen; 155
- g vertrouwelijk rapport van de quaestor van de generale synode te Groningen-Zuid; 156

h	brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Spakenburg-Noord inzake de vervanging van ds. M.H. Sliggers door ds. H. Hidding;	151
i	brief van ds. H. Bouma te Assen-Noord, met dezelfde strekking als brief sub c;	152
j	rapport van de deputaten voor de uitgave van het Gereformeerd Kerkboek;	158
k	brief van de raad van de Gereformeerde Kerk te Groningen-West betreffende de controle van het archief.	157

IX PARTICULARIA

a	brief van br. F. Bergwerff te Capelle aan den IJssel, waarin hij verzoekt aan een door de kerkeraad te Capelle aan den IJssel in te zenden bezwaarschrift voorrang te willen verlenen;	
b	brief van br. S.J. Mullender inzake een benoeming als deputaat- financieel;	113
c	brief van br. R. Menninga te Kampen inzake vertegenwoordiging van de kerken op koninklijke recepties;	159
d	brief van de Vereniging van Gereformeerde Kerkorganisten, waarin zij verzoekt:	164
	1 ten behoeve van de redactie van een koraalboek gebruik te mogen maken van de notatie in de gezangbundel;	164
	2 ten behoeve van de uitgave van dit koraalboek een financiële bijdrage te willen verlenen;	
e	brief van br. H.J. Mollema te Wieringerwerf en br. C. J. Blauwboer te Breezand, waarin zij verzoeken om, wanneer de particuliere synode zich negatief mocht uitspreken over een bezwaarschrift tegen de wijze van invoering van de proefbundel, alsnog de dan in te zenden stukken in behandeling te nemen;	160
f	appèschrift van de kerkeraad van de Gereformeerde kerk te Capelle aan den IJssel tegen uitspraken van de particuliere synode van Zuid-Holland van 11 juni 1980;	
g	appèschrift van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Capelle aan den IJssel tegen uitspraken van de particuliere synode van Zuid-Holland van 19 september 1979;	
h	brief van br. K. Torn te Kapelle, waarin hij protesteert tegen het feit, dat hij van de generale synode te Kampen nooit antwoord op zijn schrijven inzake vrije liederen ontving;	162
i	brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Haarlem, waarin hij voorstelt een klein deputaatschap te benoemen voor aangelegenheden rond de Bijbelvertaling;	163
j	brief van br. J. Fokkes te Bedurn met het verzoek de 'vernieuwingsdrang' rond het kerkboek en de kerkorde te laten rusten en te beginnen aan een zo goed mogelijke Bijbelvertaling;	163
k	kaartschrijven van ds. W.G. Raven inzake een eventuele benoeming als deputaat;	
l	appèschrift van br. C. Dorland te Krimpen aan den IJssel tegen een uitspraak van de particuliere synode van Zuid-Holland 1979 en tegen de afwijzing van zijn revisieverzoek door de particuliere synode van Zuid-Holland 1980;	
m	brief van br. W. Pols te Capelle aan den IJssel met het verzoek aan het bezwaarschrift van de kerkeraad te Capelle aan den IJssel voorrang te willen verlenen;	

- n brief van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Ermelo met 163 het verzoek een drietal deputaten bijbelvertaling te benoemen;
- o brief van br. en zr. G. Veening-Kamps te Bedurn met aanbieding van een 'bezwaarschrift' tegen de uitspraak van de P. S. Groningen (met 7 bijlagen);
- p bezwaarschrift van J. Rook te Zwolle tegen het besluit van de generale synode te Groningen-Zuid 1978 (Acta art. 329); 161
- q brief van br. W.E.H. Sleijster te Hattem met adhesie aan brief p; 161
- r brief van br. R. Dijkema te Middelstum met bezwaren tegen het bericht van de particuliere synode van Groningen 1980, dat zijn appèlschrift niet in behandeling kon komen (met 37 bijlagen);
- s brief van br. J.C. Haak te Capelle aan den IJssel d.d. 18 april 1981, waarin hij beroep aantekent tegen een aantal uitspraken van de P.S. Zuid-Holland 1980.

X VARIA

- 1 brief van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland te Amersfoort 1980, waarin de bereidheid wordt uitgesproken tot 'een gesprek met Gereformeerde deputaten dat geen vrijblijvend karakter heeft, maar dat behoort tot het betreden van de weg die onder de zegen des Heren kan leiden tot de door de Gereformeerde en onze kerken begeerde kerkelijke eenheid'; 168, 169
- 2 Van de Generale Synode der Nederlandse Hervormde Kerk een 'Namenlijst Nederlandse Hervormde Kerken'; 167
- 3 Acta van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Hoogeveen 1977; 168
- 4 besluitenboekje van de generale synode van de Christelijke Gereformeerde kerken in Nederland; 168
- 5 schrijven van de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Scheveningen, waarin hij aanbeveelt aan de Regeling voor de G. S. toe te voegen, dat een exemplaar van de Acta t.z.t. aan de burgerlijke overheid van de plaats, waar de G.S. gehouden wordt, aangeboden wordt; 165
- 6 brief van de raad van de gereformeerde kerk te 't Harde met het dringende verzoek een appèl te doen op kinderen van God, die door de besluiten van de synodaalgereformeerde kerken ernstig verontrust werden; 166